

159.

W

is

at

ion,

158

58

258

609

258

530.

258

I

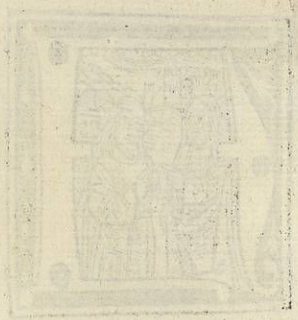
Breū opus
de veritate
cōtricionis.
In quo iu-
rifica docu-

menta eterne salutis ape-
riuntur.

Uenundantur Lugduni ab Stephano Buey-
nard: eiusdem ciuitatis bibliopola ⁊ ciue: in vi-
co mercuriali: vulgariter en la rue mercpiere:
Prope sanctum Anthonium.

Handwritten text in a Gothic script, appearing as bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is significantly faded.

Handwritten text in a Gothic script, appearing as bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is significantly faded.

Handwritten text in a Gothic script, appearing as bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is significantly faded.

Ad illustrissimū ac optimū principem dñm dñm Ludovicū salutarij mar-
chionem: ac neapolitanū viceregē. D. suū ppetuum. Dardanus. Sa.

Lato philosophorū p̄nceps dijs gratias

agere solebat qđ t̄pibus socratis nat' esset: nec meher-
de inmerito: illo em̄ p̄ceptore ea ad sapie studiū funda-
menta iecerat: vt oim̄ postea p̄sensu p̄boꝝ deus appel-
lat' fuerit. Quāobrem cū multa sint opratissime p̄n-
ceps q̄bus deo optimo maximo gr̄e a me q̄s agēde sint
hoc potissimū est qđ mihi p̄suetudine tua vti: ac apud
te honorifice eē p̄tulerit. Inter cetera q̄bus huc me cō-

tulissimē: indices gaudeā: illud maxime mihi exoptatū fuit: qđ Jo. ludovicū
vivaldū de mōte regali diui dñici sacris initiarū p̄bie ac theologie studijs ex-
cellentē. hic inuenerim: vt em̄ est natura facilis ⁊ human'⁹: vtor p̄sepe hoīs cō-
suetudine: et si fieri posset nunq̄ ab eo discedere vellē. Habet em̄ semp̄ aliqd
noui qđ animū oblectet: qđ ad dei cognitionē alliciat: qđ sacrarū ac obscurarū
l̄rarū mysteria aperiat. Et qm̄ se iaz mihi totū aperuit quedā luculētissima in
genij sui monumēta nup̄ mihi legenda tradidit. vbi de veritatis p̄titione: d̄
electorū a reprobis cognitiōe: de mysteriorū salutationis angelice explanatio-
ne: de sapie acquisitione ⁊ grauissime ⁊ disertissime disputat: ⁊ eo vti' tempe-
ramento: vt breuiter: lucide ⁊ distinctione oīa cōprehendat. Rogavi hominē
vt librū hunc bone frugis plenū: oibus xp̄i militiā fideliter p̄sentibus ne-
cessariū publice legendū emitteret. R̄ndit noi tuo iam pridē dedicatū qđ vn'⁹
supra oēs p̄ncipes esses qui sacris litteris oblectareris: ⁊ qđ oē t̄ps p̄ter il-
lud qđ in ea facultate impenderet: que dei optimi cultū doceret: amissum pu-
tares. Quāobrem tua erit clarissime p̄nceps: vt tāti viri doctrina sepultra mane-
at dare operā: vt liber hic tuis auspicijs in multē transfundat̄ exēplaria. Re-
liquus est vt litteras ac studia ipsa: q̄bus potes beneficijs amplectaris. Va-
bes tu quidē corpis custodes ⁊ strenuos milites: q̄bus bello si opus est vtaris
quorum opa imperiū tuearis: ⁊ qui ex piculis eripere te: ac p̄ aliquod t̄ps vi-
tam tibi p̄ducere possint. Verum enimvero q̄ te a rerū obliuione ad immor-
talem gloriā vindicare possint: p̄ter eos qui disciplinis sese excoluerūt: inue-
niēs neminē. Hos igitur clarissimorū viroz exēplo officijs tibi deuicias. Afri-
canus ille sup̄ior. Q. Ennium tantopere ad amauit vt eius statuarū scipionuz
in monumēto condi voluerit. Sed qđ exēplis te onozē: qui nō dicā diem: sed
nec horā quidē p̄mitteris: in qua doctorū hoīm disputatiōibus non interfis
in q̄bus quidē ita excellis: vt dubiū sit melior ne rei bellice dux an p̄bs habea-
ris. Quod si sub auspitijs tuis diutius mihi esse contigerit: inter postremas
fortassis laudes tuas olim nō annumerabis te. Dardanū glorie tue studio-
sissimū beneficijs p̄secutum fuisse: qñquidē ea est ingeniorū natura vt ni-
si principum p̄sidio sustentent̄ coruant̄ necesse sit. Vale ornamentuz ac mu-
sagrum linearum p̄sidium.

Reuerendo ac magnifico consilio illustrissimi et exelsi principis dñi domini Ludouici marchionis saluciarum atq; vice regis neapolitani. Franciscus cauacia iuris vtriusq; doctor prefati principis cōsiliarius: astensisq; vicarius generalis. S. P. dicit.

Amplura laudabilia opa reuerendi magnificiq; patres: per venerādum patrem optimū sacre theologie doctorem eximium magistrum Jo. ludouicum vivaldum: ordinis predicatorum editat nouiter forent imprimenda: consului atq; laudau hunc tractatū de veritate contritionis a reuerentia sua cōpilatum: arti imprimētium ante omnia esse tribuendum. Sic

enim tractatus est totus aureus mira deuotione relucens. Exceditq; proculdubio cunctas phisicas disciplinas: utpote purissimam summāq; philosophiam continens: que sola animas fruentis ad fontem perennis vite dirigit. Phisice quidem discipline in cenosis riulis bibere dicuntur: q; naturalia tantūmodo speculantur vt sunt cognoscibilia lumine naturalis rōnis. Ideo si aliquas veritates docent hoc fit p̄ longa tempora: et cum multoz errorum admixtiōe. Sed hec nostra philosophia sitibundas animas sic recreat: sic reficit: sic consolatur: vt breui tempore nudam veritatem que xp̄us est sine erroris nebula possit ostendere. Et cum opus istud adeo elimatū: adeo ingenue et accurrate castigatum sit: vt nihil addi v̄l detrahi possit: ad ip̄m capescendum atq; perlegendum magnificētias vestras hortor. Quas in dño bene valere opto.

Tractatus de veritate p̄tritionis: in quo multa aurea nota
 bilia continent: valde necessaria aie fitienti ac deū desiderāti.
 Ad illustrissimū ac clementissimū principē dñm dñm ludouicū
 cum marchionē saluciaꝝ. Per fratrem Jo. ludouicūz vivaldum
 de monte regali ordinis p̄dicatorum sacre theologie p̄fessorē.
 ¶ Incipit p̄ologus.

nitentie: sine qua nulli hoim p̄t esse salus: teste Criso. Idcirco
 vt dignitas vestra ad plenariā indulgentiā iubilei apti⁹ ac
 correctius seipam disponere valeat. Etiā vt vestre humanissi
 me petitioni satisfacerē: descripsi sub breuib⁹ quot ⁊ q̄ta req̄
 runtur ad verā p̄tritionē que ad celestes thesauros indulgen
 tiaꝝ p̄equēdos: necessario p̄supponit: imo sine ipsa factus est
 nihil. Nam vt verē fatear. Cordialis p̄tritio est medicina illa
 celestis efficacissima q̄ sola felleos humores a stomacho lan
 guētis aie facit euomere: ⁊ est lauachū suauissimum quo no
 strarū medicus animarū morbidas egritudines humani cordis
 salubriter curat. Ipsa q̄s dicit candor eterne lucis q̄ tenebras
 culpaz horribiles vno semel ipetu fugare sufficit. Habet em̄
 p̄tritionis infinitā virtutē ex caritate qua informat. Et iō dolor
 p̄tritionis q̄trūcūq; pius fuerit: dūmodo attingat verā con
 tritionis rōnem oēm culpā delet. teste brō Tho. in. iiii. li. sen.
 di. xvij. vbi querit. Utrū p̄tritio parua sufficiat ad delendum
 magna pctā. Sz qñ talis p̄tritio habeat ab hoie: mortalis cōs

Uonias

fundamen
 tū toti⁹ p̄fe
 ctionis n̄re
 Ludouice
 p̄nceps illu
 strissime ac
 clementissi
 me ē cordis
 p̄tritio: q̄ p̄
 priet testā
 tur docto
 res catholi
 ci est ianua
 salut: eo q̄
 nobilior: ac
 potior: pars
 sacralis pes

Crifostom⁹.

Contritio ha
 bet infinitas
 virtutem.

Sanc⁹ tho.

a ij

Homo nullo modo potest scire se habere contritionem. Johannes Gerson.

Lyprianus. Efficacia contritionis quanta sit.

Lactantius. Dominus Iesus est totus benignus.

Ambrosius.

Bernardus.

Opportet ut prius cognoscamus nos ipsos quam deum.

Hugo.

ditio scire non sufficit: nec intellectus humanus hoc ipsum attinere potest: quia solus deus hoc scit: et cui voluerit reuelare ut dicimus in sequentibus sua favore gratia. Hoc tamen scio quod omnes sumus. Prius et inclinati ad dolorem contritionis minoris debito qui non liberat a gehena: ut inquit Jo. Gerson cancellarius piseensis in copendio theologie. Propterea vera contritio dicitur fons aque salutaris limpidissimus in quo carnalium desideriorum rabies extinguitur quo nihil melius: nil persistentius: nil operabilius: nil denique homini dignius esse potest. Ipsa qui prope teste Lypriano omnia ligata soluit: omnia clausa referat: omnia aduersa mitigat: omnia languida sanat omnia confusa dilucidat: omnia fracta consolidat: omnia mortua viuificat. Appetenda est igitur ab omnibus contritio qua si salubris aiarum medicina: quia maiori periculo verat aia quam corpus: cui subiectum adhibenda est curatio: ut ait Lactantius. Nam pro sola contritione aia peccatrix reconciliatur creatori suo. Eum enim dominus Iesus sit totus clemens et benignus: eos quos ad se venire conspicit repellere minime potest: quia quantum displicet ei impudentia peccatoris tamen placet ei erubescencia penitentis. Adhuc credat fidelis aia et nullatenus dubitet: quoniam dominus Iesus aie sitienti ac deum desideranti totus letus ac festinus occurrit celesti roze circumfusus unguentis optimis delibutus: aiam recreat fatigata: esurientem reficit: sitientem potat: aridam impinguat: terrenorum oblitam suis ipsius in memoriam. Hinc Ambrosius in li. de bono mortis. c. v. ait. Cognoscamus ergo quos fructus et cibos epuletur deus quibus delectetur. Delectatur enim si quis mortificet peccatum suum obliteret culpam suam: sepeliat atque abolefaciat iniquitates suas. Ut autem omnis laus tanti sacramenti pateat euidenter: dicimus veram contritionem esse summam illam ac nobilissimam perbiam que consistit in cognitione sui: de qua deuotissimus doctor Bernardus super cantica sermone. xxxvij. ait. Scio neminem absque sui cognitione saluari: de qua nimirum mater salutis humilitas oritur et timor domini: qui et ipse sicut initium sapientie: ita est et salutis. Ideo dignum est ut prius cognoscamus inuisibilia aie nostre quam valeamus esse idonei ad cognoscendum inuisibilia dei. Si non sufficimus cognoscere nos ipsos profecto superba mens nostra apprehendere non poterit ea que sunt supra nos. Principium ergo ac principale speculum ad videndum deum est aia rationalis inueniens seipsam. Quapropter Hugo in li. de aia inquit. Melior es si te ipsum cognoscas quam si te neglecto cursus siderum vires herbarum: complexionem hominum: naturas animalium: celestium omnium ac terrestrium omnium sciam haberes. Multi enim multa sciunt et se ipsos nesciunt: cum tamen summa perbia sit cognitio sui. Sed

habeunt hoies mirari alta montium cacumina. teste Augusti-
no. Ingentes quoque fluctus maris et altissimos lapsus flumi-
num et oceanis ambitum et gyros siderum: et relinquunt seipsum nec
mirantur. Reuera omni causarum difficillimum est seipsum cognoscere
ut ait magnus Basilius. Quia mens ipsa satis acute aliena de-
lecta contemplanis tardior est erga suorum cognitionem vitiorum.
Idcirco Augustinus in libro de vera et falsa penitentia. testatur aperte quod qui
agnoscunt seipsum sicut semper peccat ita semper plorant ut tota eo-
rum vita tentatio videatur et plangitur super terram. Dignabitur ergo
clementia vestra princeps nobilissime singula que scribimus: non
solum legere: sed mente retinere ut magis ac magis deuotio vestra
augeatur ac tandem infusio diuini luminis nobilissimam animam
vestram illustrare dignetur. Si enim animam negligamus inquit
Crisostomus. nec corpus saluare poterimus. Non tamen anima pro
corpore: sed corpus pro anima factum est. Qui ergo quod primum est
negligit: et quod inferius est extollit utrumque corrumpit. Qui vero
ordine seruat et quod primum est colit etiam si negligat quod secundum est.
Per primum salutem saluabitur et secundum.
De his que in isto opere tractanda sunt. Etiam agit de intentione
sive excusatione auctoris contra mordaces et obloquentes.

Augustinus.

Difficillimum
est seipsum
cognoscere.
Basilius.
Augustinus.

Crisostomus
Salus corpo-
ris dependet
a salute anime.

Quia initium eundem ad virtutes arduum

est iuxta illud tendit in ardua virtus. Ad vi-
tia vero sine labore dilabimur inquit Iheronimus. Non
cogenda est durities voluntatis nostre pro animi
imperium ut diligentius coterantur iniquitates
cordis nisi per veram sui recognitionem. Quia profe-
cto genus est mortis semper in peccatis viuere. Sed conuerti ad deum
Iesum Christum felicitas est: vera vita ac certissima salus. teste ma-
gno Ambrosio. Et sicut idem ait in libro de apologia dauid. c. ix.
Nonne mutis animalibus deteriores existimandi sunt que se in flagi-
tibus suis iactant et putant insignem esse virtutis ubi lapsus est crimi-
nis: Ad legitime que disponendum cor anime peccatricis ut de se sit con-
tritum et humiliatum. id est gratum deo pro peccatis requiritur: ut scribunt docto-
res catholici. que in scriptis suis ad explanandum hanc contritionis
materiam vario modo procedunt. Omnes tamen vident organa spiritus san-
cti: et quasi uno ore resonant dicentes contritionem fore principium
sanam ac fundamentum eterne salutis. Ideo si peccatrix anima sal-
uari cupit: totis reasumptis viribus conari debet ad acquisitionem
ne tanti thesauri. Cum pro solam contritionem: etiam si omnia
peccata mundi commisisset saluari possit. Cunctis ergo post
positis: dicimus quod ad veram contritionem a qua tota hominum

Felicitas est
Christum cognos-
cere.
Ambrosius
Idem.

Contritio est ia-
nuam et funda-
mentum eterne
salutis.

Quinq; requirunt ad contritionem de quibus agitur in isto ope. Primum requisitum. Secundum. Tertium. Quartum.

Quintum.

Nota.

Auctoris excusatio. Hieronymus.

Hieronymus.

Hieronymus. Alios morere est signum

salus dependet quinque requirunt: de quibus in hoc ope agere intendim. Primo enim requiritur una diligens recordatio siue discussio omnium peccatorum mortalium. De qua tria dubia valde necessaria videbim: in quorum explanatione plura notabilia memoratu digna precreatione languentis ac sitientis anime aperiemus. Secundo requiritur verus dolor siue detestatio singulorum mortalium: sic ut de quolibet mortali spiritualis contritio habeatur. Hic quoque plura documenta de dolore contritionis domino adiuvante explicabim. Tertio necessaria est una generalis penitendo siue detestatio tam de oblitis quam ignoratis mortalibus. Et quod agere debeat homo in tali perplexitate tam circa oblita quam ignorata ibi clare ostendemus. Quarto expedit ut peccator habeat verum propositum directum circa tria abstinendi: confitendi: ac legitime satisfaciendi. Et de his tribus plura notabilia tanguntur sub brevibus. Quinto necessarius est motus liberis arbitrii tendentis in deum super omnia sibi dilectum in quo consistit complementus vere contritionis. Nam talis dilectio dei super omnia facit vilescere cuncta bona fallacia peccatis vite propter deum. Hec igitur sunt quinque requisita ad veram contritionem in quibus consistit vera sapientia ac summa philosophia: et pariter omnis salus ac vita anime rationalis. Sed tante virtutis efficaciam nemo proferre potest nisi ille qui toto mentis conatu ac desiderio cordis convertitur ad dominum iesum christum. Tunc enim propter luminis claritatem quo illustratur et suam felicitatem agnoscit: et lumen quod ceco corde non intuebat intelligit. Hinc Iheronimus in. ij. li. de summo bono. c. xli. ait. Non potest ad contemplandum deum mens esse libera que desiderijs huius mundi et cupiditatibus inhiat. Neque enim alta conspiceret poterit oculus quem pulvis claudit. Ceterum scio et nulla tenus dubito. Hec scripta nostra patere moribus plurimorum quod ut ait Hieronymus in epistola ad presidium dyaconi. Qui scribit multos assumit iudices. Sed cum nobilissimus ac clarissimus princeps cui hoc opus inscribitur velit ut librorum impressoribus tradatur ut pluribus proficit. proculdubio tot habebit iudices quot lectores. Idcirco ut securius eat in publicum dignum duci obloquenter humiliter respondere: quod difficile sit: imo impossibile ut absque hominum moribus quis praeferat at huius vite cum cula. teste Hieronymo. Sunt quippe nonnulli qui ideo se doctos ostentare putant si omnium dicta canino dente dilacerent. Nos floccipendimus: quod ut inquit Hieronymus. Satis vilium hominum est et suam laudem querentibus alios viles facere. Nam qui in alterius vituperatione se laudari putant: ut plurimum sunt mente hebetes: et obtusi: ore loquaces: ut potest

te loquacitates faciendam extimantes. Verbis quidem perstre-
punt atque suis inflatis buccis fumos ac nebulas auditoribus
spargunt: sed sensu balbucientes et quasi muti nihil dicunt. Sunt
alii curiosi qui testate fido, quoslibet sapientes audire delectant
non ut veritatem querant: sed ut faciendam sermonis eorum agno-
scant. more poetarum qui magis compositionem verborum quam senten-
tiam veritatis sequuntur. Nonnulli fere in cunctis que possunt
requerere: suppositio sunt ac scrupulosi paratiores ad mordendum
quam ad intelligendum diserti aduersus iustitiam: eruditi per falsitatem:
eloquentes ut impugnet verum. Et demum calumniatores multi: de-
fensio autem raris. Et igitur cunctis vnica responsio sufficiat:
nostra intentio est: humili stilo quasi per yma incedere more di-
uinarum scripturarum ut ad celestia scandere mereamur. Nam
distant valde seculares littere a diuinis: quarum veritas nec
ornatu lenociniorum verborum eget: cum lumine suo clara et illu-
stris appareat. Teste quoque Hieronymo. Melius est vera ru-
stice: quam falsa ornate dicere. Voret enim vera sapientia spumam
verborum ambitum aut fidorum ac fuco mundialis eloquentie
inflatis sermonibus perornatum. Zota quippe christiane religio-
nis disciplina inquit Leo papa non in abundantia verbi: non in
astutia disputandi: neque in appetitu laudis et glorie: sed in ve-
ra ac voluntaria humilitate consistit. Quam dominus iesus ab utero
matris usque ad supplicium crucis pro omni fortitudine et ele-
git et docuit. Nec presumo velut nouus expositor aut doctor
illum dirigere ad scribendum: quia iam iam in christiana religio-
ne tot tantaque precesserunt preclara ingenia: ut nihil dici aut
scribi possit: quin prius dictum sit: immo rectius ac limpini-
dus. Et idcirco qui temporibus nostris aliquid calamo expri-
mere conantur verius recitatores quam doctores existimandi sunt
Nam teste Egidio romano qui aliorum dicta referunt potius
dicendi sunt recitatores quam doctores. Sed ad id tendimus ad
id conamur ut de agro tam diuinarum scripturarum quam sanctorum
doctorum quasi fragrantes rosarum manipulos per recreatione
tanti principis colligere valeamus. Qui quidem non solum ad disse-
rendum in sacris litteris me puocat: sed continue excitat ad
scribendum. Nec mirum si claritudo tanti principis: sacras lit-
teras importuna quadam sollicitudine venerat: quia ut verum fa-
tear a teneris annis optimis moribus imbuta: cunctis virtu-
tibus ornata: atque acerrimis litterarum studiis erudita fuit:
cuius merita: clara gesta: atque digna exercitia commendo: non
auditate consequende laudis: sed charitate seminande verita-
tis. Ideo stat sua iocunda senectus stipata meritis iuuentutis

imperitie:

Fidorus.

Curiosi que-
runt xposita-
tes et lenia.Auctor in d-
cunctis.

Hieronymus:

Fidorus.
Leo papa.Qui scribunt
magis recita-
tores sunt quam
doctores.
Egidius.Iuuentus be-
ne excitata:
quod vale-
at.

Oratius.

Seneca.

Nil p̄stanci?
in p̄ncipe ex
ercitio sacra
rum litterarum.

Vegetius.

Auctor petit
correctores:
nō derisores
aut sciolog.

Tenent p̄fecto bone cōsuetudines quem semel ceperūt quod
in adolescētia capitur: in matura etate seruatur iuxta illud
Oratij. Quo semel est imbuta recēs seruabit odorē testa diu.
Educatio em̄ et disciplina teste Seneca mores facit et id sapit
vnusq̄sq; quod didicit. Nil ergo prestātus: nil oprabili? nil
deniq; melius in p̄ncipe cui tantarū gentiarū cōmittitur salus
q̄ in exercitio sacrarū litterarū esse: a quo vera sapientia oritur
que penitus ad regimē cuiuscūq; principatus necessaria fore
dignoscit. Testante sp̄s̄ancto: qui per salomonē ait. Per me
reges regnāt et legū cōditores iussa decernūt. Per me p̄ncip̄s
pes imperāt et potētes decernūt iusticiā. Hinc vegeti? in prin
cipio p̄mi libri de re militari. Ita inq̄t. Neq; em̄ quēquam
oportet magis vel meliora scire vel plura q̄ principem: cuius
doctrina oībus potest p̄desse subiectis. Demuz totis reas
sumptis virib?: obsecro eos qui scripta nostra dignabūtur per
legere vt nō sint faciles cōtra me precipitare temeritatis sen
tentiā more illoꝝ qui nullō dogmate fulri Audacissimo q̄des
zelo et magis amaritudinis q̄ dilectionis inflāmati: aut des
trahunt: aut irrident: aut more canum estuantū exterius lin
guam extendūt: vt ait Hieronym?. Sed hoc a pijs lectoribus
caro corde expostulo: vt si quid dissonū aut nō recte platū in
his atq; alijs scriptis nostris inuenerint lima correctionis ve
re caritatis dignētur abradere. Vel erroꝝ meū mihi int̄imare
nō tardent. Aut viua voce si presens. Aut scriptura si absens
fuerō. Si autē a presenti vita cōsisterit me esse sublatū eodē
humiliter flagito: vt p̄ culpis meis d̄m iesum xp̄m ac puris
simam virginē deprecētur: quatenus remissiois grām cōsequi
merear.

Oratio deuotissima preparatoria ad contritionez a diuersis
excerpta doctoribus.

Contritio dat
a solo deo: nō
est q̄rēda ab
eo.

Et igitur valeam? pecto
ra nostra diligēt? discutere atq;
culparū nostrarū laqueos dissol
uere ac memorari. Expedit oīno
vt pius corda nostra ad superni
luminis clemētia erigam? quam
in oībus esse inuocandā: tam gē
riles philosophi q̄ doctores ca
tholici testātur. Nam lux illa di
uine grē qua iustificat impius
datur a solo deo cui? volūtas est

pura ac simplex causa ois meritoꝝ a qua spūales diuitie atqꝫ
 oia dona gratiaꝝ tanqꝫ a fontali principio in nobis descēdūt.
 Idcirco dignū est vt hoc celeste mun⁹ vere cōtritiōis q̄ramus
 ab eo q̄ solus cōferre pōt. Quapropter toto cordis desiderio
 horroꝝ: precor: suadeo: vt peccatrix aia corā imagine crucifixi
 ofonem sequētē flexis genib⁹: iunctis manib⁹ ac effusis perora
 lachrymis distincte cū deuota cordis attētōe pferat sic dicēs.
O altitudo diuitiaꝝ sapiētie ⁊ sciētie dei. **O** trinitas lau-
 dabilis ⁊ vnitas mirabilis: pater fili⁹: ⁊ spūscētūs. **O** dñā san-
 ctissima ac purissima virgo Maria aduocatrix peccatoꝝ cle-
 mentissima. Ad vos quoqꝫ sc̄toꝝ angeloz cohortes: cherubin
 atqꝫ seraphin. Et pariter ad vos: celestes militie sanctoꝝ san-
 ctarūqꝫ oim. Ego scelerosus hominū in sceleruz meoꝝ sepul-
 chꝛo iacens erigo liberos cordis oculos. Ad vos supplices por-
 tigo manus. Ad vos suspiro: ad vos cōfugio: vosqꝫ totis reas-
 sumptis viribus ꝑcupisco. Sed magis ad te dñe Iesu xꝑe fili
 dei viuū: q̄ me a laqueo eterne mortis liberaſti ⁊ per effusiōē
 tui ꝑciosi sanguinis viuificasti. Ego pctōꝝ oim ingratissim⁹
 meritoꝝ pauperrim⁹: flagitioꝝ abūdātissim⁹: firmo ꝑposito
 ac deliberata volūtate ad correctionem vite melioris: recurro
 ad clemētissimā bonitatis tue miam. In cuius cōspectu ꝑos-
 testoz me velle ad ouile ouium tuaz redire cum sis pastor ille
 verus qui nobilissimā aīam tuaz ꝑ ouibus tuis dedisti. Scio
 nec dubito q̄ pueritie metas: adolescētie cursum iuuetutis
 ꝑgressum: atqꝫ oīa tēpora mea annos: menses: dies: horas: ac
 momēta singula timore tuo deposito transgressus sum a diui-
 nis legibus declinādo. Iusticias tuas ꝑphanādo: gratiā tuaz
 abijciendo: dona spiritus sancti virtutes omēs atqꝫ ecclesie sa-
 cramenta spernendo. Nec his contētus malis: dedi ꝑoximo
 meo occasionem peccandi: ⁊ peccātibus: consiliū: auxiliū:
 et fauorem. Ex quo indignationē tuam incurrisse atqꝫ a con-
 sortio supernoꝝ ciuium separātū me video. Timeo ergo vehe-
 menter domine Iesu ⁊ toto corpore cōtremisco: ne dicas mihi
O hominū infelicissime. Quid debuit tibi facere ⁊ non feci.
 Non eras ⁊ ex nihilo creauī te. Peccasti ⁊ dyaboli seruum te
 feceras: ⁊ redemi te. In mūdi circuitu cum impijs curebas: ⁊
 elegi te. Erabas vagādo per multa pericula ⁊ liberaui te.
 Ambulabas per tenebras ignorātie ⁊ docui te. Dederam tibi
 gratiā: in cōspectu meo ⁊ volebam facere apud te mansionem
 tu vero desperisti me: ⁊ nō solum sermones meos: sed meipm
 ꝑiecisti retrosum ⁊ ambulasti ꝑst concupiscentias tuas.
 Idcirco domine Iesu benignissime: dñe Iesu suauissime doꝝ

Incipit oꝛo.

mine iesu dulcissime. Per merita sacratissime passionis tue: p̄ gemit̄
 illos acerbissimos dolores purissime genitricis tue: p̄ gemit̄
 ⁊ lachrymas sanctorū apostolorum indulge mihi: succurre lan-
 guenti aie: require ouem perditā a sacro grege tuo euagantē.
 Et concede mihi in hoc exilio p̄nie verum cordis dolorem ac
 firmam peccatorū meorū cōpunctionē. Da obsecro oculis meis
 fontem lachrymarū vt culpas meas eo quo merentur dolore
 flere valeam. Auge desiderium meū ⁊ da quod peto quoniam si
 cuncta que fecisti mihi dederis nō sufficit seruo tuo nisi teip̄s
 dederis. Deu heu dñe deus qualem me fecisti ⁊ qualem iterū
 me feci. In peccatis conceptus ⁊ natus eram ⁊ abluisti me: s̄
 ego peioribus sordidavi me. Expertus sum in memetipso hor-
 rorem peccatorū meorū insupportabilem: quia ⁊ si canis putris
 fetet hoibus: grauius tamen peccator fetet deorū angelis
 ideo dulcissime iesu coram te expando omnes iniquitates me-
 as: quia tu solus potes delere omnia scelera mea. Non em̄ ab-
 scondo: sed ostendo. Non excuso: sed accuso. Ego reus: ego ac-
 cusator meus. Ego sum qui peccaui in celū ⁊ coram te nec sum
 dignus vocari filius tuus. Ego sum qui peccaui super numes
 rum arene maris. Ego sum qui amisi vnde me iuste dānare po-
 tes: tu tamen non amisti vnde peccatores iustificare soles.
 Parce ergo parce mihi domine qui es vera salus qui non vis
 mortem pctōia. Ecce domine iesu x̄pe coram grauiissimo cons-
 pectu tuo exhibeo aiam meam virtutum muneribus desolatā:
 tam: pondere peccatorū grauata: delictorū sordibus fedatā.
 O peccata mea innumerabilia estis ⁊ magna valde ⁊ nisi a vo-
 bis absoluar quid erit de me? Nam supbia rebellat: auaricia
 pungit: luxuria vit: presumptio iudicat: conscientia mordet:
 gula incitat: inuidia murmurat: lingua detrahit: iracundia p̄-
 turbat: ambitio irridet: accidia tepescit: oculus concupiscit.
 Hinc vīdeo iudicē iratum. Hinc angelos fientes. Hinc demo-
 nes frementes. Considero eterna gaudia: video parata suppli-
 cia: ⁊ ideo timor me conturbat: horror aggreditur: conscientia
 accusat: dolor opprimit: tremor inuadit: cogitationes increpāt
 fugere nō licet: ⁊ quo me diuertam ignoro. O cecam insaniam.
 O prophanam temeritatem. Scio ⁊ nullatenus dubito q̄ sola
 libertas est nō seruire peccatis. Et scio q̄ qui facit pctm̄ seruus
 est peccati. Et iterum anima que peccauerit ipsa mouietur. Et
 nihilomin⁹ fragilis: immo volubilis mens mea a peccatis nō
 abstinere: sed a scelere in scelus furibundo impetu dilabitur.
 Quapropter confundo: in memetipso: nec dignus sum ad celū
 oculos meos leuare: sed multo magis dignus sum illos plorā

do cecare: ideo recordare domine clementissime ac iustissime: quia quis iudex et testis sis ad me iudicandum es nihilominus misericors dominus ad indulgendum: et solus creator ad conseruandum ac verus redemptor ad me liberandum. Et ideo dñe iesu per infinitam bonitatis tue clementiã dispone cor meũ vt vere sit contritum et humiliatum. Quatenus oĩ spurcicia peccatorũ elimitata tibi gratia sint oĩa opera mea. Et pariter in ora mortis mee fultus presidio gr̃e tue securus coram rigoroso examine tui districti iudicij apparere valeam. Qui es benedictus per eterna secula Amen.

Qualiter ad veram contritiõẽ requiritur primo vna diligens recordatio siue discussio peccatorũ mortalium. De qua tria dubia longa et pulchra explanantur in quibus multa curiosa ac digna memoratu continentur.

In primis igitur considerandũ est q̃ nemo repente fit summus vt ait Bernardus ideo oportet vt peccator gradatim pcedat ad acquisitiones huius thesauri contritiõis. Quia etiã diuinũ lumen gradatim in nos descendit. Et propterea dona spũalia i nos descendere dicuntur. vñ Jaco. i. c. Omne datũ oprimum et omne

Bernardus.

Jacobus.
Ad dona spiritalia gradatim procedendum est.

bonũ pfectum de sursum est descendens a p̃e luminũ. Idcirco necesse est vt peccator strario modo p ipsum lumen diuine gratie in deũ reducat gradatim ascendẽdo iuxta illud dauid. Ibiunt de virtute in virtutẽ: videbitur deus deorũ in syon. id est in plenitudine contẽplationis vt dicit glosa. Vnde Ihdorus in .ij. lib. de summo bono. c. xxvi. ait. Qui inordinate virtutes comprehendere nititur cito periclitatur. Nec est causa in rerũ natura: vt quocũq; velociter ad pfectum tendũt sine dubio celeriter finiuntur: sicut herbe q̃ tanto festinius pereũt q̃to celerius crescunt. At vero contra arbores alta radice fundate: ideo pdurant diutius: q̃ gradatim ad pfectum pueniunt. hec Ihdorus. Et ergo ad acquisitionem vere contritiõis debito ordine pcedamus expedit a modicis ac minimis incipere vt ad altiora scandere valeamus. Et ideo opz pmo vt peccator diligenter interiora cordis sui discutiat sic: vt fiat vna diligens recordatio vel discussio oĩm peccatorũ mortalium de

Ihdorus.

Erisostomus

quibus peccatrix anima non fuit prius sufficienter contrita et humiliata. Nam teste Erisostomo nulla pro salute anime rationalis potest esse talis exhortatio qualis est peccatorum recogitatio. Sed ad maiorem evidentiam eorum que dicenda sunt tria dubia nobis deserenda occurrunt. Primum. utrum ista peccatorum discussio sit origo siue principium vere contritionis. Secundo quomodo aut qualiter aut quis modus observari debeat in tali discussione. Tertio. contra esse debet talis recordatio siue discussio peccatorum.

Arca primum dubium plura occurre-

rent ad scribendum: quia propter materie dignitatem semper exuberat ratio deserendi. Sed ne videatur grauari eos qui scripta nostra dignantur perlegere intendo sub breuibus singula perstringere. Et forsitan hec vtilius pederunt: quia teste Gregorio. Sepe alimenta quam minus sufficiunt auis diuis sumuntur. Euctis ergo omissis. Pro resolutione huius dubii considerandum est quod tota intentio nostra fertur ad clare ostendendum per correctionem vite melioris languentis ac sitientis anime. Hanc iustissimam: sanctissimam: piissimam: meritissimam deo pariter et angelis grauissimam conclusionem: videlicet quod fons: origo: causa: et fundamentum salutis anime rationalis est seipsum ac proprias iniquitates recognoscere. Et ideo per obtrita gratia spiritus sancti: nulla melior: nulla gratior: nulla iustior potest fieri exhortatio quam ipsa peccatorum nostrorum recogitatio. Talis quippe peccatorum discussio siue examinatio: proprie dicitur et est principium salutis ac vere contritionis. Hec autem veritas multis variisque modis probari potest. Et primo per aureas sententias tam sanctorum doctorum quam diuinarum scripturarum. Secundo per famosissima exempla grauissimorum peccatorum que tandem per sui recognitionem saluati sunt. Tertio videbimus qualiter ad discutiendum ac rememorandum proprias iniquitates excitamur exemplo aule: cerui: atque serpentis: quia hec tria animalia renouantur ad iuuentutem. In primis igitur sciendos quod omnes doctores catholici quasi tube spiritus sancti affirmant: quod ad placandum iram omnipotentis ac misericordis dei nullum efficacius remedium haberi potest quam peccata sua recognoscere ac memorari. vnde Augustinus in libello de cordis contritione sic ait. Quantomagis quis intelligit mala sua: tanto amplius suspirat et gemit. Meditatio siquidem parit conscientiam: conscientia compunctionem: compunctio deuotionem: deuotio commendat orationem. Meditatio vero hominem ad cognitionem sui illuminat. In compunctione vero ex consideratione: malorum suorum: cor intenso dolore tangitur. hec Augustinus. Idem testatur Isidorus in. 4.

Gregorius.

Fundamentum salutis est peccata sua recognoscere.

Quomodo placatur ira dei

Augustinus?

Isidorus?

lib. de sum. bo. l. xij. vbi diffiniēs contritiōē dicit sic. Contritiō ē cōpunctio cordis et hūilitas mētis cū lachrymis veniēs de recordatiōe pcti et timore iudicij. In quibus vbi tria de contritiōe tan gūtur ab Iſido. Prio em̄ expmit rōnē nois dicēs: contritiō ē hūilitas mētis. Sicut em̄ supbia ē iniriū ois pcti p quā hō sen sui suo inherēs a mādati diuie legis recedit. Sic hō contrit⁹ p hūilitatē appropinquat ad deū et a pprio sensu recedit hūmiliar⁹. Secō rāgit modū exteriorē ipsi⁹ contritiōis sic dicens. Cū lachrymis veniēs. qz amaricat peccatrix aia in recordatiōe pprie iniquitatis et deinde ab itimo cordis trahit suspiria et p rūpit in lachrymas. S; nota qz iste effect⁹ lachrymarū exterior nō est de necessitate s; de bñ eē: vt inqt Petr⁹ de tarentasia in iij. sentē. dist. xvij. Tertio expmit pncipiū cōtritiōis cū subiūgit dicēs. Veniēs de recordatione pcti et timore iudicij. Nam cōsideratio pprie iniquitatis ac timor iudiciorū dei: excitat pctōrē ad cordis contritiōē vt lat⁹ explicabim⁹. S; nota hic qz timor sine spe nō contritiōē s; despatationē posset facere vt dicit scrūs Tho. in. iij. sentē. di. xvij. vbi qrit vtrū cōtritiō sit dolor de pctis volūtariē assumptis. Et ideo spes diuie mie d: eē cā cōtritiōis. Etia Grego. in. iij. lib. moralium. ca. xxi. sic ait. Dum pctm̄ quisqz qd fecit intelligit: dū prauitatis sue nequitia subtiliter p̄sar: merore mētē obnubilat: et qsi scullo serene letitie aere oēm in se trāquillitatē cordis pnie turbine deuastat. Iterū in. ix. lib. moralium. xli. ita inquit. Sepe autē ita mens in culpe recordatiōe pcutitur: vt ad pperationē illi⁹ lōge graui⁹ p̄ pus capta fuerat vigeat. Et de phensa trepidat: seqz ipam varijs motib⁹ ipulsa prurbar. Meruit qdē ne vineas tētatio nib⁹: s; resistēs h̄ ipm̄ qd lōgo labore certauim⁹ affligit phore scit. hec Greg. Propterea Aug. in sermone qnto de letanijs ex citat tepidos ac frigidōs sensus nros ad cogitādū pctā ppria sic dicēs. Pessimū genus pcti est nō intelligere pctā. Dēs qui ad cognoscētes crimina sua recōciliari dño p pnia m̄ possunt. Null⁹ magis plangi de pctōrib⁹ dign⁹ est: qz qui putat se non h̄re qd plāgat. Multa em̄ delictorū genera sunt et ob hoc periculosa: et magis noxia sunt q̄ nō extimātur esse pctā. Nullū em̄ malū facili⁹ decipit qz cū nō intelligit eē malū: hec Aug. et Jobes os aureū i epla ad hebzeos: et h̄ de pe. di. iij. c. Judas. Ita inqt. Magnū ē vt qd pctā sua agnoscat et memoriā eorū p̄uenerat retineat. Nullū iuenit pctōrū tale remediū sic eorū p̄tinuata memoriā: hec crisost. Hinc seneca moralis ad lucillū in epla. xxvij. sic ait. Iniriū est saluris cognitio pcti. Egrege mihi hoc dixisse videt epicur⁹. Nā q̄ peccare se nescit corrigis

Diffinitio cōtritiōis Iſidori tria continet.
Primū.

Secūdum.

Petrus d̄ tarentasia.
Tertium.

Sanct⁹ tho.

Gregorius.

Gregorius.

Augustin⁹.

Pctā nō intel ligere ē pessimū gen⁹ pcti

Jobānes os aureum.

Seneca.

Signū potissimū p̄ritio nis est p̄ctā sua recognoscere.

Aurea sentētia ambrosij.

Sapiētes vi ri semp hūc remorsus cōscientie.

Pessimus si gnus in hoīe est nō cōpungi a peccato.

Ambrosius.

nō vult: deprehendas te opz: ante q̄ emendas. hec seneca. Est p̄fecto nobilissimū ac potissimū p̄rie signū: imo inter oīa nullū mirabilius q̄ p̄ctm̄ suū recognoscere. vñ David in psalmo ait Quoniā iniquitatē meā ego cognosco ⁊ p̄ctm̄ meum p̄tra me est semp. Qui em̄ pōt recognoscere iniquitatē suam ille solus pōt dolere teste magno Ambrosio. Et sicut idē scribit in libro de Apologia David. ca. ix. Sunt pleriq̄ qui in lapsib⁹ suis gloriantur ⁊ putant ea laudisse que criminis sunt. Si quis aliē nū coinquinavit thoz: ⁊ pudice femine expugnavit affectum Si vidue p̄posituz aliqua fraude mutavit. Alius nece hoīs: larrociniꝝ insidijs ⁊ raptu vivere: putat esse virtutis. Nonnulli circūvenire ac fallere arbitrantur esse sapientie. Ex his omnibus nullus pōt dicere cum David. Quoniā iniquitatē meam ego agnosco. sed ille solus. qui potest dolere qd̄ fecerit. condēnare qd̄ deliquerit. quem sua vitia cōpungunt. Et parū infra ita subiungit. Insiapiens em̄ delectatur erroribus suis ⁊ novis vetera obūbrando peccatis se extimat adiuvari. Ideoq̄ exultat in crimine. At vero sapiens aduersum se iudicat esse delictum suū. ⁊ tanq̄ hostiles acies. Ita lapsus culpā suarū aduersantiū modo sibi arbitrat obistere. Quicquid personue rit. quicquid increpuit culpa ei p̄pria semp occurrit. quidd fuerit dictum aut lectū. in se dictū putat. Quicquid intendit: se nutu: se oculis signari putat. Si epuletur. Si cogitet: si oret ac deprecetur. ante oculos eius semp est error propius. ⁊ momentibus omnibus culpa pulsat conscientia. Nec quiescere nec obliuisci finit. Velut grauis censor exagitat se errore p̄petuo. Omnia igitur aduersa h̄z qui ipse sibi displicet. Ipse sui accusator: ipse sui testis est. nec inuenit quo fugiat. Quippe se purget ⁊ stimulat. Sed hoc bone mentis est vulnus sentire p̄cti. Nā qui expertes doloris sunt. nō sentiūt doloris acerbitem qd̄ est imedicabilis egritudinis. Qui autē aliquo dolore pungūtur. sicut doloris sensu nō carent. Ita etiā nō carent sanitatis p̄fectu. Abi em̄ doloris sensus. ibi etiā sensus est vitē sentire em̄ vitalis vigoris ac muneris est. Unde ⁊ ille q̄ errorem suum nō agnoscit: insanit: furit. dispit. Qui autē agnoscit vitia respiscit: nō respuit remedia sanitatis: sed ipse restringit: penitet eum culpe. de ipsa semp cogitat: ⁊ cogitando seipsum p̄dēnat. Iustus em̄ in p̄mordio sermōis accusator est sui. Nec oīa Amb. Qua snia aperte datur intelligi. q̄ conscientia viri sapientis semp proprias culpas discutit. varios quoq̄ remorsus ac stimulos patitur. Contra vero insapiens q̄ peccat ex habitu delectatur in crimine ⁊ negligit. sanitatis remedia

Iterum Ambrosius in. vi. li. Examerō. caplo. vij. Pulchre hor-
tatur nos ad discutiendū diligētius interiora cordis nostri:
sic dicēs. Nosce teipm. O hō tibi attēde: teipm scito. Hoc est
nō quales lacertos habeas: nō q̄ram corporis fortitudinē: non
q̄ras possessiones aut q̄ taz potentia: sed qualē aiā ac mē-
tem. vnde oīa cōsilia pficiant: ad quā operus tuoz fruct⁹ re-
fertur. Hec Ambro. ⁊ Bernardus d̄ i li. scia. c. i. ait. Ex eo em
vnusquisq; iustus esse incipit ex quo sui accusator extiterit.
Quapropter legimus sc̄m illū regem Ezechiam qui vt audis-
uit obiurgationē ysaiē erumpēs in fontē lachrymarum peni-
tudinē excitauit. Nam recognoscēs seipm ingemuit ad dō-
minum dicēs Ysaie. xxxvij. c. Recogitabo tibi oēs annos me-
os in amaritudine aiē mee. Amaricat nauq; anima peccatit
cum se recognoscit creatorē suum grauitē offendisse: ⁊ ex tali
amaritudine quasi iam diuina inspiratōe subintrāte quoddā
suaue medicamentū conficit: ⁊ inde prumpit in lachrymas.
Hinc singultus. hinc gemitus. hinc crebra suspiria in mortis
riolo consciētie conterunt. Et ideo Augustinus ad fragrantis-
simam adoramētōrum huius tam salutifere medicine excitat sen-
sus nostros in libro qui dicitur scala paradisi: sic dicens. O fe-
lices lachryme p̄ quas macule interiores purgantur: p̄ quas
peccatorum incendia extinguunt. Beati q̄ sic lugetis: quia ride-
bitis. In lachrymis agnosce. O aiā sponsum tuū. Amplexere
desideratū. Et iterum. O dñe iesu si a deo sunt dulces iste la-
chryme que ex memoria ⁊ desiderio tui excitant q̄ dulce erit
gaudium: quod ex manifesta tui visione capiet. Si adeo est
dulce flere p̄ te q̄ dulce erit gaudere de te. S; quid huiusmo-
di secreta colloquia ferimus in publicis. Cur incarnales affe-
ctus verbis cōmūibus conamur exprimere. Inexpertī talia
nō intelligunt. Hec Augu. O vere res mirabilis. Ex verbis me-
dicalibus conficit medicina corporalis: ⁊ ex venenosis me-
dicina mortalis. Sed ex venenosis peccatis simul in corde cō-
fritis medicina conficit salutaris. Et sicut ait moralis doctor
Gregorius in. viij. li. moralium. ca. xvi. Talis quippe amaritu-
do penitentis verecūdanti cordi importune ingerit illicita q̄
cōmisit. Districtum contra hec iudicem ostendit: supplicioz
minas incutit: pauore animū fert: pudore confundit: morus
illicitus increpat: quietem norie securitatis turbat. Que enī
conditor bona contulit: que ipse bonis illius mala respondit
enumerat quod mire ab eo conditus: quod gratuito nutritus
quod rationis substantia in cōditione ditatus est: qđ condi-
toris gr̄a vocatus: qđ sequi ipse vocat⁹ noluit. Et infra subiū

Mēs nostra
discutienda
est.
Bernardus.

Ysaias.

Amaricatur
aiā cogitādo
pectā que cō-
misit.

Augustinus
Efficacia las-
chrymarum
q̄ta sit.

Gregorius.

Verecundia
peccatorū q̄
tum valeat.

Idem.

Ysidorus.
Pctōr dz se:
ipſuz acuerē
ad compun-
ctionem.
Ambroſius.
Bernardus.

Cassiodorus

Bernardus.

**Quō cōficiť
vnguētuz cō-
tritionis ſm
Bernardum**

Bernardus.

Seneca.

Augustinus

Hugo.

**Multareq;
runtur ad cō-
gnitiōē ſui**

ſit ſic: Dabet in corde iuſtorum amaritudo aie linguaz ſuam
que tanto eis ſubtilius loquit q̄to ⁊ interius audiť. hec Grego-
gorius. Nñ ergo iſta in corde hoies fiunt. Sciendum eſt tunc
deum eſſe p̄ gratiam cordi humano p̄ntem. teſte Yſidoro. Nñ
debet hō tunc ſeiſpſum magis acuerē: ac diſponere ad compun-
ctionem q̄n ſentit deum interius operantē. Tunc etiāz vt ait
Ambroſius in libro de bono mortis. Incipit deſcēdere ros ſpi-
rituſſancti atq; in aiā deſtuunt ſalubriū vnguēta verborū
ac diuerſaz flagrant longe lateq; redolentia gratiaz ſpiramī
na. Et ſicut ait Bernardus ſup cantica. Pauprate: manſuetu-
dine: ſteru renouat in aiā ſimilitudo quedā ⁊ ymago eternita-
tatis. Sed pp̄ie tunc incipit ad eſſe virtus diuina ait Caſſio-
dorus q̄n deficere incipit p̄ſumptio humana. Non em̄ maior
dignitas in ſeruo dei eſſe pōt q̄ pp̄iam infirmitatē recogno-
ſcere atq; in ſuis iuribus aut meritis nullam habere fiducia
Ideo bernardus ſup cantica ſmone. ⁊. ſic ait. Eſt ergo vnguē-
tum contritionis delicta multa complectēs. Nam ſibi dolorē
pungitiuum aiā facit: q; mouet ad cōpunctionem: ipſa ama-
ra recordatio pctōrum ſuorum. Hoc igitur vnguētum anima
ſibi conficit multis irretita criminibus. Si cum incipit cogi-
tare vias ſuas colligit congerit: cōteritq; in mortariolo ſcien-
tie ſue multas ac varias ſpecies pctōrum ſuoz. Et intra eſtuā
tis pectoris ollam ſimul oia coquit igne quodam penitentie ⁊
doloris vt poſſit dicere cum p̄pheta. Concaluit cor meū intra
me ⁊ in meditatiōe mea exardeſcet ignis. Et hoc vtiq; eſt vng-
uentum quo aiā peccatrix ſue conuerſionis p̄mordia condire
debet plagisq; ſuis recētibus adhibere. Primum nāq; ſacriſi-
cum deo eſt ip̄s cōtribulatus. Et infra ita ſubiungit. Non
eſt ergo oīno ſpernēda nec vilis extimāda huiuſmodi vinctio
cuius odor nō ſolā hoies puocat ad corectionem: ſed angelos
ad exultationē inuitat. hec Bernardus. Si igitur vt ait Se-
neca animus noſter quotidie ad rōnem reddendā eſt vocāduſ
tunc p̄fecto laudabilior eſt animus: teſte Augu. cui nota eſt
infirmitas pp̄ua q̄ qui ea nō reſpecta mema mūdi vias ſyde-
rum fundamēta terraz ⁊ ſaſtigia celoz ſcruat. Et vere fru-
ſtra cordis oculū erigit ad videndū deum: vt ait Hugo q; nun-
dam ydoneus eſt ad videndū ſeiſp̄m. Redi ergo ad cor tuuz ⁊
ſubtiliter diſcute teiſp̄m. Cōſidera vnde venis: quo rēdis: quo
modo viuis: quid agis: quid amittis: q̄tum quotidie p̄ficiſ
vel q̄tum deficis: quibus cogitationibus magis incuſariſ.
Quibus affectib; frequētius tāgeriſ: vl; quib; rēptationum
machinis a maligno ſp̄u acrius impugnaris. Et cū totū inte-

nōis et exterioris hōis statum et habitum quātum possibile est
 plene cognoueris: nō solū qualis sis: verū etiā qualis esse des
 beas de cognitiōe tui poteris subleuari ad contēplationē dei
 Propterea eximie pphetarum dauid: intelligens quātum va
 leat apud deū vera humilitas siue recognitiō infirmitatis p
 prie in psal. xxi. ait. Dixi cōfitebor aduersum me iniusticiam
 meā dño: et tu remisisti impietate peccati mei. O clemētia mi
 serentis dei. O verba aurea et admirāda. Non em̄ dixit cōfite
 or: sed ait cōfitebor. Non loquit in p̄senti: sed in futuro: vt da
 retur intelligi quod contritiō h̄z am̄erum ppositum confitendi
 Et quod tale ppositum in casu necessitatis habet cōfessiones ef
 fectum. Et ideo Augustinus exponēs hec verba dauid stupet
 et admirās ait. O magna pietas dei vt ad solam pmissionem
 pctā dimiserit. Nundum p̄nunciat ore: et tñ iam deus audit i
 corde: quia ip̄m dicere quasi quoddā p̄nunciare est. Vorum em̄
 p opere reputat. Explana ergo sic verba dauid. Dixi id est in
 corde meo firmiter deliberavi: firmiter propofui: firmiter sta
 tui: pctā mea rememorata: discussa ac precogitata cōfiteri: vt
 corde simul et ore fatear in iniusticiā meā aduersus me. scilicet
 sando me: ip̄m et nō alium. Et statim tu solus et nō alius p dul
 cedinem misericordie tue remisisti impietate peccati mei. Et
 bene me: quia si peccauero hoc ip̄m meū est. Vñ Ezechiel. xviij.
 ca. Anima que peccauerit ipsa moriet. Filius nō portabit ini
 quitatem patris: et pater nō portabit iniquitatē filij. Sed im
 pietas impij erit sup eū. Si vō a peccato surrexero: hoc nō ex
 me: sed pura domini gratia est. Ideo Ysaie. xliij. ca. dicitur sic.
 Ego sum: ego sum ipse et nō alius qui deleo iniquitates tuas
 ppter me. supple. propter me honorandum et glorificandum.
 Et nota quod hic dicit Ysaias. Ego sum. Ad maiorē expressiōnez
 eius quod dicit. Cum ergo ait Dauid. Et tu remisisti impietate
 pcti mei. Talis est sensus. Remissio pcti est ex mera gr̄a dei.
 sed pctm̄ imputat̄ facienti: quasi dicat. Absit a me dñe vt re
 torqueam pctm̄ meum in te. Et dicā. Tu deus qui me indu
 mēro hui⁹ fragilitatis onerasti culpādu es. Absit dñe vt di
 cam cōstellatio v̄l influxus corporum celestiu⁹: siue hō: siue mu
 lier: siue dyabolus: aut dispositio: aut ordinatio v̄l complexio
 ad pctm̄ me impulit. Nam talia cogitare dicere aut credere:
 nō est confiteri. iniusticiam meā aduersum me: sed te summe
 bonum: summe iustum: summe misericordē de malicia incusa
 re ad excusandas excusatiōes in pctis. Ex dictis liquet ad pu
 rum auctoritate multiplici quod fundamentum salutis nostre:
 est seipsum ac ppria peccata recognoscere.

Dauid.
 Quantū va
 leat apud de
 um recognos
 cere ppria
 iniquitates.

Augustinus
 Pulchra ex
 planatō sup
 illud dauid.
 Dixi confite
 bor aduersus
 me.

Ezechiel.

Ysaias.

Pulchra al
 locutio pctō
 ris cum deo.

Tres reges magni peccatores excitant nos ad recognoscendos
ppias iniquitates. Et pmo pponitur exēplum dauid ⁊ agit
de laudibus: de lapsu: atq; de penitencia eiusdem.

Secundo pcorrectiōe vite melio

ris sitientis ac languētis aie pbamus p exē
pla famosissima. Qd ad placandū iras oīpo
tentis dei nullū efficacit? remediū haberi po
test q̄ pctā sua recognoscere. Hoc aut ostens
dimus exēplo trium regū qui cū essent mas

De laudibus
ac meritis Da
uid.

gni peccatores p sui recognitionem saluati sunt. Quorū gesta in
scripturis sanctis describunt vt suo exemplo cuncti peccatores ex
citentur ad spem venie. Hi sunt dauid. Ezechias ⁊ Nabu
chodonosor. Sed videamus pmo de rege dauid. Fuit igit da
uid rex hierlm pphetarum erimus filius Jesse oī virtute ac
gratia peditus. hic erat natura pius: benignus: misericors: li
beralis. Magnanimus pulcher valde atq; angelici aspectus.
In arte musica peritissimus: in bellicis rebus expertissim⁹ ac
victoriosissimus corpe optime dispositus. Fortis valde: vtpo
te qui leones: vrsos: ac gigantes interfecit: ⁊ q̄ mille aduersus
se machinas superauit. In eo quippe tam digna tanq; admi
randa fuerūt carismata que raro in vno hoie cōiungunt. Nam
in negotijs secularibus valde ydoneus fuit: ⁊ nihilominus in
contēplatione rerum diuinarū totus erat magnificus ac dili
gentissimus. In eo pariter reuecebat vera māstuerudo ⁊ humi
litas: sed nō minus regias dignitas ac mēris sublimitas. Nū
q̄ ab hoie litteras didicit: ⁊ tam psalmos ⁊ hymnos metrico
carmine subtilissime scripsit. Si fuit fragilis ad culpam: fuit
tamen fortior ad venias. Si potuit tot hoies occidere: potuit
tot lachrymas fundere. Si fuit vigilans in pascendis gregib⁹
fuit etiam vigilantissimus in regendis pplis. Hic est vir eles
ctus fm cor dñi de quo Samuel ppheta dixit ad Saul: vt pa
tet. i. Reg. xij. ca. Quēsiuit dñs sibi virū iuxta cor suum: ⁊ p̄
cepit ei dñs vt esset dur sup pplm suum eo q̄ nō seruaueris q̄
precepit dñs. Et breuiter dauid ppter habundātiā tantorū
carismatum merito dici pōt stupor in humano genere: quia in
eo infusus est quicqd naturaliter est capax humanus genus
Vir tam in in bonis naturalibus q̄ gratuitis p excellentiam
ornatus. Et idcirco nobilissimus: dignissimus: pstantissimus
pphetarus dictus est p quem spiritus sanctus apertius ac sub
limius p modum diuine laudis suam mirabilē edidit pphe
tiam. Hinc hieronymus ad paulinum de oibus diuine hysto

Quante sub
limitate fue
rit dauid.

Dauid fuit
electus fm
cor dei.

Dauid dici
tur erimus
pphetarum
Quid hiero
nym⁹ sentit
de dauid.

rie libris. Ita inquit David Symphonides noster pindarus
 et Alpheus. Flaccus quoque Catullus atque Serenus. Xpm lira p
 sonat: et in decachordo psalterio ab inferis excitat resurgentē
 Nec Hieronymus. In quibus verbis Hieronymus assimilat da
 uid quinq; poetarum liricorū noibus: eo qd lirico metro psalte
 rium hebraice scripsit. Dicit aut liricus qui lirica scribit. Et
 pprie lirica dicunt carmina que lira cantant: sicut sunt carmi
 na ora: ij. Hieronymus ergo vocat dauid symonidē aut Sym
 phonides: qd ipse lirice scripsit apud hebreos sicut symonides
 apud grecos. Ysidorus quoque in. vi. li. ethimo. caplo. ij. dicit sic
 Omnes psalmi apud hebreos metrico carmine constāt esse cō
 positi. Nam in more romani flacci et greci pindari: nunc alij tā
 bo currant: nunc eligiaco psonant: nunc saphico nicent trime
 tro vlt tetrametro pede incidentes. Nec Ysidorus. Josephus
 etiam hystoricus hebreus in. vij. li. antiquitatum ca. xvi. inqt
 Dauid em vir fuit optimus et omni airtute plenus quas esse
 oportet in regibus quibus tantarum gentium committit sa
 lus. Vide ibi si vis laudes mirificas quas scribit Josephus d
 virtutibus ac meritis dauid quas taceo causa breuitatis. Si
 vero optas plura videre de eodem lege explanationem et recti
 us dixerim recollectionē nostram sup psalpmos penitētiales
 ¶ Postq̄ diximus sub breuibus de virtutibus ac meritis da
 uid. dignum est vt p recreatiōe ac correctione languentis aie
 aliqua subiungamus de lapsus eiusdē ad multa scelera et gra
 uida peccata. Quāuis ergo dauid placuerit deo. ppter religio
 sitatem mansuetudinē ac bonitatem suā. Nihilominus non
 pōt excusari quin multa horribilia peccata cōmiserit: quorum
 indulgentiā consecutus est: qd vere recognouit deum grauit
 offendisse: lz Josephus hystoricus hebreus fere vbiq; conetur
 excusare eum a labe peccatorum. Unde in septimo libro anti
 quitatis iudayce. caplo. vij. dicit qd dauid nil omnino in vita
 sua: preter in casu vxoris vne deliquerit. Cuius dictum mira
 mur. Non em̄ potest excusari dauid a peccato iniusticie quan
 do precipitanter ptulit sentētiā vt bona hereditatis. Adiphi
 boseth filij Jonate darentur illi seruo adulatori ac mēdo
 so Sibe cui dixit dauid. Tua sint omnia que fuerunt Adiphi
 boseth: vt habetur secundi Regum. xvi. capitulo. Clarum est
 qd tunc dauid male precipitanter ac iniuste iudicauit: vt dicit
 ibidem N. colaus de Iyra. Tum quia Syba mentitus est: vt
 clare patet secundi Regum. xix. capitulo. Tbi Adiphiboseth
 se excusauit apud regem dauid. Tum quia dato qd verum dis
 xisset tamen Adiphiboseth erat pius audiendus aut veritas

David dicitur liricus et quod.

Ysidorus.

Josephus.

De lapsu dauid ad multa scelera et peccata.

Josephus excusatur dauid propter peccata.

Qualiter dicitur peccauit per iniusticiam. Secundi Regum.

Secundi Regum.

Moyses ser-
uabat graui-
tates in dan-
do sententiā

Gregorius.

Varro
Socrates.
Seneca.

Seges et pri-
cipes debent
expellere ad-
dulatores a
curijs suis.

Hieronymus
Quanto:um
maloz causa
sint detracto-
res.

Hieronymus.

Hieronymus.

aliter erat dilucidanda anteq̄ condēnaretur. Ideo moyses te-
ste Gregorio instruens nos ne ex corde nostro: sed ex precepto
diuino condēnationis sententiam proferamus: querelas po-
puli semper ad dominū in tabernaculum ingressus deferebat
et iuxta ea que dominus imperabat iudicia p̄ponebat. Hinc
Gregorius ait: et habetur. xi. q. iij. Summopere precauendum
est vt rectores ecclesie: et qui publica iudicia exercent. in dictā
dis sententijs: nullatenus leuitate aut furore ducti sint precipi-
tates. Sed causis prius diligenter ventilatis: cum res q̄ igno-
rabatur pleniter ad noticiāz venerit. Tunc diuina et humana
lex reuoluatur: et sicut ibi constitutum est personaz acceptio-
ne remota diffinitiuā sententia p̄feratur. Hec gregorius. Et
p̄pterea Varro ait. Imperitie signum est exigere cito fieri qd̄
difficilimum est. Et Socrates dicere solebat. Velox consiliū se-
quitur penitentia. Et Seneca inq̄t. Ingenia recta debilitat ira-
cundia. Et iterum iratus facinus consilium putat. Et isto fas-
cto Dauid datur exemplum regibus ac principibus apertis-
simū q̄tum sint periculosi adulatores ac detractores. Cum
enim Dauid esset tam pius sanctus et iustus: nihilominus ex
verbis Sibe adulatoris fuit ita captus ac verbis eius men-
dacibus adeo inuolutus: vt daret sententiam iniustam inau-
dita p̄te. Et q̄ peius est. Postq̄ dauid audiuit miphiboserh
se excusantē nō retractauit totus qd̄ tam iniuste iudicauerat
sed Sibā seruum pessimum fecit equalem dño suo: quē tamē
debuisset suspendere p̄pter falsam accusationē domini sui et
crimine lese maiestatis: vt dicit Nicolaus de Lyra. Hinc diuus
hieronymus ad Cellantiam in epistola que incipit. Vt scri-
pture celebrata sententia est: dicit sic. Nihil enim tam inquisi-
tat animū: nihil est q̄ ita mobilem mentē ac leuem faciat q̄
facile totum credere: et obtrectatorū: verba temeraria a sensu
mentis sequi. Hinc enī crebre dissentīdes: hic odia iniusta nas-
cuntur: hoc est q̄ sepe de amicis facit inimicos dñi concordēs
quidem: sed credulas aīas maliloqui lingua dissociat. At con-
tra magna quies animi: magnaq̄ est morum grauitas non te-
mere de quo q̄ sinistra quid audire. Beatissq̄ est qui ita se cō-
tra hoc vitium armauit: vt apud euz detrabere nemo audeat.
Hec hiero. Iterū in eadem epla dicit sic. In multissima t̄me
isto tpe regnat hoc vitium adulationis: quodq̄ grauissimum
est humanitatis ac beniuolētie loco ducit: eoq̄ fit vt iaz qui
adulari nescit: aut inuidus aut superbus putetur. Est sane grā-
de ac subtile artificium laudare alterum in cōmendationē sui et
decipiēdo: animū sibi obligare decepti. Etia hieronymus ad

Rusticū Monachū in epistola q̄ incipit. Nihil xp̄iano felici⁹
 cui p̄mittuntur regna celoz. dicit sic. Ne credas laudatorib⁹
 tuis imo irrisoribus aurem ne libēter accomodes ō te cū adu-
 lationib⁹ fouerint. ⁊ quodāmodo impore mentis effecerint. si
 subito respexeris aut ciceriarū deēbendes post te colla curu-
 ri. Aut manu agitari aures affini. Aut estuantē canis protendē
 linguā. hec hieronymus. Si optas videre plura de hoc vitio
 adulationis vide aureas s̄nas diui hieronymi in epla ad de-
 metriā q̄ incipit. Si summo ingenio pariq; fretus scientia. Et
 iterū in epla magna ad Eustochiū virginē q̄ incipit. Audi fi-
 lia ⁊ vide. Alterius p̄cedendo in casu nostro peccauit Da-
 uid p̄ sup̄biam: vanā gloriā ⁊ auariciā. qñ tactus aura huma-
 ni fauoris fecit numerare pplm a Dan vsq; bersabee vt scribi-
 tur. ij. Reg. xliij. ca. In quo etiā facta peccauit p̄ inobediens-
 tiam q; transgressus est mandatū dñi: qđ hf̄ Exodi. xxx. capi.
 Ubi p̄cipitur moysi sic. Quādo tuleris summā filioꝝ isrl̄ iux-
 ta numerū dabunt singuli precius p̄ animabus suis domino
 ⁊ nō erit plaga in eis cū fuerint recensiti. Hoc aut̄ nō fuit obs-
 seruatum a dauid in ista numeratiōe siue descriptione. Idcir-
 co facta numeratione populi p̄cussit cor dauid eū vt d̄. ij. Re-
 gum. xliij. ca. Id est p̄scientia resp̄ndit eum. Unde dixit
 Peccauit valde in hoc facto. Ex quo redargutus fuit a Gad p̄-
 pheta ⁊ facta est ingens plaga in pplō. Nam occisi sunt p̄ an-
 gelum. lxx. milia viroz vt d̄: ibidem. Plura alia p̄ctā ḡnioꝝ
 ra his cōmisit dauid q̄ describuntur. ij. Reg. xi. ⁊. xij. ca. Nam
 p̄mo peccauit adulterando cū bersabee vxore Urie ethei fide-
 lissimi serui sui. Erat quippe mulier pulchra valde que ex da-
 uid in illo coitu p̄cepit filiū. Et sic ioseph hystoricus hebreus
 in. vii. lib. antiquitatis iudaice. ca. vii. ait. Quāuis dauid esset
 natura iustus atq; religiosus ⁊ patrias leges magna virtute
 seruaret. Nihilomin⁹ videns multerculā specie valde pulcher-
 rimā ac cunctis feminis p̄ponendā cui⁹ pulchritudine stu-
 pens cupiscentiā retinere nō potuit. Est aut̄ adulterium val-
 de horribile p̄ctm atq; grauissimū. Nam in peccatis q̄ fiūt. 3.
 p̄ximū p̄m̄ penale. i. dignū pena etiāq; mortis est homicidiū
 Secūdm̄ est adulterium. Maius quippe est q̄ furtum: rapī-
 na: mendacium ⁊ alijs pluribus. Propterea omnes leges des-
 testantur hoc scelus: lex naturalis: lex ciuilis: lex mosayca:
 lex prophetica: lex canonica: lex euangelica. Ideo omnis ho-
 mo cauere debet ab hoc peccato. Hinc clemens papa. Et habe-
 tur. xxxij. q. vii. Quid inquit in omnibus peccatis adulterio
 grauius est. Secūdm̄ nāq; in penis obtinet locum. hec ille.

*Joba ff. p. l.
 (o rane au
 q̄ nulla ri
 p̄mixit E*

David pec-
 cavit p̄ sup-
 biā ⁊ auari-
 ciam.
 ij. Regum.
 Exodi.

ij. Regum.

David pec-
 cavit adulte-
 rando.
 Josephus.

Adulterium
 est horribile
 peccatum.

Oēs leges d̄
 testant adul-
 terium.

Sanctus thomas.

Dauid peccauit per simulationem et hypocritiam.

Sanctus thomas.

Ysidorus.

Marchus tullius.

Dauid peccauit vitio dupliciter.

Ecclesiasticus

Dauid peccauit turpissimo modo.

Sanctus thomas.

Quid est modus.

Etiam quod grauitatis sit hoc scelus ostendit Sanctus thomas in .i. q. lxxij. ar. v. in responsione ad primam argu. ubi dicit sic. Adulterium non solum pertinet ad peccatum luxurie: sed etiam pertinet ad peccatum iniusticie. et quod ad hoc potest ad auariciam reduci: ut glossa dicit ad ephe. v. ca. Super illud. Ois fomicos tot aut immundus aut auarus. Et tunc grauius est adulterium quam furtum quod homini est carior: vix res possessa. Et quod adulterium Dauid habuit multas deformitates et fuit duplex adulterium: quia vtraque pars erat coniugata tam ipse quam Bersabee. ideo fuit grauissimum. Secundo peccauit Dauid per simulationes et hypocritias. Est enim hypocrita secundum Thomam in .i. q. iij. ar. ij. Simulatio aliene persone sicut cum peccator simulat personam iusti. Ideo hypocrita teste ysidoro greco sermone. latine simulator interpretatur: qui cum intus malus sit: bonum se palam ostendit: ypo enim falsum. crismum indicium interpretatur. Quante autem grauitatis sit talis simulatio ostendit Marchus tullius in .iij. li. de officijs sic dicens. Omnes aliud gentes et aliud simulantes perfidi: improbi: maliciosi sunt. nullum igitur eorum factum potest esse vtile cum sit tot vitijs inquinatum. Hec tullius. Sic dauid cum esset tunc peccator magnus simulabat se iustum et bonum Ideo volens abscondere scelus suum misit ad ioab principem exercitus sui dicens. Mitte ad me viam ebeum. Ideo enim misit pro eo ut ipse vias dormiret cum vxore sua: et sic peccatum dauid occultaret. Tertio peccauit dauid vitio dupliciter. Nam dupliciter cordis est aliquid ostendere et aliud intendere. Ista cordis dupliciter est magnus scelus deo et vobis exorsum Sunt enim viri duplices sicut venatores tendentes insidias et fraudes de quibus dicitur Ecclesiasticus .ij. ca. De duplici corde et labijs celestis. Et iterum .v. cap. Omnis peccator probatur in duplici lingua. Hoc vitio fuit maculatus dauid. Nam postquam venit Arias ad dauid quesuit ab eo fraudulenter. An recte ageret Joab et populus. Hoc autem maliciose dixit. ne vias perciperet causam sui aduentus. Unum quidem ostendebat verbo sed corde alio intendebat. Ex quo patet grauitas peccati dauid qui de re tam enormi fidelem irrisit seruum. Hinc Marchus tullius in .iij. li. officiorum ait. Nec vlla peritias vite maiora inueniri potest quam in malicia simulatio intelligentie. Quarto peccauit dauid in modo occultandi peccatum suum. Cum enim modus sit quedam discretio regulas omnem disciplinam sine qua virtutes sunt vicia. Vel secundum Thomam. Modus est determinatio adiacens rei. Vel est quedam mensura actuum humanorum Ideo pro aliquo peccatum peiori modo committitur tanto grauius

nus a sanctis doctorib⁹ indicatur: q̄ actus morales recipiūt
speciē a modo ⁊ a fine. Propterea dauid volēs abscondere pec
catum suū habuit turpem modū ymo pessimū. Nam volebat
introducere fallum heredem ipsi Arie. Et ideo inducebat illū
ad dormiendū cum vxore sua: vt filius nascitur⁹ ascriberet ei.
¶ Quinto peccauit dauid inebriādo viam. Cū em̄ vias esset
valde deuorus ⁊ rectus coram dño recusauit descēdere in do
mum suaz: nec voluit dormire cum vxore sua vt dicit in textu
¶ Ideo dauid vocauit eum vt comederet ⁊ biberet coram se: et
tunc inebriauit eum faciens per seruos suos occulte sibi dare
potum inebriatiuū. In qua re peccauit Dauid mortaliter: vt
pote inferēdo non solum iniuriā ⁊ cōtumeliam tam iusto mi
liti: sed etiam notabile nocumentū ⁊ dampnū: q̄ ebrietas ob
nubilat ⁊ extinguit fere lumen rationis quo secernitur homo
a bestijs. Ideo Osee. iij. ca. dicitur fornicatio ⁊ ebrietas auf
ferunt cor. Propterea filie Loth que inebriarūt patrem suum
vt habet gene. xix. ca. Non excusant a peccato mortali Quis
haberēt piā intētionem. teste beato thoma in. iij. sentētiar.
dist. xxiiij. in expositione littere. Sed Loth creditur immunis
fuisse a peccato mortali. tam ppter ebrietatē q̄ ppter incestū
vt dicit thomas in. ij. q. cl. ar. iij. Et idcirco nota q̄ in ebie
tate duo attendi possunt scz defectus cōsequēs ⁊ actus peccē
dens: ex parte autē defectus cōsequētis in quo ligat vsus ras
tionis ebrietas hz excusare peccatū inq̄tum causat inuolun
tarium per ignoratiā. Sed ex parte actus pcedētis videt esse
distinguedū: q̄ si ex actu illo pcedēte subsequuta est ebrietas
sine peccato. Tunc peccatū sequēs excusatur totaliter a culpa
sicut forte accidit de loth. Si autē actus pcedens fuit culpabi
lis. Ac nō totaliter excusatur aliqs a peccato sequēti quo scilz
redditur volūtariū ex volūtate pcedentis actus inq̄tum scilz
aliquis dans operā rei illicitē incidit in sequēs peccatū. Dimi
nuitur tamen sequens peccatū sicut diminiuit ratio volūtarij.
Unde Augustinus cōtra Faustum dicit q̄ loth culpā dū est
nō inq̄tum ille incestus: sed q̄tum ebrietas meruit. ¶ Sexto
peccauit dauid faciens horribile homicidiū non q̄dem ex im
petu ire: sed tractate ⁊ apensate cum longa ac multiplici di
scussione animi quod peius est. Quāta autē sit grauitas hui⁹
peccati satis liquet ex graui punitione primi homicide Cayn.
Est enim homicida destructor humani generis: q̄ exterminat
hoiem factum ad ymaginē dei ⁊ similem sui. Isto igitur tam
horribili peccato fuit maculatus dauid. Nam vidēs q̄ nō po
terat inducere viam ad dormiendū cum bersabee vt sic misē

Dauid pecca
uit inebriādo
viam.

Ebrietas ex
tinguit lumē
rationis.

Osee

Besi.

Sciūs tho.
Dauid tunc
homicida nō
ex ipetu ire:
sed cū longa
discussione
animi.

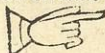
Homicida
destructor hu
mani gñis.

nam suam tegeret. tunc scripsit epistolam ad ioab dicens. Ut poneret viam ex aduerso belli ubi fortissimum erat prelium ut sic occideret quod et factum est. Ex quo patet gravitas huius homicidii et multiplici circumstantia aggravatis peccatis. Non enim iussit occidere David tot ac tante iniquitates commisse in viam tam piam ac iustam militem: sed illum perditione fecit occidere. ¶ Septimo peccavit david: quod non solum viam occidit sed occasione mortis sue plures alii serui sui in illo prelio interfecti sunt: et pariter multi vulnerati et percussi atque alia plurima dampna et mala facta sunt: ut solet fieri ab utraque parte bellantium. Considerat enim gravitas culpe ratione nocumendi peccatis. Ubi est ergo maius dampnum: ibi est maius peccatum: ceteris paribus. et quod in illo conflictu tot damna secuta sunt: quorum omnium ipse David causa fuit. Ideo peccatum eius iudicatur gravissimum. Quia ille facit rem: cuius auctoritate fit. Hinc Paulus ad romanos. i. cap. Digni sunt morte non solum qui faciunt ea: sed qui consentiunt faciendis. ¶ Octavo peccavit David scandalizando ac infamando. Uriam in conspectu Joab fama autem est nobilissimum thesaurus: ymo preciosior cunctis rebus temporalibus: ut infra latius patebit. Et ideo hoc respectu graviter peccavit David. Cum enim Joab per ipsummet Uriam accepisset epistolam David. credidit Joab quod Urias offendisset graviter regem ex quo esset dignus morte. Hinc Iosephus in vii. li. antiquitatis Judaice. ca. vii. dicit quod David significavit per epistolam suam ultionis modum: ne fieret Urias in suo scelere manifestus. Joab autem cum sciret Uriam constantem militem ac magnanimum qui magis eligeret mortem quam turpiter fugere: posuit eum in loco ubi erat onus prelii sicque mortuus est. ¶ Nono peccavit David per negligentiam siue per contemptum siue per disturnitatem temporis stando in miseria tantorum peccatorum quasi per annum. Quia a tempore quo peccavit David adulterando cum Bersabee usque ad reprehensionem factam per Nathan transiit fere annus. Hoc patet ex hoc: quod filius quem conceperat Bersabee iam natus erat. Propterea Nathan dixit ad David. Filius qui natus est tibi morte moniet ut dicitur. ii. Regum. xii. c. Hinc Boetius in. iiij. li. de consolatione. prosa. iiij. dicit sic. Si nequitia miserum facit miserius sit necesse est diuturnius neque. ¶ Decimo gravitas peccati David iudicatur ex eo quod multe deformitates fuerunt aggravantes peccatum suum. Nam illa culpa dicitur gravior in qua transgressio est multiplicior: puta in qua sunt multe transgressiones sicut in hoc peccato David in quo fuit excessus culparum multarum siue iniusticiarum et iniuriarum. ideo peccatum eius fuit gravissimum. Etiam illa culpa vel iniuria dicitur maior que

David occidit plures propter mortem Urie.

David peccavit infamando Uriam.

Iosephus

David peccavit per contemptum stando diu in peccato.

Boetius.

David habuit multas deformitates in peccato suo.

est indignior: vel irrationabilior: puta quam q̄s facit cōtra eus
 a quo bona recepit cum teneamur benefacere benefactoribus
 n̄ris: q̄: nihil est q̄ sic indignatōez puocet altissimi dei. sicut
 ingratitude q̄ est ventus viens siccans fontem pietatis: teste
 Bernardo. David aut̄ fuit valde ingratus in facto Urie tam
 enormiter agens cōtra eum a quo beneficiū veri amoris: vere
 dilectionis: vere fidelitatis suscepit: ideo rōne huius grauius
 offendit deum ⁊ p̄ximū in hoc facto. ¶ Amplius grauatus
 fuit peccatū David p̄pter specialē repugnātiā actus peccati
 quia ipse q̄ positus fuit a dño custos iusticie ad puniendū et
 corrigendū vitia ⁊ peccata tam enormiter violauit iusticiam
 Et sic p̄t̄ q̄te deformitates fuerūt aggrauātes p̄ctm̄ David.
 Nec igitur oia taz graua scelera ac tante enormitates fuerūt
 indulta ac relaxata ipsi David: q̄: vere recognouit seipsuz atq̄
 in recordatione pp̄rie iniq̄tatis ingenuit. Sed videam⁹ sub
 breuib⁹ ordinē rei recte. Nam mortuo Uria deuotissimo mi
 lite introduxit David Bersabee in domū suam ⁊ facta est illi
 vxor: que peperit ei filium. Has vero nuptias deus nō libēter
 inspexit: vt inquit Josephus vbi supra. Ideo iratus cōtra Da
 uid vehementer misit ad eum eum Nathan p̄phetā qui teste
 Josepho erat vir vrbanus ⁊ sapiēs. Sic veniēs ad David ob
 iurgationē acerrimā fecit eidez. assignādo oēs deformitates
 tam horēdi sceleris. Et primo p̄posuit ei familiarē parabolā
 non solum vt apertius condemnaret eum: sed vt ipse contra
 seipsuz p̄ferret sentētiā quasi nesciens quid diceret. Ait ergo.
 Respōde michi iudiciū. Duo vini erant in ciuitate vna. Vnus
 diues ⁊ alter paup̄. Et diues habebat oues ⁊ boues plurimos
 valde. Pauper aut̄ nihil habebat omnino preter vnā ouem
 paruulā quam emerat ⁊ nutriuerat. Cum aut̄ peregrinus ve
 nisset ad diuitem. voluit diues exhibere cōuiuium peregrino
 sed reseruās oues suas. tulit ouem pauperis ⁊ preparauit ei
 bos homini qui venerat ad se. Iratus David aduersus hoiez
 illum nimis. dixit ad Nathan. Auiit dñs qm̄ filius mozi est
 vir qui fecit hoc. ouem reddet in quadruplū. Talem sentētiā
 ptulit David: q̄: cum esset in lege moysi peritissimus. noue
 rat illud qd̄ scribit̄ exodi. xxij. ca. Si quis furatus fuerit bouē
 aut ouem ⁊ occiderit vel v̄diderit. quinq̄ boues p̄ vno boue
 restituet. ⁊ quattuor oues pro vna oue. Tunc nathan redar
 guens David assignauit omēs deformitates ac circūstantias
 perpetrati sceleris. Ita dicens. Tu es ille vir qui fecisti hanc
 rem. Ideo hec dicit domin⁹ deus Israel. Ego vixi te in regem
 super Israel: ⁊ ego erui te de domo Saul: ⁊ dedi tibi donū d̄

David fuit
valde ingra
tus in facto
Urie

P̄ctm̄ david
habuit spālē
repugnātiā.

Israel deus
cōtra David
⁊ Nathan p̄
phera miti
tur ad eum.
Nathan pro
ponit para
bolā vt cen
cludat d̄.

David p̄t̄
lit sciaz p̄tra
seipsum.

Nathan ar
guit David
d̄ scelere. suo
accusauit.

Nota quali
ter nathā tā
git oēs cir
cūstātiās ag
gruantes pec
cātū dauid.

Furoz dñi
irascitur con
tra dauid et
filios eius.

Absalon fili
bersee.
Absalō occi
dit amō pfe
quit p̄rem ⁊
fedat scubi
nas eius.

Salomō occi
cidit adoniā
fratrem ei.
Propt̄ mor
temyrie. iij.
dauid occisi
sunt i vltōez
sceleris.
Dauid audi
ens nathan
expauit.

mini tui. Quare ergo cōtempstisti verbū dñi vt faceres ma
lum in conspectu meo. Vriam etheum pcussisti gladio ⁊ vx
orem illius accepisti in vxorem tibi ⁊ interfecisti eum gladio fi
lioz amon. Quāobrem nō recedet gladius de domo tua vsq
in sempiternū. Et tollam vxores tuas in oculis tuis ⁊ dabo p
rimo tuo: ⁊ dormiet cū vxorib⁹ tuis in oculis solis hui⁹. In q
bus verbis assignauit nathan seprē circūstātiās aggrauan
tes pctm dauid: q̄ etiā discutiente sunt ab eo q̄ veram querit
pniam: vt latius aperiem⁹ in sequētibus. Primo tāgit nathā
circūstātiā p̄sone peccātis cū ait. Tu es ille vir q̄ fecisti hanc
rem. Scdo tangit circūstātiās status ac dignitatis cum sub
dit. Ego vnri te in regem sup israel. Tertio exp̄mit circūstā
tiā criminis peperciti cum ait. Quare contēpisti verbū dñi
vt faceres malū in conspectu meo vriam etheū percussisti gla
dio. Quarto tangit circūstātiā finis cū subiungit dicens. Et
vxorē illius accepisti tibi in vxorē. i. hoc fine interfecisti eū: vt
acciperes vxorē eius in vxorē tuā. Quinto tangit circūstātiā
modi sub qua intelligit circūstātiā loci ⁊ circūstātiā tempo
ris cū subdit. Interfecisti eū gladio filioz amon in tpe belli
⁊ in loco certaminis: ⁊ nō occidisti veneno vel gladio tuo: sed
gladio alieno. s. filioz amon. Iste igit cōminatōes quas dixit
nathan venturas sup dauid ad purū adimplere sunt. Nā gla
dius furoris dñi in vltionē sceleris venit i domū dauid. Quia
filius natus ex adulterio quē peperit bersee mortu⁹ est iur
ta verbū nathan. Et absalon filius dauid interfecit amon fra
trem suū p̄pter stuprum thamar sororis sue vt habet. ij. Regū
xij. c. Frerū absalon filius dauid insurrexit p̄tra patrē suū vo
lens inuadere regnū ⁊ occidere eū vt dicit. ij. Reg. xv. c. Etiā ab
salon fedauit publice scubinas patris sui dauid permittente
dño in vltionē sceleris vt scribit. ij. Reg. xvi. c. Sed tandē cuz
absalon turpiter fugeret a facie exercitus dauid p̄ capillos su
spensus est subter quercū magnū. Quō audiēs ioab tulit tres
lanceas: ⁊ infixit eas in corde absalon ⁊ mortu⁹ est. vt patet. ij.
Reg. xviij. c. Salomon etiā filius dauid occidit adoniā fratrē
suū: vt scribit. iij. Reg. ij. ca. tum q̄ machinabat̄ p̄tra eū. tum
q̄ petebat abisach in vxorem q̄ fuerat vxor dauid p̄ris sui cō
tra legem q̄ h̄t Leuitici. xvij. Abi phibetur p̄tractus matris
monij cū vxore p̄ris. Et sic p̄ q̄ p̄ morte vrie mortui sūt quat
tuor filij dauid. s. p̄mus fili⁹ bersee. secūdus amon. tertius
absalon. quart⁹ adonias. Et deniq̄ mala plurima secuta sunt
in domū dauid iurta verbū p̄phete. ij. Reg. xvi. c. Audiēs au
tem dauid tam difficilē obiurgationē expauit ac vehementer

turbatus est. Et sicut ait iosephus valde pfusus fuit. Ideo cū
 lachrymis ac tristitia impie se egisse pfessus est. Non em̄ excu
 sauit peccatus suū sed humiliter accusauit. Nec tantū ore sed
 toto cordis desiderio recognoscens seipsum ingemuit ad dñm
 Unde dicit ad nathan. Peccaui dño. videns aut nathan vna
 rios singultus: gemitus: crebra suspiria: stillantes lachrymas ve
 ram cordis p̄ritionem ac ois confessionē ipsius dauid Illico
 subiūxit: dicens. Dñs quoq; trāstulit a te pctm̄ tuū. nō moie
 ris. Quasi dicat. Quāuis plura horribilia pctā commiseris. tñ
 q; vero dolore cordis teipm̄ recognoscis. Ideo dñs tibi culpā
 remittit ⁊ penā mitigat. Nā cuz sis homicida pessim⁹ es quip
 pe morte dignus: sed ppter doloris tui acerbitem ac contri
 tionis veritatem nō moieris in ppria p̄sona sed filius q; nat⁹
 est moieretur. David igitur ppter hm̄i peccata artificimā ele
 git p̄niam in qua cecituit psalmū. l. qui incipit. Miserere mei
 deus sc̄dm magnā misericordiam tuā. Qui psalmus nobilis
 finis ac deuotissimus est. Aptus valde ad impetrandum dī
 uinā misericordiam. Ideo mentis sollicitudinem ac purita
 tem exigit. eo q; oī affectu spirituali ac diuina cōtemplatione
 plenus fit. Hinc Crisostomus in descriptione hui⁹ psalmi. l. cu
 piens nos reddere cautos exemplo peccatoris dauid q; lapsus
 est ad tam grauiā peccata. Ita inquit dauid talis ac tantus
 spiritus sancti gratiam habens: in iuuenili etate senior qui de
 uicit bella: qui mille aduersus se machinas superauit post so
 brietatem: post modestiam: post castitatem. cum obtinuisset
 regnū ⁊ gentes subiugasset et pax vniuersa reueret: tūc negli
 gentior ac senior factus: prosperit̄ eminens ex aduerso mulierē
 se lauāntem. Aperuit in vanitate oculos ⁊ suscepit ictum sa
 gitte. Audiant curiosi qui pulchritudines cōsiderant alienas
 Audiant qui spectaculis insaniunt theatralib⁹. Dauid talis
 ac tantus lesus est ⁊ tu puras te ledi non posse. quod minime
 credo si oculos conieceris in speciem alienam. Nec crisostom⁹.
 Hieronymus quoq; in epistola ad Saluinam de morte nebr
 dij. Epistola incipit. Vereor ne officium putetur ambitio: di
 cit sic. Dauid amicus dei ⁊ salomon amabilis eius victri sunt
 quasi hoies: vt ⁊ ruine nobis q̄si ad cautionē ⁊ exempla peni
 tudinis ad salutem p̄berent. Quis in vita lubrica lapsum nō
 meruit? Nec hiero. Ex dictis p̄ exemplo dauid q̄ta sit virtus
 seipsum ac pprias iniquitates recognoscere.
 Exemplū de rege Ezechia qui recognoscens deum grauer
 offendisse. singultibus ⁊ gemitibus ac fletu magno misericor
 diam a domino consecutus est.

David reco
 gnouit pec
 catū suum ⁊
 meret veniā

David agit
 p̄niam ⁊ cas
 nit psal. l.

Crisostom⁹
 d̄ dauid pul
 chra dicit.

Hieronym⁹
 d̄ dauid pul
 chre loquit̄.

laus ezechie
Josephus
Scriptura
sacra.

Ezechias na
scif de pessis
mo patre sicut
abraam.

Ezechias.

Josephus.

Infirmatur
ezechias et
mittit ad eum
elayas pro
pheta.

Hieronymus

Questio.

Ezechias es
rat natura
iustus et tamen
peccauit per
supbiam et in
stantiam.

Ezechias es
rat diues val
de.
ij. Paralipo.

Consequenter dicimus quod nil melius

nil salubrius pro salute anime peccatricis fieri potest quam seipsum humiliare ac recognoscere. Hoc autem pro exemplo sanctissimi regis ezechie. Qui ut scribit iosephus historicus hebreus in .ix. lib. antiquitatis iudaice. ca. xiiij. Natura

benignus iustus ac valde religiosus fuit. De cuius laudibus ac meritis scribitur ad plenam .iiij. Reg. xvij. xix. et .xx. ca. Et iterum in .ij. li. Paralipomenon. xxix. xxx. et .xxij. capitulis. Et iterum esaye. xxxvij. xxxvij. et .xxxix. ca. Fuit quippe ezechias optimus filius de pessimo patre Acham genitus: sicut pariter legitimus sanctissimum patrem abraam genitorem pessimum habuisse scilicet tharam luteorum deorum cultorem ut ait Chrysostomus. Sic igitur ezechias graui languore detentus egrotauit usque ad mortem ut scribitur Esaye. xxxvij. et .iiij. Regum. xx. et .ij. Paralipomenon. xxij. ca. Non enim poterat periculum mortis euadere propter naturam. Unde Josephus in .x. lib. antiquitatis iudaice. cap. iij. dicit quod languor ille grauis erat atque a medicis desperatus adeo quod nec ipse ezechias de se nec eius amici spem vltimum sustinebant. Ipso igitur sic egrotante atque in lecto decubente venit ad eum esayas propheta missus ex parte dei. qui dixit illi. Ezechia dispone domui tue. id est ordina negocia regni tui per testamentum quod moueris tu et non viues. In hoc loco occurrit dubitatio. Cum enim pena sequatur culpam. quod sicut ait hieronymus in .i. lib. super Micheam prophetam. Secundum ordinem peccatorum sic ordo penarum. Ideo queritur. Nunquid ezechias peccatum aliquod horribile commisit eo quod tam grauis languor ei accidit. Pro responsione nota quod iste Ezechias quibus natura esset totus pius clemens ac religiosus non tamen potest excusari a peccato vane glorie: tactantie: vel supbie. Nam dicitur .ij. paralipomenon. xxij. ca. quod non iuxta beneficia que acceperat retribuit: quod eleuatum est cor eius. Et idcirco facta est propterea eum ira dei: et contra iudam et hierusalem: ut dicitur ibidem. Iterum supbiuit ezechias quando rex babilonis misit ei litteras et munera per legatos suos. vij. .iiij. Reg. xx. c. dicitur quod letatus est in aduentu ipsorum: intellige leticia inepta que preedit ex vana gloria et elatione mentis: ut exponit nicolaus laus de lyra. Eo quod tantus rex de tam longinquis partibus miserit ad eum tam solennes legatos et munera. Et quod ezechias erat diues et inclitus valde habens thesauros plurimos argenti et auri et lapidis preciosi: aromatum et armorum diuersi generis: ut habetur .ij. Paralipomenon. xxxij. ca. Ideo ad sui ostentationem

rationem et iactantiam offendit omnes thesauros nuncijs regis babilonis et omnem magnificentiam suam: vt scribitur. *Esaye. xxxix. ca. et. iij. Regum. xx. ca.* Et sicut dicit rabbi salomon, Non solum ostendit eis oia que erant in thesauris suis et in domo sua: sed etiam q̄ secretissime ac reuerētissime seruebantur in templo que nullomodo erant gentilibus ostendenda. Sed ppter huiusmodi peccata elationis et iactantie non fuit ezechias tam graui languore a dño percussus: quia ista post sanationem eius euenerunt vt dicitur in locis preallegatis. Ideo ad questionem diuersi diuersa dicunt. Nam rabbi salomon opinatur q̄ ezechias recusauerit uxorem accipere q̄ quidem facere non debuit: ne linea dauid in regno deficeret q̄ in christo per succedentes generationes perpetuari debebat et ppter hoc fuit tam graui infirmitate a dño castigatus. Unde cum languore fatigaretur teste iosepho rogauit deum: vt ei paruo tempore vitam concederet donec filios habere posset. Cui misertus fuit deus et accepit uxorem ex qua genuit manassen. Et sicut scribit Hieronymus in. xi. lib. explanationum esaye. ca. xxxviiij. Eo em̄ tempore ezechias filios non habebat. Nam post mortē eius manasses cum duodecim esset annoꝝ regnare cepit in iudea. Et quo perspicuū est: post tertium annū concessisse vite: manassen esse generatum. Hec hieronymus. Sunt alij qui dicūt q̄ deus plerūq̄ corripit et castigat quos diligit. Et idcirco cum ezechias esset vir iustus ac timens deum fuit a dño castigatus ne rerum prosperarum felicitate corruptus in luxuriam laberetur ac dei precepta contēneret sicut illi maiores nostri qui sepe vt ait Lactantius: his terrenis ac fragilibus bonis enervati oberrauerunt a disciplina legis vincula: q̄ ruperūt. Hinc hieronymus ad castricianū ait. Scimus sanctos viros egrotationibus miseris ac egestate torqueri. Et iterum Magna ira est cum peccatoribus nō irascitur deus. Unde et in ezechiel ad hierusalē. Jam inquit nō irascar tibi zelus meus recessit a te. Iterum hieronymus in. xi. lib. explanationū esaye super capi. xxxviiij. ait. Quem diligit dominus corripit et castigat omnem filium quem recipit. Ne eleuetur cor. Ezechie post incredibiles triumphos infirmitate corporis sui visitatus et audit se esse mortuum vt cōuersus ad dominū flectat sententiam. Hec hieronymus. Magister vero bystouarū post Hieronymum dicit q̄ Ezechias post inopinabilem ac incredibilem triumphum de percussione exercitus senacherib: q̄ uis s̄m iosephum in decimo libro antiquitatis iudaice capi. iij. gratificas hostiam cum omni populo suo celebrauerit do-

Esayas.
Rabbi salomon.

Ad q̄stiones diuersi diuersa dicunt.
Rabbi salomon.
Iosephus.

Hieronymus.

Alia opinio de ezechia.

Lactantius.

Hieronymus.

Opinio magistri bystouarū et hieronymi.
Iosephus.

mino: nō tamen sufficientes aut dignas egit gratias prout excellentia tante victorie merebatur. Nam & aīo elatus est: nec canticū cantauit vt psueuerant antiq̄ patres in tam admirandis prodigijs. Unde postq̄ filij israel liberati sunt de manu egyptioꝝ transeuntes p̄ mediū sicci maris: moyses cū eis cecinit canticum dicēs. Cātemus dño gloriose em̄ magnificatus est equū & ascensorē proiecit in mare. Exodi. xv. c. Sic pariter anna mater samuelis qz filij obtinuit a dño etiā canticū edidit dicens. Exultit cor meū in dño. vt h̄. i. Regū. ij. c. Sic purissima virgo post mysteriū incarnationis xp̄i per gabrielem nobilissimū archangelū denūciatum aureū edidit canticū dicens. Magnificat aīa mea dñm. Luce. i. ca. Sic zacharias: sic symeon: sic ceteri patres p̄ suscepti beneficijs nobilissima ediderunt cantica. Vñc hieronym⁹ in. xi. lib. explanationū esaye p̄phete. c. xxvij. dicit sic. Tradunt hebrei ideo egrotasse ezechiam qm̄ post inauditā victoriam iudeoꝝ & assiri regis interitum non cecinit laudes dño quas cecinit moyses pharaone submerso: & delbora interfecto sycara: & anna genito samuele. Rursusq̄ post corporis sanitatem & signi magnitudinē offerri aliam occasionem supbie quā vt prudens & dei cultor vitare debuerat: nec mōstrare alienigenis diuitias suas quas deo tribuente possederat. Ex quo iuxta leges quoq̄ tropologie discimus nō mittendas margaritas ante porcos: nec dandū sanctorum canibus. Vñc hieronymus. Idcirco illam debitam reuerentiam quā cōsueuerant sancti patres referre dño: bonorum omnium largitori nō egit ezechias q̄ mirabiliter ac inopinabiliter a terribus senacherib liberatus est. Et ideo nō mirum si egrotavit vsq̄ ad mortem. At quē cum venisset esayas & miraretur ei mortem dicens. Dispone domui tue qz morieris tu & nō viues. At ezechias audiens verba esaye consternatus aīo ac fractus in lachrymas conuertit faciem suā ad parietem vt deuotius oraret. Et recognoscens se grauiter deliquisse humiliter orauit ad dñm & dixit. Obsecro dñe memento queso quō ambulauerim coram te in veritate & in corde p̄fecto: & qd̄ bonū est in oculis tuis fecerim. Nota q̄ ista non dicit ezechias ad iactantiam: sed magis p̄ gratiarū actionem vt exponit nicolaus de lyra post hieronimū. quasi recognosceret ex gr̄a dei talia egisse. Vñc hieronym⁹ in libro vbi supra dicit sic. Quērit ezechias faciem suam ad parietē: quia ad templū ire non poterat: ad parietem autē templi iuxta quod salomon palatium extruxerat. Vel absolute ad parietē ne lachrymas suas assidue sibus ostētare videretur. Aut certe iuxta hieremias. ad cor suū

Anna mater samuelis cecinit.

Purissima virgo cecinit canticum. Sic zacharias & symeon hierony. et hebrei.

Reuertitur ad hystoriam. Ezechias fūdīdit lachrymas.

Hieronym⁹. Idem.

Nota verba hieronymi.

parietem cor appellat vt tota mente dñm deprecaret. Et ait. Obsecro dñe memeto queso qñ ambulauerim corā te in veritate et in corde pfecto: et qđ bonum est in oculis tuis fecerim. Audiēsq; se esse mortuū nō precatur vitā et annos plurimos s; in dei iudicio quid velit p̄stare dimittit. Nouerat em̄ idcirco deo placuisse salomonē qđ ānos vite nō petierit ampliores sed iturus ad dñm narrat opera sua qñ ambulauerit coram eo in veritate et in corde pfecto. Felix cōscientia que afflictionis tpe bonorum operū recordat. Beati em̄ mundo corde qm̄ ipsi deum videbunt. Hec hieronymus. Fleuit itaq; Ezechias fletu magno: vt dicit Ysaie. xxxvii. ca. Et iterum. iiii. Regum. xi. caplo. quasi dicat. O dñe deus si nunc peccauī p iactantiaz aut elationē mentis. Aut si nō dignas egi gratias vt tua grā dia merentur beneficia mihi seruo tuo largiter concessa. Obsecro indulge: parce: remitte. O clemētia miserentis dei. O felices lachryme p quas pctōrum incendia extinguunt. Nam an te qđ egrederetur ysaias mediam p̄tem atrij: et ecce factus est sermo dñi ad eū dicens. Reuerte et dic ezechie. Hec dicit dominus deus dauid patris tui. Audiui orationes tuas et vidi lachrymas tuas. Ecce sanauī te: die tertia ascendes templum dñi: et adam diebus tuis quindecim annos. Sed et de manu regis assyriorum cuius reditū t̄mes liberabo te et ciuitatē hanc ppter me et ppter dauid seruū meum. Hinc hieronymus cōmemorans hanc mirabilē cōuersionem ezechie in epla ad Theophontem vrbicum que quidem epla incipit. Presumptionem meā excusare conarer. dicit sic. Legamus ysaiam pphetā. Et necessariū ezechie regis aptū huic cause queramus exemplū cui morturo anni. xv. ad superiorē vitam p̄puijs fletibus et p̄phete precibus augent. Quicq; accepta tanti numeris gratia nō peccatis: nō voluptatibus: nō delitijs: sed soli dño indultum vite spaciū humilis et sanctus exhibuit: hec hieronymus. Liqueat ergo ex dictis qđ recognoscere seipm̄ ac pctā sua est efficacissimum remedium ad placandum iram omnipotentis dei. Ad maiorem tñ euidētiā eorū que dicta sunt de dauid et ezechia. Considerandū est qđ iste ezechias sup̄ oēs reges veteris testamenti videt̄ laudibus extolli. Nam dicit de eo. iiii. Reg. xvii. c. sic. Ezechias in dño deo suo sperauit. Itaq; post eum nō fuit similis ei de cūctis regibus iuda: sed neq; in his qui ante eū fuerunt. hec ibi. Que verba nō sunt sic intelligenda: vt ezechias fuerit sanctior dauid qui fuit ante eū. Vel io sua qui fuit post eū. Sed est sensus qđ inter reges nō fuit filius ei quo ad aliqua p̄cularia. Sicut em̄ stella a stella differt. In

Ysaias.
Ezechias re
cognoscit se
ipsum et me
retur indul
gentiam.
Reuertitur
ysaia ad ele
chiam iplaca
tus.

Nota de eze
chia et dauid

Maḡ laus
Ezechie.
Ezechias nō
est sanctior
dauid.

Paulus.

Quidius.
Veronymus

Ecclesiasticus.

Ezechias ex
cedit oēs re-
ges quo ad
aliqua parti-
cularia.Admiranda es-
git.
Ezechias.Nota q̄ tres
reges valde
placuerunt
deo.

Ecclesiasticus

claritate teste paulo pu. ad cotin. xv. ca. Sic homo differt ab
hoie quo ad quedam particularia desideria: vel quo ad certas
affectiones aut puatas gratias. Unde nusq̄ aperti sunt duo
hoies in corpali dispositione ex toto filles in quo maxime re-
lucet sapiētia dei. S; maior adhuc differētia attendit in aia
bus nostris quo ad virtutū merita. Hinc ovidius in. i. li. de ar-
te amādi inquit. Pectoribus mores tot sunt q̄ in orbe figure
Propterea hieronymus in p̄ncipio. xi. li. explanationum ysaie
dicit sic. Difficile imo impossibile est placere oibus. Nec tanta
vultū q̄ sniarum diuersitas est: hec hieronymus. De quolibet
etiam sancto illud dici p̄t. Ecclesiastici. xliij. c. Non est inuen-
tus filis illi qui cōseruaret legem excelsi. Sicut ergo in huma-
nis corpibus magne sunt dissimilitudines. sic in aiabus maio-
res sunt morum varietates teste Asarcho. Tullio. Et plerūq̄
diuersitatem corporum diuersitas sequit animorum. Et ideo
cum dicit de ezechia q̄ nō fuit similis ei: de cunctis regibus iu-
da. Intellige quo ad quedā particularia magna ac inusitata
que egit. Nam. iij. Reg. xvij. c. dicit q̄ dissipauit excelsa. et
contriuit statuas ⁊ lucos succidit ⁊ confregit serpētem eneus
quē fecerat moyses: cuius causa subditur. Siquidem vsq̄ ad
illud tps filij israel adolebant ei incensum. Eo q̄ in aspectu
illius filij israel fuerunt sanati a moribus serpētum: vt habe-
tur numeri. xxi. c. Iterum. iij. Reg. xix. c. Et ysaie. xxxvij. c. di-
citur q̄ ad p̄ces eius angelus dñi vna nocte percussit. clxxxv.
milia viroū de exercitu senacherib. Et iterū ad p̄ces eius ora-
uit ysaias ⁊ retrocessit sol decē lineis in horologio Achaz per
quas descenderat: vt habet ysaie. xxxviii. c. Et. iij. Reg. xx. c.
Plura alia admirāda ezechias egit: in quibus nemo ex regib;
p̄t dici similis illi. Sunt igitur tres reges qui valde placue-
runt dño p̄pter religiositatē suam: q̄ pp̄los suos induxerunt
ad penitentia ⁊ ad cultū vnius veri dei destruētes cultū ydo-
latrie. Hi sunt David Ezechias: ⁊ Josias. In quorum laudem
dicit Ecclesiastici. xlix. c. p̄ter dauid Ezechiam ⁊ Josiam oēs
p̄ctm̄ cōmiserunt. Intellige de p̄ctō ydolatrie v̄l in se v̄l in a-
lijs: q̄ clare constat q̄ nec dauid nec ezechias possunt excusa-
ri a ceteris p̄ctis de quibus hic supra mentio facta est. Hec de
rege ezechia dicta sufficiant.

¶ Exemplum de rege Nabuchodonosor qui post innumeras
biles impietates depositus fuit a dignitate regia ⁊ rabidus
ac demens effectus est. Sed tandem eleuans oculos ad celus
in recordatione pp̄rie iniquitatis ingemuit: sicq̄ salutem ade-
ptus fuit.

Sperest vt videamus de tertio

rege. s. Nabuchodonosor qui post multa scelera et peccata recognouit seipm. Nam penitentiam suam agens tantas fudit lacrimas quod et nimis fletibus oculi eius quasi caro facti sunt: vt inquit magister hystoriarum. Sic igitur Nas

buchodonosor instm fuit diuine iusticie. Vir bellicosissimus fortunatissimus ac victoriosissimus quem deus fecit virga furoris sui ad flagellandum populum israhel ac gentes plurimas. In hieremie xxx. c. Dominus vocat eum seruum suum. d. Hec dicit Dominus deus exercituum Pro eo quod non audistis verba mea. Ecce ego mittam et assumam nabuchodonosor regem babilonis seruum meum super terram istam et super habitatores eius: et super omnes nationes que in circuitu illius sunt. Nota quod in istis verbis nabuchodonosor qui erat ydolastria et gentilibus dicitur seruus dei in quantum exequatur diuinam iusticiam. Hinc hieronymus in. v. li. explanationum hieremie prophete ad Eusebium. super hoc passu dicit sic. Dominus vocat seruum suum nabuchodonosor non sicut seruus vocatus vt prophete et omnes sancti qui vere seruiunt domino. Sed quo in euerfione hierusalem domini seruiat voluntati. Secundum quod et apostolus loquitur quos tradidit sathane vt discant non blasphemare. In aquilonibus autem parte esse caldeos iuxta situm hierusalem nulli dubium est. Hec Hieronymus. Propterea diuersimode scripture sacre loquuntur de illo nunc bona: nunc mala. Cuius gesta in plenisque locis habentur: si gnanter in lib. Iudith. i. ij. iij. et. v. c. Et iterum in. iij. libro Reg. xiiij. et. xv. c. Etiam in. ij. lib. paral. xxvi. ca. Iterum in iij. libro Esdre. i. ca. Et danielis. i. ij. iij. et. iij. ca. Sed quicquid dicatur de eo. hoc verum est quod nabuchodonosor excecatus superbia istud opus ministerij dei sic ordinatis voluit attribueret sue potentie faciens ex arrogancia et elatione atque odio personarum quod facere debuisset ex obedientia dei tamen: ideo fraudulenter se habuit in officio suo. Propter quod hieremie. xlvij. c. dicit sic. Maledictus homo qui facit opus dei fraudulenter. Et maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine. hec ibi. Intellige quod ille qui parcat iniuste per ultionem quam iubet deus ex equi dicitur maledictus vt exponit Robertus Holcoth. Sic nabuchodonosor putauit contra Arphaxat regem medorum qui subiugauerat multas gentes imperio suo quem in campo magno circa eufraten ex toto debellauit. Ideo ex tam solenni victoria exaltatum est regnum nabuchodonosor et cor eius eleuatum est nimis. Tandem post plurima bella obtinuit puincias

c ij

Miranda dicunt de Nas buchodonosor.

Magister hystoriarum

Nabuchodonosor fuit bellicosissimus: et fuit flagellum dei.

Nota oia.

Hieronymus.

Scriptura sacra diuersa loquitur de nachodono. Nota totus.

Jeremias.

Nabuchodonosor pugnavit contra arphaxat et debellavit eum.

Judith:

Nabuchod. elenat in su perbiā & q̄ rit diuinum honorem.

Daniel.

Nabuchod. fecit statuaz aureā & que rit in ea adorari.

Hieronym. Josephus d̄ Bayo Lesa: re.

Josephus. Nabuchod. humiliatur. Daniel.

Quanta fue rit supbia na bnchodono. Vox de celo irruit sup na buchodo. Nabuchodo noso: efficit rabi⁹ & con uertit in be stiam: & quo

& regna multa. Et sicut habet Judith. ij. c. Timor illius ceciderat sup oēs inhabitātes terrā. S; q; terrena p̄speritas facit plerūq; hoīem a rōne deuoluere & soluit humanas mētes. Idcirco nabuchodonoso: postq̄ adept⁹ est monarchiā totius oriētis: elatus in maximā supbiā ruit in mētis cecitatē: sic vt nō erubuerit diuinū sibi honore vsurpare. An Judith. iij. ca. dicit q; ipse p̄cepit oēs deos terre exterminare vt ipse sol⁹ diceret deus. Et danielis. iij. ca. scribit. Qualiter nabuchodonoso: fecit statuaz aureā. lx. cubitorum quā statuit in campo puincie babilonis: vt a cunctis pplis tribubus & linguis adozaret. Intellige hic q; ideo hoc fecit vt ipse in illa statua adozaretur: vt exponit hiero. Unde in explanatione sup danielē pphetam ad Pammachiū & Marcellā: sup illud danielē iij. c. Nabuchodo. fecit statuā aureaz: dicit sic. Velox obliuio veritatis vt qui dudū seruū dei quasi deum adozauerat nunc statuā fieri sibi iubet vt ipse adozet in statua: q; aut aurea sit & infiniti pōderis illud in causa est vt stuporem videntibus creet & res inanis adozet vt deus: dum vnusq; suā consecrat auaritiā. hec Hiero. Sic de Bayo cesare refert Josephus in xvij. li. antiquitatis Judayce. c. xvi. q; p̄ magnitudie dignitatis humanū pdidit intellectum & sese volebat diuinitate q̄ vera ē honorari. & in. c. xix. eiusdē libri scribit Joseph⁹: q; idē Bayus impator: iussit vt simulachiū eius erigeret in templo dei Ierosolymis: quīs hoc scelus nō p̄fecerit Bayus vt dicit ibidē. Et q; pctm̄ idolatrie est oīm pctōrum grauissimū ac p̄ maxime deo exosum. Idcirco deus q; excelsus est: & humilia respicit: hūc supbissimū regē deposuit a sede magnitudinis: sue Et qui p̄sumpsit fieri deus fact⁹ est bestialis. Nā teste danielē. iij. c. Cum semel Nabuchodo. in aula babilonis cum p̄ncipibus ac militibus pluribus deambularet: & velut alter Lucifer erectus in supbiā dixit. Nonne hec est Babilon ciuitas magna quā ego edificauī in robore fortitudinis mee & in gloria decous mei: quasi dicat. Quid mihi par in orbe toto? Quis resistere? Quis nocere? Quis deicere me poterit? Cum adhuc sermo esset in ore eius. Et ecce vox de celo publice cunctis audientibus irruit sup eū dicēs. Tibi dicit nabuchodonoso: Regnum tuū transibit a te & ab hoibus eiicient te: & cū bestijs et feris erit habitatio tua. Fenū. quasi bos comedes: & septē tpa mutabunt sup te donec scias q; dñes excelsus in regno hoīm & cuiusq; voluerit det illō. Danielis. iij. c. Tunc subito eadē hora alienatus mēte demens: furens ac rabidus effectus est: & ab hoibus abiectus & fenū vt bos comedit donec capilli ei⁹

in similitudinem aquilarum crescerent: qz nō tondebaf ⁊ vngues eius quasi vngues auū. Itaqz quicqd p Danielē denuntiaturum fuerat ad puruz cōpletum est. Vnc hiero. in explanatione sup Danielē. iiii. c. dicit sic. hystoria quidē manifesta est ⁊ nō magna interpretatione indiget q ad offensam dei Nabuchodo. versus in amentia septē annis inter bruta aialia vixerit ⁊ herbarū radicib⁹ alitus sit ac postea misericordia dei restitutus in regnū: laudauerit ⁊ glorificauerit regē celi: qz oia opa eius vera ⁊ iue eius iudicia ⁊ gradiētes in supbia pōt humiliare. Hec hiero. ¶ Circa hanc hystoriā ac tā stupendā nouitatē factā de isto Nabu. q a celsitudine regie dignitatē tantā miserā egestatē ac feritatē puerus ē. occurrūt mlte dubietates Et pmo cū esset rer potētissim⁹ hñs amicos p sanguineos: seruos principes ac milites innumerabiles quō pmissus est tanto tpe discurrere p siluas ⁊ cāpos: cur saltem nō fuit a paucis pibus ac militib⁹ suis reclusus in aliquo loco: vlt ligat⁹ vt de centius ob regiam dignitatē cōseruaret. Pro responsione. Nota q hec hystoria vera est vt dicunt oēs doctores catholici. Nec est locutio pabolica vt quidam heretici dicere psumperunt: quos pulchre ac valide reprobat hieronym⁹ in explanatione sup Danielē. iiii. c. Quia ergo Nabuchodo. felicitate rerū pseraz deprauat: atqz ex supbia in totū excecatur fuit. adeo vt nec regiam dignitatē: nec dñum suū a dño recognosceret: s; potius insanies diuinū sibi honorē vsurpauit. Idcirco vt cuncti reges ac pncipes suo exēplo totā virtutē sui dñi dependere a dño deo tanq sui ministri firmiter crederent: repente in dementiā cecidit: ⁊ sm suā ymaginationē in bestiam transfatus est. Intellige hic: qz videbat sibi q esset bestia. Nō ergo corporis mutationē: sed mentis alienationem passus est vt exponit hieronimus sup Danielē: ⁊ sanctus Thomas ad reges cypri in. ij. li. de regimine pncipum. c. xvi. Idē dicit magister hystoriarū adiungens q etiā ablatu fuit ei vsus lingue ad loquendū. Quanta autē fuerit illa dementia ostendit hieronymus in explanatione sup Danielē. c. iiii. vbi dicit sic Magna miserie cōsolatio qm in tormentis positus scit psera securura: qm Nabuchodonosor tanti furoris sit: ⁊ amentie vt malorum tpe bonoz que ei deus pmiserat nō fuerit recordatus. hec hieronymus. ¶ Quare aut nō fuerit reclusus ab amicis vlt seruis suis in cōpedibus aut ligatus cathenis vt solent furentes ac dementes. Dicitur ad hoc q daniel qui florēbat illis diebus publice cunctis pplis diuulgabat vt sup taz grandi nouitate facta in rege suo nullomodo admirarentur.

c ij

hoc intelligitur.

Hieronym⁹.

Sup ista hystoria mouetur dubia Questio.

Responsio questionis.

Hieronym⁹: Humiliatur nabucho. vt regib⁹ ac pncipibus daretur exē plūm

Hieronymus ⁊ sanct⁹ thomas. Magister hystoriarum: Hieronymus

Questio. Daniel florebat tpe Nabuchodono.

Daniel p̄di-
xit oia q̄ eue-
nerunt nabu-
chodonosor.

Questio;

Hieronymus.
Furiamutat
naturā hoīs.
Hieronymus.

Pp̄li mira-
bant de Nabu-
chodonoso-
ro.

Magister hi-
storiarum.

Magister
hystoriarum

Quia omnipotens deus qui est rex regum et dominus dominantium: hec oia iuste promisit evenire illi ut seipsum recognosceret: quia scriptus est. Imple facies eorum ignominia: et querent nomen tuum deus. Ideo solet dominus deponere potentes: de sede et exaltare humiles. adiciens quod tandem pacta penitentia in regnum restituerent. Nam quicquid ubi habundavit peccatum superabundat divina gratia. Suadebat quoque ne illum recluderent aut ligarent: sed per campos et silvas discurrere permitterent. tum ut compleret oraculum vocis prophetice tum quia dominus curam sui gereret ne a bestiis occideretur. Etiam cum esset furibundus ac demens forsitan ex ligamine aut constrictione egritudo ipsa magis gravari posset. Si autem aliquis quereret quomodo credibile est quod nabuchodonosor tanto tempore comederet fenum vel herbam quasi bos: cum fuisset more regio delicate nutritus. Responde sic. Illa furibunda rabies a qua detinebatur sic ipsum immutavit ut quae prius erant ei aspera ac difficilia in tali demetia essent grata atque facilia. Furia enim secundum hieronymum ubi supra: facit hominem multa agere et pati. Dicit enim furia a ferio: quia ferit corda hominum et reddit ea commota. Ideo aliqui sunt delectabilia hominum furioso quam sano sunt horribilia. Hinc hieronymus in explanatione super danielē. iiii. c. dicit sic. Quis enim amentes homines non cernat instar brutorum amentius in agris vivere: locisque siluestribus: et ut cuncta preteream cum credibilia: et grece et romane hystorie accidisse hominibus prodiderint. Sillam quoque et chimera ydeas quoque atque centauros: aves: et feras: flores et arbores: stellas et lapides factos ex hominibus narrat fabule. Quid mirum est si ad ostendendam potentiam dei et humiliandam regum superbiam: hoc dei iudicio sit patratum: hec hieronymus. Videmus etiam mulieres pregnantes in quibus est deo indita nata natura: comedere nociva: ut carbones et terram et plura alia immunda et corrupta. Cogita insuper qualiter principes ac milites: necnon populi omnes videntes dominum suum quasi monstrum stabant stupefacti. Ideo dicit magister hystoriarum quod multi egrediebantur: et videbant eum per campos et silvas discurrere. Solus daniel non egrediebatur: quia toto tempore alienationis eius orationi pro eo vacabat. Principes quoque suos hortabatur: ut clementer populos regerent usquequo in regnum restituerent. Iterum magister hystoriarum subiungit quod ad preces danielis anni septem quos totidem dixerat tempora in septem menses versi sunt. In quibus xl. diebus insaniam patiebatur: et post alios. xl. reuersus ad corpus suum flebat ac supplicabat deo. Et iterum per alios quadraginta reuertebatur in insaniam donec septem menses complerent. Post quos reuocatus est. Non tamen regnavit: sed statuti sunt pro eo

septē iudices ⁊ vsq; ad finem septē annoꝝ p̄niam egit. Panē ⁊ carnē nō comedens ⁊ vinū non bibens leguminibꝫ tantum vtebatur ⁊ herbis iuxta p̄siliū danielis: hec magister hysto-
riarū. Tandē cōpleto septē annoꝝ spacio nabuchodonosor se
ipsum vere humiliavit. Ideo tam oculos corporis q̄ mentis
leuauit ad celū atq; in recordatione suarū iniquitatum inges-
muit. Vnc hieronymꝫ in explanatione sup danielē dicit sic.
Nisi oculos leuasset ad celū sensus pristinū nō recepisset. Quā
do autē dicit sensum sibi redditū ostendit nō formā se amisisse
sed mentē. hec hieronymꝫ. Idcirco de restitutione sui in gra-
dum pristinū ipse nabuchodonosor de se ira inquit vt scribit
in danielē. iij. ca. Igitur post finē dierū ego nabuchodonosor
oculos meos ad celū leuauit: ⁊ sensus meus redditꝫ est mihi ⁊
altissimo benedixi. ⁊ viuente in sempiternū laudauit ⁊ glouifi-
caui: q; p̄tās eius potestas eterna. in ipso tpe sensus meus re-
uersus est ad me ⁊ ad honores regni mei decorēq; perueni. Et
figura mea reuersa est ad me. Et optimates mei ⁊ magistratꝫ
mei requisierūt me ⁊ in regno meo restitutus sum: ⁊ magnifi-
centia amplior addita est mihi. Nunc igit ego nabuchodono-
sor laudo ⁊ magnifico ⁊ glouifico regē sceli: q; oīa opera eiꝫ ve-
ra ⁊ oēs vie eius iudicia: ⁊ gradientes in superbia pōt humi-
liare. Hec oīa daniel i p̄sona nabuchodonosor. Patet itaq; ex
dictis q̄tri valoris ac meriti sit seipsum ac p̄prias iniquitates
recognoscere: q; ex hoc solo nabuchodonosor saluatꝫ est. Vnc
hieronymꝫ in explanatione sup danielē. iij. c. p̄tractans illud
Forſitan ignoscat deus delictis suis. ita inquit. Eū beatus da-
niel p̄sciens futuroꝝ de sententia dei dubitet. rem temerariā
faciūt. q; audacter peccatoribꝫ indulgentiā pollicētur: q; leuio-
ra p̄ctā cōmiserunt. Legimꝫ in hieremia p̄ceptū pp̄lo iudeoꝝ
vt orient p̄ babilonis q; in pace eoz sit pax captiuoꝝ. Hec hie-
ronymꝫ. Et iterū scribens hieronymꝫ ad athletā de institutio-
ne paulē filie sue in epistola que incipit. Beatus ap̄ls scribit
ad corinthios ibi em̄ dicit hieronymꝫ nabuchodonosor saluū.
ita inquiens. Nunq̄ est sera p̄fessio: latro de cruce transijt in
paradisum: nabuchodo. rex babilonis post efferationē corpis
⁊ beluarū in heremo conuictū mentē recepit sanā. Hec hie-
ro. Augustinꝫ quoq; idē tenet. Ideo. xliij. q. iij. ca. Nabuchodo.
dicit sic. Nabuchodonosor p̄niam meruit fructuosam. Nōne
post innumeras impietates flagellatꝫ penituit: ⁊ regnum qđ
pdiderat rursus accepit. P̄pharao autē in ipsis est flagellis du-
rior effectus ⁊ perijt. Vic mihi rationē reddat qui diuinū cōsi-
lium nimīū alte sapienti corde dijudicat. Cur medicamentum

c iij.

Nabuchodo-
nosor seipsum
recognoscēs
eleuat ocu;
los ad celus
Hieronymꝫ.

Nabuchodo-
nosor multa
dicit de se et
puocat cun-
ctos ad peni-
tentiam.

Hieronymꝫ.

Hieronymꝫ.

Augustinus

Quare nabu-
chodo. salua-
tus est ⁊ q̄re
p̄pharao dā;
natur.

vnus medici manu confectū alij ad' interitū alij valuerit ad salutem? Nisi q; xpi bonus odor sumus: alijs est odor vite in vitam. alijs est odor mortis, in mortē. Quantū ad naturā ambo hoies erant. Quis ad dignitatē ambo reges. Quis ad causam ambo captiuū dei populū possidebant. Quis ad penam ambo flagellis clemēter admoniti. Quid ergo fines eorū fecit esse diuersos. Nisi q; vnus dei manū sentiēs in recordatōe p; pie iniq̄tatis ingemuit. Alter libero cōtra dei misericordissimam veritatē pugnavit arbitrio. hec Augustin⁹. Et pariter scriptura sacra tenet in fauorē salutis Nabucho. Nā terminat hystoriā eius in vera p̄fessione: hūilitate: penitētia ac sibi reco gnitione. Ideo saluat⁹ est. Nec de trib⁹ regibus: magnis peccatoribus: sed penitētib⁹: videlz Dauid Ezechia ⁊ Nabucho. p̄ recreatione peccatricis aīe dicta sufficiāt. De seraphica peccatrice maria Magdalena que rememoratis se grauiā cōmississe dolore cordis expauit. deinde fracta in lachrymas miserandam egit penitētiā. Et plura tīgūtur que excitāt pctōrem ad spem impetrādi fiduciam.

Scripture sacre testio p salute ei⁹.

Et q̄ diximus de tribus regi

bus que per recognitōes sui mirabiliter saluati sunt. Dignū est vt de seraphica ac nobilissima Magdalena q̄ toti mundo exēplū penitētie data est. aliqua subiūgamus. Quia ⁊ ipsa rememorās iniq̄tates suas ingemuit ad dñm. ad subito flauit spūs eius ⁊ fluxerūt aque in abū dantia ⁊ torrētes inundauerūt. Nec igi⁹ seipsam vero cordis examine recognoscēs dignā penitudinē incitauit atq; ad tantam sublimitatē gratie ppter excellētiā cōtritionis sue peruenit: vt i eterna glia sup cūctas angelorū cohortes: cherubin ac seraphin post purissimā virginē collocari meruerit. Sed videamus qua arte aut industria ad id puenerit. paucis accipe. Nam ⁊ ipsa post varios lapsus hūane fragilitatē rememorās se grauiā cōmississe vehemēter ingemuit ac dolore cordis expauit. Deinde cogitās a q̄ta gloria lapsa fuerit valde de se erubuit. Ideo quasi egra ad medicū salutis cucurrit. Ibiq; effusus crinibus flexis gētib⁹: deiectis luminib⁹: sacros pedes xpi artis stringēs cōplexib⁹: eos lachrymarū ymbabus lauit. Atq; in hūc modū se totaliter indignā ostēdēs post tergū dñi iesu suffusus: pudore ac merore vultū tenebat. sicq; tota tristis voce lugubri mias a dño p̄cabat. Cui tandē p̄ redēptiōe suorū

Maria magdalena per peniam exaltat sup oēs angelos.

Mirabilis cōuersio marie magdalene.

Nota totum

facinorū: nō aurū: nō argentū: nō lapides p̄ciosos: nō cetera bona fallacia: sed multo potius de intimis viscerib⁹ lōga suspiciōna trahēs atq; salutarib⁹ intra se succusa singultib⁹: amaros fletus veros gemit⁹: pia lamēta ac dulces lachrymas obrulit sicq; felleos hūiores pctōy: a stomacho languētis aie euomere digna fuit. Igit in hā penitudie sic accēsa: erarfit i xp̄i amorē. Et subito meretrix ⁊ adultera: arrogās ⁊ superba effecta est hūilior ac honestior yginib⁹. Tāta q̄ppe abūdātia lachrymarū ex vehemētia p̄ritōis: ab oculis eius fluxit vt lauari potuerit pedes vni⁹ hoīs xp̄i nudis pedib⁹ incedētis. O felices gemit⁹ per quos pctōy incēdia extingūtur. Sed magis o felices lachryme seraphice peccatricis q̄ ad tergendū sordes toti⁹ iniquitatis virtutē sacri habuere baptismatis. Hinc moralis doctor Gregorius hui⁹ sc̄tissime peccatricis p̄uilegiatā cōuersionem per tractus in omelia eiusdē dicit sic. Cogitāti mihi de marie penitētia flere magis libet q̄ aliqd̄ dicere. Cui⁹ em̄ vel sareus pectus ille hui⁹ peccatricis lachryme ad exemplū penitēdi nō emolliat. Cōsiderauit nāq; qd̄ fecit ⁊ noluit moderari qd̄ faceret. Sup̄ p̄uūates igressa est: nō iussa venit: inter epulas lachrymas obtulit. Discite quo dolore ardet q̄ flere inter epulas nō erubescit. Sed ecce q; turpitudinis sue maculas asperit lauanda ad fontem mie cucurrit cōiuūates nō erubuit. Nam q; semetipsam grauius erubescere intus nihil esse credidit qd̄ verecūdaref foris. hec Gre. Et iā pater doctorū hieronym⁹ ostēdit q̄ta fuerit efficacia cōtritionis ac virtus lachrymarū hui⁹ felicissime peccatricis: scribēs ad furiā in eplā q̄ incipit. Obsecras litteris ⁊ suppliciter deprecaris. Ita dicens. Meretrix illa in euāgelio baptizata lachrymis suis. Et crine quo multos aī deceperat pedes dñi tergēs saluata est. Non habuit crispātes mitras nec stridētes calceolos: nec orbis stibio fuliginatos. Quāto em̄ fedior: tanto pulchrior fuit. hec Hiero. Excellentiaz quoq; fidei eiusdē peccatricis: vigilantia: sollicitudinē: dilectionez ac viuacitatē ardētissime charitatis describit hieronymus in eplā ad principiā in expōne illius psal. Eructauit cor meum. Eplā incipit. Scio me principia in xpo filia. vbi extolcēs. Sacerdotes ⁊ iudei crucifigūt filiū dei: ⁊ maria Magdalene plozat ad crucē: ynguēta parat q̄rit in tumulto: ortulanū interrogat: dñm recognoscit: pergīt ad ap̄los: repertū nunciat: illi dubitat ista cōfidit. Vere purgus: vere turris cādoris ⁊ libani q̄ respicit faciem damasci sanguinē videlz saluatoris ad sacci p̄niam puocantē. hec Hiero. ⁊ Taceo tubas sp̄s̄cti au:

Magdalēa
fudit abūdā
tiam lachry
marum.

Gregorius.

Hieronym⁹.

Hieronym⁹.

Augustinus
ambrosius et
ceteri docto-
res miranda
dicunt de illa
Franciscus pe-
trarcha: mag-
dalenā mira
reuerētia co-
luit.

Vas franci-
sci petrarche

Amor ad q̄t
et q̄ta cogit
amantem.

Franciscus pe-
trarcha inu-
rias patitur.
Hieronymus?

Hieronymus?

gustinum et ambrosium ac cetera ecclesie xpi luminaria: q̄ non
solum vehementiā cōtritionis: habundantiā lachrymarum: mirā
dam penitentiā: tante peccatricis stupent: sed p̄pter excellētiā
suoꝝ charismatū. nunc laudibꝫ p̄phetis: nunc angelicis vir-
tutibus: nunc vero apostolicis p̄uilegijs illā asserūt bene me-
ritas. Illustris quoqꝫ franciscus petrarcha vixit in diuinis
scripturis q̄ secularibꝫ litteris eruditissimꝫ. Rethorꝫ quoqꝫ et
philosophus ac poeta celeberrimꝫ fuit. hic per omne tempus
vite sue mariā magdalenā mira reuerētia coluit dicēs: dignū
esse pctōrem ad peccatricē recurrere. Cuius meritissima gesta
vt correctius imitari posset suo exemplo vitā solitariā aggres-
sus est. In qua vsqꝫ ad mortē tam in orationibus q̄ medita-
tionibus atqꝫ acerrimis sacrarꝫ litterarꝫ studijs perseverauit.
Et sicut relatu digno percipere potui in heremitorio suo agri-
patauini obiit in dño Vir oimꝫ p̄cudubio suo tēpore desertis-
simus ac doctissimꝫ. Multa quoqꝫ volumina memoratu di-
gnissima stilo elegātissimo scripsit q̄bus nomen suum imorta-
le posteris reliqd. Sed qꝫ tam dignus vir accusatur q̄ pluri-
bus annis amore cuiusdā adoleſcētule fuerit captus: quam
ipse laurā nominat que prius loreta dicebat. Pro cuius amo-
re tam graues querelas: flebiles voces: estuantia desideria: la-
menta plurima: et nunc leta nunc tristia: nunc ad astra rapit et
subito in terram p̄sternitur: de extremo in extremꝫ: a calido
in frigidum: a luce in tenebras pertrāsit. Nunc maria trāsgre-
ditur nunc vides discurrit. et velut impacies confingit se non
posse accipere neqꝫ de impossibilitate solatiū: neqꝫ ex difficul-
tate remediū: more illoꝝ qui vicia carnis furibūdo impetu se-
quūtur. quoꝝ natura est ignorare iudiciū modum nescire: ra-
tione multotiens carere nec aliud cogitare q̄ qd̄ diligūt. Hoc
falsum est: et tam dignus vir iniuriā patitur. Nam credimus
h̄mōi verboritates de industria quorundā machinatas de q̄-
bus intelligit illud hieronymi in epistola ad furiam qui ait.
Malorum solatiū est bonos carpere. dum peccantiū multitu-
dine putant culpam minui delictorꝫ: sed tamen ignis stipule
cito cōquiescit et erudās flāma deficiētibus nutrimētis pau-
latim emoritur. Mihi crede ait hieronymus. Non est eiusdem
viri aureos nūmos pbare vina degustare et p̄phetas intellige-
re. Nec possumus vt idem testatur. opipare comedere bibere
ad saturitatē: veste pulla rubicūdis genis incedere: vxorū ad-
herere cōplexibus: et speculari ingētia. Non em̄ humana mēs
potest esse libera ad contēplandū celestia que desiderijs car-
nalibus inhyat. Pura est et sc̄ta scriptura sacra: ideo cum puri

tate cordis est querēda. Recti? ergo laura quam frāsciscus pe-
 trarcha unicā in toto orbe fuisse restatur: non lubricā adolecē-
 tulam: sed figurā alicuius veritatis representat. Vel coronā vi-
 ctorie designat que imponit legitime certanti. Aut sapiētias
 denotat que caro corde diligenda est. eo q̄ ipsa sola nos bea-
 tos efficiat. Dum itaq; tam dignus vir in humanis vita fun-
 geretur: atq; omnia loca in q̄bus beatissima magdalena con-
 uersata fuit reuerēter lustraret. Tandem ad speluncā illam
 deuotissimā in qua suam peregit penitētiā declinauit. Ibiq;
 paucis diebus in lachrymis ad deuotionē permanens ob sue
 peregrinationis memoriam triginta sex versus per modū ora-
 tionis ornatissime edidit. Quos quidem ego ipse cum eandē
 speluncam visitarem ab exemplari in oratorio illic appenso
 pene iam oblite rato vix trāscribere potui. Nam locus ille hu-
 mid? est valde: vt pote in rupe altissima in q̄ cōtinue sunt stil-
 lantia sara. que humiditas mater est corruptionis. Nec sunt
 carmina que hic infra subiungo: tam ob reuerentiā seraphice
 peccatrici q̄ eius qui edidit.

Dulcis amica dei lachrymis insectere nostris
 Atq; humiles attende preces: nostreq; saluti
 Consule. Namq; potes: nec enim tibi tangere frustra
 Permissum. gemituq; pedes perfundere sacros
 Et nitidis ficcare comis: ferre oscula plantis
 Inq; caput domini preciosos spargere odores
 Nec tibi cōgressus primos a morte resurgens
 Et voces audire suas ⁊ membra videre
 Immortale decus: lumen habitura per eum
 Nec quidq̄ dedit etherei rex xps olimpi
 Viderat ille cruci hērentem nec dira pauentem
 Judaice tormenta manus: turbeq; furentis
 Iurgia ⁊ insultus equantes verbera linguas
 Sed mestam intrepidamq; simul digitisq; cruentos
 Tractantem clauos: implentem vulnera fletu.
 Pectora tundentem. violentis candida pugnis.
 Vellentem flavos manibus sine mora capillos
 Viderat hec inquam: dum pectora fida suorum
 Diffugerant pellente metu: memor ergo reuifit.
 Te pumam ante alios: tibi se prius obtulit vni.
 Te quoq; digressus terris: ⁊ ad astra reuersus
 Bis tria lustra: tibi nunq̄ mortalis egentem
 Ruppe sub hac aluit: tam longo in tempore solis
 Diuinis contenta epulis ⁊ rore salubri

Laura qd re-
 presētatur aut
 significat:

Frāsciscus pe-
 trarcha vene-
 rat sacra loca
 magdalene.

Carmina or-
 natissima frā-
 scisci petrar-
 che in laudē
 marie mag.

Nec domus antra tibi stillantibus humida saxis?
 Porrifico tenebrosa situ tecta aurea regum.
 Delicias omnes ac ditia vicerat arua.
 Vic inclusa libens longis vestita capillis.
 Ueste carens alia ter denos passa decembres.
 Diceris: hic nō fracta gelu: nec victa pauore
 Namq; fames: frigus durum quoq; sara cubile
 Dulcia fecit amor: spesq; alto pectore fixa
 Vic hominū nō visa oculis stipata ceteruis.
 Angelicis: septemq; die subuecta per horas
 Celestes audire choros alterna canentes.
 Larmina: corporeo de carcere digna fuisti.

Nec de beatissima ac sanctissima maria magdalena dicta sūt
 vt peccatrix aia exemplo eius ad recogitandū peccata sua ma
 gis ac magis excitetur. atq; ad spem impetrandi fidutiā ani
 metur. Nemo ergo diffidat: nullus desperet nullus deficiat: si
 aut cupiditate victus aut libidine impulsus: aut errore dece
 ptus: aut vi coactus ad iniusticiā lapsus est. Quia teste la
 crantio pōt reduci ac liberari: si eum peniteat actor: et ad me
 lioza cōuersus satisfaciāt deo. Hinc Cassiodor⁹ sup illud psal.
 Pro nihilo saluos facies illos. dicit sic. Quid em̄ meruit latro
 vt sic paradisum velociter introiretur. Quid em̄ publican⁹ q̄ repē
 te de templo absolutus exiuit? Ille dedit confessionis subitū
 votum qui donauit et premiū. Et petrus rauēnas in sermone
 ait. Quis in seculo peccauit enormius paulo? Quis in religio
 ne grauius petro? Illi tamen p̄ penitentiā meruerunt assequi
 nō solum ministeriū: sed magisterium sanctitatis. Propterea
 paulus apostolus considerans occulta mysteria dei fatetur se
 omniū debitorem dicens ad Roma. i. ca. Grecis et barbaris sa
 pientibus et insipientibus debitor sum. Siquidē alios q̄ plu
 rimos grauissimos pctōres nois virtute pprie recognitionis
 ac penitudinis in optimos mores transisse de pessimis teste
 leone papa. Ex ebriosis sobrios. ex crudelibus misericordes.
 Ex rapacibus largos. ex incontinentibus castos: ex iracundis
 placidos: et tenacibus liberales: ex loquacibus taciturnos: ex
 timidis audaces. Ex negligentibus sollicitos: ex superbissi
 mis clementissimos: ex ferocibus factos eē tranquilos. ¶ Nā
 quos viles fecit carnalis cōcupiscentia. Nescim⁹ q̄ speciosos
 spiritualis sit factura gratia. Sit ergo ois homo sanctus et be
 nignus. Beatus quidē vt declinet phibita. Benignus vt fas
 ciat imperata. Et sicut ait petrus rauennas. Multa sunt que
 de iudicio dei hoies ignorant: q; forte q̄ vos laudatis ille res

Lactantius.
 Cassiodorus
 De latrone q̄
 cum xp̄o cru
 cifixus est.
 Petr⁹ rauē.

Paulus.
 Recognitio
 sui miranda
 operatur.
 Leo papa.

Petr⁹ rauē.

prehendit: et que vos reprehenditis ille laudabit. Dinc hieronymus ad thessiphontē vbi cū epistola incipit. Presumptiones meas excusare conarer. ita inquit. Quis hic presumptionis spiritus quā tantā in aīo nostro operat audaciā? Et cū scētōs hoīes de leuibz etiā culpis videam? esse punitos: et nos quotidie in maioribus et pluribz delinquentes eternos in media dāna tione fore credamus. Quāq̄ leue nūq̄ sit deū etiā in eriguo p̄tenere qui nō tm̄ ad qualitātē peccati respicit: sed ad p̄sone contentū. Propter qd̄ hoī non solum intendendū est quale sit qd̄ iubet: sed q̄ritus sit ille q̄ iubet. Excluditur hoc loco vulgaris illa snia quā mihi suo iudicio religiosi et qui sibi sapiētes videntur dicere solent. Sufficit nobis vt nō criminalia p̄cta et maiora faciamus. facilis est em̄ omīssio minorū delictorū. Qui dum aīali sapia occupant aīos: sp̄ālem intelligentiā et p̄suetudinē diuine legis ignorant q̄ sepe p̄ctm̄ ostendit: qd̄ nobis nō videtur esse p̄ctm̄. et illic pietatē facit: vbi nos opus impietatis offendim? Saul et iosaphat reges fuerūt populi israel: et dum misericordiā his quos deus oderat p̄stiterūt: dei offensam in opere pietatis incurrūt. Ecōtrario. Phinees filiqz leui gratiam dei humana cede et suorū parricidio meruerūt. Vides q̄ritum ad humanis sensibus p̄ nostrā imperitiā discrepat diuina sententia: vt nobis interdū celestis iudicis dispensationes nescientibus iniūstra videantur. que p̄ causarum scientiā iuste satis et recte facta pbātur. Rursum ea q̄ nostro iudicio bona pbantur apud deum plerūqz reprobā et ingrata vident. Quis hodie p̄ris abrahe exemplo: immoriū volens trucidare filiū: hu mano iudicio nō crederetur insanus? Econtra. Quis in tactu arche diuine inuitatus ozam hoīm snia dānaretur? Nec hiero. Qua sententia aperte datur intelligi q̄ difficile sit ferre iudiciū et de statu salutis vnus cuiusqz temere iudicare. Ideo q̄ se existimat stare videat ne cadat: quia p̄sumptuosus ac sup̄bis p̄ os veritatis dī. Amē dico vobis publicani et meretrices p̄cedent vos in regno celoz. Propterea! moralis doctor Gregorius reddens nos cautos p̄ponit nobis mirabile exemplū de stephano et paulo. Nam cū stephanus p̄sentiente immo. adiuuante paulo lapidaretur. Tunc stephanus erat oīno bonus: et paulus videbat penitus malus. Et tamen in conspectu dei paulus qui sic videbat malus erat stephano non solū merito sed etiā p̄mio p̄ponendus. Ideo hieronymus scribēs ad fuzriam de virginitate seruāda: in eplā q̄ incipit. Obscraas litterarū suppliciter deprecaris. dicit sic. Non querūt in xpianis inītia: sed finis. Paulus male cepit sed bene finit. Jude lau

Dieronymus?

Aurea verba
hieronymi.Difficile est
iudiciū hūa
noz actū.Que ap̄ ho
mines vidē
reproba. sunt
grata deo.Gregorius.
Ex eplū nota
bile de paulo
et stephano.

Dieronymus?

Hieronymus.
 Ubi abundat
 peccatum abundat
 gratia.

Crisostomus.

Nota totu 3

datur initia: sed finis perditioe datur. Hec hiero. Item hiero.
 ad amicum egrotum in epla consolatoria que incipit. Quam cer-
 tissime nouerim dicit sic. Sepe videmus sordidatos imprope-
 rio: uenisse in candorem. Ferrumq; situ obductum in antiquam
 faciem splendescere. Vidimus aurum argentumq; flamme disci-
 plina purgari: et arbores truncatos cultu leuissimo reuiuiscere:
 amensq; uirgultis ornari. Vidimus infecunditatem sterilia re-
 uocari: et ex hausto stipite exire radicem et frugem maximam con-
 mitari: hec hieronymus. Crisostomus quoq; in descriptione
 psal. l. pulchre ostendit qd lapsus iustorum est maxima spes pec-
 catorum sic dicens. Dei enim misericordia humano generi puden-
 tiam faciens: bene gesta sanctorum et peccantium negligentiam in-
 melius commutauit: ut aliorum uulnera alijs pudeant sanitate.
 Et iusti naufragium fiat peccatorum stabilior portus. Quando enim
 iustum peccasse legero et penituisse: iam non desperabo de mea
 salute. Et cum audio diabolium de celo cadentem illi ruina
 mihi fit occasio resurgendi. Propter hoc enim spiritus sanctus non so-
 lum bene gesta sanctorum: sed et negligentiam memorauit: non au-
 tem propter illos tantum: sed propter eos qui simili passioni obnoxii
 erant: hec crisostomus. Ex dictis patet per famosissima ac claris-
 sima exempla quod uirtutis sit seipsum ac proprias iniquitates di-
 scutere atq; ueraciter detestari per dolorem contritionis.

De aquila ceruo atq; serpente. Et primo quomodo aquila
 ad iuuentutem renouatur. Sic peccator ad gratiam per ueram
 contritionem.

Contra superest ut pro recreatione

languentis ac sitientis anime ad moralia magis
 declinem: quia cum intentio nostra feratur ad
 principaliter ostendendum quod inter omnia reme-
 dia acquirende salutis nullum efficacius sit
 quam seipsum ac peccatum propria recognitione: pfe-
 cto sermoes morales ac exemplares multo magis sunt utiles
 tum quia actiones sunt suppositoꝝ: tum quia magis mouent et
 inclinant affectum: ut a uirtute in uirtutem progrediatur. Idcirco
 uideam qualiter ad discutiendum ac rememorandum proprias
 iniquitates prouocamur exemplo aquile cerui atq; ser-
 pentis. Nam hec tria animalia renouantur ut uidebimus: si non
 tamen renouantur ad immortalitatem. Anima autem rationalis
 tante est dignitatis ut per sui recognitionem: non solum ad immor-
 talitatem: sed etiam ad uitam eternam quod est longe presta-
 bilius renouari possit. Et quia primo de aquila agendum est.

Aquila: ceruus
 et serpens re-
 nouantur.

Ideo scire oportet s'm Ambro. in. v. lib. Exameron cap. xvij. q̄ aquila dicitur auis regalis. Vincentius vero in speculo naturali lib. xvi. c. xxiiij. Ita inquit. Aquila est rex auis sicut leo ferarum et bos iumentorum. Omnes quippe aues nobiles ea visa pertinescunt. Et quia inueniuntur sex aquilarum genera de quibus plene scribit magnus albertus in. xxiiij. lib. de animalibus: ideo nota q̄ loquimur hic de nobili aquila qui latine herodius quasi heros auis vocatur. Hec igitur nobilis aquila prout a diuersis scriptorib⁹ colligere potui dum senio grauatur. tria precipue damna incurrit. Primo grauatur ale eius: et penas quibus ad predam ire solebat amittit. Secundo obducitur caligine oculi eius. Tertio rostri onere ac reuolutione grauata: cibum capere non potest et inde languescit. Sed quoda naturali modo ex industria a deo sibi data reparatur vt iuuenis fiat iuxta illud dauid in psal. cii. Renouabitur vt aquile iuuentus tua. Cursus quippe naturalis rerum est quedam motio creature ad preceptum diuinum. Cum igitur senuerit aquila querit fontem aque viue et contra eum volitat in altum vsq̄ ad ethera solis vt dicunt phisiologus et papias: ibiq̄ alas suas incendit. Simul quoq̄ caliginem oculorum in radijs solaribus exurit. Tunc demum velociter descendens: in fontem se immergit: et statim tota innouatur. Ita vt alarum vigore: oculorum splendore: et rostro ad sata limato restauratur in melius. Hinc hieronymus ad presidium diaconez in epistola que incipit. Hieronymus presidio fratri salutem dicit sic. Aquila quando senuerit grauatur ipsius penne et oculi: queritq̄ fontem et erigit pennas: et colligit in se calorem: et sic oculi eius sanantur. Et in fontem se ter mergit atq̄ ita ad iuuentutem redit. hec hieronymus. Sunt alij qui dicunt q̄ aquila senescens: tibus pennis et ebetatō visu: ter sursum ascendens visum et alas contra solem acuit totiensq̄ in fontem viuum se immergit. Sic pariter tribus vicibus redit visus eius et plume et rostrum: cum autem adhuc quarto arentauerit tunc morit. S; videamus quid magnus albertus de renouatione aquile dicat qui in naturali philosophia fuit princeps et monarcha. Vir eruditissimus ac sanctissimus tam in diuinis scripturis q̄ in cunctis phisicis disciplinis nulli suo tempore secundus. Postq̄ similis nemo surrexit q̄ autem de nigromantia accusatur iniuriam patitur: vir tam excellens qui ob magnitudinem doctrine ac sapientie magnus dictus est. Hic igitur in. xxiiij. lib. de animalibus: de aquila ita scribit Jorath et adelimus dicitur aquilam quando senescit: tpe. quo pulli iam grandes fa-

Ambrosius.
Vincentius
hystorialis
Aquila ē rex
auium.
Magnus albertus.
Aquila tria
dāna incurrit.

Dauid.
Aquila cum
senuerit querit
fontem aque
viue.

Hieronym⁹
et aquila qd
sentit.

Aquila renouatur ter et nō amplius.

Magnus albert⁹ fuit vir
scr̄tissim⁹ ac
eruditissim⁹

Aquila renouatur sic s'm magnū albertū

Secreta nature sunt miranda.

Moraliter aquila significat peccatorem: et quomodo.

Oculi peccatoris renouantur.

Pectus descendit in fontem passionis christi.

Quomodo renouatur potentie anime: et ceteri sensus.

eti venari sciunt et possunt: considerare fontis limpidi et late scaturitionis ebullitionem: et sup illam directe in altum extolli vsq ad tertium aeris interstitium quod estum vocauimus in li. me theoroz. Et cum ibi incaluerit quasi exuri videtur. Et subito demissis ac retractis alis ruit in fontis frigiditatem vt et frigiditate exterius restringente calor intrinsecus in medullis multiplicetur. Et tunc exurgit de fonte et ad nidum quem ibi vicinum habet conuolat: et inter alas pulloz tecta resoluitur in sudorem. Et sic exuere dicitur antiquitatis habitum. depositis penis veteribus: et rursus indui nouis: et interim donec recreuerint sustentantur preda pulloz. Sed ad hoc aliud nescio dicere nisi quia mirabilia nature multa sunt: sed quod vidi in duobus herodis in terra nostra: his non recordat: quia ille domesticus erant: et ad modum aliarum auium rapacium mutabantur. Dicunt etiam quidam hanc aquilam rostrum nimis adunum et recuruum et unguis ad lapidem deponere et acuere quando hec preda hebetata fuerint instrumenta. et hoc quidem conpertum est esse verum. hec Albertus. Moraliter ista aquila regalis peccatorem contritum et humiliatum significat. quod cum esset filius dyaboli per peccatum: per solam contritionem effectus est totus regalis: quod filius eterni regis iesu christi. Tunc quippe homo peccator quasi aquila volitat in altum quando per contemplationem rerum diuinarum alas sive penas. id est cogitationes et effectus sursum erigit: celestia degustando. Et consequenter oculos in speram solis eleuare dicitur: quoniam per deuotas meditationes in sublime fertur: ac totus in spiritu erigitur: atque ad gaudia eterne vite mente transgreditur. Cum ergo peccator per ardorem charitatis in solem iusticie christum sic accensus fuerit: tunc seipsum totum imergit in fontem aque viue: quoniam puro corde sacramenta passionis christi deuote recogitauerit. Que passio recte dicitur fons indeficiens. eo quod fit speculum omnium virtutum. omnino et causa omnium meritoz ac languentis anime nobilissimum remedium. Etiam aquila id est anima rationalis: alas suas id est tres potentias suas: intellectum: memoriam: et voluntatem. pennas quoque alarum. id est sensus corporeos. quibus more aquile volantis ad predam peccatoz ire solebat: virtute tanti sacramenti renouatur ad statum gratie salutaris. Tandem per rostrum aquille incuruatum ad pectus superbia peccatoris designat: qua per amorem proprie excellentie ad terrena desideria incuruat: quod curuitas tollitur quando peccator seipsum ac proprium amorem sui inordinatum allidit ad petram: petra autem erat christus. Aquila habet decem proprietatem: quas spiritualiter habere debet homo contritus.

Liter homo contritus et humili-

liatus dicit aquila ppter decē pprietates eius. Primo aquila h̄ volatus altitudinē. Volat quippe altissime ppter esce cōtem-
plationē ⁊ auiū emulationē: teste magno Alberto vbi supra. Propterea Abdias pro-
pheta clamans d̄ pplm ydumeoz ait. Si

exaltatus fueris vt aquila: ⁊ inter sydera posueris nidū tuuz
quasi dicat volat ⁊ nidificat in locis altissimis: tñ inde retra-
ham te dicit dñs. Ideo aquila dicit nobilissima: vt pote auiū
regina. Propterea Jobes euāgelista q̄ excellentiā diuine natu-
re in xp̄o altius sublimi⁹ subtilius atq̄ pfectius descripsit fi-
guratur p aquilā in altū volantē: vt p̄ Ezechielis. i. ca. Ideo
hieronymus in plogo sup Jobem ait. Jobes euangelista as-
sumptis pēnis aquile ad altiora festinās de verbo vite dispu-
tat. Nam ipse est de quo dauid in psal. ait. Ascendit sup che-
rubin ⁊ volauit: volauit sup pennas ventoz. Jobes q̄ppe vos-
lauit sup cherubin: q̄ diuinitatē xp̄i p̄e ceteris euāgelistis in
cōtemplatiōe rerum diuinaz subtili⁹ speculādo transcēdit at-
q̄ mirabili⁹ descripsit. Uñ Augu. de illo ait. Si alii⁹ in tonus
isset totus mūdus capere nō potuisset. Et hiero. ad paulinuz
ps̄bytrum inq̄t. Jobes rusticus: piscator indoctus. Et vñ obse-
cro vox illa. In pncipio erat verbū ⁊ verbum erat apud deum
hoc doctus plato nesciuit: hec eloquēs demostenes ignorauit
Dec hiero. Patet itaq̄ ex dictis q̄ aquila h̄ volatus altitudi-
nem. in quo notat eminentia p̄templationis quā debet habe-
re hō p̄tritus ⁊ humiliar⁹ tam circa spūalia q̄ oia alia q̄ cōcer-
nunt statum pprie salutis. Sc̄do aquila habet oculoꝝ vi-
uacitatem mirabilē. Et id̄ aquila ab acumine oculoꝝ vocata
est: vt Isidorus ⁊ magnus albert⁹ testant. Nam Isidorus in
xij. ethimo. c. viij. dicit aquilā tanti esse contritus vt cum sup
maria immobili pēna ferat: nec humanis pateat obrutibus
de tāta sublimitate pisculos natate videat. Et iā Job. xxix.
ca. dicit q̄ aquila de inaccessis rupibus p̄templat escam: ⁊ de
longe oculi ei⁹ p̄spiciunt. Magnus aut̄ Albert⁹ in. xiiij. li. de
aialibus dicit aquilā habere tres acuitates. nam maxime vi-
get acumine visus: q̄ dicit solā in rora sine lachrymatiōe pōt
inspicere. Sc̄do viget acumine ire. In acūdia em̄ est maxime ⁊
supba. Tertio viget acumine instrozum venandi. habet enim
rostrū ⁊ acumina vnguū acutissima. Moral. s̄o Gregorius
in. xxi. li. moral. c. cy. ita inquit. Cunctaz quippe auiū visum

Aquila ha-
bet volatus
altitudinem

Abdias.

Jobes euan-
gelista cōpa-
ratur aquile
⁊ q̄no.

Aquila ha-
bet oculoꝝ
viuacitatem
mirabilem.
Isidorus.

Gregorius.

Albertus.
Contrit^{us} h^{ab}
oculos aq^ui
le cōtemplā
do res diui
nas.

Aquila i suo
volatu estye
locissima.

Fido^{us}.
Deuterono:
Job.
Abacuch.
Aquila diui
dit predam
alijs aialib^{us}

Seneca.

Aquila in lo
co turissim^o
ponit nidus
suum.

Math^{us}.
Aquila ex i
destr^{ia} natu
rali renouat
Bregon^{us}.
Aq^ula h^{ab} mē
bro^{rum} pulchri
tudinem.
**Magnus al
bertus,**

acies aquile superat: ita vt solis radios fixos in se eius oculos
nulla lucis sue conuulsatōe reuerberans claudat. Habet em̄ aq^u
la oculos supra modū ardētes ⁊ croceos: vt inq̄t Albertus. et
ideo qm̄ domesticat p̄dam videt leporū interfructea latentē
anteq̄ p̄siderari possit ab hoīe vel a camb^o. In quo figurat̄ i
telligētia rerū diuinaz: qz hō vere cōtritus habet sciam spūs
sancti: qua dirigif in agēdis. ideo ad veri solis radios liberos
cordis oculos erigit: atqz oīa que sunt fidei dulcedine spūali
degustat: de qua ait Dauid in psal. Sustate ⁊ videte qm̄ sua
uis est dñs. ¶ Tertio aquila sup oēs aues est in suo volatu vl
cursu velocissima. Naz cū famelica fuerit ad instar sagitte vo
lat ad cibū. Et cū in sublime fuerit eleuata inde torētis mo
re ad p̄dam descēdit: vt inquit Fido^{us}. Propterea Deutero.
xxvij. c. dicit aquila volare cū impetu. ⁊ Job. i. c. describit aq^u
la velociter volare ad p̄dam. ⁊ Abacuch. i. c. dicit qz aquila
festinans est ad comedendū: in quo dat̄ intelligi p̄optitudo
bene operādi quā habere debet hō qui vere est cōtritus ⁊ hui
miliatus: qz teste Ambrosio sup Lucā. i. c. Nescit tarda molis
mina spūsancti gratia. ¶ Quarto aquila: vt inquit Albertus
vbi supra. Predā suam valde cōicat alijs aibus: sed si preda
nō suffecerit p̄miorē sibi auez deplumat ⁊ comedit. Ex quo
admonemur vt fm̄ dilectionem charitatis cōicemus p̄mis
nostris tam bona aīe q̄ corpis: qz regia crede mihi res est suc
currere lapsis. Officiuz quippe liberalitatis: teste Seneca est
omni petēti dare deos imitari. Si ergo deos imitaris: da etis
am ingratis. Nam ⁊ sceleratis sol outur: ⁊ piratis maria pas
tent. ¶ Quinto aquila in locis arduis ponit nidum suū: vt i
quit beatus Job. xxix. c. Ubi nō est accessus hoīm vel bestia
rum: ⁊ hoc facit ex industria naturali ne pulli sui rapiant ab
hoīe vl a bestijs deuorent. In qua re denotat̄ vt debemus cor
dis nostri desideria ad alta dirigere: atqz opa meritoria in tu
to reponere. iuxta illud. Thesaurizate vobis thesauros in ce
lo: vbi neqz erugo neqz tinea demolit: ⁊ vbi fures nō effodiūt
neqz furant. Math. vi. c. ¶ Sexto aquila cū senuerit renouat̄
ex industria a deo sibi data: vt diximus p̄ qd̄ intelligimus stu
dium interne emēdationis ac verū p̄positum abstinendi a fu
turo illius qui in corde cōtritus est. Nam talis cōpunctio bo
ni p̄positi cauendi a futuro: teste Gregorio. Facit aīam hoīes
scere purpuram: desiderare cilitiū: amare lachrymas: fugere ni
sum: magna agere: humilia loqui: iuste operari: ⁊ sup p̄ris ti
mere ac tremere. ¶ Septimo aquila habet membroz pulchri
tudinē. Nam teste magno alberto in. xxiij. li. de aialibus. Aq^u

la grandis est valde tota nigra: et in senectute ad cineritate
 in dorso: et sup alas puertaf: et est pedu valde croceoz et longo
 rum et fortiu vnguiu. Et est magni rostri cinerei ad nigredine
 declinat. In quo figurat decoz virtutu. qui recuperatur ab
 hoie virtute p tritionis. Nam boi p trito restitunt tres virtu
 tes theologice: fides: spes: caritas. Et quattuor morales: pru
 dentia: iusticia: tēperantia: fortitudo. Et septē dona spūssan
 cti: atq; excellētia diuine grē: cuius splēdor fugat oēm pctōz
 turpitudinē. ¶ Octauo aquila inimicat serpēti. Nā vbicunq;
 et alto illū pspexerit impetu velocissimo descēdit: illūq; vn
 guibus dilaniat: in quo dat intelligi vigilātia quā habere dē
 hō p tritus p custodia tanti thesauri ne a tortuoso serpēte ho
 ste suo diripiat: q; teste Gregorio. Vostis nostri malicia tan
 ta arte se palliat: vt plerūq; ante decepre mentis oculos cul
 pas virtutes fingat: et inde quisq; quasi expectet p̄mia: vnde
 eterna dignus est inuenire tormenta. Nec gregorius. ¶ Nono
 aquila filiorum suoz habet sollicitudinē mirabilē. Nam cuz
 ex loco ad locū vult pullos suos trāssere sup humeros portat
 eos. Non enim timet in parte superiori: sed tm̄ ab inferiori ne
 emittantur sagitte. Ideo ponit pullos suos sup humeros: vt
 si casus accideret ipsa prius recipiat sagittas q̄ pulli percu
 tiantur. Etiam aquila ex amore pullos suos excitat ad volan
 dum. Vnde Deute. xxxij. c. dicit. Sicut aquila puocans ad vo
 landū pullos suos et sup eos volitans. Et pariter in nido suo
 gānam ponit: vt scribit magnus Albertus vbi supra: vtputo
 ad temperamentū caloris. Sic etiā grues et quedaz aues lapi
 des inter oua ponunt: vt idē dicit. Iterū aquila fm̄ Ambro.
 in. v. li. exameron. c. xvij. Et Isidorū in. xij. lib. ethymio. ca. vij.
 Pullos suos vngue suspēsos radijs solis obicit: et quos vides
 ris immobilez tenere aciem: vt dignos sui generis conseruat.
 Si quos vero obrutū inlectere viderit quasi degeneres abij
 cit: in qua re datur intelligi sollicitudo ac vigilantia quā ha
 bere debet homo cōtritus circa primozū suozum salutē: q; te
 ste Gregorio sup Ezechielem. Nullū oipotentī deo tale sacrifi
 cium offerre pōt: q̄le est zelus aiarum. ¶ Decimo aquila inter
 oēs aues nō timet tonitrua. Vnde quidā p̄bi teste magno al
 berto in. xxy. li. de aialibus vbi loquit̄ de dracone. Dicit̄ aqui
 lem inter aues: et larū inter plātas nō fulminari: sicut ecōtra
 rio dicunt dracones timere tonitrua: et hec aialia sepius ful
 minari. Et hoc dat intelligi q̄ homo vere cōtritus cōfidenter
 sperat in dño: q; habet gratiā eius p scuto quo p̄regit quasi
 aquila a iaculis et fulminibus diuersaz tēptationū. Propter

Pulchritudo aquile figurat decoz virtutum.
 Aquila inimicatur serpenti.

Gregorius.

Aquila h̄z filiorum suoz sollicitudinē mirabilem.

Deuterono.

Ad magnus albertus.

Ambrosius.

Aquila non timet tonitrua.

Ad magnus albertus.

David.
Idem.

Leo papa.

ea David in psal. re. ait. Qui habitat in adiutorio altissimi i protectione dei celi comorabitur. Et iterum. Scapulis suis obumbrabit tibi: et sub penis eius spabis. Scuto circumdabit te. Viras eius non timebis a timore nocturno. hinc Leo papa i sermone. vij. decimi mensis: q incipit. Presidia militie xpiane: ita ait. Fremit aduersari: et cruentas inimicicias ad quietas conuertit insidias: vt quos vincere fame et gelu flammis ferroq non poterat ocio tabefacere: cupiditatib ireret. ambitiose inflaret: voluptate corrumperet. S; his malis atq; alijs oib destruendis h; acies xpiana poteres munitoes et arma victricia deo instruere milites suos spu xitatis: vt masuetudo ira: largitas auaricia: benignitas extinguat inuidia. Comutante em dextera excelsi corda multoz redyt in nouitate vetustas: et de iniquitatis famulis ministri pdiere iusticie. Subegit luturia continentia: humilitas arrogantia ppulsauit: et q impudicia forduerat castitate nituerit. hec Leo. Ex dictis patet pprietates aquile quas spualiter habet vere corritus et humiliatus. Ceruus habet decem pprietates que in hoie corrito inueniri debet: et quibus excitat ad recognitionem sui

Ceruus cum fuerit vulneratus querit fontes aquarum.

Dissequeretur homo corritus comparat ceruo ppter decem pprietates ei. Pimo ceruus cum fuerit vulneratus multis sagittis currit ad fontes aquarum et qrit ibi pabula amara herbe ditami: cuius virtute tela a vulneribus repelluntur et vulnera ei curant. Jo. Fido. in xij. li. ethy. c. i. dicit sic. Cerui ditamm herbam pdiderunt. nam ea pasti excutiunt acceptas sagittas: sic peccator cum se viderit multis ac varijs modis a sagittis peccatorum vulneratus conari debet p pabulum amaritudinis vere contritionis inuenire dnm iesum xpm cuius misericordia peccatorum vulnera sanant. Est em dñs iesus tam pius et misericors teste calplicare. T Seco ceruus vt ait Fido. vbi supra erectis auribus acute audit: submissis autem audit nihil. Sic peccator virtute contritionis erigit aures cordis ad alta celorum. atq; p auditum vere fidei degustat quadam dulcedine rerum diuinarum quam non poterat percipere dum pius ad secularia desideria porrigeret aures. Tunc em teste Bernar. Aures bone sunt quasi libeter audiunt: vtilia: prudenter discernunt audita: obedienter operantur intellecta. Tertio cerui vt scribit albertus in. xxij. li. de animalibus. Venenata iacula fugiunt. id est si in locum eorum iaciunt recedunt. In quas te

Ceruus acute audit.

Bernardus.
Cervus venenata fugit.
Magnus albertus.

das intelligi: vt hō tota virtute sua occasiones ac oīa pctōnū
 genera fugiat: q̄ in hoc solo p̄sistit salus nostra vt p̄ncipijs re
 sistam? Vnc eccl̄sa. xxi. c. dicit. Quasi a facie colubri fuge pec
 catū: et si accesseris ad illa suscipiat te. q. d. Sicut coluber in fi
 cit hoīem q̄ sibi appropinquerit: sic pctm̄ intoxicat aiām. Si q̄
 accesseris ad pctā p̄ p̄sensum suscipiet te in voluēdo et ligādo
 p̄ actū et p̄suetudinē: q̄ quales sunt actus tales habit? subse
 quunt. Vnc Augu. in li. encheridion ait. Pctā q̄ quis magnat
 horēda cū in p̄suetudine venerint: aut pua esse: aut nulla cre
 dunt vsq̄ adeo vt nō solū nō occultāda: verū etiā p̄dicāda dif
 famandā p̄vident. ¶ Quarto ceruī s̄m Grego. in. xxx. li. moza.
 c. xxxij. q̄n in agmine suo ambulāt: vel q̄n flumina transeunt
 p̄pter pastū: si magna est latitudo quā trāsnatāre cupiūt: ca
 pitum suoz onera: doctis p̄cedentiū supponūt: sibiq̄ inuicem
 succedētes laborē p̄deris oīno nō sentiūt. Idem h̄z Augu. in
 explanatiōe psal. xli. Et albert? in. xxi. li. de aiālibus in q̄ ad
 monemur: vt aplicam doctrinā cauta obseruatōe custodiam?
 qua dicit. Alter alteri? onera portate: et sic adimplebit legem
 xp̄i. Ideo Grego. sup̄ Ezechie. ait. Nulla sunt bona q̄ agimus
 si nō eq̄nimitē p̄ximoz mala tolleramus. ¶ Quinto in ceruo
 notat̄ insigne quoddā agilitat̄ ac velocitatis: teste Aug. in ex
 planatiōe psal. xli. Velocior em̄ in cursu est alijs aiālibus. Et
 h̄z tibias h̄n dispositas et pedes duos ad saliendum ex fouea
 aut ex luto v̄l vltra spinas. Ista p̄prietas agilitatis conuenit
 hoī cōtrito qui salit vltra spinas diuitiaz: tollendo affectum
 cordis sui a secularib? desiderijs. Et salit extra lutnz carnalis
 p̄cupiscentie: et extra foueam supbie. hinc David in psal. xvij.
 Qui p̄fecit pedes meos tanq̄ seruoꝝ et sup̄ excelsa statuēs me
 id est p̄fecit affect? meos vt trāslitāt spinosa et vmbrosa ipli
 camenta et picula hui? mūdi. Et tūc saliet sicut ceru? claudus.
 Isa. xxxv. c. ¶ Sexto ceru? mutat cornua: vt dicit Albert? vbi
 supra. Per cornua aut̄ s̄m Augu. in explanatiōe psal. lxxiij. di
 gnitates sublimitates ac p̄tāres supborum intelligunt. Vñ
 David in eodē psal. Dixi iniq̄s nolite inique agere et delinque
 tibus nolite exaltare cornu. q. d. si fecistis iniquitatē nolite eā
 defendere p̄ elationē et supbiā: vt exponit Augu. cornu vestrū
 de iniquitate est: cornu xp̄i de maiestate est. Et itez. Nolite ex
 tollere in altum cornu vestrū. i. supbiā et potentia. Nolite loq̄
 aduersus deū iniquitatē. s. detrahendo v̄l murmurādo de his
 que agit in ordine p̄videntie sue: v̄l quare hunc humiliat: v̄l
 hunc exaltat: q̄ tandē cornua p̄tōrum frangent̄ ab illo. Ideo
 subdit David in fine eiusdē psal. Et oīa cornua pctōrum p̄frin
 d ii

Ecclesiasticus

Augustinus

Ceru? onera
 alterius cer
 ui supportat
 s̄m Grego.
 Augustinus
 Magnas al
 bertus.
 Paulus.
 Gregorius.
 Ceru? est val
 de agilis in
 suocursu.

David.

Isaias
 Ceru? mutat
 cornua.
 Augustinus
 David.

Augustinus

Augustinus gam et exaltabit cornua iusti. Sup quo dicit Augustinus: cornua peccatorum dignitates sunt superborum: cornua iusti munerata sunt xpi. Etiam Amos. vi. c. in persona superborum ait. Numquid in fortitudine nostra assumpsim? nobis cornua. i. potentiam tyalem acquisimus nobis propria virtute et industria. Nec proprietates ceruorum conuenit hoi contrito: qui mutat cornua. i. deponit superbiam vanam gloriam et seculares potentias per sui recognitionem et proprie voluntatis detestationem. Vnde paulus ad colosen. iij. c. Nolite mentiri inuicem expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis et induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem dei secundum imaginem eius qui creauit eum. Et ad romanos. vi. c. Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immundicie et iniquitati ad iniquitates. Ita nunc exhibete membra vestra seruire iusticie in sanctificationibus. ¶ Septimo ceruus natura est siluestris. i. habitans in siluis et motibus ubi sunt loca deserta et silentio plena. Vnde dauid psal. ciiij. inquit. Montes excelsum ceruis petra refugium herinatius. q. d. Sicut motus excelsum sunt refugia ceruis: quia ibi in siluis habitant et suum habent refugium: sic petra caernosa est refugium herinatius. Est autem herinatus animal paruum spinosum qui etiam dicitur eritius. Ex hac cerui proprietate admonemur: ut velimus confugere ad siluas et ad montes et ad loca solitaria vanas ac seculares hominum societates relinquendo: quia teste Seneca. Solitudinem querit qui vult cum innocetibus viuere. Et sicut Augustinus inquit. Ad inuoluptatibus stimulat qui non est ubi frequentia est voluptatum et minus auaritie molestias patitur qui diuitias non videt. Et Hieronymus ad rusticum monachum in epistola que incipit. Nihil christiano feliciter cui permittunt regna celorum: dicit sic. Qui igitur solitariam vitam reprehendimus? Ad inuicem quippe quam sepe laudamus. Sed de ludo monasteriorum huiusmodi volumus egredi milites quos heremi dura rudimenta non terrent. Qui specimen conuersationis sue multo tempore didicerint. Qui omnium fuerunt minimi ut primi omnium fierunt: quos nec esurientes aliquando: nec saturitas superauit: qui paupertate letant: quorum habitus sermo: virtus: incessus: doctrina virtutum est hec hieronymus. ¶ Octavo cor cerui senis obcessit. Vnde magnus Albertus in. xxiij. li. de animalibus post platearius dicit quod os cordis cerui exsiccatum et puluerizatum valet contra cardiacam. Est autem cardiaca passio quidam morbus qui dicitur pulsus cordis. quoniam enim quis patitur pulsus cordis dicitur cardiacus: vel cardiacus: a cardiacum grece quod latine dicitur cor. quasi habens cor ardens propter sitim. Ita proprietates cerui conueniunt homini.

Amos.**Paulus.**

Cervus est natura siluestris.

David.

Quid sit herinatus.

Seneca.
Augustinus**Hieronymus.**

Cervus obcessit in corde.

Magnus Albertus.

cōtrito cuius cor p verā stritionē solidatur et cōfortatur in ad
 uersis tollerandis. Hanc osseam cordis soliditatē habuit pau-
 lus q̄ ad Ro. viij. c. ait. Cert⁹ sum em̄ q̄ neq̄ mors neq̄ vita:
 neq̄ angeli: neq̄ p̄ncipatus: neq̄ virtutes: neq̄ instātia: neq̄
 neq̄ futura: neq̄ fortitudo: neq̄ altitudo: neq̄ pfundū: neq̄
 creatura alia poterit nos separare a charitate dei q̄ est in xpo
 iesu dño nostro. Et iterū ad Ro. v. c. Gloriamur in tribulatio-
 nibus scientes q̄ tribulatio patiētiā operaf. ¶ Nono ceru⁹ h̄s
 in se multa medicinalia. Nā fm̄ albertū in. xxiij. li. de animalib⁹.
 Cerebū et sepū cerui p̄tra pulsum cordis valere d̄: et dolorē an-
 charū et laterū: et p̄fert ad reparationē fracture et letificat eaz.
 Sepū autē cerui si cum eo fiat vinctio vermes fugat. Sanguis
 autē cerui frictus cū oleo si fiat ex eo cristere sanat intestinorū
 cera: et remouet fluxū antiquū. Si potetur cū vino valet cōtra
 apostemata venenata. Cerebū ei⁹ letificat apostemata dura
 si sunt in musculis et cordis iuncturā. Serpentes etiam fus-
 giūt odorē comu cerui si inde et vnde caput dom⁹ suffumiget.
 Dicunt etiā platearius et ysaac q̄ comu cerui decoctū cum ace-
 to si moueat in ore sedat dolorē dentiū et cōsolidat gingiuas.
 Etiā comu cerui cōbustū si potetur cuz modico melle expellit
 vermes. Plura alia admirāda scribit albert⁹ in eo. lib. q̄ taceo
 causa breuitatis. Nec igit virtus sanatiua q̄ est in ceruo cōtri-
 tionē designat: q̄ h̄s virtutē sanandi oēs egnitudines peccato-
 rum. Hinc dauid in psal. cxlvi. ait. Qui sanat p̄ritos corde et
 alligat p̄ritiones eoz. Nota q̄ cor aie peccatricis non p̄t cu-
 rari a dño nisi fuerit cōtrītū. Ideo expedit oīno vt cor cōteraf
 et confringaf si sanari debeat. Sed dicitis: quōd cōfringit aut cō-
 teritur cor: Rñdeo fm̄ augusti. sup̄ isto passu q̄ contentur pe-
 nitendo: p̄fitendo: puniendo. Sicut qm̄ medicus: teste augus-
 tino ibidem. frangit qd̄ tortū est et facit vuln⁹ nouū vt corri-
 gat et p̄solidet distorta mēbra vt tandem praua sanitas refor-
 metur. Sic facit nostrarū medic⁹ aiarum: q̄ frangit cor p̄ cons-
 tritionē. deinde alligat vulnera pctōz infundendo oleū mise-
 ricordie sue. Et tunc cōuenit illud dauid in psal. l. Sacrificiū
 deo sp̄s p̄tribulatus cor p̄ritū et humiliatū de dño despicias.
 ¶ Decimo ceruus iuuenescit et renouatur. vnde Plinius teste
 magno Alberto in. xxiij. lib. de animalibus dicit. q̄ cuz ceruus
 sentit se grauari senectute spiritu per nares serpentes de cas-
 uernis extrahit: et cuz veneno diffuso per corpus estuare se sen-
 tit: fontē petens limpidum bibit et sic a vetustate pellis pau-
 latum expoliatus iuuenescit. Sed iste modus renouationis
 quē ponit plinius nō placet alberto: vt ostendit ibidē. Ideo

Paulus.

Cervus h̄s
multa medi-
cinalia.David.
Cor aie cura-
tur per cōtri-
tionē et quōd.
Augustin⁹.

David.

Cervus reno-
uatur et quōd
Plinius.
Magnus al-
bertus.

Aliter renouatur ceru?
Isidorus.

Hieronym?
Ceru? come-
dit serpētes.
Gregorius.

Hieronym?
Ceru? come-
dit serpētes.
Gregorius.

Nota de cer-
uo quō spūa
liter signifi-
cat aiam.

Augustinus

Augustin?
Crisostom?

Aurea verba

sunt alij qui dicūt q̄ ceruus cū vult renouari aut ab infirmis
tate curari comedit serpētes. An̄ Isidorus in. xij. lib. etymo.
ca. i. dicit sic. Cerui serpentū inimici cū se grauatos infirmis
tate persenserint: spiritu nariū eos extrahūt de cauernis ⁊ su-
perata pernicie veneni eoz pabulo reparātur. Hieronym? q̄s
in explanatōe psal. ciiij. dicit q̄ ceruus serpētes occidit ⁊ ipsos
comedit. Sunt alij q̄ dicunt q̄ ceruus vbi serpentē agnouerit
esse implet os suum aqua effunditq̄ in foramine. Deinde cuz
quodam oris sui spiramine serpētes foras attrahit ⁊ pedibus
suis cōculcans ipsos interficit. Etiam Gregorius in. xxx. lib.
moralīū. c. xxx. ita inquit. Ceruorum moris est inuētos serpen-
tes extinguere eozq̄ mēbra moribus dilaniare. Hāc pariter
ceruorum naturam cōmemorat pater doctoz Hiero. in expōne
psal. xli. Ad renatos in vigilia pasche. Epistola incipit. Omne
psalteriū sagaci mente perlustrans vbi dicit sic. Sicut ceruus
desiderat ad fontes aquaz ita desiderat aia mea ad te deus.
Ceruoz natura est vt serpentū venena cōtēnent: quin potius
naribus suis eos extrahunt de cauernis vt interficiāt atq̄ dis-
lacerēt cuz venenū inceperit intrinsecus estuare. Et quis eos
nō possint occidere: tñ sitis ardorē ac incendiū tollerātes: tūc
illi fontes desiderāt ⁊ purissimis aquis feruētia venena restri-
gunt. hec Hiero. Spūaliter iste ceruus q̄ morisu serpētis ve-
nenatus tollerat sitis ardorē ⁊ fontes aquaz desiderat aiam
denotat peccatricē que morisu totruoſi serpētis veneno estuat
peccatoz. Et idcirco recognoscēs se graua cōmississe: quasi im-
pariens q̄rit fontē viuū aque salutaris: dñm Iesuz vt ardorē
sitis extinguat: ⁊ tunc dolor fuit medicina doloris. Sicut de
maria Magdalena testat Gregori? dicēs. Sed ecce quia tur-
pitudinis sue maculas asperit lauāda ad fontē mie cucurrit:
cōuiuātes nō erubuit. Hinc August. in explanatōe psal. xli. di-
cit sic. Ceruus serpētes necat ⁊ post serpētū interēptionē ma-
iore siti inardescit: perēptis serpētib? ad fontes acrius currit.
Serpētes vitia tua sunt: ssume serpētes iniquitatis ⁊ tunc am-
plius desiderabis fontē veritatis. Et infra. iterū subiūgit sic.
Interfice in te quicqd̄ cōtrariū est veritati: desidera vnde des-
lecteris desidera ad fontes aquaz: q̄ h̄z deus vnde te reficiat
⁊ impleat venientē ad se: sitientē post interēptionē serpētius
tanq̄ velocem ceruū. hec August. Etiā crisostom? pulchre hor-
tatur aiam peccatricē ad fontē aque viue: dñm Iesum in ser-
mone de cōfessioe q̄ incipit. Cōfitemini dño qm̄ bonus: sic di-
cunt nō cōsulis tibi o peccator dum licet: dū q̄ offensus est
suadet: dum ad miserādū dñs ipse paratus est. Naz si ille. q̄i

cōtentus est misereri nollet rogares vt vellet: ipse misereri de-
siderat. Ideo si q̄s offendit regādo nō designat. Liceat ofiteri
cui peccare nō licuit. Liceat perere veniā cui nō licuit cōtrahere
culpam. Indulgētiā postulet q̄ mād̄ata contēpsit. Veniam
opret q̄ legis iussa desperit. Cōfessio reddat qd̄ pctm̄ distra-
xerat. Curet p̄nia qd̄ delictorū macula sordidauit. Serpētium
virus satisfactiōis ant̄ idoto recuretur. Peccatorū venia precū
instātia depellat vt dñm̄ quē nobis delicta fecerāt iracundū:
reddat obsequia digna placatū. Et q̄ a nobis fuerat peccatis
reddat cōfessione nobis misericors reddat ⁊ pius. hec Criso-
stomus. Pr̄z itaq̄ ex dictis de decem pprietatibus cerui: que
in homine cōtrito inueniri debent.

¶ Serpēs renouat. Sic pctōr per cōtitionem.

Dum peccator exemplo ser-

pentis excitatur ad recognitiōez sui. Ad
maiorē aut̄ euidentiā cōsiderādū est s̄m
Isido. in. xij. lib. ethymo. c. iij. q̄ serpen-
tium tot sunt venena quot ḡna tot per-
nitities quot spēs tot dolores quot colo-
res habētur. Et d̄r serpēs a serpo serpis
serpsi. Est aut̄ serpere lactēter incedere
vel ventre repere. Ideo serpēs nomē accepit: q̄ oculis acce-
sibus serpit nō aptis passibus: sed squamax minutissimis ni-
sibus repit. Est igit̄ serpēs vt tradit Isidorus vbi supra astu-
tus valde. ⁊ cuncta aiāntia quadā viuacitate sensus excellit.
Idcirco nō mirū si per os veritatis d̄r nobis. Estote prudētes
sicut serpētes. Math. x. c. Etiam Bene. iij. c. d̄r q̄ serpens erat
calidior cūctis aiāntibus terre q̄ fecerat dñs. Et quīs serpēs
dicatur callidus siue prudens p̄pter astutiā dyaboli q̄ in illo
agebat dolū vt exponit bt̄s Tho. in. ij. q. d̄rv. ar. ij. ad. iij.
arg. tñ etiam intelligi p̄t de viuacitate sensus respectu aliorū
aiāntiū vt dictū est. Et ideo prudētia vel astutia serpētis in
pluribus ostēdit̄. Nam sunt q̄ dicūt vt Isido. q̄ serpēs gustu
feniculi deponit senecturē. Pariter serpēs prudētiā ostēdit̄ te-
ste Hiero. in epla ad p̄sidiū dyaconē: q̄ ante hyemē circa se
colligit segetes vt illis escā p̄beat. Auicēna q̄z restat q̄ serpēs
tes de cauernis suis post hyemē egrediētes fricāt oculos suos
super feniculū vt illuminēt. August. vero in explanatōe psal.
xlix. Super illo verbo. Acuerūt linguas suas sicut serpētes: di-
cit sic. In serpēte maxima astutia est ⁊ dolus nocēdi. Propter
rea etiam serpit. Non em̄ vel pedes h̄z vt eius vestigia cū ve-
nit audiātur. In eius itinere velut leuis est tractus sed nō est

Isidorus:
Tot sunt ser-
pentū vene-
na q̄t ḡna.
Serpens viu-
acitate cun-
cta aiāntia
excellit.

Mathei
Benefis,

Sctūs tho:

Isidorus.

Hieronym⁹.
Auicenna.

Augustinus

rectus. Ita ergo serpētes repūt ⁊ serpiūt ad nocendū habētes
 oculū venenū ⁊ sub leni cōtactū. hec August. Si r' aspis ser-
 pens est astuta valde: q̄ teste Isidoro in. xij. lib. et hy. c. iij. ne
 audiat incantorē: vnā aures in terrā premit: alterā cauda ob-
 turat ⁊ operit. Atq; ita voces illas magicas nō audiēs: non
 erit de cauerna ad incantantē. Idē dicit August. in explanas-
 tione psal. lviij. Dinc dauid in eodē psalmo ait. Furoꝝ illis fm
 similitudinē serpētis sicut aspidis surde ⁊ obturātis aures suas
 Astutiā q̄ ostēdit serpēs dum totū corpus obicit p̄ capite vt
 habet Isidorus vbi supra. Et sicut ait Hiero. ad presidū dya-
 conez. Serpēs caput suū celat: qñ percutit vbi scit esse mortē
 suam. Itē Hiero. sup. Arab. r. c. explanās illud. Estote pri-
 dentes sicut serpētes ⁊ simplices sicut colūbe: dicit sic. Serpē-
 tis astutia ponit in exemplū: q; toto corpe occultat caput: et
 illud in quo vita est p̄tegat. Ita ⁊ nos toto periculo corporis
 caput nostrū q̄ xps est custodiamus. Simplicitas colūbarū ex
 spūssācti specie demonstrat. Vñ ⁊ ap̄ls dicit. Malicia paruuli
 estote. hec hieronym⁹. Ex quo p̄t̄ q̄ta sit astutia serpētis qui
 totū corpus obicit p̄ capite. Ideo si serpētis caput cū duob⁹
 euaserit digitis nihilomin⁹ uiuit teste Plinio. Sed si hoc vex
 sit nescio: hoc scio q̄ magn⁹ Albert⁹ in plenisq; locis dicit pli-
 nium multa falsissima dixisse: vt p̄t̄ in. xxiij. lib. de animalibus
 vbi albertus loq̄tur de aue que d̄ ardea. Sic etiam in multis
 alijs locis improbat eū. Plerūq; etiā dicit albert⁹ se oppositū
 p̄basse eoz q̄ plinius scribit. Sed cūctis omissis dicimus
 put a diuersis collegim⁹ auctorib⁹ q̄ naturas rez diligētius
 indagarūt. Serpēs astutia ac prudētia sua sic renouat. Cum
 fuerit morbo vel senio grauatus caligātur oculi eius. Et cum
 vult fieri nou⁹. P̄io quadraginta dieb⁹ ac noctib⁹ abstinēt a
 cibo donec cutis relaxet i eo. Secōdo herbā quādā amarissimā
 comedit qua puocat ad vomitū vt sic hūiores putridos ac vi-
 rulētos euomat. Tertio in quā se totū imergit vt cutis aspa
 mollificet. Quarto foramē vel scissurā angustā querit ⁊ inde
 se vehemēter angustat ac corpe contribulat. Tandem violēter
 scissurā vel foramē ingredit ⁊ antiquā pellem incipiēs a capi-
 te se ercoiādo deponit. Sicq; reasumit vires: acumē visus: ⁊
 appetitū comedēdi. De hac renouatiōe serpētis diuus hiero.
 ad presidū dyaconē ita scribit. Anguis qñ senuerit p̄dit aspe-
 ctum. Et si voluerit redire ad iuuentutē: ieiunat quadraginta
 diebus vt relaxet pellis eius: ⁊ sic angustū foramē inq̄rit: vt
 dum nitit exire: inde pellē senectutē dimittat. hec hieronym⁹.
 Moraliter. Aia peccatix morbo pctōꝝ grauata quādomodo

Isidorus. A

Augustin⁹.

Isidorus
Hieronym⁹.Plinius.
Magn⁹ al-
bertus.Serpēs reno-
uatur ⁊ quō.

Hieronym⁹.

fenescat. Ideo vt ad grām reuertat exēplo serpētis dz primo p abstinentiā carnē suā domare: qz tante virtutis est abstinentia ieiunij teste Ambrosio: vt si serpens sputū hoīs ieiuni gustauerit in oris. Idcirco si sputo suo ieiunij hō terrenū interficit serpēte q̄tomagis ieiunio interficit spūalem. Sc̄do expedit vt amaritudinē vere p̄tritiōis assumat: qz sola cōtritiō facit felices hōies p̄ctōz euomere. Tertio p̄ctō: in aquā more serpētis immergit: qñ ex recordatione pprie iniquitatis iugemiscit et resoluit in lamentis: r̄ inde fluūt lachryme q̄ duriā cordis humectant. Quarto p̄ artū foramen ingredit aia qñ ad sacramentū p̄fessionis accedit et debitā restitutionē q̄ est ps iusticie p̄ficiat. Sicqz aia rōnalis ad iuuentutē noue vite tota reingregatur. Ad istā renouationē iuuentutis mō p̄locuto hortat nos Paulus ap̄ls in epla ad Ephe. iij. c. ita dicens. Renouamini autē spiritu mentis vestre r̄ induite nouū hoīem qui s̄m deum creatus est in iusticia r̄ sanctitate veritatis. quasi dicat Quāuis hō q̄tūm ad naturā sensitīuā est p̄cessu etatis tēdat ad corruptionē: qz omne cōpositū ex contrarijs necesse est corrumpi: attamen natura intellectīua aie rationalis renouari potest per sui recognitionē ac p̄ctōz discussionem vt diximus. Ideo paulus. ij. ad Cor. iij. c. ait. Licet his q̄ foris est noster homo corrūpatur: tñ his q̄ intus est renouat de die in diē. Nec de aquila: ceruo: ac serpēte p̄ recreatione sitientis ac languentis aie dicta sufficiant. Et sic ps ex omnibus supradictis qualiter ad veram p̄tritiōem requiritur vna diligens examinatio vel discussio p̄ctōz. Et q̄ talis examinatio est potissimum remediū in acquisitione contritiōis. Et q̄ ipsa dz origo: ianua p̄ncipum: ac fundamentum vere penitēdijs r̄ per p̄sequens patet resolutio prime questionis.

¶ Questio secūda in qua agitur de modo q̄ obseruari dz in discussione vel examinatione p̄ctōz mortalīū. Et qualiter talis discussio fieri dz ardentē ex toto corde. Et diligenter quo ad oia peccatorū genera. Atqz integraliter quo ad peccatorū circūstantias. Tradūtur etiam regule valde viles r̄ pulchra documenta ad discernendū gravitatem peccatorum.

Seundo loco mota fuit questio

Euz em̄ discussio illa vel examinatio de peccatis q̄ est p̄paratua ad cōtritiōē fieri debeat de oibus p̄ctis mortalibus. Ideo p̄ creatōe languētis aie querit. Quō aut qualiter vel quis modus a penitētie obseruari

Aia spūalit renouat more serpētis. Ambrosius.

Restitutio ē difficilis.

Paulus hortat ad renouationē iuuentutis.

Paulus.

De mō quo obseruari dz in examinatione p̄ctōz

debet in tali examinatione vt ad veram contritionē peruenire valeat. Pro solutione huius deuotissime questionis occurrunt verba doctoris Ambrosij q̄ perpetrans illud Canticoꝝ. ij. ca. Introduxit me rex in cellam vinaria & ordinauit. in me charitatem: dicit sic. Peccat qui prepostere agit. Nā scire qd facias & nescire ordinē faciendi nō est perfecte cognitionis: ordinis nāq; ignorantia conturbat meritoꝝ formā. hec Ambro. Et ergo debitus modus & ordo seruetur in hac tā meritoria discussione peccatoꝝ ab eo q̄ veram q̄rit p̄ficere p̄niam: dicimus q̄ ois peccator d̄z se uero cordis examine intima cordis sui discutere ac seipm̄ recognoscere exemplo illius: q̄ intrans domū obscuram ac tenebrosam nō statim videt ea q̄ in illa sūt nisi q̄z sciat & moret aliq̄stulum. Sic pariter hō pctōꝝ q̄ oculos mentis sue reflectit sup̄ tenebrosam p̄scientiā suā nō p̄t in momento singula recognoscere nisi gradatim ac diligenter peccata sua inquirat vel discutiat omnia rememorando. In qua discussio ne tria obseruare debet.

Peccator d̄z
intrare domū
obscuram cō
scientie sue

Primo vt fiat ardentē ex toto corde.

Secundo diligenter quo ad omnia peccatoꝝ genera.

Tertio integraliter quo ad peccatoꝝ circūstantias.

Iohel pph̄.
Cōtritio d̄z
eē itēgra ex
toto corde.
Moyses.

Matheus
mar. & lucas

Thomas.
Grego.
Questio.
De dignitate
cordis hu
mani.

Expedit igitur p̄mo vt peccator aia peccata sua ardentē recognoscat ex toto corde. Unde iohel pph̄eta. ij. ca. ait. Conuertimini ad me in toto corde vestro. Et nota q̄ iohel non dicit. Cōuertimini ad me in parte cordis vestri: sed signāter dicit in toto corde: q̄ homo veraciter & integraliter d̄z cōteri de oibus peccatis q̄ in memoria habet. Moyses quoq; cū hōra retur populū israel ad dilectionem dei nō dixit. Diliges dñm deum tuū ex parte cordis tui: sed ita inquit Deut. vi. ca. Diliges dñm deum tuū ex toto corde tuo & ex tota anima tua & ex tota fortitudine tua. Que verba p̄ os veritatis replicantur. Math. xxi. Marci. xij. & Luce. x. ca. Sed multo magis replicari debent ac caro corde conseruari ab eo qui veram optat habere p̄tritionē. Quia nobilissimū remediū est contra peccata cor suū recognoscere & cōuertere illud in amorē ac dilectionem dei: teste beato thoma. hinc Grego. ait. Tanto amplius peccati rubigo cōsumitur: p̄o pctōꝝ cor magno charitatis igne concrematur. Idcirco p̄ correctione vite melioris videamus cur oportet nos si saluari cupim⁹ p̄ veram dilectionē cōuertiri ad dñm ex toto corde: put iohel pph̄eta: moyses: & tres euangeliste scz Matheus: Marcus & Lucas testantur. Pro re sponse occurrunt nobis septem rationes: in quibus q̄ magna sit dignitas cordis hūani: quāta eius nobilitas q̄ ingēs

atio: q̄ magnū sacramentum aperiemus.

¶ Primo dicim⁹ q̄ decētissimū ac iustissimū est vt dñs homo
 cōuertatur ad dñm ex toto corde rōne p̄mogeniture. Quia si
 cut cor humanū inter oēs partes corporis p̄mo cōpagnat ac
 generatur in vtero matris s̄m Tho. ij. ij. q. xxxij. ar. ij. Et mag
 gnū albertū in. ix. lib. de aīalib⁹ tractatu. ij. ca. iij. Sic deo cor
 p̄mo debet quasi p̄mogenitū: q̄ p̄mogenita ei de iure debent
 tur: vt p̄ Exod. xij. ca. Idcirco p̄ salomonē d̄r puerbioꝝ. xxxij
 ca. fili inquit p̄be mihi cor tuū. Que verba sunt diligēter no
 tanda. Nam salomon pctōrem alloquit in p̄sona dei: quasi di
 cat. O fili mi p̄ creationē. O fili mi p̄ informationē. O fili mi
 p̄ redemptionē: p̄be mihi cor tuū. Nota q̄ nō dicit p̄be mihi
 manū vel pedē. Aut caput aut cerebrū. sed signāter dicit p̄be
 mihi cor tuū. s. p̄ veram dilectionē ac deuotionē. Est em̄ dñs si
 milis cuidā aui que vt fertur cū pascitur de p̄da comedit so
 lūmodo cor. Sic deus a nobis pascitur tantūmodo corde vere
 dilectiōis. Vel dens glorioſus est quasi hō zelotipus. Est em̄
 zelotipia amor inordinatus qui oritur ex amore non paciente
 consortiū in re amata. Et p̄pterea hō zelotipus nō pmittit vt
 vxor sua aliū diligat. Naz si aliquid suspicat de ea: erigit oēs
 sensus. ⁊ ascultat hūc inde ⁊ respicit euntes ⁊ redeuntes: nūc
 istum nūc illum interrogat. plerūq̄ etiam fingit se longi⁹ ire.
 Si autem aliquid inhoneste inuenit: tunc furens aufert ei
 vestes ⁊ iocalia vel expellit vel occidit eam. Sic sp̄ūaliter fa
 cit deus aīe rationali. Ideo in scripturis sanctis de⁹ d̄r zeloti
 pus. vñ Exodi. xx. cap. ait. Ego sum dñs deus tuus fortis zelo
 tes. Et iterū. xxxij. c. ait. Noli adorare deus alienū: dñs zelo
 tes nomē ei⁹ deus est emulatoꝝ: hec ibi quasi dicat. Nolo quo
 uisimodo vt hō fomicetur cū dijs alienis: vel indebite cōcupi
 scat aut diligat bona creata: sed hoc volo vt in vera dilectiōe
 nie cunctis rebus p̄ponat ex toto corde. Hinc augu. in lib. q̄
 d̄r scala paradisi. qui liber incipit. Cum die quadam: dicit sic.
 Laue tibi. O aīa sponsa xp̄i quō auertat se sponsus. Non lon
 ge abyt ⁊ si nō vides eū: ipse tñ videt te. plenus oculis ante ⁊
 retro. nunq̄ potes eū latere. Habet etiam circa te nūcios suos
 sp̄ūs quasi sagacissimos exploratoꝝ: vt videant quō absen
 te sponso cōuerseris vt accusent te coram ipso si aliqua signa
 lasciuie ⁊ scurrilitatis in te deprehenderint. zelotipus est sp̄o
 sus iste: si forte alium amatorem acceperis. si alijs placere stu
 dueris statim discedet a te ⁊ alijs adhibebit adolescentulis.
 Delicat⁹ est sponsus iste nobilis ⁊ diues speciosus forma p̄e
 filijs hominū. Et ideo non nisi speciosam dignatur h̄re spon

Prima ratio

Cor p̄mo ge
 nerat in vte
 ro matris.

Salomon.
 Deus petit
 a nobis cor.

zelotipia est
 amor inordi
 natus.

Deus d̄r zelo
 tipus ⁊ q̄re.

Augustinus

Xps̄ est sp̄o
 sus.

Zelotes.

Erisostomus.
Quid sit diligere deum ex toto corde.

Augustinus.

fam. Si viderit in te maculam sive rugam: statim auertet oculos: nullam enim immundiciam potest sustinere. Esto ergo castus: esto verecundus et humilis. ut sic a sponso tuo merearis frequenter visitari: hec augustinus. Propterea Erisostomus super mattheum xxij. ca. Ita inquit. Diligere deum ex toto corde est. ut cor tuum non sit inclinatum ad alicuius rei dilectionem magis quam dei: quousque dicat. Non deleteris in specie huius mundi amplius quam in deo: non in honoribus: non in auro: non in amicis non in ceteris bonis fallacibus: sed pre his omnibus deum ames. Si autem in aliquo horum occupatus fuerit amor cordis tui iam non ex toto corde deum amas: quia pro contra parte cor tuum fuerit ad aliam rem: pro tanta parte minus est ad deum. Etiam augustinus in xxi. lib. de ciuitate dei ca. xxvi. Ita inquit. Nihil in edificio preponitur fundamento. Quisquis itaque sic habet in corde christum: ut ei terrena et temporalia: nec ea que licita sunt atque concessa preponat: fundamentum habet christum. Si autem preponit et si videatur habere fidei christum non est tamen in eo fundamentum christus. cui talia preponuntur. Quotomaga si salutaria precepta contempnens committat illicita: etiam non preposuisse christum: sed post posuisse convincitur: quem post habuit imperantem sive concedentem. Dum contra eius imperata sive concessa suam propter flagitia delegit explere libidine. Si quis itaque christianus diligit meretricem eiusque adhaeret vniuersum corpus efficitur iam fundamentum non habet christum. Si quis autem diligit uxorem suam: si habet christum quis ei dubitet in fundamento esse christum. hec Augustinus. Patet et dicitur quod debemus ex toto corde diligere dominum ratione primogeniture.

Secundo conuertitur ad dominum ex toto corde ratione principij voluntarij: quod sicut cor est primum principium omnium membrorum ac virium vitalium et est primum principium motus in animali mouens alia membra corporis: sic voluntas mouet omnes potentias anime rationalis ad actus suos. Hinc augustinus in libro que dicitur: manualis de verbo dei: dicit sic. Unicuique propria voluntas est causa sue donationis vel saluationis. Et ideo nihil ditius bona voluntate deo offertur. Bona voluntas deum ad nos deducit et nos in eum dirigit. Per bonam voluntatem deum diligimus. deum eligimus: ad deum currimus: ad deum peruenimus et eum possidemus. O bona voluntas pro qua ad dei similitudinem reformamur et ei similes efficitur. Ita amabilis est deo bona voluntas: ut ipse in corde habitare non velit in quo bona voluntas non fuerit. Bona voluntas illius summe maiestatis trinitatem ad se inclinatur hec augustinus. Conuertere ergo ad dominum deum tuum ex toto corde tuo id est ex toto motu voluntatis tue que motus hic designat nomine

22. 9. 44
5.
Secunda ratio.
Cor est principium omnium membrorum.

Per bonam voluntatem reformamur ad dei similitudinem.

cordis vt intelligatur ista cōuersio s̄m totam intelligentiā et recordationem ac dilectionem intellectus memorie ⁊ volūtatis. ideo Deutero. iij. ca. d̄ sic. Cūq̄ quesieris dñm deum tuū inuenies eum si tamen toto corde quesieris eum. Quia sententia aperte datur intelligi q̄ non possumus inuenire deus nisi ex toto corde queramus eum id est voluntate. Sed querit̄ cuz tres sint potentie naturales anime rationalis. scz intellectus memoria: ⁊ voluntas: quare actus voluntatis si non fuerit totus ad deum conuersus. est peccatum. Actus vero aliarum potentiarū nō sunt peccata: sicut memorare ⁊ intelligere: q̄ sunt actus potentie memorandi ⁊ potentie intelligēdi. Ad hoc dicendum est q̄ actus voluntatis est alterius generis q̄ actus intellectus vel memorie. Nam actus voluntatis fertur ad aliquid adipiscendum vel nō admittendum: q̄ actus nō pōt esse in malis quin sit malus. quia velle mala malum est. Sed intelligere mala vel memorare mala nō est malum. Quāuis aliqui nō improbe asserant hos actus interdum esse malos puta cum quis memorat malayt faciat. Vel quādo aliquis querit intelligere verum vt sciat illud impugnare. Et quo patet q̄ debemus conuerti ad dominū ex toto corde: id est voluntate. cuius motus designatur nomine cordis.

Tertio conuertimur ad dominū ex toto corde ratione situs. Cum enim cor humanū sit in medio corporis situatū: non mirum si de⁹ vult diligi ex toto corde: quia semper elegit mediū ad habitandum. Propterea a p̄ncipio mūdi plantauit de⁹ lignū vite in medio paradisi terrestris: vt dicitur Gene. ij. cap. Dominus quoq̄ apparuit moyssi in flāma ignis de medio rubi. Exodi. ij. ca. Et cum hortaretur domin⁹ filios israel ad bellum ait ad eos. Ne formidētis inimicos vestros: quia domin⁹ deus vester in medio vestri est. Deutero. xx. cap. Et ideo iubet deus per salomonē vt mādara eius in medio cordis nostri custodiamus. Prouerbior. iij. ca. vbi ait. Fili mi asculta sermones meos: ⁊ ad eloquia mea inclina aurem tuā. Non recedāt ab oculis tuis: custodi ea i medio cordis tui. Dñs quoq̄ iesus volens peccatores saluos facere descendit in mediū vterivrginalis vt cōpleret illud David q̄ in psal. lxxij. ait. Suscepim⁹ deus misericordiā tuā in medio templi tui. Voluit etias dñs iesus tpe natiuitatis sue iacere in presepio in medio duorum animalium. vnde Abacuch. iij. c. s̄m translationem septuaginta interpretum quā sequitur officium ecclesiasticum. dicit sic. Domine audiui audirum tuū ⁊ timui: consideravi opera tua ⁊ expaui in medio duū animalium cognosceris. **Dec ille. Fuit**

Deutero: 2

Pulchra q̄ sitio d̄ tribus potētis aie.

Tertia ratio
Co: hūanus est situatum in medio aīa lis:

Exodi.
S̄mp deus elegit mediū Deutero: Prouerbiorū

David.

Abacub.

Lucas.

Matheus

Dñs iesus i
vita i morte
r post mortē
elegit medi-
um.

David.

Lucas et
Iohānes.
Virtus cōsi-
stit i medio.
Nota de vir-
tute.

Boetius.

Hieronym?

Hierony.

Bernardus.

em̄ huic pphete admirationis pauor q̄ in loco tam humili re-
clinaret saluator. ideo ait. Cōsideraui opera tua r expaui. Cō-
sequēter dñs iesus stetit in medio doctor. vñ Luce. ij. c. d̄: q̄
post triduū inuenerūt illum parētes eius in tēplo sedentē in
medio doctor audientē illos r interrogantē. Et iterū cū eēt
facta q̄stio inter ap̄los de primatu: quis eorū videret esse ma-
ior. Arguens illos dñs iesus aduocauit paruulū r statuit euz
in medio eorū. Mat. xvij. c. Et iterū d̄: nobis p̄ os veritatē in
eodem capitulo. Ubi em̄ sunt duo vel tres cōgregati in noie
meo: ibi sum in medio eorū. Nec solū dñs iesus in vita sua ele-
git medium vel letatus fuit semp in medio: sed etiā hoc ostē-
dit in morte r post mortem suā. Nam voluit crucifigi in hie-
rusalem que ciuitas est in medio terre habitabilis: teste bea-
to thoma. vt cōpleret pphētia dauid q̄ in psal. lxxij. ait. Ope-
ratus est salutem in medio terre. Iterū voluit dñs iesus mori
in medio duorū latronū. Deinde post resurrectionem suā appa-
ruit discipulis suis stans in medio eorū r dicens. Parvobis.
Luce. xxij. c. r Iohā. xx. c. Profecto nō vacat a mysterio tā mi-
rabile exemplū dñi iesu: q̄ non solum in vita sua: sed in morte
r post mortem tot tantaq̄ mirabilia operatus est in medio.
Et hoc em̄ videtur excitare totū humanū genus ad virtutes
capescēdas. Nam virtus q̄ oibus necessaria est ad salutē cōsi-
stit in medio. Unde virtus est mediū ab vtroq̄ extremorum
participatū. Verbi causa. Liberalitas est virtus q̄ consistens i me-
dio: extrema autē eius sunt auaritia r pdigalitas. Auarus em̄
est indebite retentiuus. Prodigus etiā nō seruat modū in ex-
ponēdo bona sua. Sed liberalitas de vtroq̄ extremorū partici-
pat: q̄ ipsa debito modo retinet r discrete exponit. Ex quo p̄
q̄ mediū tenuere beati. hinc Boeti⁹ in. iij. lib. de cōsolatione
psa. vij. dicit sic. Firmis mediū viribus occupate: quicq̄ autē
infra subsistit aut vltra p̄greditur h̄z p̄emptū felicitatis et
carer premio laboris. r Hiero. ad demetriam in epla q̄ incipit
Inter oēs materias q̄ ab adolescentia. dicit sic. Philosophorū
Inia est moderatas esse virtutes excedentes mēsuram vel mo-
dum inter vitia reputari. Unde de septē sapientibus vñ ait.
Nequit nimis. Nec hiero. Iterū ad eandem demetriā in aliā
epla q̄ incipit. Si summo ingenio pariq̄ fretus scientia. Idē
hieronym⁹ dicit sic. Optimus est in oī re modus: r laudabilis
vbicq̄ mensura. Et iterū ibidem. Quodq̄ laudabile est in gñe
suo fit de nimietate sui culpabile. Et iterum. In bonis quoq̄
rebus quicq̄ modū excesserit vitium est. hec Hiero. Ideo. her⁹

nardus in .ij. li. de cōsideratione ad eugenium papam dicit sic. Te ne medium si nō vis p̄dere modū. Loc⁹ medi⁹ tutus est medium sedes modi: ⁊ modus virt⁹. Om̄ extra modū habitationem: sapiens exiliū reputat. Dec. Ber. Quia ergo cor humanū est si tuatum in medio corporis vt cōseruet illud ⁊ vitam inluat in oēs pres eius. Ideo deus cui semp placuit mediū vult habitare in corde hoīs ex toto impetu vere dilectiōis. Propterea amor dilectiōis nostre ad deū fluere debet ex toto corde. i. intellectu vt totus sit subdit⁹ deo. Et tota aīa id est volūtate vt tota sit subdita volūtati diuine. Et tota mente ⁊ fortitudine id est memoria vt tota applicet ad rememorandus beneficia a deo suscepta. Et idcirco Augustinus in li. qui dicit manuale de verbo dei dicit sic. Immēsus est de⁹: ⁊ sine mensura debet amari: p̄sertim a nobis quos sic amauit: sic saluauit p̄ q̄bus tot ⁊ tanta fecit. Nec ille. Iterum Augu. in li. de spū ⁊ aīa. ca. xix. dicit sic. Miser ego q̄tum debere diligere deū meum qui me fecit cū nō eram. Alde redemit cū perierā nōdum erā: ⁊ ex nihilo me fecit: nō lapidem: nō arborē: nō auē: nō aliud de aīa libi: sed hoīem voluit me esse. Dedit mihi viuere: sentire: discernere: de multis periculis liberauit me. Quādo errabam reduxit me: q̄n ignorabā docuit me: q̄n peccabam corripuit me: q̄n contristabar cōsolatus est me: q̄n desperabā cōfortauit me: q̄n cecidi erexit me: q̄n steti tenuit me: q̄n iui duxit me: q̄n veni suscepit me. Dec ⁊ multa alia fecit mihi deus de q̄bus dulce erit mihi semp loqui: semp cogitare: semp gratias agere p̄ beneficijs suis. Cum em̄ cunctis sit p̄sident ⁊ cunctoz curam geret ⁊ singulis quasi oībus p̄uidens. Ita totū ad custodias meā occupatū video. Et si ego sup custodias meā stabo quasi oīum oblitus sit ⁊ mihi soli intendere velit: semp se p̄sentem exhibet: semp se paratū offert: si me paratū inuenit quocunq; me verterō nō me deserit: nisi ego prius deserā: neq; p̄ his oībus qd̄ rependā habeo nisi tm̄ vt diligas. Non em̄ melius nec decentius q̄p dilectionē rependi p̄t qd̄ p̄ dilectionē datum est. hec Augustinus patet tertia ratio.

Quarto conuertimur ad dñm ex toto corde rōne vite. sicut em̄ leso corde statim perit totū aīa: q̄ opatio vite p̄mo est i corde: ⁊ a corde in alijs partibus corporis. sic tota virtus tota est ficacia dilectionis humani cordis tendere debet in deum tan q̄ in principium beatitudinis: a quo oīs salus: oīs vita: omne bonū procedit. Ideo verus amor: vera dilectio: vera charitas nil aliud sunt q̄ quedam actio rectitudinis oculos semp habens ad deum: teste Augustino in libro qui dicit manuale de

Augustinus

Augustinus

Comemorat
beneficia dei.Quanta sit
custodia dei
ad hoīem.Quarta rō.
Leso corde
perit totum
animal.
Vera dilectio
dirigit oculos
ad deum.
Augustinus

Qui diligit
est in oibus
circūspect?

Enisostom?

Salomon.

Unde dicit
cor: et q natura
custodit il
lud.

Ysidorus.
Cor in hoīe
est quasi cas
trum
Bernardus.

Cor: si nō fue
rit cū deo. la
bitur ad om
nia mala.

Quinta rō.
Cor dñatur i
toto corpe.
Tria mēbra
difficilime
regi possunt

verbo dei: ybi ita inquit. Qui diligit oculos suos semp habet ad deū quē diligit: quē desiderat: in quo meditat et impingua tur. Iste talis ne deuot? ita cantat: ita legit: et in oibus opib? suis sic est puidus et circūspectus: quasi deus adsit pñs ante oculos eius: sicut reuera adest. Ita orat quasi sit assumptus et pñentatus ante faciez maiestatis in excelso throno: ybi milia milia ministrant ei: et decies centena milia assistunt ei. Dinc Enisostomus sup Athathē. Tota mēte diligere deū est: vt om nes sensus deo vacent. Qui ergo lesus fuerit in dilectiōe charitatis pibit eterna mercede frustratus. Propterea Salomon puerbioū. iij. c. ait. Omni custodia serua cor tuum: qz ex ipso vita pcedit. Nota cū dicit Salomō. Omni custodia serua cor tuū. q. d. Omnis vigilātia et sollicitudo adhibeat p custodia tanti thesauri. Nam dicit cor quasi custodia eim rerum. Vel dicit cor quasi custoditū: qz natura posuit plures custodias: ne tam cito possit pueniri ad ipm. Posuit em carnes multas circumquaqz et costas et ossa plurima. Posuit etiā pulmonē vicinus cordi. vt cū ira accendit pulmonis humore temperetur vt inquit Ysidorus in. xi. li. ethymo. c. i. Est igit cor in hoīe sic ut quoddā castrū obsessum ab inimicis: qd quidē habet plu res aditus vl portas. Idcirco nisi diligenter custodiat hostis noster indefessus et peruigil cito castrum arripit. Porte hui? castrī sunt quinque sensus exteriores et potentia irasibilis et cōcupiscibilis p quas ingrediunt vitia et pctā quasi hostes ad castrum istua. Cū Bernardus in li. meditationū suaz. c. viij. dicit sic. Cor meū dum futurū nō curat gaudium: nec diuinū querit auxiliū: ab amore celestīū elongat: et in amore terrestri um occupat. Cum elabit ab illis et inuoluit in istis: vanitas illō recipit: curiositas deducit: cupiditas allicit: voluptas sedu cit: luxuria polluit: torquet inuidia: turbat iracundia: cruciat tristitia: sicqz miseris casibus submergit oibus vitijs. Quoni am vnū deū qui euz sustinere poterat dimisit: p multa disper gatur: et huc illucqz querit: ybi requiescere possit: et nihil inuenit qd ei sufficiat donec ad ipm redeat. Nec Bernardus. Patz itaqz qz cor diligēter debet custodiri. Quinto ex toto corde cōuertimur ad dñm rōne libertatis vel domini. Habet enim cor: quasi liberū dñum in toto corpe sup omnia membra: qz motus ei? nō obedit imperio rōnis. Et ideo scire debes qz tria scz cor: renes: et lingua. In corde vanitas: in renibus volupras in lingua falsitas dñatur. Et ideo difficilimū est etiā magnis vitijs et sanc tis vt se pfecte regant in cogitatioibus que p cor

significantur: et circa delectationes que per renes intelliguntur: et circa locutiones que per linguam denominantur. Inter omnia sunt ista tria cor difficilimum est ad regendum: quia cum morus cordis sit naturalis non obedit imperio rationis. Propterea Augustinus in li. qui dicitur manuale de verbo dei: dicit sic. Cor humanum in desiderio eremitatis non firmum: nunquam stabilis potest esse: sed omni volubilitate volubilius. De alio in aliud transit querens requiem ubi non est. In his autem caducis transitorijs in quibus eius affectus captiuus tenet: veram requiem inuenire non valet: quam tante est dignitatis ut nullum bonum propter summum bonum ei sufficere possit. Tante est enim libertatis ut in aliquo vitium cogi non possit. Nec Augustinus Bernardus in li. quo supra sic ait. Nihil est in me corde meo fugatius: quod quotiens me deserit et per prauas cogitationes desinit toriens deum offendit. Cor meum est vanum vagum et instabile. dum suo ductu arbitrio et diuino caret consilio. In seipso non potest consistere: sed omni mobili mobilius per infinita distrahitur: et hac atque illac per innumera discurrit. Et dum per diuersa requiem querit non inuenit. Et subiungit ibidem sic. Sibi non concordat a se dissonat: a se resilit: voluntates alternat: consilia mutat edificat noua: destruit vetera: destructa reedificat. Eadem iterum atque iterum: alio et alio modo mutat et ordinat: quia vult et non vult et nunquam in eodem statu permanet: hec Bernardus. Merito ergo in sinistro latere dicitur esse positum cor hominis eo quod affectio eius propria sit semper et peculiaris ad terrena que per sinistram intelliguntur. hinc David in psal. ait. Adhesit pauperculo anima mea. Cum ergo motus cordis naturali sit liber non subiectus nec obediens alicui etiam imperio rationis: ut dictus est. Et hoc dicitur intelligi quod amor noster deus esse liber sit ut ex toto corde sit erectus ad deum nulli creature subiectus: quia tunc iam non esset amor nec dilectio: sed puerilitas. An Augustinus ait. Nulla maior peruersitas quam vti fruendis et frui vtendis. id est amare propter se: quod propter aliud est amandum. Nam frui est amore inherere alicui rei propter seipsum: ut dicitur doctorum catholicorum. Et precipue Augustinus in i. lib. de doctrina christiana ubi assignat differentiam inter res quibus fruendum est: et quibus vtendum est sic dicens. Res que alie sunt quibus fruendum est: et quibus vtendum est. Ille quibus fruendum est fratres nos faciunt. Istis quibus vtendum est tenentes ad beatitudinem adiuuamur: et quasi adimiculamur: ut ad illas que nos fratres faciunt peruenire: atque in his inherere possimus. Et subiungit Augustinus dicens. Frui enim est amore alicui rei inherere propter seipsum. Vti autem quod in psalmo venerit ad id quod amas obtinendum referre si tamen amandum est. Nam usus illicitus abusus potest vel abusus nominanda est.

Augustinus
Nota auream
liniam.

Bernardus:
Nil corde fugati? aut volubilius.

Bernardus:
Cor est situm in sinistro latere et quare.

David:
Amor noster nulli creature deus subiecti.

Augustinus

Augustinus
Differentia inter frui et vti

Augustinus
Fruitiō ē vl
tīmī finis.

Nō fruimur
creaturis: s;̄
solo deo.

Veritas;

Lucas.

David.

Ratio sexta
Cor hūanuz
continue mo
netur.

Rabbi moy
ses.

Si cor cessat
a motu ces
sat vita aīa
lis.

Augustinus
Bernardus.

Hec Augustinus. Ideo fructio pfecta est tm̄ vltimi finis habi
biti. Impfecta s̄o nō habiti. Propterea Aug. in .x. li. de trinitate
dicit q̄ fruimur cognitis in quibus voluntas delectata
cōbuiescit. Nō aut̄ quiescit simplr nisi in vltimo fine: q̄ q̄dā
aliquid expectat̄. motus volūtas remanet in suspenso sicut in
motu locali. Et ideo nō est fruendū id est amanduz ppter se
nisi deus. Quapropter nō fruimur hoīe: nec brutis: nec inanis
matis: nec alijs rebus creatis: sed oīa diligēda sunt ppter de
um. O vrinam esset in nobis talis dilectio sic in deum ordina
ta: q̄ pfecto nō diligeremus nosiplos ppter nos: nec filios vl
vxoīem aut parētes: aut aliqua bona fallacia ppter nos: sed
oīa diligeremus in ordine ad deū. Hinc veritas. Mathei. x. c.
ait. Qui amat patrem aut matrē plusq̄ me nō est me dignus
Et qui amat filiū aut filiā sup me nō est me dignus. Et Luce
xiiij. c. dicit sic. Si quis venit ad me ⁊ nō odit patrē suum: et
matrē ⁊ vxoīē ⁊ filios ⁊ fratres ⁊ sorores: adhuc ⁊ aīam suam
nō pōt meus esse discipulus. Intellige q̄ debemus parentes
⁊ p̄p̄inos habere odio. i. eorum vitia ⁊ carnales affectus.
Ideo David ardore vere charitatis concrematus in psal. xxi.
orabat dicens. Factū est cor meū tanq̄ cera liquescens in me
dio ventris mei. Sicut em̄ cera a calore ignis resoluit ⁊ lique
scit: sic cor humanū concrematū amore vere dilectionis resol
uitur in xpm̄ refundens oīa in eum: a quo sunt oīa: in quo oīa
p̄ quem oīa. Et sic patet quinta ratio.

Sexto cōuertimur ad dñm ex toto corde rōne motus. Nam
cor humanū semp vigilans est ⁊ cōtinue mouetur. Ideo dicit
Rabbi moyses q̄ sicut se habet celū ad vniuersuz mundū: sic
se habet cor humanū ad totum corpus. Et sicut celum nunq̄
quiescit: sed semp mouet. Ita ⁊ cor humanū qd̄ p̄ pulsum ma
nifestatur. Et sicut si cessaret motus celi cessaret motus ⁊ ge
nerationis ⁊ corruptionis ⁊ alterationis in istis inferioribus.
Sic pariter si motus cordis ad horam cessaret deficeret vita
aīalis. Hinc Augustinus in .i. li. cōfessionū ait. Tu dñe fecisti
nos venire ad te ⁊ inquietum est cor nostrū donec requiescat
in te. Et deuotus doctor Bernard⁹ vbi supra dicit sic. Cor me
um a cogitatione in cogitationē ducit: ⁊ p̄ varias occupatio
nes ⁊ affectiones variat: vt saltem varietate ipsarum rerum
impleat: quarum qualitate satiari nō potest. Sic labitur cor
dis miseria subtracta diuina gratia. Lunq̄ ad se reuertit ⁊ di
scit qd̄ cogitauit nil reperit: q̄ nō opus fuit: sed importuna
cogitatio que cōponit multa d̄ nihilo. hec Bernardus. Patet
itaq̄ q̄ cor humanū cōtinne mouet nec vnq̄ quiescit: immo

quies eius est sua destructio. Sic pariter dilectio nostra nunquam debet esse ociosa: sed perseverans: et omnia que diligit: etiam si sint de creatura: reflectere debet in deum qui omnia contulit. Unde Augustinus in .i. li. de doctrina christiana: ubi explanat hec verba. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo: dicit sic. Cum autem ait dominus. toto corde: tota mente: tota anima: nullas vite nostre preter reliquit que vacare debeat et quasi locum dare ut alia re velit frui. Sed quecunque quid aliud venerit in animum illuc rapiat quo totius dilectionis impetus currit. hec Augustinus et Gregorius. Amor dei nunquam est ociosus operatur enim magna si est. Si vero operari renuit amor non est. Et Augustinus in lib. confessionum ait. Qui amat non laborat. Omnis enim labor non amantibus gravis est. Solus amor est qui nomen difficultatis erubescit. Et iterum. Verus amor non sentit amaritudines sed dulcedinem: quia soror amoris dulcedo est si cut soror odij est amaritudo. hinc Hieronymus a Eusto. virginem In epla que incipit Audi filia et vide. Ita inquit. Nil amantibus durum est: nullus difficilis cupientibus labor. Amemus et nos christum et eius queramus amplexus et facile videbitur omne difficile: brevia putabimus universa que longa sunt: hec Hieronymus. Idcirco david per horas singulas et momenta: considerans atque in corde suo discutiens pelagus beneficiorum dei: totum liquefactus in amore eius dicebat. Quid retribuam domino pro omnibus que retribuit mihi. q. d. Quid retribuere possum creatori meo qui me corona regni decoravit: et qui me tam in bonis temporalibus quam gratuitis per excellentiam ornavit que mortem mihi debitam pepercit: atque a multis periculis me liberauit. Et sic patet sexta ratio. In Septimo convertimur ad deum ex toto corde: quia cor humanum hinc tria que sunt valde grata deo. Primo cor hinc efficaciam virtutis. Tanta est enim virtus ac preteritas cordis humani ut sua mobilitate ac celeritate: vno tempore puncto celum omne collustrat. Et nunc ad astra rapitur: et subito ad yma terrarum descendit. Nunc per maria volitat nunc urbes discurret. Est quippe omni mobili mobilis: et omni lubrico lubricosus. Et breviter omnia que libuerit: quous longe lateque sum mota sunt in conspectu sibi constituit. Hinc Bernardus in li. meditationum. suar. c. viij. dicit sic. Plura machinas cor meum vno momento quam omnes homines perficere possent vno anno. Et Hugo in li. de anima inquit. Cor parvum est magna cupit: vix ad unum milium refectionem sufficere possit: et totus mundus ei non sufficit. Ex tanta ergo cordis virtute ac preteritate magnus datur intelligi sacramentum. Nam ex hoc admonet deus humanas mentes ne admirentur si divina mens sit ubique diffusa per essentiam presentiam et potentiam. Si omnia regit atque gubernat. si omnia moderatur. si per universas mundum

e iij

Augustinus

Gregorius.
Augustinus

Hieronymus.

David per horas
singulas
agebat gratias
domino.Septima ratio
Efficacia cordis
humani
quarta sit.

Bernardus.

Hugo.

Virtus cordis
ducit nos
in cognitionem
nem.

di partes intenta discurrat. si oia intuet: si celus & terram sua gloria implet. Si igitur est tanta vis ac prās cordis humani intra mortale hoc corp⁹: q̄tam putam⁹ diuine mentis celsitudinem cū finiti ad infinitū nulla sit p̄portio. Ideo nō est mirandum si diuina lex iubet vt diligamus dñm deus nostrum ex toto corde nostro. Scōo cor humanū habet acuitatē. est enī in summitate acutū: in quo datur intelligi q̄ hō debet seipm acuire in amorē dei p̄ eleuationē mētis & cōtemplationē atq; deuotionē. hinc Bernardus. An nō cōfunderis sursum caput habere qui sursum cor nō habes. Corpe rectus stare: qui corde repis terrā. Et iterū sup̄ cantica idē ait. Nō discordet cor tuū a facie tua: nō habeas faciem sursum & cor deorsum.

Cor huma-
num est acu-
tum: & quid
significat.
Bernardus.

Cor huma-
num est rubi-
cunduz: & qd
significat.
Augustinus

David.

Pulchra ex-
planatio ver-
borū dauid.

Alia rō qua-
re p̄uertimur
ad dñm ex
toto corde.
Paulus.
Alia ratio.

Ecclesiastici.
Alia rō s̄m
gregorium.

Prosper.

Tertio cor humanū habet rubedinē: q; est valde p̄ totuz ru-
bicundū in quo denotat ardor charitatis quōd; gloriosus de-
us a nobis diligi ac venerari. Ideo Augu. in lib. qui dicit ma-
nuale de verbo dei: dicit sic. Amat deus vt ametur: cuz amat
nil aliud vult q̄ amari sciens amore esse btōs qui se amauerit
hec Augu. hinc David in psal. lxxij. ait. Inflammatum est cor
meū & renes mei cōmutati sunt. Et ego ad nihilū redact⁹ sum
& nesciui. Explana hec verba David sic: q; inflāmatum est cor
meū in deū p̄ ardorē vere charitatis. Ideo renes mei cōmuta-
ti sunt. id est libidines mee mutatae sunt: & tot⁹ castus factus
sum p̄ cōcupiscētie repressionem: q; cōcupiscētia dñatur in re-
nibus. An veritas Luce. xxi. c. ait. Sint lōbi vestri p̄cincti: q;
David in alio psal. inquit. Are renes meos & cor meū. Sequi-
tur. Et ego ad nihilū redactus sum: p̄ humilitatē quo ad meā
reputationē. Et nesciui: id est me ignorantē reputaui: de me
nō p̄sumēdo. ¶ Vel p̄uertimur ad dñm ex toto corde: si certis-
simū animū habeamus in veritate & firmissimū in fide: at-
q; purissimū in dilectiōe. hinc Paulus. ij. ad Thimo. ij. c. Ser-
uare iusticiā: fidē: spem: charitatē: & pacē cū his qui inuocāt
dñm de corde puro. ¶ Vel ex toto corde cōuertimur ad dñm
sic vt oēs cogitationes in deuz dirigamus: v̄l vt oēs affectio-
nes in deum retorqueamus: vel vt omnes operationes p̄pter
deum faciamus. Et ideo Ecclesiastici. ij. c. Qui timetis domi-
num diligite illū & illuminabunt corda vestra. ¶ Vel s̄m Be-
gonium in his verbis. Diliges dñm deum tuum ex toto corde
tuo: & ex tota anima tua: & ex tota fortitudine tua. Est quedā
conculcatio verborū que significat excellentiam amoris. hinc
prosper ait. Tota mente deus tota vi cordis amari precipitur
Ratio huius amoris assignat a sapiente sic. Nam quo meli-
or cunctis deus: est plus debet amari. ¶ Vel iuxta sniam deus.

tissimi Bernardi sup cantica. Toto corde: tota aia: tota virtu
te diligere est: oē qđ blanditur de carne ppria vl̄ aliena: sacro
sancte carnis xpi amore postponere. Patulū ergo oportet esse
cor humanū qđ recipit illum qđ celum ⁊ terrā implet. Ex dictis
pater qualiter deus vult diligi a nobis ex toto corde. Decētis
simū quippe est vt cor humanū in quo tanta amplitudo: effu
cacia: virtus: dignitas: potestas: mobilitas: ac velocitas repe
ritur. pro habitaculo solus dei seruetur. Et qđ in corde hois
tanta insatiabilitas iuenitur vt nulla re penitus possit rep e
ri: ex hoc datur intelligi qđ p̄ reptione dei creatū est quo so
lo sociat̄ ⁊ cōrentat̄: iuxta illud dauid. Satiabor cū apparue
rit gloria tua. Nota hic diligenter qđ ille qđ habet cor sic dispo
situm ad secularia desideria ⁊ tam inordinate afficitur mūdo
seu ad pmanendū in vita p̄sentis seculi: quasi vell̄ ⁊ perpetua
ri in eo si posset: nihil curans de supra felicitate: talis est con
tinue in pctō mortali ⁊ vt plurimū similes in multis peccatis
sunt implicati. Et sic intelligit illud Jacobi. iij. c. Qui volue
rit esse amicus hui⁹ seculi inimicus dei p̄stinet. ⁊ illud Job.
ij. c. Qui diligit mūdum nō est charitas patris in eo. Hinc au
gusti. in lib. qđ d̄: Manualē d̄ verbo dei ita inquit. Aia que te
nō querit nec diligit: mūdum diligit: ⁊ peccatis seruit: ⁊ vitijs
subiecta est: nunq̄ quiera nunq̄ secura est. hec August. Iteū
in lib. de. xij. Abusonū gradibus. Idem ait. Mundi em̄ amor
⁊ dei pariter in vno corde cohabitare nō possunt quēadmodū
oculi celū pariter ⁊ terrā nequaquā respiciūt. hec August. Si ve
ro aliquis affectat in mundo permanere: vt profit alijs. vel vt
ipse virtutibus pficiat siue vt de peccatis magis satisficiat:
Aut quodam appetitu sensuali vel naturali: de quo loquitur
Boetius in. iij. lib. de consolatione p̄sa. xi. dicens. Omne nāq̄
animal tuens salutem laborat: hoc nō est peccatum. Si vero ef
fer in homine aliq̄tulum inordinatus affectus ad vitam pe
sentem peccatum veniale esset. Liqueat igitur ex omnibus pe
dictis qualiter discussio vel examinatio peccatorū debet fieri
ardenter ex toto corde vere dilectionis.
Discussio vel examinatio de peccatis est p̄ncipiū p̄ritōis
⁊ debet fieri diligenter quo ad oīa peccatorū genera.

Bernardus

Amplitudo
humani cor
dis suscipit
deum.

David.
Qui indifere
te afficit mū
do: st. ⁊ i pec
caro.

Jacobus:
Johannes.
Augustin⁹.

Augustin⁹.

Boetius.

Secundo. Ista discussio de pecca
tis que vt dixim⁹ est p̄ncipiū p̄ritōis d̄z fie
ri diligēter quo ad oīa ḡna ⁊ spēs peccatorū
mortalīū. vnde sc̄tūs Tho. in. iij. lib. senten
tiarum. dist. xij. vbi mouet dubiū. Atrum
e iij

Sanct⁹ tho.

Cogitatio d
 pctis est p
 cipiu' p'itio
 nis.

Sc'us tho.
 Ad remissio
 nes pcti red
 nitur detesta
 tio actualis.
Sc'us tho.
 Nota de tri
 bus gradib'
 pctoy.
Sc'us tho.
 Hieronym'.

Lactantius.

Prim' grad'
 pctoy p'stit
 in corde.
hieronymus

Isidorus

P'ncipiu' pec
 cati e' i corde

requiratur contritio de singulis pctis mortalibus ita inquit.
 Dico principiu' cōtritionis: cogitationē qua quis recogitat de
 peccato ⁊ dolet: ⁊ si nō dolore cōtritionis saltem dolore attri
 tionis. Et ideo oportet q̄tum ad principiu' cōtritiōis q̄ fit cog
 gitatio de singulis peccatis q̄ quis in memoria h̄. hec Tho
 mas. Iterum in. iij. parte. q. lxxij. ar. ij. Idem doctor dicit sic.
 Exigitur autē ad remissionē peccati mortalis: vt homo actua
 liter peccatū mortale cōmissum detestetur q̄tum in ipso est:
 vt scz diligentia adhibeat ad rememorandū singula pctā mor
 talia vt singula detestef. hec Thomas. Similē sententiā has
 des ab eodē in. iij. li. cōtra gētiles. c. clviij. quā breuitatē causa
 relinquo. Cum igitur oporteat diligēter rememorari singula
 pctā mortalia: si ad veram cōtritionē volum' peruenire iuxta
 cōsilū tanti doctoris. Ideo scire oportet q̄ tria sunt genera:
 vel vt correctius loquamur tres gradus pctoy ad quos cetera
 oia reducūtur: scz cordis oris ⁊ operis: vt idem Thomas h̄ in
 i. ij. q. lxxij. ar. vij. Hieronym' quoq̄ super Ezechielē: dicit sic.
 Tria sunt generalia delicta q̄bus humanum subiacet genus.
 Aut in cogitatioe: aut sermone: aut opere peccam'. Idem h̄
 Lactātius in. vi. lib. diuinay institutionuz. c. xij. vbi ait. Nes
 mo esse sine delicto potest q̄ diu indumēto carnis onerat' est.
 Cuius infirmitas triplici modo subiacet dñio peccati: factis:
 dictis: cogitationib'. Per hos em̄ gradus ad summū culmen
 iusticia pcedit. hec Lactātius. ¶ Primus ergo gradus pecca
 torum cōsistit in corde: ⁊ ideo rememoranda sunt pctā cordis:
 quia sola cogitatio ad actus qui de se sunt pctā mortalia: euz
 deliberatione rationis est pctū mortale vt dicūt doctores ca
 tholici. hinc Hieronymus ad rusticū monachum in epla que
 incipit. Nihil xp̄iano felicius: dicit sic. Quis gloriatur castum
 se habere cor: Astra non sunt mūda in conspectu dñi q̄toma
 gie homines quoz vita temptatio est. Ne nobis qui quotiēs
 cōcupiscimus totiēns fornicamur. hec Hieronym'. Propterea
 discite diligenter cogitatioes supbas: arrogantes: cupidas:
 symoniacas: turpes: imundas: odia: indignatioes: rancores: su
 spitioes: iudicia: temeraria: turbatioes: machinatioes: duplici
 tates: simulatioes: varios ac vagos mētis discursus ad q̄t ⁊ ad
 quanta secularia desideria cor tuū lapsū est qz omnis culpa
 mortalis originem sumit a corde tanq̄ a fundamēto. Unde
 Isidorus in. ij. lib. de summo bono. c. lxx. ita inq̄t. Magna ob
 seruantiā circa cordis custodiā est adhibēda: qz aut bone aut
 male rei ibi p'stit origo. Nam sicut scriptū est. Ex corde creūt
 cogitatioes male. Ideoq̄ si prius prauē cogitationi resistim'

in lapsum operis non currimus. hec Iſidorus. Et hieronymus ad demetriam virginem ait. Illic maxime oportet obseruare peccatum ubi nasci solet. Gratiusq; ad primam tempeſtatis faciem et malum antequam crescat restringere dum adhuc est in cogitatione hec Hieronymus. Et idcirco cogitationes male siue de opere illicito in quibus homo percipit se inclinari ad perficiendum cogitatus si oportunitatem haberet sunt diligenter examinande ac de testande. Unum Hieronymus ad Demetria: ita inquit. In illa tantum cogitatione peccatum est: que suggestioni consensum mentis dedit que malum suum blande fouet: que in factum gestit irumpere. Duius cogitatio est si ex aliquo impedita casu non impleat voluntatem. Nihilominus actione criminis condanatur a deo. Et illud in euangelio legimus. Qui viderit mulierem ad concupiscendum. hec Hieronymus. Quapropter magno studio superflue cogitationes amputande sunt teste Gregorio: sed tantum amputari funditus nequaquam possunt. Semper enim caro superflua generat que semper spiritus ferro sollicitudinis rescindat. hinc Iſidorus in .ij. lib. de summo bono. c. xxij. dicit sic. Cogitatio namque praua delectationem parit: delectatio consensionem: consensio actio nem: actio consuetudinem: consuetudo necessitatem. Sicque his vinculis homo implicatus quadam cathena vitiorum tenetur astrictus. Ita ut ab ea euelli nequaquam valeat nisi diuina gratia manum iacentis apprehendat. hec Iſidorus. Et iterum in eodem lib. c. xxv. ita inquit. Sicut vipera a filiis in utero positis lacera perimitur: ita nos cogitationes nostre intra nos enutrite occidunt: et concepto interius vipereo veneno consumunt amantibus nostram crudeli vulnere perimunt. hec Iſidorus. Et sic patet de primo gradu peccatorum.

De secundo gradu peccatorum qui consistit in locutione.

Inde peccata locutionis discutienda sunt: quia quibus tenerum membrum sit lingua: tamen vix teneri potest: ut inquit Bernardus. Substantia quidem infirmum atque eriguum est: sed vsu magnam et validam. Lingua in venis tenuis est: sed lasta ideo aptissimum euacuandis sordibus instrumentum. Peccata igitur locutionis maxime ex affectu et intentione loquentis sunt consideranda: ut habet sanctus Thomas in .ij. q. lxxij. ar. ij. Grauius etiam peccata lingue multipliciter: scilicet frequentia: dolo: et liberatione: conditione loquentis: conditione audientium: et conditione eorum

Hieronymus.

Hieronymus.

Consensus condemnatur a deo.

Iſidorus. Principium omnis peccati est cogitatio.

Nota de cogitatione.

Bernardus.

Peccata lingue quod grauius uantur. Sanctus thomas.

Graviat peccata
lingue multipliciter.

Blasphemia
est peccatum gra-
uissimum.

Sanctus Tho.

Sanctus Tho.

Periurium est
grauissimum
inter omnia peccata
Periurium est
scilicet locum post
idolatriam.

Sanctus Tho.

Marcus Tullius

Augustinus.

Sanctus Tho.

contra quos sermo dirigitur. Interroga igitur teipsum ac dilige-
gentius discute. Si blasphemasti vel abnegasti deum vel san-
ctos et quotiens. Quia si homo proiicit in verba blasphemie
considerando significata verborum semper peccat mortaliter. Est quod
peccata tante gravitatis blasphemia ut omne peccatum blasphemie con-
paratum leuius sit: ut dicit glosa super Iesaiam. xviij. c. Et est gravius
peccatum homicidio: ut dicit Thomas in. ij. q. xij. ar. ij. Si
vero aliquis ex aliqua passione subito prorumpit in verba blas-
phemie: quorum significationem non considerat tunc dicitur peccatum
veniale. Et proprie non habet rationem blasphemie: quia primi
motus deliberationem rationis precedunt: ut dicit sanctus Tho-
mas ubi supra. ar. ij. Datur ergo talis regula ad iudicandum
peccata secundum Thomam quod passio preveniens iudicium rationis
diminuit peccatum sequens vero auget. ¶ Deinde cogita si falsum
iurasti et quotiens quia per iuramentum inter maxima peccata com-
putatur. Et est semper peccatum mortale Quis ex loco vel ex le-
uitate vel lapsu lingue fiat si perpendit qui iurat. Et est gravius
peccatum homicidio: immo tenet secundum locum peccatorum
post idolatriam. Et quis in causa cuiuscumque peccati defertur iu-
ramentum manifeste ostenditur quod periurium pro maximo pec-
cato haberi debet. Nec immerito quia periurare nomen dei ves-
ter quedam divini nominis denegatio. hec omnia sanctus Tho-
mas in primo quodlibet ar. xvij. hinc Marcus Tullius in
ij. lib. de officiis. quasi in fine libri dicit sic. Non enim ullum
vinculum ad stringendam fidem iureiurando maiores nostri
artius esse voluerunt. ¶ Iterum cogita si iurasti sine causa ratio-
nabili. Si per deum: si per virginem mariam: aut per sanctos
vel sanctas: si per modum opprobriosum nominando membra
dei vel sanctorum ut solent scurriles ganeones ac pessimi peccatores
res qui sicut in sensu leues sunt. Ita in loquela precipites te-
ste Gregorio. Si per sacra dei evangelia: si per fidem christi: vel per
corpus: aut per sanguinem eius: aut per crucem: si per animam
tuam: si per sacramenta vel sacramentalia: si per creaturas: aut
per alios diversos ac multiplices modos. Quoties ergo pec-
cator per tales modos iurando advertit se falsum dicere semper
peccat mortaliter ut dicunt doctores catholici. Et sicut Augu-
stinus dicit in sermone de decollatione sancti Iohannis baptiste
Ille qui hominem provocat ad maiorem iurationem et scit eum fal-
sum iuraturum esse: vincit homicidam: quia homicida corpus occi-
sus est ille animam. ymo duas animas et eius quem iurare provocavit
et suam. hec Augustinus. Nota hic secundum Thomam in. ij. q. lxxvij.
ar. ij. quod iuramentum secundum se licitum est et honestum ratione originis

scol studiūq; dedimus vt officijū putemus illudere. Quodq;
 ipsis ab alijs libenter accipim⁹: id alteris: quasi quoddam mu-
 nus offerimus: et spe recipiende laudis eos a quibus laudari
 volum⁹ ante laudamus. Sepe laudantiū resistim⁹ verbis ad
 faciē. et in secreto mentis fauemus. maximūq; fructus cepisse
 nos credimus: si vlt̄ fictis laudibus pdicamur nec cogitamus
 quid ipsi sumus: sed quid alteris esse videamur. Unde eo pro-
 ducta res est vt neglecta veritate meriti de sola opinione cus-
 remus. q̄ testimoniū vite nostre nō a p̄scientia sed a fama pes-
 timus. Beata mens est q̄ p̄fecte hoc vitijū vincit: et nec adulaf
 aliquū nec adulanti credit: que neq; decipit alterū nec ipsa des-
 cipitur. hec hiero. Et iterū in eplā ad cellantiā ait hieronym⁹
 Nihil est q̄ tam facile corūpat mētes hoim: nihilq; est q̄ tā
 dulci ac molli vulnere animū feriat q̄ adulatio. Unde et sapi-
 ens: verba inquit adulatorū mollia: feriunt aures interiora v̄-
 tris. Et dñs loquitur p̄ p̄phetam. Popule meus q̄ beatum te
 dicūt ipse te decipiūt. Et infra iterū subiūgit sic. Est sane grā
 de ac p̄subtile artificiū laudare alterū in cōmendationē sui: et
 decipiēdo: animū sibi obligare decipit. Et iterū ibidem hie-
 ronym⁹. Quid p̄dest si oēs laudent: et cōscientia accuset: Aut
 quid oberit si oēs accusent et sola p̄scientia defendat: Que tā
 ta vanitas relicta p̄pria conscientia: alienā opinionez sequi
 rapi vento false laudationis: gaudere ad circūventionē suam
 et illusionem pro beneficio accipere: hec hiero. Cōsequēter
 cogita. Si alicui fecisti iniuriā: dicitur aut̄ iniuria quādo ali-
 quid fit contra ordinem iuris. Ideo iniuria quasi sine iure: q̄
 ergo facit iniuriā non seruat ius. hinc Marcus tullius in. i. li.
 de officijs dicit sic. Qui aut̄ nō defendit nec obstitit si potest
 iniurie tam est in vitio q̄ si parentes aut amicos aut patrias
 deserat. Et iterum in. iij. lib. idem sic ait. Extremū autē prece-
 ptum in beneficijs operaq; danda est: ne quid p̄tra equitates
 ptendas: ne quid pro iniuria. Et iterum. Si mendax fuisti:
 Est autē mendacium s̄m Augu. falsa significatio vocis cū in-
 tentione fallendi. At ergo mendaciū fit: necesse est vt fallum
 p̄feratur et cū intentione fallendi. Est aut̄ p̄p̄iū mentientis
 aliud h̄e clausum in pectore: aliud promptum in lingua. Si
 ergo mentitus es contra notabile damnū vel spirituale vlt̄ tē-
 porale p̄mi tui mortale est. Si vero mendaciū fuit iocosum
 aut officiosum veniale est. Hinc hiero. ad demetriā in eplā q̄
 incipit. Si summo ingenio dicit sic. Nihil vnq; in te fictū sit
 nihil oīno fucatū p̄scientiam tuā que certe deo semp̄ parer in
 multitudine versari puta. Nunq; aliud corde teneas: aliud

Hieronym⁹.

Hierony.

Marcus tullius
Idem.Quid ē men-
daciū.Qualr men-
daciū sit pec-
catum.

Hieronym⁹.

die pretendas: qđ pudet dicere pudeat etiā cogitare: hec hiero-
 ronym⁹. ¶ Discute etiā si detractor fuisti: qđ detractores sunt
 deo odibiles teste paulo aplo. Est autē detractio locutio ex in-
 uidia procedēs bona aliorum denigrans teste bernardo. Vel
 detractio est reuelatio defectus proximī absentis. Ideo des-
 tractor dolose absentē mordet vt famā eius auferat: qđ qđes
 pōt fieri duplicif: aut respectu boni: aut respectu mali. Si fi-
 at detractio respectu boni: tunc pōt esse tribus modis. Et cū
 quis negat bonū alterius aut taceat vbi nō debet aut peruer-
 tit. Si vero fiat respectu mali hoc etiā pōt fieri triplicif. Et
 cū quis reuelat vbi nō debet pctm̄ pximi vel malū alteri⁹ ex
 odio ⁊ cū intentionē nocendi: mortale est. Aut detrahit impo-
 nendo falsum aliqđ notabile. ⁊ tunc vltra mortale tenet ad re-
 stitucionē fame vel dāni. Aut cū detrahit aggrauat vl fingit
 aliquod notabile: ⁊ similiter peccat mortaliter: ⁊ si illa detras-
 etio importat infamiā tenetur ad restitutionē fame. hinc Die-
 rony. ad cellatiā ita inquit. Nulli vnq̄ oino detrahas vt alio-
 rum vituperatione te laudabilem videri velis. Magis tuam
 vitam ornare disce. q̄ alienā carpere. ac semp memor esto scri-
 pturę dicentis. Noli diligere detrahere ne eradiceris: pauci et
 enim sunt: qui huic vitio renūciant. hec hiero. ¶ Amplius exa-
 mina teipsum. Si contumeliosus fuisti. Est autē contumelia in-
 iuria vel vituperiū vel graue conuictiū cum superbia vel impe-
 tu siue audacia alicui obiectū. ideo inquire quo aīo ⁊ qua in-
 tentione prouipisti in cōtumeliam: quia teste salomone Pro-
 uerb. x. ca. qui pfert contumeliam insipiens est. Et iterū Pro-
 uerbior. xx. ca. Oēs stulti cōmiseruntur contumelijs. Et pprie cō-
 tumelia: est deducere. id qđ est contra honorem alicui⁹ in noti-
 tiam eius ⁊ aliorum quod fit pncipaliter p verba iniuriosa.
 ¶ Iterū cogita si fuisti mordax vel maledicus. Dicif autē ma-
 ledictio fm Thomā vitiū per qđ imprecatur aliqđ malū con-
 tra aliquē quod repugnat charitati. Qui ergo maledixerit ali-
 cui ppter odium vel vindictam peccat mortaliter. sicut pmi
 Reg. xvij. ca. d: qđ maledixit philisteus dauid in dijs suis. Tā-
 to autē istud pctm̄ d: grauius q̄to maledicitur psona maḡ cō-
 suncta. ideo Exodi. xxi. ca. d: Qui maledixerit patri vel matri
 morte moriatur. Vinc paulus pme ad Cor. vi. c. Neq; male-
 dici neq; rapaces regnū dei possidebunt. ¶ Etiam cogita dili-
 gentius si fuisti iactor: de virtutibus tuis aut operibus bo-
 nis: vt de scientia: de industria: aut pudētia: aut diuitijs: aut
 dño sine nobilitate siue potentia. Et inquire de intentione ra-
 lis iactantie. Si ex arrogancia aut superbia aut inanigloria:

De extractōe
 Quid est de
 tractio.

Detractio
 multis mo-
 dis fieri pōt

Direonym⁹.

Quid est cō-
 tumelia.

Salomon.

Quid ē ma-
 ledictio.
 Sanct⁹ tho-
 mas.
 Sacra scrip-
 tura.

Paulus.
 De iactātia.

Augustin⁹.Dieronym⁹.Galerius.
De irisioneSalomon.
Idem.Dieronym⁹.Quid est sus-
surro.
Susurro in-
tēdit separe
amicitiam.Zeniticus.
Ecclesiasticus
Paulus.De murmu-
ratione.

aut ex contemptu aliorum: quia secundum radicem actus voluntatis iudicabitur peccatum mortale vel veniale. Nam iactantia teste Augustino non est vitium laudis humane: sed vitium anime perverse amantis humanam laudem: spreto testimonio conscientie. Vnde hiero. in epistola ad oceanum consolatoria que incipit. Diversorum opprobriorum tribulationes. Ita inquit. Si humanam laudem querimus divinam amittimus. Quisquis enim ab hominibus tantum laudatur inculpatur a christo: sicut scriptum est. Et vobis diuitibus qui habetis consolationem vestram. Nec hiero. Teste quoque valerio. Nihil est quod magis diminuat laudis preconium quam suos assidue iactare successus. Discute pariter si fuisti irisor: verbis aut factis: rerum divinarum: aut virorum illustrium: siue servorum dei: siue pauperum christi. Et si sic irridendo intendebas iniuriam vel nocentium vel notabilem perturbationem aut vilitatem aut denigrationem fame alicuius mortale est. Secus si fecisti aut causa ioci vel ex levitate. Contra irisores dicit Proverbia. in. ca. Illusores ipse deludet et mansuetis dabit gratiam. et. xiiij. ca. Querit derisor sapientiam et non inuenit. et. xix. ca. Parata sunt derisoribus iudicia. Vnde hiero. ad demetrium ait. Ridere et irrideri secularibus relinque. Et iterum ad oceanum. Ita inquit. Quibusdam non sufficit quod propria nolunt lugere peccata adhuc insuper eos qui lugere videntur irident: et in sublatione habent quos debuerant imitari. Sed veniet tempus ut eorum risus convertatur in luctum quibus noster nunc planctus est risus. de quibus scriptura dicit. Tunc stabunt iusti in magna constantia adversus eos qui se angustiauerunt: et qui abstulerunt labores illorum. Videntes turbabuntur timore horribili et mirabuntur in subitatione insperate salutis. Nec hiero. Examina etiam si fuisti bilinguis: si susurro. Ille autem dicitur susurro qui latenter quasi in aure obloquitur de altero ut separet amicitiam a deo teste Dugone. Susurri proprius est inter amicos discordiam seminare. Et differt susurro a detractore: quia detractor tendit ad denigrationem fame. Propterea differunt fine. Est autem susurratio gravius peccatum detractio et contumelia: quia amicitia quam tollere nititur susurro est melior quolibet alio bono exteriori: teste beato Thoma. et ideo Leviticus. xix. ca. Non eris criminator nec susurro in populis. et Ecclesiasticus. xxi. c. Susurro coinquinabit animam suam et in omnibus odietur. et Paulus ad Romanos. i. c. Susurrones et detractores sunt deo odibiles. Cogita deinde si fueris murmurator: quoniam murmuratio gravissimum peccatum est: deo maxime exolum ac salutem nostram contrarium. Est enim murmuratio secundum Robertum Holcot, querela cum impatientia ut

his q̄ homo dy ferre ⁊ patienter sustinere. Solēt aut̄ homines
 murmurare maxime de tribus: aut de deo p̄ quādam displicentiā
 quā quis h̄z de regimine v̄l administratiōe quā facit circa ho
 mines. Aut subditi murmurāt p̄ra superiores suos p̄ inobedi
 entia: aut p̄ra p̄ximū p̄ inuidiā. Cogita ergo de singulis. Si
 offendisti murmurādo p̄ra deū: aut de hoc q̄ grandines: plu
 uias: tēpestates: siccitates: prelia: pestilentias: ⁊ alia aduersa
 immittit hoībus. Aut q̄ prospera: honores: diuitias: ⁊ cetera
 bona t̄palia distri uit malis. Aut q̄ bonis donat paup̄tates
 egestates: infirmitates: ex quo obloqueris dicēdo deū iniustū
 q̄ mortale est ⁊ sapit blasphemā talis oblocutio. Propterea
 filij israel q̄ p̄ra deum murmurauerūt in deserto perierūt nec
 potuerūt intrare terrā p̄missionis. v̄n̄ Nume. xii. c. d̄: sic. Lo
 cutus est dñs ad moysen ⁊ aaron dicēs. Usq̄quo multitudo
 hec pessima murmurat p̄ra me. Querelas filioꝝ israel audi
 ui. Dic ergo eis. U iuo ego ait dñs. Sicut locuti estis audire
 me sic faciam vobis. In solitudine hac iacebūt cadauera v̄ra
 Quēs q̄ murmurati estis a viginti ānis ⁊ supra: ⁊ murmurastis
 p̄ra me nō intrabitis in terrā sup̄ quā leuauī manū meam vt
 habitare vos facerē: p̄ter caleph filiū iephone ⁊ iosue filium
 num. hec tibi. Et ideo signāter d̄. i. Eoz. x. c. Neq̄ murmura
 veritis sicut quidā eoz murmurauerūt ⁊ perierūt ab extermi
 natoꝝ. Dic aug. sup̄ iohānē dicit sic. De nulla re magis deum
 offendisse ille p̄pls iudaic⁹ d̄: q̄ p̄ra deū murmurādo. Et iā
 diuus hieronym⁹ redarguens eos q̄ p̄ra superiores suos mur
 murant aut detrahunt. in sermone de. xl. q̄ incipit. Si aaron
 ⁊ maria p̄ra moysen murmurantes dei pro seruo suo sensere
 vindictā q̄t̄ magis si aliquis nostrum prepositū suū v̄pereo
 oꝝ lacerauerit diuina sententia punietur. Hec hieronymus:
 Demū discute si secretoz reuelatoꝝ fuisti. Si de malo gloria
 tus es: quia si de opere peccati mortalis mortale est. Si vero
 de opere peccati venialis veniale videtur. Si occulta peccata
 cuiusq̄ detexisti siue ad ignominia: siue ad diffamandū mor
 tale est: ⁊ tenens ad restitutionē fame q̄trum pores. Quia bo
 na fama est precipuū bonū inter oīa exteriora bona. Nā facit
 hoīem idoneuz ad officia humana: ⁊ est p̄ciosior: cūctis rebus
 tpalibus. Cui⁹ ratio est s̄m Thomā in. ij. q̄. lxxij. ar. ij. Quia
 hō p̄ defectū fame impeditur a multis ad q̄ habilitat ⁊ adiu
 uatur p̄ bonā famā Et ias bona fama est p̄pinq̄ior bonis spi
 ritualibus: vt dicit Thomas vbi supra ar. ij. Sunt aut̄ bona
 spūalia q̄bus fama est p̄pinq̄ior: virtutes: honor: laus: ⁊ glo
 ria: q̄ oīa respicit bona fama. Ideo dicit fama a faudo: quia

Solēt hoies
 murmurare
 de tribus.

Murmura
 tio valde dis
 splicet deo.

Paulus.

Augustin⁹.

Hieronym⁹.

Qui occulta
 pctā dregūt.
 Bona fama
 est p̄ciosior
 cunctis reb⁹
 tpalibus.
 Sanct⁹ tho.

Dugutio:

fando peruagatur. vel vt dicit Dugutio in lib. deriuationū fa-
ma dicit quasi famula quia famulatur nobis admodū famu-
le discurrendo: portando rumores de nobis per diuersas terras
etiam nobis ignorantibus. Propterea ecclesiastici. xli. c. di. Lu-
ram habe de bono noie: hoc em̄ magis p̄manebit q̄ mille the-
sauri magni et preciosi. Que verba explanantur sic. Curā habe
de bono noie p̄seruando ne amittatur: p̄curando vt restituat
p̄cipue quādo est iniuste ablatum. Vel curam habe de bono
noie: id est de bona fama que nō est appetenda p̄pter se: quia
tunc esset vana gloria: sed p̄pter honorem dei et edificationes
p̄ximi. Vel curam habe de bono noie: scz de bono opere vt be-
ne viuas. Si em̄ bene operando et bene viuendo acquiritur bo-
nū nomen: et hoc contra hypocritas q̄ vocari volunt esse nō vo-
lunt: nomen appetunt: officium negligunt. Vel curam habe
de bono noie: p̄supposito tamen bono conscientie. Vel curā
habe de bono noie: scz quo xpianus vocaris. vnde. i. Johā. iij.
ca. Videte qualem charitatē dedit nobis deus vt filij dei no-
minemur et simus. et Joha. i. c. Dedit eis potestatē filios dei
fieri. Demū curam habe de bono nomie: id est dilige: appete:
et ora: vt nomen tuū scriptū sit in libro vite. Luce. x. ca. Gaude
te et exultate qz noia vestra scripta sunt in celis. Amplius bo-
na fama est nobis necessaria p̄pter alios ne scandalizent et
malum exemplum sumant ad peccandum. qz s̄m Hieronymū
opera salutis sine fama boni odoris nō satis relucunt audito-
ribus. Nec fama sine opere p̄ficit: sine quibus forma veri sa-
cerdotis nō cōmendatur. Ideo s̄m August. duo sunt nobis ne-
cessaria: scz conscientia et fama: p̄scientia p̄pter nos: fama pro-
pter proximū. Qui vero p̄scientie sue confidens famam negli-
git crudelis est. Incliti ergo animi signū est: teste Cassiodoro
fame diligere cōmodum. Nam qui affectat fame cōmoda pe-
cunie negligit augmenta. Et iterum. Regnantis facultas tūc
fit ditior: cū remittit et acquirit thesauros fame neglecta vtili-
tate pecunie. Leditur aut̄ fama alicuius dupliciter directe et
indirecte s̄m Tho. in. ij. q. lxxij. ar. i. in responsiōe ad tertiu
argumentum. Directe quidem quadrupliciter. Vno modo qn̄
quis falsum imponit alteri. Secundo qn̄ peccatum adauget
suis verbis. Tertio quādo occultum reuelat. Quarto quando
id qd̄ est bonū dicit mala intentione factum vel peruertēdo
intentionē. Indirecte autem leditur fama dupliciter. Negan-
do bona alterius: vel maliciose reticendo vel minuendo. Nec
thomas. Tandē cogita si per alios multiplices modos ob-
locutus es contra deum et proximū. Aut per clamores: iurgia:

Ecclesiasticus

Nota de fa-
ma pulchra
explanatōes.

Johānes.

Lucas.
Bona fama
est nobis ne-
cessaria pro-
pter alios.
Hieronymus?
Augustinus?

Cassiodorus

Sanctus thomas.

Corrigenda
est lingua.

opprobria: diffensiones: ritas: seditiones: verboritates: et huiusmodi. Idcirco lingua est corrigenda: quia facilis est valde ad peccatum cum sit mobilis et sit instrumentum cordis: imo quasi vnum cum eo: et ideo loquitur meditata. Quapropter mores hominis lingua pandit: teste Hugone. Et qualis sermo ostendit talis animus approbat: quia ex habundantia cordis os loquitur. Hinc diuus Hieronymus ad principia in explanatione illius psalmi. Eructa vit. Epistola incipit. Scio me principia in Christo filia: dicit sic. Quomodo iuxta qualitate ciborum de stomacho ructus erumpit et vel boni vel mali odoris status indicium est. Ita interioris hominis cogitationes verba proferunt. hec Hiero. Et sic liquet per dicta ad purum de secundo gradu peccatorum.

De tertio gradu peccatorum qui consistit in consummatione operis. Et agit de decem preceptis diuine legis: de septem peccatis mortalibus. de quinque sensibus corporeis. de tribus virtutibus theologis ac moralibus: atque de alijs pluribus.

Hugo.
Hieronymus?

Ad plius examinanda sunt ac diligenter discutienda peccata operis: quia consummatio peccati est in opere. Et ideo peccatum operis habet spiritum completam: ut dicit sanctus Thomas in i. ii. q. lxxij. ar. vij. Ad rememorandum ergo peccata operis oportet multa ac varia discutere. In primis cogita diligenter decem

Sanctus Thomas
mas.

precepta diuine legis et discurre singula in quibus deliquisti: quia ut inquit Johannes Gerson in tripartito suo. c. xv. In decem preceptis diuine legis quasi in speculo quodam polito: terso: et mundo religionis christiane: veritatem plegere ac totius vite nostre acatiarum conscientiarumque nostrarum pulchritudinem ac feditate possumus distincte conspicerere. Vis mediatis cognoscit homo vite sue decursum: qualiter diuina precepta seruauerit: quantum deuiauerit: quibus modis secundum varias peccatorum species deum offenderit. hec Johannes Gerson. Sed ad maiorem euidentiam omnium decem preceptorum diuine legis considerandum est quod status ille iudayce legis fuit totus figuralis ac plenus obscuritatis et enigmatibus. Que obscuritas designata fuit. Exo. xxx. iij. vbi littera nostra habet quod descendente Moyse de monte synai habebat faciem cornutam ex consortio sermonis dei. Alia autem littera habet faciem splendidam: quod melius dicitur secundum sanctum Thomas in commento aureo super ij. epistola ad Corinthios. ij. c. lectione secunda. Nec est intelligendum moysen habuisse cornua sicut quidam cum depingunt: sed dicitur facies eius cor

Johannes
Gerson.

Precepta diuine legis sunt speculatus aie ronalis.

Nota oia.
Sanctus
Thomas.
Quare facis

es moysi di-
citur comu-
ta.

Paulus.

Obscuritas
legis moysi i
quo figura
ta fuit.

Nota de pas-
sione xpi.

Sanctus tho-
mas.

De passione
xpi.

Obscuritas
legis.

Ad moysi ostē-
ditur in mul-
titudine p̄ce-
ptorū eius.

Quot erāt p̄-
cepta affir-
mātiua.

Nota q̄t ossa
sunt in cor-
pore hūano.

P̄cepta af-
firmātiua es-
sant. cccxviii
q̄ tot ossa s̄t
in corpore hō-
minis.

Negatiua p̄-
cepta erant

nuta p̄pter radios, qui videbant esse quasi quedam comuas
vt dicit ibidem Thomas. Ideo moyses quando loquebatur
ad pplm velabat facie suam: q̄ vt dicit. ij. ad Corinthi. ij. c.
Non poterant intēdere filij israel in faciem Ad moysi propter
gloriā vultus eius. Et exo. xxiiij. c. dicit q̄ filij israel videbāt
faciem egrediētis moysi esse comutam: sed operiebat ille rur-
sus faciem suā si quando loquebatur ad eos. Obscuritas er-
go illius legis in hoc significata fuit q̄ moyses velata facie
publicauit eam pplō israel. Velamē illud erat obscuritas si-
gurarum que p̄ xpm euacuata est: q̄ p̄ eum figure adimplete
sunt et explanate. In cuius rei euidentissimū signū. In passio-
ne eius velum tēpli scissum est in duas p̄tes a summo vsq̄ de-
orsum: vt dicit Mat. xxvij. et Marci. xv. et Luce. xxij. ca. Ideo
sanctus Tho. in. ij. p̄te. q. xly. ar. iij. dicit sic. Diuisum est ve-
lum in passione xpi ad ostendendū reuerationē mysteriorū le-
gis: aperta sunt monumēta ad ostendendū q̄ p̄ eius mortem
mortuis vita daret. Terra mota est et petre scisse sunt ad ostē-
dendū q̄ lapidea hōim corda p̄ eius passionē emoluerūt: et q̄
totus mundus virtute passionis eius erat in melius comutan-
dus. Hec Tho. Amplius ostendit obscuritas iudaice legis ex
multitudine p̄ceptorū eius. Nam dicūt hebrei q̄ si cōputē-
tur oīa p̄cepta tam affirmatiua q̄ negatiua sunt in numero
sexcentū tredecim. Quia vt dicunt affirmatiua p̄cepta sunt
cccxviii. Sed quare in tali numero data fuerint. quidā talem
assignant rōnem: videlicet ex eo q̄ tot ossa sunt in corpore hu-
mano s̄m phisicos. Magnus autē albertus aliter cōputat ossa
humani corporis. Nam in. i. li. de animalibus tractatu. ij. c. xij. di-
cit sic. Scdm subtilissimā cōputationē sunt ossa in hōis corpore
ducenta septuaginta sex p̄ter ea q̄ excepimus. Quidam autē
nō computāt vngues. xx. et nō cōputant duo ossicula gutturis
dicunt em̄ cartilagine esse: et non cōputant ossa femoris que
nos inter spōdiles nisi p̄ vno: et os caude p̄ vno. Et dicunt q̄
etiam ossa anchoruz eadē sunt cum ossē femorū. Et q̄ illi auf-
ferunt a p̄dicto numero: ossa. xxvij. dicunt numerū ossium eē
ita q̄ ossa ducenta sunt: atq̄ quater duodena. Hec Albertus
Et sic patet q̄ p̄cepta affirmatiua iudaice legis correspondēt
in numero ossibus humani corporis. Negatiua s̄o p̄cepta illi
legis s̄m hebreos erant. cccxv. Ratio huius numeri assignat
a quibusdā qui dicunt ex eo in tali numero data fuisse: q̄ tot
sunt dies in anno. s. cccxv. Sic igitur liquet q̄ oīa p̄cepta le-
gis moysi simul computata sunt numero. dxxij. Vidēs autē
deus tantorū p̄ceptorū difficultatē cōpassus fuit illi populo

Et ideo totam illā multitudine p̄ceptorum reduxit ad numerum denariū qm̄ dedit legem moysi in mōte synai in duabus tabulis lapideis. vt habet exodi. xxxiij. c. In quibus quidē tabulis s̄m̄ Augustinū et alios doctores catholicos sic erant ordinata ac descripta p̄cepta decalogi. Nā in p̄ma tabula erant t̄m̄ tria p̄cepta que ordinant hōiem ad deū. In alia autē tabula erant septē p̄cepta que ordināt hōiem ad primum. S̄z Rabbi Salomon et iosephus atqz ceteri doctores hebreorū dicunt q̄ in p̄ma tabula erant quinqz p̄cepta descripta: et quinqz in alia. An̄ iosephus in. iij. li. antiq̄tatis iudayce. c. vi. dicit q̄ moyses ostēdit filiis israel duas tabulas habētes scriptas illa decē p̄cepta in vtracqz quina. hec iosephus. Tandem venit dñs iesus x̄ps in hunc mundū pctōres saluos facere qui aperiens sinum clemērie sue legē euangelicā condidit breuē: faciliē ac dilucidam. Legem vtriqz amouit: dilectiōis: et charitatis: vt ab oibus posset sciri: et nullus p̄pter ignorantia aut difficultatem posset excusari a tramite salutis eterne. Idcirco oia p̄cepta decalogi reduxit ad duo. hoc patet Math. xij. c. vbi q̄dam legis doctor interrogauit dñm iesum x̄pm̄ dicens. Magister quod est magnū mandatum in lege. Et ait illi iesus. Diliges dñm deus tuum ex toto corde tuo et ex tota aia tua: et in tota mente tua. Hoc est maximū et primū mandatū. Scdm̄ autē s̄c̄le est huic. Diliges primū tuum sicut teip̄m. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet et p̄phere. hec ibi. Considerans em̄ dñs iesus nostram debile fragilēqz naturā: et q̄ nō oēs possūt scientie insudare nisi p̄ longa tempora: et cū admixtione multorum errorum. Ideo vniuersam legem in duobus p̄ceptis dilectionis cōclūsit. Nam oia mandata decalogi ordinant ad actum diligendi. P̄cepta em̄ prime tabule ordinant ad diligendum deū. P̄cepta vero secunde tabule ad diligendum p̄ximū. Hinc paulus ad Rom̄. xij. c. Qui em̄ diligit p̄ximū legē impleuit. Nam nō adulterabis: nō occides: nō furaberis: nō falsum testimoniū dices: nō concupisces: et si q̄d est aliud mandatū in hoc verbo instaurat. Diliges p̄ximū tuū sicut te ipsum. Plenitudo ergo legis est dilectio. hec paulus. Sicut ergo homo cōstat ex duobus. s. anima et corpe: sic perfectio nostra ad deum in his duobus p̄ceptis cōsistit. Et sicut duobus oculis videmus omnia: et duobus auribus audimus: et duabus naribus odoramus: et duabus manib⁹ omnia operamur et duabus tibis vel pedibus ambulamus. Sic pariter in his duobus mandatis. scribet in dilectione dei et proximi omnia videmus: omnia audiuimus: omnia odoramus: omnia ope-

f ij

ccclv. et q̄re
Summū ois
p̄ceptorat
dclij.
Diferentia i
ter doctores
catholicos et
hebreos.
Augustinus

Rabbi salo
mon et iose
phus.

Oia p̄cepta
legis p̄ x̄pm̄
reducunt ad
duo.

Oia manda
ta legis redu
cunt ad actū
diligendi.

Paulus.
Quare oia p̄
cepta redu
cunt ad duo

Alia ratio.
Sanctus tho-
mas.

ramur ad salutem necessaria. Et idcirco signanter in duabus tabulis p̄cepta decalogi scripta sunt vt daret intelligi q̄ oia ad duo p̄ xpm̄ erant aggreganda. Propterea Sanctus Tho. in. i. ij. q. xcix. ar. i. in responsione ad. ij. argumentū dicit q̄ p̄cepta diuine legis a deo data sunt vt hoies instruerent ad dilectionē dei ⁊ primi: q̄ in his duobus mandatis ois lex pendet ⁊ pp̄be vt dictū est. Sed videam⁹ p̄ recreatide languētis aie de singulis p̄ceptis diuine legis aliqua sub breuibus.

¶ De primo p̄cepto diuine legis.

Sola obser-
uantia p̄cep-
torum: peti-
tur a deo.

Abil enim sancta ⁊ singularis illa

maiestas clemētissimi dei: aliud ab hoie desiderat q̄ solam obedientiā celestiu p̄ceptorum eius: quā si quis puro corde obtulerit p̄fecto nobile ac iuge sacrificium p̄ reuerētia eterni patris qui nos cōdidit ⁊ animauit sa-

Hieronym⁹.

tis pie religioseq̄ litauit. In cunctis autē p̄ceptis diuine legis cautius obseruandū est: nō quale aut q̄tum sit qd̄ iubetur: s̄ q̄tus sit ille qui iubet: vt ait Hieronymus ad testiphonem vrbicum. Et sicut alibi testatur hieronymus. Non ideo putes aliqua cōtemmenda esse mandata: q̄ leuioza sunt. Tam enī maxima illa q̄ minima a deo impata sunt. Et cōtentus cuiusq̄ p̄cepti p̄cipientis iniuria est. In quouis p̄posito: in quouis gradu equale pctm̄ est: v̄l phibita admittere vel iussa nō facere. hec Hieronymus. Et ideo facile oia p̄cepta veniunt in effectum. Ait Leo papa. Quādo ⁊ gratia p̄cedit auxiliuz ⁊ obedientia mollit imperiū. Nec dura ibi necessitate seruit: vbi diligitur qd̄ iubet. Et certe nō est amicus recti ait Augustinus Quādo si fieri posset: mallet id qd̄ rectum est non iuberi. Si vis ergo ad vitā ingredi serua mandata inquit veritas: q̄ in diuinis mandatis maxima sapientia ac scientia sp̄s sancti reperitur: atq̄ in eis relucet ois reuerentia diuini cultus. Idcirco cū maximo ordine instinctu sp̄s sancti descripta ac numerata sunt. Primum igit p̄ceptū diuine legis scribitur. Exodi. xx. c. sic. Non habebis deos alienos corā me. Per qd̄ p̄ceptum dirigimur in amorē dei. Et p̄pter hoc iubet illū legitime adorare ⁊ colere: ⁊ phibet oēm sup̄stitionem ⁊ oēm cultum ⁊ reuerentiam alioz deorum quos ceci pctōres putant deos ⁊ nō sunt: saturnū dico iouem: venerē ⁊ cetera idolorum portants. Est quippe ydolatria maximū oim pctōrum. Ideo in hoc p̄cepto excludit penitus ois cultus falzorū deoz quasi p̄cipuum impedimentū vere religionis: q̄ homo nō p̄t deo ser-

Hieronym⁹.
Leo papa.

Augustinus

Primum p̄-
ceptum.

Idolatria ē
maximuz oī
um pctōrum

uire & mōmone: vt ait veritas Mathēi. vi. c. Propterea scire debes s̄m Tho. in. ij. q. xciiij. ar. i. q̄ idolatrare nil aliud est q̄ excedere debitū modū diuini cult⁹. qđ quidē s̄cipue fit qñ diuinus cultus exhibet cui nō debetur exhiberi. Debet autē exhiberi soli summo deo rōne creationis & gubernationis. Et quo patet q̄ idoiatria nil aliud est q̄ latriam. i. cultum dei alicui creature exhibere. Nota ergo ad maiorē euidentiā huius p̄ce pri q̄ triplex est adoratio. s. latrie: dulie: & yperdulie. Prima adoratio dicit̄ latria que nil aliud est q̄ quidā cultus siue honor deo: exhibitus. Et sicut dicit̄ Thomas in. ij. li. sniarum. distin. ix. vbi querit̄ vtrum latria debeas deo rōne potentie. hec latria p̄fitetur seruitutē quā debemus deo: q̄ fecit nos: vnde debet sibi latria inq̄stum creator: s̄m q̄ ipse est finis & origo p̄ma nostri esse. Scđa adoratio dicit̄ dulia que s̄m Thomam in. ij. q. cxxx. ar. iij. nil aliud est q̄ quidā honor vel cult⁹ vel seruitus que exhibet homini rōne alicuius dignitatis: sanctitatis: virtutis vel bonitatis. Sicut latria est seruitus que debetur deo rōne creationis. Tertia adoratio dicit̄ yperdulia q̄ est dignior dulia: hec exhibet creature rōne excellentie singularis cōmunicate a deo: sicut purissime virgini que honoratur vt mater filij dei. Ideo debet ei nō qualiscunq; dulia: sed rōne tante dignitatis exhibet ei yperdulia. Que ideo dicit̄ yperdulia quasi p̄ duliam ad latriam accedēs. Si ergo loquamur de adoratione latrie solus deus adoratur ista adoratione & non adoratur dulia v̄l yperdulia. Vnde Deutero. vi. ca. dicit̄. Dominum deū tuum adorabis & illi soli seruiēs. s. sacrificium offerendo: in recognitionē beneficij creationis: & q̄ in eo est summa rō maiestatis & dominij. Ideo seruitiū v̄l obsequium sic deo exhibitū dicit̄ latria que est actus nobilissim⁹ & maxime laudabilis. Nam inter oia obsequia que agunt̄ exterius ad reuerentiā p̄tinentia: adoratio est signum v̄l actus interioris reuerentie p̄maxime ostensiuus. Vñ adoratio dicit̄ actus charitatis: q̄ charitas facit diligere deus: iō facit adorare eū Adoratio quoq; est act⁹ fidei: q̄ fides ostendit cui p̄ncipaliter adoratio fit exhibenda. Etia adoratio dicit̄ actus iusticie q̄ iusticia dat vnicuiq; qđ suum est: ideo adoratur deum cui soli debetur adoratio. Nomina pariter pietas q̄trum ad effectum deuotionis. Dicit̄ etiam religio q̄trum ad determinationem operum ad que homo se obligat in cultū dei. Dicit̄ quoq; Theosebia. i. diuinus cultus. Vel eusebia. i. bonus cultus: vt dicit̄ beatus Thomas in. ij. li. sen. di. ix. Et sic patet q̄ qui cunq; exhibet adorationem latrie alicui creature est idolatra:

f iij

Sanct⁹ tho:
mas.
Quid ē idola-
latria:

Triplex est
adoratio.
Prima ado-
ratio dicitur
latria.

Sanct⁹ tho
mas.

Scđa adora-
tio dulia.

Sanct⁹ tho
mas.

Tertia ado-
ratio yperdu-
lia.

Solus deus
adoratur la-
tria: & quare

Adoratio est
signū maxie
reuerentie.

Et est actus
charitatis.

Et act⁹ fidei

Et actus ius-
ticie.

Et actus pie-
tatis.

Et religio:

sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso feruore diei apparuerunt ei angeli quos cum vidisset adorauit in terram. Etiam in. iij. lib. Reg. i. c. habetur quod nathan propheta ingressus ad regem dauid adorauit eum pronus in terra. Similiter iosue cecidit pronus in terra adorans angelum qui apparuit ei ut dicitur Josue. v. ca. Item legitur Apoc. vlti. c. quod iohannes voluit angelum adorare et prohibitus est ab eo. Non autem prohibuisset eum angelus si eum dulcia adorare voluisset: quia hec dulcia angelis sanctis debetur: ergo volebat eum adorare latría. Et sic videtur quod adoratio latría que soli deo debetur etiam creaturis a sanctis viris exhibeatur. Huic obiectioni respondet sanctus Thomas in. ii. q. lxxxiij. ar. i. In responsione ad primum argumentum sic dicitur. Alia veneratio veneramur deum quod pertinet ad latría et alia veneratio quasdam excellentes creaturas quod pertinet ad dulciam. Et quia ea que exterior aguntur signa sunt interioris reuerentie: quedam exteriora ad reuerentiam pertinentia exhibentur excellentibus creaturis iterum que maximum est adoratio. Sed aliquid est quod soli deo exhibetur scilicet sacrificium. unde Augustinus dicit in. x. lib. de ciuitate dei. Multa de cultu diuino usurpata sunt que honoribus deferuntur humanis siue humilitate nimia: siue adulatione pestifera. Ita tamen quod quibus ea deferuntur homines habentur qui dicuntur colendi et venerandi. Secundum autem reuerentiam que creature excellenti debetur. Nathan propheta adorauit dauid. Secundum autem reuerentiam que debetur deo. Mardocheus noluit adorare aman: timens ne honorem dei transferret ad hominem: ut dicitur Ester. xij. c. Et similiter secundum reuerentiam debitam creature excellenti Abraham adorauit angelos: et etiam Josue ut dicitur Josue. v. c. Quomodo possit intelligi quod adorauerint adoratione latría deum qui in persona angeli apparebat et loquebatur. unde sanctus Thomas in. ii. lib. sententiarum. di. ix. ubi querit. utrum viris sanctis sit exhibendus honor latría in responsione ad. iij. argu. dicit quod angeli illi non apparuerunt abrahe in propria natura: sed in quibusdam corporibus quasi imaginibus assumptis. unde incertum erant imagines representantes trinitatem poterant adorari latría: non autem incertum representabant angelos ipsos. Si autem loquamur secundum reuerentiam que debetur deo prohibitus est iohannes angelum adorare. Apocalip. vlt. ca. tum ad ostendendum dignitatem hominis quam adeptus est per christum ut angelis equetur unde ibi subditur. Conseruus tuus sum et fratrum tuorum. tum etiam ad excludendum idolatrie occasionem. unde subditur: deum adora scilicet adoratione latría. Vel dicitur secundum Thomam in. ii. libro f. iij.

Arguit.
Adorat nathan.
Adorat iosue
Adorat iob.

Sanctus thomas
respondet questione
stioni.

Nota verba
augustini.

Sanctus thomas

Abraham pos-
tuit angelis
exhibere la-
triam et quod.
Nota quod ios-
hannes phi-
bitus est ange-
lum adorare.

Alia respōsio
sancti thome
Johānes p
hibitus est a
dozare ange
lum triplici
ratione.

Utrū adorās
dyabolū trās
figurātū pec
cet.

Robert' hol
cot.

Nota pul
chram rōnez

Robert' hol
cot.

Robert' hol
cot.

Uō errare
pōt duplr.

Magister sē
tentiaz.

Augustinus

sententiaz dist. ix. vbi querit. Utrū sine peccato alicui creatu
re possit latria exhiberi in respōsione ad. i. argu. q̄ iohānes vo
lebat adorare angelū dulia: sed phibitus fuit ppter tria. Pri
mo ad ostendendū dignitatē ipsius Johānis qui multis an
gelis dignior fuit. Secūdo ad euitādū spēm idolatrie: ne sub
pretextu dulie occasionaliter latria exhiberet creature qd̄ est
maximū malum. Tertio ad ostendēdum exaltationē huma
ne nature super angelos in hoie assumpto. hec Thomas. Et
sic p̄z respōsio ad obiecta de angelis: et per seq̄nēs resolutio
questionis. Quarto q̄ritur. Utrum adorās dyabolum trans
figuratum in effigie xpi per errorem inuincibilē delusus excu
setur ab idolatria per talem ignorantīā. Ad hanc questionem
respōdeo s̄m magistrū Robertū holcot in. iij. lib. senten. q. i.
In articulo. v. principali: vbi dicit sic. Non solum talis excu
satur a peccato: immo tm̄ meretur q̄ritur mereretur si xpm̄ ado
raret si tamē fecit q̄ in eo fuit ad discernendū an xps̄ fuit vel
non. Et adducit talem rationē. Ostendat se xps̄ Petro in cer
ta effigie: et credat Petrus eum esse xpm̄ et adoret eum adora
tione latrīe. Et similiter ostēdat deus dyabolū omnino in cō
simili effigie Jesu et sub eisdem figuris: et adoret eum Johā
nes. Tunc quero an Johānes peccat aut nō. Si sic. ergo Pe
trus peccat. Cōsequētia patet: q̄ non maiorem certitudinē h̄
Petrus q̄ iohannes. Si vero non peccat habetur ppositum.
Iterum Robertus holcot in eodē art. post multa aurea dicta
pbat ppositum suum per talem instantīā. Ponatur q̄ chris
tus dimississet humanitatē assumptā iam adultam: et hoc las
tuisset beatam virginem ipsamet nihilomin⁹ adorasset istum
homīnē adoratione illa qua prius: igitur errasset: et tamen in
nullo peccasset: q̄ error facti est simpliciter inuincibilis. Nos
tandum est ergo s̄m Robertū holcot ibidem: q̄ contingit er
rare dupliciter: vel errore periculoso vel errore nō periculoso.
Error periculofus est quoties quis errat cōtra articulos fidei
vel pcepta diuina. Error non periculofus est in alijs quādo
deceptus ignorātia inuicibili approbat falsa p̄ veris. In casu
autem istius articuli de trāsfiguratione dyaboli in effigie xpi
Utrum est q̄ Johānes errat credens illum qui est dyabolus
esse deum: sed certe error iste cum sit inuincibilis et nō sit con
tra aliquē articulū nec cōtra bonos mores nō est periculofus
et hoc est quod expresse dicit magister lib. iij. distin. iij. c. iij.
Dyabolus enī transfigurās se in angelū lucis si credat bonus
nō est error periculofus. Hoc etiā satis declarat Augustin⁹ in
lib. Encheridiō. c. lix. Et est glosa cōis. ij. ad Countb. xi. c. Sa

Sathanas cum trāffigurat se in angelū lucis: quādo sensus cor-
 poris fallit: mentē vero nō mouet a vera ratione vel sentētia:
 nullum est in religione periculum: quisq; vitam fidelē gerit.
 Vel cum se bonū fingēs ea vel facit vel dicit q̄ bonus ange-
 lus. Et iā si credat bonus nō est error: periculosus aut morbidus
 hec oīa Robertus holcor. Sed sanctus Thomas sup hac que-
 stione in. iij. lib. senten. dist. ix. vbi querit. *Utrum sine peccato*
possit latría exhiberi alicui creature. In respōsione ad. iij. arg.
 dicit sic. Non pōt dyabolus in specie xp̄i apparens sine pecca-
 to adorari nisi sit cōditio actu explicita. Non em̄ sufficit solo
 habitu. Quia ipsa nouitas rei insolite cōsiderationē et atten-
 tionē requirit sicut dicitur de beata virgine Luc. i. c. q̄ cogi-
 tabat qualis esset ista salutatio. hec Thomas. Sed q; teste
 Gregorio hostis nostri malicia tanta arte decipiēdi se palliat
 vt plerūq; ante decepte mētis oculos: culpas virtutes fingat
 vt inde quisq; quasi expectet premia vnde eterna dignus est
 inuenire tormēta. Idcirco notāda sunt aurea vba sancti Tho-
 me qui nos cautos reddit quādo Sathanas se trāffigurat in
 angelum lucis per que signa cognosci possit. Unde in cōmēto
 aureo super. ij. epistola ad Corinth. xi. c. lectione. iij. Super illo
 passu. Ipse em̄ sathanas transf. gurat se in angelū lucis: dicit
 sic. Notādum est autem q̄ sathanas trāffigurat se aliqñ visi-
 biliter sicut beato Martino vt deciperet euz et hoc modo mul-
 tos decipit. Sz ad hoc valēt et necessaria est discretio spiritū
 quam spāliter deus contulit beato Anthonio. In hoc tamen
 potest cognosci q̄ Sathanas sit: q; bonus angelus in princi-
 pio hortatur ad bona et perseuerat in eis. Sed malus in prin-
 cipio quidem pretēdit bona: sed postmodū volens explorare de-
 siderium suū et quod intēdit se decipere inducit et instigat ad
 mala. i. Johānis. iij. *Omni spiritui nolite credere sed pbate*
spūs si ex deo sint: qm̄ multi pseudo pphete exierunt in mun-
dum. Et ideo iofue cum videret angelum in campo suo dixit.
Judicū. v. c. Noster es an aduersarioz. Aliud etiam signū est
 q̄ bonus angelus et si terreat in principio tamen statim conso-
 latur et cōfortat sicut zachariam cui dixit Luc. i. c. *Ne timeas*
zacharia. Et ad beatam virginē dixit. *Ne timeas maria.* Ma-
 lus autē angelus stupefacit et desolatū dimittit. Et hoc ideo
 vt stupefactū facilius decipiat et persuadeat sibi. Aliqñ autē
 transf. gurat se inuisibiliter: et hoc quādo ea q̄ in se mala sunt
 facit apparere bona: peruertēdo sensus hoīs et inflāmmando cō-
 cupiscentiā. Proverbioz. xiiij. *Est via q̄ videtur homini iusta:*
nouissima autē eius deducit ad mortē. Risus dolore miscebit

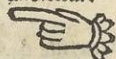
Sanctus tho.
 qd dicit sup
 hac qōne.

Gregorius.

Sctus tho.
 nos reddit
 cautos.

Sathanas p
 que signa co-
 gnoscitur.

Bonus angelus
 terret in prin-
 cipio.

Malus angelus
 stupefacit.

Nota pul-
 chrum exēplū.

et extrema gaudij luctus occupat. hec ibi. Sic decepit monachus cum pposuisset in aio suo nunq̄ exire cellā suggestit ei dyabolus q̄ bonū esset vt exiret ad ecclesiā ⁊ reciperet corpus xpi. Cui suggestioni p̄senties p̄positū mutauit vadēs ad ecclias. Postmodū cognosces eum fuisse dyabolū gliatus est monachus q̄ nō deceperat eum: q̄ ad bonū iuerat. Et tñ tam remouit eum a p̄posito cōtinue stādi in cella. Postmodū vero iterū suggestit ei q̄ pater suus esset mortu⁹ ⁊ dimiserat sibi multas diuitias distribuendas inter paupes ⁊ q̄ iret ad ciuitatē. ad quā cum iret nunq̄ redijt ad cellam ⁊ mortu⁹ est in peccato. vnde valde difficile est q̄ hō caueat sibi. Et ideo recurrendū est ad adiutorū diuinū. Job. xli. ca. Quis reuelabit faciē indumētū eius? Quasi dicat: nullus nisi de⁹. hec thomas. ¶ Sunt alij q̄ dicunt q̄ sathanas in angelū lucis transfiguratus. Vel in sp̄e xpi apparēs: non est credēdus esse xps. Nec pōt adorari sine pctō: ⁊ ideo nullo mō est adorāndus. Et si quis ignoraret tñ vt dicūt nō excusat a pctō nisi diligentē adhibeat discussionem ⁊ cautelā: ⁊ hoc p̄ter tres rōnes. Prima est: q̄ qlibet est p̄munitus per sacrā scripturā q̄ angelus tenebrarū trāffiguratur se in angelū lucis: vt dz. ij. ad corinth. xi. c. Et math. xxiiij. Multi veniens in noie meo. dicētes. ego sum xps ⁊ multos seducēt. Et ideo tenētur discutere ⁊ statim non adorare. Scōda ratio est: q̄ h̄z remediū of omis. Vnde si oraret deum toto corde: vt reuelaret ei veritatē deus nō dimitteret euz decipi. In hoc em̄ casu intelligit illud iohānis. xv. c. Quicquid petieritis patrē in noie meo dabit vobis. Hoc est quicquid petieritis pertinēs ad salutē: vt augustin⁹ exponit dabit vobis. Et hoc p̄ter q̄ sic adorat nō adhibet oēm diligentīā quā dz. Tertia ratio est: q̄ ratio adorāsi facile posset vitare periculū apponēdo cōditionē hoc mō. Adoro te si tu es xps. Et ita ex oibus supradictis p̄ter respōsio ad q̄stionem. ¶ Quinto q̄ritur vtrū ille qui adorat hostiā nō cōsecratā excuset ab ydolatria. Respōdeo huic q̄stioni s̄m thomā in. iij. li. sentētiarū dist. ix. ar. quo supra. in respōsione ad. iij. argu. vbi dicit q̄ ille q̄ adorat hostiā non cōsecratā. dz eam adorare sub cōditōe sc̄z si est cōsecrata. Non tñ oportet q̄ hec cōditio semp sit actu explicata: sed sufficit q̄ habitu teneat illā. Vñ non peccat adorās eā quia nō adorat puram creaturā: sed xpm s̄m intentionē suam. Sacerdos autē q̄tun in se est facit pplm ydolatrare: q̄ offert ei purā creaturā ad adorandū. hec thomas. Nota ergo hic s̄m robertū holcot ad maiorē euidentiā huius q̄stionis q̄ hō pōt facere oēm adorationē licite cū qua stat cōtinue recta intētio

Aliter declaratur c̄stio.

Nota tres rationes.

Utrū ille q̄ adorat hostiā nō cōsecratā peccet pctō ydolatricie.

Sctūs tho. Robert⁹ holcot.

in eodē: et t3 habitualr sic dicēs. tm̄ vnū deum volo adorare: supposito q̄ credat verū deum esse deum. Ideo scire debes q̄ multoties hō per fidē erroneā meretur et p̄cipue q̄n̄ errat errore inuisibili q̄ excusat a toto. Hoc autem ostēdi pōt per multa exēpla et per varios casus: quos ponit p̄dictus doctor Robertus hoc tot in. iij. lib. senten. q. i. ar. v. p̄cipali. Et primo ponit casum eōdem et vulgarē sic dicēs: ponatur q̄ aliqua vetula audiatur p̄latū suū predicantē aliquē articulū hereticālē de quo ipsa nō tenetur habere fidē explicitā. Sicut esset gr̄a exempli de isto articulo. An xp̄s fuerit lāceatus ante mortē vel post et p̄dicet sibi assentiri q̄ xp̄s ante mortē lāceatus fuit. Ista vetula p̄pter obediētā quam h3 et bonā volūtātē qua vult credere q̄quid ecclesia credit assentit isti sic p̄dicanti volūtariē: putās q̄ ecclia hoc credat. Hoc casu posito dico q̄ ista vetula per istā fidē erroneā meret: cuius p̄batio est: q̄ assentit ex bona volūtate et errat errore inuincibili q̄ excusat: ergo meretur. **S**exto legimus Luc. ij. c. q̄ xp̄s duodecim annoz cum ascenderet in hierusalē cum parētibus. Et illi cōsumatis diebus festiuitatis redirent: remāsit in tēplo puer iesus nesciēte matre in hierusalez. Ipsa vero p̄cedens itinere vnus diei estimauit eum fuisse in comitatu viroz cum ioseph. Cum aut̄ constaret q̄ abesset quesierūt eum dolentes inter cognatos et natos: in tertio die regressi sunt in hierusalez et inuenerūt eum in templo in medio doctoroz. **S**upra istam hystoriam quero. An beata virgo meritoze credidit ipsum fuisse inter notos et cognatos vel nō. Non licet dicere q̄ non: q̄ credidit. Etiam omnis actus credendi et volendi quem post cōceptionem filij habuit fuit meritorius: ergo oportet dicere q̄ meritoze credidit falsuz. Nam cōstat q̄ sua estimatio fuit falsa. Tertio magdalena credidit q̄ xp̄us fuit ortholanus: ergo de xp̄o credidit q̄ fuit nō deus. Et tamen p̄babile est q̄ ipsa meruit: sic credendo: q̄ xp̄s voluit eaz sic credere. Quarto reliqui apostoli crediderūt iudam fuisse p̄destinatū et dilexerunt eum: ergo ipsi errauerunt sic credendo: et tamen sic errando meruerūt et tenebantur sic credere sicut pater. Unde etiam de homine qui est occulte malus: boni tenētur credere bene. Et ideo credendum est q̄ tenentur errare et nisi errarent stante lege que nunc est ipsi peccarent. Quinto aliqui discipuli crediderūt ch̄istū esse mortuū postq̄ resurrexerat. quia nō constabat eis de hora resurrectionis sue: ergo tunc crediderunt eum resurrecturū: et per consequens crediderunt falsum. Et tamen nō dicūtur ideo peccasse quia ignorantia fuit inuincibilis. Sexto multi casus occurrūt in

Per fidē erroneā hō pōt mereri et quō

Primus casus communis

Exēplum de beata virgine maria.

Nota de estimatione beate virginis.

Exemplū de magdalena.

De apostolis

De alijs discipulis.

Multi casus.

De iudice seculari.
De iudice ecclesiastico.

Aliter.
De loth.
De illo qui credit se baptizatum et non est

Quot contra prohibent in primo precepto

Sanctus thomas.

Ydolatria est peccatum gravissimum et quere.

Sanctus thomas.
Ydolatria est causa omnium peccatorum.

Nota stulta que sunt.

quibus homo credendo erronee meretur. Iudex enim credens testibus contra innocentem de quo nihil nouit nisi per eos meritorie credidit et iudicat corde et ore quod est occidendus: et tamen errat. Si militer iudex ecclesiasticus credit et dicat secundum allegata deceptus tamen quod adultera est uxor legitima: et credit virum reuidentem eam fore excommunicatum. Et de facto ecclesia talem excommunicat et tamen errat. Qui errore meritum induxit et in nullo diminuit. Similiter elemosynarius dat tyranno credens eum pauperem indigentem. Item loth recepit angelos et credidit eos fuisse homines hospicio indigentes. Similiter pater putatius credit plebem alienam fuisse suam: et ideo eam nutrit et educat et in format. Similiter aliquis se baptizatum credit et non est in rei veritate: ista fides sibi sufficit ad saluationem: et tamen erronea est. Et pariter laicus adorat hostiam non consecratam: quod error nullomodo potest sibi imputari: quia implicite credit oppositus. Et ideo quia fides implicita est vera et sancta: non est ibi periculum aliquod de errore. Sic igitur patet quod ille qui adorat hostiam non consecratam excusatur ab ydolatria. Item per conclusionem sciendum est quod in isto primo precepto prohibetur omnis superstitio: omnis diuinitio: omnis incantatio: et omnis vana obseruatio. Qui enim talia procurant aut operantur non colunt unum deum sed odorant deos alienos. scilicet demones qui mendaces sunt et alieni ab omniveritate. Ideo abnegant verum deum et per sequens maculantur peccato ydolatrie: quod quidem est omnium peccatorum maximum. Hinc sanctus thomas in. ii. q. xciii. ar. ij. dicit sic. Peccatum ydolatrie grauissimum est. Sicut enim in terrena republica grauissimum esse videtur quod aliquis honorem regium alteri impendat quam vero regi: quia quantum in se est totum reipublice perturbat ordinem. Ita in peccatis que contra deum committuntur: grauissimum quippe esse videtur quod aliquis honorem diuinum creature impendat: quia quantum in se est facit alium deum in mundo minuens principatum diuinum. Et sicut iterum dicit sanctus thomas ibidem arti. iij. in responsione ad. i. argumentum. ydolatria est causa initium et finis omnis peccati: quia non est aliquod genus peccati quod interdum ydolatria non producat vel expresse inducendo per modum cause vel occasionem prebendo per modum initium vel per modum finis. hec thomas. Quicquid ergo obseruatur ta indiscreta ut portare barbam vel nudatus incedit ad aliquam ecclesiam: vel vouet non comedere caput piscis aut: alterius animalis: vel qui vouet ieiunare in die dominica: vel non peccinare caput aut non lauare faciem et huiusmodi talia vota sunt stulta et irrationalia. Ideo prohibenda sunt et qui animo obstinato obseruat

ea peccat mortaliter ⁊ offendit in hoc p̄mo p̄cepto diuine legis. Nam votū s̄m doctores catholicos d̄ esse de re discreta ⁊ rōnabili iuxta illud Pauli rationabile sit obsequiū vestrum. Unde magister senten. in. iij. lib. dist. xxxvij. dicit. Votū est restitucio q̄dam promissionis spontanee q̄ deo ⁊ de his que sunt dei fieri debet: que diffinitio allegatur a sc̄to Thoma in q. ij. q. lxxxvij. ar. i. Et iterum in. iij. lib. senten. distin. xxxvij. Similiter q̄ faciunt incantationes demonū occulte vel manifeste. aut diuinationes ad inueniendū furta vel ad sciendū occulta. Et qui obseruant somnia ad sciendum futura aut illis fidē adhibent. Aut q̄ arteyritur nigromātia. Aut cū sacramentis vel rebus sacramentalibus incārationes: diuinatiōes: sup̄stitiones p̄curat vel facit grauissime peccat. ¶ Etiaꝫ q̄ ex p̄stellationibus vel cōplexiōib⁹ corporū vel ex forma faciei v̄l s̄m lineas manus indicat aliquid determinate peccat mortaliter. ¶ Quicūq̄ etiā colligit herbas fleris genibus: aut dicens pater noster. Aut q̄ comedit folia saluie scribendo aue maria. vel nomen xp̄i vt liberetur a febribus. Vel q̄ soli vel lune vel cuiūq̄ creature reuerentiā sup̄sticiosam exhibet grauit̄ offendunt in p̄mo p̄cepto. ¶ Similr̄ obseruare dies egyptiacos vel vnā diem magis q̄ aliam fatuitas dies egyptiacas vel auiū vel vlularu canū: aut ex occurſu vulpis: leporis: lupi vel alterius animalis. Aut ex effusione olei: vini: salis: aque ⁊ huiusmodi: aut q̄ ex agitatione aeris vel ventorū suspiciant p̄ditiones fieri. Aut aliquid malū vel bonū euenire leuitas magna est: ⁊ vt plurimū tales male finiūt dies suos cū sint modice vel nullius fidei. Et idcirco deus oēm diuinationē ⁊ omnē sup̄stitionē p̄hibet sub pena mortis p̄pter maximā iniuriā q̄ fit creatori. vnde Deuto. xvij. c. d̄ sic. Non inueniatur in te q̄ lustret filiū suū aut filiam ducēs p̄ ignem: aut q̄ ariolos scisci tetur aut obseruet somnia atq̄ auguria: ne sit maleficus nec incantator: neq̄ phitones p̄sulat nec diuinos: ⁊ querat a mortuis veritatē. Hec ibi. Sed q̄ pena mortis sit talibus danda ostenditur clare Leuit. xx. c. vbi d̄ sic. Anima q̄ declinauerit ad magos ⁊ ariolos ⁊ fornicata fuerit cū eis: ponā faciē meā contra eam ⁊ interficiam illam de medio ppli mei. Et in fine eiusdem capituli d̄ sic. Vir siue mulier in q̄bus phitonic⁹ vel diuinatiōis fuerit sp̄s morte moriatur: la pidib⁹ obmēt eos. hec ibi. Dinc august. ⁊ h̄. xvi. q. vij. Non obseruetis dies qui dicūtur egyptiaci aut kalendas ianuarij: q̄ qui ⁊ has ⁊ quas cūq̄ diuinationes aut facta aut auguria obseruat aut atten-

Votū d̄ esse de re discreta ⁊ rōnabili. Magister s̄tentiarum. Quid ē votū Sanct⁹ tho. Incārationes diuinatiōes p̄hibent ⁊ nigromantie.

Nota oīa q̄ sequūtur.

Dis diuina-
tio et sup̄sti-
tio est p̄hibi-
ta sub pena
mortis.

Augustinus
Nota oīa q̄
sequūtur.

dit aut consentit obseruantib' inutiliter sine causa magis ad suā damnationē q̄ ad salutē tendit. Siue p̄ quosdā numeros litterarū ⁊ lune: ⁊ p̄ pithagoricā nigromantiā egrotantiū vitam vel mortē vel p̄sp̄era vel aduersa futura inquirūt. Siue q̄ attendūt somnialia scripta ⁊ falsa danielis noie intitulata ⁊ fortes q̄ dicūtur sanctorū apostolorū ⁊ auguria auū. Aut ali qua p̄ domo faciēda: aut p̄pter coniugia copulanda: aut in collectionib' herbarum carmina dicūt: aut pictaciolas p̄ quā uis infirmitate scriptas sup̄ hoies ⁊ aialia ponunt p̄ter sym bolum ⁊ orationē dñicam. Aut magicis falsitatibus in gran dinarijs ⁊ rēp̄statibus credunt. Qui aut talibus credūt aut ad eorū domū euntes aut suis domibus introducūt ⁊ interro gant: sciant se fidem xp̄ianam ⁊ baptisimū preuaricasse et pa ganū ⁊ apostatam. i. retro abeūtē ⁊ dei inimicum: iram dei grauit̄ in eternū incurrisse: nisi ecclesiastica p̄nia emendatus deo reconcilietur. Nec oīa augu. ¶ Iterum in capitulo p̄ceden ti Augustin' dicit sic. Admoneant fideles sacerdotes p̄p̄os vt nouerint magicas artes incantationesq̄ q̄buslibet infirmi tatibus hominū nil remedij posse p̄ferre. Non aialibus lāguē ribus claudicantibusue vel etiā moribundis quicq̄ mederi: s̄ hec esse laqueos ⁊ insidias antiqui hostis q̄bus ille perfidus genus humanū decipere nititur. Et si quis hec exercuerit: cle ricus degradetur. laicus anathematizetur. hec ille. ¶ Ampli' contra hoc p̄ceptum offendunt p̄uersi xp̄iani q̄ colunt ista in ferioza ac bona fallacia quasi deum. Quibus ait hiero. Quod quisq̄ venerat p̄plus: ⁊ amat. hoc illi deus est. Et idcirco su perbus ⁊ ambitiosus colit honorem: famā: gloriā: dignita tes: prelaturas: pompam mūdi: ventum ⁊ aurā humani fauo ris. Auarus colit aurum: argentū: pecunias: diuitias: rapinas vsuras furta. Cui crescit amor nummi q̄tum ipsa pecunia cre scit: vt inquit iuuenalis. Luxuriosus colit adulteria: fomicat iones: lasciuias: voluptates carnales: ⁊ breuiter libidinosa mens: nō solum oēm luxurie notam insequit: sed ardenti' etiā honesta p̄sequitur: ⁊ que carnaliter diligit quasi vltimo' si ni inmititur. Gulosus colit comestationes: ebrietates: lauta cō uiuia: delicata cibaria. de q̄bus v̄: ad philip. iij. c. quorū deus venter est. Sunt alij q̄ precipitanter diligūt quosdā homies aut filios aut amicos aut reges aut principes aut p̄latos vel p̄sanguineos p̄ q̄bus nō verent oīa mala facere. Isti oēs s̄m allegoriā abnegāt primū p̄ceptū ⁊ sunt idolatre: q̄ cultū dei creaturis exhibere vident. ¶ S̄ vt diligent' peccatrix aīa cō scientiā suā discutere valeat infra subiūgam decē p̄cepta diuī

Augustinus
de arte magi
ca ⁊ de alijs
incantatiōi
bus qd dicit

Offendūt p̄
uersi xp̄iani
contra istud
p̄ceptum:
Hierony.
Superbi.
Auari.
Luxuriosi.

Gulosus.
Alijabnegāt
deum.

Zaus cuius
dā doctous
sine noie.

Sanct' tho.

ne legis pulchre explanata ac distincta peruersus. Quis vero hec carmina ediderit ego nescio: hoc vere scio qd fuit vir in diuinis scripturis eruditissim' ac seculariu litteraru non ignar' qd breuiter ac dilucide oia ⁊ singula apprehendit que necessaria sunt ad legitime rememorandū oēs trāsgressiones diuine legis. Et scio qd auctor eorū antiquus est ei faciendus ac vir magne auctoritatis. Unde splendor ecclie Thomas plerūq; hos versus in scrip'd suis p auctoritate adducit. Et p̄cipue in. iij. lib. senten. dist. v. vbi mouet dubium. Utrum ille solus qd accipit rem alicui' ad restitutionē teneatur. Ibi em̄ allegat duos versus septimi precepti: sic dicens. Quidā versus dantur de illis qui tenentur ad restitutionem tales.

Iustio: consiliū: consensus: palpo: recursus.

Participans: mutus: nō obstās: nō manifestās. hec thomas.

Quomodo etiam ista duo carmina intelligantur: i. dem.

Thomas pulchre explanat. Idcirco totis reassumptis virib' suadeo vniuersis qui scripta nostra dignabuntur perlegere vt tam pro reuerentia diuine legis q̄ eius qui edidit atq; pro necessitate: proprie salutis hec carmina nō solum in scriptis: sed in memoria caro corde retineantur. Super primo ergo precepto dicitur sic.

Qui colit extra deum vel sanctos: quodq; creatum.

Articulos fidei negans: si spemq; relinquit.

Voti transgressor: vel qui, mortalia vouit.

Et tardans nimiū: spernens implere promissum.

Siue malo vouens: ac p se vota refringens.

Incantans: faciens fieri breuia: ⁊ malefactor.

Inuenit atq; docens: adiscens: medius extans.

Aut orans obseruat somnia: sortibus vtens.

Blasphemansq; deum: qui murmurat vel maledicit.

Vel nō posse refert: sed despicit: accipit ipse.

Libans vt faciat mala: prauus preterit iste.

Unum cole deum si sic mortaliter egit.

Hec de primo precepto dicta sufficiant.

De secūdo precepto diuine legis.

Secundū preceptum diuine legis

scribit in li. Exo. xx. c. sic. Nō assumes nomē dñi dei tui in vanū. Sup q̄ p̄cepto; doctores catholici diuersa scribūt. Tu vero ad pleniorē intelligētiā nota sub b: euib' aureā sentētiā sancti Thome in. ij. q. cxxij. arti. iij. vbi

Sanct' tho.

Non phibe-
tur qlibet af-
sumptio di-
uini nois.

Nec phibet
ois iuratio.
Jeremias.

Quid phibe-
tur i isto pre-
cepto fm san-
ctū thomā.

Nora pul-
chrā explana-
tionem.
Hebraice.
Grece.
Latine.
Sanctū tho.

Assumendū
est nomē dei
ad magnifi-
candū multi-
pliciter.

Explanaſ h
preceptū p
mo ſpūalī.

querit. Utrum ſecūdum preceptum decalogi cōuenienter tra-
datur. Nam dicit q̄ p̄ iſtud preceptū nō prohibetur quelibet
aſſumptio diuini nois: q̄ ipſa poteſt multis modis laudabi-
liter aſſumi vt vtz in diuinis laudibus: orationibus: benedi-
ctionibus: ⁊ alijs cerimoniaſ eccleſie tam in p̄dicationibus q̄
exhortationibus. Nec etiam phibetur in hoc p̄cepto ois iura-
tio p̄ nomen dei: q̄ ipſa etiam multis modis pōt bene fieri ſi
cut in neceſſitate ad alicui⁹ rei p̄firmationē ⁊ cum cautela de-
bita. ideo Jeremie .iiij. c. Et iurabis viuūt dñs in veritate et in
iudicio ⁊ in iuſticia: ⁊ benedicēt eū gentes ipſumq̄ laudabūt
Nec ibi. Tunc em̄ fit reuerentia deo. Propterea ſcipitur Deus
terono. vi. c. ſic. Dñm deū tuū timebis ⁊ illi ſoli ſeruiēs ⁊ p̄ no-
men illius iurabis. Sed in iſto p̄cepto phibetur pprievana
aſſumptio diuini nois: vt dicit ſctūs Thomas. quando ſc̄z di-
uinū nomen aſſumitur ad p̄firmationē humani verbi: p̄ mo-
dum iuramenti vani. Pōt tamen ex p̄ſequēti jintelligi q̄ phi-
beatur in hoc p̄cepto ois inordinata nois diuini aſſumptio.
Cum ergo d̄r. Non aſſumes nomen dñi tui in vanū. nō de-
bes jintelligere q̄ iſtud preceptū ſit ſolum de hoc noie deus: ſi
intellige de omi noie quo deus nobis innotefcit: aut hebraice
vt cū d̄r. tetragramaton: heloym: ſabaoth: adonay: helion. Aut
grece cum dicim⁹ agyos: theos: athanatos. Aut latine dicēdo
oipotens: redemptor: creator: gubernator: ſaluator. Et ideo no-
ta ſm̄ Thomā vbi ſupra. in reſponſione ad. v. arg. q̄ oibus no-
minibus dei maxima debet reuerentia ex parte rei ſignifica-
te que eſt vna p̄tinens oē bonū ⁊ omnē p̄fectionē. Non autēz
rōne vocū ſignificantū que ſunt multe. Et ideo ſingulariter
ait dñs. Nō aſſumes nomē dei dñi tui in vanū: q̄ nō differt p̄
quodcūq̄ nomen dei: periuriū comitatur. Nec thomas. Laue
ergo o p̄ctō: ne aſſumas in vanū nomē creatoris tui: ſed multo
potius aſſumendū eſt ad valde honorādū ac magnificandū.
Eū ſit magnū ad timendū: ſanctū ad venerandū: dulce ad
meditandū: copioſum ad miſerendū: efficac̄ ad impetrandū:
virtuoſum ad ſaluandū: ⁊ occultū ad ſciendū. ideo Eſa. xliij.
ca. d̄r. ſic. Ois qui inuocat nomē meū: in gloriā meā creauī eū:
formaui eum ⁊ feci eū. ⁊ ad Roma. x. c. Ois quicūq̄ inuocau-
erit nomē meū ſalu⁹ erit. Conſequēter ad maiorē jintelligen-
tiam hui⁹ precepti ſcire debes q̄ tripliciter pōt expōni. Et p̄
mo ſpūaliter referendo ſ̄ba ad cor: ⁊ ſic corde pōt nomen dñi
aſſumi in vanū. Sicut faciunt pueri xpiani. q̄ tñ noie ſine re-
dicūtur xpiani. Quia lz ſacramēta ecclie recipiant: tñ rem ſa-
cramēti nō h̄bēt. ſ. gr̄am. Tales q̄ aſſumūt nomen dñi noſtri

iesu xpi in vanum: qz eum xpianus dicat a xpo frustra ac vas
 ne nomen xpianitatis assumere dicunt. ex eo qz fides xpiane
 religionis nō habet in corde. De qbus p ysaiam dicit. Dic po
 pulus labijs me honorat: cor aut eoz lōge est a me. Vinc Au
 gu. in libello de duodecim abusionū gradib⁹ qui liber a qbus
 dam ascribit hugoni de scō victore. Alij hō attribuūt Lypria
 no. Ibi em dicit sic. Xpianus nois xpi similitudinem tener: mo
 rum quoqz similitudinem habere dz. Ideo xpianus nemo recte
 dicit nisi qui xpi morib⁹ coequat. hec ille. Iterū in li. de do
 ctrina xpiana. Augu. ita inquit. Xpiani nomē ille frustra soz
 titur qui xpm minime imitat. Quid em pdest vocari qz non
 es: et nomē vsurpare alienū. Sed si xpianū te esse delectat que
 xpianitatis sunt gere: et merito tibi nomē xpiani assume. hec
 Aug. **¶** Scō istud pceptum exponi pōt l'aliter referēdo ver
 ba pcepti ad os. Cum g dicit. Non assumes nomē dñi dei tui
 in vanū. Intellige qz p hec verba phibent nobis duo pncipa
 liter. s. piurium et iuramentū qd fit sine causa. Qui em iurat p
 nihilo peccat graviter: qz noiāt summā veritatē sine causa. iō
 scire debes qz ille qui iurat vey sine iudicio discretionis ex ali
 qua animi leuitate. In tali iuramēto nō est vanitas ex parte
 ipsius iuramēti: qz vey est: s; est vanitas ex pre iurātis. Et iā
 ille qui facit iuramēta ex certa sciētia sine legitima causa: p
 cipue que sonāt quasi blasphemā: vt qñ quis iurat p corpus
 vel p sanguinē dei: et similia. Aut que sonant irreuerentiam: si
 cut cū quis iurat p vulnera aut p plagas xpi: talia iuramēta
 vident mortalia. Etiam si verū est qd iuratur. Et ideo veritas
 ait Mathēi. v. c. Audistis qz dictū est antiquis: nō piurabis
 Ego aut dico vobis non iurare oīno. Nota qz xps in his ver
 bis pposuit negationē signo vniuersali affirmatiuo. Ideo cū
 dicit nō iurare oīno: sensus est nō iurare omnimode: v; nō iur
 rare in oī casu: qz nō debet fieri iuramentū leuiter: sed cum di
 scursu rōnis. Si aut xps dixisset: oīno nō iurare: cuz ibi nega
 tio sequat signus vniuersale esset sensus qz in nullo casu esset
 iurandū. Debemus aut cauere a iuramentis si volumus in vi
 ta proficere spūali. Et rō huius est h̄m sanctum Tho. in opu
 sculo de decem pceptis: qz in nulla parte ita fragiles sumus
 sicut in lingua. Propterea Jaco. iij. c. dicitur sic. Omnis enim
 natura bestiarū et volucrum et serpentū et ceterorum domant et
 domita sunt a natura humana. linguam aut nullus hoim do
 mare potest. Hec ibi. Nam homo de leui deierare posset. hinc
 veritas Mathēi. v. ait. Sic aut sermo vester est est. nō nō: qd
 aut his habundātius est a malo est. Hec ibi. Est em iuramen

Augustinus

Augustinus

Scō expla
 natur hoc p
 ceptum litte
 raliter.

Nota de illo
 qui iurat ve
 rus sine iudi
 cio discretio
 nis.

Quō intelli
 gitur verbis
 xpi. s. non iu
 rare oīno.

Sanct⁹ tho
 mas.
 Jacobus.

Mathēus.

Ecclesiasticus

Sanctus tho.
Nota de iuramento.In isto p̄cepto
dicitur p̄hibetur
nobis periu-
rium.

Zacharias.

Sanctus tho.
Qui iurat
falsum facit
iniurias deo
sibi ip̄si: et ho-
minibus.

Paulus.

Paulus.

Tertio istud

tum sicut medicina: ut dicit Thomas que non semper accipitur nisi in necessitate. Idcirco ecclesiastici. xiiij. c. dicit sic. Juratio non assuescat os tuum: multi enim casus in illa. Noctatio vero dei non sit assidua in ore tuo: et nominibus sanctorum non admiscearis quasi non eris immunis ab eis. Recibi. Sed nota secundum Thomam ubi supra quod quis aliquando iuret per creaturas. tamen sciendum est quod in omnibus his non iuratur nisi per deum. Cum enim iuras per aliam vel per caput tuum: nil aliud est quam animam obligare pene iniuste a deo. Item cum iuras per euangelium: etiam iuras per deum qui dedit euangelium: et sic de ceteris iuramentis. Et ideo peccant graviter qui iurant per deum de facili: aut per euangelium. Et breviter quicumque dicit aliquid contra gloriam dei assumit nomen dei in vanum. Consequenter cum dicit. Non assumes nomen domini dei tui in vanum. In his verbis prohibetur nobis directe per iurium. Et ideo quando nomen domini assumitur ad confirmationem falsitatis: tunc directe assumitur in vanum. Dicitur Zacharie. viij. c. dicit. Iuramentum mendax ne diligas. Et iterum. xij. c. Non viues quia mendacium locutus es in nomine domini. Etiam in lege moysi prohibetur iuramentum falsum. Unde Deuteronomo. v. c. dicitur sic. Non usurpabis nomen dei tui frustra: quia non erit impunitus qui super re vanam nomen eius assumpserit: hec ibi. Nota ergo secundum Thomam in opusculo de decem preceptis quod ille qui iurat falsum facit iniuriam deo: sibi ip̄si: et omnibus hominibus. Primo quidem facit iniuriam deo: quia cum iurare nil aliud sit quam deum testem invocare: ideo cum quis iurat nihil aliud facit nisi quod invocatur eius testimonium. Cum ergo iuras falsum aut credis deum nescire verum: et sic ponis ignorantiam in deo. Cum tamen omnia nuda et aperta sint oculis eius: ut dicitur ad Hebræos. iij. capitulo. Aut credis quod diligat mendacium: cum tamen odiat ipsum: iuxta illud David. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Aut derogas potentie sue: quasi non possit testimonium reddere: vel quasi non possit de eo punire. Secundo qui iurat falsum facit iniuriam sibi ip̄si: quia talis obligat se iudicio dei: quod nihil est aliud dicere per deum ita est: nisi quod deus puniat me si ita non est. Tertio qui iurat falsum iniuriatur omnibus hominibus: quod nulla inter aliquos societas durare potest nisi credant sibi invicem. Dubia enim iuramenti confirmantur. Unde Paulus ad Hebræos. vi. ca. ait. Omnis controuersie finis ad confirmationem est iuramentum. Et sic patet quod qui iurat falsum iniuriatur deo: et est crudelis sibi et noxius est hominibus. Tertio istud preceptum exponitur principaliter referendo

illud ad opera veritatis. Euz em operamur ea que gloriā dei manifestant: tunc adimplemus hoc pceptum: iuxta illud **Mat. v. ca.** Sic luceat lux vestra coram hoibus vt videant opa vestra bona et glorificent patrē vestrum qui in celis est. Contra rium faciunt quidam de quibus Paulus ad Roma. ij. ca. ait **Nomen dei p vos blasphematur inter gētes.** Tales sunt hypocrite qui assumunt nomē sanctitatis in simulatione opis exterioris nō in puritate cordis. Ideo nomē xpi in vanum assumunt: qz vt dicit **Mat. vi.** receperunt mercedem suā. hinc Paulus ad Colocen. ij. c. ait. **Omne quocumqz facitis in verbo aut in opere: omnia in nomine dñi nostri iesu xpi gratias agentes deo et patri p ipm:** hec ibi. Et sic patet de secundo pcepto. Sed qz multis varijsqz modis labunt homines ad iuramenta vana et periuria. Ideo vt magis ac magis cōscientiam tuam purgare atqz discutere valeas obserua cautius oia et singula que explicant p auctorem incognitū in explanatione huius pcepti. Unde dicit sic.

Qui cantans: fabulans: trufans: vel turpia dicens.
Despiciendo deum: nominat sanctos: sacra spernens.
Judicio iurans: mendax inductor ad illud.
Periurans: dubium iurans: mortalia iurans.
Iurans cumqz tamen nolit seruare pmissum.
Per crucem: atqz fidem: sanctos: animamqz: deumqz.
Adiurans: dicens mendaciter: atqz iocose.
Et per membra dei: sanctorum euangeliorum,
Juducens falsum: iurantem quisqz scienter.
Aduertens. frangit: ne iuret vana per ipsum
¶ De tertio pcepto diuine legis.

pceptum ex
planat cetero
do ad op' ve
ritatis.
Matheus:
Paulus.

Paulus:

**Versus sup
hoc pcepto:**

Quamuis altitudo diuine sapiētie

in omnibus creaturis et operibus suis reuiscat. Potissime tamen ostenditur in mirabili ordinatione pceptorum decalogi. Ideo sicut **Thomam in. ij. q. cxxij. articulo. iij.** Et iterum in opusculo de decem pceptis: vt homines in cultu vere religionis instruerent dedit dñs decem pcepta moysi in duab' tabulis lapideis scripta: quoz tria prima pme tabule pntinet ad amorē et dilectionē dei. Et qz necessesse est vt pfecte diligam' dñm deū nostrū corde ore et ope. Idcirco vt eū corde pfecte diligere valeamus: ordinat primum pceptum in quo phibetur cultus falsorum deoz: cum dicitur **Non habebis deos alienos coram me.** ¶ Secundo necesse est

Sanct' tho.

Nota de tribus pceptis prime tabule.

Dies dñica
pōt dici dies
sabbati.

Istud prece-
ptuz exponi-
tur quattu-
or modis.
Pr̄a expla-
natio l̄alis.
Sensus l̄as
lis est funda-
mentū alioꝝ
sensuum s̄m
sc̄m̄ thomā.

Sanctus
Thomas.

Quare custo-
ditur dies
sabbati

vt diligamus deum ore ⁊ quo ad hoc datur s̄m̄ preceptum .s.
Non assumes nomen dñi dei tui in vanuz. Tertio tenemur
deum diligere: nō tm̄ verbo aut lingua: sed opere ⁊ veritate:
⁊ p̄pter hoc ordinatū est tertium p̄ceptum qđ quidem scribitur
Exodi. xx. c. sic. Abstinento vt diem sabbati sanctifices. Di-
cunt aut̄ illa sanctificari in lege que diuino cultui applicant.
Cum ergo in sabbato iubeat dñs vt homo vacet rebus diuini-
s: ideo sanctificari dicit. Sed qđ sabbatum interpretatur res-
quies: ideo quelibet dies dñica pōt dici dies sabbati: ⁊ simili-
ter quelibet dies statuta ad venerationē diuinam: in quibus
cessandū est ab opibus seruilibus. vt infra dicemus. hinc hic
ronymus in sermone de die dñice resurrectionis ita inquit.
Astra oīa ⁊ elementa letant ⁊ que patiēte dño p̄prium lumē
retraxerant ⁊ fugerāt: ⁊ noluerant suū creatorē aspicere cruci-
fixum. Nunc victorē illuz ⁊ ab inferis resurgentem suo si dici
pōt fulgore ⁊ suo p̄sequunt officio. Et iterū ibidem subiungit
Hierō. sic. Quō maria virgo mater dñi inter oēs mulieres p̄-
cipatum tenet. Ita inter ceteros dies hec oīm dierum mater
est. hec Hierō. Nota ergo p̄ recreatione languētis aie qđ istud
tertium preceptum diuine legis pōt exponi quattuor modis.
Pr̄mo s̄m̄ sensum litteralē. Est em̄ sensus litteralis s̄m̄ san-
ctum Thomā in .i. parte. q. i. ar. x. Fundamentū alioꝝ sensuum
ex quo solo pōt trahi argumentū: nō aut̄ ex his qđ s̄m̄ allegoriz-
am dicunt: vt dicit Augu. in epla cōtra Vincentium donatis-
tam. Sic igitur s̄m̄ sensum litteralē dies sabbati p̄cipit san-
ctificari ad representandum opus creationis mundi: a quo res-
quiesuisse dicit deus septima die. In cuius signum dies septi-
ma mandat sanctificāda id est deputanda ad vacanduz deo.
Et ideo in li. Exodi. xx. c. describit p̄mo p̄ceptum de sanctifi-
catione sabbati cum dicit. Abstinento vt diem sabbati sanctifi-
ces. deinde assignatur rō cū subiungit sic. Sex em̄ diebus fe-
cit deus celū ⁊ terram mare ⁊ oīa que in eis sunt: ⁊ requieuit
in die septimo. hec ibi. Et sicut dicit sanctus Tho. in opuscu-
lo de decem p̄ceptis. Prouidit sp̄s sanctus qđ futuri erant ali-
qui p̄bi siue heretici qui essent dicturi mundū semp̄ fuisse. Et
idcirco voluit deus vt custodiret vnus dies ebdomade in me-
moriā qđ deus oīa creauerat in sex diebus: ⁊ in septima die
requieuit: id est cessauit a nouis creaturis condendis. Unde
Exodi. xx. c. dicit. Sex dieb⁹ opaberis oīa opa tua. Septimo
aut̄ die sabbatū dñi dei tui est. Nota hic qđ iudei in memoriā
p̄me creatōis: qñ. s. creauit deus celū ⁊ terrā ⁊ oīa que in eis
sunt celebrant sabbatū. Sed veniens x̄ps in carnē fecit nouā

creationem. Et ideo p̄ primam creationē homo terrenus creatus est: p̄ sc̄dam homo celestis effectus est. Et̄ Paulus ad Galathas. vi. c. ait. In xp̄o iesu neq̄ circumcisio aliquid valet neq̄ p̄putius: sed noua creatura. Que quidē creatura incepit in resurrectione xp̄i: vt dicemus. ¶ Sc̄do istud p̄ceptum p̄t ex: poni s̄m intellectū mysticum v̄l sp̄ialem. Nam sabbatum interpretat̄ quietes: et sic sp̄ialiter significat cessationem ab actu peccati et quietem m̄ris in deo. Et aut̄ puri et quieti cū deo stare valeamus a tribus cauere debemus: put colligif ex dictis beati Tho in. ij. q. cxxij. ar. iij. in responsione ad. iij. arg. Et iterum in opusculo de decem p̄ceptis. ¶ Primo debem⁹ caue- vere opus peccati. Et quis peccatum omni tpe phibeat magis tñ in die sabbati: q̄ opus peccati est magis seruire q̄ q̄d cumq̄ opus corpale quis licitum. Homo em̄ magis impedit a rebus diuinis p̄ opus peccati q̄ p̄ opus corporale: intellige hic de pctō mortali: de quo dicit Jo. viij. c. Qui facit pctm̄ seruus est peccati. Nam qui facit pctm̄ veniale in sabbato non facit cōtra hoc p̄ceptum: q̄ veniale pctm̄ nō tollit gratiam: s̄ qui peccat mortaliter in die festo facit duo mala cōtra hoc p̄ceptum: q̄ offendit deum et operando et peccādo. Qui em̄ fornicatur in die festo facit p̄tra duo p̄cepta. s. nō mechaberis: et cōtra istud de sanctificatione sabbati. Hinc Augu. in li. de decem cordis inta inquit. Melius faceret iude⁹ in agro suo aliq̄ quid vtile q̄ si in teatro seditiosus existeret. Et melius festi- mine eoz die sabbati lanam facerent q̄ q̄ tota die in neome- nys suis impudice saltarēt. Nec Aug. ¶ Secundo debem⁹ in sabbato cauere ocīū et negligentia: q̄ vt dicit Ecclia. xxvij. ca. Multa malicia docuit ociositas. Et Hiero. ad rusticū mona- chum in epla q̄ incipit. Nil a xp̄iano felicius dicit sic: fac ali- quid opis vt te semp dyabol⁹ inueniat occupatū. Et iō debe- mus occupari diebus festiuis in opibus sp̄ialibus: q̄ vt dicit sc̄tus Tho. in. ij. q. cxxij. ar. iij. in r̄sione ad. iij. arg. Nullus sp̄ialis actus exercitū est cōtra obseruationē sabbati: puta si q̄s doceat verbo v̄l scripto: v̄l baptizet: v̄l oret et h̄mōi. ¶ Nota ad maiorē intelligētiā q̄ legimus in lib. Nume. xvij. c. q̄ liter dixit dñs ad moysē vt p̄ciperet filijs israel: quatenus qualibet die offerret vnū agnū mane et vnū aliū vespere. Sed in die sabbati p̄cepit vt duplicarent sacrificiū. s. vt offerrent duos agnos imaculatos: sic pariter alia q̄ offerebant in sacri- ficio duplicabant in sabbato: vt dicit ibidē. Sed q̄ status il- le iudaice legis erat tot⁹ figuralis legi gratie. Ideo nos xp̄ia- ni: quoz iusticia d̄ esse p̄fectior in hac figura admonemur: vt

g ij

Paulus.

Sc̄do expla-
nat istud p̄-
ceptum s̄m i
tellectus my-
sticum.
Sanct⁹ tho.
Debem⁹ caue-
re a tribus: et
p̄mo ab ope
peccati.

Johanne. s.
Nota de eo
qui peccat i
die festo.

Augustinus

Sc̄do debes
mus i die fe-
sto cauere o-
cium.
Hieronym⁹.

Sanct⁹ tho.
Iudei in die
sabbati du-
plicabant sa-
crificiū et qd
significabat

Xpiani de-
bent offerre
cor deo in sa
crificium.

David.
Sanct' tho.

Tertio i die
festo debem'
cauere opa
corpalia.
Opa corpa
lia pnt fieri
in die festo
quattuor ro
nibus.

Mathens.

Tertio istud
pceptum ex
planat alle
gouice.

Quid est sen
sus allegori
cus.

Paulus.

in diebus fecistiuis velimus offerre maiora. Et primo debe
mus offerre cor nostru' ⁊ aiā nostrā dolendo de pctis: q' ta
le sacrificiū est nobilissimū ⁊ inter oīa deo gratissimū: de quo
David in psal. l. ait. Cor cōtritū ⁊ humilitatū deus nō despi
es. Etā debemus offerre sacrificiū orōnis ⁊ deuotionis: de q'
David in psal. Dirigat oratio mea sicut incensū in conspectu
tuo. Nam dicit sanctus Tho. in opusculo de decem pceptis:
q' ideo factus est dies festus ad habendā spūales leticiā quā
facit deuota oratio. Ideo in die festo debem' multiplicare p
ces ptemplationes ⁊ alia spūalia exercitia audiendo missas:
diuina officia: pdicationes: studia: ⁊ lectiones sacre scripture
q' qui est ex deo verba deo audit. Jo. viij. c. **Tertio debem'**
cauere opa corporalia. Vñ Jere. xviij. ca. dicit. Sanctificabis
sabbatū vt nō facias op' seruile. Et leuitici. xxij. c. Oē opus
seruile nō facietis in eo. Dicunt aut' opa seruilia: opa mecha
nica: agricultura: me. catū peccata: ⁊ oē opus impediēs vaca
tionem diuinā. Sed sciendū est s'm Tho. vbi supra q' opa
corporalia pnt fieri in sabbato ppter quattuor. Primo ppter
necessitatē: vnde dñs excusauit discipulos euellentes spicas
in sabbato: dicens cōtra phariseos. Non legistis quid fecerit
David qñ esuriit: ⁊ qui cum eo erant quō intrauit in domum
dei ⁊ panes ppositionis comedit: quos nō licebat ei edere: ne
q' his qui cū eo erant nisi solis sacerdotibus. Mathei. xij. c.
Secūdo ppter ecclie vtilitatem. Vñ dicit Math. xij. q' sacer
dotes faciebāt oīa necessaria in tēplo in die sabbati. Tertio p
pter pximi vtilitatē. vnde dñs curauit in die sabbati habens
tem manū aridam ⁊ cōfutaui in deos reprehēdentes eū dan
do exēplum de oue dicēs. Math. xij. c. Quis erit ex vobis hō
qui habeat ouē vnā ⁊ si ceciderit hec sabbati in foueam nō
ne tenebit ⁊ leuabit eā: q'tomāgis melior est homo oue. hec
ibi. Quarto ppter superioris auctoritatē: vnde dñs pcepit iu
deis vt circūciderent in die sabbati. Et sic patet expositio s'm
intellectū mysticum. **Tertio istud pceptum pōt exponi alle
gouice.** Dicit aut' sensus allegouic' ab alleon grece qd est alie
num et goze snia: quasi aliena snia. Et ideo qñ dicta vel facta
sacre scripture exponunt de xpo dicit' sensus allegouicus. Vñ
apls ad Gala. iij. c. exponēs aliqua facta abrahe dicit: q' sunt
p allegoriam dicta. Sic igitur allegouice loquendo istud pce
ptum explanari pōt de xpo. Et sic sabbatum fuit figura quie
tis xpi in sepulchro que fuit septima die. Voluit ergo de sab
bato obseruari vt sicut sacrificia significabant mortem xpi
Ita quies sabbati figurabat requiez corporis xpi in sepul

chro. Quod quidem dicitur quiescisse a corruptione. vñ dauid in psal. ait. Caro mea quiescet in spe. Et item dauid. Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Sed nos christiani talia sacrificia que erant figurata non seruamus: quia adueniente re et veritate deus cessat figura: sicut adueniente sole cessat umbra. Christus est sol iusticie: umbra sunt omnia figurata veteris legis. Et ideo nota quod totum tempus quod decursum est ad Adam usque ad diem resurrectionis christi dicitur tempus tenebrosum et obscurum quia erat totum figurale: de quo dicitur per Esai. ix. ca. Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbre mortis lux orta est eis. et paulus ad Romanos. xiiij. c. Non precessit dies autem appropinquavit. Abijcimus ergo opera tenebrarum et induamur arma lucis: sicut in die honeste ambulemus. Lessauit ergo tempus illud figurale et obscurum in sabbato pasche quoniam christus requieuit in sepulchro. Significabat enim illa quies quod cessaret et sabbatum presente veritate: eo quod immediate debebat transferri in diem sequentem que fuit dies dominica. vnde paulus ad Romanos. vi. c. ait. Quod christus surrexit a mortuis per gloriam patris ita et nos in nouitate vite ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius: simul et resurrectionis erimus. hec paulus. Et quia resurrectio facta est in dominica die ideo celebramus illam diem sicut celebrabant iudei sabbatum propter primam creationem. Vnde diuus hieronymus in sermone de die dominice resurrectionis: sermo incipit. Nequeo fratres karissimi: dicit sic. Quid mihi necesse est infinita replicare. Dies me deficiet si voluero se diei istius exponere sacramentum. Hoc tamen dico quod vniuersa sabbati gratia et antiqua illa festiuitas populi iudeorum diei istius solennitate mutata est. Illi in sabbato non faciebant opus seruale: nos in die dominica. hec hiero. Et ita vsus explanatio allegorica. Quarto exponit istud preceptum secundum sensum anagogicum. Est autem hoc nomen grecum. Nam dicitur anagogus ab ana quod est sursum et goge ductio quasi sursum ductio. Et ideo quando dicta aut facta in scripturis sanctis exponuntur de his que sunt in eterna gloria dicitur sensus anagogicus. Et sic preceptum istud figurat illam eternam quietem fruitionis dei que est in patria. Et idcirco nota secundum Thoma. in opusculo de decem preceptis: quia anima nostra antequam pueniat ad illam eternam quietem oportet ut precedat in nobis tres quietes. Primo debet quiescere anima ab inquietudine peccati. Quia peccatum habet in se quamdam inquietudinem propter quam anima que est in peccato nunquam potest quietari et propterea dicit seneca quod conscientia rea semper in pena est. Item Seneca in libro de moribus ait. Conscientiam magis quam famam interde falli nuncquam

Quies sabbati figura
bat quietem
christi in sepulchro.

Dauid.
Adueniente
solo christo cessant
vmbre figurarum.

Esayas.
Paulus.
Dies sabbati transferretur
in dominicam.
Paulus.

Quarto istud
preceptum ex-
planat an-
agogice.

Sanctus thomas!
Tres quietes.
Prima quietes.

Seneca.

Isaias.
Sec̄da quies
Paulus.

Dugo.

Tertis q̄es.
 Nō est possi-
 bile duobus
 dñis seruire.

Augustinus

David.
 Preceptū de
 sc̄rificacione
 sabbati est p̄-
 tim cerimos-
 niale ⁊ mo-
 rale.

Explanatio
 sup hoc p̄ce-
 pto p̄ dñs.

poteris fama: conscientia vero nunq̄. Et in lib. de p̄uidencia
 inquit. Propriū magni viri est semp̄ animo esse felicem ⁊ sine
 mor̄su cōscientie transire vitā. Hinc Isaias. lxx. c. dicit sic. Cor
 impij quasi mare feruens quod quiescere nō potest. Sec̄do de-
 bet quiescere a passionib⁹ carnis que distrabūt hoīem ab om̄i
 bono: q̄ vt ait Paulus ad galat. v. c. Caro cōcupiscit aduers⁹
 sus spiritū: sp̄s autem aduersus carnem. Et breuiter luxuria
 teste Dugone est imoderata carnis petulātia: dulce venenum
 importuna lues: perniciofa potio: que humanū corpus debilitat
 ⁊ virilis animi robur enervat. Tertio debet anima nostra
 quiescere ab ocupationib⁹ huius mundi: quia impossibile est
 deum ⁊ mundū diligere: sicut impossibile est duob⁹ dominis
 seruire: deo ⁊ dyabolo: luci ⁊ tenebris: superbie ⁊ humilitati.
 vicio ⁊ virtuti: bono ⁊ malo. Et ideo q̄to magis ab amore ter-
 renorum animus noster elōgatur tanto magis firmat in deo.
 Unde augustin⁹ in li. lxxiiij. questionū ait. Charitatis vene-
 num est spes adipiscēdoꝝ aut retinēdoꝝ temporalū. Pro-
 p̄terea sancti omnia dimiserūt vt quiescerent in eterna pace.
 hinc David. Nec requies mea in sc̄lm̄ seculi hīc habitabo qm̄
 elegi eam. Et dicitis p̄tꝝ q̄ istud preceptū de sc̄rificacione sab-
 bati est partim morale ⁊ partim cerimoniale. Si em̄ cōsideret
 ratione significationis est cerimoniale. Si autem cōsideretur
 ratione virtuosi operis est morale. Potest etiā dici p̄ceptum
 naturale: ex eo q̄ naturalis inclinatio est homini ad vacandū
 rebus diuinis in aliquo tēpore. Dicitur etiā preceptū gene-
 rale p̄out figurat quietem fruitionis dei q̄ erit in patria. Si
 autem vis diligētius rememorare quot modis offendit deus
 In hoc precepto recogita explanationē huius precepti que da-
 tur ab auctore mihi incognito sic.

Qui non confessus: dimittens ⁊ sacramentum.
 In festis missam sine culpa: inductor ad illud.
 Qui manuale facit: vendens: emens non edenda.
 Ieiunium frangit: qui tertia comedit hora.
 Impletum in festo peccatum: grauius extat.
 Assumens crisma: sacramentum: vel mulierem.
 Si peccator erat mortali fune ligatus.
 Ecclesie vetito: qui contradicit tempore sacro.
 Corizans: ludens veneri mortaliter egit.
 Sabbata sanctifices: violat reus atq̄ superbus.
 Nec de tertio precepto diuine legis dicta sufficiant.

De quarto precepto diuine legis.

¶ St tria precepta prime tabu

le que ordinant nos ad dilectiones dei. Superest vt videamus de alijs septem preceptis que in scda tabula fuerūt descripta ⁊ ordinata ad dilectionē pximi. Si em̄ sunt duo generalia precepta dilectionis scz dei ⁊ pximi: ita in duabus tabulis hm̄i pcepta sunt distincta. Vñ

sanctus thomas in. ij. q. cxij. ar. v. vbi querit vtrū cōueniēter tradatur quartū pceptum de honoratiōe parentū: dicit sic. Precepta decalogi ordinātur ad dilectionē dei ⁊ pximi: inter pximos autem maxime obligamur parētibus. Et ideo immediate post pcepta ordinātia nos in deum ponit pceptū ordinans nos ad parētes qui sunt particulare picipiū nostri esse sicut deus est vniuersale picipiū. ⁊ sic est qdam affinitas huius pcepti ad pcepta prie tabule. hec thomas. ¶ Primū ergo pceptū. ij. tabule qd̄ est quartū in ordine totius decalogi: describitur in li. Exodi. xx. c. sic. Honora patrē tuum ⁊ matrē tuā vt sis longeuus super terrā quam dñs deus tuus dabit tibi. Sup̄ quo pcepto notare debes: qd̄ nulli alioꝝ pceptoꝝ adiungitur pmissio longioris vite nisi tm̄ huic pcepto. Sed quare? Quia certe dignū est vt cōseruator aliene vite: mereatur cōseruatione vite pprie. Qui em̄ recognoscit beneficiū vite naturalis quam h̄s a parētibus efficit dignus nō solū vita naturali sed vita gratie q̄ est maior: ⁊ per p̄ns vita glorie q̄ est maxima. Sic per oppositū de his q̄ inhonorāt parētes suos: iusto dei iudicio inhonorātur hac triplici vita. ¶ Sed cōtra. Videt qd̄ pmissio longioris vite q̄ additur huic pcepto: sit incōueniēs ⁊ deceptoria. Nam cōtingit qñq; imo experiētia hoc docet: qd̄ plures qui honorāt parētes suos citius moriūtur. Et ecōuerso multi q̄ verbo ⁊ facto offendūt parētes diutius cōseruātur in p̄nti vita. Et sic videt talis pmissio incōueniēs. Hic obiectiōi respōdeo s̄m Thomā in. ij. q. cxij. ar. v. in r̄s̄pōde ad. iij. arg. Et itē in opusculo de decem pceptis. Ubi dicit qd̄ longeuitas p̄mittitur honorātibus parētes nō solum q̄tum ad futuram vitam: sed etiā q̄tum ad p̄ntem: ⁊ hoc rōnabiliter: qz ille qui gratus est beneficio meref̄ s̄m quandā cōgruētā vt sibi beneficium cōseruet: sed p̄pter ingratitudinē meref̄ qd̄ bñficiū perdere. Et qz bñficiū vite corporalis post deū habem⁹ a parentibus: ideo ille q̄ honorat parētes suos tanq̄ grat⁹ meref̄ vite cōseruationē. Qui vero inhonorat parētes tanq̄ ingratus me

Sc̄tus Tho.

Nulli preceptoꝝ p̄mittitur vita lōga nisi huic de honorandis parētibus.

Arguit p̄tra

Sc̄tus thomas r̄s̄pōdet q̄stioni.

Quare boni
filij aliqui cis
tius moriuntur.
Vita nra dicitur
longa quoniam est
plena virtuti-
bus.

Sapientia.

Nota contra
eos qui appetunt
longitudinem vite.
Dones moriuntur
super istum preceptum.
Patres sunt
multi.

Sancus thomas.

Pater carnalis
est super
omnes diligendus
et quare.

Ambrosius

Pater potest expellere
filium: sed non
conuerso. Ecclesiasticus
filij hinc tria
a parentibus.
Ecclesiasticus

retur vita priuari. Sed quia presentia bona vel mala non cadunt
sub merito vel demerito: nisi in quantum ordinantur ad futura re-
muneraciones. Ideo quicquid secundum occultas rationes diuinorum iudiciorum
maxime futura remuneraciones respiciunt aliquid filij qui sunt pater in
parentes citius vita priuari. Alij vero qui sunt impij in parentes diu-
tius viuunt. Sed nota quod proprie dicitur vita longa quoniam est plena virtu-
tibus et non mensurat tempore sed actione secundum philosophum. Et ideo
virtuosus et sanctus diu viuunt quous cito moriatur corporaliter. Unde
sapientie. iij. c. dicitur. Consumatur in breui expleuit tempus sua: placita
enim erat deo anima illi. vere optime meretur ille qui tempus operatur vna
die quous alius in vno anno. Etiam recordari te volo quod quicquid acci-
dit: ut vita longior causa sit mortis corporalis et spiritualis: sicut acci-
dit inde: herodi: antiocho: detio: quintsano: datiano atque alijs
tiranis ac pessimis viris: quibus melius fuisset ut in utero matris
essent suffocati: et ita partus missio ad quoniam. Et quod premissio longior
ris vite conuenienter addit huic precepto. Quis igitur sit prebatus
ad maiorem euidetiam huius precepti mouetur plura dubia. Et primo
sup illo verbo. honora patrem tuum: talis mouet questio. Cum mul-
ti dicantur patres diuersis rationibus. Quia dicitur pater carnalis. Pa-
ter dignitatis. Pater patris. Pater eratis. Pater tuitionis vel
cure. Ideo queritur utrum omnes isti patres ex vi huius precepti sint
diligendi ac honorandi. Huic questioni respondeo secundum Thomam in. ij. q.
q. cxxij. ar. v. Et iterum in opusculo de. x. preceptis vbi dicit quod omnes
isti patres ex vi huius precepti honorandi ac diligendi sunt: quia omnes
portant quodammodo similitudinem illius magni patris qui in celis
est. De quibus dicitur Luc. x. c. Qui vos audit me audit: et qui vos
spernit me spernit. Illos tamen ampliori honore ac dilectione de-
bemus venerari quos nouimus plenioribus rationibus habere vel honoris
vel dilectionis. Sic igitur dicendum est quod si consideres primo preter carnalis
hunc rationem eminentioris boni et deo similioris. Sic pater et mater
sunt super omnes diligendi. Ideo dicit ambrosius quod primo debemus
diligere deum. secundo patrem et matrem. Rationem huius redditur quibus qui
dicit quod ex magno beneficio recepto a parentibus non possumus eis
respondere ex equali. Et ideo pater offensus a filio: potest preter illum
expellere: sed non conuerso. Unde ecclesiasticus. vij. c. dicitur sic. honora patrem
tuum et gemitus matris tue ne obliuiscaris. Memento quoniam
nisi per illos natus non fuisses. Habent quippe filij a parentibus
tribus et tria magna videlicet esse nutrimentum et disciplinam.
Et quia dant nobis nutrimentum a puericia. Ideo nos debemus
eis dare in senectute. Ecclesiasticus. iij. c. filij suscipe senectam pa-
tris tui et non contristes eum in vita illi. Nota in confusione illorum

filiorū: qui sunt crudeles parētib⁹ suis: scribit Cassiodorus in epistolis suis li. ij. q̄ Ciconie cūm parētes eaz pēnas senio cogente laxauerint: nec ad p̄prios filios ydonei p̄sit inueniri. Plumis suis genitorū mēbra fouētes escis corpa lara reficiūt ⁊ pia vicissitudine iuuenes reddūt q̄d a parētib⁹ parunli susceperūt. Magnus q̄z albertus in. xxiij. li. de aialibus dicit de ciconia: q̄ ita diu nutrit parentes q̄ diu nutrita est ab eis: et ideo pia anis ab antiq̄s ē vocata. hec albert⁹. Etiā qz parētes docuerūt nos. Ideo debem⁹ eis obedire: p̄pterea Paulus ad colōcē. iij. ca. ait. Filij obedite parētib⁹ vestris per oia: hoc em̄ placitū est deo. Nota cū dicit per oia. Intellige in oibus que sunt s̄m deū ⁊ iusticiā: qz aliter nō esset eis obedīdū: sed multo potius sunt odiēdi: iuxta illud Luce. xiiij. c. Si q̄s non odit patrem suū ⁊ matrē nō p̄t meus esse discipul⁹. Deus em̄ est v̄rior: pater. Hinc deutrono. xxxij. c. 32. Nunqd nō ipse est pater tuus qui possedit ⁊ fecit ⁊ creauit te. hinc Hiero. in eplā ad Helidiorū nundū episcopū eplā incipit. Quāto studio ⁊ amore cōtenderim: dicit sic. Licet in lumine pater iaceat ⁊ calcatū perge parentē: sicis oculis ad verillū crucis euola: solū pietatis genus est in hac re esse crudelē. hec hierony. ¶ Scōs p̄f dicitur sp̄ialis: vt platus vel sacerdos: q̄ honorādus est ratio ne dignitatis duplici honore scz sustētatiōis ⁊ subiectōis s̄m illud Pauli. i. ad thimo. v. c. Qui bene presunt p̄byteri duplici honore digni habeātur maxime qui laborāt in verbo ⁊ doctrina. P̄mo honorādi sunt de temporalib⁹: vt p̄uideat eis. Unde paulus. i. ad corinth. ix. c. ait. Qui altario deseruūt cū altario participāt. Ita ⁊ dñs ordinauit his qui euangelium annunciant de euāgelio viuere. hec ille. Secūdo honorādi sunt per obedientiā. hinc Paulus ad hebre. xiiij. ca. inquit. Obedite prepositis vestris ⁊ subiaccete eis. Ipsi em̄ peruigilāt quasi rationem p̄ aiabus vestris reddituri. ¶ Tertius pater dicit temporalis potestatis vt sunt reges ⁊ principes ac domini temporales qui dicūtur patres. Et q̄ p̄prium officium patris sit benefacere filijs. Sic serui naaman vocabant principes suum patrē: vt dicit. iij. Reg. v. c. vbi direrūt ei. Pater si rem grādē dixisset tibi p̄pheta p̄fecto facere debueras. Et quo textu p̄t q̄ reges ⁊ principes dicūtur patres: qz debent diligere ⁊ intendere bonū populi. Et istos honoram⁹ per subiectōes. Quia vt ait Paulus ad Roma. xiiij. c. Dis aīa ptātibus sublimioribus subdita est. Et hoc nō soluz timore sed amore. Nec solū p̄pter rōnem: sed p̄pter cōscientiā. Rō aut̄ hui⁹ est s̄m Paulū ibidē quia omnis potestas a deo est. Et ideo subiūgit paulus. red.

Cassiodorus
De ciconia
exemplū.

Magn⁹ albertus.
Paulus.

Lucas.
Deutrono.
Hieronym⁹.

Scōs p̄f dicitur
sp̄ialis vt platus vel sacerdos.
Paulus.

Paulus.

Terti⁹ p̄f dicitur
temporalis vt rex vel princeps.

Paulus.

Paulus.

Salomon.

Quartus pa-
ter dicitur etate.
Leuiticus.
Ecclesiasticus
Marcus tullii?

Valerius ma-
ximus.

Valerius ma-
ximus.

Quintus pater
dicitur cura.

Ecclesiasticus

Sanctus tho-
mas.

Secunda questio
vtrum pater spiritualis
sit magis diligendus quam
pater carnalis.
Pater dicitur
dupliciter.

Est vnus pater
super omnes
patres.
Esayas. i
Jeremias.

dite oibus debita: cui tributū tributum: cui vetigal vetigal: cui timorē timorē: cui honorē honorē. hinc Salomon puerb. xxiii. c. Time dñm fili mi ⁊ regē: ⁊ cū detractoribus nō cōmis-
scearis. Quartus pater dicitur etate: de quo p̄cipif Leuit. xix. c. Lorā cano capite surge ⁊ honora psonā senis. ⁊ Eccli. xxix. c. In medio magnatorū loqui nō presumas: ⁊ vbi sunt senes nō multū loquaris. hinc Marcus tullius in. ij. lib. de off. cius ita inquit. Facillime ⁊ in optimā partē cognoscūtur adolescētes qui se ad claros viros ⁊ sapientes ⁊ bene consulentes reipublice ptulerunt: quibus cū si frequētes sunt asserūt opinionē populo eorū fore se similes quos sibip̄si delegerint ad imitandum. Hec tullius. Et valerius maximus in. ij. lib. c. i. de institutis antiquis dicit sic. Senectuti iuuentus ita cumulātū ⁊ circūspēctum honorē reddebat tanq̄ maiores natu adolescentiū com-
munes patres essent. Et iterū ibidem Valerius ait. Inuitati ad cenā diligenter querebant quā ei cōiuiuo essent interfuturi ne senioris aduentū discubitu precurrerent sublataq̄ mēsa priores consurgere ⁊ abire patiebant. hec ibi. Quintus pater dicitur cura: de quo Eccli. iiii. ca. dicit. Esto pupillis misericors vt pater: ⁊ pro viro matris illoꝝ ⁊ eris tu velut fili⁹ altissimi obediens: ⁊ miserebitur tibi magis q̄ mater. hec ibi. Hunc patrem tenemur honorare reddendo vicem in benefaciēdo. vñ Eccli. xxx. c. Gratia fidei iusoris ne obliuiscaris: dedit em̄ pro te animā suam. Et breuiter in hoc p̄cepto s̄m Thom. in. ij. q. cxxij. ar. v. in responsione ad. ij. argu. intelligit mandari quicquid pertinet ad reddendū debitum cuiuscūq̄ p̄sone. Et sic p̄ questio-
nis declaratio. Secundo quod dictum est in questione p̄cedenti: quod ois pater ex vi huius p̄cepti est honorandus. Ideo cōtin-
git dubitare vtrum pater sp̄ualis sit magis diligendus vlt̄ hono-
randus q̄ pater carnalis. Pro responsione hui⁹ questionis nota quod in isto p̄cepto cum dicitur honora patrem tuū. Pater proprie sumitur ille qui est p̄ncipium p̄ generationem quo adesse nature vt est pater carnalis. Vel dicitur pater qui est p̄ncipium per ministeriū regenerationis quo adesse gratie vt est pater sp̄ualis. Et sic isti duo proprie dicūtur patres. Alio modo sumit pater non s̄m p̄p̄iam rationem: sed s̄m rationem p̄sone: ⁊ sic dicitur pater vel ratione etatis vel potestatis aut dignitatis vlt̄ cure. de quibus oibus dictum est in questione p̄cedenti. Preter istos patres est vnus alius super omnes qui dicitur pater noster celestialis qui habet plenissimā rationem paternitatis tam re-
spectu corporis q̄ aie. de quo Esa. lxxij. c. ait. Tu dñe pater noster redemptor noster a seculo nomen tuū. ⁊ Jeremie. lxxij. ca.

Factus sum israeli pater et effraim primogenitus meus est. et Malachie. ij. c. Nunquid non pater vnus omnium nostrum? Nunquid non deus vnus creauit nos? Hic ergo solus est verus pater et non alius qui formauit corpora nostra in vtero matris. Et propter hoc ait veritas Math. xiiij. c. Et patrem nolite vocare vobis super terram. Vnus est enim pater vester qui in celis est. Nec vocemini magistri: quia magister vester vnus est Christus. Hec ibi. Intellige hic quod Christus est magister et pater principalis: a quo ceteri magistri et patres procedunt. Unde Hieronimus in. iij. lib. super matheum sic declarat hunc passum dicens. Nec magister nec pater vocandus est alius: nisi deus pater et dominus noster Iesus Christus. Pater quidem quia et ipso sunt omnia. Magister quia per ipsum omnia vel quonia per dispensationem carnis omnes reconciliati sunt deo. hec Hieronimus. Quid obsecro operantur pater vel mater in formatione filij? Qui ignorant quid habeat in vtero vtrum masculus vel femina: an magnus an paruus: aut viuus aut mortuus. Sed pater ille celestis est qui omnia per infinitam potentiam suam format corpora: et creat animas. Propterea Iob agens gratias huic indulgentissimo patri: ita inquit. Adhuc tu die fecerunt me et plasmauerunt me totum in circuitu et sic repente precipitas me. Admemento queso quod sicut lutum feceris me et in puluerem reduces me. Nonne sicut lac multasti me et sicut caseum me coagulasti. Pelle et carnibus vestisti me ossibus et nervis cooperasti me. Vitam et misericordiam tribuisti mihi. Job. x. ca. Etiam illa sanctissima ac fidelissima mulier machabea dum septem filios suos cerneret coram se occidi a rege anthioco eo quod nollent carnes porcinas contra legis precepta comedere: horribatur illos ad mortem dicens vt vellent corpora sua ac propriam vitam reddere creatori omnium qui eis talia contulerat. vñ ij. Machab. vij. c. sic loquebatur. Nescio qualiter in vtero meo apparuistis. Neque enim ego spiritum et vitam donavi vobis vitam et singulorum membra non ego ipsa compegi. Est enim mundi creator qui formauit hominis natiuitatem: quique omnium inuenit originem. Et spiritum vobis iterum cum misericordia reddet et vitam: sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges eius. hec ibi. Unde Lactantius ait. Deus veri patris officio functus ipse corpus effudit ipse vitam qua spiramus infudit ipse est totum quicquid sumus. Hec Lactantius. Iste ergo celestis pater non solus est a nobis honorandus: sed totis reassumptis viribus est legitime adorandus ac pura mente colendus. ideo precipi nobis Deuter. vi. ca. et Math. xxiij. Marci. xij. et Luca. x. c. sic. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex

Malachias

Mathaeus.

Hieronimus?

Job patienter
sibi agit gra-
tias domino.Mulier ma-
chabea hor-
ribatur filios
ad mortem
ij. Machab.

Lactantius.

Mathaeus.
Marcus.
Lucas.

Malachias.

tota fortitudine tua. Sed q̄ sumus rebelles ⁊ tanto patri in grati nec exhibemus ei talem honorem. ideo p̄ Malachia p̄phetam cōqueritur di. Filius honorat patrē ⁊ seruus dominū suū. Si ergo pater ego sum vbi est honor meus? Et si domin⁹ ego sum vbi est timor meus dicit dñs exercitū. Malach. ij. c. Quasi dicat fm̄ hieronymū sup eodem loco. Aut pater su⁹ vester aut dñs. Si pater debitum patri honorē reddite: dignam parenti offerte pietatem. Si dñs cur me contēntis: cur dñm nō timetis? Et sic patet q̄tūm teneamur patrem ac creatores nostrum simpliciter super omnes patres ac creaturas honorare. Quādo autem queritur. Utrum pater sp̄ialis sit magis diligendus q̄ pater carnalis. Ad hoc dicitur q̄ Quis pater sp̄itūalis ⁊ pater carnalis sint ministri illius eterni patris cui⁹ gratia ac virtute operantur in generatione filij: tamen pater sp̄ialis non est ita vere causa beneficij quod filio impendit sicut pater carnalis: quia nō dat illud nisi pure ministerialiter.

Hierony.

Responso q̄
stionis.

Pater sp̄itūalis et pater carnalis sunt ministri illius eterni patris.

Tertia questio vtrū pater sit magis diligendus q̄ mater.

Sanct⁹ tho.
Philosoph⁹.

Pater habet excellentiorē rationē principij q̄ mat. Hieronym⁹.

Pater autem carnalis dat filio esse nature sicut principium ⁊ causa magis efficiens per generationē quo ad esse nature. Et similiter beneficiū nutrimenti ac doctrine. Et sic videtur magis diligendus. Honor tamen magnus debetur patri sp̄ituali qui videtur esse p̄ncipium per ministerium regenerationis quo ad esse gratie. tñ ratione status dignitatis: beneficij: ac subsidiij sp̄itūalis. Et ita in sp̄ialibus videtur magis honorandus ac obediendus. Et dictis p̄ questionis determinatio. Tercio sup isto precepto talis mouetur questio. Utrum pater sit magis diligendus q̄ mater. Huic questioni respōdet sanctus Tho. in. ij. q. xvi. ar. x. vbi dicit q̄ in omnibus istis cōparationibus potest esse tanta distantia virtutis ⁊ malicie vt amicitia soluat vel minuatur vt philosophus dicit in. viij. li. ethicor. Sed si loquamur pprie ⁊ per se: vt intelligatur q̄stio an pater in q̄tūm est pater sit magis diligendus matre in quā tum est mater. Sic dico q̄ pater magis est amādu⁹ q̄ mater: cuius ratio in hoc est: quia pater ⁊ mater amantur vt quedā p̄ncipia naturalis originis. Pater autē h̄ excellentiorē rationem p̄ncipij q̄ mater: quia pater est p̄ncipium p̄ modū agentis: mater autē magis p̄ modū patientis ⁊ materie. Et ideo p̄ se loquendo pater est magis diligendus. Nota q̄ loq̄mur h̄c de amicitia que debet patri ⁊ matri fm̄ generationis rōnem. hinc hiero. sup ezechielē ait. Post deū oim patrem diligendus est pater: postea mater. Iterū hiero in eplā de honorandis parentibus. Et est p̄ncipiū eplē. dicit sic. Parentū meritis subiu gans filios. oipotens deus: seruendi legē posteris in. officio

hedit vt diuino cogatur imperio facere: qđ debuit pietas sua
 dere dicente in libro Erod. Honora p̄rem tuū ⁊ matrē tuam:
 sicut p̄cepit tibi dñs: vt bene sit tibi ⁊ longe sis vitē sup terrā
 quā dñs deus tuus dabit tibi. Audite filij salutiferā iustionē
 ⁊ p̄cepta legis affectu debiti amoris implete. Seruite patri-
 bus futuri patres: ⁊ matres vestras tenera charitate diligite
 vt vestre cōiuges matrū mereant noie nūcupari. Nemo parē
 tem asperis ledat verbis. Non fiat amara dulcedo. Hoc sit in
 ter parentes ⁊ filios qđ dño iubēte natura pr̄inuit. Affectum
 sonēt quicqđ lingue dixerint liberorū. Inter caras cōiunctasq̄
 p̄sonas pietatis iura seruent. Ora filiorū loquātur qđ parētes
 delectat audire. Prebeat parentib⁹ amorū mixta formido.
 Qui p̄mi sunt nobis cā nascendi. Exhibete. patrib⁹ filij quod
 vos potestas paterni nois cogit: qđ a deo est eorū meritis at-
 tributa vt ipsa a nobis exigit qđ natura iubet. hec hiero. Sz
 si loquamur de amicitia q̄ debetur parentibus s̄m alias spēs
 amicitie. Aut rōne laboris: aut ratione virtutis: aut dilectōis
 vel certitudinis. Sic dico qđ mater est valde honoranda ac ca-
 ro corde diligenda. Nam mater magis ac magis laborat circa
 filios q̄ pater: scz portando: pariendo educādo. ideo d̄: Eccli.
 vii. ca. Semitum matris tue ne obliuiscaris. ⁊ Thobie. iiii. ca.
 Admor enim esse debes que ⁊ p̄ra pericula passa sit propter
 te in vtero suo mater tua. Etia mater est magis certa de gene-
 ratione filij q̄ pater qui ⁊ si credit filiū esse suū: tñ non habet
 certitudinem. Dicit em̄ philosophus in. ix. lib. ethicoz. qđ ma-
 tres magis sunt amantes filioz. Laboriosior em̄ est generatio
 matrū ⁊ magis sciunt qui ipsarū sunt filij q̄ patres. Mater
 quoq̄ maiorem partē habet in corpore filij q̄ pater: qz quasi
 totuz corpus filij formatur ex matre. Et em̄ dicit philosoph⁹
 in p̄mo de generatione animalium. Femina in generatōe dat cor-
 pus. Et ideo propter huiusmodi rationes. mater plus diligit
 filium q̄ pater. Unde in morte vel in aduersitate filij magis
 dolet et affligitur mater q̄ pater. Quia mulieres naturaliter
 magis compatiuntur q̄ viri: eo qđ mulier est magis mollis et
 passibilis cum sit frigida ⁊ humida. Nam in omni genere ani-
 malium s̄m philosophum femie sunt molliores masculis pie-
 ter vlsam ⁊ leopardam. Vir autem est naturaliter calidus et
 ficcus: ⁊ ideo nō sic de facili patitur aut cōpatitur. Unde si fi-
 lius sublimat ad honores plus gaudet pater q̄ mater. Quod
 autem mater magis tristetur in aduersitate filij. Pater vero
 magis gaudeat clare per verba Salomonis probatur: qđ Pro-
 uerbioum. x. c. ait. Filius sapiens letificat patrem: filius ve-

Nota aureā
 suam diuī
 hieronymi.

Nota quō
 mat̄ est caro
 corde diligē-
 da ac hono-
 randa.

Eccliaſticus
 Thobias.
 Philosoph⁹
 Mater ma-
 gis amat fi-
 liuz q̄ pater
 ⁊ quare.
 Phūs.
 Mater i ad-
 uersitate fi-
 lioz maḡ af-
 fligit q̄ p̄.

Salomon.

Hieronymus?

Nota pul
chra h̄ba h̄ ie
rony.Quot q̄tra
patitur mat
amore filioꝝQuarta que
fito vtrū vir
debeat maḡ
diligere vroꝝ
rē q̄ patrem
aut matrem
Thomas.

Matheus.

Hieronymus?

ro stultus mesticia est matris sue. Propterea cū amor dilectiō
sive charitas sint reciproca: obligat filius totis reassumptis
viribus matrē diligere ac venerari. Hinc hiero. in epla de ho
norandis parentibus. Quequidem epla incipit parentū mes
ritis: dicit sic. Ad tribus quoq; filij debiā impendite reue
rentiam que vobis vteri more seruientes pondus vestri corpo
ris tollerant: atq; ignotam portant infantia. famulatū quē
dam exhibent nascituris. Illo tpe nō solum sibi mater esurit:
nec acceptos cibos sola digerit. materno victu alitur ille q; la
tet: eiusq; membra alterius cōmesticans pascuntur. vt homo
futurus alterius moribus saturetur. Quid ergo ipsa memo
rem nutrimenta ⁊ tenere infantie dulces iniurias quas nutri
tonis affectus de suis parabolis sumit? Quid cibos in matre
pfectos qui femineis manantes ex membris: lacteum lactendū
soluūt in succum ⁊ invalidas fauces liquido sapore profun
dunt? Logente natura: sumūt infantes quod bibant ⁊ dente
nō nato. hoc sibi currentibus labiis eliciunt: qd non sit necesse
mordere. Seruiūt materna postteris pectora: seruiūt ipsis in
cunabulis manus: ⁊ terga mēbris deuota lactentiū gratos ar
tus accipiūt. Oprat mater paruulū crescere: oprat cito videre
maiozem: eūq; innumeris iuuenū inuisere festinat nunq; sibi
forsitan seruiurū. His tot tantisq; pcedentib; factis parenti
bus tota d; alacritate serui. Reddatur nature debitū red da
tur parentib; qd debetur. Exsolue filij qd debes ⁊ officia debi
ta qualicūq; exhibe famulatū: q; parentib; nemo pōt reddere
qd debetur. hec hiero. Et sic patet q̄tum teneant filij parenti
bus ⁊ quomodo pater aut mater sint caro corde diligendi.

Quarto sup eodem pcepto queritur. Vtrū vir cōiugatus te
nearur magis diligere vrozem q̄ patrē aut matrem. Et vide
tur q; vro: sit magis diligenda: q; d; Bene. ij. c. q; vobrem relin
quet homo patrē ⁊ matrē ⁊ adheret vroni sue ⁊ erūt duo in
carne vna. Respondeo huic questioni s̄m Thomam in. ij. q. q.
xxvi. ar. xi. vbi dicit. Gradus dilectionis attendi pōt: aut s̄m
rationē boni: aut s̄m rōnem cōiunctionis ad diligentē. Secū
dum ergo rōnem boni qd est obiectus dilectionis magis sunt
diligendi parentes q̄ vrozes: q; diliguntur sub ratione princi
pij ⁊ eminentioris cuiusdā boni. Secūdum aut rōnem cōiun
ctionis magis diligenda est vro: q; vro: coniungitur vno et
vna caro existens: s̄m illud Math. xix. c. Itaq; iam non sunt
duo: sed vna caro. Et ideo intensius diligitur vro: sed maiori
reuerentia est parentibus exhibenda. hinc Hieronymus in epla
de honorandis parentibus dicit sic. Parentes enī adeo debēt

haberi bulciores: qz p̄ alios reparari nō possunt. Et cum eos
 lex nature subtraheret: nec patrem tibi alterū poteris inuenis
 re nec matrē. Mutato cōiugio vitricus pater est: nec nouer
 ca pōt nomen matris implere. hec Hieronymus ad furias ait
 honora patrem si mente a vero patre nō separet. hec Hierony
 mus. Ad auctoritatē autē que in p̄ncipio allegat. dicit sanct⁹
 Thomas sic: q̄ uon q̄rtum ad oia deseritur pater ⁊ mater p̄
 pter vxorem. In quibusdam em̄ magis debet hō assistere pa
 rentibus q̄ vxori. Sed q̄rtum ad vnionē carnalis copule ⁊ co
 habitationis relictis oibus parentibus homo adheret vxori.
 Nō ergo si n̄pliciter relictis oibus: qz nō his que ad parentes
 p̄tinent quibus subueniendū est. ideo Hieronymus in epla d̄
 honorandis parētibus ait. Foueat senectus parentū ⁊ factis
 eoz vicissitudo reddat. Habet em̄ quandā senectus infantia.
 hec Hieronymus. Et sic patet questio. ¶ Quinto sup isto p̄ce
 pro iterum mouet talis questio. Utrum hō debeat magis di
 ligere filiū q̄ patrem: ⁊ videt q̄ sic: qz gratia pficit naturas
 sed naturaliter parētes plus diligūt filios q̄ ab eis diligant
 vt obs dicit in. viij. li. physicoz. ergo debemus magis dilige
 re filios q̄ parētes. Huic questioni respōdet sanctus Tho. in
 ij. ij. q. xvi. ar. ix. vbi dicit qz gradus dilectiōis cōsiderari pōt
 dupliciter. Uno modo ex pre obiecti: ⁊ sic illud qd̄ h̄z maiores
 rōnem boni est magis diligēdū: qz est deo filius. ⁊ ideo pater
 est magis diligēdus q̄ filius: qz patrē diligimus sub rōne p̄n
 cipij quod habet rōnem eminētioris boni ⁊ deo filioris. hinc
 Ambrosius sup illud Ad Arb. honora patrem: dicit sic. Prim⁹
 gradus pietatis est iste vt quos actores tibi voluit esse deus
 honores obsequijs: abstineas cōrumelijs. Nec vultu ledenda
 est pietas parentū: hec Ambrosius: ⁊ Crisostom⁹ super illud.
 Adulter ecce filius tu⁹. dicit sic. Docet nos x̄ps vsqz ad vltimā
 respiratiōnē parentum diligentia habere. Quia em̄ alijs mu
 lierib⁹ astantib⁹ nihil dixit: docet nos plus aliquid ipendere
 parentib⁹. hec Crisostomus. Alio modo cōputat gradus dile
 ctionis ex parte ipsius diligētis: ⁊ sic magis diligit: qd̄ est cō
 iunctius: ⁊ h̄m hoc filius est magis diligendus q̄ pater: vt
 Philosophus dicit in. viij. ethicoz. Doc autē p̄batur quadru
 plici rōne h̄m Tho. ibidem. Et egidium romanū in. ij. li. de re
 gimine p̄ncipum. parte. ij. c. iij. Primo quidez: qz parentes di
 ligunt filios vt aliquid sui existentes. Pater autē nō est aliqd
 filij. Et ideo dilectio h̄m quā pater diligit filiū familiarior est di
 lectioni qua q̄s diligit seipm. Amor ergo parentū erga filios
 p̄cedit a causa ad effectum: ⁊ a supiori ad inferius. S; amor

Hieronym⁹:
 Nota distin
 ctionem sanc
 tti thome.

Hieron ym⁹

Quinta qd̄.
 Utrū debe
 at q̄s magis
 diligere filiū
 q̄ patrem.
 P̄hus.
 Sanct⁹ tho:
 mas.

Ambrosius:

Crisostom⁹.

P̄hus.
 Sanct⁹ tho:
 Egidius ro:
 manus.
 Prima rō:

Filiorum ad patres pcedit ab effectu ad causam ⁊ ab inferiori ad superius. Naturale est autē q̄ superiora influunt in inferiora ⁊ pseruant ea: nō autē econuerso. Parentes ergo naturaliter afficiunt ad filios vt influant in eos: ⁊ vt cōgregent eis bonay possessiones ⁊ nūmismata. Filij nō econuerso nō pgregant p patribus suis: imo potius diripiunt ⁊ rapiunt bona parentū q̄ inferiora nō influunt in superiora: s̄ sunt eis subiecta. ¶ Secunda rō sumit ex certitudine plis. Nam parentes magis sunt certi de sua ple q̄ ples de suis parētibus. Ples em̄ certificari nō pōt nisi ex auditu ⁊ quibusdam signis. Parentes autē statim cognitionem habent de ipsa ple. Ideo tanto amor est validior q̄to apud parētes est maior certitudo de ple. Et ex hac rōne pbatur q̄ matres plus diligunt filios q̄ patres: q̄ de illis certiores existunt: patres vero habent solam opinionam. ¶ Tertia ratio sumit rōne p̄pinq̄uitatis vel vnionis. Nam filius est magis p̄pinq̄uus ⁊ vnitus patri q̄ econuerso. Luz ergo amor quādam vnionē importet: q̄ amor nil aliud est q̄ q̄dam vis vnitiua ⁊ concretua amātis cū amato. Ideo filij tā q̄ magis vniti ⁊ magis p̄pinq̄ui parētibus magis diliguntur ab ipsis q̄ econuerso. Filij em̄ sunt quedā pars parentū: pars autē magis vnitur cū suo toto: q̄ apprehendit ab ipso q̄ totū vnitur parti q̄ ab ea cōprehendi nō potest. ¶ Quarta ratio sumitur rōne durationis. Nam q̄to amor magis durat tāto efficitur vehementior. Amor autē parentum ad filios vehementior est q̄ filiorum ad parētes. Statim em̄ pater incipit diligere filiū: filius autē tempore pcedente incipit diligere patrē. Dilectio autē diuturnior est fortior s̄m illud Ecclesiastici. ix. c. Non relinquant amicum antiquū: nouus em̄ nō erit similis illi. Et sic patet q̄ filius magis diligitur a patre q̄ econuerso. ¶ Propter q̄d a parentes spectat dirigere filios ⁊ sollicitari circa regimen eorum: q̄ quilibet sollicitus esse debet circa ea que vehementer amat ⁊ diligit. Ad id vehemēter excitamur clarissimo exemplo patientissimi ac beatissimi Job qui summam vigilantiam circa filioꝝ suorum disciplinam seruauit. Vñ Crisostomus circa finē. iij. lib. contra impugnātes vitam monasticā: dicit sic. Job sanctissimū virum eū ex virtutib⁹ reliquis scriptura collaudat q̄ fuerit iustus: q̄ verax: q̄ religiosus: q̄ pius: tamen ex eo maxime q̄ filioꝝ optime nutriendorum habuit summā diligentiam. Non em̄ ea cura vtebat vt aurum illis copiosissime acquireret: nō vt humana gloria vendens ac illustres cerneret. Sed quid ille tandē requirebat? Audi quid scriptura dicat. Cum cōsummati inquit essent die

Secunda ratio.

Mater magis diligit filium rōe certitudinis.

Tertia rō.

Quid est amor.

Quarta rō.

Nota d̄ Job Crisostom⁹. Job laudat q̄ habuit summā diligentiam

Oēs pates debēt excita

es coniuuij mittebat. Job ⁊ sanctificabat eos. Consurgensq; diluculo offerebat p̄ eis sacrificia p̄ singulos eorum. Dicebat em̄ Job in code suo. Ne forte benedixerint deū filij mei in cordibus suis: vlla me iam nobis erit excusatio: qm̄ is q̄ ante gratiam ante legem fuit: qui nullo sacrarum litterarū magisterio instructus erat: tantam filioꝝ ostendit p̄uidētiam: vt de incertis quoq; eozꝝ ⁊ occultis tremere paueretq; delictis: que nam nos iam excusabit rō: qui cū simus sub gratia cū huiusmodi exemplis abundemus: totq; monitis erudiamur: non modo p̄ occultis incertisq; filioꝝ peccatis nō metuimus vtz aperta quoq; ⁊ manifesta scelera eozꝝ contēnimus. hec **Erisostomus**. Iterum **Erisostomus** cōtra parentes qui solum corpora filioꝝ diligunt: aīam autē contēnunt. sup̄ illud **Matth.** Accesit ad eū mater filioꝝ zebedei ita inquit. **Matres** corpus natoꝝ suozꝝ amant: aīam autē contēnunt. Desiderant em̄ illos valere in seculo isto: ⁊ nō curant quid sint passuri in illo. Alij patres militias filijs p̄uidēt. Alij honores: ⁊ nemo filijs suis p̄uidet deus. Perditionē illorum cū magno p̄cio cōparant ⁊ salutē illozꝝ: nec dono accipe volunt. Si viderint illos paueres tristant ⁊ suspirāt. Si autē viderint illos peccantes nemo tristat vt ostendāt qz corporū parentes sunt nō aīaz. hec **Erisostomus**. ¶ Et iā **Hieronymus** ad **Tirasium** de morte filie circa mediū eplē. Que quidem epistola incipit. Benedicto ⁊ dilectissimo parenti **Tirasio**: sic ait. Destitutos se a morientibus filijs parentes conquerunt. Et viuos filios aut propter honores: aut p̄pter negocia peregrinis regionibus credūt. Et gaudent tota vita sine filioꝝ affectibus commozari: dū modo capiant qđ cupiunt de suis pignozibus adipisci. Et vt ad palatia p̄gant peregrinant: ⁊ ad studia dignitatis nauigāt acq; renda. Vel ad causas patrimonij aliquas explicādas cum labore ⁊ periculo p̄ficiscentes omnes proprios filios impellūt: nec secum vacare quos diligunt patiuntur. Sed vt ad palatia celi ad studia xpi: ad honorem vite perpetue ad patrimonium possessionis eterne cū securitate valeant peruenire: nemo filios suos a se libenter gratulat̄ abscedere. Ad comparāda peccata gaudent tam parentes a filijs q̄ filij a parentibꝝ puocante dyabolo separari. Ad indulgentiam vero percipiēdam nolunt abinuicem deo puocante discerni. hec **Hieronymus**. Patet itaq; ex dictis q̄ amor parētuz ad filios est validior ac vehemētior q̄ econuerso. Et propter hoc tenentur patres in debitū finē dirigere filios. Atq; eos magis amare fm̄ bonū anime q̄ fm̄ bonū corporis. Ad argumentum autē factum

re filios ad cultū vnus veri dei exēplo beatissimi Job.

Erisostomus arguit parentes q̄ nō animam: s; solū corpora filioꝝ diligunt.

Hieronymus.

Aurea vba.

Sanctus tho.
 videt ad ar-
 gumentum.
 Sexta qd.
 Utrum illi q
 honorat pa-
 rentes conse-
 quat aliquam
 magnam mer-
 cedem a deo
 Sanctus tho.
 Primum desi-
 derabile.
 Secundum desi-
 derabile.
 Tertium de-
 siderabile.

Quartum desi-
 derabile.

Quintum desi-
 derabile.

Ecclastici.

Petrus rauē-
 nas.

Carmina no-
 tanda.

in opostum dico qd parentes naturaliter plus diligunt filios
 fm rōnem cōiunctionis ad seipm. Sed filius naturaliter pl
 diligit patrē fm rōnem eminentioris boni: vt dicit sanctus tho-
 mas vbi supra in responsione ad .ij. argumentum. Et sic patet
 solutio totius questionis. ¶ Sexto et vltimo sup verbo istius
 precepti: cum dicit. Et sis longeuus sup terrā quam dñs de-
 us tuis dabit tibi. Talis mouet dubitatio. Utrum illi q ho-
 norant parentes suos sequant aliquam magnam mercedē a dño
 pter longitudinē vite corporalis. Huic questioni respondet san-
 ctus Tho. in opusculo de decem pceptis dicens. Sciendum est
 q honoratibus parētes quinqz magna desiderabilia pmittū-
 tur. ¶ Primum desiderabile est gratia in p̄senti et gloria in fu-
 ro queduo sunt maxime desiderabilia. Vñ ecclastici. iij. c. ho-
 nora patrem tuū vt supueniat tibi benedictio a deo: et benedi-
 ctio illius in nouissimo manet. ¶ Secundum desiderabile est vita
 ideo signanter dicit in hoc pcepto vt sis longeuus sup terram
 Dicit em̄ longeuitas quasi longa etas. Et ecclastici. iij. c. habe-
 tur sic. Qui honorat patrem suū vita viuet longiore. ¶ Tertium
 desiderabile est habere filios sibi gratos et acceptos. hoc
 pmittit Ecclastici. iij. c. sic. Qui honorat patrē suum iocundabi-
 tur in filijs et in die orationis sue exaudiet: ideo Math. viij. c.
 In qua mensura mēsi fueris remetiet vobis. Nota remetiet
 vobis: id est iterum mensurabit. ¶ Quartum desiderabile est ha-
 bere famam laudabilem quā oēs magno desiderio appetunt. hec
 pmissio habet Ecclastici. iij. c. sic. Gloria est hoīs ex honore pa-
 tris sui. Et iterum ibidem habet sic: qz male fame est qui de-
 linquit patrem: et est maledictus a deo: qui exasperat matrem.
 ¶ Quintum desiderabile est habere diuitias. Quod magnum est
 istud desiderium in cunctis hoibus. Quod quot labores. die noctuqz
 qz sustinent miseri mortales ppter diuitias acquirēdas. Sed
 hoc desiderium diuitiarum adimplet ex honore parentū. Ecclastici.
 iij. c. Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autē
 matris eradicat fundamēta. hinc Petrus rauēnas in quodā
 sermone ait. Auelle a sole solis radiū et nō lucet. Riuum a fon-
 te et arefcit. Ranū ab arboze et exficcat. Mēbrum a corpe et pu-
 trescit. Separa filiū a deuotione paterna et iam nō est fili⁹ sed
 frater: et collega illoꝝ de quibus dicit. Vos ex parte dyabolo
 estis. hec ille. Patet itaqz ex dictis determinatio questionis.
 Sed p cōplemento explanatiōis huius pcepti. Notabis car-
 mina sup eodem doctoris eiusdem que sequunt. ¶ Qui precepta dei contēnit iussaqz legis.
 Vel qui noluerit parere parentibus atqz,

Alere si possit miserōs: inopes ⁊ egenos.
 Iridentēq; patrem vel matrem vel maledicens.
 Herberat: opprobrians: blasphemans: aspere turbans.
 Mortur aspernēs: habeas in honore parentes. *Vec ille.*
 ¶ De quinto precepto diuine legis.

Quintum preceptum diuine legis

scribit Exodi. x. c. sic. Non occides. Per qđ qđ dem pceptum explicite phibet homicidium sed implicite: vt inquit sanctus Tho. in. ij. q. cxxij. ar. vi. in rñsione ad scđm arg. phiben tur oia nocumēta que in psonam primi inferuntur: sicut dicit Leuitici. xix. c. Non stabis qđ sanguines primi tui. Et sicut phibet odium primi: iurta illud Leuitici. xix. c. Non oderis fratrem tuum in corde tuo. s; publice argue eus. Et breuiter in hoc pcepto phibet ois motus ire qđ primus siue ille motus sit tñ in corde: ⁊ tunc pprie dicit ira siue sit in ore ⁊ tunc dicit cōtumelia: siue sit in ope vt est percussio circa mortē. ¶ Est atq; considerandū ad maiorē euidentia sicut Tho. in. iij. opusculo: qđ tripliciter fuit erratū ab antiqs qđ istud pceptū. Quidā enim dixerunt qđ nō lz occidere etiā bruta aialia: s; hoc falsum est: qđ nō est pctm vti illis qđ sunt subdita hoīs ptati. phs etiā dicit i politica qđ venatio est sicut iustū bellū. Quidā alij dixerūt qđ p istud pceptum phibitū est homicidiū quocunq; ⁊ qlitercūq; qđ vñ homicidas dicūt esse iudices seclares qđ pdenant sicut leges aliquos ad mortē. qđ quos dicit Aug. qđ deus p hoc pceptum nō abstulit eis ptatem occidēdi. Vñ deute. xxxij. c. Ego occidā ⁊ ego viuere faciā. Est ergo licitū illis qđ mandato dei occidūt: qđ tñc deus hoc facit cū ois lex mandatū dei sit. hinc puer. viij. c. Per me reges regnāt ⁊ leges peditores iusta decernunt. Propterea Aug. in. i. li. de ciuitate dei. c. xxvi. ita inquit Nam ⁊ miles cū obediēs ptati sub qđ legitime pstitur est hoī minem occidit nulla ciuitad sub lege reus est homicidij: imo nisi fecerit reus est iperij deserti atq; pempti: quod si sua spē atq; auctoritate fecisset crimē effusi humani sanguis incidisset. hec Aug. Cū ergo dicit nō occides: est sensus. Nō occides propria auctoritate: vt exponit scđs Tho. vbi supra. ¶ Quidam alij dixerūt qđ p hoc pceptū nō occides phibet quidē nō occidere aliū: sed nō phibet quin hō possit occidere seipm. Et sic legimus plures phos seipfos occidisse: vt Cleantē. Crispum Zenonē. Empedoclē. Cathonē vtricēsem. Democritū. Ambrachiotē. ⁊ Theobitū. Isti octo pbi seipfos interfecerūt: vt scri

h ij.

Nota qđ dicit sanctus thomas. Leuiticus. Fterum.

Sanctus tho. Pulchra explanatio ⁊ op diuersa opinabant anti qui de homicidio.

Augustinus Quō liceat occidere hoī minem.

Augustinus Nota verba augustini.

Sanctus tho. Alia opinio an hō possit occidere se ipsum. Octo pbi occiderunt se ipsos.

Lactantius
De curtio ro
mano.

De Bruto et
Arunte.

De detio.

De marco re
gulo.

De codro.

De epaminū
da.

Lucretia oc
cidit seipam
Titus liui?
Augustinus
Valeri⁹ ma
ximus.
Quidius.
Epithaphiā
Lucretie.

Qui occidit
seipm graui
us peccat.
Augustinus
Lactantius.

bit. Lactantius in. iij. li. diuinarū institutionū. c. xvij. Sūt. alij
plures p̄ter istos q̄ se dederūt in mortes: vt curtius roman⁹ q̄
cū esset animi ac generis nobilissim⁹ adolescēs p̄cipitem se de
dit: teste Valerio maximo in. v. li. c. vi. De hoc facto curtij etiā
Aug. scribit in. i. iij. li. de ciui. dei. c. xl. Et titus lipi⁹ in. viij. li. d
origine vrbis. ⁊ Paulus oros⁹ in cronica sua li. iij. ¶ Iun⁹ q̄
brutus p̄mus cōsul romanorū etiā se dedit in mortem. Nam
cecidit Brut⁹ mutuis cū Arunte vulnerib⁹: vt inquit Valeri⁹
maxim⁹ in. v. li. c. vi. Et Aug. in. iij. li. de ciui. dei. c. xvi. Et pau
lus orosius parū post p̄ncipium. ij. li. cronice sue. ¶ Sil⁹ Deti
us pater ⁊ detius filius se obtulerūt ad mortē: vt scribit Au
gu. in. v. li. de ciui. dei. c. xvij. ⁊ Marcus tull⁹ in. iij. li. r̄beto
rice noue. Et Titus liui⁹ in lib. viij. de origine vrbis. ¶ Idem
egit Marc⁹ regulus q̄ vt ait marcus tull⁹ quasi in fine tertij
li. de officijs: maluit e medio tolli q̄ fidē hosti datā abnegas
re: de cuius laudib⁹ ibidē plene scribit Tull⁹. ¶ Sic codrus
rex atenienfū elegit mortē: vt scribit Iustinus abbreviator
trogi Pōpei in. ij. li. ⁊ Valerius maxim⁹ in. v. lib. c. vi. ¶ Epa
minudas pariter dur thebanorū p̄ salute patrie: hasta trās
fixus est: vt habet Valerius in. ij. li. c. ij. Sed hī oēs sicut fue
runt audissimi gloria ⁊ quasi ebrj v̄tūm pompā mundi: at
q̄ auram humani fauoris infecuti: sic pariter fumos: nebulas
uentum ⁊ auram cōsecuti sunt. ¶ Amplius Lucretia romas
na occidit seipam ne vlla impudica viueret suo exemplo: cui⁹
hystoriā pulchre narrat. Titus liui⁹ in fine p̄mi lib. de origine
vrbis. Et Augu. in. i. lib. de ciui. dei. c. xix. Et Valerius mari
mus in. vi. li. c. i. huius Lucretie epytaphiū ab⁹ Quidio credis
tur esse cōpositum in hunc modum.

¶ Cum foderet ferro tenerum lucretia pectus:

Sanguinis ⁊ torrens egrederetur ait.

Accedant testes me non fauisse tyranno.

Ante virum sanguis spiritus ante deos:

Quam bene p̄ducti pro me post fata loquentur.

Alter apud manes: alter apud superos:

¶ Isti igitur omnes homicide sunt: ⁊ cum Lucretia eternas
luunt penas: quia vt ait Augustinus qui se occidit: homines
vriq̄ occidit. Si ergo non licet hominem occidere. Ergo nec
seipsum: immo grauius hoc scelus indicatur. Vnde Lactanti⁹
in. ij. li. diuinarum institutionum. c. xvij. dicit sic. Nam si hoc
micide nepharius est: q̄ hominis extinctor est eidē sceleri obs
structus est qui se necat: q̄ hōminem necat: immo vero mar
tus, esse id facinus existimandum est cuius vltio deo soli sub

facet. Nā sicut in hanc vitā non nostra sponte venim⁹: ita rur-
sus ex hoc domicilio corporis qđ tuendū nobis assignatus est
eiusdē iussu nobis recedendū est qđ nos in hoc corpus induxit
tandiu habituros donec iubeat emitti. Et si vis aliqua in-
feratur equa mente patiendus est: cū extincta innocentis aia
intra esse nō possit: habeamusq; iudicē magnū cui solivindi-
cta integra semp est. hec Lactantius. ¶ Sed nota qđ legimus
pariter in scripturis sanctis qđ plures qđ seipsos perimerunt:
quoz p̄mus fuit Sanson qđ p̄cessit in figura xpm: de cui⁹ mor-
te hī Judicū. xvi. ca. de quo Augustin⁹ in. i. lib. de ciuitati dei
ca. xvi. scribit qđ illa mors fuit ordinata a sp̄s̄sancto. Et simi-
liter dicit Aug. ibidē: de quibusdā sanctis feminis que tpe p̄-
secutionis vt sectatores sue pudicitie deuitarent se in fluuijs
p̄iecerūt: eoq; modo defuncte sunt: quarū martyria in catho-
lica ecclia veneratione celeberrima frequētantur. Hoc fecerūt
nō humanit⁹ decepte sed diuinitus iusse. De razia etiā nobilis-
simo milite legim⁹ in. ij. lib. Macha. c. xiiij. qđ seipm aiose ac
magnifice in mortē dederit. cui⁹ mors cōmendatur ac laudib⁹
extollit a doctorib⁹ catholicis eo qđ ob reuerentiā dei: atq; ob
salutē boni publici sumata fuerit. Eleazarus pariter gloria
et honore degnus est: qđ p̄ tuitione gētis sue sub pedes elephā-
tis se supposuit et occidit eū: at elephas cadēs similit̄ illū pere-
mit vt dicit. Machab. vi. c. ¶ Taceo alioz machabeoz trium-
phos quoz mors venerāda ac p̄ciosa est in aspectu dñi. Saul
quoq; occidit seipm fugiens a facie philistinoz in montibus
gelboe vt p̄ in. i. lib. Reg. ca. vlti. de cui⁹ salute dubitat. Nā
doctores hebreoz vbiq; tenent eū saluū. Dicūt eim⁹ qđ seipsum
occidit intuitu diuini honoris ne in ip̄o fierent ludibria in cō-
temptū dei cū esset rex israel. Doctores autē catholici cōiter te-
nent Saulem esse dāpnatum. Sed vide si vis nicholaū de ly-
ra qui plura notabilia dicit sup hac hystoria. Etiā doech armi-
ger saulis se interfecit vt dicit. Reg. vlti. c. Qui qđdem doech
nec ab hebreis nec a latinis doctoribus excusat qn̄ desperans
se occiderit. ¶ De seneca vero dicit qđ elegerit sibi mortē optione
sibi data. vnde Boeti⁹ in. iij. li. de solatōe p̄sa. v. dicit sic. Ne-
ro seneca familiarē p̄ceptorēq; suū ad eligende mortis coegit
arbitriū. Idcirco sunt qđ dicūt qđ seneca esset martyr si genus
mortis nō elegisset. Nā elegit vt in vtroq; brachio minueret
vt sic in balneo quasi insensibiliter moreretur. Sed quicqđ di-
catur de tam factū dissimo ac eruditissimo viro. Hoc scio qđ p̄
doctoz hieronymus inter illustres ac sanctissimos viros illuz
collat. Unde in lib. de viris illustribus dicit sic hieronymus.

Sanson occi-
dit seipm et
qd est de sa-
lute eius.
Augustin⁹.
Quedaz scē
femie seipas
dederunt in
mortem.
De razia no-
bilissimo mi-
lite.
De eleazaro.

De saule,
Hebrei opi-
nantur.
De saule qđ
fit saluat⁹.
Doctores ca-
tholici tenēt
oppositum.
De doech.
De seneca qđ
elegit sibi
mortem.

Sūt qđ dubi-
tāt de seneca

Hieronymus
 13 in fauore
 senecae,

Nota verba
 hieronymi.

Occisio hois
 potest esse iniu-
 sta triplici
 causa.

Duplex est ho-
 micidij gen-
 eris. Homicidij
 spirituale fit
 quatuor modis.

Homicidium
 corporale fit
 etiam quatuor
 modis.
 Iohannes.

Ecclesiasticus
 Exodus.

homicidium
 corporale fit
 ore.
 homicidium
 fit adiutorio

Seneca cordubensis socrionis stoici discipulus et patrum Iudaeorum
 poetarum continentissime vite fuit. Quem non ponere in cathalogo
 sanctorum nisi me ille littere perocarent que leguntur a pluribus
 pauli ad senecam et senecae ad paulum. In quibus cum esset He-
 ronimus magister et illius temporis potenterissimus et optare se dicit
 eius loci esse apud suos cuius sit paulus apud christianos. Hic
 ante biennium quam petrus et paulus martyrio coronaretur a nero
 ne interfectus est. hec hieronymus. Sic igitur patrum ex dictis quod nul-
 li licet quouismodo se occidere nisi auctoritate dei aut instin-
 ctu spiritus sancti mors fuerit reuelata. Quapropter cum lex dis-
 uina precepit dicens. Non occides. Intelligere debes quod in hoc
 precepto prohibetur ois occisio iniusta quam tripliciter potest fieri. Pri-
 mo ex causa ut in illo quod occidit sine culpa. Secundo ex ordine:
 ut cum ille qui non est minister legis occidit. Tertio ex animo ut
 quando minister legis occidit non amore iusticie sed libidine vindi-
 ctę. Nota ergo quod duplex est homicidij generis scilicet spirituale et cor-
 porale. Homicidium spirituale fit quatuor modis. Primo omittens
 do: ut cum quis videt proximum in extrema necessitate et non sub-
 uenit ei. hinc ambrosius ait. Pasce fame morientem si non paueris
 occidisti. Secundo fit corde: ut cum quis odit proximum suum. Ideo. i.
 Jo. iiij. ca. 21. Qui odit fratrem suum homicida est. Et augustinus
 in regula ad clericos ait. Vires aut nullas habeatis: aut quam ce-
 lerissime finiatis ne ira crescat in odium et trabem faciat de festuca
 et aiam faciat homicidam. hec augustinus. Tertio fit ore scilicet de-
 trahendo hoc modo: quod ille cui detrahitis occidit in conscientia il-
 lius qui audit detractoris: in qua prius viuebat per bonam famam.
 Quarto quomodo fit opere sic: ut quando malo exemplo datur alicui
 occasio ruine. Sed homicidium corporale fit etiam quatuor
 modis. Primo fit manu. Iſaye. i. c. Manus enim vestre sangui-
 ne plene sunt. Nota quod horribile sit peccatum homicidij. Non enim
 est solum contra charitatem proximi qua precipitur ut diligas proximum
 sic teipsum. de quo dicitur prima Iohannis. iij. c. Ois homicida non habet
 vitam eternam in se manentem. Verum etiam est contra naturam ho-
 minis: quod ut dicitur Ecclesiastici. xiiij. cap. Omne animal diligit
 sibi simile. Propterea exodi. xxi. ca. Qui percusserit hominem vo-
 lens occidere morte moriatur. Et hic quidem crudelior est lupo de
 quo dicitur in. iij. lib. animalium quod si lupo detur caro lupi non come-
 dit. Secundo homicidium corporale fit ore ut quando datur consilius
 alicui contra aliquem puocando vel accusando vel detrahendo
 hinc dauid in psal. ait. Filij hominum dentes eorum. arma et sagit-
 te et lingua eorum gladius acutus. Tertio committitur adiutorio
 Et ideo Salomon nos reddit cautos. Proverbiorum. i. ca. dicens.

Fili mi ne ambules cum eis: pedes enim illoꝝ ad malum cur-
runt ⁊ festinant vt effundant sanguinē. Quarto homicidiū
cōmittitur cōsensu: de quo paulus ad Roma. i. ca. Digni sunt
morte nō solum qui ea faciūt: sed etiam qui cōsentiunt faciē-
tibus. Consentis autem quodāmodo quādo potes impedire
⁊ nō impedis. Unde puerbioꝝ. xliij. ca. Erue eos qui ducunt
ad mortem. Hinc marcus tullius in. i. libro de officijs. ita inq̄t
Nam qui iniuste in quempiā impetū facit aut ira aut aliqua
perturbatiōe excitatus is quasi manus violētās inferre videt
socio. Qui autē nō defendit nec obstitit si pōt iniurie: tam est
in vicio q̄ si parētes aut amicos aut patriā deserat. hec tullius
Et sic p̄tꝝ quot modis cōmittitur homicidiū. Superest vt vi-
deamus quid de isto p̄cepto dicat auctor ille: cuius nomen et
si mihi incognitū sit. in libro tamen vite credimus descriptū.
Sic enim ait.

Occisor verbo: facto: vel corde suasor
Incitat ⁊ causans: cupiensq; procurat aborsum.
Uerberat ⁊ mandans: faciens vel tomeamenta
Si iudex ceperit ex sacro limite prauum
Sacrilagus factus ac ledens vel mutilator
Non sis occisor: frangens mortaliter egit. hec ille.
¶ De sexto precepto diuine legis.

homicidium
fit consensu.
Paulus.

Proverbioꝝ
Abare? tullius?

Nota hos
versus.

¶ Tertius preceptū in ordine totius

decalogi scribitur Exodi. xx. ca. sic. Non me-
chaberis. Et Quis istud p̄ceptum videatur
phibere solūmodo adulteriū: quia mecha-
idem sonat quod adulteriū. Inde dicit me-
chor mecharis mecharus sum. Unde mecha-
ri id est adulterari. Nihilomin⁹ in hoc precepto s̄m August.
in lib. de deceꝝ cordis. Et sanctū Thomā in. ij. q. cxxij. ar. vi.
in respōsione ad. ij. argu. Et iterum. iij. opusculo de decem pre-
ceptis. Non solū phibetur adulteriū: sed etiam omnis illicit⁹
concupitus ⁊ ois illegitimus vsus vel tactus membꝝoꝝ gene-
rationis. Largius ergo intelligendū est hoc preceptum. Unde
etiam carnalis cogitatio que subtrahit mentē a deo. ⁊ omnis
libidinosa ꝑcupiscētia ⁊ ois adulterina actio: atq; ois illicita
cupiditas vel carnalis corruptio pōt dici mechario. Hinc ve-
ritas matth. v. c. ait. Qui viderit mulierē ad cōcupiscendū eas-
iam mecharus est eam in corde suo. Super quo verbo hiero-
nymus in explanatiōe super mattheū lib. i. Ira inquit. Inter
passionē ⁊ ꝑpassionē hoc inter est q̄ passio reputat in vicio.

Mecharia so-
nat adulterius
Augustin⁹.
Scrūs tho.

Nota q̄ h̄ p̄-
ceptū largi⁹
intelligēdū ē.

Hieronym⁹:
Est differens-
tia inter pas-

flonē ⁊ ppaf
flonem.

Nota q̄liter
hō pōt offen
dere ꝑ istud
pceptū quat
tuor modis.
P̄uo mecha
tur quis per
seipsum.

Sc̄tūs Tho.
Mollicies ē
pctm̄ grauis
simum.

Nota de her
⁊ onam.

Her occidit
a domino;
Sic onā per
cutit a deo.
Sc̄do mecha
tur quis per
vitiū sodo
miticum.
Paulus.

Propassio viciū culpam habeat: tamen nō tenetur in crimine.
Ergo qui viderit mulierē ⁊ aia eius fuerit titilara. hic ppas
sione percussus est: si vero cōsenserit: ⁊ de cogitatōe affectum
fecerit sicut scriptū est in dauid. Trāserunt in affectū cordis.
De ppassione trāsiuit ad passionem. Et huic nō volūtas pec
cati deest sed occasio. Quicūq; ergo viderit ad concupiscendū:
id est si aspererit vt concupiscat vt facere disponat. Iste recte
dicit eam mechari in corde suo. Dec hieronymus. Nota ergo
q̄ quattuor modis pōt homo mechari: id est offendere contra
hoc pceptū. Primo modo mechari quis operādo turpia per
seipsum. Quod q̄dem scelus dicit mollicies. Et pprie mollis
dicitur ille qui vigorem sexus eneruati corporis dedecoret: et
quasi mulier emolliatur. Est autē hoc viciū nō solum turpis
simum: sed etiam grauissimū. Unde paulus. i. ad corinth. vi.
ca. ait. Neq; molles regnā dei possidebūt. Dicit autem mol
les s̄m Thomā in cōmento aureo super eodem passu. Mares
muliebria faciētes. Qui ergo sic seipsum polluedo deturpat
grauissime peccat: q̄ frustratur omnino tota intentio nature
cum nō possit sequi generatio. ideo tale opus horribile est et
mortale. Et excludit a regno dei vt inquit paulus. Propterea
legim⁹ in lib. gene. lxxviii. ca. de duobus filiis iude: scz Her et
Onam qui erāt hoc vicio maculati ⁊ percussi ac exterminati
sunt a dño. Nam dicit ibidem ⁊ Her primogenit⁹ iude fuit
neq; in conspectu dñi. Sed que fuerit eius nequitia in textu
nō exprimit. Ideo dicūt doctores hebreorū ⁊ iste Her fuit sis
milis in neq̄cia cum fratre suo onam. qui in coitu cū sua vxore
studebat fundere semen in terra id est extra vas muliebrie. S;̄
Her hoc scelus faciebat alio motiuo. Nam libidinoso afficiē
batur ad suam vxorē Thamar. Et ideo cauebat ne impregna
retur: ne ex tali impregnatiōe pulchritudo eius minueret. Et
ne eius cōcubitu ad tēpus priuaretur scz cum esset p̄p̄inqua
partui atq; in partu iacens vsq; ad purificationē. ideo a dño
occisus est. De Onam autē dicit in textu ⁊ Judas pater eius
dixit ei. Ingredere ad vxorē fratris tui ⁊ sociare illi vt susci
tes semen fratri tuo. Ille autem sciens nō nasci sibi filios se
men fundebat in terra ne liberi fratris noie nascerētur. Et pro
pter hoc percussit euz dñs eo q̄ rem detestabilē faceret. Et sic
ptz q̄ identitas pene attestat similitudini culpe. Sc̄do mō
mechari quis p̄ viciū sodomiticū quod q̄dem inter oēs turpis
tudines lururie est grauissimū ⁊ magis deo ⁊ hoibus abomi
nabile. Huius miserie grauitatē ostēdit Paul⁹ ad Roma. i. c.
dicens. Tradidit illos deus in passiones ignominie. Nam scz

mine eorū immutauerūt naturales vsum in eum vsum qui est contra naturā. Similiter autē et masculi relicto naturali vfu femine exarcerūt in desiderijs suis in inuicē masculi in masculos turpitudinē operātes: et mercedē quam oportuit erroris sui in semetipsis recipiētes. hec Paulus. Nota s̄m Thomā in cōmento aureo super hoc passu. Nam cū dicit apostolus. Tra didit illos deus. intellige. nō q̄dem in pellēdo in malum: sed deserendo. Et cum dicit passides ignominie: id est in peccata contra naturā. Que iuste dicūtur passiones ignominie: quia nō sunt noīe digna. s̄m illud ad Ephe. v. c. Que agūtur in oculto ab eis turpe est dicere. Manifestū est autem vt inquit Thomas ibidē q̄ s̄m nature intentionē cōmixtio sexuum in aiabus ordinatur ad actum generatōis. Unde oīs cōmixtionis modus ex quo generatio sequi nō potest est cōtra naturā hominis inq̄tum est animal. Et s̄m hoc naturalis vsus est: vt vir et mulier in vno cōcubitu coeant. Contra naturam vero est vt masculus masculū polluat: et mulier mulierē. Et eadem ratio est de omni actu coitus ex quo generatio sequi nō potest hinc Augustin⁹ de adulterinis cōiugijs: et habetur. xxiiij. q. viij. Adulteri. Ibi enim enumeratis q̄busdam speciebus luxurie. ita inquit. horum oīm pessimū est quod contra naturam fit: vt si vir membro mulieris nō ad hoc concessio voluerit vti vsus em̄ naturalis si vltra modū plabitur: in vxore q̄dem veniale peccatum est: in meretrice dānabile: sed istud quod cōtra naturā est execrabiliter fit in meretrice: sed execrabilius in vxore. hec ibi. Sed ad quot et ad quanta mala deueniāt illi qui similib⁹ spurcitijs sunt inuoluti: ostēdit Paulus vbi supra. ita subiungens. Et sicut non pbauerunt deum habere in noticia tradidit illos deus in reprobū sensum vt faciant ea que nō conueniunt repletos omni iniquitate: malicia: fornicatione: auaricia: nequitia: plenos inuidia: homicidijs: contētionē: dolo: malignitate: susurrōnes: detractōes: deo odibiles: cōtumeliosos superbos: elatos: inuētores malorū: parētibus nō obediētes: insipientes: incōpositos: sine affectione: absq̄ federe: sine misericordia. Qui cum iusticiā dei cognouissent non intellexerūt quoniam qui talia agunt digni sunt morte: non solum qui ea faciunt: sed qui etiam consentiunt facientibus. hec Paulus. Nota hic s̄m Thomam in cōmento aureo super hoc textu cum dicitur. Repletos omni iniquitate. q̄ ille videtur repleti iniquitate cuius affectus est totaliter ad peccandum dispositus: s̄m illud Psal. xiiij. ca. Quorum os maledictione et amaritudine plenum est. Tales sunt sodomite qui ardore illo ce-

Sct̄s thomas pulchre declarat s̄ba bti pauli.

Dis coit⁹ et quo nō seq̄ gñatio est cōtra naturā. Augustinus

Sodomite a scelere in scelus labūtur. Paulus:

Sanc⁹ tho.

Sodomite
sunt pessimi
coram dño.

Peccata so-
domie icepes
runt simul cū
idolatria.

Nota d̄ iaso
ne pessimo.

Tertio me-
chat̄ q̄s cum
aialib' bzud.
Nota d̄ illis
q̄ peccāt cuz
bzud aialib'.

Quarto me-
chat̄ q̄s cum
vxoze alteri?
Adulter d̄z
puniri pena
mortis.

Sex s̄ spēs
luxurie cum
mulieribus.

cati sceleris in scelus furibundo impetu labuntur. Ideo exo-
di. xix. c. d̄. de sodomitis q̄ erant pessimi coram domino quos
deus igne ⁊ sulfure cōsumpsit ⁊ ciuitates eoz subuertit. Pro-
pterea s̄m leges humanas ac diuinas debent sodomite occidi
ac decapitari. vnde Leuit. xx. c. d̄. sic. Qui dormierit cū mascu-
lo coitu femineo vterq; operatus est nephas: morte moriatur.
hec ibi. ¶ Est etiam diligenter aduertendū s̄m Thomā in cō-
mento aureo sup epistola ad Roma. i. c. lectione. viij. q̄ satis
rationabiliter apostolus vicia p̄tra naturam que sunt grauiss-
sima inter peccata carnalia: ponit idolatrie penā: qz simul cuz
idolatria incepisse videntur: scz tpe abrahe: quando creditur
idolatria incepisse. Unde ⁊ tunc p̄mo legūtur in sodomid pu-
nita esse. vt d̄ Bene. xix. c. Simul etiā idolatria crescente hui-
usmodi vicia creuerūt. vnde d̄. ij. Achaba. iij. c. q̄ iason au-
sus est sub ipsa arce p̄pe templum domini gymnasiū consti-
tuere: id est scholam gentilitatis. Et optimos quoq; ephebes
rum in lupanaribus ponere vt exerceretur in eis vitium contra
naturam. Nota q̄ ephesus d̄ ab e ⁊ phebus. hic ephesus. id
est valde lucidus: scz iuuenis: pulcher: ⁊ imberbis. similes fue-
runt positi ab isto iasone in lupanaribus. Erat autem hoc nō
initium sed incrementū quoddam gentilitatis apud iudeos: p̄-
pter imperij iasonis nephariū ⁊ inauditū scelus. ¶ Tertio me-
chatur quis cum aialibus bzutis. Tales etiam s̄m humanas
leges ac diuinas debent simul cū iumento interfici. vñ Leuit.
xx. c. dicit sic. Qui cum iumento ⁊ pecore coierit morte mori-
atur: pecus simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit sup eos.
hec ibi. Nota q̄ iumentū simul occidebatur: nō qz peccaret cū
nō habeat liberum arbitriū: sed in detestationē criminis. Et
ne ex aspectu talis aialis aliqui inclinarentur ad idem scelus
¶ Quarto mechatur quis cū vxore alterius. ⁊ talis pp̄rie dicitur
adulter quasi alienū violans thorum: vel adulter d̄z quasi
alienū vterū terens: vel adulter quasi ad alterius vxorem acce-
dens. Qui ergo adulterantur debent puniri pena mortis. vñ
Leuit. xx. c. d̄. sic. Si mechatus quis fuerit cū vxore alterius ⁊
adulterii perpetraverit cum cōiuge primi sui morte moriatur
mechus ⁊ adultera. hec ibi. ¶ Vñ sc̄tus thobias admonens fi-
lium suū dixit ei. Attende tibi fili mi ab oī fornicatione ⁊ pe-
ter vxore tuam nunq̄ patiaris crimen scire. Thobie. iij. capi.
¶ Sed qz in hoc p̄cepto phibetur oīs carnalis corruptio ⁊ ma-
xime oīa que inferunt in psonā cōiunctā p̄ modum libidinis.
Ideo scire debes q̄ sex sunt species luxurie cum mulieribus.

Prima species dicitur simplex fornicatio: que est inordinatus concubitus mulieris solute: vt accederet ad meretrices et concubinas. Secunda species dicitur stuprum: quod quidem est inordinatus concubitus quo integritas virginalis corrumpitur. Tertia dicitur incestus qui est coitus quo vinculum consanguinitatis vel affinitatis vel copaternitatis corrumpitur. Quarta dicitur sacrilegium quasi lesio sacre rei. Vel sacrilegium dicitur inordinatus concubitus quo continentia deo sacrata: violatur: vt in religiosis vel monialibus. Vel cum patribus spiritualibus vt confessoribus vel comatibus. Quinta species dicitur raptus qui fit per violentiam mulieri: vel contra voluntatem parentum. Sexta dicitur adulterium quando quis alienum violat thorum vt dictum est. ¶ Sed querit quis grauius peccat fornicando vel adulterando vtrum vir an mulier. Pro responsione huius dubij considerandum est quod licet inueniantur aliquae mulieres genere: audaces: viriles: sine aliquo pauore deum cordialiter amantes ac timentes. Tamen proprie loquendo mulieres habent naturaliter animum molle: flexibile: timidum: ac vile. Nec in eis est sufficiens robor mentis: propterea dicit philosophus in xix. lib. de animalibus. quod femina est masculus occasionatus. Natura enim intendebat facere masculum: sed ex defectu virtutis formatiue in semine non potuit producere materiam cepti ad perfectionem virilem. Ideo sanctus Thomas in. iij. lib. sententiarum. di. xliij. vbi mouet dubium vtrum oes resurgant in sexu virili. in responsione ad ij. argu. dicit quod mulier subdit viro propter imbecillitatem nature quantum ad vigorem animi et quantum ad robur corporis. Et propter hoc secundum Augustinum de adulterinis coniugijs. Vir est fortior ad resistendum concupiscentie: quia habet rationem magis vigorosam quam mulier. rum etiam quia mulier est sibi ad regendum commissa. Idcirco vir directe et per se grauius peccat quam mulier: quoniam vtriusque fornicatio tam viri quam femine fit mortale. Et notate dicitur quod vir directe et per se peccat grauius: quia peccans execrabilior est mulieris fornicatio: et grauius adulterium eius iudicatur propter multa scandala et damna ac turpia que ex ea sequi possunt: vt plures occisio: filiorum exhereditatio: impedimentum ceptus: procuratio abortus: proliis vilificatio. vnde Sapientia. iij. c. dicitur. Filij adulterorum in consumatione erunt et ab iniquo thoro semen exterminabit. Et si quidem longe vite erunt in nihilum computabuntur et sine honore erit nouissima senectus illorum. hec ibi. Intelligenda sunt hec verba de tali generatione que est imitatrix scelerum patrum vt exponit Robertus holchor. hinc Ecclesiasticus. ix. c. dicitur sic Omnis mulier que est fornicaria quasi stercus in via concubabitur. Et breuiter mulier mechans est sacrilega: proditrix: et

De speciebus
luxurie cum
mulieribus.

Pulchra que
stio.

Mulieres
hnt naturali
ter animum
mollem.
Philos.

Sanctus thomas.

Augustinus.

Vir per se peccat grauius quam mulier.

Mulier per accidens execrabilior offendit et quod.

Robertus
holchor.

Sanctus thomas
mas.

furatrix. teste beato Thoma in. iiii. opusculo vbi agit de decē
preceptis. Et dictis itaq; patet resolutio questionis. Sed pro
complemento huius precepti videamus aurea carmina aucto
ris incogniti: incognitum dico facie et nomine: sed meritis ac
virtute notissimum et clarissimum.

Nota carmi
na que sequuntur.

Quisquis non nuptus miscbitur: ac polluetur.

Per se: mollis erit: si nuptus fiat adulter.

Atq; solutus fornicator: erit sodomita.

Incestumq; parens: et cum virgine stuprum.

Cum moniali scelus magnū: et sacrilegus extat.

Erigit in sacro: qui semine polluit illud:

Uti rapiens raptor: cum brutis bestia fiet.

Qui clam contrahit: vel sponsam preuenit actu:

Spondens contrahere mendax: vt misceat illi.

Et qui contrahit: maiori fune ligatus.

Quinq; modis peccat: vxore maritus abutens:

Actibus illicitis: sequitur cum semen: et extra.

Uas operans: prolem deuitans: semen emittens:

Exercens aliam cupit: arcens firmo petentem.

Inuitans: tangens: inductor: medius extans.

Lubrica verba refert: iactans se: mechus habetur. *Vec ille.*

De septimo precepto diuine legis.

In preceptis
diuine legis
obseruat ordo
mirabilis

Ratio mirabilis eterne sapiētie qui

obseruatur in preceptis decalogi vehementer
pouocat piās mentes ad submitteūdū colla
iugo obedientie diuine legis. Nam si dilige
ter attendas: diuina lex ordinat principaliter
ad prohibendum ne iniuria fiat primo. Et id
circo remouet primo iniuriam proprie persone cum dicit. Non occi
des. Secundo persone coniuncte cum subiūgit. Non mechaberis.
Tertio prohibet iniuriā que potest fieri in rebus primi vt in h
precepto. Non furtū facies. que verba scribuntur originaliter.
Etodi. xx. ca. Considerandū est ergo qd in hoc precepto. Non su
mitur furtū stricte eo modo quo sumit Isidorus in. x. lib. ethi. qd
dicit qd fur dicitur a furueo furues. vlt fur a furuo dictus est. i. a fu
sco: nigro et obscuro: qd nocturno vtitur tpe. Et sic proprie dicitur fur
qd de nocte vadit et pfodit domos. Latro vero dicitur qd latet in sil
uis et expoliat trāsēntes. Itaq; ratio furti est occulta acceptio
rei aliene. Sed in isto precepto intelliguntur prohiberi sicut Tho.
in. ij. q. cxxij. ar. vi. Quia mala ablata et oia dāna illata in reb
primi. Quicūq; ergo rē alienā seu ysum rei aliene inuito do

Quo sumit
furtū sicut in ist
domum.

Sanctus thomas.

mīno retinent furtum cōmittunt vt dicūt dictiores catholici.
 Vnic augustin⁹ in lib. questionū Erodi. q̄ verba habent. xiiij.
 q. v. Penale est. Ita inquit: furti noīe bene intelligit oīs illicita
 usurpatio rei aliene. Non em̄ rapinā pmisit q̄ furtum p̄hibuit.
 Sed vtiq; furti noīe in lege veteris testamēti ⁊ rapinaz
 intelligivoluit. A parte em̄ totū significauit quicqd̄ illicite re
 rum primi affertur. hec Augu. Est ergo notandū diligēt fm̄
 Thomā in opusculo de decem p̄ceptis q̄ inter oīa pctā nullū
 est magis periculosum q̄ furtū. Cuius ratio in hoc est: q̄ nul
 lum peccatum remittitur sine debita satisfactione ⁊ vera pe
 nitentia. De oībus autem peccatis cito penitet quis: sicut de
 homicidio cessante ira. sic de fornicatione cessante passiōe cō
 cupiscentie: ⁊ sic de ceteris. Sed de peccato furti lz aliquando
 quis peniteat: nō tamen de facili satisfaccit: sicut videm⁹ quoz
 tidie ad oculum immo magis ac magis retrahitur peccato: a
 satisfactione ex eo q̄ non sufficit restituere p̄ncipale: sed opoz
 ret restituere omnia dāna que ex tali furto redundant in per
 sonam que lesa est. Et vltra hoc tenetur facere penitentiā de
 peccato. Idcirco iustinus abreuiator trogi pompeii in hystoria
 omniū seculoz lib. ij. vbi loquitur de p̄ditione ⁊ moribus scis
 rarum. dicit sic. Nullum scelus apud illos furto grauius. Et
 ergo valeam⁹ abstinere a peccato furti: inquiramus quot mo
 dis dicitur furtū: vel quot species sunt latronū. ¶ In primis
 ergo dicūtur fures ⁊ latrones illi qui subtrahunt beneficium
 necessitatis pauperibus ch̄isti. Qui enim videt proximū suū
 in extrema necessitate positum ⁊ nō subuenit ei rem suaz sub
 trahit ab eo ⁊ retinet: quia in tali necessitate omnia sunt cō
 munita. hinc Cassiodorus in lib. v. epistolarū. ita inquit. Pau
 peribus nō dare tulisse est. Et merito quādo quis p̄t esurien
 tibus subuenire si nō pascit extinguit. Pudeat illis tollere q̄
 bus iubemur offerre. Ultra omnes crudelitates est diuītē vel
 le fieri de eriguitate mendici. Amentur honesta lucra. honoz
 antur damnosa cōpendia. hec Cassiodorus. etiam Ambrosius
 ⁊ habetur dist. lxiij. Sicut hi ita inquit. Esurientiū panis est
 quē tu detines: nudoz indumētum est quē tu recludis: ⁊ mi
 seroz redēptio est ⁊ absolutio pecunia quā tu in terra fodis.
 Tantoz te ergo inuadere scias bona quātis possis p̄stare q̄
 vales. hec Ambrosius. Propterea Augul. in lib. de verbis dñi
 ait. Si in ignē mittitur qui nō dedit rem ppriam: vbi putas
 mittendus erit qui inuasit alienā: Si cum diabolo ardet qui
 nudum nō vestiuit vbi putas arsurus est: qui expoliavit. Nō
 nocent mala preterita: si non placent. hec Augustinus.

Quis sit sensus h⁹ p̄cepti Augustin⁹.

Sanct⁹ tho:

Furtus inter oīa pctā est magis periculosum.

Iustinus a breuiator trogi pompeii.

Spēs latronū s̄ multe. In p̄ma specie sunt illi q̄ subtrahūt es
 lemosynas a pauperibus. Cassiodorus

Ambrosius

Augustinus

- Secūda spēs latronū.**
Sanct' thomas.
Eccl'asticus
Esayas.
Rabbanus
Tertia spēs latronū.
Sanct' thomas.
Esayas.
 triplex fraus circa res que venduntur.
Deuterono.

Leuiticus.
Prouerbior'.
Adarc' tullii'
Quarta spēs latronū.
Sanct' thomas.
- ¶** Secūdo dicūtur fures ⁊ latrones qui occulte accipiunt bona primi. qz h̄m Thomā in. ij. q. lxxvi. ar. iij. pp̄ia ratio furti est vt sit occulta acceptio rei aliene: ideo **Adath. xxiiij. c.** dicit Si sciret paterfamilias qua hora fur vēturus esset vigilaret vtiqz ⁊ nō sineret pfodi domū suā. Est autē furtum vituperabile cū sit quedam pditio ⁊ fraudulenta contrectatio rei aliene. vñ **Eccl. v. c.** Sup furem em̄ est confusio ⁊ penitentia. Lōtra oēs fures ⁊ latrones loquit **Esā. xxiiij. c.** dicens. Ne q̄ p̄s daris nōne ⁊ ipse pdaberis. Et qui spernis: nōne ⁊ ipse sperneris: Hinc rabbanus sup illud **Adath. xvi.** Esuriui ⁊ non deditis mihi manducare ita inquit. Quid recipiet qui aliena tulit: si semp ardebit qui sua nō dedit. **¶** Tercio fures sunt latrones: oēs qui cōmittunt fraudes in emptionibus ⁊ venditionibus suis. Et ideo nota h̄m Thomā in. ij. q. lxxvij. ar. ij. q. circa res q̄ venduntur pōt fieri triplex fraus. P̄mo pōt fieri circa speciem vel substantiā rei: vt vendendo argentum pro auro. vel vinū limphatum p̄ puro. Contra similes d̄: **Esā. i. c.** Argētum tuū versum est in sconiam vinū tuū mixtū est aqua. Qd̄ em̄ mixtum est patitur defectū circa speciem. Secūda fraus pōt fieri circa q̄t̄itatem que p̄ mensurā ⁊ pondus cognoscit: qui ergo scienter vtitur deficienti mensura fraudem cōmittit. vñ **Deutero. xxv.** Non habebis in sacco tuo diuersa pōdera maius ⁊ minus. nec erit in domo tua modius maior ⁊ minor. pōdus habebis iustum ⁊ verū. Et modius equalis ⁊ verus erit tibi vt multo viuas tpe sup terram: abhominatur em̄ d̄is eū qui facit hec ⁊ aduersatur oēm iniusticiā. hec ibi. ⁊ **Leuit. xix. ca.** Nolite facere iniquū aliquid in iudicio: in regula: in pondere: in mensura. Stat̄era iusta: ⁊ equa sint pondera. Iustus modius equusqz sextarius. ⁊ **Prouerb. xx. ca.** Abhominatio ē apud deuz pondus: ⁊ pondus stat̄era dolosa nō est bona. Tercia fraus pōt fieri ex parte qualitatis puta si aliqd̄ aial infirmū vendat quasi sanū: quod si quis scienter fecerit. fraudē cōmittit in venditiōe. Hinc marcus tullius in. ij. lib. de officijs dicit sic. Ex omni vita simulatio dissimulatioqz tollenda est. Fraus nec vt emat melius: nec vt vendat quicqz simulabit aut dissimulabit vir bonus. Et iterū ibidem ita inquit. Tollēdus est igitur ex rebus contrahendis oē mendaciū. **¶** Quarto fures sunt ⁊ latrones q̄ exercent vsuras ⁊ falsos cōtractus. Est autem vsura h̄m Thomā in. ij. q. lxxvij. ar. i. pecūi mutuatae vel cuiuscūqz rei cuius vsus est p̄sumptio vel distrahtio eius. Et sicut alia iniuste acq̄sita tenetur homo restituere ita pecuniā quā per vsuram accepit. Quicūqz ergo mutuat

pecuniā numeratā: vñ frumentū: vel vinum: vel olenm ⁊ hu
iusmodi: ⁊ aliquid vltra capitale accipit vsura est. Et pariter
qui mutuat sup pignus rei mobilis: puta vestis: equi: vñ bo
uis ⁊ hñdī. Vel etiā imobilis vt dom⁹ vel possessionis. Et in
terim dum alius tenet pecuniā accipit vsufructū illius do
mus vñ possessionis vsura est. Et iā multas falsitates cōmit
tunt campores: mercatores pannoꝝ: ⁊ aliꝝ artifices

Quinto fures sunt ⁊ latrones illi qui emūt dignitates siue
sp̄iales: siue tpales. Cōtra quos ait Job. xx. Diuitias q̄s deuo
rauit euomet ⁊ de v̄tre illius extrahet eas de? hec ibi. **Qui**
cumq; ergo p symoniā vel intrusionē: ⁊ nō p canonicā institu
tionem recepit vñ tenet beneficiū ecclasticū furatur oēs fru
ctus quos pcipit. Similiter q̄ dedit aliquid qd̄ precio possit
estimari p aliquo beneficio ecclastico simplici vel curato: vel
dignitate ecclastica: vel capella ecclie. Idem de pferentibus
bñficia ⁊ officia hñdī p tpalibus: vñ si emit vel vendidit ius
patronatus capelle vel ecclie: vel si dedit aliquod tpale p ali
quo sacramento: vel aliquid qd̄ precio possit estimari quasi p
cium sacramēti symonia est. Et nota q̄ pecunia que recipitur
symoniace nō debet restitui ei qui dedit: sed debet pauperib⁹
erogari vel illi ecclie in quā iniuria facta est: vt dicunt docto
res catholici. **Sexto** fures sunt ⁊ latrones qui violenter ⁊ p
rapinā auferunt bona pximi. Est em̄ rapina violenta ⁊ mani
festa vsurpatio rei aliene. Hec autē est maior iniuria: vt dicit
sanctus Tho. in opusculo de decem pceptis q̄ furtus. Unde
Job. xxiij. c. Vim fecerunt dep̄dantes pupillos. Solent autē
in rapinis offendere reges: p̄ncipes: dñi temporales: rectores
populi ac ceteri p̄ncipantes. Aut p extorsiones idebitas a sub
ditis: siue imponēdo gabellas: pedagia: collectas: ⁊ certa sub
sidia. Contra quos clamat Ezechiel ppheta. xxi. c. dicēs. P̄n
cipes eius in medio illius quasi lupi rapientes predam ad ef
fundendum sanguinē: ⁊ ad pdendas aias ⁊ auare sectāda lu
cra. hec ibi. ⁊ Sophonie. iij. c. dicis sic. Principes eius in me
dio eius quasi leones rugientes. Aliquando reges ⁊ p̄ncipes
ac ceteri rectores p̄ploꝝ ordinant leges iniquas ad rapaci
tates ⁊ lucra indebita. Cōtra quos Iaias clamat. r. c. sic. Ue
qui condunt leges iniquas ⁊ scribentes iniusticiā scripserunt
vt opprimerent in iudicio pauperes ⁊ vim facerent cause hu
milium populi mei vt essent vidue preda eorum ⁊ pupillos
diriperent: hec ille. **Septimo** fures sunt ⁊ latrones omnes
reges: p̄ncipes: duces: barones: ⁊ ceteri p̄ncipantes qui p vim
tenent regna vñ puincias siue ciuitates vñ castra siue feudū.

Vsura com
mittit mul
tipliciter.

Quinta spēs
latronum.
Simonia fit
multis mo
dis.

Sexta spēs
latronum.
Sanct⁹ tho

Ezechiel⁹

Sophonias

Iaias.

Septia spēs
latronum.

**Cōtra reges
et p̄ncipes q̄
aliena vsur-
pant.**

**Johannes.
Nota exem-
plū socratis**

**Seneca.
Octava spes
cies latronū**

Jñ dorus.

Juvenalis.

**Nona spēs
latronum.**

**Nota cōtra
eos qui ha-
bent officia
publica.
Augustin⁹.**

Nam omnes tales et pariter sui successores tenentur ad restitu-
tionem tam de p̄ncipali q̄ de damnis et interesse. Contra si-
miles ait veritas. Jo. x. c. Amen amē dico vobis qui nō intrat
per ostium in ovile ovium: sed ascendit aliunde ille fur est et la-
tro. Qui autē intrat per ostium pastoz est ovium. hec ibi. Facit
ad p̄positum taliū regum ac p̄ncipum exēplum socratis: de q̄
scribit Valerius q̄ semel questū fuit a socrate: cur ipse ride-
ret. At ille respondēs ait. Video magnos latrones ducentes
paruum latronē ad suspendium q̄ digniores sunt suspudio.
Sacilegia inquit minuta puniunt: sed magna in triumphis
referunt. Sed audi Senecā ad lucillū sic dicentes. Nulli cui
rapina feliciter cessit gaudiū rapti duravit in posterum.

Octavo fures sunt et latrones iudices et officiales vantes
iniquas finas v̄l ex timore v̄l ex amore v̄l ex cupiditate v̄l o-
dio v̄l notabili ignorantia. Contra tales ait Jñayas. v. ca. di-
cens. Ne qui iustificatis impiū p̄ muneribus et iusticiis iusti
aufertis ab eo. Et Jñidorus cuius verba habent. xi. q. iij. inq̄t.
Pauper dum nō habet qd offerat in iudicio nō solū audiri cō-
temnitur: sed etiā p̄tra veritatē opprimis cito violat auro in-
sticia: nullāq̄ reus p̄mescit culpā quā redimere nūmis extis
mat. Istos q̄ admonet Juvenalis in satyra. viij. vbi sic ait:

Expectata diu: tandem puincia cum te.
Rectorem accipiet: pone ire frena modumq̄.
Pone et auaricie: miserere inopum sociorum.
Ossa vides regum: vacuis exuta medullis.
Respice quid moneant leges: quid curia mandet.
Premia quanta bonos maneat. hec ille.

Nono fures sunt et latrones omnes iniqui dispensatores et
administratores honorū pauperū xpi: pupillorum: viduarum
cōmunitatū: hospitaliū: ac societātū quarūcunq̄. Qui si dilas-
pidant bona eoz: v̄l si nō fideliter dispēsant indigētibus ius-
ta intentionē iusticie fures sunt: et de oibus tenent ad resti-
tutionem. Sicut p̄lati et religiosi qui sunt dispensatores bono-
rum eccle: et nihilominus exponunt in vanos vsus dando sine
necessitate cōsanguineis vel in cōiuijs: siue in ludis: canib⁹:
falcomibus: meretricibus: ystrionibus. ac turpibus p̄sonis: ta-
les potius sunt dicendi raptores q̄ administratores: et magis
dissipatores q̄ dispensatores: q̄ similia sunt danda ac distri-
buenda paupibus xpi. Contra filēs scribit Augustinus ad bo-
nificum que verba habent. xj. q. i. §. vlti. sic. Non illa nostra
sunt quoz p̄curationem quodāmodo gerimus vt pp̄nietates
nobis dānabili vsurpatione v̄dicemus. Abi dicit glosa: q̄ p̄

Iati si bene administrant loco dñorum sunt si male loco pcedo-
num. hinc Paulus. i. ad Corinth. iij. c. ait. hic iam querit in-
ter dispensatores vt fidelis quis inueniat: sup quo textu san-
ctus Thomas in cōmento aureo dicit sic. Considerandū est q̄
ministroꝝ ⁊ dispensatoꝝ christi quidam sunt fideles qui-
dam infideles. Sunt aut̄ infideles dispēsatores qui in dispē-
sands diuinis ministerijs nō intendunt vtilitatem populi ⁊
honorē xp̄i ⁊ vtilitatē membꝝ eius. Fideles aut̄ sunt qui
in oibꝝ intendunt honorē dei ⁊ vtilitatē mēbꝝ ei⁹. Hec
Thomas. ¶ Decimo fures sunt ⁊ latrones: incendiarij: ⁊ deua-
stantes aut dissipantes agros ⁊ castra ⁊ domos: mutilantes:
vlt̄ occidentes in bello iniusto. Similr falsarij instrumentorū
aut testamentozum: ⁊ falsi accusatores ⁊ qui inique testificā-
tur contra primum. Hi omnes nō solum peccant grauissime
⁊ mortales: sed etiam tenentur ad restitutionem de oibꝝ dā-
nis inde secutis. Hinc Augustinus ad Macedonij: que ver-
ba habentur. xiiij. q. v. Non sane. In fine. c. dicit sic. Qui vero
contra ius societatis humane: furtis: rapinis: calumnijs: op-
pressionibus: inuasionibus aliqua abstulerint: reddenda pos-
tius q̄ donanda censemus Zachei publicani exemplo. hec au-
gustinus. Sed quid iste Zacheus princeps publicanorū
diues valde dixerit christo audiamus. Cum enim reciperet il-
lum gaudens in domum suam ait. Ecce dimidium bonozum
meozum domine do pauperibus: ⁊ si quid aliquem defrauda-
ui reddo quadruplum. Luce. xix. capitulo.

¶ Undecimo fures sunt ⁊ latrones illi qui non soluunt mer-
cedem suam q̄bus tenentur siue principi siue prelato: siue cle-
rico: siue laico: ideo Leuitici. xix. c. Non morabitur opus mer-
cennarij apud te vsq̄ mane. Et ad Ro. xij. c. Reddite oibꝝ
debita: cui tributum tributū: cui vectigal vectigal: cui timo-
rem timorem: ⁊ cui honorē honorē. Nota s̄m Thomas in
cōmento aureo super hoc textu lectione. ij. q̄ tributum tribui-
tur p̄ncipibus p̄ generali regimine quo patriam in quiete et
pace gubernant. Vectigal aut̄ est: id quod reddis p̄ncipibus
in aliquibus certis locis de mercimonijs que deferunt p̄ re-
paratione ⁊ custodia. Vel vectigal dicit qd̄ datur principi qñ
per patriam vehitur sicut sunt pcurationes ⁊ alia huiusmo-
di: vt dicit Thomas. Et Mathei. xxij. c. Reddite que sunt ce-
saris cesari: ⁊ que sunt dei deo. Lenemur em̄ vt dicit Thomas
regibꝝ ac p̄ncipibꝝ custodiētibꝝ pacē nr̄am iustā dare mercedē
¶ Duodecimo fures sunt et latrones: meretrices: ioculato-
res: mimi: iusozes: ⁊ lenones: ⁊ ceteri qui turpia lucra sectantur

Paulus.

Sanct⁹ tho.

Decima spes-
cies latronū

Augustinus.

Undecima
species latro-
num.

Leuiticus.

Paulus.

Sanct⁹ tho.

Nota qd̄ est
tributum et
quid vecti-
gal.

Sanct⁹ tho.

Duodecima
species latro-
num.

Nota totus.

**Tertiadeci-
ma spēs la-
tronum.**

**Contra reli-
giosos & cle-
ricos.**

Paulus.

**Sanctus Tho.
Duplex est
militia.**

Hieronymus.

**Quartadeci-
ma spēs la-
tronum.**

**Retinere a-
lienū est gra-
ue peccatū & pe-
niculosum.**

tur. Nā talia quāsi furtum censent: qz turpiter acquirunt: vñ
vilia ac serulia opa exercēdo p̄ illiberales opationes: vñ qz d̄
aliquibus vitiosis actib⁹ lucrant: sicut de meretricio vñ lenoci-
nio vel de aliquo h̄mōi: vel qz lucrant leuiter cū paruo labore
ideo similia lucra restituenda sunt: nō quidē danti: sed de con-
filio sanctorū doctorū: paupibus xp̄i sunt arrogāda. Et tūc faci-
mus nobis amicos d̄ māmona iniquitatis. ¶ Tertiodecimo fu-
res sunt & latrones clerici & religiosi qui sub sp̄e agni gerunt
lupū & lurant multa p̄ ypocrisim. Qui pprium tenent aut ex-
ercant mercātias: ementes & vendētes more seculariū. Vel ex-
tra cōuentū suum tenēt bona sibi cōcessa absqz licentia vñ scis-
tu platorum suoz: vñ distribuūt dando hincinde hinc arbitrū
suum bona religionis q̄ sibi ad solū vsū cōcessa sunt. Tales
sunt fures & latrones: qz habit⁹ nō facit monachū. Contra f̄-
miles ait Paulus. ij. ad Thymo. ij. c. Nemo militās deo ipli-
cat se negotijs secularib⁹ vt ei placeat cui se pbauit. Nā qui
certat in agone nō coronabit nisi qui legitime certauerit: sup
quo testu sanctus Tho. in cōmēto aureo dicit qd̄ alius est fi-
nis militie sp̄ualis: & alius est finis militie corp̄alis. nam fi-
nis militie corp̄alis est vt obtineat victoriā cōtra hostes pa-
trie: & ideo milites debent abstinere ab his que abstrahunt a
pugna: puta a negotijs & delictijs. i. ad Corinth. ix. Qui in ago-
ne contēdit ab oibus se abstinēt. Sed finis militie sp̄ualis ē
vt victoriā habeant ab oibus que sunt cōtra deū: & ideo opor-
tet qd̄ abstineant ab oibus que distrahunt a deo: hec aut sunt
negocia secularia: qz sollicitudo huius seculi suffocat verbum
& ideo dicit implicat. hec Tho. Etiaz d̄ tales scribit Hierony-
mus ad nepotianū: & habet. lxxvij. di. Negociatorē clericus
& etinope diuitē: & ex ignobili gloriosum quāsi quādam pestē
fuge. Iterum Hierony. ad Paulinū psbyterum in epla que in-
cipit Bonus hō de bono thesauro cordis dicit sic. Episcopi et
psbyteri habeāt ad exēplum aplos & aplicos viros: quoz hō
nozem possidētes habere nitunt & meritū. hec Hieronymus.
¶ Quartodecimo fures sunt & latrones generaliter oēs q̄ reti-
nent alienū contra voluntatē dñi sui. Et nota qd̄ tales conti-
nue morant in peccato mortali: imo semp̄ augent peccatū. Et qz
tienscunqz mēti occurrit alicui qd̄ retinet alienū & pponit re-
tinere & nō reddere: totiens de nouo peccat mortaliter: & peni-
tere nō potest nec absolui. Vñ Augustinus in epla ad Mace-
donium que verba habent. riiij. q. vi. inquit. Si res aliena p̄-
pter quam peccatū est reddi possit & nō reddid̄ penitētia nō agi-
tur: sed simulat. Si aut̄ peraciter agitur: nō remittit̄ peccatū

tum nisi restituat ablatum. *Hec Augustinus.* Iterum nota quod quis homo alienum non accipiat per furtum vel fraudulentiam vel usuram: sacrilegium: rapinam et homini. Sed pater eius vel sanguis guinei vel amici talia acceperunt. Et ideo si ad eum pervenit hereditas tenet illam restituere in quantum sufficit hereditas. Quod si non facit fur est et latro. Pluribus autem aliis modis offendit homo contra istud preceptum: ut inquit auctor pallegatus in his verbis qui sequuntur.

¶ Si quis furatur: raptor: vel participator.
¶ Iussio: consilium: consensus: palpo: recursus.
¶ Participans: mutus: non obstant. non manifestans.
¶ Reddere cuncta debet: qui in: sunt officiales.
¶ Etque non in causa: primus pro parte tenetur.
¶ Fortuna lutor: cupiens spoliare sodalem.
¶ Et fraudans ludum: retinens inductor ad illum.
¶ Vic dare perdati: censetur: si non egerit.
¶ Iusta etiam fraudans pedagium: siue gabellas.
¶ Zelens monetas: mensuras: fur malus extat. *Hec ille.*
¶ De octavo precepto divine legis.

Nota hic diligenter.

Verfus notabiles.

¶ *D*icitur divina lex prohibuit ne sic

retiniuria primo opere vel facto. Et sequenter iubet ne fiat iniuria verbo mendoso vel iniurioso: ideo inquit. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium: que verba scribunt originaliter. Exodi. xx. c. Idem habet Deuter.

ro. v. c. In quo quidem precepto secundum Thoma. in. ij. q. cxxij. ar. vi. prohibentur omnia peccata nocumenta que contra proximum per locutionem inferunt sicut sunt detractiones: mendacia: susurrations: contumelie: blasphemie: et homini. Et idcirco falsum testimonium prohibetur: quia dicit ibidem sanctus Thoma. directius iusticie pertrahat. **¶** Ad maiorem autem evidentiam huius precepti. Considerandum est secundum Thoma. in. ij. li. contra gentiles. c. cxlvij. quod homini datus est loquere usus per cuius officium veritatem quas alius in mente percipit alteri manifestare possit: ut sic homines se ipsos inveniunt in cognitione veritatis: sicut et in aliis rebus necessariis vite cum sit homo animal naturaliter sociale. Et ideo quod homo falsum dicit: vel simulate loquitur abutitur officio lingue: et sic peccat: quia facit iniuriam creatori deo qui tam subtile artificium loquendi homini contulit. Forme ergo ratio sic. Qui non utitur re ad finem ad quem est facta abutitur ea: et per consequens peccat: sed ille qui falsum dicit non utitur verbis ad finem ad

*Exodus.
Deuterono.
Sanctus thomas.*

*Sanctus thomas
Quare hoc
datur est usus
loquere.*

Nota rationes.

Augustinus

Augustinus

Inter oia artificia nullū mirabili⁹ officio loqle.

Requiratur
xij. vt hō res
cte loquat.
Petrus hys
spanus.

Angelus in
corpe assum
pto non pōt
loqui.
Sanct⁹ tho.

Sanct⁹ tho.

Trib⁹ modis
pōt q̄s testi
ficari falsum

Quo intelli
gitur pena
talionis.

quem sunt instituta et ordinata: quod ut dicit Augustinus in li.
Encheridion. Verba sunt inuenta non ut per ea homines se fallant
sed ut suas cogitationes sibi utiliter manifestent. Medosus
autem non utitur verbis significatiuis ad istum finem: ergo abuti
tur officio loquendi non utrens illa ad finem ad quem est ordinata.
Et idcirco si diligētius descutere volueris. Inter oia artificia
humano vsui necessaria nullū est mirabilius officio loquendi
quo homo a cunctis secernit aiantibus. Nam ut homo vere ac re
cte loquat requirunt sex instrumēta ex parte corporis: et sex alie
potentie ex parte anime que oia simul subito ac impceptibiliter
operantur: ut enim Petrus hispanus tradit in logica sua: sex sunt
naturalia instrumēta ad formandū voces. scilicet labia: dentes: lin
gua: palatum: guctur: et pulmo: sine quibus homo discrete loqui
non potest. Et itē sex potētie anime ad recte loquendus necessarie
sunt. scilicet ymaginatio que format verba. Intellectus qui verba
ordinat. Volūtas que mouet oia infra ad loquendum. Me
moriam que rememorat ea que dicta sunt et annectit dicenda.
Requirunt etiā visus ut qui loquit videat eum cum quo loquen
dum est. Auditus quoque necessari⁹ est: ut possit quis respōde
re ad ppositus. Et tandē ad oia ista necessaria est vnio corporis
et anime: quod locutio vera et ppria non potest fieri: nisi a motore cōmū
cto. Ideo angelus bonus vel malus in corpe assumpto non pos
test vere loqui: nec vera verba formare. Vnde dicit sc̄tus Tho.
in i. parte. q. li. ar. iij. q. licet angeli loquantur in corporib⁹ assum
ptis: tamen talis locutio non est ppria: quod angeli non sunt forme illo
rum corporum: sed est aliquid simile locutioni in q̄tum formant
sonos in aere filles vocibus humanis. Et sic patet quod loquere
vsus non solū est res mirabilis: sed est grāde ac subtile artificia
um. Ideo tam digno lingue officio vti ad fallaciam grauis
culpa est. ¶ His itaq; pmissis. Nota s̄m beatum Tho. in. iij.
opusculo de decem pceptis quod homo potest loqui cōtra primum scilicet
vnum falsum testimoniū dupl^r. Aut in iudicio aut extra iudici
um. scilicet in cōmuni locutione. Quātum ad primum potest quis in iu
dicio testificari falsū tribus modis s̄m quod tres psonae possunt
facere contra hoc pceptum. scilicet persona accusans: psona testifi
cans psona iudicans. ¶ Primo cōsideratur psona accusans p
ximū suū falso in iudicio: et talis expresse agit cōtra istud
pceptum et tenetur de oī dāno. Et si deficeret improbari de
bet sustinere penam talionis: ut patet. ij. q. iij. p totus. Dicitur
autem hic talio talionis masculini generis: recompensatio eius
dem rei. scilicet vindicta similis delicto. Nam accusator falsus
talem debet recipere penam qualem intendebat inferre. Et

ideo cave ne loquaris contra proximū tuū falsum testimoniū
 ⁊ Leuici. xix. c. Non stabis ꝑtra sanguinē ꝑxiimi tui ego dñs.
 Et iterum ibidem. Non queras vltionē nec memor eris iniu-
 rie ciuiū tuoz. ¶ Secūdo consideratur persona testificans fal-
 sum. de qua Salomon prouerbioꝝ. xix. c. ait. Falsus testis nō
 erit impunitus ⁊ qui loquitur mendacia peribit. Debet autē
 falsus testis puniri pena mortis. vñ Deuf. xix. ca. dī sic. Si ste-
 terit testis mendax contra hominē accusans eum ꝑreuarica-
 tionis: stabunt ambo quoz causa est ante dominū in ꝑspectu
 sacerdotū ⁊ iudicum qui fuerint in diebus illis. Eūꝝ dilige-
 tissime ꝑscrutantes inuenerint falsum testem dixisse ꝑtra fra-
 trem suū mendacium reddent ei sicut fratri suo facere cogita-
 uit: ⁊ auferes malū de medio tui. vt audientes ceteri timozes
 habeant: ⁊ nequaꝑ talia audeāt facere. Non miseraberis ei:
 sed animā ꝑ aia: oculum ꝑ oculo: dente ꝑ dente: manū ꝑ
 manu: pedem ꝑ pede eriges. hec ibi. ⁊ Prouerb. xxv. c. Jacu-
 lum ⁊ gladius ⁊ sagitta acuta: homo qui loquitur contra ꝑo-
 ximū suū falsum testimoniū. Et ideo duo illi ꝑesbyteri senes
 accusantes ⁊ testificantes ꝑtra susannā de adulterio: quia cō-
 uicti sunt a daniēle falsum dixisse testimoniū lapidati sunt a
 populo. Daniel. xij. c. ¶ Tertio cōsideratur ꝑsona iudicis que
 falsam ꝑfert sententiā de qua dī Leuic. xix. ca. Non facies qđ
 iniquū est nec iniuste iudicabis. Non consideres personā pau-
 peris: nec honores vultum potentis. Iuste iudica populo tuo
 hec ibi. Licet enim potentes ⁊ diuites rōne sui status sint ꝑe-
 alijs minoribus honorandi in rebus cōmuniibus nō tamen in
 his ꝑ que iusticia lederetur. Nam teste hieronymo. Iusticia
 nō nouit patrem: nō nouit fratrem: veritatē nouit: personam
 non accipit: deum solū imitatur. ¶ Quārtum ad scđm ꝑt hō
 peccare diuersimode in cōmuni locutione contra hoc ꝑceptū.
 Nam sunt quattuor bona que nititur homo mēdax ⁊ iniquus:
 auferre a proximo tuo. s. veritas: honor: fama: ⁊ amicitia sñi
 dominū robertum Holcoth sup lib. Sapie. ij. c. lectione. xxvij.
 ¶ Primū bonū est veritas contra quam iniquus procedit ꝑ
 contentionē. Est autē contentio quedam inordinata cōtrarie-
 tas in verbis ꝑ quam homo intendit ostendere cōproximum
 suuz dicere falsum. Et describitur sic. Contentio est impugna-
 tio veritatis ex confidentia clamoris. ¶ Secūdum bonus est
 honor cōtra quem procedit iniquus ⁊ falsus homo quattuor
 modis scz ꝑ conuitiū: ꝑ contumeliam: ꝑ imꝑroperiu: ⁊ ꝑ
 derisionem. Primo falsus homo procedit contra honorē ꝑxi-
 mi sui ꝑ conuitium. Est autē cōuitium verbis quomodo

Leuiticus.
 Iterum.

Salomon:

Testis falsus
 puniē pena
 mortis.

Salomon.

Daniel.
 Leuiticus.

Hieronim?
 Cōtra istud
 ꝑceptū offen-
 dit hō in cōi-
 locutione.
 Robert? hol-
 coth.

Quid est cō-
 tentio.

Quid est cō-
 uitiū.

Quid est con-
tumelia.

Quid est in-
properium.

Quid est de-
risio.

Quid est de-
tractio.

hieronymus

Paulus.

Eccliaſtici

Reſtitutio
fame eſt de
neceſſitate
ſalutis ſm
thomam.
Bernardus
Eccliaſtici.

libet hoïem dehoneſtare ſiue exprimat cõuitiũ culpe vel pe-
ſed cõtumelia nunq̃ eſt niſi quãdo homo iniurioſe dehone-
ſtatur verbo exprimente culpã. Unde ſi dicante ſcabioſum vel
cecum cõuitium eſt. Vel ſi dica q̃ fur eſt ⁊ latro eſt cõtumelia
Dis autem cõtumelia eſt conuitiũ: ſed nõ ecõuerſo. Impropo-
riũ aut eſt iniurioſe recitare hoïſ indigentĩã pcedentẽ: ſicut
qñ aliqñ iniurioſe ⁊ cõtra charitatẽ reducit alicui ad memoriã
auxiliũ ſibi factum tempore ſue indigẽtie. Et hoc coram mul-
tis: ⁊ cedit in diminutionẽ ſui honoris. Deriſio aut eſt vicium
ludendi ⁊ intendit erubescentiã pro fine. Uñ deriſor ſub ſpe-
cie ludi pponit id per quod facit hoïem timere dehoneſtatõẽ
⁊ poteſt eſſe in caſu pctm̃ mortale. Et tanto eſt grauius q̃to
maior reuerẽtia debet perſone que illudif. Unde grauiſſimũ
eſt irridere deum ⁊ ea que dei ſunt. ¶ Tertium bonum proxi-
mi eſt fama: contra quas procedit iniquus ⁊ falſus homo per
detractiõẽ. Detractio aut niſi aliud eſt niſi dicere verba iniu-
riõſa ⁊ latenter de aliquo cum intẽtione diminuendi famam
ſuam. Unde cõtumelioſus ſe habet ad famam ⁊ honorẽ ſicut
raptor ad bona exteriora. Sed detractor eſt fur fame: quia de
ratione detractiõis eſt q̃ occulte dicatur. Contra detractores
hieronym⁹ ad ruſticũ monachũ ita inquit. Si vis me corrigi
delinquentẽ aperte increpa tm̃ ne occulte mordeas. Quid em̃
mibi pdeſt ſi alijs mala mea referas? Si me neſciẽte peccatis
meis immo detractiõib⁹ tuis alium vulneres ⁊ certatim om-
nibus narres. Si ſingulis loquaris quaſi nulli alteri dixeris.
¶ Hoc enim nõ eſt emẽdare me: ſed vicio tuo ſatiſſacere. hec hie-
ronymus. Ideo apoſtolus ad Roma. i. c. ait. Detractores ſunt
deo adibiles. Nota cum dicit deo odibiles: quia nihil eſt ita
carum homini ſicut fama. Uñ eccliaſtici. vii. ca. dicitur. Me-
lius eſt nomẽ bonum q̃ ynguẽta precioſa. Et puerbioꝝ. xxi.
cap. Melius eſt nomen bonum q̃ diuitie multe. Detractores
autem ſunt qui auferũt a proximo tam grande bonum. Ideo
Eccliaſtici. x. cap. Si mordeat ſerpens in ſilento nihil eo mi-
nus habet qui occulte detrabit. Quapropter ſi detractores fa-
mam nõ reſtituant ſaluari nõ poſſunt: vt dicit thomas ſuper
hoc precepto in. iiii. opuſculo. Etiam non minus offendũt illi
qui detractores libentur audiunt. Unde bernardus in fine. ij.
libri de cõſideratione ad eugenũ papam: dicit ſic. Poro des-
trahere an detrahentẽ audire quid horum dãnabilius ſit non
facile dixerim. Ideo eccliaſtici. xxvii. cap. Sepi aures tuas
ſpinis ⁊ linguam nequã noli audire ⁊ ori tuo facito hoſtia et
feras aurbus tuis. Et ſicut dicit ſanctus Thomas ſuper hoc

precepto. Non debet homo detractores libenter audire quin
 immo debet detrahēti ostēdere multū tristem ⁊ tonum. An
 puerbioꝝ. xxv. caplo. Vetus aquilo dissipat pluuias ⁊ facies
 tristis linguam detrahentē. Super quo verbo Hieronym⁹ in
 iij. libro super parabolas salomonis: dicit sic. Si hylari vultu
 audieris detrahentē: tu illi das fomitem detrahendi: si vero
 tristi vultu hec audias: vt dicit qdam vir dei. Discit non liben-
 ter dicere: quod didicerit non libenter audiri. hec hieronym⁹.
 Vere grauis culpa est detractio. Propterea dz. vi. q. i. Deterioꝝ
 res sunt qui vitas moresq; bonoꝝ corumpūt: his q̄ substātiās
 alioꝝum prediaq; diripiunt. Quartū bonum ptimi est ami-
 citia contra quam procedit iniquus homo per susurrationem.
 Cui⁹ finis est separare amicitia occulte ⁊ seminare discordia.
 Et talis est pessima locutio deo exosa ac saluti nostre contra-
 ria. Cuius ratio est: quia amicitia est de bonis exteriorib⁹ qd
 optimū. Est enim melior q̄ fama vel honoz vel sciētia. Unde
 marcus tullius in libro de amicitia ita inquit. Ego vos hor-
 tari tantum possum vt amicitiaz oibus rebus humanis ante
 ponatis. Et iterum in eodem ait. Amicitia nihil aliud est nisi
 diuinarum humanarūq; rerum cum beniuolentia ⁊ charitate
 summa cōsentio. Et iterum. Quid dulcius q̄ habere cum quo
 omnia audeas loqui vt tecum. Ista ergo morbida susurratio
 que separat amicitiaz. est peioꝝ detractioe ⁊ cōtumelia. hinc
 puerbioꝝ. vi. caplo. Sex sunt que odit dñs ⁊ septimū detesta-
 tur animā eius scilz cum qui seminat inter fratres discordias
 Et ecclesiastici. xxviii. caplo dicitur sic. Susurro ⁊ bilinguis
 maledict⁹: multos enim turbauit pacem habētes: lingua ter-
 tia multos cōmouit ⁊ disperfit illos de gente in gentē. Liuita-
 tes muratas diuitum destruxit: ⁊ domos magnatoꝝ effodit.
 Virtutes populoz concidit: ⁊ gentes fortes dissoluit: lingua
 tertia mulieres viratas eiecit ⁊ prauauit illas laboribus suis.
 Qui respicit illam nō habebit requiem nec habebit amicū in
 quo requiescat. hec ibi. Et sic patet qualiter homo mendax ni-
 titur, auferre a fratre suo quattuor bona: veritatem: honozem:
 famam: ⁊ amicitia. Amplius contra hoc preceptū offendit
 homo per mendacē locutionē. Ideo fugiendū est omne men-
 dacium quadruplici ratione. Primo ppter anime perditio-
 nem. Unde sapiētie. i. caplo. Os quod mētur occidit aiām.
 profecto valde monstruosum ⁊ innaturale est qd os sit causa
 instrumētalis vel occasio occisionis anime: quia os est instru-
 mentū precise ordinatū a natura ad cōseruandū vitam anime
 Nam per os expiram⁹ ⁊ inspiramus sine qua operatione vita

Scitis tho.
 Salomon.
 hieronymus

Quid est sus-
 urratio.

Amicitia est
 qd optimuz.
 March⁹ tul-
 lius.

Idem.

Salomon

Eccliaſtici.
 Nota contra
 bilingues ⁊
 detractores.

Mēdacium
 fugiendū est
 quadruplici
 ratione.
 Sapiētia.
 Nota qliter
 os qd mētur
 occidit aiām

anime in corpore nō seruatur. Per os alimentū recipimus: ma-
 sticam? et deglutim? Per affectōes expruimim?. Per os pacem
 aic: amicitia: et beniuolētia ostēdim?. Est ḡ cōtra oēm naturā
 q̄ os nostrū aiaz nostrā occidat. Ideo signāter dicit Prover. xxi.
 caplo. Qui custodit os suum et linguā suam: custodit ab angu-
 stijs aiam suā. Laue ergo et fuge omne mendaciū. ¶ Secūdo fu-
 giendū est omne mendatiū ppter dyaboli assimilationem.
 Nam homo mendax est similis dyabalo per filiationē: ideo
 assimilatur patri qui ut dicit Johā. viij. c. Mendax est et pa-
 ter eius. Dyabolus enī inuenit primū mendaciū quādo dixit
 primis parēribus Gene. iij. ca. Nequaquā moriemini. hinc Am-
 brosius in sermone habito in dñica de abrahā habet. xxi. q.
 v. Lauete fratres mendaciū: q̄ oēs qui amant mendaciū filij
 sunt dyaboli: nō solum in falsis uerbis: sed etiā in simularis
 operibus mendaciū est. Mendaciū namq̄ est se ch̄istianū di-
 cere et opera ch̄isti nō facere. Mendaciū est episcopum sacer-
 dotem vel clericū se profiteri: et contraria huic operi operari.
 hec ambrosius. ¶ Tertio fugiendū est mendaciū propter socie-
 tatis dissolutionē. Homo enim est aial sociale per naturā: et
 qui solitarius uiuit aut deus est aut bestia: ut dicit Philoso-
 phus in primo lib. politicor. Sed hoies male possent inuices
 cōuiuere si simul uerū nō dicerēt: quia semper haberēt de uer-
 bis alioꝝ dubitare. Ideo apostolus ad Ephe. iij. caplo. Depo-
 nentes mendaciū loquimini unusquisq̄ ueritatē cum prox-
 imo suo: quoniā sumus inuicem mēbra. Super isto textu pau-
 li talis mouet dubitatio. Nam posset aliquis dicere. Si apos-
 tolus tñmodo cum primis precepit ueritates dicendā: ergo
 cum ceteris possum? loqui mendaciū. Et pariter cum in diuis-
 na lege dicitur. Non adulterabis uxorem proximi tui. Si pro-
 ximus solūmodo ppinquus vel xpianus vel amicus accipit.
 Videtur ex hoc q̄ adulteria in alienos iure permittit. Huic
 obiectiōni respōdet diuus hieronym? in. ij. lib. super epistola
 pauli ad Ephe. iij. caplo ubi explanat hanc apostoli sentētia
 sic dicens. Proximū uocat oēm hoiem qui ex eodem nobiscuz
 parente generāus est. Quod quidē et parabola significat de
 hierusalem hierico hois descēdentis qui incidit in latrones.
 Et sacerdote et leuita preterētibz a samaritano curatus est
 et ad stabulariū reuectus est. Affirmat autē post hec dñs eum
 proximū qui illi miam fecerit: uolens ostendere omnes hoies
 oibus esse primos. Et hoc q̄dem sic intellectū edificat audiē-
 tes. hec hieronym?. ¶ Quarto fugiendū est mendatiū propter
 fame amissionē. Homo enim qui assuecit mendacijs non cre-

Secūdo mēda-
 cius fugiendū
 est ppter dyaboli
 assimilationem.
 Ambrosius.

Mendacium
 soluit socie-
 tate: ideo fu-
 giendum.
 Philosoph?.
 Paulus.

Mouet q̄d.
 Arguitur.

hieronymus
 rñdet q̄dñi.

Note primi
 intelligitur
 ois homo.

ditur sibi etiam si verus dicat. Unde ecclesiastici. xxxiii. caplo. Ab immūdo quid mūdabitur: et a mēdace quid verū dicetur. Maxime autem mendaciū reddit infames: reges: principes: dños: pietatos: religiosos: et viros spirituales. Sed queris vtrum omne mendaciū sit peccatuz mortale. Et videur qd sic. R: dicit in psal. per os David. Perdes omnes qui loquuntur mendaciū. Et iterum Sapiētie. i. cap. Os quod mēritur occidit aiam. Sed perditio et mors anime nō est nisi per peccatuz mortale: ergo omne mendaciū est peccatū mortale. Pro respōsione huius questiōis. Nota s̄m Thomam in. ij. ij. q. cx. ar. iij. qd omne mendaciū est peccatū. sicut etiā dicit Augustinus in lib. contra mendaciuz. Ratio huius est. Quia illud qd est s̄m se malū ex genere nullo modo potest esse bonū et licitū. Mendacium autem est malū ex genere. Est enim actus cadens super indebitam materiā. Cum enī voces sint signa naturaliter intellectuū: innaturale est et indebitū qd aliquis voce significet id quod nō habet in mente. Unde philosoph⁹ dicit in. iij. lib. ethicoꝝ: qd mendaciū est per se prauū et fugiendum: verus autē est bonū et laudabile. Ideo omne mendaciū est peccatū. Nam mendaciū noiatur ex eo quod contra mentem dicitur. Unde mentiri est contra mentē ire. Mens autem siue intellectus est iocale nobilissimū ac dignissimū quod possit in hōie reperiri. Et ideo homo qui cōtra mentem loq̄tur facit contra deum et seipsum. Formet ergo sic ratio. Qui volūtariē recedit ab eo cui est adherendū peccat: sicut qui a regula vel a via recta recedit deuiat: sed sic facit mēdosus: ergo mēdosus semp peccat mentiēdo. qd autē mēdosus a via recta recedat p̄t: qd sicut falsum est malum intellectus cui mēdosus innititur: ita verum est bonū intellectus a quo mēdosus recedit: et sic omne mendaciū est peccatū. Sed vt discutere valeas que mēdacia sint mortalia et que venialia. Scire debes qd multe diuisiones siue distinctiones de mendacio danctur a sanctis doctoribus: sed oibus postpositis dic qd tria sunt genera mendacioꝝ vt dicit Glo. super illud David. Perdes oēs qui loquunt mendacium. Et pariter sanctus Thomas in. ij. ij. q. cx. ar. ij. Prīmū mendaciū dicitur officiosum quod fit p̄ salute et cōmodo alterius. Scdm̄ est iocosum quod fit aio delectādi. Tertium est perniciosum qd fit ex malignitate ex qua intēditur alterius nocumētū. Si ergo loquamur de mēdatō officioso qd fit ad aliquam vtilitatē cōsequendā vel spūalem vel tēporales sine nocumēto alterius talia vt plurimū sunt venialia: sic etiā iocosa que fiunt aut dicunt causa solati. hinc Fido. in. ij. lib. de

Atq; oē mēdaciū sic peccatum. Arguitur.

Sanctus thomas rōdet questiōni. Augustin⁹.

Philosoph⁹.

Mentiri est contra mentē ire.

Nota rōnens

Que mēdacia sunt mortalia et que venialia. Tria sūt ḡna mēdacioꝝ. Sanctus Tho.

De mēdatio officioso vel iocoso. Fido.

summo bono. c. xxx. ita inquit. Sumopere cauendus est omne mendaciū: quāuis nō nunq̄ sit aliq̄ mendacij genus culpe leuioris si quisq̄ p̄ salute oīm mentiat. hec ille. Nota hic q̄ mendacia officiosa et iocosa possunt esse p̄traria charitati vel rōne scandali vel cuiuscūq̄ dāni p̄sequētis: et sic poterūt esse mortalia dum scz aliquis nō veretur p̄pter scandalū publice mentiri. Sunt igitur mendacia etiā leuia cauēda vt dicit Thomas in opusculo de decem p̄ceptis. ne p̄pter vsuetudinem ducant ad mortale. Sed mendaciū perniciosum d̄: illud quod fit contra honorē dei et charitatē p̄ximi. Quod quidē tanto periculosius est quāto magis charitati contrariatur. Nam si mentitur quis circa res diuinas nō soluz tale mendaciū opponitur virtuti charitis: sed etiam virtuti fidei et religionis. Ideo tale mendaciū mortale est et grauius oībus alijs sp̄ibus mēdaci. Et si quis dicat simplicem fornicationē vel vsuram nō eē peccatū mortale: immo talia affirmare est hereticū. Si autem mendaciū sit p̄tra charitatem p̄ximi tanto est graui⁹ quanto maius nocūmentum intenditur. Et similia mendacia merito dicūtur perniciofa: id est mortifera a perneco pernecas. i. per septe occidere: qz occidunt aiām. Nota ergo fm̄ Robertū holcoth sup̄ librum sapientie. lectione. xi. q̄ moraliter loquendo sunt duo regna adinuices in hac vita cōmixta: videlicet regnū dei et regnū mundi. Regnū xpi et regnū diaboli. Regnū celeste et regnū terrestre. Et sicut ista distant in regibus et legibus ita in ydiomate. Nam ydioma regni celestis est veritas. vñ David in psal. ait. Dñe in celo misericordia tua: et veritas tua vsq̄ ad nubes. Et iterū. Vniuerse vie dñi misericordia et veritas requirentibus testamētum eius et testimonia eius. Sed ydioma regni terrestris siue mūdi est falsitas. vñde Osee. iiii. ca. d̄: sic. Non est veritas et nō est misericordia et nō est scientia dei in terra. Maledictum et mendaciū et homicidiū et furtum et adulteriū inūdauerūt: et sanguis sanguinē tetigit. Propter hoc lugebit terra et infirmabitur oīs qui habitabit in ea. hec ibi. Si ergo scire optas sub quo rege militas vel ad q̄d regnū pertineas: cōsidera in quo ydiomate cōcordas. Quia loquela tua manifestū te facit. Laue ḡ et fuge mendaciū. Et sic p̄z ex dictis resolutio q̄stionis. et s̄lr̄ responso ad argumentū. Quoniā ille auctoritates intelligūtur de mendacio p̄nicioso: vt exponit glosa sup̄ illud psal. Perdes oēs qui loquūtur mendaciū. Sed quia homo contra istud p̄ceptū diuersimode peccat: ideo metra auctoris predicti legantur sic.

Sanct⁹ thomas.
De mēdacio
pernicioso.

Quare d̄: p̄
niciosum.
Robert⁹ hol
coth.

Nota de re
gno xpi et re
gno diaboli.

Osee.

Metra notā
da.

Qui mendax fuerit: in damnū proximitatis,

Vel mala qui dicit bona: narrans vel bona prana,
 Accusans falso: iurans est testis iniquus,
 Detractor odio: mendax relator occulti..
 Vel diffamator: diuulgans: et manifesta:
 Ledula si fiat detractrix: cautio ledens:
 Secretum: ratūq; sigillo: littera clausa,
 Proditor et laudans: inducens ad mala supra,
 Illa reportari gaudens: est testis iniquus,
 De nono precepto diuine legis:

Quia per tres gradus ad summum

culmen iusticia pcedit: scz factis dictis cogitationibus: vt ait Lactantius in. vi. lib. diuinarū institutionū. ca. xiiij. Ideo lex diuina post pcepta q̄ pertinent ad dicta et facta subiungit pcepta q̄ ordinant hoīem ad cogita-

ta. Nā distant valde leges humane a diuinis: qz lex humana cum sit ab hoīe: intuetur solūmodo ea q̄ apparent exteri. Iō iudicat tantū facta et dicta. Sed diuina lex que est a deo: non solum exteriora facta vel dicta: sed etiā oīa interiora cordis radicatus intuetur Propterea dixit dñs ad samuelem: vt ptz. i. Reg. xvi. c. Nec iurta intuitū hominis ego iudico. homo em̄ videt ea q̄ parent. Dñs aut̄ intuetur cor. hec ibi. Et idcirco augustinus dicit qd̄ deus totus oculus est qz oīa videt. totus man⁹ est: qz oīa operatur: totus pes est qz vbiq; est. et Paulus ad hebreos. iij. c. inquit. Oīa nuda et aperta sunt oculis ei⁹. Signāter dicit nuda et aperta: qz nihil est ita occultū in re qd̄ dei cognitionē effugiat. Hinc Lactantius in. vi. lib. diuinarū institutionū. ca. xxiij. dicit sic. Nihil pdest inclusam hęc conscientiam patemus deo. Nullus ergo mendatio. nullus dissimulationi locus est: qz parietibus oculi hoīm submouētur: dei aut̄ diuinitas nec visceribus submoueri pōt: quomin⁹ totū hoīem perspiciat et noīit. hec lactantius. Quia igitur lex diuina oīa pctā tam exteriora q̄ interiora discernit ac iudicat. Ideo in duobus pceptis vltimis phibet pctā cordis. s. cupiscentiam carnis in vxore pximi et cupiscētiā oculoz in re aliena. Qua propter nonū pceptum dicit sic. Non desiderabis vxorem pximi tui: q̄ verba scribūtur originaliter in lib. Exodi. xx. ca. Sub quo q̄dem pcepto cōprehendūtur oīa desideria carnalia illicita. sicut supra in sexto pcepto cum d̄: nō mechaberis sub noīe mechie includūtur oīa opa carnalia. Sed quia talia desideria carnis multo magis vident de se iniusta et illicita de vxore p̄

Lactantius.
 Leges humane distant a diuinis.

Augustinus

Paulus.
 Lactantius.

**Mouentur du-
bia sup isto
precepto.
Duplex scu-
piscencia,**

Questio.

Sanct' tho.

**Pulchra que-
stio.**

**Sanct' tho
Nota totus**

Paulus.

Paulus.

**qd est fomes
Sanct' tho.
Nota d' habi-
tuali concupi-
scentia et ac-
tualis.**

rimi. Ideo et pisse hoc prohibetur in isto pcepto cui dicitur. Non desiderabis uxorem primi tui. Sup quo pcepto mouetur alia qua dubia. Et pmo. Cu in hoie sit duplex concupiscentia: vna qdem q est actus voluntatis de qua dicitur Sap. vi. ca. Concupiscentia sapie pducit ad regnu perpetuu. Alia vero est concupiscentia que est actus sensualitatis: de qua dicitur Iaco. iij. Unde bella et lites in vobis: none ex concupiscentijs q militant in mēbris vestris. Ideo querit que concupiscentia istaru duaru phibetur in hoc pcepto cu dicitur. Non desiderabis uxore primi tui. Et similiter pot dubitari de concupiscentia decimi pcepti q dicitur. Non concupisces rem primi tui. Huic qstioni respondet sanctus Thomas in ij. ij. q. cxxij. ar. vi. in responsione ad. iij. argu. vbi dicit q p ista duo pcepta phibitua concupiscentie no intelligit phiberi concupiscentia sensualitatis: qz hm hoc pmi motus essent peccata mortalia: vt pote ptra pcepta decalogi existentes qd est falsum. Sed phibet directe concupiscentia voluntatis. i. consensu voluntatis q est opus vel in delectatione. hec thomas. Et quo pz responsio ad questionē. ¶ Secūdo ptingit dubitare. Cur in oibus alijs pceptis diuine legis sub pctō operis intelliguntur phiberi oia pctā mali desiderij ipsoꝝ operū. De his vero duobus pceptis scz Non mechaberis. ⁊ Non furtū facies. no ita fit: si dantur distincta pcepta tam operis qz cogitationis. Pro responsione huius dubij notanda est aurea snia sancti Thomae q in opusculo de decē pceptis. dicit q post pctm pmoꝝ parentum ppter corruptionē humane nature nullus euadit concupiscentiam carnis pter xpm ⁊ purissimā virginē. Et quādoqz concupiscentia adest. etiā adest culpa venialis vel mortalis. scz qn dñatur. ideo paulus ad Roma. vi. c. ait. Non g regnet peccatū in vestro mortali corpore vt obediat concupiscentijs ei⁹. Et nota hic q no dicit apłs. no sit pctm in vestro mortali corpore: sed signāter ait. Non regnet: id est no dominetur: quia si cut paulus de seipso dicit ad Ro. vij. ca. Scio em q no habet in me hoc est in carne mea bonū. Hoc dicit paulus ppter rebellionē carnis ad spiritū q prouenit ex pctō pmi parentis q pertinet ad fomitē. Quia qz diu corpus nostruz est mortale no pot esse qn in corpore nostro sit pctm. i. fomes pcti. Dicitur aut fomes a foueo foves inde dicitur fomentū. i. nutrimentū. Vel dicitur fomes radix. Et sic fomes hm Tho. in. ij. parte. q. xxvij ar. ij. Nihil aliud est: q inordinata concupiscentia sensibus appetit: habitualis tamē q actualis concupiscentia est mot⁹ peccati. Dicit aut concupiscentia sensualitatis esse inordinata inq̄tum repugnat rationi: qd quidē fit inq̄tum inclinatur ad malum vel difficultatem facit in bono. Et talis fomes inq̄tum

respicit naturam est equaliter in omnibus sed ratione perso-
ne est intensior in vno q̄ in alio: ex quo patet quare dicit pau-
lus non habitat in carne mea bonum. Sed ad propositum re-
deundo: quando in auctoritate preallegata dicitur. Nō ergo
regnet peccatum in vestro mortali corpore: intellige q̄ pecca-
tum dicitur regnare in corpore quando primo in corde regnat
concupiscentia consentiendo in opus peccati. ideo Math. v.
ca. dicit. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam iam
mechatus est eam in corde suo. Voluntas enim apud deus p̄
facto reputatur: vt dicit Thomas. Ex dictis patet q̄tra sit mi-
seria humane fragilitatis que ex peccato ade remansit prona
ad malum ⁊ difficilis ad bonum. His dictis respondeo ad
questionem ⁊ dico q̄ p̄uis humanum genus post lapsum, p̄i
mi parentis incurrerit multas calamitates ⁊ angustias. Si-
gnanter tamen in duplicem cecidit miseriam. Videlicet in mi-
seriam mortis ⁊ in miseriam vite. Et idcirco natura humana
post peccatum ade: ad istas duas concupiscentias est mirabi-
liter prona. Primo enim post peccatum cecidit in miseriam mor-
tis vel corruptionis. Ideo valde appetit viuere vel saluari in
alio per generationem: propter quod valde in concupiscentiam
lururie fornicationis vel adulterij ⁊ aliorum peccatorum car-
naliū inclinatur natura corrupta. Secundo quia post pecca-
tum cecidit in miseriam vite: languoris: infirmitatis: necessi-
tatis ⁊ famis. Unde necesse fuit vt operaretur terram et ha-
beret domū ⁊ alia bona temporalia pro sustentatiōe vite sue.
Quapropter ex tali miseria valde inclinatur homo in concu-
piscencias auaritie: furti: rapine: vsure ⁊ huiusmodi. Quia er-
go maxime inclinatur homines ad concupiscendum venerea
⁊ temporalia. Ideo conuenienter geminatur mandatum vis
generatiue ⁊ vis nutritiue. Et sic patet responsio ad questio-
nem. Sed quia in nono ⁊ decimo precepto prohibetur concu-
piscencia carnis in vxore proximi. Et concupiscencia oculorū
in re aliena tamen intelligenda est ibi vniuersaliter prohibita
omnis concupiscencia male voluntatis. Ad maiorem autē
intelligentiam istius generalis concupiscentie: qua multiplicif
agitur cor humanū. Scire debes s̄m doctorem Gregoriū in
iii. lib. moralium. ca. xxvij. q̄ quattuor modis peccatum per-
petratur in corde concupiscendo. Et licet intelligatur hoc de
omni pctō: tamen magis discernitur in cōcupiscentia lururie.
Primo ergo perpetratur suggestione p̄ aduersariū. Secundo
delectatione per carnē. Tertio consensu per spiritū vel per ra-
tionē. Quarto audacia defensionis per elationē ⁊ superbiam

Quō intelli-
git pctm̄ res-
gnare in cor-
pore.

Rñsio q̄ōnis
Hūanū gen-
p̄ lapsus ade
in duplicem
miseriam.
Rō q̄re hōin
clinat ad vi-
cia carnalia.

Quare hōin
clinat ad tēs
poralia.

Nota:

Gregorius.
Quattuor
mōis pctm̄
perpetratur
in corde.

Nota exem-
plū de lapsu
primorū parē
tam.

Carmina mē-
ti retinenda

Et ponit ibidē Gregorius exemplū de lapsu primorū parentū
dicēs. Illam p̄mi hoīs rectitudinē antiquus hostis his quat-
tuor ictibus fregit. Nam primo serpēs suaserit: q̄ occulte hostis
mala cordibus hoīum latenter suggerit. Secūdo ena quāsi caro
delectatur: q̄ carnalis sensus ad verba serpentis mor se deles-
ctationi subtemit. Tertio adam p̄sentit vt ratio. Nam assen-
sum ipse adam mulier p̄buit: q̄ dum caro in delectationē ras-
pitur etiā a sua rectitudine spūs infirmat⁹ inclinatur. Quar-
to audacia defensionis sequitur. vñ requisitus adam p̄ auda-
ciam confiteri culpā noluit: q̄ spūs quo peccando a veritate
disiungitur eo in ruine sue audacia nequius obduratur. Pro-
pterea adam p̄ audaciā culpā suam voluit defendere dicens.
Mulier quā dedisti mihi sociam dedit mihi de ligno ⁊ come-
di. Et sic patet q̄ in hoc humano genere quotidie agitur: q̄
actū in p̄mo parente nostri generis non ignozatur. Si autē
scire velis quot modis homo ad carnalia desideria labatur le-
ge carmina auctoris incogniti que ita sequūtur.

¶ Qui cupit alterius sponsam: nofcatur adulter.

Affines etiam desiderat: ⁊ moniales.

Incestum scelus simul: ⁊ cum virgine stuprum.

Et cupiens mare: sodomitaq; bestia bruta.

Et quotiens cupit: aut etiam si sit philocatus.

¶ Qui delectatur cogitando lubrica: vel qui.

Se somno polluit: causans: vel postea gaudens.

Ut placeat multis ornatur: sic gloriatur.

Absq; viro proprio: cui facit vt sic ametur.

Vel si ruinam perpendat: vel prouocando:

Alterius sponsam cupiens: moitur lubricando.

¶ De decimo ⁊ vltimo precepto diuine legis.

Explicauī sub breuibus iuxta hū-
ilitatis mee tenuissimū sensum nouē p̄cep-
ta diuine legis more illi⁹ q̄ non habens spi-
cas pprias colligit in agro alieno. Sic panis
ex florido prato sanctorū doctorū fragantes
rosarū manipulos collegi prout nostra suffes-
cit pauperrima stilli virtus. Nūc sup̄est vt decimū preceptū
breuiter p̄stringamus. Quod quidē describis in lib. Exodi. xx
c. sic. Non cupisces rē primi tui. Sup̄ quo p̄cepto contingit
dubitare. Cū enī homicidiū sit grauius pctm̄ q̄ adulteriū vel
furtū: ideo querit. Cur inter p̄cepta legis nō ponit aliq̄ p̄cep-
tum phibitiuū d̄cupiscentie homicidiū sicut ponūtur p̄cepta

Questio p̄m̄
chra.

pra phibitua cōcupiscentie furti ⁊ adulterij. Non em̄ habetur in decalogo. Non cōcupisces mortē pximi tui: sicut habetur Non cōcupisces rem pximi tui. Et itē. Non desiderabis uxorem pximi tui. Et id si nō ponit pceptū phibituum cōcupiscentie homicidij qd̄ est graui⁹ pctm̄: videt q̄ incōueniēter ponatur pcepta phibitua cōcupiscentiay adulterij ⁊ furti. Pro responsione huius qōnis. Nota aurea verba sancti tho. in. ij. q. cxij. ar. vi. in responsione ad quartum argu. vbi ita inquit. Homicidiū fm̄ se nō est cōcupiscibile: q̄ nō habet de se rōnem alicuius boni. Sed adulterū habet rōnem boni. s. delectabilis Furtum etiā habet rōnem alicuius boni. s. vtilis. Bonus aut̄ de se habet rōnem cōcupiscibilis. Et ideo fuit specialib⁹ pceptis phibenda cōcupiscentia adulterij ⁊ furti: nō autē concupiscentia homicidij. hec Tho. Ex quibus verbis patet responsio questionis. Sed ad pleniorē intelligentiā huius pcepti Iterum querit. Cur oipotens deus in hoc pcepto prohibet cōcupiscentiā bonorum pximi. Pro responsione nota tres rōnes quas habet sanctus Tho. in opusculo de decem pceptis. Primo diuina lex cōueniēter phibet cōcupiscentiam oim̄ rerū pximi: ppter ipsius cōcupiscentie infinitatē. Nam cupiditas est insatiabilis habens in se quādam turpem infinitatē acq̄rendi: que est oīno detestanda a sapiente qui debet intendere finem aliquem: imo nullus debet incedere p viam infinitam q̄ esset tendere in p̄cipitium: ⁊ ideo omnes doctores catholici hanc cupiditatē insatiabilē detestant. Unde Hsidorus dicit cōcupiscentiā oim̄ criminū esse materiā. Petrus aut̄ rauenas scribit in quodā sermone. Concupiscentiā aurigā malicie seditionis originem ⁊ foueā scandalorum. Augustin⁹ hō dicit q̄ cōcupiscentia est velut os inferni oīa deuorans. Sunt alij qui dicunt cōcupiscentiam voraginē insatiabilē. Paulus etiā ap̄ls affirmat cōcupiscentiā fomentū oim̄ maloy. Unde .i. ad Thimo. vi. c. dicit sic. Radix em̄ oim̄ maloy est cupiditas quā quidem appetētes errauerunt a fide. sicut em̄ arbor a radice habet nutrimentū: sic oīa pctā a cōcupiscentia. Ideo Innocētius in libello de miseria cōditionis humane ita inqt̄ Radix oim̄ maloy est cupiditas. Nec sacrilegia committit ⁊ furta: rapinas exercet ⁊ predas: bella gerit ⁊ homicidia: symoniace vendit ⁊ emit: inique petit ⁊ recipit: in iuste negociatur ⁊ feneratur: instat dolis ⁊ imminet fraudibus: dissoluit pactum ⁊ violat iuramentū: corrumpit testimoniū ⁊ peruertit iudicium. hec Innocētius. Etiam Hsidorus. in. ij. lib. de summo bono. c. xli. ita inquit. Radix oim̄ maloy cupiditas est quā

Arguitur.

Pro responsione notanda sunt vba sancti thome.

Questio.

Rōnis sancti thome.

Cupiditas ē insatiabilis hñs quādam infinitatem. Oēs doctores catholici cōcupiscentiay detestantur. Nota.

Paulus.

Innocētius.

Hsidorus.

Eupiditas
xpm̄ edidit

Augustinus

auaritia nul
li parci nec
vllum tenet
m̄ oupm̄.

Salomon.

Eupiditas
cōparat igni
v̄l dicit p̄fā
ditas vel
abyssus.

Salomon.

Isaias.

Questio pul
cra.

Iuuenalis.

Questio pul
cra.

Augustinus

quidam appetentes enrauerunt a fide. Si succiditur radix cir
minum nō pullulant cerere soboles peccatorū. Adulti causa cu
piditatis terrene: etiā ipsam fidem abnegauerunt. Cupiditas
enim xpm̄ vendidit. Naz̄ et plerisq̄ tm̄ in rebus alienis est de
sideriū: vt etiā homicidiū p̄petrare non vereant: sicut Achab
qui appetitu cupiditatis sue sanguinis expleuit effusionem.
Sepe iniqui mala que concupiscunt assequunt: quatenus de
affectu mali desiderij fortius puniant. hec Isidorus. Augusti
nus quoq̄ in lib. de v̄bis dñi sic ait. Que est ista auaritas cō
cupiscentie: cum et ipse belue habeant modū. Tunc em̄ rapiūt
qñ esuriunt. Parcunt vero prede cū senserint satietatem. In
satiabilis est sola auaritia diuitū: semp̄ rapit et nunq̄ satiāt:
nec deū timet: nec hoīem reueret: nec patri parci: nec matrem
cognoscit: nec fratri obtemperat: nec amico fidē seruat. Vidu
am opprimat: pupillū inuadit. Liberos in seruitiū reuocat: te
stimonium falsum p̄fert. Res mortui occupat: quare: et qui
faciunt nō moriunt: Que est illa aiarum insania amittere vi
tam: appetere mortem: acquirere aurū et pdere celum. hec Au
gustinus. Propterea Salomon cōsiderans appetitus huma
ni insatiabilē cupiditatē: in lib. Ecclesi. i. c. inquit. Vanc oc
cupationē pessimam dedit deus filiis hoīm vt occuparentur
in ea. Nota q̄ salomon dicit cupiditatē esse occupationem
pessimā p̄ accidens: q̄ nisi refrenet p̄ imperium rōnis est hoī
morfifera. Dicamus ergo q̄ cupiditas humani cordis est ves
lut ignis inextinguibilis: siue p̄funditas immēsurable. Vel
abyssus abyssum inuocans: que nec scientia: nec gloria: nec ho
nore: nec dñio: nec pecunia: nec diuitijs: nec voluptatibus: nec
cunctis bonis fallacibus satiari p̄t. hinc Salomon. Ecclesi
ci. v. c. Auarus nō implebit pecunia. et qui amat diuitias fru
ctum nō capiet ex eis. hec ibi. Et Isay. v. c. Ne qui cōiugitis
domum ad domū: et agrum agro copulatis vsq̄ ad terminum
loci. Nunquid habitabitis vos soli in medio terre? Et Iuue
nalis in satura. xliij. ait. Interea pleno cū surgit sacculus ore.
Crescit amor nūmi q̄tum ipsa pecunia crescit. Si queratur
Cur deus hanc insatiabilem cupiditatē inseruit in aia rōnali:
dic q̄ cōuenienter factū est: vt hō cognosceret dignitatē suam
Est em̄ mens humana tante subtilitatis ac capacitatis vt poss
sit recipere deum p̄ gratiā in p̄senti: et in futuro p̄ gloriā. Vnde
Augustinus in. i. li. confessionū ait. Tu dñe fecisti nos venire
ad te et inquietū est cor nostrū donec requiescat in te. Iterum
Augustinus ait. Fecit deus rōnalem creaturā vt summū bon
num intelligeret: inrelligendo amaret: amādo possideret: pos

sciendo frueretur. Illud ergo quod est minus deo: hominem im-
plere non potest. Non concupisces ergo rem proximi tui: et sic
patet prima ratio.

Secundo conuenienter in hoc precepto prohibetur concupiscentia
rerum proximi ratione inquietudinis. Nam talis cupiditas habet
diuinitatis implicat aiam secularibus curis: et per consequens a spi-
ritualibus retrahit. Unde apostolus. ij. ad Thimo. ij. c. ait. Nemo
militans deo implicat se negotijs secularibus: ut ei placeat cui
se probauit. Profecto omnis homo naturaliter appetit quietem: quia
est valde delectabilis ipsa quies. Cupiditas autem rerum secu-
larium continue inquietat homines: quia semper cupidi solliciti sunt
acquirere non habita et habita custodire. Unde Salomon Ec-
clesiastici. v. c. ait. Saturitas diuitis non sinit dormire eum: super
quo textu Hieronymus in i. li. super ecclesiastem dicit sic. Diues
vero dissentus dapibus: et cogitationibus in diuersa lacerat
dormire non valet: redundante crapula et in cocto cibo in stoma-
chi angustijs estuante. hec Hieronymus. Propterea veritas ait.
Matth. vi. c. Ubi est enim thesaurus tuus: ibi est et cor tuum. super
quo verbo diuus Hieronymus in i. lib. in explanatione super
Matth. dicit sic. Hoc non solum de pecunia: sed de cunctis passio-
nibus sentiendum est. Sulosi deus: veter est. Ibi ergo hec cor: ubi
est thesaurus: luxuriosus thesaurus epule sunt: lasciuia ludicra: ama-
toris libido. huic seruit unusquisque quo vincitur. hec Hiero-
nymus. Patet ergo ex dictis ratio secunda.

Tertio conuenienter prohibetur a domino concupiscentia
rerum secularium: quia talis cupiditas necat charitatem dei et proxi-
mi. Nam secundum Augustinum: quomodo magis habet quis de charita-
te: tanto habet minus de cupiditate: et e conuerso. Sicut ergo
nemo potest duobus dominis seruire: ita nemo potest deo ser-
uire et mammona: ut dicitur Matth. vi. c. Super quo textu
Hieronymus in explanatione super Matth. li. i. dicit sic. Ad
mona sermone syriaco diuitie nuncupantur. Non potestis deo
seruire et mammona: audiat hoc anarus: audiat qui censetur vo-
cabulo christiano non posse se simul diuitijs christi et seruire. Et
tamen non dixit qui habet diuitias: sed qui seruit diuitijs. Qui
enim diuitiarum seruus est diuitias custodit ut seruus. Qui
autem seruituritis excussit iugum: distribuit eas ut dominus.
hec Hieronymus. Est etiam talis cupiditas contra charita-
tem proximi: quia non permittit facere elemosynas pauperibus
christi: et per eam labitur homo ad multa mala. Unde Paulus
i. ad Thimo. vi. c. ait. Qui volunt diuites fieri incidunt in tenta-
tionem. et in laqueum dyaboli et desideria multa: inuitis

l ij

Cupiditas i-
plicat anis-
mum secula-
ribus curis.
Paulus.

Salomon.

Hieronymus.

Veritas.

Hieronymus.

Cupiditas
necat chari-
tatem.

Hieronymus.

Cupiditas a-
git multipli-
citer proximi.
Paulus.

Sanct' tho.

Auaritia tra-
hit cor ad di-
uerfa.

Sapientia

Concupiscē-
tia pōt esse
peccatum
mortale, tri-
pliciter.
Iuuenalis.

Nota oia.

Veritas.

Hieronym'.

Marcus tul-
lius.

Nota hec
metra.

lia ⁊ nociua que mergunt hoies in interitum ⁊ pditionēz: hec Paulus. Nota fm Tho. in cōmento aureo sup hoc textu qd pfectio hois cōsistit vt cor eius pgreget in vnū: qd q̄to aliquid est magis vnū tanto est deo similis: qd est vere vnus. Sz contra hoc patitur ille qui querit diuitias: qd cor eius trahit ad diuersa inutilia ⁊ nociua que mergunt hoies in interitum p̄sentis vite: qd plerūqz sunt causa mortis corpalis. Et etiam mergunt hoies in pditionem eterne damnationis. Vñ Sapientie. v. c. Quid nobis pfuit supbia: aut quid diuitiaz iactātia contulit nobis transferunt oia illa tanq̄ vmbra: ⁊ tanq̄ nuncijs p̄ctrens: ⁊ tanq̄ nauis que p̄transit fluctuantē aquaz cuius cum p̄rierit nō est vestigium inuenire: ergo noli concupiscere rem p̄tmi tui. ¶ Nota qd talis cōcupiscentia rerum potest esse p̄ctm̄ mortale triplici modo. Primo quādo concupiscitur res tp̄alis: vt habeatur quocumqz modo siue p̄ furtum: siue p̄ rapinam v̄l p̄ fraudē ⁊ h̄mōi. Dinc Iuuenalis in satyra. xiiij. ait.

¶ Unde habeas querit nemo: sed oportet habere.

¶ Hoc monstrant vetule: pueris poscentibus assem.

¶ Hoc discunt omnes ante alpha ⁊ beta puella.

¶ Secūdo cupiditas dicit p̄ctm̄ mortale quando ad malū finē ordinat: sicut cum quis cōcupiscit tp̄alia: vt possit fomicari: ludere: ⁊ ceteras leuitates exercere. ¶ Tertio dicit cōcupiscentia mortalis qm̄ quis est paratus facere cōtra mādata dei ante q̄ bona tp̄alia amittere. Vel qm̄ recusat subuenire indigenti in extrema necessitate. Talis em̄ videt ponere vltimum finem suū in terrenis: qd tam inordinate cōcupiscit ac diligit tēporalia. Et sic intelligitur illud Math. xij. c. vbi ait veritas. Amen dico vobis: qd diues difficile intrabit in regnum celoz. Quod verbū intelligit de eo qui ponit finē suū in diuitijs. Vel exponit fm hieronymū in explanacione sup Matheum lib. iij. sic. Non dixit Iesus impossibile est diuites intra in regnum celoz: sz difficile: vbi difficile ponit nō impossibilitas p̄tendit: sed rarita demonstrat: hec Hieronym'. Et ideo cōtra c. c. c. dicit. Avaro nihil est celestius. hoc dicit. qd diuitie p̄stant fomentum oibus vitijs. Etiam Marcus tullius in i. li. de officijs inquit. Nihil em̄ tam angusti animi tanq̄ parui q̄ amare diuitias: nihil honestius magnificentiusqz qd pecuniam contēnere: hec tullius. Et sic patet qd nō debes concupiscere rem p̄tmi tui. Et aut̄ pleniorē intelligentiā huius p̄cepti cōsequi valeas: cōsidera versus sequentes. Qui cupit alterius rem in damnum p̄mitatis.

Si per vim raptor: per occultum fur malus extat.

Si per auaritiam cupiat dicitur auarus.

In rapiendo male: vel fallere quenz paratus.

Hinc cupiens contra: mandata cetera frangit.

Demum mandatum: nec rem cupies alienam.

Hec igit sunt que occurrerunt p aliquali explanatione decem pceptorum diuine legis. Nunc ho transeamus ad tractandum sub breuibus de septem peccatis mortalibus.

De septem pctis mortalibus. Et pmo ostendit q pctā spūntualia sunt maioris culpe pctis carnalibus.

Septem vitia capitalia tam in ge

nere q̄ in specie sunt pariter rememoranda ac discutiēda: q̄ contra singula vitia singule virtutes opponunt: vt inquit Iſidorus in. ij. li. de summo bono. c. lxxvij. Ideo aduersus i

petus vitioꝝ p̄trarijs virtutibus puguādus est. Principalium aut septem vitioꝝ regina

et mater supbia est. inquit Iſidorus ibidē. Cui opponit humilitas: auaritie. largitas. luxurie cordis mundicia: iracūdie patientia: inuidie charitas: gule abstinentia: accidie vigilantia. Et q̄ teste Leone papa vniuersa vitia p cōtinentiam destrūntur. Ideo quicquid auaritia sitit: quicquid supbia ambit: q̄ quicquid luxuria p̄cupiscit: huius virtutis soliditate superet. Est ergo cōsiderandum s̄m Tho. in. i. ij. q. lxxij. ar. v. q̄ pctā spūalia sunt maioris culpe q̄ pctā carnalia. s. gula et luxuria. q̄ nō est sic intelligendus quasi quodlibet pctm̄ spūale sit maioris culpe quolibet pctō carnali. Sed q̄ cōsiderata hac sola differentia spūalitatis et carnalitatis grauiora sunt ceteris paribus triplici rōne. Primo ex parte subiecti: q̄ pctā spūalia p̄tinent ad spm̄: cuius est conuerti ad deum et ab eo auerti. Peccata vero carnalia cōsumant in delectatione carnalis appetitus ad quem p̄ncipaliter p̄tinet ad bonū corpale cōuerti. Et ideo pctm̄ carnale inq̄tum h̄mōi plus habet de conuersione. Propter q̄ etiā est maioris adhesionis. Sed pctm̄ spūale habet plus de aduersione: ex qua p̄cedit rō culpe. Sc̄da rō sumit ex parte eius in quē peccatur. Nam pctm̄ carnale inq̄tum huiusmodi est in corpus p̄prium q̄ est minus diligendū s̄m ordinē charitatis q̄ deus et p̄xim⁹ in quos peccat p pctā spūalia. Tertia rō sumitur ex pte motiui: q̄ q̄to est graui⁹ impulsuum ad peccandum tanto homo minus peccat. Peccata autem carnalia habent vehementius impulsuum: id est

l: iij

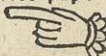

Iſidorus.

Septē vitutes p̄tinentur septē pctis.

Leo papa.

Sanct⁹ tho. Pctā spūalia sunt grauiora corporalibus. Prima rō.

Pctā carnalia sunt maioris adhesionis.

Sc̄da rō.

Tertia rō.

Pctā carnalia h̄nt vehē

mentius in
pulsuum.
Sanct' tho.

Pctā carna-
lia sunt ma-
time execra-
bilia.

Gregorius.)

Supbia est
pctm subtile
ac difficile.

Sanct' tho.

Quid ē sup-
bia: et qd ob-
iectum eius.
Ihdorus.

Dionysius
Augustinus

ipsam concupiscentiam carnis nobis imatam. Ideo peccata spūalia inq̄tum h̄mōi sunt minoris culpe q̄ corpalia que sunt gula et luxuria: que ideo dicunt' pctā carnalia vel corporalia: q̄ magis consumant in delectatione carnalis appetit' Est quoq̄ aduertēdum s̄m Tho. in. i. ij. q. et ar. vbi supra in responsione ad. ij. argu. q̄ p̄hs dicit turpiore incontinentē cōcupiscentie q̄ incontinentē ire: q̄ minus participat de ratione. Et s̄m hoc etiā dicit in. ij. li. Ethicorum q̄ pctā intēperantie sunt maxime execrabilia: q̄ sunt circa illas delectatōes que sunt cōmunes nobis et brutis. Unde quodāmodo p̄ ista pctā hō brutalis reddif: et inde est q̄ sicut Gregorius dicit pctā carnalia sunt minoris culpe et maioris infamie. Que verba magis explanant infra vbi agit de pctō luxurie. His dictis dicamus aliqua de singul is peccatis mortalibus.

De superbia q̄ s̄m Gregoriū est regina et mater oim pctōus

uperbia igitur est peccatum subtilissimum et difficile ad cognoscendū qd̄ qui dem ingredit' mentes hoim: quasi inceptibiliter. Nam qui putant se esse puriores a superbia sunt plerūq̄ magis ac magi sua fraude decepti. Et ideo tam scripture sacre q̄ doctores catholici supbiam detestant' triplici rōne. Primo q̄ est oim pctōrum ouigo et p̄ncipium. Secōdo q̄ est peccatorum oium grauissimū. Tertio: q̄ est oim periculossimū.

Circa p̄ncipium nota s̄m Tho. in. ij. q. c. lxxij. ar. ij. q̄ superbia pōt considerari dupliciter: p̄mo modo put est quod dā spūale pctm: et sic cōsideratur supbia s̄m p̄p̄iam spēm quā habet ex rōne p̄p̄ij obiecti. Est aut' obiectum supbie inordinatus appetus p̄p̄ie excellentie qui quidē appetitus excellētie s̄m Tho. vbi supra ar. i. puenit ex eo q̄ aliquis p̄ voluntatem tendit supra id qd̄ est. An̄ Ihdorus in. x. li. ethimo. qui liber nō distinguit p̄ capita sicut ceteri: sed Ihdorus tractat ibidem de quibusdam vocabulis per ordinem alphabeti: in quo dicit sic. Superbus dictus est: quia super vult videri q̄ est. Qui enim vult supergredi quod est superbus est: hec Ihdorus. Habet igitur hec ratio. Recta vt voluntas vniuscuiusq̄ feratur in id quod est proportionatum sibi. Et ideo manifestum est q̄ superbia imp̄portat aliquid quod aduersatur rationi recte. Hoc autem facit rationem peccati: q̄ s̄m Dionysium in. iij. c. de diuinis nominibus. Malum anime est p̄ter rationem esse. Unde Augustinus in. xiiij. libro de ciuitate dei. capitulo. xij. dicit q̄ s̄

perbia est peruerse celsitudinis appetitus. Et iterū Auguf. in
 rit. lib. de ciuitate dei. Ait. Supbia peruerse imitatur deum.
 Odit naq̄ confocij equalitatē sub illo: fed imponere vult for
 cis diationē suā pro illo. Considerando ergo supbiam fm ra
 tionē sui obiecti p̄ouit fertur in appetitū pprie excellentie: sic
 aliqui doctores ponūt eam inter septē vicia capitalia. Dicun
 tur aut̄ vicia capitalia fm Thomā vbi supra. ar. viii. quedam
 spālia pctā ex quib⁹ multa genera peccatorū oriunt. ¶ Secun
 do modo consideratur superbia fm quādam redundantia gene
 ralem in oīa vicia. Et sic superbia nō ponitur inter vicia capi
 talia. Sed d̄ p̄ncipium origo ⁊ fundamentū omniū viciozū.
 vnde Eccli. x. ca. d̄ sic. Initiū oīs peccati est supbia: qui tenuerit
 illam adimplebitur maledictis ⁊ subuertet eum in finem.
 Nota hic q̄ superbia d̄ initium oīs peccati duplici rōne. Pri
 mo p̄pter causam que inuenitur in oī peccato. Nam in quolibet
 pctō inuenitur cōtemptus dei q̄ est quedā causa peccati.
 Qui cōtemptus ē auersio a creatore q̄ est in omni pctō in quo
 preponitur bonū cōmutabile bono incōmutabili. Sicut ergo
 sine charitate cetera virtutes nihil sunt. Ita sine supbia alia
 vicia sunt nihil. Abstrahere ergo supbiam a corde tuo ⁊ inueni
 es gratiā coram deo. Secōdo supbia d̄ initium oīs peccati: quia
 fuit primū peccatum tam in celo q̄ in terra. Nam hoc genere
 supbie peccauit diabolus in celo. vnde Esaie. xiiij. ca. Quōd ce
 cidisti de celo lucifer q̄ mane oriebaris: corruisti in terram qui
 vulnerabas gentes. Qui dicebas in corde tuo: in celū conscens
 clam sup astra celi exaltabo solū meū: sedebo in monte testa
 menti in laterib⁹ aquilonis: ascendā sup altitudinē nubium et
 similis ero altissimo. hec ibi. Sic etiam p̄mus hō in paradiso
 terrestri peccauit. Unde serpens ille tortuosus dixit ad mulie
 rem. Nequaquā morte moriemini. Scit em̄ deus q̄ in quocūq̄
 die comederitis ex eo: aperiētur oculi vestri. Et eritis sicut di
 scientes bonū ⁊ malum. Vidit igitur mulier q̄ bonū esset li
 gnū ad vescendum ⁊ pulchrum oculis: aspectusq̄ delectabile
 ⁊ tulit de fructu illius ⁊ comedit. deditq̄ viro suo. Qui come
 dit ⁊ aperti sunt oculi amborum. hec ibi. Quapropter beatus
 doctor Gregorius considerans vniuersalem influentiam quas
 habet superbia ad omnia vicia: non ponit eam inter vicia ca
 pitalia: sed dicit eam reginā oīm viciozū ⁊ matrē. ideo Grego.
 in. xxi. lib. moralium ca. xxiiij. dicit sic. Ipsa namq̄ viciozū re
 gina supbia cū deuictū plene cor cepit mox illud septē prin
 cipalibus vitijs quasi quibusdam suis duabus deuastrandum
 tradit. quos videlicet duces exercit⁹ sequitur: quia ex eis p̄

Sanct⁹ thō
 mas.
 Quasi super
 bia est fūdas
 mētum oīm
 peccatorū.
 Ecclesiasticus
 Supbia qua
 re d̄ initium
 oīs pcti.

Supbia fuit
 primū pctm̄
 tam in celo q̄
 in terra:
 Esayas.

Primus hō
 peccauit per
 supbiam.

Supbia h̄
 vlez influētia
 ad oīa pctā.
 Grego.
 Supbia ē re
 gina vitiozū.

Gregorius.
Supbia est
radix oim
maloz.

Isidorus

culdubio importune vicioꝝ multitudines oriuntur. Et iterum
Gregorius ibidē ita subiungit. Radix quippe cuncti mali su-
perbia est: de qua scriptura attestāte dicit. Initiū ois peccati
est supbia. Septem nimirū principalia vicia de hac vicalēta
radice pferūtur scz inmanis glia: inuidia: ira: tristitia: auaricia:
ventris ingluuiēs: luxuria. Nam quia his septē supbie vicijs
nos captos dyabolus tenuit. Idcirco redēptoz noster ad spiri-
tale liberationis preliū spiritu septiformis grē plenus venit.
hec gregori⁹. Isidorus etiā in .ij. lib. de summo bono. c. xxxviii.
dicit sic. Ois peccans supbus est: eo q̄ faciēdo vicia cōtēptui
habeat diuina pcepta. Recte ergo imitiuz ois peccati supbia:
Quia nisi pcesserit mandatorū dei inobediētia: trāsgressiōis
non seq̄tur culpa. hec Isidorus. Et sic ptz q̄ supbia est omniū
peccatorū origo ⁊ p̄ncipium.

¶ Superbia est oim peccatorū grauissimū.

Secundo peccatus superbie ideo

in sacris scripturis atq; a doctoz catholicis detestatur: qz est oim pctōꝝ grauissimuz.
Sed q̄ supbia sit grauissimū oim pctōꝝū
pbatur quadruplici ratione. ¶ Prima ratio
sumit ex parte auersionis. Et est ratio sci

¶ Prima ratio
Sanct⁹ tho.
Que sit rō
formal pcti.

Thome in .ij. q. clix. ar. vi. vbi dicit sic. In pctō duo atten-
duntur scz cōuersio ad cōmutabile bonū que materialr se ha-
bet in pctō: ⁊ auersio a bono incōmutabili que est formalis et
cōpletiaua ratio peccati. Ex parte autē cōuersionis nō hz super-
bia q̄ sit maximū pctōꝝ: qz celsitudo quā supbus inordinate
appetit fm suā rōnem nō hz maximā repugnātiā ad bonū vir-
tutis: sed ex parte auersionis supbia habet maximā gravitatē
quia in alijs peccatis homo a deo auertitur. Vel ppter igno-
rantia: vel ppter infirmitatē: siue ppter desiderū cuiuscūq;
alterius boni. Sed supbia hz auersioez a deo ex hoc ipso q̄ nō
vult deo ⁊ eius regule subijci. Unde Boetius dicit q̄ cum oia
vitia fugiant a deo sola supbia se deo opponit. Propter quod
etiam specialiter dicitur Jacobi. iiii. c. q̄ deus supbis resistit.
Et ideo auerti a deo ⁊ eius pceptis: qd est: quasi cōsequēs in
alijs peccatis per se ad superbiā pertinet. Cuius actus est dei
cōtēptus. Et qz id quod est per se potius est eo qd est per aliū
cōsequēs est q̄ supbia sit grauissimū pctōꝝ fm suū genus: qz
excedit in auersione q̄ formaliter cōplet pctm. hec Thomas.
¶ Scda ratio: sumitur ex parte dyabolice assimilationis sic.
Sicut maior virtus est illa que nos magis assimilat christo ⁊

¶ A quo hz su-
perbia maxi-
mā 'guitatē.

Boetius
Jacobus.
Supbie act⁹
est. di. cōtēpt⁹

Scda ratio.

angelis dei: ita maius peccatū est illud per quō magis affimilamur dyabolo. Virtus autē humilitatis nō solum facit hōs mines similes angelis: sed quō magis est: ex hōibus facit angelos. Supbia autē tante est iniquitatis atque hōmilitatis vt nō solum faciat nos similes dyabolo: sed quō peius est et angelis faciat demones. Vñ cassiodorus super psal. xvij. dicit sic. Superbia de angelo dyabolum fecit et homini mortē intulit: et a concessa beatitudine euacuauit oim maloz mater: scelerum fons: vena nequitię. Et Iffidorus in. ij. lib. de summo bono ca. xxxvij. dicit sic. Merito superbia dyaboli a superna beatitudine corruit. Qui ergo de virtutibus attollitur dyabolū imitantur: et exinde grauius corruūt: quia de excelso labuntur. Etia Augustinus scribens ad quendam comitem ita inquit. Humilitas hōies sanctis angelis similes facit: supbia vero ex angelis demones facit. Et vt euidenter ostendā: ipsa est oim peccatorum initium et finis et causa. Quia nō solum peccatū est ipsa superbia: sed etia nullū peccatū potuit: aut potest: aut poterit esse sine superbia. hec augustinus. Et bernardus ait. Superbia de superis ac de celestibus ad yma precipitat. Humilitas ab ymis ad alta eleuat. Angelus in celo ad tartara corruit. Homo in mundo ad celum ascen dit. Ex dictis patet ratio. Tertia ratio sumitur ex parte vniuersalis ruine. Nam humilitas cōseruat et auget menta oim virtutū. Unde hieronymus in epistola ad cellantiā que incipit. Vetus scripture celebrata sentētia est. dicit sic. Humilitas est precipua cōseruatric et quasi quedā custos virtutū oim: nihilque ita est quod nos ita hōibus gratos et deo faciat: quā si vite merito magni: humilitate infimi sumus. Propter quod scriptura dicit. Quō maior es: tanto te humiliat in oibus: et coram deo inuenies gratiam. Et deus loquitur per prophetam. Super quem requescam nisi super humilē et tremētes sermones meos. Verūtamen eam humilitatē sequere: nō que ostēditur aut simulatur gestu corporis aut fracta voce verborum: sed que puro affectu cordis exprimitur. hec hieronymus. Qua sentētia aperte datur intelligi quod humilitas auget et conseruat virtutes. Sed superbia per oppositū exterminat et facit ruere oēs virtutes ab anima nostra. Unde Iffidorus in. ij. lib. de summo bono. cap. xxxvij. dicit sic. Superbia sicut origo est oim criminū ita ruina omniū virtutū. Ipsa est enim in peccato prima. Ipsa in conflictu postrema. Vec enim prima aut in exordio mentē per peccatū prosternit aut nouissime de virtutibus eijcit. Inde et oim peccatorū est maxima: quia tam per virtutes quā per vitia humanā mentē exterminat: hec Iffidorus.

Supbia facit nos similes dyabolo.
Cassiodorus

Iffidorus.

Augustinus

Bernardus.

Tertia ratio qua probatur grauitas superbie
Hieronymus.
Humilitas cōseruat oēs virtutes.

Iffidorus.
Supbia est ruina oim virtutum.

Nota pul:
chia sba bti
gregonij.

hieronymus

Quarta rō q̄
pbat graui-
tas supbie.
Scūs tho.
Nota dilige-
ter.

Isidorus.

Exemplū de
paulo aplo.

Scūs tho.

Permittit
de ruere ali-
qñ hoīem in

Etiā Gregori⁹ in .xxiij. lib. moralīū .c. xvij. ita inquit. Alia
quippe vitia eas solūmodo virtutes impetūt quibus ipsa des-
struūtur: vt videlicet ira patienti ā: castrimargia abstinentias
libido continentia expugnet. Sup erbia autem quam vitiosū
radicem dixim⁹ nequaquā vnus virtutis extrinctione contrēta
contra tuncta anime membra se erigit ⁊ quasi generalis ac pe-
stifer morbus corpus omne corrūpit: vt quicquid illa inuaden-
te agitur: etiam si esse virtus ostēditur non per hoc deo: sed so-
li vane glorie seruiatur. Quasi enim tyranus qdam obsessam
ciuitatem intercipit cum mentē superbia irrumpit. Ex quo di-
tiores quēq̄ ceperit eo in dño durior exurgit: q̄ quo amplius
res virtutis sine humilitate agit eo latius ista dñatur. Quis-
quis vero eius in se tyranidē captiua mente suscepit: hoc
primū damnū paritur q̄ clauso cordis oculo iudicij equitates
perdit. hec Gregorius. Hinc hieronymus in epistola ad ocean-
num de vnus vxoris viro. Epistola incipit. Nunquā fili ocean-
ita inquit. Iudicium autē ⁊ ruina dyaboli nulli dubiū quā ar-
rogantia sit: incidunt in eam qui in puncto hore necdum disci-
puli iam magistri sunt. hec hierony. Ex dictis p̄z tertia ratio.
Quarta ratio sumitur ex parte permissionis. Tanta est em̄
grauitas superbie q̄ plerūq̄ permittit deus ruere aliquem in
peccatū lururie ⁊ in alijs peccatis vt euitet peccatū superbie.
Propterea sanctus Thomas in .ij. q. clxij. ar. vi. in respōsione
ad .iij. arg. dicit sic. Sicut in syllogismis ducētibus ad impos-
sibile quādoq̄ aliquis cōuincitur per hoc q̄ ducitur ad incons-
ueniens magis manifestū. Ita etiam ad conuincendū super-
biam hoīm: deus aliquos punit permittens eos ruere in pec-
cata carnalia que etiam ⁊ si sint minora tamen manifestiores
turpitudinē continent. hinc Isidorus in .ij. lib. de summo bono
no. c. xxxv. ij. dicit sic. Utilius est arroganti in quocunq̄ vitio
labi ⁊ humilē post casum deo fieri: q̄ per elationē superbie
grauiozemq̄ ruinam ⁊ damnationē per superbiā sumere. hec
Isidorus. Hoc p̄z de paulo apostolo qui in secūda epistola
ad Corinthios. c. xij. de se ita ait. Et ne magnitudo reuelationū
extollat me: datus est mihi stimulus carnis mee angelus sa-
thane qui me collaphizet. Super quo textu sanctus Thomas
in cōmento aureo super secūda epistola ad corinthios ita inq̄t
Sciendū est q̄ plerūq̄ sapiens medicus procurat ⁊ permittit
superuenire infirmo minorem morbum vt maiorem curet vel
viter: sicut vt curet spasmū pcurat febrem. Hoc euideret in se
beatus apostolus a medico animarū dño nostro iesu chusto fa-
ctum ostendit. Chustus em̄ velut medicus animarū summus

ad curādū granes anime morbos permittit plurimos electos suos ⁊ magnos in morbis corporū grauer affligi. Et q̄ plus est ad curandū maiora crimina permittit incidere in minora etiam mortalia. Inter omnia vero peccata grauius peccatus est superbia. Nam sicut caritas est radix ⁊ initium omniū virtutum: sic superbia est radix ⁊ initium omniū vitiorum. Ecclesiastici. x. caplo. Initium omnis peccati supbia. Quod sic patet. Caritas enim ideo dicitur radix omniū virtutum: quia coniungit deo qui est vltimus finis. Unde sicut finis est principium omniū operabiliū: ita caritas est principium omniū virtutum. Superbia autem auerit a deo. Est enim superbia appetitus inordinatus excellentie. Si enim aliquis appetit aliquam excellentiam sub deo. Si moderate q̄dem appetit ⁊ propter bonum sustineri potest. Si vero non debito ordine potest q̄dem alia vitia incurrere scz ambitionis auaritie seu innanis glorie ⁊ huiusmodi. Tamen nō est proprie superbia nisi quando quis appetit excellentiā non ordinādo illam ad deum. Et ideo superbia proprie dicta separat a deo: ⁊ est radix omniū vitiorum ⁊ pessimum omniū: propter quod deus resistit superbis: vt dicitur Jacobi. iij. caplo. Quia ergo in bonis est maxime materia huius vitij: scz superbie: quia eius materia est bonum: permittit aliquādo electos suos impediri ex aliqua sui parte: vt per infirmitatē vel per aliquē defectū. Et aliquā etiam per peccatum mortale ab hōi bono: vt sic ex hac parte humiliētur q̄ ex illa nō supbiāt. Et hō sic humiliatus recognoscat se suis virib⁹ stare nō posse. Vñ dicitur ad Roma. viij. c. Diligētibus deū oia cooperantur in bonum. Nō q̄dem ex eorū peccatō: sed ex ordinatōe dei. ¶ Quia igitur ap̄ls magnā habebat supbiendi materiā. ¶ Primo q̄tum ad sp̄alem electionē qua a dño electus est. Actū. ir. c. Has electiōis est mihi iste vt portet nomē meū corā gentibus ⁊ regib⁹ ⁊ filijs israel. ¶ Secūdo q̄tū ad secretorū dei cognitōez. Vñ. ij. ad Corin. xij. c. dicit se raptū in tertiū celū ⁊ in paradysū vbi audiuit archana s̄ba q̄ non s̄ hōi loqui. Tertio q̄tum ad malorū perpeffionē: qz. ij. ad Corin. xi. c. ait. In laborib⁹ plurimis: in carcerib⁹ habūdātus: in plagis supra modū: in mortib⁹ frequēter: a iudeis quinquies quadragenas vna minus accepi. Ter virgis cesus sum: semel lapidatus sum: ter naufragiū feci. ¶ Quarto q̄tū ad virginalē integritatē: qz ipse dicit. i. ad Corinth. vij. c. Volo autē oēs vos hoies esse sicut meipm. ¶ Quinto q̄tū ad bonorū opationē: qz. i. ad Corin. xv. dicit. Habūdātius illis oibus laboraui: nō ego autē: sed gratia dei meū. ¶ Sexto sp̄aliter q̄tū ad maximā scientiā qua emicuit que sp̄aliter in:

peccatū luxurie
vt euitet superbiā.

Nota totus.

Jacobus.
De electos suos in scriptis
citer affligit
vt humiliētur.

Paulus.

Nota d̄ paulo apōstolo.

Paulus.

Paulus.

Paulus.

Nota quō in
telligit illud
Dat? ē mihi
stimul? car-
nis mee.
Augustinus

Hieronym?

Nota verba
hieronymi.

Ysidorus.

Culpa super-
bie min? sen-
titur.
Glosa.
Nota rōnem

stat. Ideo dñs ei adhibuit remediū ne in supbia extolleretur.
Et hoc est qđ dicit. Et ne magnitudo reuelationis mihi facte
extollat me in supbia: datus est mihi. i. ad meā vtilitatē ⁊ hu-
miliationē. Datus est inq̄ mihi stimulus cruciās corpus meū
p infirmitatē corpis vt aia sanes. Quia ad lřam dī qđ fuit ve-
hemēter afflictus dolore yliaco. Vel stimulus carnis mee. i.
Ńcupiscentie surgens ex carne mea: a qua multū infestabatur
vnde Aug. dicit qđ inerant ei mot? Ńcupiscētie quos tñ diuina
gratia refrenabat. Iste inq̄ stimulus est angelus sathane. i.
angelus malign?. Est autē angelus a deo missus seu pmissus:
sed sathane intentio est vt subuertat: dei vero vt humiliet et
pbatū reddat. Timeat ergo pctōr: si apls ⁊ vas electionis se-
curus nō erat. hec Thomas. hinc Hiero. in epla ad eustochiuz
filiā sancte paule de virginitate seruāda. Epistola incipit. Au-
di filia ⁊ vide ⁊ inclina aurē tuā. dicit sic. Si apls vas electio-
nis ⁊ preparatus in euāgelium xp̄i: ob carnis aculeos ⁊ incen-
tius vitioꝝ repm̄ suū ⁊ seruituti subijcit: ne alijs predi-
cans ipse reprobus inueniat. Et tamen videt aliam legē in mē-
bris suis repugnantē legi mentis sue ⁊ captiuū se in legē duci
pcti. Si post nuditatē ieiunia: fames carcerē: flagella: suppli-
cia in semetipsum reuersus exclamat. Infelix ego hō qđ me li-
berabit de corpore mortis hui? Tu te putas securā esse debe-
re: Laue queso ne qñ de te dicat deus. Virgo israel cecidit: et
nō est qđ suscitet eam. Audēter loquar. Cū oia possit deus: sus-
scitare virginē non pōt post ruinā. Valet quidem liberare de
pena: sed nō valet: coronare corruptam. hec hierony. Ex dictis
p̄t̄s quarta ratio qua p̄batur supbia fore omnū peccatorum
grauissimū. Et hoc ipso qđ p eius remedio: deus p̄mittit hō-
minē incidere in alia pctā minora. ¶ Propterea ysidorus in. ij.
lib. de summo bono. c. xxvij. dicit sic. Omni vicio deteriorē
esse supbiam seu p̄pter qđ a summis p̄sonis ⁊ p̄mis assumit:
seu qđ de opere iusticie ⁊ virtutis exoritur. Adinusq̄ eius cul-
pa sentitur. Luxuria vero carnis. ideo notabilis oibus est. qm̄
statim p se turpis est. Et tñ pensante deo superbia minor est.
Sed qđ detinetur supbia ⁊ nō sentit: labitur carnis luxuria et
p hanc humiliatus ⁊ a p̄fusione surgat ⁊ a supbia. hec ysidor?
Ideo glosa sup illo verbo psal. Supbi inq̄ agebant vsq̄ qua-
qđ dicit sic. Adaximū pctm̄ in hoie est supbia qđ inde manauit
nostri delicti. origo. Super qua auctoitate formatur talis ra-
tio. Illud est maximū ⁊ grauissimū omnū peccatoꝝ quod est
vniuersale p̄ncipiuz ⁊ origo omnū: sed supbia est hm̄oi. vt p̄
ex auctoitate allegata: ergo est grauissimū omnū peccatoꝝ:

¶ Iterum sup illo verbo dauid. Emūdabor a delicto maximo
 glosa dicit sic. A delicto maximo. i. a delicto supbie qđ est vlti
 mū redeuntibus ad deū ⁊ primū recedentibus a deo. Super
 qua auctoritate formatur talis ratio. Illud est grauissimum
 omniū peccatoꝝ per qđ primo a deo recedit: ⁊ vltimo ad deū
 reditur: sed tale est superbia vt dicit glosa allegata: ergo sup
 bia est omniū peccatoꝝ grauissimum.

¶ Superbia est omniū peccatoꝝ periculofissimū.

Tertio dicim⁹ qđ superbia est oīm

peccatoꝝ periculofissimū. Nota ergo tria de
 supbia s̄m Robertū holcoth in cōmento pre
 clarissimo sup lib. Sapientie. lectione. lxxij.
 Primo supbia inter oīa vitia est magis ge
 nerofum nascendo. Scđo est peccatū magis
 animofum inuadendo. Tertio est vitiiū magis cautelofum al
 liciendo. In p̄mis supbia inter oīa peccata est valde genero
 sum nascendo: qđ est spūale vt pote qđ inter angelicos spiritus
 adinuentū est. Et ideo nobiles mentes nimis impedit ⁊ agi
 tat. vnde Hierony. ait. Supbia natione celestis: sublimiū ap
 petit mentes ⁊ quasi ad pprios reuolans ortus: appetit glo
 riam ⁊ puritatem hoīm irrūpere: que de gloria ⁊ puritate an
 geloz erupit: vt quos inuenit participes nature faciat conso
 res ruine. hec hiero. Etiam hugo in. i. lib. de aia inquit. Sup
 bia in celo nata est sed velut immemor: qua via inde decide
 rit: illuc postea redire nō potuit. hec hugo. ¶ Scđo supbia est
 vitiiū valde animofum inuadendo: qđ nō parcat loco: nō perso
 ne: nō tempori: nō statui. Non parcat quidē supbia loco: quia
 quāto locus solēni⁹ tanto supbia promprios. Unde in cōgre
 gationibus: in pdicationibus: in q̄buscūq; negocijs publicis
 statim supbia se immiscet: qđ in ecclesia in loco sacro valde lu
 cratur: vbi vtriusq; sexus p̄sone in ornatu in gestu ⁊ maxime
 in ecclesia in qua cōtritioni ⁊ humilitati se dare deberent ostē
 tationi. ⁊ supbie magis student q̄ deuotioni. Etiaz superbia
 nō parcat alicui p̄sone. Nam spūs ille malignus supbie etiam
 xpm inuasit. Unde leo papa in sermone quadragesimali qđ in
 cipit Licet nobis dilectissimi appropinquante pascha ita in
 quit. Semp quidem tibi o aia xpiana vigilandū contra salu
 tis tue aduersariū fuit ne vllus pateret locus tentatoꝝ insi
 dijs. Adodo tibi maior cautio ⁊ sollicitio est assumenda pru
 dentia qđ idem hostis tu⁹ acioꝝ seuit inuidia. Et parum in
 fra ita subiūgit. Caprat indefessus ⁊ peruigil si quas reperiat

Glosa.
 Ratio qđ pro
 batur graui
 tas supbie.

Nota tria de
 superbia s̄m
 robertū hol
 coth.
 Supbia est
 peccatum ge
 nerofum.

Hieronym⁹:

Hugo.

Supbia est
 vltiū aiosuz.
 Supbia ag
 gredit oēs.

Supbia ius
 fit xpm
 Leo papa.

Aurea s̄ba:

ones a sacris gregibus negligentius euagantes: quas per pro
 cliuia voluptatū ⁊ deuera luxurie: in diuersoria mortis indu-
 cat. Inflammat itaq; iras: nutrit odia: acuit cupiditates: iri-
 det cōtinentiam incitat gulam. Quē em̄ tentare non audeat
 hostis: qui nec ab ipso dño iesu xpo conatus sue fraudis absti-
 nuit. hec leo. De modo temptationis xpi habes diffuse Athab.
 iij. c. ¶ Supbia quoq; nō peperit p̄mo angelo sed illum sua
 fraude de celo in pfundū inferni p̄stravit. Sic pariter p̄m̄us
 hoīem adam q̄ fuit creatus in habitib⁹ naturalibus integris
 ⁊ p̄fectis. Et breuiter supbia aggreditur vnūquēq; hoīez etiā
 sanctū. Et dicere libeat illō Iuuenalis q̄ in saryra tertia ait:
 Cōmune id vitiū est: hic viuum⁹ ambiciosa paup̄rate oēs. Et
 valerius ait. Nulla tam celsa humilitas que dulcedine glorie
 nō tangatur. Hinc bernardus in sermone de aduētū q̄ incipit
 'Dodie fratres aduēt⁹ initiū dicit sic. Quid tu supbis terra ⁊
 cinis. Si supbientibus angelis deus non peperit q̄romagis
 tibi puredo ⁊ verm̄is. Nihil ille fecit: nihil operatus est. Tan-
 tum cogitauit supbiam ⁊ in momēto in ictu oculi irrepabili-
 liter p̄cipitatus est: q; iuxta p̄phetā in veritate nō stetit. Fu-
 gite supbiam fratres mei. Queso multū fugite. Initiū om̄is
 pcti supbia: que tam velociter: ipsum quoq; syderibus cūctis
 clarius micantem eterna obtenebrauit caligine luciferū. Que
 nō modo angelū sed angeloz p̄m̄ū in diabolū cōmutauit.
 Unde ⁊ prorinus inuidens hoī: quā p̄ceperat in semetipso in
 eo peperit iniquitatē: suadens vt lignū vetitū gustans fieret
 sicut deus sciens bonū ⁊ malū. hec Bernardus. ¶ Cōsequēter
 supbia nō parcat tēponi. Nam q̄to dies fuerit sacratio: sicut
 in natali: pascha: penthecostes ⁊ h̄mōi: tantomaḡ infestat ho-
 minē: minus t̄n nocte q̄ die. Supbia em̄ amat lucem: q; ipsa
 ⁊ lux sunt deyna patria. Ambe em̄ tam supbia q̄ lux venerūt
 de celo. Ideo supbus d̄r a sup: q; supbia a sup̄enis venit. Vel
 supbus d̄r quia tendit supra id qd̄ est. Ille ergo d̄r superbire q̄
 vult supra se. vel supra alios ire. Vel supbus aut supbiens d̄r
 quasi supra se aut supra alios iens. ethimologia est. ¶ Etiā su-
 perbia nulli parcat statui qn̄ oēs inuadat. ¶ Nam agit at se-
 nes cōtra iuuenes ⁊ ecōuerso. Religiosos p̄ra seculares ⁊ ecō-
 uerso. Diuites p̄ra pauperes ⁊ econtra. Subiectos contra su-
 periores ⁊ ecōuerso. Et nō sit qui se abscondat a calore eius.
 ¶ Tertio supbia est vitiū valde cautelosum in alliciendo. q; etiā
 ex ipsis bonis operibus occasionē sumit. vnde August. in
 lib. de natura ⁊ gratia ait. Cetera vitia in malefactis valent:
 sola supbia etiā in recte factis est cauenda. Iterū aug. in epla

Supbia nō
 peccit p̄mo
 āgelo nec p̄
 mo hoī.
 Iuuenalis:

Valer⁹ ma-
 ximus.
 Bernardus.
 Nora diligē-
 ter.

Supbia non
 parcat tpi.

Un̄ d̄r super-
 bia.

Supbia nul-
 li parcat statui

Supbia est
 vitiū caute-
 losum.
 Augustinus

ad diolcor sic dicit. Vitia quippe cetera in peccatis: superbia vero in recte factis timenda est. Ne illa que laudabiliter facta sunt: ipsius laudis cupiditate amittantur. Hec Augustinus? Et in regula ad clericos Augustinus dicit. Alia quecumque iniquitas in malis operibus exercetur ut fiat: superbia vero etiam in bonis operibus insidiatur ut pereant. Sed questio animi pulsatur. Nam ex verbis Augustini videtur quod superbia non sit grauiusimum omnium peccatorum. Et formo talem rationem arguendo sic. Quanto enim aliquod peccatum difficilius cauetur: tanto videtur esse leuius: sed superbia difficilime cauetur: quia ut inquit Augustinus in auctoritatibus allegatis: superbia etiam in bonis operibus insidiatur ut pereant ergo superbia non est grauiusimum peccatorum. Respondet huic questioni sanctus Thomas in. ii. q. clxij. ar. vi. sic dicens. Aliquod peccatum difficile cauetur dupliciter. Uno modo propter vehementiam impugnationis: sicut ira vehementer impugnat propter suum impetum. Et quo ad hoc difficilius est resistere contra cupiditatem propter eius conaturalitatem: ut dicitur in. ij. lib. ethicorum. Et talis difficultas vitandi peccatum grauitatem peccati diminuit: quia quanto aliquis minoris tentationis impetu cadit: tanto grauius peccat: ut Augustinus dicit. Alio modo difficile est vitare aliquod peccatum propter eius latentiam. Et hoc modo superbiam difficile est vitare: quia etiam ex ipsis bonis occasionem sumit ut dictum est. Et ideo signanter Augustinus dicit quod in bonis operibus insidiatur. Et in psal. dicit. In via hac qua ambulabam absconderunt superbi laqueum mihi. Idcirco motus superbie occulte subrepens non habet maximam grauitatem antequam per iudicium rationis deprehendatur: sed postquam deprehensus fuerit per rationem tunc facile emendatur multiplici ratione. Primo ex consideratione proprie infirmitatis: sicut illud Ecclesi. x. c. Quid superbis puluis et cinis? Secundo ex consideratione magnitudinis diuine sicut illud Job. xv. ca. Quid te eleuat cor tuum: et quasi magna cogitans attonitos habes oculos? Quid tumet contra deum spiritus tuus? Tertio: ex inspectione bonorum de quibus superbit homo sicut illud Esai. xl. c. Vis caro fenestra et omnis gloria eius quasi flos agri. Exsiccatus est fenestra: et cecidit flos. Et in. c. lxxij. Esayas ait. Et facti sumus ut immundi omnes nos: et quasi panus menstruate vniuersae iusticie nostre. hec Thomas. Et dictis patet qualiter superbia est peccatum periculosissimum.

Superbia est signum damnationis in homine et que sunt superborum signa.

Questio pulchra.
Arguitur.

Sanctus thomas respondet quomodo.

Philosophus.

Nota est latetia superbie.

Qualiter superbia possit emendari.

Job:

Esayas.

Ed quia teste clarissimo docto,

re Gregorio in. xxxv. lib. moral. c. xxij. Euidē
tissimū signū reprobōz superbia est. Et ecō
tra. humilitas electōz: vt plenius in tracta
tu de cognitione electōz a reprobis explica
mus. Ideo non tm̄ omnē superbie notā: to
tis reassumptis viribus fugere tenemur: s;

Nota q̄ de
bemus fuge
re societates
superboz.
Dieronym?

Innocenti?

Questio op
tima.

Innocētius
p̄mo r̄ndet q̄
stioni.

Signa hoim
superboz.

Nota totum

etiam p̄pter enormitatem sceleris: consortia queq̄ familiari
tates atq̄ amicitias superboz hoim̄ cauti⁹ vitare debemus
Exēplo beatissimi hieronymi q̄ a teneris ānis supbos, cūctos
desperit. vnde Hieronym? ad Bigaū hyspanū cecuz. In ep̄la
que incipit. Q̄ m̄hi multoz sim cōscius peccatoz: dicit sic.
Nihil ita a pueritia vitare conatus sum q̄ tumentē animū ⁊
erectā cervicem; dei contra se odia puocantē. Noui em̄ magi
strum ⁊ dominū ⁊ deū meū in carnis humilitate dixisse: disci
te a me q; mitis sum ⁊ humilis corde. hec hiero. Est em̄ super
bia tante malignitatis ⁊ etiam superbus non possit tollerare
aut diu ferre aliū supbum. ideo Innocenti? in lib. de miseria
cōditionis humane dicit sic. Qis fere vitiosus diligit sibi si
mitem: solus supbus odit elatum. vñ inter supbos semp sunt
iurgia. hec ille. ¶ Sed occurrit dubitatio. Cū em̄ debeam? vi
tare cōsortia supboz iuxta consiliū hieronymi queritur. Que
nam sunt signa supboz hoim̄ aut qualis eoz cōditio: vt illos
cognoscere ac fugere valeam?. Huic q̄stioni respondent tres
doctozes catholici: quoz p̄mus est Innocentius papa q̄ in ser
mone beate virginis q̄ incipit. Ferculū sibi fecit rex Salomō
dicit sic. Signa p̄ que supbia se foris prodijt. hec sunt. Super
bus senioz nō obseruat mandata: sed iudicat: obiurgat: rebel
lat: aut murmurat. Simples irridet: naturales gestus mou
bus ante ponit. In incepto pertinax. In iocacitate mordax:
clamosus in loquendo. Fastidiosus in audiendo: p̄sumptio
sus in docendo. Onerosus etiam amicis imperiosus subiectis
ingratus bñficijs: inflat? obsequijs: ceruix inflexibilis: facies
resupina: oculi sublimes: huc illucq̄ furiose respiciētes: nares
spirantes iniurias: ⁊ subsanantes scemata risibilia: collū ere
ctum: risus incōtinens ⁊ subuliens: vultus gestuosus: corpus
rigiduz: incestus: festiuus: ⁊ artificiosus. Itaq̄ supbia semet
ostentat p̄ oia membra fere ⁊ cuncta sibi vendicat ⁊ seruire co
git. Et p̄mū q̄dem in corde nascit: iuxta illud. Dñe nō est ex
altatum cor meum. ⁊ Luce. i. Disperit superbos mente cordis
sui. Deinde per exteriora mēbra semet exurit ⁊ expompat. hec
Innocentius. Secūdus doctoz qui respondet propose que

stioni est beatissimus Gregorius qui multa in libris suorum
 moralium dixerit de signis hominum superborum. Signanter autem in
 xxv. lib. c. xix. ubi sic dicit. Cunctis namque superba apud se cogi-
 tatione tumetibus inest clamor in locutione: amaritudo in si-
 lentio: dissolutio in hilaritate: furo: in tristitia: inhonestas
 in actione: honestas in imagine: ererit in incessu: rancor in re-
 sponcione. Domini mens semper est ad ingerendas comelias va-
 lida ad tolleranda infirma: ad obediendum pigra: ad laceffendos
 vero alios importuna. Ad ea que facere debet et preualet igna-
 ua. Ad ea autem que facere non debet: nec preualet parata. Nec in
 eo quod sponte non appetit: nulla exhortatione flectitur. Ad hoc
 autem quod lateenter desiderat querit ut cogitaf: quia dum metuit ex
 desiderio suo vilescere: optat vim in ipsa sua voluntate tolle-
 rare: hec Gregorius. Inter omnia autem exteriora membra superbia
 per oculos magis seipsam quasi per quasdam fenestras ostendit
 ut ait Gregorius in xxiii. li. moral. c. xvi. Alioquin David ne
 quaquam in psal. dixisset. Populum humile saluum facies: et oculos
 superborum humiliabis. Iterum Gregorius in. xvi. lib. moralium
 xxxv. tractans illud Job. xxi. c. Qui enim humiliatus fuerit
 erit in gloria. Et qui inclinauerit oculos suos ipse saluabitur
 dicit sic. Recte autem dicitur. Qui inclinauerit oculos ipse salua-
 bitur: quia quantum per membrorum ministerium deprehendi potest. Pri-
 ma superbie ostensio esse in oculis solet. Hinc enim scriptum
 est. Et oculos superborum humiliabis. Hinc de ipso superbi-
 entium capite dicitur. Omne sublime videt. hinc de illa que
 ei per infidelitatem adhefit scriptum est. Generatio cuius excel-
 si sunt oculi et palpebre eius in alta subrepte. Oculos ergo in-
 clinare est nullum respiciendo despiciere: sed se minores atque im-
 parem cunctis quos aspicit estimare. Saluabitur itaque qui
 oculos inclinat. quia qui fallum superbie verticem deserit: verita-
 tis altitudinem ascendit. hec Gregorius. Propterea christus et pu-
 rissima virgo qui fuerunt duo clarissimi fontes humilitatis et
 clementie habebant oculos misericordes: modestos: simplices
 depressos: atque clementes. Tertius doctor qui respondet que-
 stioni nostre est magister Guillelmus peraldus qui fuit natio-
 ne gallicus ordine predicatorum vir tam in diuinis scripturis
 quam secularibus litteris eruditissimus: et qui plura clarissima in
 vtraque facultate volumina edidit. Hic in summa de vitijs et
 virtutibus tractatu de superbia dicit sic. Omnis superbus est in-
 tollerabilis habitu superfluus. Incessu pomposus: sibi quoque
 inest ceruix erecta: facies torua: truces oculi: de loco superiori
 semper tractat: melioubus se preferri affectat sententias suas: fa-

Gregorius etiam respondet
 questionibus.
 Signa super-
 borum secundum
 Gregorium

Superbia per
 oculos seipam
 ostendit.

Gregorius.
 Nota totus

David.

Magister Guillelmus
 peraldus respon-
 det etiam que-
 stioni.

Que fit maior supbia inter oēs spēs eius.

Hieronymus.

Marcus tullius.

Humilitas a p̄bis q̄ a doctoribus extollitur.

Hieronymus.

Que fit vera humilitas.

Nota verba aurea hieronymi.

De humilitate xpi.

etiam et verba iactat: reuerentiam in obsequio non seruat. Hec Guillelmus. Patet itaque ex dictis responsio questionis. Sed ad maiorem omnium doctorum intelligentiam sunt diligenter alia qua consideranda. Et primo quod inter omnes species supbie nulla periculosior: nulla maior: intoxicatio animarum: nullum inter omnia signa reproborum euidentius: quam illa supbia que tegitur signis humilitatis. Hec non mea: sed diui hieronymi sententia est. Unde ad cellentiam in epistola que incipit. Vetus scripture celebrata sententia est: ita inquit. Aliud est enim virtutem habere: aliud virtutis similitudinem. Aliud est rerum umbras sequi: aliud virtutem. Multo illa deformior est supbia que sub quibusdam humilitatis signis latet. Nescio enim quomodo turpiora sunt vitia cum virtutem specie celantur: hec Hieronymus. Hinc Marcus tullius in 1. li. de officiis dicit sic. Tortius autem iniusticie nulla capitalior: quam eorum: qui cum maxime fallunt id agunt ut boni viri esse videantur. Iterum nota quod virtus humilitatis que di recte opponitur supbie: non solum in toto corpore diuine legis commendat eo quod sit aptissimum signum electorum dei: sed etiam ab vniuersis tam p̄bis quam doctoribus usque ad astra laudibus extollitur: quod est conseruatrix custosque virtutum omnium. Idcirco toto cordis desiderio querendum nobis est: que sit vera humilitas ne per veritate umbras sequamur erroris: et tandem inueniamur eterna mercede frustrari: quod sicut diuus hieronymus ad demetrium in epistola que incipit. Si summo ingenio: scribit sic quod multi superbiam libertatis loco ducunt. Adulationem per humilitatem suscipiunt: maliciam prudentie amplectuntur vice: et stulticie similitudine vitijs per virtutibus gloriantur: hec ille. Quapropter ipse pater doctorum hieronymus ultra medium et usque epistole pulchre ostendit nobis que sit virtus vere humilitatis ut illam amplecti ac consequi valeamus: ita subiungens. Fictam humilitatem fugiens illam sectare que vera est quas christus docuit in qua non sit supbia inclusa. Multum enim virtutis eius umbram veritatem eius pauci sequuntur. Perfacile est enim aliquem vestem habere communitatem salutarem submissius: manus et genua deosculari inclinato in terram capite oculisque deiectis humilitatem: ac manum sicut sicut polliceri. Lenta voce ac tenui sermones infringere suspirare crebrius: et ad omne verbum peccatorum ad miserum se acclamare. Et si leui sermone offensus sit continuo attollere supercilium: leuare ceruicem: et delicatum illum oris sonum in sano repente clamore mutare. Aliam nos humilitatem christus docuit que nos ad exemplum suum hortatur dicens. Discite a me

quia inuitis sumi & humilis corde. Qui cum malediceretur non maledicebat: cum pateretur non comminabatur. Quam, nobis humilitatem beatus Petrus infinuat. Misericordes inquit & humiles: non reddentes malum pro malo: nec maledictum pro maledicto. Auferant omnia maledicta verborum cessent finis: laci gestus: & ante occasionem sermo placidus. Verum humiles patientia ostendit iniurie. Nullus ergo vnquam in mente tua vilius sit vitij locus: nihil in re superbum nihil arrogans: nihil in te fastidiosum. Apud deum non est quicquam humilitate sublimius. hec Hieronymus. Etiam hieronymus ad Anthonium monachum cui superbie crimen impingit eo quod decem interpellatus epistolis non responderit: & est principium epistole: ita inquit. Dominus noster humilitatis magister disceptantibus de dignitate discipulis vnum apprehendit e paruulis dicens. Quic vnquam vestrum non fuerit conuersus sicut infans: non potest introire in regnum celorum. Quod ne tamen docere nec facere videretur: impleuit exemplo dum discipulorum pedes lauat. Dum traditorem osculo excipit: dum loquitur cum samaritana: dum ad pedes sibi sedente Maria de celorum disputat regno. Dum ad inferis resurgens mulieribus apparet. Sarbanas autem ex archangelico fastigio non aliam ob causam nisi contrariam humilitati superbiam. Et iudaicus populus primas sub cathedras & salutationes in foro vendicant. Deputato antea in stillam situle gentium populo succedente deletus est. Contra sophistas quoque seculi & sapientes mundi Petrus & Iacobus piscatores mittuntur: cuius rei causa scriptura ait. Superbis deus resistit: humilibus autem dat gratiam. Vides frater quale malum sit: quod aduersarium habet deum ob quod in euangelio. Et phariseus arrogans spernitur: & humilis publicanus auditur. Hec diuus hieronymus. Et sic patet quod vera humilitas est qua quis de se parua extimat ex bona alterius sine inuidia et liuore commendat: vt inquit beatus Gregorius. Vel humilitas vera est: qua homo venissima sui cognitione sibimetipsum vilescit: quia sicut ait beatus Bernardus super cantica. Verecunda quippe & humilis debet esse satisfactio qua emendatur superba transgressio: vt secundum Dugonem. Humilitas est ex intuitu proprie conditionis voluntaria mentis inclinatio. Vnde Cassiodorus: super illud David. Humiliatus sum vsquequaque: dicit sic. Per humilitates membra christi sciunt: dyaboli vicisse superbiam: per hanc fides supra regna perficiunt. Per hanc superbia tyrannica superatur. Per hanc in eternum martyres coronant: nec potest dici

Vera humilitas.

Hieronymus.
Nota totus.

Contra sophistas et Iacobus mittuntur.

Quid est vera humilitas.
Aliiter secundum Bernardum.
Dugo.

Cassiodorus

perfectus qui hac virtute est priuatus: hec Cassiodorus. Demū si scire optas quā supbia: vñ vanagloria: ambitio: presumptio: ypocrisis: et alie species supbie sunt pctā mortalia vñ venialia vide in tractatu de cognitione pctōrum mortalū et venialium
Sed quorū aut quē sint species aut filie supbie ostendit quidam auctor sine nomine qui fuit acuti ac vehementis ingenij. In his versibus dicens.

Nota hos versus.

Ambit superbus: rider: presumptio: iuder.
Luriosus: ingratus: blanditur: scandala: reddit.
Blaspheamat: dubius: non fidus: scisma: pphanus.
Inanis: iactat: contentio: non obedire.
Ipocrisis: discors: durus: se diligit: audax.
De peccato auaricie.

Quid ē auaricia s̄m thō mam.
 Aliter s̄m hugonem.

Auaricia que grece dicitur philargia

est inordinatus amor habendi diuitias s̄m Thō. in. i. ij. q. lxxiiij. ar. i. et in. ij. q. cxvii. arti. i. Et iterum in cōmento aureo sup̄ p̄ma epla ad Thymo. c. vi. Vel s̄m hugonem in. ij. li. de claustro aie. Auaricia est sua illicite retinere et aliena cōcupiscere: vñ

Isidorus.

auaricia est amor diuitiarū insatiabilis. Propterea Isidorus in. x. li. ethymo. dicit sic. Auarus ex eo dicitur est quod sit auidus auri: et nunquā opibus expleat. Et quātuor plus habuerit t̄m plus cupiat. Flacci sup̄ hoc concordante snia que ait. Semp̄ auarus eget. Et salustius. Neq̄ auaricia copia neq̄ inopia minuitur hec Isidorus. Nec solus auarus dicēdus est qui rapit aliena: vt inquit Augustin⁹: sed ille auarus est qui cupide seruat sua Vel s̄m beatum Thō. in. ij. q. cxvii. ar. ij. Nomen auaricie ampliātū est ad oēm immoderatū appetitū habendi quācūq̄ rem sicut Gregorius dicit in quadā omelia quod auaricia non est solū pecunie: sed etiā scientie et altitudinis cuz supra debitum modū sublimitas ambitur. Et s̄m hoc auaricia nō est spiritaliale pctm̄. Et hoc modo loquit Augustin⁹ in. ij. li. de li. ar. bitrio sic dicēs. Auaricia que grece philargia dicit nō in solo argēto: vnde nomē durisse resonat: sed in oibus rebus que imoderate cupiunt intelligēda est. Et iā Hugo in. ij. li. de claustro aie sic ait. Auaricia est glorie: seu quarūlibet rerum insatiabilis et inhonesta cupido. Iterum Augu. et allegat a magistro sniarum in. ij. li. di. xxi. dicit sic. Auaricia est imoderata habendi cupiditas que nō t̄m pecunie: s̄z etiā altitudinis et scientie cū supra modū sublimitas ambit. **S**ed occurrit dubitas

Augustinus Sanct⁹ thō.

Augustinus

Dugo.

Augustinus

Questio. Arguitur.

tio si auaricia est appetitus inordinatus: nō solū pecunie: sed etiā scie honoris: et cuiuscūq; alteri boni. Cū supbia sit inordinatus appetit' scie et honoris: sequit' q' supbia sit idē pctm̄ qd' auaricia: s; hoc est falsum: q' supbia et auaria sunt duo distincta pctā: ergo p̄dicta diffinitio generalis de auaricia non est bona nec sufficiēter data. ¶ Huic obiectioni r̄spondet sanctus Tho. in. i. ij. q. lxxxij. ar. ij. ubi dicit q' supbia et auaricia dupliciter differūt. Primo q' supbia respicit pctm̄ ex pte auersionis a deo cuius p̄cepto supbus subici recusat. Et ideo supbia dicit' respicit pctm̄ ex parte cōuersionis ad bonum cōmutabile ex quo peccatum quodāmodo nutrit' et fouet. Nā outur pctm̄ ex appetitu inordinato cōmutabilis boni. Et idcirco appetus illius boni. s. diuitiay qd' inuat ad cōsequendū oia t'palia bona: radix pctōrum dī. Secōdo differt supbia ab auaricia: q' cum supbia sit inordinat' appetitus pprie excellētie. Ille talis appetitus p̄cellendi in honorib' v' scia vel pecunia v' porentia et hōmō est supbia. Auaricia autē est appetit' inordinat' acquirendi v' retinendi p̄dicta. Et sic p' q' differūt supbia et auaricia. Sed iterum qd' animū pulsat. Dicit em̄ Paulus p̄me ad thymo. vi. c. q' radix oim maloy est cupiditas quā quidaz apertentes errauerūt a fide. Nam radix est quoddā p̄ncipium arboris: et ita videt' q' idem sit radix pcti et initiū pcti. S; supbia vt dicit' Eccl'asti. x. ca. est initiū ois pcti: ergo auaritia in cōueniēter dicit' radix oim maloy. Huic qōni r̄spondet sanct' Thomas in cōmento aureo sup p̄ma eplā ad thymo. vi. c. lēctione. ij. Et itez in. i. ij. q. lxxxij. ar. i. sic dicens. Notandū est s̄m quosdā q' cupiditas tripl'r sumit'. Primo modo put est inordinat' appetitus diuitiay: t̄sic est spūale pctm̄. Alio mō s̄m q' significat inordinatū appetitū cuiuscūbet boni t'palis: et sic est gen' ois peccati. Nam in oī pctō est inordinata cōuersio ad cōmutabile bonū: vt dictū est. Tertio modo sumit': put significat quādam inclinationē nature corrupte ad bona corruptibilia inordinate appetēda. Et sic dicunt cupiditatē esse radicem oim pctōrum ad similitudinē radicis arboris que ex terra trahit alimentū. Sic em̄ ex amore rerum t'paliū oē pctm̄ p̄cedit. Et hec quidē q̄uis vera sint nō tñ vident' esse s̄m intētionem apli. Qui dixit cupiditatē esse radicē oim pctōrum. Manifeste em̄ ibi loquit' apl's cōtra eos qui cū velint diuites fieri incidunt in tēptationem et in laqueū dyaboli. Eo q' radix oim maloy est cupiditas. Unde manifestū est q' loquit' de cupiditate s̄m q' est appetitus inordinat' diuitiay. Et s̄m hoc

Sanct' tho.
respondet q'
stioni.

Quō differunt
supbia
et auaricia.

Paulus.

Eccl'astici.
Sanct' tho.
respondet q'
stioni.
Cupiditas
tripl'r sumit'

Que fuit intētio
apli d'
cupiditate.

Per diuitias
hō hz facul-
tate peccādi

Questio: an
liceat thesau-
ros accumu-
lare.

Hugo de ar-
gentina.

Qui possūt
thesaurizare

Nūq̄ licuit
ecclesiasticus
p̄sonis the-
saurizare.
Ambrosius.
Nota.

Sanct̄ tho.
Triplex solli-
citus t̄pali-
um haberi
potest.

dicendum est q̄ cupiditas put est speciale pct̄m dicit radix
oim pct̄orum ad similitudinem radicis arboris que alimentum
p̄stat toti arbori. Videmus em̄ q̄ p̄ diuitias hō acquirit facul-
tatem p̄petrādi q̄dcunq̄ pct̄m r̄ adipiscēdi desiderii cuiuscū
q̄ pct̄i: eo q̄ ad habēda quecuq̄ t̄palia bona: hō p̄t p̄ pecu-
nia iuari fm̄ q̄ dicit Ecc̄lastes. r. c. pecunie obediūt oia. r̄ fm̄
hoc p̄ cupiditas diuitiar̄ radix est oim pct̄orum. hec Tho.
Et dicit p̄ solutio q̄onis: r̄ qualr̄ sup̄bia d̄r̄ initū: r̄ auaritia
radix pct̄orum. ¶ Amplius solet dubitari: an liceat alicui the-
sauros accumulare. Huic q̄oni respōdet Hugo de argētina or-
dinis p̄dicatorum in cōpendio theolo. lib. iij. c. xxiij. sic dicens
Notandū est q̄ quis p̄t thesaurizare ex affectu auaricie abs-
q̄ intentiōe necessitatis p̄prie v̄l aliene. Et hoc mō thesauri-
zare oibus est p̄hibiti. Alio modo p̄t quis thesaurizare ex p̄-
uidentia: r̄ hoc v̄l cōsideratione necessitatis: r̄ sic cōceditur
parētibz secularibz ob necessitatē filioz educandoz: vel fis-
liarū p̄iugio tradendaz: nō aut̄ ditandaz: s̄ seruato modo v̄l
statu p̄sone. Alio modo p̄t q̄s thesaurizare ex cōsideratiōe pu-
blice vtilitat̄. s̄ regni defendēdi v̄l cultus dei ampliādi: r̄ sic
cōcessum est regibz thesaurizare. Personis aut̄ ecclesiasticis pro-
prie nūq̄ thesaurizare licet: nec pecuniā etiā tenere intentio-
ne seruādi. Jō Ambrosius. Aurum hz ecclia nō vt seruet: s̄ vt
eroget. Ex p̄dictis p̄ q̄ duplex p̄t eē amor pecunie siue t̄pa-
lium. s̄ aut̄ respectu necessarij: siue respectu sup̄flui: J̄ primū p̄-
hibet d̄is p̄focantē sollicitudinē: J̄ sc̄dm̄ p̄hibet thesauriza-
tionē. hec hugo. Nota hic q̄ istud cōpendiū theolo. hugonis
q̄ quidē incipit. Veritat̄ theologice nō est magni alberti: vt
quidā illi falso attribuū: nec est sc̄ti Tho. s̄ vt dicit d̄is Jō.
de turre cremata cardinalis sc̄ti filii ordinis p̄dicatoruz in li.
de p̄ceptione bt̄e virginis. c. lvi. cōpendium istud est d̄ni hugo-
nis de argētina ordinis p̄dicatorum. Nam cōpendium sancti
thome: vt dicit p̄fatus cardinalis in eodē li. c. lvi. incipit. Eter-
ni patris verbū. Idcirco hugo iniuriā patitur ab his q̄ dicituz
opus magno alberto vel alteri attribuunt.
¶ Utrum sollicitudo rerum temporalium sit licita. Et an di-
uine sint dicende bone vel male.

Nota ad maiorem intelligentiam
eorum que dicta sunt fm̄ bt̄m Thomam in
ij. ij. q. lv. ar. vi. vbi mouet dubium verū solli-
citus reruz t̄paliū sit licita. Nam dicit q̄
sollicitudo temporalium tripliciter potest esse

illicita. Anno quidē mō ex parte eius de quo sollicitamur: puta si tpalia tanq̄ finē queram⁹ vt si exerceam⁹ actū cuiuslibz stutis ad finē rerū tpaliū: & talis sollicitudo semp̄ d̄r esse illicita. De qua grego. in. xv. li. moralium ait. amat pueri hoies p̄ hui⁹ mūdi gl̄ia tribulationes cūctisq̄ p̄ ea sudoribus libenter seruiūt & grauiū laborū iugo deuotissime colla submittūt. Et infra subiūgit sic. Prauorū mens hui⁹ mūdi seruitio dedita & rerū tpaliū fatigationib⁹ assueta: etiā si sibi libere vacare liceat: subesse tñ terrenis sudoribus festinat: hec grego. ¶ Scō mō pōt esse temporalī sollicitudo illicita p̄pter sup̄flū stūdiū qđ apponit ad tpalia p̄curāda. p̄pter qđ hō a sp̄ualibus q̄ bus p̄ncipaliter inferuire d̄r retrahit. & ideo d̄r Math. xiiij. ca. qđ sollicitudo seculi suffocat verbū. ¶ Tertio mō d̄r sollicitudo tpaliū illicita ex parte timoris superflui: qñ. s. hō timet ne faciēdo qđ debet necessaria sibi deficient. Unde si aliq̄s cum isto timore sollicitaret res tpales: illicita eēt talis sollicitudo iō a xpo p̄hibetur. Nam rps nō p̄hibet nisi illicitū. p̄terea Math. vi. c. ait. Nolite solliciti eē dicētes: qđ māducabimus aut qđ bibemus aut quo opiemur: hec em̄ oia gētes inquirūt Scit em̄ p̄f vester: q̄ his oibus indigetis. Cōcludit ḡ sanctus thomas sic dicens. P̄ncipaliter nostra sollicitudo esse d̄r de sp̄ualibus bonis: sperantes qđ etiam tpalia nobis pueniēt ad necessitatē si fecerimus qđ debem⁹. vnde veritas Math. vi. ca. ait. Querite ḡ primū regnū dei & iusticiam eius & hec oia adijcientur vobis. Etiā notāda sunt aurea s̄ba sancti thome in. iij. li. Cōtra gētiles ca. cxxxiij. vbi dicit sic. Fuerūt etiā aliq̄ qđ p̄fectionē vite sectantib⁹ dicebāt nullā sollicitudinē eē habendā: neq̄ mendicando neq̄ laborando: neq̄ sibi aliqđ referuando: sed oportere eos a solo deo sustentationē vite expectare. p̄pter qđ dicit Math. vi. c. Nolite solliciti esse a se qđ māducetis aut bibatis: aut corpori vestro qđ induamini. Et iterum. Nolite in crastinū cogitare. Hoc aut̄ videt oino irrationabile. Stultū em̄ velle finē & p̄mittere ea que sunt ordinata ad finē. Ad finē aut̄ comestionis ordinat̄ sollicitudo humana p̄ quā sibi victū p̄curat. Qui igitur absq̄ comestione viuere nō possunt aliquā sollicitudinē de victu querendo debent habere. p̄terea sollicitudo terrenez nō est vitanda nisi q̄ impedit cōtemplationē eternoz. Non potest autēz hō mō mortalē carnē gerens viuere. quin multa agat quibus cōtemplatio interrumpatur: sicut dormiendo: comedēdo: & alia hui⁹ faciendo. Neq̄ igitur p̄mittenda est sollicitudo eoz que sunt necessaria ad vitam p̄pter impedimentū cōtemplationis

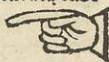
l iij

Grego:

Aliū est illicita sollicitudo temporalium.

Reddit illicita sollicitudo temporalium propter timorem superfluum. Math. vi.

Veritas. Sancti thome.

Nota oia contra superstitiosos et imprudentes.

Nō est p̄termittēda sollicitudo temporalium.

tionis. Sequitur etiam mira absurditas. Pari enim ratione potest dicere quod non velit ambulare: aut aperire os ad edendum: aut fugere lapidem cadentem: aut gladium irruentem: sed expectare quid deus operetur quod est deus temptare. Non est igitur sollicitudo victus totaliter abijcienda. hec thomas. ¶ Item in iij. lib. contra gentiles. c. cxxv. idem thomas dicit sic. Est autem omnino irrationabilis error illoꝝ qui putant omnem sibi sollicitudinem a domino interdictam de victu querendo. Omnis enim actus sollicitudines requirit. Si igitur homo nullam sollicitudinem de rebus temporalibus habere debet: sequitur quod nihil temporale agere debeat: quod neque possibile neque rationabile est observari. Deus enim vni cuiusque ordinavit actiones secundum proprietates sue nature. Homo autem ex spirituali et corporali natura conditus est. Necessarium est igitur secundum divinam ordinatorem ut corporales actiones exerceat et spiritualibus intendat. Et tanto perfectior est quanto plus spiritualibus intendit. Non est igitur modus perfectionis humane quod nihil corporale agatur: quia cum corporales actiones ordinentur ad ea que sunt necessaria ad conservationem vite: si quis ea pretermittit vitam suam negligit quam quilibet conservare tenetur. Et expectare autem a deo subsidium in quibus se aliquis potest per propriam actionem iuvare pretermittit propria actione est insipientis et deus temerarius. hec thomas. Facit ad hoc propositum notabile exemplum quod legis in vitas sanctorum patrum. Nam quidam patres contemplativi venerunt ad visitandum beatum anthonium. Facta oratione ab eis vocavit eos beatus anthoni⁹ ut cum fratribus suis operibus manuum vacaret pro victu acquirendo. Qui dixerunt beato anthonio. Nobis pater non licet laborare manibus: quia cum sumus contemplativi nobis solum interest vacare contemplationi. Quibus dixit beatus anthoni⁹. Nos qui carnales sumus vacabimus operibus ut victu sustentemur: vos autem qui contemplativi estis contemplationi vacabitis. Tandem hora nonne beatus anthonius cum fratribus suis cibum sumpsit: non vocatis fratribus contemplativis. Itaque hora prandij iam transacta et fame stimulare surreterunt illi fratres ab oratione et dixerunt beato anthonio. Abba pater hora transacta est et fame cruciamur: que non vocasti nos ut tecum et cum fratribus tuis prademus. Tunc respondit beatus anthonius. Vobis qui spirituales estis comedere non licet nobis autem qui carnales sumus necesse est ut comedamus. Ite igitur ad contemplationem: nos vero operibus manuum vacabimus sine quibus sustentari non possumus. Et sic confundit eos beatus anthoni⁹. Concordat huic conclusioni auctoritates sacre scripture. Nam deus dixit ad eum et successoribus suis. In sudore

non eget duplici cibo: spirituali et corporali.

Exemplum notabile.

Optima ratio beati anthonii

vultus tui vesceris pane tuo. *Genesis. iij. c.* Nullus aut potest
 in sudore vtri pane vel rebus temporalibus nisi sollicitudine in-
 teruenire: ergo sollicitudo non prohibetur nisi fuerit indebita.
 Et paulus ad *Eph. iij. caplo.* Qui furabatur iam non furetur
 magis aut laboret operando manibus suis quod bonum est: ut
 beat vnde tribuat necessitatem patienti. *Dec. ibi.* Ex dictis patet
 quod sollicitudo discreta circa temporalia laudabilis est. *¶ Silr*
 dicendum est de amore dis: retro diuitiarum et aliarum rerum huiusmodi
 Sunt enim diuitie et res temporales bone et laudabiles per se
 scilicet conformes nature nostre. Nam vidit deus cuncta que fece-
 rat et erant valde bona. *Genesis. i. ca. id est in specie sua non po-*
 terant esse meliora. Non est ergo peccatum diuitias possidere:
 sed peccatum est diuitias male possidere. Unde secundum hieronymum
 aliud est habere diuitias aliud est seruire diuitijs. Propterea
 in explanatione super *Mattheum lib. i. super illud.* Non potestis
 deo seruire et mamone. dicit sic. Non dixit qui habet diuitias:
 sed qui seruit diuitijs. Qui enim diuitiarum seruus est diuitias cu-
 stodit ut seruus. Qui autem seruituris excuserit iugum distribuit
 eas ut dominus. *hec hieronymus.* Aituperatur ergo amor inordinatus
 diuitiarum ut dictum est supra. vbi ostensum est quod fit auaricia
 sed puidencia. Idcirco quod plures sanctissimi patriarche et reges
 veteris testamenti magnas possederunt diuitias. Unde adam
 vetustissimus parens noster ditissimus fuit: cuius imperio omnia
 fuerunt subiecta tam in paradiso quam extra paradysum. hinc da-
 uid in *psal. ait.* Omnia subiecisti sub pedibus eius oues et bo-
 ues vniuersas insuper et pecora capri. Noe quoque fuit princeps
 magnus et ditissimus solus cum generatione sua a diluuij sen-
 tentia exceptus a domino. Dic tres filios habuit qui tres mundi
 partes asiam: affricam: et europam sua generatione repleuerunt.
 Nam filij sem asiam occuparunt: filij cham affricam: filij vero
 iaphet europam. Abrahā etiam fuit diues valde propter cuius
 opes non poterant pastores eius habitare cum pastoribus loth
 nepotis sui. Propterea cum facta fuisset rixa inter pastores
 vtriusque cupiens abrahā tollere causas discordie dixit ad loth
 ut patet *Genesis. xij. caplo.* Ne queso sit iurgium inter me et te
 et inter pastores meos et pastores tuos: fratres enim sumus. Si
 militer ysaac: iacob: ioseph: moyses: aaron: ioseph: gedeon: iob:
 dauid: iofias: ezechias: salomō fuerunt ditissimi. Et pariter gre-
 goxus: aluester: et ceteri summi pontifices. Cardinales: archiepi-
 scopi: episcopi: et alij pastores ecclesie dei. Sanctissimus Ludos

Genesis.

Paulus.

Diuitie sunt
 laudabiles et
 quomodo.
 Genesis.

hieronymus

Amor inordi-
 nat⁹ diuitia-
 rum vitupaf.

Antiq⁹ p̄res
 erant ditissi-
 mi.
 Adam.
 Noe.
 Fili noe dic-
 tissimi fuerē

Abraham.

Ysaac: iacob:
 ioseph: moy-
 ses: aarō: ios-
 ue et ceteri.

Nō est cēsus
in crimine: sed
affectus.

Sctūs Tho.

Diuitie sunt
instrumēta
virtutis.

Seneca.

nicus rex francoꝝ: nicodemus: ioseph ab arimathia: zachheus princeps publicanoꝝ: hi oēs fuerūt diuites ⁊ sanctissimi. Nō est ergo census in crimine: sed affectus inordinatus. hinc sanctus Thomas in. iij. lib. contra gentiles. caplo. cxxij. dicit sic. Exteriores q̄dem diuitie sunt necessarie ad bonū virtutis: cū per eas sustentemus corpus ⁊ alijs subueniam⁹. Oporet autē q̄ ea que sunt ad fines ex fine bonitatē accipiant. Necessē est ergo q̄ exteriores diuitie sint aliquod bonū hoīs: non tamen principale: sed quasi secūdariū. Nam finis principaliter bonū est: alia vero sū q̄ ordinātur in finem. Et infra ita subiūgit. Intantū igitur diuitie bone sunt inq̄tum p̄ficiunt ad vsū virtutis. Si vero iste modus excedat vt impediāt vsus virtutis: non iam inter bona cōputāda sunt: sed inter mala. Unde accidit quibusdā bonum esse habere diuitias que eis vtuntur ad virtutes: q̄busdā vero malum est eas habere qui per eas a virtute retrahūtur: vel nimia sollicitudine vel nimia affectione ad ipsas: vel etiā mētis elatione ex eis cōsurgente. hec thomas. Etiam seneca ad lucillū ait. Illa bona fortune ex nobis pendēt: nō ex illis nos. Valētior em̄ omni fortuna est animus: ⁊ in vtrāq̄ partem ipse res suas ducit. Beateq̄ ac miserie vite ipse sibi causa est. Malus em̄ oīs in malū vertit. Res cras atq̄ integer corrigit praua fortune. hec seneca. Et dictis patet qualiter homo se debeat habere circa sollicitudinē vel amorem rerum temporalium: ⁊ q̄ diuitie de se nō sunt in crimine: sed affectus ⁊ amor inordinatus.

Qualiter scripture sacre doctores catholici ac gentiles philosophi auariciam detestātur:

Oēs sapien-
tes auaricie
detestāt no-
uem rōnib⁹.
P̄ma ratio

Enim scire debes p̄ter ea

que dicta sunt in decimo p̄cepto diuine legis vbi agitur de cōcupiscētia rerum primi q̄ omes scripture sacre ⁊ pariter oēs doctores catholici ⁊ gētiles philosophi auariciā detestātur nouē rōnibus p̄mo: q̄ auaricia est horrible pctm̄: et comparatur idolatrie. Unde paulus ad

Sctūs thoꝝ
Quare auaricia cōparat̄ idolatrie.

Ephe. v. ca. dicit sic. Hoc autē scitote intelligētes q̄ oīs fornicator aut immūds aut auarus quod est idoloꝝ seruitus nō habet hereditatem in regno xp̄i ⁊ dei. hec paulus. Nota sū thomā in cōmento aureo super hoc passū. lectione. iij. q̄ ap̄ls vocat hic auariciam idolatriā: qm̄ idolatria est qm̄ honor soli deo debitus impēditur creature. Deo autē debet honor dupl̄

scz vt in eo finem nostrū cōstituam⁹: et vt in eo fiducia nostrā finaliter ponamus. Qui ergo hoc in creaturis ponit reus est idolatrie. Hoc autē facit auarus qui finē suū in re creata ponit et etiā totam suā fiduciā. Hinc Osee. viij. c. Aurū suū et argētū suū fecerūt sibi idola vt interiērēt. Quia vt dicit Prouerbiōz. xi. caplo. Qui pfidit i diuitijs suis corruet. Vel auaricia dicitur idoloz seruitus: qz auarus exhibet creature qd̄ debet creatori scz fidem spem et charitatē. Nec em̄ exhibet auarus pecunie et diuitijs suis. Vel s̄m Crisostomū. Sicut idolatre venerantur idola nec ea pre reuerētia tāgere audēt. Ita auarus pecunias venerat et eis vti nescit: et vt sacra filijs nepotib⁹ et p̄nepotib⁹ intactas cōseruat. Vel s̄m Thomā in. ij. q. cxvij. ar. v. in responsione ad. iij. arg. Auaricia comparat idolatrie per quādā similitudinē quam habet ad ipsas: qz sicut idolatra subijcit se creature exteriori: ita etiā auarus: nō tñ eodē modo: sed idolatra qd̄m subijcit se creature exteriori vt exhibeat ei cultum diuinū. Auarus autē subijcit se creature exteriori imoderate eā cōcupiscēdo ad vsū nō tñ ad cultum. Et ideo nō oportet qd̄ auaricia habeat tantā grauitatē: quantā h̄y idolatria. hec thomas. ¶ Sed q̄stio animū pulsat. Cum em̄ in alijs pctis homo finem suū ponat in creatura cui amore inheret: quare etiā in illis peccats nō dicitur homo ydolatrare sicut in pctō auaricie. Huic q̄stioni respōdet sc̄tūs Thomas in cōmento aureo sup̄ epl̄a ad Ephe. v. c. lectione. iij. sic dicens. Ydolatrare est aliquid exterius in debite colere. Nunc autē in alijs pctis ponit finis in interiorib⁹ quasi in pp̄ia exaltatione: sed q̄ ponit finem in diuitijs: ponit in eis finem vt in re exteriori: sicut idolatria. Sed numqd̄ avari honorem deo debitum exhibētes creature: realiter sunt idolatre et per se. Dico qd̄ nō: qz in moralib⁹ tractus seu opera iudicātur ex fine. Ille ergo per se est idolatra qui intendit per se cultum exhibere creature. Hoc autē non intendit auarus per se sed per accidēs. Hoc em̄ facit inq̄rtum sup̄flue et inordinate diligit. Et quid de tali: Non habebit hereditatē in regno xp̄i et dei. hec thomas. Quapropter Innocētius in li bello de miseria cōditōis humane ita inq̄t. Auaricia s̄m apozstolum est idoloz seruitus: qz sicut idolatra seruit simulacro sic auaricia seruit thesauro. Nam ille cultū idolatrie diligēter ampliat: et iste cumulū pecunie libēter augmētat. Ille cū om̄i diligētia colit simulacrū: et iste cū om̄i cura custodit thesaurū. Ille spes ponit in idolatria. et iste sp̄ suū p̄stituit in pecunia. Ille timet mutilare simulacrū: et iste timet minnere thesaurū. Dec innocēti⁹. Et sic p̄ty qualiter auaricia est idoloz seruitus.

Auaricia a
lia rōne p̄pa
rat idolatrie
Aliter

Alii s̄y tho.
Nora.

Questio.

Sc̄tūs tho.
rōdet q̄m.

An auar⁹ sit
de idolatra.

Innocētius

Auaritia est insatiabilis ⁊ patitur rabiem;
Ideo detestanda est.

Secundo auaricia a sapientib⁹ de
restatur: qz est insatiabilis ⁊ nunq̄ dicit suf
ficir: sed semper egens ⁊ velut sitibunda et
famelica rabiem patitur. Ideo cōtinue os
aperit vt deuoret ⁊ comedat. Propterea cō
paratur auaricia sacco pforato q̄ nunq̄ pōt
repleri. Vel auaricia assimilaf inferno qui

Auaricia as
similaf sacco
perforato: in
ferno: mari:
et igni.

Auar⁹ est ves
lut idropic⁹,
Gregorius.

ola deuorat. Unde augustin⁹ in quodā sermone dicit sic. Aua
rus velut infernus oīa deuorans: vellet nullum hoīem esse vt
oīa solus possideret. Vel auarus assimilatur mari in quo oīa
flumina influit: ⁊ tñ nō redundat. Vel auarus assimilaf ydro
pico. vnde Grego. in. xiiij. lib. moralīū. ca. xiiij. dicit sic. Ydropi
cus quippe quo amplius biberit amplius sitit: qz ⁊ oīs auar⁹
ex potu sitim multiplicat q̄ cū ea que appetit adeptus fuerit
ad appetenda alia amplius anhelat. Qui em̄ ꝑcupiscēdo pl⁹
appetit huic sitis ex potu crescit. hec Grego. Vel auaricia me
rito cōparatur igni. Quapropter grego. in. xv. lib. moralīū. ca.
xxvi. dicit sic. Auaricia desideratis rebus nō extringitur: sed
augetur. Nam more ignis cum ligna q̄ consumit acceperit et
crescit. ⁊ vnde videtur ad momentū flāma comp̄mi inde pau
lo post cernitur dilatari. hec Grego. hinc Ihsidorus in. ij. lib. de
summo bono. c. xli. dicit. Semp̄ em̄ auarus eget ꝑtomagis ac
quirit tanto amplius q̄rit. Nec solum desiderio augēdi exeru
ciatur: sed amittendi metu afficitur. Inopes nascimur in hac
vita: inopes recessuri de hac vita. Si bona mūdi hui⁹ peritur
ra credimus: cur peritura tanto amore cupim⁹. hec Ihsidorus.
Et hieronym⁹ ad rusticū monachum ait. Cum cetera vitia se
nesciente homie senescant sola auaricia iuuenescit. Et iterum.
Avaro tam deest qđ habet: qđ quod non habet. Quia aut non
habita concupiscit vt habeat aut habita metuit ne amittat.
Et dum in aduersis sperat prospera: in prosperis formidat ad
uersa. hec Hiero. Etiam Crisostom⁹ in lib. q̄ nemo leditur nisi
a seipso. dicit sic. Nam ⁊ ipsi diuites si etiam totū mundū pos
sibile esset possideri a singulis. adhuc tñ in desiderio eius ar
derent. Pauperes vero dū cupiūt diuitibus equari insanabi
lem rabiem patiūtur insanūt: insurunt. Et idem mobus di
uerfos singulis generat languores. hec Crisostomus. Boetius
quoqz perpulchre describit insatiabilitatem auaricie in. ij. lib.
de consolatione: metro scdo sic dicens,

Ihsidorus.

Hieronym⁹.

Crisostom⁹.

Boetius.

Si quātas rapidis flatibus incitus.

Pontus: versat arenas.

Aur quot stelliferis edita noctibus.

Celo sydera fulgent.

Tantas fundat opes: nec retrahat manum.

Pleno copia cornu.

Dumanū miseris haud ideo genus.

Lesset flere querelas.

Quāuis nota libens excipiat deus.

Multi prodigus auri.

Et claris auidos omet honoribus.

Nil iam parta videntur.

Sed quæsta vorans seu rapacitas.

Alios pandit hyatus.

Hec Boetius.

Uere longa nra desideria increpat vita breuis. In casum multa portat cū iuxta est quo pergitur. Ideo seneca in lib. de moribus post tullius in lib. de senectute ait. Adonstro similis est auaricia senilis. Quid em̄ sibi vult nō intelligo. Nā qd ab surdus vt dici solet q̄ quo min⁹ restat vie: eo plus viatici q̄re re. Et via deficiente augere viaticū. hec seneca. ¶ Sed questio animū pulsat. Cur diuitie ⁊ cetera tpalia bona nō possunt satisficere aiam rōnalē: Pro responsione hui⁹ questiois: nota p̄ter illa que dicta sunt in explanatione decimi p̄cepti: qd diuitie tpales sunt finite: corporee ⁊ transitorie. Aia autē rōnalis est infinita sua capacitate. Incorporea in sua entitate: sempiterna in sua duratione. Ideo nulla cōuenientia aut proportio ad inuicē. Vel dic qd aia rōnalis assimilatur figure triangulari cū sit formata ad imaginē sanctissime trinitatis. Sicut ḡ triangulo cōpetit habere tres angulos: ita diuine essentie cōpetit habere tres p̄sonas. Ibi em̄ in vna essentia sunt tres persone. pater filius ⁊ spūssanctus. Similr in aia rōnali sunt tres anguli. id est tres potentie. s. intellect⁹ memoria ⁊ volūtas. Nulla ergo res creata pōt satisfacere aut replere aiam rōnalē: qz etiā res diuersarū figurarū vna nō pōt aliā replere. Nam si accipitur figura triangularis ⁊ ponat in ea figura spherica nō repletur p̄pter hoc ipa figura triangularis: qz remanēt adhuc tres anguli vacui. Et similr si ponat in ea quęcūqz alia figura nōqz poterit repleri figura triangularis: nisi a sola figura triangulari: q̄ vniformiter replet angulos. Eū ḡ mūdus: celi: astra: elementa qz: terra: aqua: aer ⁊ ignis: sint figure spherice vñ etiam se circūdant orbiculariter. id oia bona hui⁹ mūdi tam elementa qz elemētata sunt quasi vni⁹ figure spherice. Que oia si po-

Seneca ⁊ tullius.

Questio. cur aia rōnalis nō pōt q̄scere in tēporalibus Aia rōnalis capacitas. Aia rōnalis assimilaf figure triangulari.

Nota oia.

Dia elementa ⁊ elemēta ta sūt figure spherice.

Alexandri cu-
piditas.
Valerij ma-
ximus.

Quintus cur-
tius d' alexā-
dro.

Juuenalis d'
alexādro.

Sola trini-
tas replebit
aiam ratio-
nalem.

In nulla cre-
atura deuit
deus nisi in
hoie.

David.

Job.

Seneca.

nerentur in corde aie rōnalis siue sub ptāte hois: sic vt ipse hō
oim eēt dñs: nō ppter hoc eēt creatus aut faciat. Declarauit
id mō cupiditas infaciabilis magni alexādro: de quo Valerij
maxim' in. viij. lib. c. xv. de cupiditate glorie ita refert: q' cum
ipse alexāder audiret ab anatarco comite suo ples eē mādōs
put acceperat a pceptore suo democrito: vehement' ingemuit
alexāder. Ideo dixit: et sunt s'ba valerij. Deu me miserū q' nec
vno quidē adhuc sum potius glia. Propterea Quint' curtij
scribit q' quidā ex maximis natu dixit alexādro. Si dii habi-
tū corpis tui auiditati animi tui: parē eē voluissent: orbis te
nō caperet. Altera manu orientē: altera cōrigeres occidentes.
hinc Juuenalis i satyra illa q' incipit. Quid' in terris. ita inq't.
¶ Unus pelleo iuueni non sufficit orbis.

Estuat infelix: Augusto lumine mundi.

Et gyare clausus: scopulis paruaq' seripho.

Cum tamen a figulis munitam intrauerit urbem!

Sarcophago contentus erit: mors sola fatetur.

Quātula sunt hoim corpuscula, hec iuuenalis.

¶ Ex dictis p'tz q' diuitie et cetera bona t'palia nō p'fit quiete
re vel faciare appetitū aie rōnalis. Sed hoc pōt sola trinitas
diuinarū p'sonarū: q' ipsa est finis ei'. Nā p'r replebit memo-
riā: fili' intellectū: et spūsc'rās voluntatē. Et p'pterea iter oēs
creaturas nulla aliorū nulla dignior: aia hūana. Ideo deus in
nulla creatura plene deuit nisi in hoie. Quāuis enī prima die
creauerit naturā angelicā celos et lucē: nō tñ quieuit in illis.
Deinde scōa die creauit firmamētū qd' quidez diuidit aquas
ab aq's. Noie aut firmamēti intelligit octaua s'pera: sub qua
ptinet s'pere septē planetarū. Ex quo p'z q' firmamētū mediū
est inter celū crista' linū: et elemēta que noie aquarū designan-
tur. Nec tñ de' in eo quieuit: et sic d' ceteris cera turis: quousq'
vi. die creauit hoiem ad imaginē et similitudinē suā. Et tūc in
eo quieuit. vnde Bene. i. c. d'. Compleuitq' deus die septimo
opus suū qd' fecerat et requieuit die septimo ab vniuerso opes-
re qd' pararat. Vnc dauid admirās excellētā creature rōna-
lis: ait in psal. viij. Quid est hō q' memor es ei' aut fili' hois
qm̄ visitas eū. Adiuuisti eū paulomin' ab angelis glia et ho-
nore coronasti eū et cōstituisti eū sup' opera manū tuarū. Et
Job. viij. c. Quid est hō q' magnificas eū aut quid apponis er-
ga eū cor tuū. Ex dictis p'z q' appetitus hois nō pōt satiari in
hac vita: ideo debet regulari per imperiū rōnis. Propterea se-
neca in puerbijs ait. Pecunie op'z imparare nō seruire: pecus
pia si vti scias ancilla est: si nescias dña.

Auaricia est causa omnium scelerum.

Tertio auaricia est detestabilis:

q; et illa fere oia scelera ppetrant: vt furta: p;uria: homicidia: adulteria: sacrilegia: sy; monie: discordie: ⁊ hmoi. vñ Crisostomus in iij. lib. extra impugnantes vitā monasticā: dicit sic. Qui em̄ pecunie amore rapiuntur: inui-

Auaricia est
causa omnium
scelerum.
Crisostomus.

die q; nequā: deierantes periuri: temerari: audaces: inuere cū di: impudētes: ingrati. Mala deniq; oia sint necesse est. Vñ bonū omnium testis fidelissim⁹ est br̄s Paulus q; radicē oim maloz cupiditatē esse dixit. Quod idipsum xps ante manife stauit cū impossibile esse assereret eū seruire deo qui illi vitio esset obnoxius. hec Crisostom⁹. ⁊ Iuuenalis q; vt ait Hierony mus in epla ad Theratiā de vera circūcisione d; ppheta gen tilium. Hic poeta in satyra. vi. dicit sic.

Prima peregrinos: obscena pecunia mores,

Intulit: ⁊ turpi frugerunt secula luxu.

Diuitie molles: hec iuuenalis. Et sic ptz q; auaricia est ra: dixit omnium peccatoz: q; ex pecunia homo acquirit facultatem perpetrandi omnia peccata.

Auaritia est detestabilis q; corpus destruit.

Quarto auaricia est peccatū dete-

stabile q; corp⁹ euiscerat. Nā diuicie acquirū tur cū labore: possident cū timore: amittunt cū dolore. Vñ auari laborāt i acq;rendo ⁊ alij in labores eoz sepe intrāt. Et aliqui fures et latrones q; plerūq; talia diripiūt. Aut filij re-

belles vñ alij heredes. Isti sunt filies aranee q; relā operādo p muscis accipiēdis seipam euiscerat. hinc Salomō puerbioz xxxij. c. Noli laborare vt diteris s; prudētie tue pone modū. Et iterū ibidē. Nō erigas oculos tuos ad opes quas hñe non potes. Propterea diu⁹ Hiero. hortat nos ad cōtemptū rerum mūdanarū in epla ad Thestiphontē vrbicuz. Que qdem epla incipit. Presumptionē meā et cūscare conaret: vbi dicit sic. Eō fiderem⁹ q; in hac terra hospites sum⁹ ⁊ peregrinoz more pro diēb⁹ nouissimis habitam⁹. Vos em̄ de hoc mūdo non estis: d; nobis. Quid ergo in aliena satagim⁹? Quid turbamur? Nemo in deteriori ⁊ extranea patria plus eligit possidere q; i sua. De his tm̄ sollicitudinē habere debem⁹ ⁊ curam que nobiscū transferre possumus. Ambient terrena gentiles quibus celestia nō debentur. Concupiscant presentia qui futura non cre-

Salomon.

Hieronymus.

Nota aurea
sententiam.

dāt. Christianis diuitie ⁊ hereditas sit diuinitas xpi. Nec enī debēt egre ferre quāsi min⁹ a ceteris habeant q̄ auctorem oīm pceperunt. Superest vt acceptum in corde deū honorēt obles quīs operib⁹ colār: sermone semp ⁊ cogitatioē fateant: vt in aduentu eius non cum cōtumacibus ⁊ cōtemptribus puniā tur: sed cū sanctis ⁊ deū timentibus coronentur. hec hierony. Qua sententia aperte datur intelligi q̄ amor inordinatus rerum temporalium debet ratione regulari.

Auaricia est p̄tra deum ⁊ primū ideo est fugienda.

Sanct⁹ tho.

Auito auaricia merito est fugienda: q̄ est contra deū: contra primū ⁊ contra seip̄s: vt dicit sc̄tus Tho. in. ij. q. cxvij. ar. i. in respōsione ad. ij. arg. Primo auarus peccat p̄tra deū inq̄tum p̄pter bonū t̄pale diuitiarū: p̄tempnit bonū eternū. Secūdo auar⁹

peccat in primū: q̄ plus debito accipit ⁊ cōseruat pecunias ⁊ alia bona t̄palia in dānū ⁊ nocementū p̄ximoz. Si ḡ homo plus debito modo acq̄rit diuitias vel cōseruat: tūc directe peccat in p̄ximū: q̄ in exteriorib⁹ diuitijs nō pōt vnus hō superabundare nisi alteri deficiat. Nō est enī possibile vt bona t̄palia possint simul possideri a multis vt dicit sanctus Thomas ibidez. hinc Boetius in. ij. lib. de solatione p̄sa. v. dicit sic. O igitur angustias inopesq̄ diuitias quas nec h̄e totas plurib⁹ lz nec ad quēlibet sine ceteroz paupertate nō veniūt. hec Boetius. Tertio auar⁹ peccat p̄tra seip̄m. Quia vt dicit thomas deordinat eius affectus lz nō deordinet corp⁹ sicut p̄ vitia carnalia. Sustinet enī auar⁹ multos labores ⁊ q̄plura scōmoda iō dicit Greg. Oēs hui⁹ seculi dilectores in reb⁹ terrenis fontes sunt in celestib⁹ debiles. Nā sepe famē nuditatē: deiectiones sustinent: ⁊ earū rerū se p̄ abstinentiā cruciāt: ad quas adipiscendas festināt. Hinc hieronym⁹ ad rusticū monachū in eplā q̄ incipit. Nihil xp̄iano felici⁹: cui p̄mittūt regna celoz: dicit sic. Si negotiatores seculi tāta sustinēt vt ad incertas periturasq̄ diuitias pueniāt: ⁊ seruet cū animi discrimie q̄ multū perniculus q̄ierūt. Quid xp̄i negotiatozi faciēdū est. hec hiero.

Boetius.

Auar⁹ peccat p̄tra seip̄m.

Gregorius.

Hieronim⁹

Gregorius.
Auaritia hominē distrahit.

Auaricia mētē suffocat ⁊ aiam maculat. Tertio auaricia est fugienda: quia mētē suffocat aiam maculat ⁊ totū hoīem distrahit. vñ Greg. i. xiiij. lib. moral. c. lxxxvi dicit sic. Per plumbū nāq̄ cui⁹ natura grauis est ponderis: peccatum auaritie sp̄aliter

designatur: qz mentem quam infecerit ita grauem reddet vt
 ad appetenda sublimia attolli nequa q̄ possit: hec Gregorius
 Propterea antiqui p̄bi contēbant diuitias ne mens eorū
 a cognitione veritatis tam naturalis philosophiē q̄ astrolo-
 gie distraberef. Unde hieronym⁹ ad Julianū de filijs ⁊ vxo-
 re defunctis in epla que incipit. Filius meus frater tuus Au-
 sonius dicit sic. Contēnis aurū. Contēpserunt ⁊ multi p̄bi ex
 quibus etiā vnus vt ceteros fileam multax possessionū preci-
 um piccit in pelago dicens. Abite in pfundum male cupidi-
 tates: ego vos submergā ne a vobis mergar. Etiā ad Paulinū
 psbyterum de institutiōe monachorū: epla incipit. Bonus hō
 de bono cordis thesauro: dicit sic. Erates ille thebanus homo
 quondā ditissimus cuz ad philosophandum athenas p̄geret
 magnū auri pondus abiecit: nec putauit se posse ⁊ virtutes si-
 mul ⁊ diuitias possidere. Et ad rusticum monachū: epla que
 incipit. Nihil xp̄iano felicius ita inquit. Juxta miseras hu-
 tempous vbiq̄ gladios seuietes: satis diues est qui pane nō
 indiget: nimū potens est qui seruire nō cogit. Iterum hiero.
 ad saluinam de morte mebruidij: epla q̄ incipit. Vereor ne of-
 ficiū putef ambitio: dicit sic. Nec diuiti obsunt opes si eis
 bene vtatur: nec pauperem egestas cōmendabiliorē facit si in-
 ter sordes ⁊ inopiam pctā nō caueat: hec hieronymus. S; no-
 ta ad maiorem euidentiaz eorū que dicta sunt auream sniam
 diui hieronymi scribentis ad p̄machium in epla cōsolatoria
 de dormitione pauline vxoris: epla incipit. Sanato vulnere:
 vbi dicit sic. Non est satis p̄fecto ⁊ cōsumato viro opes contē-
 nere: pecuniā dissipare ⁊ p̄icere qd̄ in momento ⁊ perdi ⁊ in-
 ueniri p̄t. Fecit hoc crates Thebanus. fecit Anthistenes fe-
 cerunt plurimi quos vitiosissimos legim⁹: plus debet xp̄i di-
 scipulus p̄stare q̄ mundi p̄bs glorie aial ⁊ popularis aure ac-
 rumore venale mancipiū. Tibi nō sufficit opes contēnere nisi
 xp̄m sequaris: xp̄m aut̄ sequif qui pctā dimittit ⁊ virtutū co-
 mes est. hec hieronymus. hinc Lactārius in. v. li. diuinax in-
 stitutionū. c. xvi. dicit sic. Diuitie quoq̄ nō faciūt insignes: ni-
 si quos possunt bonis opibus facere clariores. Diuites enim
 sunt: nō qui diuitias habent: sed qui vtunt illis ad opa iusti-
 cie. Et qui paupes vident: eo tñ diuites sunt: qz ⁊ egent ⁊ con-
 cupiscunt nihil. Cum igit ⁊ liberi seruis: ⁊ diuites paupibus
 humilitate animi pares simus: apud deum tñ virtute discer-
 nimur: tanto quisq̄ sublimior est q̄ro iustior. hec Lactantius
 Et tandem Lactārius in p̄ncipio p̄mi libri diuinax institutio-
 num ostendit q̄tus fuerit amor inquirēde veritatis apud an-

Hieronym⁹

Hieronym⁹

Hieronym⁹

Hieronym⁹

Hieronym⁹

Lactantius

Lactantius

tiquos philosophos qui nō solum opes: diuitias: honores patriam et voluptates: sed etiā publicas ac priuatas actiōes et cuncta que animū distrahūt: contēnebant: vt magis ac magis ad studiū sapientie expediti inuenirent. Verba lactātij sunt hec Magna et excellēti ingenio viri cū sese doctrine. penitus dedissent quicquid laboris poterat impēdi: contēris oibus publicis et priuatis actiōibus ad inq̄rende veritatis studium cōtulerunt: existimātes multo esse p̄clarior: humanarū diuinarūq̄ rerum inuestigare ac scire rōnem q̄ instruēdis opibus aut cum mulandis honorb⁹ inherere: q̄bus rebus qm̄ fragiles terrene q̄ sunt: et ad solius corpis p̄tinēt cultū: nemo melior: nemo iustior effici pōt: Erāt quidam illi ditatis cognitiōe dignissimi quā scire tātopere cupierūt atq̄ ita vt eā reb⁹ oibus anteposnerent. Nā et abiēcisse quosdā res familiares suas et renūciāse se vniuersis voluptatib⁹ p̄stat vt solā nudāq̄ virtutē nudi expeditiq̄ sequerent: tm̄ apud eos virtutis nomē atq̄ auctoritas valuit: vt in ea oēs summi boni p̄mium p̄dicarent: hec Laetantius. Ex quo patet q̄ auaricia fugienda est: qz mentē susfocat et totum hominem distrahīt.

¶ Auaricia cōtrariatur nobilissimis virtutibus.

¶ Primo auaricia fugiēda est: qz

cōtrariatur nobilissimis virtutibus. Est enim contraria misericordie: clemētie: dilectioni: ac pietati: q̄ dicunt regie virtutes. Et sunt maxime inter oēs que ad p̄imum p̄tinent Unde sup̄ illud. i. ad thymo. iiii. ca. Pietas ad omia vtilis est: glosa Ambrosij dicit sic.

Omnia summa ch̄stiane discipline in misericordia et pietate cōsistit: quā quidā misericordiā qui habuerit: et si lubricus peccatiatur vapulabit quidē: sed nō peribit. hec Ambrosius. Et iō Erisostomus volens nobis ostendere quāte seueritatis ac crudelitatis sit auaricia in libro q̄ nemo leditur nisi a seipso dicit sic. Intantū amor pecunie oēm aiām fatigat vt neq̄ amiciorum det amor locū: q̄bus affectibus inter hoīes nihil p̄feratur. Amor autem pecunie oīa hec humi deijcit: pedibus conculcat: et velut quedā fera et crudelis dñā oīm corda possidet et tyrānica dñatione deuincit: seuit vt barbarus: fertur crudeliter vt tyrannus: debachat impudenter: vt meretrix. Nusq̄ miseret nunq̄ pudet: Adest vbiq̄ dura vbiq̄ terribilis: dura inclemēs: impia: truculēta: et cū lupis et vris ac leonib⁹ feroci

Quāta egerint p̄bi amore sapientie.

Paulus.

Ambrosius:

Erisostom⁹.

Auaricia soluit oīa iura humana et diuina.

us leniat. Suavis tñ videt homibus ⁊ amabilis: ⁊ quid dico
suavis. Melle ipso ⁊ fauis dulcior: hec Kriſoſtom⁹. Qua sen
tentia aperte datur intelligi q̄ auaritia est cōtraria misericō
die clemētie ac pietati que sunt regie virtutes

¶ Auaricia reddit hominem exosum.

Quanto auaritia merito horrenda
est: q̄ reddit hoīem cunctis exosum. At con
tra liberalitas hoīem facit gratum deo ⁊ ho
minibus. Vñ Boetius in .ij. li. de cōsolatiōe
psa. v. dicit sic. Siquidē auaricia semp odio
ſos claros largitas facit. ⁊ Marcus tullius
in .i. li. de officijs ita inquit. Liberalitate nihil est nature ho
minis accōdarius. Et iterū in eodē li. ait. Et q̄ oīs virtus
nos ad se alliciat: faciatq̄ vt eos diligam⁹ in q̄bus ip̄a in eē
videat tñ iusticia ⁊ liberalitas id maxime efficit. Frez ibidē
ſic dicit. Nihil est tam anguſti animi tanq̄ parui q̄ amare di
uitias. Nihil honeſtius magnificētius q̄ pecuniā contēnere.
⁊ in .ij. li. d. officijs: ita inquit. Liberales aut̄ sunt qui ſuis fal
cultatibus: aut captos a p̄donibus redimūt: aut es alienū ſu
ſcipiunt amicoꝝ cauſa: aut in filiaꝝ collatione adiuuant: aut
opitulant vñ in re querenda vñ augenda: hec Marcus tullius
Ratio aut̄ quare liberalitas reddit hoīes claros gratioſos ac
famoſos pōt assignari ex eo q̄ rō bonitatis maxime p̄tinere
videat ad liberalitatē: q̄ bonum ſm Dionyſum est ſibi p̄ſius
diffuſum. Ideo ſm Ambroſium iuſticia cenſurā tenet libe
ralitas bonitates. Liberalis enim bona ſua diffundit dando
alijs: ⁊ ſic homo liberalis aſſimilat̄ deo qui est maxime libe
ralis: q̄ vt dicit Jacobi .i. c. Dat oībus afluenter ⁊ nō impro
perat: hinc Seneca in li. de beneficijs ait. Officiū liberalitatis
est oī perenti dare: deos imitari. Si deos imitaris da etiā in
gratis. Nam ⁊ ſcleratis ſol ouitur ⁊ piratis maria patent. Et
diuus Hieronymus in epl̄a ad demetrium que quidem epl̄a
incipit. Si ſummo ingenio pariq̄ fretus ſcientia: ita inquit.
Non est enī q̄ ſic hoīes deo faciat amabiles vt pietas mētis
⁊ bonitas que tota in xp̄iano eſſe debet vt etiam malis habū
det: deiq̄ imitetur: beniuolentiam qui ſolem ſuum oari facit
ſuper bonos ⁊ malos ⁊ pluit ſuper iuſtos ⁊ iniuſtos: hec Vie
ronymus. Et propterea Titus imperator filius Veſpaſiani
dicebatur deliciae humani generis: eo q̄ fuit valde liberalis:
⁊ humanus clemens ⁊ dulcis. Nam cum vna die nil dediſſet
alicui. Dixit baronibus ſuis. Chariffimi hunc diem perdiſi.

iii ij

Boetius.
Marcus tul
lius.

Idem.

Idem.

Freuz mar
cus tullius.

Ratō q̄re a
uaricia red
dit homiem
cunct exoſus
Ziliberalis
aſſimilatur
deo.

Seneca.

Hieronym⁹.

Nota de Ti
to filio Ve
ſpaſiani.

mus: qz nil boni alicui dedim?: liquet ergo qd auaritia etofos
sed liberalitas gratos ⁊ amabiles facit.

¶ Auaricia generat multas sceleratas filias.

No. Auaricia fugiēda est : qz ge

nerat multas sceleratas filias que aiam pec
atricem seducere conant. Sunt autē iste fi
lie numero septem: vt dicit Grego. in. xxxi. li.
mora. l. c. xxxij. Et Thomas in. ij. ij. q. cxvij.
ar. viij. Quaz p̄ma dicit obduratio cordis

Gregorius ⁊
sanctus tho.
Obduratio.

Inquietudo

contra misericordiā: que fit obmittendo elemosynā. hec filia
vocat ab Isidoro inhumanitas. ¶ Sc̄da dicit inquietudo hec
ingerit homini sollicitudinē ⁊ curas sup̄fluas: qz vt dicit Ec
clesiastes. v. c. Auarus nō implebit pecunia. ⁊ Iuuenalis. Cre
scit amor nūmi q̄tum ipsa pecunia crescit. ¶ Tertia dicit vio

Violentia
Gregorius.

Augustinus

lencia hec fit nocēdo alicui palam v̄l occulte. hec filia ab Isi
doro vocat rapacitas. hinc Gregorius in. xv. li. mora. c. xxxv. di
cit sic. Si igit tanta pena mulctat qui nō dedisse sua cōuincit
que pena feriēdus est qui redarguit aliena abstulisse. Et Au
gustinus in li. de verbis dñi. ait. Si in ignem mittit qui non
dedit rem pp̄iam vbi putas mittēdus erit qui inuasit alie
nam. Si cū dyabolo ardet qui nudum non vestiuit vbi putas

Penuriam.

Crisostom⁹.

arsurus est qui expoliavit. ¶ Quarta filia auaricie vocatur p
iurium. Nam auarus vt possit lucrari excedit in sermone ⁊ ali
quando vitur piurio quod sepe euenit inter euentes ⁊ ven
dentes. hinc Crisostomus sup̄ illud Math. v. c. dico vobis nō
iurare oīno: dicit sic. Nemo est qui frequenter iurat quin ali
quando nō piuret: sicut qui cōsuevit multa loqui: aliqñ loqui
tur importuna. ¶ Quinta dicit fallacia que fit p̄ verba decis

Fallacia.
Augustinus

Fraus.
Seneca.

Proditio.

piētis in occulto. Unde Augu. in li. de diffinitōibus dicit sic
Fallacia est p̄ quam motib⁹ deceptorijs veritas palliata vel
odium alterius v̄l pp̄ium cōmodum intendit. ¶ Sexta dicit
tur fraus que est deceptio p̄fecta. hec fit in p̄sentia illius qui
decipit. Ideo Seneca in puerbis ait. Fraus est accipere qd
nō possis reddere. Repelli se hoies facilius q̄ decipi ferunt.
¶ Septima dicit pditio que est idem qd deceptio que fit in
absentia decepti. Sunt alij qui ponūt ml̄to plures filias aua
ricie que tñ reducunt ad septem. Unde versus,

¶ Auarus fallit: perquirat turpia lucra.

¶ Usuras torquet: proditio: vel symonia.

¶ Periurus sequitur furtum: nec mente quiescit.

¶ Et sic patēr q̄ sub breuib⁹ de pctō auaricie occurrēt scribe

da. pro correctiōe vite melioris languētis ac scientis aie.

De peccato luxurie.

Luxuria dicitur a luros grece qd latine dicit solutio. Uñ luxuria nomen duplīciter sumit. Uno modo large p qualibz supfluitate vñ habundantia vñ magnificētia nō solū rerum corpaliū: sed etiā scientie ⁊ virtutis: sicut Hieronymus accipit in epla ad heliodorū ep̄m de epytaphio nepo-

tiani. Epla incipit grandes marterias parua ingenia nō suffe runt. Ibi em̄ collaudans p̄clara ingenia ita inquit. Quō em̄ lete segetes ⁊ vberes agri inter dū culmis aristisq; luxuriant. ita p̄clara ingenia ⁊ mens plena virtutibus in variatū artū redundat elegantia. Uñ ⁊ apud ⁊ grecos p̄bs ille laudat qui oē quo vteret vsq; ad palliū ⁊ anulū manu sua factū gloriatus est: hec Hieronymus. Etia ad Galath. v. c. Glosa dicit q luxuria est quelibet supfluitas. Aliomodo nomē luxurie sumit pprie ⁊ stricte p inordinatiōe circa venera. Uñ Isidorus in l. ii. Ethimo. dicit q luxuriosus qñ solutus in voluptates dē eo q voluptates venere animū hominis a vigoze rōnis maxime resoluunt. Et ideo sanctus Tho. in. ij. q. cliij. ar. i. in respōsiōne ad p̄mum argu. dicit sic. Luxuria p̄ncipaliter quidē est in voluptatibus venereis que maxime ⁊ p̄cipue animū: hoīs resoluunt. Scōario autē dicit in qbuscunq; alijs ad excessum pertinentibus: hec Tho. Sic pariter hoc nomē libido: ⁊ si alijs materijs extendat vt libido vlciscendi: libido dominādi: ⁊ hmoi vt dicat libidinosus ex eo q facit illud qdlibet. Specialiter tñ libido dicit esse in venereis voluptatibus. Sic ergo loquendo pprie luxuriosus dicit solutus in voluptatibus ⁊ in libidine p̄mptus. Q̄d circo luxuria hoc modo diffinit sic. Luxuria est ex immūdis desiderijs veniens lubrica mētis ⁊ carnis prestitutio. Vel luxuria est libidinosē voluptatis appetitus. Intellige hic appetus qui est ex consensu rōnis: qz talis est peccatum mortale. hinc Augustinus in libello de honestate mulierum dicit sic. Voluntas p̄na faciendi reputat p opere facti. Dicitur autē p̄ctū mortale libidinosus appetitus quando rō hoīs nō p̄hibet hmoi appetitum cum posset illud prohibere. Propterea dicit Augustinus q luxuria nō est vitium corporis pulchritū vñ suauium: sed aie puerse amātis corporeas voluptates: neglecta rēperantia qua aptamur spūalibus. Vel luxuria est inordinatus appetitus venereorum. Appetitus dicit

Dupliciter accipitur luxuria,

Hieronymus.

Glosa.
Luxuria proprie sumitur p venereis voluptatibus
Sanctus Tho.

Quid est luxuria.
Iterum.

Augustinus

Augustinus

Dis vsus ve
nereorum et
tra mrimoni
um est morz
tale pctm.

Sanct' tho.
Nota rōnez
beati Tho:
me.

Sanct' tho.
Dyabol' ma
xime gaudet
de pctō luxu
rie ⁊ quare.
Philosop'⁹
Dieronym'⁹.

Gregorius.

tur: q̄ omne pctm̄ principaliter consistit in appetitu seu volū
tate. Inordinatus etiā dicitur quando est cōtra rōnis ordinem.
Si enim appetitus v' vsus venereozū fuerit s̄m rōnem: puta
in debito actu cōiugali: tunc nō est luxuria neq; pctm̄: s; quoz
modocunq; aliter fiat extra limites matrimonij semp est pec
catum mortale: q; directe est p̄tra illud p̄ceptum diuine legis
Non mechaberis. Nomine aut̄ mechie ois illicitus concubiu
tus p̄hibitus intelligit: vt dictum est supra in iexplanatione
sexti p̄cepti: in quo plura notabilia dicta sunt. Ratō aut̄ qua
re ois actus luxurie deliberatus extra matrimonium sit pctm̄
mortale assignat a sancto Thoma in. ij. ij. q. cliij. arti. ij. vbi
dicit sic. Quāto aliqd est magis necessariū: tanto magis oportet:
vt circa illud rōnis ordo seruet. Et p̄ cōsequens magis est
vitiosum si ordo rōnis pretermittit. Usus aut̄ venereozū sicut
dictum est: valde est necessarius ad bonum cōmune qd est cō
seruatio humani generis. Et ideo circa hoc maxime attendi
debet rōnis ordo. Et p̄ consequens si quid circa hoc fiat p̄ter:
q̄ ordo rōnis habet: fruosum erit. Hoc aut̄ p̄tinet ad rōnez lu
xurie vt ordinem et modum rationis excedat circa venerea.
Et ideo absq; dubio luxuria est peccatum. hec Thomas. Im
mo luxuria est vnum vitium capitale: quia ex illo homo pro
cedit a multa peccata perpetranda que oia ex illo vitio tanq;
ex principali oari dicuntur: vt dicit beatus Thomas ibidem
in ar. sequēti. Consequēter scire opz s̄m btm̄ Tho. in. i. ij. q.
lxvij. ar. v. in responsione ad. ij. arg. q̄ dyabol' dicit maxime
gaudere de pctō luxurie. Ratio hui⁹ assignat a sancto Tho.
ibidē: ex eo q̄ pctm̄ luxurie est maxime adherentē ⁊ difficile
hō ab eo eripi pōt. Insatiabilis q̄ppe est appetit' delectabili
um: vt dicit P̄bus in. ij. lib. ethicorum. Hieronymus in epis
tola ad amandum de diuersis questionibus noui testamenti
Epistola incipit. Breuis epistola longas non valet explicare
questiones dicit sic: Furtum: homicidium: rapina: piurium. et
his similia post factum penitentiā habent: ⁊ licet inuitet lus
trum: tamen mordet conscientia. Voluptas sola ac libido eti
am in ipso tempore penitendi preteritos stimulos patitur et
titilationem carnis tinentia peccati: vt per hec que corri
gi cupimus cogitantes rursum sit materia delinquendi. Hec
hieronymus. hinc Gregorius in moralib' ait. Ex quo luxuria
semel mentem alicuius occupauerit: vix eum bona cogitare p̄
mittit. Sunt em̄ desideria viscosa: q; ex suggestionē ois cogi
tatio: ex cogitatione affectio: ex affectione delectatio: ex dele
ctatione consensus: ex consensu operatio: ex operatione cōsue

tudo: ex cōsuetudine desperatio: ex desperatione peccati defensio
 ex defensione gloriatio: ex gloriatioe dānatio. hec Greg. Ideo
 Augustin⁹ in libello de honestate mulierū dicit sic. Inter em̄
 oia xpianoz certamina sola dura sunt plia castitatis ubi quo
 tidiana pugna ⁊ rara victoria. Et hieronym⁹ ad pāmachū in
 epla psalatoria de dormitioe pauline vxoris. Que quidā epla
 incipit. Sanato vulnere. dicit sic. Scit hostis antiquus mai⁹
 p̄mentie q̄ n̄mox esse certamen. Facile abycit qd̄ heret ex
 trinfecus: in testimū bellum periculosus est. hec hiero. Lactan
 tius quoq̄ in .vi. lib. diuinariū institutionū. c. xxiiij. ita inquit.
 Cum excogitasset deus duoz seruū rōnē attribuit ipsis vt se
 inuicē appetere ⁊ cōiunctione gauderent. Itaq̄ ardentissi
 mā cupiditatē cunctoz animantiū admiscuit corporib⁹ vt in
 hos affectus auidissime ruerent eaq̄ rōne propagari ⁊ multi
 plicari genera possent. Que cupiditas ⁊ appetentia in hoie ue
 hementior ⁊ acrior inuenitur: vel qz hoim multitudinē voluit
 esse maiorē: vel qm̄ virtutem soli hoī dedit: vt esset laus et
 gloria in coercendis voluptatibus ⁊ sui abstinētia. Scit ergo
 aduersarius ille noster q̄ta sit vis hui⁹ cupiditatis: quā qdā
 necessitatem dicere maluerūt eamq̄ a recto ⁊ bono ad malus
 ⁊ ad prauū trāfferant. hec Lactanti⁹. Patet itaq̄ qd̄ dura sunt
 prelia castitatis. Vis dictis duo nobis dehorrendo luxurie
 vitio declaranda occurrūt. Primū est de nocumentis luxurie
 Scdm̄ vero de remedijs eiusdem peccati.

Augustin⁹Hieronym⁹

Luxuria ma
 xime nocet
 corpori ⁊ aie
 virtutibus ⁊
 reb⁹ spalib⁹.
 Luxuria dis
 pōit ad mul
 tas egritudi
 nes.

Nota rōnes
 naturalem.

Signant lux
 uria nocet
 stomacho os
 cul ⁊ cerebro

Luxuria circa primū scire debes qd̄ luxuria

infert hoī varia ac multiplicia nocumenta:
 ⁊ q̄tum ad corpus: ⁊ q̄tum ad aiam ⁊ q̄tum
 ad virtutes: ⁊ q̄tum ad bona spalia. Primo
 em̄ nocet valde humano corpori: qz disponit
 illud ad varias egritudines atq̄ diuersas in
 ducit infirmitates ⁊ vitam hoīs abreuiat. Ratio huius est.
 Nam dicunt doctores medicine: precipue Galienus. Comple
 xio feminis est calida ⁊ humida: generat eniz ex claro ⁊ puro
 sanguine quo p̄ncipalia ⁊ ppria pascūt ac sustentātur mē
 bra. Unde in eius euacuatioe si quis per actus turpes modū
 transgreditur: nō supest sanguis quo pascūtur mēbra. Ideoq̄
 virtus hominis debilitatur: corpus desiccatur: ⁊ plures defe
 ctus ac varie egritudines sequūtur: sciaticæ: podagre: passio
 nes yliacæ: dolores stomachi: vertigines capiti. Inter oia autē
 membra corporis humani maxime nocet coitus stomacho:

m iij

oculis: et cerebro: vt dicit in libro pbleumatū. Non em̄ vt ait Salienus pcedit a mēbus solus humor: sed etiam: spūs vitas: per arterias exiit cum semine. Ideoq; nō est mirū si ille: qui est dedit? venereis voluptatib? debilitat: q; dum corpus euacuatur vitalis quoq; virtus minuit. Et p̄pterea teste Dugosne. Luxuria est imoderata carnis petulātia: dulce venenū: im̄ portuna lues: perniciosa potio. Que humanū corp? debilitat et virilis animi robur eneruat. Et iterum. O extrema libidinis turpitudine que nō solum mentē effeminat: sed totum corpus eneruat. Non solū maculat aiā: sed fedat personā. Et idcirco qui castitatem obseruāt diutius cōseruātur in vita. Tū fm̄ Salienū eunuchi diutius viuunt. Etiam aialia casta sunt longioris vite vt plurimū. Nam elephātes vt dicit magnus Albertus in. xxiij. lib. de aialibus. dicūtur esse aialia casta et adulteria nescire. Sunt alij qui dicūt q; elephas est aial mire castitatis ita vt si perdat cōiugē nulli copuletur. Biēnio autē portat fetus nec amplius q̄ semel gignit sed nec plures: sed tm̄ vnum. viuūt autē trecētis annis. Ecōtrario autē aialia multum coeuntia sunt breuioris vite: vt p̄tz de passeribus. de q̄bus dicit Albert? in. xxiij. li. de aialibus. q; passerēs sunt valde multū coitus et gñationis. ita q; vnus passer in vna hora forte vigesies coit. Et caro eius ad libidinē incēdit et cōstipationē inducit: calida em̄ est et sicca. Passeres autē parum viuūt p̄pter coitum et mobilitatē que exciccant in eis humidū vitale. Et iā in libro de pomo legit q; aristoteles philosophorū p̄nceps in mortis articulo carnis illecebras ac turpes actus redarguēs: inter cetera dixit q; qui multū vitur voluptate venerea inuēterat corpus suū et substantiā suam macilētat. Sapiēs est qui desperit et odiuit hm̄oi delectationes que sunt despectiue et viles. Erultare em̄ debuit in tēpore quo aia sua appropinquauit creatori suo. Et dictis p̄tz q; coitus imoderatus debilitat corpus. Nam vna pollutio equalēt q̄dragesies tanto sanguinis emittat: vt dicit sc̄tūs Thomas in. iij. li. senten. dist. iij. q. v. ar. i. Et arist. in. xv. lib. de aialibus. Propterea multi q̄ hm̄oi feces luxurie sequūtur in rabidas febres ac mortales egritudines sepi? incidūt. Multi quoq; ex hoc turpi ac brutali exercitio mortui sunt. Unde in cronica martiniana dicitur q; quisdam in magna dignitate cōstitutus: deditus luxurijs cum meretrice inuētus est mortuus. Et iā amon filius dauids cum meretrici carnali amore fororis sue thamar grauitē infirmatus fuit: vt p̄tz. ij. Regū. xij. c. Sic panter filius prefecti romani ardēs li

Dugo.

Idem.

Qui caste viuit diuti? cōseruat i vita. Elephas est aial castum.

Aialia multū coeuntia sunt breuior vite. De passerib? Nota que se quantur.

Sc̄tūs thō.

Aristoteles.

Exemplum.

Exemplum.

Exemplum.

bidine infirmat⁹ est: et volēs cōsequi effectū turpitudinis sue a dyabolo suffocatus est: quem mirabilr suscitauit beatissima virgo agnes: vt habet in eius legēda. hinc Crisostom⁹ in lib. q̄ nemo leditur nisi a seipso. dicit sic. Vi vero qui in delicijs et luxurijs vitam ducūt: resoluta q̄dam corpora et omni cera molliora circumferūt atq; ppe modū exanime quādā infirmitate repletū. Quibusq; ad cumulū maloz: podagra: tremor: et im matura senectus accidit. Et est eis vita semp in medicis et me dicamēt. Sensus autē ipsi: tardi: graues: et obtusi: et quodā mō iam sepulti: nec vnq̄ aliquid iocūditatis habent. hec Criso stomus. Sic igit̄ p̄z q̄tū noceat luxuria corporū humanis. **Luxuria** obnubilat et obscurat intellectū hoīs.

Crisostomus

Secūdo luxuria infert homini gra

uissimū nocumētū q̄tum ad intellectū: q̄ ipsuz obnubilat et obscurat. Vñ Seneca q̄si in principio primi libri declamationē dicit sic. Nihil est em̄ tam mortiferū ingenijs q̄ luxuria. Et lactātius in. vi. lib. diuinaz insti

Luxuria ob
scurat intel
lectum.
Seneca.

Lactantius.

tutionum. c. lx. dicit sic. Cumq; homini sue natura sue quis deus: nihil mēte prestabilius dedisset. Vñ diuino muneri ac dono nihil taz inimicū q̄ voluptatē. Nec em̄ libidine dñante temperatiē locum esse: neq; in voluptatis regno virtutē posse cōsistere. Sed ecōtrario deus idcirco virtutē dedit vt expugna ret et vinceret voluptatē eāq; egrediētē fines sibi datos intra p̄scriptū coerceret: ne hoies suauitatibus delimitū atq; captū ditioni sue subijceret ac sempiterna morte m̄ctaret. hec lactā tius. Ratio huius assignatur a sc̄to Thoma in. ij. q. xv. ar. iij. vbi dicit sic. Perfectio intellectualis operatōis in homine consistit in quadā abstractione a sensibilib⁹ fantasmatib⁹. Et ideo q̄to intellectus hoīs magis fuerit liber ab hmōi fantas matibus: tanto potius cōsiderare intelligibilia poterit: et or dinare oīa sensibilia. Sicut et Anaragoras dicit q̄ oportet in tellectum esse immixtū ad hoc q̄ imperet et agens oportet q̄ dicitur super materiā ad hoc q̄ possit eam mouere: vt narrat Philosophus in. viij. lib. phisicoz. Manifestū est autē q̄ delectatio applicat intentionē ad ea in q̄bus aliquis delectatur. Unde p̄bs dicit in. x. lib. ethicoz q̄ vnusq; ea in q̄bus delectatur optime operat. Contraria vero nequa q̄ vel debiliter. Vitia etiā carnalia: scz gula et luxuria cōsistunt circa delecta tiones tactus ciboꝝ scz et venereoꝝ que sunt vehemētissime in ter oēs corporales delectationes. Et ideo per hec vitia intēctio

Sc̄tus tho.

Anaragoras

Philosoph⁹.

hois maxime applicat ad corporalia: et per dñs debilitat operatio hoiscire a intelligibilia: magis autem per luxuriã q̄ per gulam q̄to delectationes venereoz sunt vehemētiores q̄ cis bonum. Et ideo ex luxuria oritur cecitas mētis que quasi tota liter spiritualiū bonoz cognitionē excludit. hec thomas. Absorbetur em̄ quodãmo ratio hois p̄pter delectatōes venereas que sunt vehemētissime. An̄ dicit phusin. vii. lib. ethicoz. ca. xiiij. q̄ voluptates impediūt prudētiã et q̄to maiores sunt tãto magis: vt in venereis p̄z. Nemo em̄ dux in illis est: mente p̄spicere quicq̄ p̄t. Etiam hiero. super mattheū dicit q̄ non datur p̄sentia sp̄s sancti tēpore quo cōiugales actus gerūtur. Verba hieronymi sunt hec. et habēt xxxij. q. ij. Lōnubia. vbi dicit sic. Non tñ tēpore illo quo cōiugales actus gerūt p̄sentia sc̄ti sp̄itus dabitur: etiã si p̄pheta videat esse qui officio generationis obseq̄tur. hec Hiero. Intellige q̄ nō datur p̄sentia sp̄s sancti in illo actu quo ad oia: q̄ est ibi q̄dez stupor et homo totus carneus efficit. Vel ideo illi puritui nō daf p̄sentia sp̄s sancti: q̄ est peccatū veniale vt q̄daz dicūt. Sed petrus comesstor qui hystoriã scolasticã edidit dicit q̄ coitus cōiugalis bene exerceri p̄t qñq̄ sine pctō. Sunt alij qui dicūt q̄ qñq̄ q̄s meretur in coitu cōiugali. Est igitur in actu luxurie tantus ardor libidinis q̄ affect⁹ hois nō regitur cōsilio rationis: sed hō tunc efficitur brutalis et ex impetu passidōis cadit in baratrum miserie et turpitudinis. Sicut p̄z de duob⁹ illis semibus iudicibus luxuriōsis: qui exarserūt in cōcupiscētiã susanne. De qb⁹ dicit danielis. xiiij. Et querterūt sensum suum et declinauerūt oculos suos vt nō viderēt celū neq̄ recordarēt iudicioz iustoz.

Luxuria excecatur hoiem et mentē infatuat.

Cecitas mētis oritur ex luxuria.
Philosoph⁹.

hieronymus
Nota verba hieronymi.

Petrus comesstor

hō efficitur brutalis i coitu
Exemplum.

Luxuria mētē infatuat.

hieronymus

Luxuria cum sit illecebrosa voluptas et imoderata carnis petulãtia excecatur hoiem et mentem infatuat. Propterea Osee. iij. ca. dicit sic. Fornicatio et vinum et ebrietas auferunt cor. Sup quo textu diuus hieronym⁹ in primo libro in explanatōe sup Osee ita inquit. Voluptas insatiabilis est et q̄to magis capitur tanto plus vtētib⁹ se famē creat. Ecōtrario beati esuriētes et scientes iusticiam: qm̄ ipsi saturabūtur. Sicut iusticia saturat sic iniqtas: substãtia nō habens bona comedētes fraude deludit. Et vteros deuorãtiū vacuos relinq̄t. Et parū infra sic dicit. Sicut em̄ vinū et ebrietas eum q̄ biberit mētis sue impotem facit ita et fornicatio ac voluptas peruerit sensus anis

mūq; debilitat ⁊ de rationabili hoīe brutū efficit aīal: vt gā
 neas ⁊ lupanaria ⁊ libidinū lustra sectetur. Lumq; ita cor lo
 co suo motū fuerit ligna ⁊ lapides deos putat ⁊ adorat opera
 manū suaz. hec hieronym⁹. Qua sentētia aperte datur intel
 ligi q; luxuria hoīem infatuat ⁊ sensum eius peruertit. Idcir
 co peroprime dicit a sc̄to Thoma in. ij. ij. q. 2. arti. vt supra. q;
 ex luxuria oritur cecitas mētis: que quasi totaliter spūaliū bo
 norum cognitionē excludit. Que cecitas est multū deformior
 ac periculosior cecitate corporali. Tum q; est in nobiliori subie
 cto: sc; in aīa. Tum q; priuat hoīez nobiliori bono: sc; lumine
 gratie qđ sine cōparatione melius est lumine corporali. Etiaz
 cecitas mētis est periculosior cecitate corporali: q; ille qui est
 cecus corporaliter agnoscit cecitatē suam ⁊ fatetur se esse cecū
 ⁊ toto cordis desiderio querit illuminari. Sed illi qui sunt lu
 xuria cecati nec cognoscūt se cecos nec querūt per dolorē con
 tritionis illuminari. hinc Johānis. ix. c. Si ceci essetis nō ha
 beretis pctm̄: nunc vero dictis q; videm⁹ pctm̄ vestrū manet.
 Et ad Roma. i. c. Dicentes se esse sapientes stulti facti sunt.
 ¶ Patet etiā q; luxuria hoīez infatuat multiplici exēplo. Nā
 Sanson qui fuit sc̄tificatus in ytero matris sue: ⁊ qui fuit figu
 ra xp̄i: ⁊ qui leonē ⁊ plura milia hoīm pstrauit. Nihilomin⁹
 amore vnus muliercule infatuat⁹ ac mēte cecatus: tandē in
 derisum apud philisteos factus est. hinc Ambrosius in lib. de
 dauid ita inq̄t. Sanson validus ⁊ fortis leonē suffocauit: sed
 amorē suū suffocare nō potuit. Vincula soluit hostiū: s; suaz
 nō soluit nexū cupiditatū. Adesses incendit alienas: sed vn⁹
 ipse mulieris accensus igniculo messez sue virtutis amisit. hec
 Ambrosius. ¶ Taceo de vetustissimo parente postro Ade: qui
 erat in delicijs paradisi iusticia originali ornat⁹. Et q; nō pos
 terat decipi iusticia originali manēte. Et q; habuit oēm scien
 tiam possibilē naturaliter homini. Et q; fuit creatus in habi
 tibus naturalib⁹ integris ⁊ perfectis. Et a quo tota filua hu
 mani generis descēdit. Nihilomin⁹ blāditijs femineis sedu
 ctus est. ¶ Nec loquar de Dauid q; fuit rex hierusalē ⁊ ppheta
 rum eximius. Qui fuit talis ac tantus. q; deuicit bella ⁊ mille
 aduersus se machinas supauit q; leones ⁊ vřos sine armis suf
 focauit. Tandē negli gētor factus ruit in luxuria ⁊ a luxuria
 in homicidiū atq; in plurimas calamitates pctōz. ¶ Taceo
 Salomonē cui nō fuit filis in regib⁹ nec ante: nec post eum: tā
 in gloria q; in diuitijs ⁊ sapiētia. Nihilomin⁹ per mulieres in
 fatuatus fuit vt dicem⁹. hinc diuus Hiero. exemplo istoꝝ cu
 piens nos cautos reddere: scribēs ac nepotianū presbyterum

Sanct⁹ tho.

Cecitas mē
 talis est peri
 culosior cor
 porali: ⁊ q̄re.

Johannes.

Paulus:

De Sansone q;
 luxuria infas
 tuat⁹ fuit.

Ambrosius.

Adā blādi
 tjs femineis
 seductus est.

Dauid ruit i
 luxuriam ⁊ a
 luxuria i ho
 micidiū.

Salomon q;
 p' mulieres i
 fatuat⁹ est.
 hieronymus

in epistola que incipit. Petis a me Nepotiane carissime ita inquit. Vospioliū tuū aut raro aut nunq̄ mulierū pedes terant. Omnes feminas ⁊ virgines xp̄i aut equaliter ignora aut equaliter dilige. Vide ne sub eodem recto māseris nec in pe terita castitate confidas. Nec sansone fortior: nec salome sapi entior esse potes. Admēto semp q̄ paradisi colonū de posses sione sua mulier eiecerit. hec Hieronymus. Ex quo patet q̄ lu luria mentem hominis infatuat.

Luxuria famam ⁊ honorem hominis maculat atq̄ proximū scandalizat.

Luxuria redit hoies ifa mē q̄ ad oia.

Luxuria quia luxuria fm Hugonē est toti⁹ corporis pecudialis ebetudo. Ideo famā: gloriā: ⁊ honorem hois denigrat ac p rimū scandalizat. Unde de salomone sapiē tissimo legim⁹ in .iiij. lib. Reg. .x. c. Et in .iiij. li. Paral. .ix. c. q̄ ipse magnificatus fuit super

De salomōe q̄ oēm gliaz suas fedauit p luxuriam.

oēs reges terre pre diuitijs ⁊ gloria ⁊ sapientia. Et oēs reges ⁊ p̄ncipes atq̄ vniuersa terra desiderabat videre faciē Salo monis vt audiret sapiam quā dederat deus in corde eius et deferebant ei munera vasa argentea ⁊ aurea: ⁊ vestes ⁊ arma ⁊ aromata equos ⁊ mulos p singulos annos. Habuitq̄ salo mon quadraginta milia equoz in stabulis. Et curruū equitū q̄ duodecim milia. Et breuiter tpe salomonis tanta erat ha bundantia argenti in hierusalem q̄ta ⁊ lapidū: nec argentus erat alicui⁹ precij in diebus illis. Intellige p cōparationē ad aurū. Ex quo patet q̄ta fuerit maiestas: potentia: gloria: ac fama salomonis. Sed hec oia ppter luxuriam ac voluptates mulierū fedauit. Atq̄ oēm dignitatem sapientie sue obfusca uit. vñ Eccli. xlvij. c. postq̄ plura de gloria salomonis dicta sunt ita subiūgit. Inclinaſti femora tua mulierib⁹ dedisti ma culam in glia tua. Hoc dicit q̄ scribit. .iiij. Reg. .ij. c. q̄ rex salo mon adamauit mlieres alienigenas multas filiā q̄s pharaonis ⁊ moabitidas ⁊ amonitidas indumeas ⁊ sydonias et ce theas degentibus. Vis itaq̄ copulatus est salomon ardens tissimo amore: fuerūtq̄ ei quasi regine septingente ⁊ scubine trecente. Et auerterūt mulieres cor eius. Cum iam esset senex deprauatū est cor eius p mulieres vt sequeretur deos alienos nec erat cor eius pfectum cū dño deo suo sicut cor dauid p̄is eius. hec ibi. ¶ Nota ergo q̄ salomon in tanta magnificentia sua ⁊ habundantia diuitiarū nō est auersus a deo: nisi p inor dinatū amorē voluptatū. ideo sc̄tus Thomas ad reges cypri

Nota oia.

Nota qd scri ptura dicit d salomone.

Iterum.

Sanct⁹ iho.

in.ij.li.de regimine pncipū.c.viij. dicit q̄ scōe res regi salo-
 moni fuerūt noxie:q̄ lapsus in luxuriā ruit in idolatriā. Ex q̄
 factus est abominabilis pp̄lo intantū vt serui eius rebellaret
 ei diripiētes spolia sue regionis ⁊ vastantes terrā absq̄ resi-
 stentia:vt d̄.ij. Reg.xi.c. Cū tñ pius oēs obedirent ad nutū
 sicut testat regina saba: vt p̄z in.ij.li. Reg.x.ca. Fuit quippe
 salomon in pncipio sui regiminis ad magna p̄motus p̄pter
 diuinā reuerentiā quā obseruauit: Sed in fine sui regiminis
 cecidit in vilia p̄pter delicta q̄ cōmisit:q̄ miseros facit popu-
 los pctm̄. Tradunt tñ hebrei ⁊ plures doctores catholici q̄ sa-
 lomon in fine vite sue suū recognouit erroē: seq̄ disposuit ad
 p̄niam de cōmissis. Et librū ecclīastices cōposuit in quo sicut
 expertus cuncta diffinit vanitati subiacere. Ideo dicit in eo-
 dem li.ij.c. Eunq̄ me cōuertissem ad vniuersa opera que fece-
 rant manus mee: ⁊ ad labores in q̄bus frustra sudauerā vidi
 in oibus vanitatem ⁊ afflictionē animi ⁊ nihil p̄manere sub
 sole. Et in fine eiusdē libri ita p̄cludit. Finē loquēdi oēs pari-
 ter audiamus. deū time ⁊ mandata eius obserua. hoc est ois
 homo. Hinc hieronym⁹ loquens de salute eius in primo libro
 sup̄ ecclīastice.c.i. dicit sic. Aiūt hebrei hūc librū salomonis eē
 p̄niam agentis:q̄ in sapia diuitijsq̄ cōsifus p̄ mulieres offen-
 derit deū. hec hieronym⁹. Ex dictis itaq̄ p̄z q̄ luxuria famā
 ⁊ honorē maculat ⁊ primos scandalizat. Hinc Gregori⁹ di-
 cit q̄ pctā carnalia sūt minoris culpe ⁊ maioris infamie: que
 verba nō sunt intelligenda vt q̄dam prepostere exponūt. Nā
 si tales arguantur eo q̄ turpitudines luxurie quasi inmunde
 sues insequūtur: tunc subito vt sibi in vitijs carnalib⁹ blandi-
 antur: quasi pro clipeo iniquitatis sue alti⁹ repetūt beati Gre-
 gori⁹ s̄ba dicentes: pctā carnalia sunt minoris culpe ⁊ maio-
 ris infamie: sicq̄ ad excusandas excusatiōes in pctis p̄ficiūt
 ad impudentiā vt sibi peccandi licentiā subministrent. S̄vt
 ait hiero. Vitiosissimū dicendi gen⁹ est sanctorū patrum no-
 stroꝝ deprauare sententias ac fidei tollere veritates. Et ideo
 sanct⁹ Tho. in. i. ij. q. lxxij. ar. v. declarans p̄dicta beati grego-
 ri⁹ s̄ba dicit sic. Pctā sp̄nalia sunt maioris culpe q̄ pctā car-
 nalia: q̄ nō est sic intelligendū vt quodlibet pctm̄ etiā sp̄nale
 sit maioris culpe quolibet pctō carnal. s̄z q̄ p̄siderata hac so-
 la differentia sp̄nalitatis ⁊ carnalitatis grauiora sunt ceteris
 paribus triplici rōne: vt supra explicauim⁹. Nota ḡ q̄ ad iu-
 dicandū grauitatē peccatorū nō sufficit cōsiderare solūmodo
 genus ipsius peccati: sed etiā oportet aduertere circūstantias
 peccatorū vt in sequētibus dicemus. Et ita contingit plerūq̄

Salomō fa-
 ctus ē pp̄lo
 abomiabilis

Nota ḡ salo-
 mone an sit
 saluus.

Sacra scrip-
 tura videtur
 in fauorē sue
 p̄nie loqui.

Hieronym⁹
 loquit̄ p̄ sa-
 lute eius.

Nota verba
 gregori⁹ quō
 intelligunt̄.

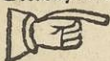
Hieronim⁹

Sanct⁹ tho.
 Quō intelli-
 guntur pctā
 carnalia esse
 maioris culpe

Nota suffi-

cit **Considerare**
gen⁹ pcti.
Dieronym⁹?

Nota aurea
verba hiero-
nymi.

Nullū pecca-
tum pōt dici
leue.

Dieronym⁹?

Luxuria to-
tū hoīem agi-
tat et distra-
hit.

Luxuria non
cōuenit sapi-
entibus s̄m
hieronymū.

in peccatis carnalibus plures esse circūstantiarum deformita-
tes quibus redduntur grauiora spūalibus. His igitur vbo fitas
tibus talū obloquentium dimissis adhareamus firmiter illi
auree sententie diui hieronymi scribentis ad cellantiā: in epi-
stola q̄ incipit. **Actus** scripture celebrata snia est vbi ita inq̄t
Stoicoꝝ quidē est pctōꝝ tollere differentiā ⁊ delicta oia pa-
ria iudicare. Nec vllum inter scelus ⁊ erratū discrimen facere
Nos vero ⁊ si multū inter pctā distare credim⁹: qz ⁊ legimus.
Tū satis pdesse ad cautiorē vitā dicim⁹: etiā minima timere
p maximis. Tanto em̄ facilius abstinem⁹ a quocūq; delicto
q̄to illud magis metuimus. Nec cito ad maiora p̄gredimur q̄
etiā parua formidat. Et sane nescio an possim⁹ leue aliquod
pctū dicere qd̄ in dei contemptū admittit. Estq; ille pruden-
tissimus q̄ nō tam p̄siderat quid iustum sit q̄ illum q̄ iusserit.
Nec qualitatem imperij: sed imperantis cogitat dignitatem
hec hiero. Et ad athletā de institutiōe paulē filie sue: epistola
incipit. **Beatus** apostolus paulus. Idem hieronym⁹ dicit sic
Non sunt contēnenda quasi parua sine quibus magna cōsta-
re nō possunt. hec hieronymus. Et sic p̄ q̄ etiā leuia peccata
cauenda sunt: ⁊ q̄ luxuria famam hominis maculat: ⁊ reddit
hominem despectum ac vilem.

Luxuria oēs potentias aie: ⁊ oēs virtutes dissipat.

Quinto luxuria vt ait **Ambrosius**.

Nunq̄ pmanere quietū patitur affectū ho-
minis. Nocte feruet die anhelat. Et iō men-
tem hoīs implet varijs passionib⁹ desiderijs
inquietudinibus ac suspitionibus. Et breui-
ter luxuria rationē perturbat: intellectum he-
berat. memoriā eneruat: obliuionē imittit errores infundit:
ignorantiā inducit: ⁊ hoīem vilem ⁊ quasi bestia facit. Quas
propter veneree voluptates nō cōueniunt aio sapientū: quia
s̄m hieronymū alios ac generosos spūs frangunt: ⁊ de altissi-
mis cogitationibus ad humillimas detrahūt. Luxuria quoq;
facit hoīes querulosos: impatientes: iracūdos: temerarios: fa-
stidiosos ⁊ ferentes qz coitus inducit fetorem: ⁊ breuiter tol-
lit gratiā oīs virtutis. hinc Lactantius in. vi. li. diuinarum in-
stitu. c. xxi. dicit sic. Ergo qui veritati studet q̄ non vult ipse se
decipere: abijciat inimicas ⁊ noxias voluptates que aiām sibi
vinciant: vt corpus tibi dulces: p̄ferantur vera falsis: eterna
breuib⁹: vtilia iocundis. Nihil aspectu gratum sit: nisi qd̄ pie
iuste fieri videas: nihil auditu suauē nisi qd̄ alit aiām: melioꝝ

semper te reddit. hec Lactantius. Dicamus ergo cum hugone. Zuxuria est imoderata carnis petulancia: dulce venenum ipso fortuna lucrosa: pniciosa potio: que humanum corpus debilitat et virilis animi robur eneruat. **T**el ut ait hiero. Zuxuria est ignis infernalis: cuius materia gula: cuius flamma supbia: cuius scintille prava colloquia: cuius fumus infamia: cuius cinis immundicia: cuius finis gehena. Iterum hiero sup pabolas salomons li. i. sup illud vij. c. pcium enim scorti vix vni panis est ita inquit. Recordare quia brevis est voluptas fornicationis et perpetua pena fornicationis. Sicut enim vni panis diurnam solum effugit esuriam. et nihilo minus postmodum esurit: que comesto pane sat abscesserat. Sic que intrat ad scortum ad horam quidam euaporat libidine: sed post paululum ardentior reddit. hec hiero. Idcirco ouidius in. ij. lib. de arte amandi sic ait.

Quod iuuat exiguum: plus est: quod ledat amantes.
Proponant animo: multa ferenda suo.

Quot lepores in atho. quot apes pascuntur in hylba.

Erula quot baccas: paladis arbor habet.

Zittoze quot conche: tot sunt in amore dolores.

Iterum Ouidius in. ij. lib. de remedio amoris: ita inquit.

Artibus innumeris mens oppunatur amantum.

Et lapis equoieis vndiqz pulsus aquis.

Vinc diuus hiero. in sermone de assumptione purissime virginis: que incipit. Rogitis me o Paula et Eustochium: sic dic. Hoc habet impatens amor: ut que desiderat semper iuenire se credat. Ignorat siquid de iudicio: ratione multotiens caret: modum nescit: nec aliud cogitare potest quam quod diligit. Amorem non accipit de impossibilitate solatiu neque ex difficultate remediu. hec hierony. Et dictis partibus: que in venereis voluptatibus: per vna guttula dulcedinis inuenit abundantiam amaritudinis. Paucitas quidem melis sed magna queritas fellis. et ideo Grego. ait. Ad mentanensem est quod delectat eternum vero quod cruciat.

Luxuria occidit animam rationalem et quod.

Sexto luxuria infert homini gravissimum damnum que ad animam: que illam occidit tollendo gratiam dei que vivit: nutrit et sustentat. Dis quippe actus luxurie deliberatus extra limites matrimonij est peccatum mortale ut dictum est. **A**lia autem que peccauerit mortaliter ipsa morietur ut habet Ezechie. xvij. cap. Et ideo fornicatio simplex que est soluta cum soluta est peccatum mortale. Unde sanctus Thomas in. ij. q. c. liij. ar. ij. probat fornicationem simplicem pec-

Dugo.

Dieronymus.

Zuxuria insatiabilis.

Ouidius.

Ouidius.

Dieronymus.

quid est amor

Gregorius.

Zuxuria tollit gratiam omnis virtutis et occidit animam.

Sanctus Thomas.

Probat for-
nicatores sim-
plicem peccatum
mortale.

Hieronymus.
Paulus.

Paulus.

Thobias.

Sanctus thomas.

Nota sunt for-
nicatores.

Hugo cardinalis.

Peccatum elongat
hominem a
deo.

Esayas.

Salomon.

Auctoritates
in primum

Ratio domini
hugonis car-
dinalis.

catum mortale tali ratione. Nihil excludit a regno nisi peccatum mortale: sed fornicatio excludit hominem a regno ut patet per apostolum ad Galatas. v. c. ubi enumeratis quibusdam peccatis inter que ponitur fornicatio ita subiungit dicens. Qui talia agunt regnum dei non consequentur: ergo fornicatio simplex est peccatum mortale. Hinc hieronymus ad furiam de viduitate servanda: epistola incipit. Obsecras litteris dicit sic. Sola libido in fita a deo ob liberorum procreationem si fines suos egressa fuerit redundat in vitium. hec hieronymus. Propterea paulus ad Romanos. i. c. Postquam multa peccata enumeravit et inter illa fornicationem: ita subdit. Digni sunt morte non solum qui ea faciunt sed etiam qui consentiunt facientibus. et i. ad Thessalios. iij. c. ait Paulus. Nec est enim voluntas dei sanctificatio vestra ut abstinere vos a fornicatione ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione et honore: non in passione desiderij sicut et gentes que ignorant deum. Facit etiam ad propositum illud quod dicitur Thobias. iij. c. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione et preter uxorem tuam nunquam patiaris crimen scire. Crimen autem ut exponit sanctus Thomas ubi supra: importat peccatum mortale: ergo fornicatio et omnis concubitus qui est preter uxorem est peccatum mortale. Propterea ex determinatione facta in primo consilio quod celebratum fuit hierosolymis tempore apostolorum: ut habet Actuum. xv. c. Ad mandatum fuit conversis ad fidem et precipue gentilibus ut abstinerent se a fornicatione: quia gentiles et pagani putabant fornicationem simplicem sibi licere: quod est erroneum. Hinc david in psal. lxxij. Quomodo ecce qui elongant se a te peribunt perdidisti omnes qui fornicantur abs te. Nota sunt Hugonem cardinalem super hoc passum: quod illi elongant se a deo qui faciunt peccatum. Nihil enim aliud elongat hominem a deo nisi peccatum mortale. Hoc est enim chaos magnum firmatum inter deum et peccatores. unde Esayas. lix. c. dicitur sic. Ecce non est abbreviata manus domini ut saluare nequeat neque aggranata est auris eius ut non exaudiat: sed iniquitates vestre diuiserunt inter vos et deum vestrum. et Proverbia. xv. c. Longe est dominus ab impijs. Sed in contrarium sunt alie auctoritates. Nam deus est ubique per essentiam: presentiam: et potentiam. ideo Iere. xxij. c. Deus est vicino ego sum dicit dominus: et non deus de longe. Et iterum in eodem ca. Nunquid non celum et terram ego impleo dicit dominus. Respondet hugo cardinalis sic. Prope dicit dominus esse malis per iusticiam: sed longe dicitur esse per gratiam: dicit ergo. Qui elongat se a te: non te a se: cum semper sis prope

vel per gratiam vel per iusticiam: ideo tales peribunt. Et merito: quia seiplos elongarunt a vita. Sequitur perdidisti omnes qui fornicant abs te. Nota cum dicit perdidisti: id est perdes tu dñe deus. Nam vitur verbo preterito p futuro fm mores ppheticum ppter certitudinē rei. Perdes. s. morte eterna omnes indistincte sine acceptione psonarum qui fornicant. Vel corporali fornicatione p luxuriam: vel spiritualiter p perfidiā vel criminaliter p quācūq; culpam mortalem. Vnc Paulus i. ad Corin. i. c. ait. Neq; fornicarij: neq; idolis seruiētes: neq; adulteri: neq; molles: neq; masculoz concubitores: neq; fures: neq; auari: neq; ebriosi: neq; maledici: neq; rapaces regnū dei possidebunt. Et cum dicit David abs te: id est abstractus et illectus temporalib⁹. Vel explana sic fm eundē Dugones. Tu dñs deus perdidisti id est amisti: quia dñs amittit: et quodā modo ignorat eos qui elongati sunt ab eo per pctm mortale. Vnde quādo quesuit Adam pdictum dixit. Gene. iij. c. Adaz vbi es. Precipue autē perditū dicunt apud deum fornicatores: quia e contrario. Casti et puri sunt cum eo et primi ei. Sap. vi. c. Incorruptio facit esse primum deo. Vnc Isidorus in. ij. li. de summo bono. c. xxxix. dicit sic. Inter cetera septem vitia fornicatio marini est sceleris: quia p carnis immūdiciam templū dei violat: et tollens mēbrum christi facit mēbrum meretricis marime p carnis luxuriam humanū genus subditur dyabolo q̄ p cetera vitia. Cum em̄ ille varijs tēptamentis illectos homines conetur puertere. Magis tñ mechandi desiderium suggerit: quia vtrumq; sexum in hoc vitio amplius egorare intendit. Demones scientes pulchritudinē esse anime castitatē et p hanc hominem angelicis meritis e quibus illi lapsi sunt coequari: liuore percussi inuidie inuicunt per sensus corporis opus: desideriumq; libidinis. Quatenus a celestibus deosus delectam animam pertrahant: secunq; quos vicerint glorian tes ad tartara ducant: hec Isidorus. Patet itaq; ex dictis qd luxuria occidit animam.

Luxuria destruit et consumit tyalem substantiam:

Et primo luxuria nō solum infert homini oīa mala v̄ quibus diximus: s; etiaz diuitias consumit: et tyalem subam destruit ac marsupia euacuat. Vnde Salomon puer biozum. xxxix. c. ait. Qui nutrit scortum pdet substantiam. Clarum est em̄ qd illi qui sunt dediti venereis voluptatibus vacant cōtinue cōmessationib⁹

Nota qd mltipliciter hō fornicatur.

Paulus.

Aliter explana. Exemplum ade.

Isidorus. Castitas est pulchritudo anime.

Luxuria cōsumit bona tyalia.

Salomon.

bus et ebrietatibus: quod ut ait Hieronymus. Vicina sibi sunt venter et genitali: et unum alteri subministrat ex vicinitate membrorum sequitur confederatio vicioꝝ. Ideo exponunt omnem substantiam suam in filiabus leuitatibus. Et pariter oportet eos continue pecuniam suis meretricibus effundere: quod talis amore castrens munus amatis amat. Nunc vestes: nunc gemas: nunc calciamenta: et breuiter nunquam meretricule sudariois anulis: fasciis: odoramentis aut munusculis satiant. hinc dicit Hieronymus ad eustochium in regula dicit sic. Imperfectissimus mulierum affectus semper in vestibus: semper in lauro: semper in lapidibus preciosis et ornamentis extrinsecis gloriam ponunt. Non sufficit eis libido innata nature: sed occasione querunt explere libidinis. Affectant proculdubio ut oculi viroꝝ aurium contemplantur et gemas tandem finguant in facie ut oculorum suorum nutibus facilius incideret ad libidinosum incendium. Quid meretrici gloriaris in margaritis et gemis? Quid ad te attinet argentus et aurum? Quid extaltaris in pulchritudine: spem? Nonne ois caro cinis et fenulum: et ut verius dicam massa putredinis: ab omni veniunt et fetidissimum stercus? Quid in te mirandum: puerorum spectaculum? Nonne et si laudes gemarum aut metallorum preciositas quam sibi natura tradidit: semper tamen cognosceris: cinis: fenulum: et stercus immundum: ex immundo productum semine. O si tu velles intueri vilissima mulierum quam recedat in corpe quam tanto cultu extollis. Ipso etenim iumento et bestiis terre: aut es equalis: aut deterior. Intus est unde gloriaris non extra. In vase isto tam turpi thesaurum tenes quem summa cum diligentia colere debes et seruare summa custodia. Nihil ad te de vase fictili si turpis forma sit extra: dummodo intus sit nobile: sit pulchrum quod latet intus sit integrum quod preseruat: hec Hieronymus. O quot et quanta exponunt adulteri et ganeones in hominum lasciuientibus meretriculis: que multo potius pauperibus christi deberent erogari: a quibus talia videntur tolli et auferri. Ideo propter abusum talium sperant si bi eterna tormenta reddidit domino rationem de hoc quod de bonis si bi a deo colaris seipsum occidunt atque alios in peccatis detinent: quod certe animam et postea corpus in gehennam sibi reseruant: nisi de tali miseria in hac vita penitentiam agant. hinc Hieronymus ad pamachium consolatoria de dormitione pauline uxoris. Epistola incipit. Sanato vulnere: dicit sic. Pars sacrilegi est rem pauperum dare non pauperibus. hec Hieronymus. Similes ergo infelices dicendi sunt et miserabiles. An Hieronymus ad amicum egorum consolatoria. epistola incipit: quam certissime noueris dicit sic. Ille porro iudicandus est miser et eger qui voluptatis

Hieronymus?

Aurea Insa
Hieronymi.Miseria hu
mane carnisIn corpibus
humanis la
tent thesau
ri.Nota illos
qui distribuunt
bona sua in
meretrices.

Hieronymus?

Hieronymus?

bus marcidus p illecebras volutatur ⁊ iacet. Ille se nouerit infelicē qui vagat inf oblectamēta vitioꝝ eneruata felicitate cōfossus. Miser ⁊ ifelix est qui nō fuerit in in felicitate tēpꝛ rarus. hec hierony. Sed q̄ illi qui imoderatas ac farentes libidines insequunt: r̄palem subam ac diuitias suas cōsmā: p pulchre ostēdit veritas. Zuce. xv. c. dans nobis exēplum de filio pdigo qui oēm substantiā suam dissipauit viuēdo luku riosē cū meretricibus: cuius hykroziā vide ibi: hec de nocumen tis luxurie dicta sufficiant.

De remedjs contra luxuriam.

Omnes doctores catholici ⁊ gen tiles philosophi testant q̄ inter omnes pas siones anime difficillimū est vincere vehe mentiam passionis venereoz. Unde Quidi us in. ij. lib. de arte amādi: ita inquit. Blan da truces animos fertur mollisse voluptas.

⁊ dñus hieronymus in epistola ad matrem ⁊ filias in gallia cōmorantes. Ep̄la incipit. Retulit mihi quidā frater e gallia dicit sic. Ferreas mētes libido domat que maiorē in virginibꝫ patitur famē dum dulcius putat oē q̄ nescit. Narrāt genti lium fabule cantibꝫ syrenaz nautas iesse in saxa p̄cipites. hec hierony. ⁊ Augu. in lib. de agone xp̄iano. Et iterum in libel lo de honestate mulierū ait. Inter oia xp̄ianoꝝ certamina du riora sunt p̄lia castitatis: vbi est quotidiana pugna ⁊ rara vic tona. Sed quia ex frequentatis actibus generatur habitus Idcirco quales sunt actus tales habitus subsequunt: vt dici tur in. ij. li. ethicoꝝ. Cum aut̄ habitus sit de difficili mobilis s̄m philosophum. Ideo hi qui deseruiunt venereis voluptas tibus faciunt in eis quādam assuefactioem ⁊ cōsuetudinem Dum vero cōsuetudini non resistitur fit quedam necessitas: qua semper inuiti trahuntur ad nephas: eo q̄ luxuria est que dam viscosa voluptas ⁊ delectatio maxime adhesionis: quo fit vt quem semel prauē cōsuetudines ceperint nequaquā faci le ad rectitudinem veritatis possit resurgere. Propterea rari ro vt adolescētule que in tenera etate corumpuntur sint post modum continentes: quia visitata culpa obligat mentem. Nā a scelere in scelus fimbundo impetu labuntur: ab adolescētia quidā transiunt ad iuuentutem. A iuuentute ad virilē etatē ⁊ tandem in senectam ⁊ senū. Quo nil miserabilius homini contingere potest. hinc Marcus tullius in. i. li. de officijs ait. Luxuria vero cum omni etati sit turpis tamen senectuti feti

Nota exte plum.

Passiōes ve nereoz sunt vehemētissi me. Ouidius. Dieronymꝫ.

Augustinꝫ. Int oia xp̄ia noꝝ certami na duriora s̄t p̄lia casti tatis.

Luxuria est viscosa dele ctatio. Habitus ve nereoz dif ficultate p̄nt depomi. Marcus tul lius.

Luxuria tol-
lit oim spūa
lium cogni-
tionem.
Nota totus.

Quidius?

Hieronym?

Quidius.

Isidorus.

Qui in iuue-
tute nō vixe-
rūt caste: nec
in senectute
dicendi sunt
cōtinentes.
Hieronym?

dissima est. Si igitur tales fecibus luxurie immerfos diligenti-
tius inspereris: videbis illos ingenio obtusos: et quo ad spūa
lia mente cecatos: ut pote qui nil penitus percipiunt de his q̄
dei sunt. q̄ cecitas mētis tollit fere oim rerū spūalium cogni-
tionez: ut dicit sc̄tūs Tho. Ideo si clerici aut religiosi fuerint
in h̄mōi miseris habituati: efficiunt pueri et contētores p̄ces
ptorum ac ceremoniarū religionis sue: ambulantes ut cecī: q̄
dño peccauerūt. Et breuiter sunt pessimi et incorrigibiles ac ce-
teris deteriores. Tales em̄ possunt quidē habere certa bona
desideria more illoz qui detinent in cōpedibus qui habēt ele-
ctiones eundi ad pegrinatiōes: et pia desideria faciēdi elemo-
synas: s; quo ad executionē sunt ligati et infirmi. Sic pariter
libidinosa mens h; q̄q; pia desideria bene viuēdi ac exrens-
di a fecib; luxurie: s; natura assuet; viscositatib; venereorum
ad mores recurrit dānatos fixa et mutari nescia, hinc Quidius
in. i. li. de remedio amoris: sic ait.

Sed q̄ delectat veneris decerpere fructus.
Dicimus assidue: cras quoq; fiet idem.
Interea tacite serpunt in viscera flamme.

Et mala radices altius arbor agit. Hec Quidius.

Quia ergo cōsuetudo est que vitia aut virtutes alit: ut ait
Hieronym; ad demetriā. Ideo dū adhuc mobilis est etas et
anim; duci facilis exercenda est boni cōsuetudo ac optimis re-
bus occupandū ingenū: q̄ teste Quidio in. i. lib. de remedio
amoris. Qui non est hodie cras minus aptus erit. Propterea
qui in iuuetute inhoneste vixerūt in senectute casti dicēdi nō
sunt. Vñ Isidorus in. ij. li. de summo bono. c. xxxix. ita inquit
Quidā in iuuetute luxuriose viuētes in senectute cōtinentes
fieri delectant: et tunc eligunt seruire castitati: q̄n eos libido
seruos habere contēnit. Nequaquā in senectute cōtinentes vos-
candi sunt: qui in iuuetute luxuriose vixerunt: tales nō habēt
pmium: q̄ laboris nō habuerunt certamen. Eos em̄ expectat
gloria in quibus fuerunt laboriosa certamina: hec Isidorus.
Et ergo valeamus pudicitiam nostrā dño cōsecrare ac libidis
nosos laqueos eterne mortis euadere: debemus totius reals-
sumptis viribus cunctas occasiones luxurie scindere: iuxta cō-
siliū diui hieronymi scribentis ad p̄ncipiam in explanatio-
ne illius psal. Eructauit cor meum. Epistola incipit. Scio me
p̄ncipia vbi dicit sic. Scias virginitatē pudicitie gladiū semp
habere p̄ quē truncat opa carnis et superat voluptates. Senti-
um quoq; error deas virginū fixit armatas. hec hiero. Poteri-
mus itaq; imoderatas libidines atq; opa carnis superare s;

novem remedia habebimus que sequuntur.

Primum remedium contra luxuriam est truncare immundas cogitationes.

Diximus ergo remedium quo uti debemus ad truncandū opa carnis est repulsio turpium ac malaz cogitationū. Ubi *Isidorus* in .ij. li. de summo bono. ca. xxv. dicit sic. Magna observantia circa cordis custodiā est adhibenda: quia aut bone aut male rei ibi consistit origo. Nam scriptū est. Ex corde exeunt cogitationes male. *Isidorus* si prius prave cogitationi resistim? in lapsum opis non incurrimus. hec *Isidorus*. Iterū in eodē li. c. xxix. ait. Antequā proficiatur adulteriū in ope iam extat adulteriū in cogitatione. Ex corde enim primū fornicationes sunt auferende: et non primum postea in ope. Et propterea iuxta sententiam *hieronymi* ad demetrium. Ad primū animi motū debemus approbare: vel reprobare id quod cogitamus: vel bonas cogitationes alere vel statim malas extinguere: quia non solum consensus in actum peccati mortalis est peccatum mortale: sed etiam consensus in delectatione peccati mortalis est peccatum mortale: ut dicunt doctores catholici signanter *Robertus holcoth*. sup. librum sapientie lectione. lxxi. Ideo *Augustinus* in libello de honestate mulierum dicit sic. Voluntas peccati facienda reputatur pro ope facti. et *hieronymus* ad rusticū monachum ait. Ne nobis qui quoties concupiscimus toties fornicamur. Etiam *lactantius* in .vi. li. diuinarum institutio num. c. xxij. dicit sic. Preterea non tamen adulteriū esse vitandum sed etiam cogitationē ne quis aspiciat alienā: et animo concupiscat. Adulteriā enim fieri mentē: si vel ymaginē voluptatū ipsa sibi depinxerit: mens est enim profecto que peccat que imoderate libidinis fructū cogitatione complectitur. In hac crimē est: in hac omne delictum. Nam et si corpus nullalabe maculatū: non constat tamen pudicitie rō si animus incestus est: nec illibata castitas videri potest: ubi proficiat cupiditas inquinavit: et *Lactantius*. Quando ergo libidinoze aut turpes cogitationes cor nostrum agrediuntur: tunc debemus illud dirigere ad cogitandū quatuor: orationem nouissimam. Primo cogita dies mortis tue in qua eris ab omnibus derelictus? et corā eterno iudice pietatis ibique daturus rō nem de omnibus opibus tuis. Hec ait *Seneca*. Libidinis initium continebis si exitum cogitaueris. hinc *hieronymus* ad fuzianas. epistola incipit. Obscras litteris: dicit sic. Cogita quotidie te esse morituram et nunquam de secundis nuptijs cogitabis.

n ij

Isidorus.

Isidorus.

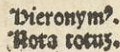
hieronymus.

Nota.
Robertus holcoth.
Augustinus
hieronymus.

Optime cogitationes sunt quattuor: non nouissimorum. *Seneca.*
hieronymus.
Cogita eternam vitam. pena

- rum inferni. ¶ Secundo cogita eternitatem penarum inferni: & qualiter momentanee sunt libidinoſe delectationes: ſed cruciat⁹ eterni
- Augustinus. Unde Augustinus in libello de honeſtate mulierum dicit ſic
 O q̄ta iniquitas: o q̄ta peruerſitas vt aia quam xp̄s ſuo ſa-
 cro ſanguine redemit luxurioſus quiſq; p̄pter vnius momen-
 ti delectationem libidinis: dyabolo peſſimo inimico ſuo ven-
 dit ac tradit. Vere nimium miſeranda & plangenda conditio
 eſt vbi cito preterit quod delectat & permanet ſine fine quod
 cruciat. Sub momento em̄ libidinis impetus tranſit & p̄ma-
 net ſine termino anime infelicis opprobrium. Sed dicit ali-
 quis. Iuueni homo ſum facio quod me delectat modo: & poſt
 ea penitentia agaz. Quomodo ſi dicat: p̄cutio me crudeli gla-
 dio & poſtea vadam ad medicum. Ven miſer homo neſcis q̄
 vnius hore puncto vulnus accipitur: ſed vir lōgo tempore ad
 ſanitatē p̄ſtinam reuocatur. Qui em̄ fornicans dicit peni-
 tentiam ſe acturum quare nō timet ne eum ſubitanea febricu-
 la vel aliquo caſu ſubito mors ſupueniens rapiat & vereat di-
 lario & ſuccedat eterna damnatio. hec auguſtinus. Etiam Ji-
 dorus in. ij. li. de ſummo bono. c. xxxij. ita inquit. Quando im-
 pulſu demonū mens ad delectationē fornicationis impelli-
 tur, diuini iudicij metus & eterni tormenta incendij ante oculos
 p̄ponantur: q̄ nimirum omnis pena grauioris ſupplicij
 formidine ſuperat. Sicut em̄ clauus clauium expellit: ita ſe-
 pe recordatio ardoris gehenne: ardorem excludit luxurie. hec
 Jhdorus. ¶ Tertio cogita tremebundā diem extremi iudicij
 in quo detegentur omnes turpitudines peccatorum in cōſpe-
 ctu omnium gentium. Si enim in hac vita tātum verecunda
 mur de peccatis luxurie quid erit in conſpectu totius mundi.
 hinc Hieronymus ad fabiolam. Epistoſa incipit. Uſq; hodie
 in lectione veteris teſtamēti: dicit ſic. O q̄tre virgines & quāto-
 rum ſperata pudicitia in die iudicij deboneſtabit: & quāto-
 rum pudicitia infamata a deo iudice coronabitur. Et ad pam-
 machinm & oceanuz in epistoſa que incipit. Qui ethyopem
 inuitat ad balnea: ita inquit Hieronymus. Aderit illa dies q̄
 facta noſtra quaſi in quadā tabula depicta monſtranda ſunt
 O q̄tis in die illa expediffet ſi mēbroz ſenſu & viſcerum vi-
 gore in hac vita caruiſſent. Et q̄ti illic elingues & muti feli-
 ciores loquacibus erunt. Et q̄ti paſtores philoſophis: quāti
 ruſtici oratoribus. Et quāti ebetes argutis preferendi ſunt ci-
 ceronis. Itez hieronymus ad aſellam ait. Ante tribunal chri-
 ſti ſtabimus ibi patebit qua mente quiſq; vixerit. ¶ Quarto
 Nota totus. cogita qualiter dominus ieſus chriſtus qui eſt rex regum et

dominus dominantius: et pariter regina celi purissima virgo maria: et omnis militia angelorum spirituum: atque tota curia sanctorum civium sanctorum et sanctarum dei intuentur oia vitia ac turpia que sunt in hoc mundo. Quod quoniam debent libidinosi homines erubescere. Propterea legimus de abbate effrem viro sanctis simo ex tali cogitatione quendam meretricem convertisse ad dominum. Nam fingens de industria duxit illam ad forum civitatis dicens ei ut premitteret se ibi carnaliter cognosci. At illa respondit quod nullo modo auderet pre verecundia in conspectu astantium hoc facere. Tunc ille subiunxit. Et quare soror mea non verecundaris tam grandes ac tantas miseras peccatorum carnalium coram tota celesti curia committere: ubi sunt quasi infinita milia: respectu unius que te hic intuetur: sicque fracta in lachrymis veram egit penitentiam. Et sic patet de primo remedio luxurie.

Secundum remedium contra luxuriam est corrigere linguam: ne turpia verba aut scurrilia proferat.

Secundum remedium contra carna-

les voluptates est abstinere a verbis immundis ac turpibus: quod ut inquit paulus corripunt bonos mores colloquia prava. et Iudorus ait. Vanus sermo cito polluit mentem et facile agitur quod libenter auditur. Etiam hugo in libro de anima inquit. Vanus sermo vaneificentie est index mores hominis lingua pandi: qualis sermo ostenditur talis animus approbatur: quoniam ex habundantia cordis os loquitur. Hinc hieronymus ad demetriadem in epistola que incipit. Si summo ingenio. dicit sic. Sit autem sermo virginis prudens: modestus: et rarus: nec tam eloquentia preciosus quam pudore. Audirentur omnes tuam te tacente verecundiam: loquente prudentiam. Adite ac praevidum semper eloquium tuum: ornent mixta cum gravitate suavitas: cum pudore sapientia sit certa atque librata suique oportunitate gravissimi silentii. Nec hieronymus. Iterum hieronymus ad demetriadem in alia epistola que incipit. Inter omnes materias que ab adolescentia usque ad hanc etatem. dicit sic. Nunquam verbum inhonestum audias: aut si audiveris irascaris. perdit mentes hominum vno frequenter leviter sermone tentant claustra pudicitie. Ridere et irrideri secularibus relinque. Gravitas tuam personam decet. Cathonemque illum dico censorium et vestre quodam verbis principem que extrema etate grecas litteras non erubuit censor: nec desperavit senex discere. et Marchum crassum semel in vita sua scribit risisse lucis

Exemplum notabile.

Iudorus.

Hugo.

Hieronymus.

Hieronymus.
Aurea verba

hieronimus

Sctus Tho.

Gregorius.

lus. vnde ⁊ psal. dicit. Intra cinis ⁊ nolite peccare. hec Hieronymus. Et ad mauritij filia ait hierony lapis emissus sermo platus quapropter diu antequam proferatur cogitatus est. Eius enim verbum sit nuncius cordis: sicut bonus homo de bono thesauro cordis sui profert ea que bona sunt: ita malus de malo thesauro cordis profert mala. Etiam quod ex habundantia cordis os loquitur: ut dicit matthei. xij. c. Ideo sanctus Thomas in. ij. q. clij. ar. v. in responsione ad. iij. argu. dicit quod luxuriosi quorum cor est turpibus delectationibus plenus ⁊ concupiscens: de facili ad turpia verba ⁊ scurrilia prorumpit. Luxuriosus quoque delectationem querit. ideo verba sua ad delectationem ordinat vnde prorumpit in verba ludicra. Et quod luxuria causat cecitatem mentis ex hoc luxuriosus prorumpit in stultiloquia. Vnde moralis Gregorius in. vij. li. moralium. c. xxxij. dicit sic. Nam dum otiosa casuere verba negligimus ad noxia pervenimus: ut prius loqui aliena libeat: ⁊ postmodum detractionibus eorum vitam de quibus loquitur lingua mordeat. Quandoque autem usque ad apertas contumelias erumpat. Vnde seminatur stimuli: oriuntur rite: acceduntur facies odiorum: pax tota extinguitur cordium. hec Gregorius Et sic patet de secundo remedio contra luxuriam.

Tertium remedium contra luxuriam est auertere oculos a vanitatibus.

Oculus dicitur est: quod occultus lux

men habet: id est secretum: vel intus repositum. Vnde sensus vicinior est cerebro vnde omnia manant: ut inquit Isidorus. ⁊ ideo mens et voluntas ex oculis magis dignoscitur. Sicut ergo oculus est inter omnes sensus nobilior: ita ⁊ periculosior. Propterea ad evadendum luxurie laqueos custodia oculorum summa cum diligentia a vano mulierum aspectu observanda est. Unde Augustinus in libello de honestate mulierum ita inquit. Quomodo si aliquis carbonem apprehenderit si cito eos proiecit nihil ei nocebunt. Si vero diutius eos tenere voluerit sine vulnere abire non poterit. Ita ille qui ad concupiscendum oculos desiderat intuitus: ⁊ libidinis malum in corde suscipiens moras in corde suo habere: morari in corde suo libere permiserit: excutere a se sine aie plaga non poterit. Ideo iugiter clamemus ad dominum cum propheta. Oculi mei semper ad dominum quoniam ipse euellat de laqueo pedes meos. hec Augustinus. Vnde Hieronymus ad rusticum monachum in epistola que incipit. Nihil christiano felicius cui permittuntur regna celorum. dicit sic. Materem tuam ita vide ne per illas alias videre

De sensu oculi
Isidorus
Oculus inter
omnes sensus
est periculosior:

Augustinus.

Hieronymus.
Nota verba
hieronimi.

cogaris quæ vultus cordi tuo hereant: et tacitum vivat sub peccatore vulnus. Ancillas que tibi in obsequio sunt tibi scias esse in insidijs: quia quantum vilior earum conditio est: tanto facilior ruina est. Et iohannes baptista sanctam matrem habuit: pontificisque filius erat: et tamen nec matris affectu: nec patris opibus vincebat ut in domo parentum cum periculo viveret castitatis. Vivebat in heremo: et oculis desiderantibus christum nihil aliud dignabatur aspicere. Vestis aspera: zona pellicea: cibus locuste melos silvestre: omnia virtuti et continentie preparata. hec hieronymus. Et Isidorus in. ij. lib. de summo bono. c. xxxix. sic ait. Libido tunc magis queritur dum videtur. Nam sicut quidam sapiens ait. Prima fornicationis oculorum tela sunt. scilicet verborum. Sed qui non capit oculis potest verbis resistere. Sufficit natura ubi adhuc liber affectus est. Qui delectationem refrenat libidinosæ suggestio: non transit ad consensum libidinis. Cito enim resistit operi: qui titillanti consensum non accommodat delectationi. Durius impugnat quod versus ad consensum: et si non versus ad perpetratores tentatur: quam is qui sola suggestio per conditioem carnis temptamentis sollicitatur. hec Isidorus. Iudicio si david rex sanctus aspiciens a casu mulierem se lavatæ ruit in adulterium. Quomodo credendum est ut non incidat in laqueus dyaboli qui studiose sibi laqueum parat. hinc Gregorius in. xxi. lib. moralium. c. x. sic ait. Sicut enim sepe temptatio per oculos trahitur: sic non nunquam concepta intrinsecus: compellit sibi extrinsecus oculos deseruire. Nam plerumque res quolibet innocenti mente respicitur: sed ipso conspectu animi concupiscentie gladio confodit. Non enim ut exempli causa iam diximus David vix conjugem. ideo studiose desperxit: quia concupierat: sed potius ideo concupiuit: quia incaute respexit. Fit vero retributio examine ut qui exteriori negligenter vitæ oculo: interiori non iniuste cecetur. Sepe iam intrinsecus concupiscentia dominatur: et illecebratur animi ad usus suos sensus corporeos famulari more tyrannidis exigit. suisque voluntatibus oculos servare compellit. Atque ut ita dicam fenestras luminis ad tenebras aperit cecitatur. An sancti viri cum se sinistra pulsari delectatione senserint. Ipsa per que forme spes ad mentem ingreditur. discipline magisterio lumina restringunt ne prave cogitatio visio lenocinata famulet. Que si subtiliter custodiri negligit cogitatio immundicia: primum ad operatores transit. hec Gregorius. Quia ergo vanus mulieris aspectus aut inclinatus vel saltim facit mollescere: etiam durissima ac perfecta corda. Ideo iob prudentissimus ac scriptissimus qui innumerabiles vixit tentationes: et ne a mulieribus post tot victorias vinceret pepigit fedus cum oculis suis ut ne cogitaret quidem de virgine. Iob

Isidorus.

Oculus est principium fornicationis.

Nota verba gregorii de david.

Oculi regendi sunt.

Oculi sunt fenestre per quas ingrediuntur peccata

Aspectus mulierum facit corda mollescere

Nota est Iob

Gregorius.

xxi. caplo. hinc Gregorius in xxi. lib. moral. c. xl. dicit sic. Ne quis enim culpa ad opus p̄dire permittit si intus ubi nascit̄ ekt̄m guatur. Si aut̄ tēptationi in corde nascēdi festine nō resistit. Nec eadē qua nutritur mora roborat. ⁊ existens foris in operibus vincit̄ vix p̄ualet: q̄ ipsam intus mēbroꝝ dñam mentes captivā tenet. hec Gregorius. Non dicatis ergo vos habere amicos pudicos si habeatis oculos impudicos: q̄ impudic⁹ oculus impudici cordis est nūcius: vt ait August. in regula. P̄os p̄erea Ecclesiastici. ix. caplo. Sobrie datur consiliū vbi dicitur sic. Virginem ne conspicias ne forte scādalizetis in decore illi⁹. Noli circūspicere in locis ciuitat̄: nec obseruaueris in plateis illius. Auerte faciem tuā a muliere compta: ⁊ ne circūspicias speciem alienā. Propter speciem mulieris multi perierūt ⁊ ex cōcupiscentia quasi ignis exardescit. Ois mulier que est fornicaria quasi stercus in via ab oibus p̄tereuntibus cōculcabit̄. hec ibi. Et sic p̄z de tertio remedio cōtra luxuriam.

Augustinus
Ecclesiasticus

¶ Quartum remediū contra luxuriam est abstinētia cibi ⁊ potus: q̄ sine cerere ⁊ bacho friget venus. Sed videam⁹ p̄mo q̄tum valeat parcitas cibi contra venerea.

Marcus tullius

¶ Sicut abstinentia est mater san-

tatis: ita voluptas mater est egritudinis: vt ait Hieronym⁹. ideo Marcus tullius in libro de senectute ita inquit. Diuine enī plasto escam. maloz appellat voluptatē q̄ ea hoies capiātur vt pisces. Et iterum in eodē libro ait. Impedit enī consiliū voluptas ra-

Idem

Hieronym⁹

tioni inimica ac mentis vt ita dicam perstringit oculos nec habet vllū cum virtute cōmertius. hinc Hieronym⁹ ad Nepotianum de vita clericoz ep̄la incipit. Petis a me Nepotiane: ita inquit. Pulchre dicit̄ apud grecos ⁊ nescio apud nos eque resonet: pinguis venter nō gignit sensum tenuē. Et ad Brisogonum monachā ep̄la incipit. Qui circa affectus meus sit: ita ait. Cum saturitate succedit obliuio tandiu nescitura qd̄ cuspiat q̄d̄iu memoriā reuocauerit esuries. Sed q̄ abstinētia et tēperantia ac parcitas ciboz sint optimū remediū aduersus luxuriam. Eōtia vero. Ventr̄is ingluuies ⁊ ciboz saturitas seminariū libidinis. Admultiplici testimonio p̄bari p̄t. ¶ Nota in p̄mis plura aurea dicta diui Hieronymi ad hoc p̄positū. Nam ad eustochiū virginē dicit sic. Pudicitia tuta esse nō potest nisi per abstinentiā. ¶ Et ad rusticū monachū ep̄la incipit

Hieronym⁹

Nihil xpiano felicius: ait. Modicus et temperatus abusus et carnis et anime utilis est. ¶ Et ad matrem et filiam in gallia comorantes epistola incipit. Retulit mihi quidam frater e gallia inquit. Difficile inter epulas seruetur pudicitia. Et iterum in eadem epistola dicit sic. Quid tu facies puella sani corporis: delicata: pinguis rubens: estuans. inter carnes: inter vina: et balneas iuxta maritatas: iuxta adolescēculos: que et si rogata non feceris tamen defors me putes testimonium si rogeris. Iterum hieronymus ad pamaesium in defensione librorum contra iouinianum. Non intitulatur epistola: sed liber apologeticus ad pamaesium. Et incipit liber quod ad te hucusque non scripsi causa fuit silentium tuum: dicit sic. Quid nobis ipsi illudimur et iracimur: si sudantibus nobis semper ad coitum premia pudicitie denegentur. Volumus opipare: comedere: vxorum adherere complexibus: et in numero virginum et viduarum regnare cum christo. Idem ergo habebit fames premium et ingluuies: sordes et mundicie: sacculus et sericum: Lazarus recepit malum in vita sua: et diues ille purpuratus crassus et nitidus: fruitus loca carnis bonis dum viueret. Sed diuersa post mortem tenent loca. Misere delicis et delicie miseris commutatur. In nostro arbitrio est vel lazarus sequi vel diuitem. hec Hieronymus. Et in .i. lib. contra iouinianum ait hieronymus. Esus carniū ventrisque saturitas seminariū libidinis est. Itaque hieronymus ad furiam de viduitate seruanda. Epistola incipit. Obsecras litteris et suppliciter deprecaris ut tibi scribam: dicit sic. Nihil ita scias cōdecere xpianis adolescētibus ut esum olerum. Et infra ita subiungit. Non nulli vitā pedicā appetētes in medio itinere conuēnt dum solā carniū abstinentiā ponderāt et leguminibus stomachum onerant. Et iterum in eadem epistola dicit sic. Que moderare pariter ceque sumuntur innoxia sunt. Et ut quod sentio loquar. Nihil sic inflamat corpora et titilat membra genitalia sicut indigestus cibus ructusque conuulsus. Parcus abusus et semper venter esuriens triduanis et ieiunijs pferat. Quicquid seminariū voluptatis est venenū puta. Et multo melius est quotidie parum quam raro satis sumere. Pluuia illa optima est que sensim descendit in terras. Subditus et nimis imber in preceps arua subuertit. Quā comedis cogita quod ventri obtēperandum non est: statim tibi orandum illico et legendum sit. hec Hieronymus. ¶ Etiam augustinus in sermone .iiij. de ieiunio. xl. sic dicit. Videte queso quantum sit inter ieiunium et saturitatem: inter ventrem vacuum et pulmones epulis estuētes. Moyses quod ieiunauit deum vidit: populus quod comedit et bibit idola fabricatus est. Quid de moyse loquar et israelita multitudinis: Ipse princeps generis nostri quod diu non comedit in paradiso.

Hieronymus?

Nota aurea sententiam.

Hieronymus?

Nota verba aurea hiero.

Augustinus

De moyse et populo israel. De principe hūani generis.

Ambro.

Bernardus ad
robertum.Salsamentū
bernardi q̄le
sit.Nota mode
rantiam ber
nardi.Ignis luxu
rie extinguit
sic.In oib' ē ad
hibenda di
cretio.
Ignis extin
guitur aqua
sic luxuria.

so fuit: statim vt comedit de paradiso eiectus est. Qui in pa
radiso dei virgo fuerat: eiectus de paradiso cognouit eua vro
rem sua. Semp em saturati coiuncta est lasciuia. Vicina sibi
sunt venter et genitalia: p mebroꝝ ordine ordo vitioꝝ eligif
Eiecit nos eibus de paradiso: reducat efuries. hec augustinus.
¶ Ambrosius quoq; in epistola qua scribit vercellensi ecclie
ita inquit. Quid aut pulchrius abstinentia esse potest que fa
cit etiam iuuentutis annos senescere vt fiat moruz senectus.
Nacq; vt redundatia ciboꝝ ac temulentia etia maturior etas
calescit. Ita mitigatur iuuentutis ferocitas epularu parsimo
nia. Eibo em flama alitur ac deficit. Siquidē fenū: stipula: li
gnū: oleū: alia hmoi alimenta ignis sunt quib' pascitur: ea si
detrahas: vel nō suggeras etia ignis sopitur. Similiter erga
vapor corporis instruens libidinē cito alitur aut minuitur: ci
bo excitatur: cibo soluitur. hec ambrosius. ¶ Et deuotus doctor
Bernardus in epla ad Robertū dicit sic. Vinū ⁊ cicera muls
sum ⁊ pingua corpori militant nō spiritui: frixuris nō aia sas
cinatur: sed caro. Piper: siniber: ciminū: salua: ⁊ nulle hmoi
spēs salsamentoz: palatum delectant sed libidinē accendūt.
Prudenter sobrieq; cōuersanti satis est ad omne cōdimentuz
sal cū fame: qua sola nō expectata necesse est alias atq; alias
succis extraneis confici permixtiones: que videlicet ⁊ palatū
reparent: gulam puocent: excitent appetitū. hec Bernardus.
¶ Nota quātam moderantiam tam in cibo q̄ in potu serua
uit deuotissim' doctor Bernardus vt sua pudicitia custodi
ret. Nam de se in quodā sermōe ita inquit. Abstinebo a vino
q; in vino est luxuria: aut si infirmus sum modico vtar. Absti
nebo a carnibus: ne dum nimis nutriam carnē simul ⁊ carnis
nutriam vitia. Panē ipsum cum mensura studebo sumere ne
onerato ventre stare ad orandum tedeat. Sed ne simplici q̄
dem aqua ingurgitare me assuescā ne distensio ventris vsq;
ad titillationē pertingat libidinis. hec bernardus. Pater ita
q; q̄ abstinentia est obrimū remediū cōtra venerea. ¶ Sicut
em ignis extinguitur lignoz subtractione: ⁊ aquarū infusioe
Sic pariter luxuria duobus modis extinguitur: ciboꝝ subtra
ctione: quia sicut ille qui ligna subtrahit ab igne: ignem extin
guit sic qui cibum corpori subtrahit luxuria refrenat ⁊ ipedit.
vnde Bernardus ait. Carnē oportet restringere nō extinguere
reprimere nō opprimere: seruiat nō seuiat: ancilletur nō domi
netur. Alioquin qui h̄m carnē vixerit morietur. Secūdo ignis
materialis extinguitur aquarū infusione: sic luxuria vel ignis
carnalitalis extinguitur cum oratione ⁊ lachrymarū infusioe.

ne. Idcirco non mirum si eo tpe quādo illi vetustissimi p̄ses no-
stri q̄ solūmodo comedebāt simplicia. Forabant virtutes tēpe-
rante: pudicitia: castitas: honestas: continentia: virginitas.
hinc Iuuenalis in satyra. vi. et est p̄ncipiū satyre: sic ait.

Credo pudicitiam: saturno rege moratam.

In temis: visamq; diu: cum frigida paruas.

Perberet spelunca domos: ignemq; laremq;.

Et pecus et dominos: cōmuni clauderet ymbria:

Siluestrem montata thorum: cum sterneret et vxor:

Frondebis: et culmo vicinarūq; ferarum.

Pellibus. hec iuuenalis. Ex dictis q̄ liquet ad purū q̄ satie-
tas nimia prouocat hoīem ad venerea: sed parcitas et abstinē-
tia custodes sunt honestatis atq; pudicitie.

Quicū remediū p̄tra luxuriā est fugere portū vini nā vinū
imoderate sumptū est fomētum libidinis vt dicemus.

Vnes sapientes vna voce affir-

mant q̄ vinū imoderate sumptū sit fomē-
tum luxurie: ideo vinū d̄: a vena eo q̄ ve-
nas sanguie cito repleat: ex qua repletioe
causatur abundantia caloris et alteratio
spirituū et inde incitat corpus ad venerea

Hinc salomon Prouerb. x. c. ait. Luxurio-

sa res vinū, et cōtumeliosa ebrietas: quicūq; his delectatur nō
erit sapiens. Nota q̄ signāter dicit luxuriosa res vinū: q̄ fm
Tho. in. ij. q. cxlvij. ar. viij. in responsione ad p̄mū argu. Ad
actū generationis tria p̄currūt: scz calor: spūs: et humor. Ad ca-
lorem quidē maxime cooperat vinū et alia calefacientia cor-
pus. Ad spiritū autē vident cooperari: cibaria inflatiua. Sed
ad humorē maxime cooperat vsus carniū: ex quib; multū de
alimēto generat. Alteratio autē caloris et multiplicatio spūs
cito trāsijt: s; substātia humoris diu manet. et iō mag; iterdici-
tur ieiunātibus vsus carniū q̄ vini vel leguminū q̄ sunt infla-
tiua. hec thomas. Etia paulus ad Ephe. v. ca. inquit. Nolite
inebriari vino in quo est luxuria: sed impleamini spūs sancto.
Sup quo tectru sanctus Thomas in cōmento aureo sup epla
ad Ephe. lectione septima eiusdē capituli dicit: q̄ cibus et po-
tus supflus est causa luxurie et p̄cipue vinū quod calefacit et
mouet spūs: imo inter oia q̄ multos spūs generat est vinum:
vnde generat animositatē: ideo cōuenienter docet nos ap̄tus
cōtra hos repleti spiritu sancto qui generat feruorē deuotōis.
Sed videamus qd de vino diuus hieronym; dicat. Nam ad

Iuuenalis.

Vinū est fo-
mentus luxu-
rie.

Salomon

Sanct; tho.
Ad gñatiōes
tria req̄runt

Paulus.

Quid sentit
hieronymus
de potu vini.
Hieronym;
adeustochiū

Eustochium virginē in epistola que incipit. Audi filia et vide
 et inclina aurē tuā: ita inquit. Siquid itaq; in me pot esse con
 scilij si experto creditur hoc p̄mū moneo: hoc obtestor: vt sp̄s
 sa xpi vini p veneno fugiat: hec aduersus adulescentiā p̄ma
 arma sunt demonū. Et iterū in eadem epla ait. Vinū et ado
 lescentia duplex incendium voluptatis. Iterū in eadem epla
 sic dicit. Plures quippe sunt q̄ cū vino sint sobrie ciboz largi
 tate sunt ebrie. ¶ Etiam hieronym⁹ ad furiā de viduitate ser
 uandā: epla incipit. Obsecras litteris et suppliciter deprecans:
 dicit sic. Apostolus macerat corpus suū et ale subiicit imperio
 ne qd alijs precipit ipse nō seruat. Et a doloscentula feruente:
 cibus: corpore: de castitate secunda est. Neq; vtro hec dicens cō
 dēno cibos quos deus creauit ad vtendū cū gratiarū actione:
 Sed iuuenibus et puellis incentiua assero voluptatum. Non
 ethnei ignes: nō vulcania tellus: nō veseus et olimpus tātis
 ardorib⁹ estuant vt iuueniles medulle vino plene et dapibus
 inflāmate. Et parū infra ita subiungit. Aiunt medici et q̄ hu
 manoz corporū scripsere naturas: p̄cipueq; galien⁹ p̄neroz et
 iuuenū ac p̄fecte etatis viroz mulierūq; corpora insito calore
 feruere: et noxios esse his etatibus cibos q̄ calozē augeant: sa
 nitatq; condecere frigida que in esu et in potu sumere. Sicut
 ecōtrario semib⁹ qui pituita laborant et frigore: calidos cibos
 et vetera vina p̄desse. Vñ et saluator: attendite inquit vobis
 ne forte grauentur corpora vestra in crapula et ebrietate. hec
 hieronym⁹. ¶ Propterea demosthenes q̄ fuit ingenio acutissi
 mus ac eloquerissim⁹ fugiebat vinū quasi venenū: de quo hie
 ronymus refert in. i. lib. p̄tra iustiniū scribēs ad p̄machinū
 et marcellā. Liber incipit. Et vestris et multoz litteris didici
 sic dicens. Demosthenes plus olei q̄ vini expendisse dicit: et oēs
 opifices nocturnis semp vigilis p̄uenisse. ¶ Et ad gaudētū
 de pacatula puella continentie destituta: epla incipit. Causa
 est difficilis paruule scribere ait. Vteris balneis: cute nitida:
 rubicundis genis incedis: carnibus vesceris: affluis diuitijs:
 preciosa veste circundaris et iuxta serpentē mortiferuz secure
 dormire te credis. ¶ Iterum hieronym⁹ ad cellātiā: epla
 incipit. Aetius scripture celebrata sententia est. Ante finem
 eiusdem eple: dicit sic. Caue ne si ieiunare aut abstinere ceperis
 te putes esse iam sanctā: hec em̄ virtus adiumentum est nō
 p̄fectio sanctitatis: magisq; id p̄uidendū est ne tibi hec cum
 licita contēnas: securitatē quādam illicitozū faciat. Quicqd
 p̄ iusticia offertur deo non dicit impedire iusticiam sed iuuare.
 Quid aut p̄dest attenuare corpus abstinētia si animus intus

Hieronym⁹

Vinū ē p̄mū
iuuenibus et
puellis.

Hieronym⁹.

Hieronym⁹
de demosthe
ne qd dicit.

Hieronym⁹.

Aurea v̄ba.

fielcat superbia? Quis laudē merebimur de pallore ieiunij: si
 liuidi sumus inuidia: Quid virtutis hys vinū nō bibere: et ira
 atq; odio inebriari: Tunc itaq; p̄clara est abstinētia: tūc pul-
 chra ac magnifica castigatio corporis cū anim⁹ est mundus a
 vitijs. hec hiero. ¶ Et pariter leo papa in sermone. viij. decimi
 mensis: q̄ incipit. Cū de aduentu regni dei: sic ait. Quoridia-
 no em̄ dilectissimi experimēto p̄bat: potus satietate acie mē-
 tis obtundi ciboꝝ nimietate vigorem cordis hebetari. Ita vt
 delectatio edendi etiā corpoꝝ p̄traria sit saluti nisi ratio tēpe-
 rantie obsistat illecebre. hec leo. ¶ Hinc sanctus Tho. in. ij. ij.
 q. cxliij. ar. i. vbi mouet dubiū. Utrū materia sobrietatis sit
 potus: dicit sic. Nomen sobrietatis sumit a mēsurā. Dicit em̄
 aliquis sobrius quasi buiam. i. mēsurā seruans: et ideo illam
 materiam sp̄aliter sibi sobrietas ascribit in qua maxime lau-
 dabile est mēsuram seruare. Vmōi autē est potus inebriare va-
 lens: q; eius vsus mēsuratus multū confert et modicus excel-
 sus multū ledit: q; impedit vsum rōnis magis etiam q̄ excelsus
 sibi. vñ Eccli. xxxi. ca. Sanitas est anime et corpoꝝ sobri⁹
 potus. Vinū multum potatū irrationē et iram et ruinas mul-
 tas facit: et ideo sp̄aliter sobrietas attendit circa potus. Non
 quēcumq; sed eū qui sus fumositate natus est caput cōturba-
 re, sicut vinū et omne quod inebriare pōt. hec thomas. ¶ Silr
 egidius romanus in. ij. lib. de regimine p̄ncipū: parte. ij. c. xij.
 dicit q̄ vinū immoderate sumptū tria mala facit. Primo ve-
 nereā prouocat. Euz em̄ corpore calefacto maior fiat incitatio
 ad actus venereos: vinū qd̄ maxime calore efficit immodera-
 te sumptum incitat ad incontinentiā nimia: ergo sumptio vi-
 ni inq̄tum venerea prouocat: tantomagis in etate iuuenili q̄
 senili cauenda est: quāto illa etas prouocior est ad lasciuia q̄
 alia. Secūdum malum quod inducit nimia sumptio vini est
 depressio rationis. Nam ascendētib⁹ fumositatib⁹ vini ad
 caput turbatur cerebrū quo turbato deprimitur ratio nostra
 q̄runt ad suos actus: quia nō possumus libere ratione vtī. In-
 de est q̄ aliqui plus offendūtur a iō q̄ alijs: q; habent debilius
 caput. Tertium malum quod ex vino consurgit est lis et dissen-
 sio. Turbato enim cerebro ex nimia sumptione vini et amissio
 vsu rationis de facili prorumpitur in verba inordinata et
 consurgunt dissensiones et lites. Et tandem sic concludit Egi-
 dius. In omni ergo etate cauēdum est a nimietate cibi et ab
 immoderatiōe potus. Verū tamen quia s̄facilius adheremus
 his ad que ab infantia assueti sumus. Decet omnes patres et
 maxime reges et principes sollicitari circa regimen filioꝝ vt

Leo papa

Sanct⁹ tho.
 A quo sumit
 nomē sobrie-
 tatis.
 Pot⁹ mēsurā
 tus cōfert et
 ecōtra nocet
 valde.

Sobrietas
 attendit cir-
 ca potum.
 Egidius roma-
 nus.
 Vinū prouo-
 cat venerea.

Vinū deprim-
 it rōnem.

Vinū excitat
 lites.

Nota.

Quidius qd
fentit d vino

ab ipsa infantia sic regnant q sint abstinentes & sobrii. hec egi
dius. Consequenter Quidius in. i. li. de remedio amoris: dicit sic.
Temporibus medicina valet: data tempore profunt.

Quidius.

Et data non apto tempore vina nocent.
Prerum in secundo libro de remedio amoris: ita inquit.
Vina parant animos veneri nisi plurima sumas.
Et stupeant multo: corda sepulta mero.
Nutritur vento: vento restringitur ignis.
Zeus alit flamas: grandior aura necat.

Matrone ro
manorum fu
giebat vinu.
Valerius ma
rimus.

Dec ovidius.
Quia ergo vinu ad venera puocat: ideo antiquitus nobilissis
me matrone romanorum vt Lucretia: Julia: Marcia: Cornelia
Portia: Hortensia: Antonia: & cetera non bibebant vinu: imo
illud fugiebant quasi venenu. Propterea valerius maximus in
ij. lib. c. i. sic dicit. Vini vsus olim romanis feminis ignotus
fuit ne in aliquid dedecus plaberent. Quis primus a libero
patre intemperantie gradus ad inconcessam venere esse con
suevit. Et in. vi. lib. c. ij. dicit Valerius: q metellus civis ro
manus vxore ppria eo q vinu bibisset fuste percussam intere
mit. Ratio aut quare vsus vini apud romanos: feminis phi
bebatur: assignat a sancto Thoma in. ij. q. cxlix. ar. iij. vbi
dicit. Sobrietas maxime requiritur in iuuenibus & mulieris
bus: q in iuuenibus viget concupiscentia delectabilis propter
feruorem etatis. In mulieribus aut non est sufficiens robur
mentis: ad hoc q concupiscentis resistent. Unde sicut maximu
valeriu mulieres apud romanos antiquitus non bibebat vinu
hec Thomas. Quapropter valerius vbi supra: ita subiungit.
Sane quecuq; femina vini vsu immoderate appetit et
virtutibus oibus ianuam claudit: & delictis aperit. hec vale
rius. Plinius qz in lib. xij. de naturali historia dicit sic. Andro
cides sapientia clarus ad alexandrum magnu scripsit. Intem
perantiam eius cohibens. Vinum potaturus rex memento te
bibere sanguinem terre. Sicuti venenu est homini cicuta ita
& vinu. Quibus preceptis si ille obtemperauisset profecto a
micos intemulatia non interemisse. Pro: us vt iure dici possit
Neq viribus corporis vtilius aliud. neq aliud voluptatibus
perniciosius: si modus absit. hec plinius. Et iteru idem plinius
dicit sic. Vino modico iuuantur nervi copiosiore leduntur: sic
& oculi stomachus recreantur. Appetentia ciborum inuitat tri
sticie cure ebetantur: vna expellitur: somnus conciliatur. hec
plinius. Idcirco paulus apostolus dans regulam moderam
nis tymotheo charissimo discipulo suo circa potum vini: sic
ait. Noli adhuc aquam bibere sed modico vino vttere ppter

Valerius

Sanctus tho.
Nota diligē
ter.

Valerius ma
rimus.

Plinius.

Paulus.

Stomachum tuum: et frequentes infirmitates tuas. prime ad thymo. v. c. Sup quo textu sanctus Thomas in cōmento aureo: dicit q̄ iste thymoteus erat nimie abstinentie: et ad vitā dum carnis pctā corpus macerabat: q̄ scribit Ecclesiastes. ij. ca. Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnes meas ut aiam meam transferam ad sapientiam: deuitareq̄ stulticiam. Et q̄ ipse thymoteus fuit infirmus totaliter. Ideo Paulus dicit ei. Noli adhuc postq̄ es infirmus aquam bibere: s; modico vino utere: quasi dicat illud ad Roma. xij. c. Rationabile sit obsequium vestrum. Propter quod dicit. Utere vino s; modico: q̄ dicitur Ecclesiastici. xxi. c. Exultatio anime et corporis: vinum moderate potatum. Et iterum ibidem. Amaris tundo anime vinum multū potatum. Ideo dicit. Modico vino utere ppter stomachum tuum et frequentes infirmitates tuas. s. que tibi ex abstinentia puenerunt. Sed dubitatio animi pullat. Cum em̄ Paulus sanaret infirmos et mortuos suscitaret. Cur nō curabat thymoteum p̄ miraculum: sed per cōsiliū medicine. Respondet sanctus Thomas in cōmento aureo sup hoc passu dicens q̄ ex hoc datur intelligi q̄ Paulus nō ad oēs utebatur miraculis: sed quando erat expediēs ppter fidem catholicam. Et sic patet que occurrerunt de hoc quinto remedio scribenda.

Sextum remedium contra luxuriā est negligere forme bonum ac despiciere vanum et superfluum ornatum vestium gemarum: atq; ceterorum iocalium.

Quia exterior superfluitas vani ornatus est interioris leuitatis inditius. Ideo mollia indumenta animi molliciem indicāt. Excitant quoq; mobiles mētes ad leuia: atq; corda hoim inclinant ad cogitandū lasciuia. Unde pater doctorum hieronymus cōtra eos q̄ in similibus ornamentis occupant vehementer irascitur: et diem talia oino esse fugienda cum sint libidinose mentis inditia. S; videmus pulchra atq; aurea dicta eius. Nam scribens ad demetriadem epla incipit. Inter omnes materias que ab adolescentia dicit sic. Fuge lasciuia puellarum que ornant capita: crines a fronte demittunt: curem polliunt: vtuntur pigmentis. astrictas habent manicas: vestimenta sine ruga: soccosq; crispantes: vt sub nomine virginali vendibilis pereant. Adiores enim et studia dñarum plerumq; ex ancillarum et comitum moribus indicantur. Illa tibi sit pulchra illa amabilis: illa

Sanctus thomas de thymo. qd dicit.

Ecclesiasticus. Idem.

Questio pulchra.

Responsio sancti thomed

Nota aures as snias hieronymi.

Hieronymus ad demetriadem

No. 3 leues feminas.

Contra lasciuientes adolecentulos.
Hieronymus?

habenda inter socias que nescit esse pulchras que negligit fore me bonum et procedens ad publicum non pectus et colla denudat: nec pallio reuelato aperit. Sed qua celat faciem et vix vno oculo qui vie necessarius est patente ingreditur. Dubito an loquar: sed velim nolim: quia crebro fit dicendum est. Non quo hec in te timere debeam: que istas forsitan nescias: nec vnicuique audieris: sed quo per occasionem tui cetera premonede sint. Lincinatulos pueros et calamistratos. et peregrini muri olentes pellicula de quibus illud arbitri est: non bene olet: quod semper bene olet. Quasi quasdam pestes et venena pudicitie virgo deuiter. Hec hieronymus. Iterum in eadem epistola sic ait. Digna res risu immo planctu. Incedentibus dominis: ancilla virgo procedit ornatio: ut pro nimis consuetudine quam in contemptam videris dominam suspiceris: hec hieronymus.

Hieronymus?

Etiam hieronymus ad gaudentiam de pachatula puella continentie destituta. Epistola incipit. Causa est difficilis paruule scribere: ita inquit. Ateris balneis: cute nitida: rubicundis gemis incedis. caribus vesceris: affluis diuitibus: preciosa veste credis. Et pariter ad suriam de viduitate seruanda in epistola que incipit. Obsecras litteris: dicit sic hieronymus. Amorem moniliolum atque gemarum sericarumque vestium transfer ad sciam scripturarum ingrediere terram repromissionis lacte et melle manentem. Comede siliam et oleum: vestire cum Ioseph variis indumentis: hec herony. Et ad eustochium virginem in epistola que incipit. Audi filia et vide: dicit sic. Vestis nec satis munda nec sordida et multa diuersitate notabilis: ne ad te obuii: preereuntium turba consistat: aut digito demonstreris: nec satis religiosa vestis videri: nec plus humilis quam necesse est: ne gloriam fugiendo queras. Plures enim paupertatis misericordie atque ieiuniarum bitros declinantes in hoc ipso cupiunt placere: quod placere contempnunt. Et mirum in modum laus dum vitatur appetitur.

Hieronymus?
Nota verba hieronymi.

Hieronymus?

Et iterum hiero. ibidem. Alie virili habitu veste mutata: erubescunt femine esse quod nate sunt. Crinem amputant et impudenter erigunt facies eumichinas. Sunt alie que ciliis vestriuntur et cucullis fabrefactis: ut ad infantiam redeant. Inmittuntur noctuas et bubones. Iterum ibidem ira subiungit. Uros quoque fuge quos videris cathenatos: quorum feminei contra apostolum crines. hyrcorum barba: nigrum pallium et nudi in patientia: frigus pedes: hec omnia argumenta sunt dyaboli. Et iterum ibidem sic dicit. Sunt alii de mei ordinis hominibus loquor. Qui ideo presbyteratum et diaconatum ambiunt ut mulieres licen-

Hieronymus?
Nota contra clericos religiosos.

tius videant. Omnis his cura est de vestibus: si bene oleant: si pes laxa pelle non folleat: vt crines calamistrati vestigio rotentur: vt digiti annulis radiat. Et ne plantas humidior via spargat: vt imprimunt summa vestigia: tales cum videris: sponso magis estimato quam clericos: hec hieronymus. ¶ Et ad matrem et filiam in gallia comorantes. Epistola incipit. Retulit mihi quidam frater e gallia sic ait. Nitens cutis sordida ostendit animam. Item in eadem epistola dicit sic. Libidinosa mens ardentius honesta persequitur. et quod non licet dulcius suspicatur. Et iterum ibidem inquit. Vestis ipsa vilis et pulla animi tacentis indicium est. Si ruga non habet: si per terram vt altior videaris trahatur. Si industria dissuta sit tunica vt aliquid intus appareat operiat quod quod secundum est et aperiat quod fornosum. Caliga quoque ambulantis nigella ac nitens: stridore ad se iuuenes vocat. Papille fasciis comprimuntur: et crispantis cingulo angustius pectus artat. Capilli vel in fronte vel in aures defluunt. Palliolum interterdum cadit: vt candidos nudet humeros: et quasi videri non luerit cellat festina quod volens detexerat. Et quando in publico quasi per uerecundia operit faciem: lupanarium arte id solum ostendit quod ostensum magis placere potest: hec hieronymus. ¶ Crisostomus quoque in descriptione psalmi quinquagesimi dicit sic. Ebi sunt qui semetipsos adornant extrinsecus et depingunt: non pulchritudine corporis: sed mentis honestatem deus requirit. Quid enim est speciosa mulier? Sepulchrum est dealbatus: nisi fuerit sobria: casta: pudica. Pulchritudo autem est his virtutibus precipitium patens insipientibus venenosa. Decus enim corporis infirmitate arcescit: et pulchritudo egritudine contabescit. Anime autem pulchritudo immortalis est et eterna. Et tunc maxime ostendit proprium decus cum subegerit passiones. Nam et arbores perire cum dense sint folijs: fructum non habent hominibus aptum: sed porcis. Vinea autem per terram repens maturum uisum fructum affert atque suauem. hec crisostomus. Et sic patet quod per sola pompa mundi atque per inanigloria vestimentum preciosius et alia ornamenta querunt: eius ratio est: quia nemo vult pretiosi vestibus indui: vbi ab alijs non possit videri: vt ait Gregorius. Si ergo ornatus subtilium preciosarumque vestium culpa non esset nequaquam sermo diuinus tam vigilanter exprimeret quod diues qui torquebatur apud inferos bysso et purpura indutus fuisset: teste Gregorio. ¶ Patet sextum remedium contra luxuriam.

¶ Septimum remedium contra luxuriam est fuga societatis. Quia luxuria est morbus contagiosus.

Hieronymus.

Nota aures
verba.Crisostomus.
Contra corporum
pulchritudinem.

Nota.

Gregorius.

Crisostomus.

Salomon.

Isidorus.
Luxuria as-
similatur le-
pre.

Juuenalis:

Quātū pos-
sit societas p-
uersa.
Hieronymus
loquitur varia
sup hōm: qz
exptus fuit.

Nota aurea
sententiam.

Erum natura sic se habet inquit

Crisostomus sup Math. vt quotiens bonus malo coniungit: nō ex bono malus melior est s; ex malo bonus cōtaminat. Vnc Salomō puerbioꝝ. xiiij. c. Qui cum sapiētibus graditur sapiens erit: amicus stultorum filius efficitur. Melius est ergo ait Isidorus habere maloz odium q̄ ipsoꝝ cōsortium. Et qz luxuria est morbus valde cōtagiosus ⁊ abhominabilis. Ideo assimilaf lepre: eo q̄ generaf ex calore corrupto ⁊ deordinato. Si igitur fugimus leprosum ne corp⁹ nostrum inficiat: q̄tomagis fugere debemus luxuriosum ne aiam interimat: qz vt dicit Juuenalis in secūda satyra. Dedit hanc contagio labem.

Et dabit in plures sicut grex totus in agris.

Vnius scabie cadit: ⁊ prurigine porci.

Unaq; conspecta liuorem ducit ab vna. Dec iuuenalis.

Sed q̄tum possit societas puerfa ostendit tali exēpio. Nā oia poma incorrupta vnū nequeūt sanare corruptū. S; multo potius vnū corruptū cetera oia inficit atq; corrupit. Propterea pater doctorū diuus hiero. quasi exptus horret valde ac detestaf societates puerfationes: familiaritates: ac cōfabulationes quorundā lasciuētū iuuenū qui varijs actib⁹ subuertere querūt simplices adolescētulas: vt p̄ in diuersis eplis suis. Et ideo p̄ recreatiōe languētis ac sitientes aie videam⁹ aureas snias eiusdē. Et p̄mo hieronymus in regula quam ad eustochiuz ⁊ ceteras virgines iam senex inscripsit: vt plogus eiusdē regule indicat: sic ait in. c. xvij. Charissime hoc hortor: hoc moneo: hoc mādō vobis vt que xpo despōsate estis cōiugio: cui oēm castitatis vestre fidē vouistis: cui nullū p̄ter ipm̄ amatoꝝ cognoscere sub iureiurādo estis pollicite. Vni cuiusq; cūq; etiā si eū sanctitas exomet: etiā si baptiste equaretur in meritis effugere faciē: nec liceat secū dilectiōe feruenti astringi p̄ diē. Credatis experto. Nihil est piculosius viro q̄ mulier ⁊ mulieri q̄ vir. Vterq; palea: yterq; ignis: dicam audacter Prochdolor dei tēplaz spū sancti vasa: tdeo dicata edificia: nisi diligenti feruent custodia prostrubula fiunt. Et auferē tam nobile depōsitū: tam p̄ciosus thesaurus irrecupabile dec⁹ castitatis: si tenui cuiusuis dilectiōis inepte rimula cōtinuus infidiatos dyabolus intuitum valeat infringere. Ideo oī custodia cor seruet. Sup muros hierl'm ponant custodes tota die ⁊ nocte nō dormiāt ne fur introeat ne spolia auferat que penitus

recupari nō possunt. hec hierony. ¶ Et ad oceanū de vita cle-
ricorū: parū post p̄ncipiū eplē que incipit. Sophroni? eusebi-
us hiero. oceano suo salutē: dixit sic. Janua dyaboli via iniq̄
tatis: scorpionis p̄cussio nociūq; gen? est femina. Cum pri-
mat stipula incēdit ignem. Flamigero igne pcutit p̄sciam fes-
mina pariter habitātis: exuritq; fundamēta montiū. Ego id
dico si cū viris femine habitēt viscariū nō deerit dyaboli. Et
eis aucupatū. est ab initio pct̄i. Ferreas mētes libido domat
Si alligauerit q̄s ignē in signū suū: nōne vestimēta eius com-
burent? Aut si quis ambulauerit sup carbones ignis nōne cō-
buret pedes suos? Mihi crede: nō p̄t toto corde cū dño habi-
tare qui feminay accessibus copulat. hec hiero. Et iterum ibi-
des. Si pudicitia queris quare habitas cū feminis? Et in ea-
dem subiūgit sic. Bermināt femine spinas cū viris habitātes
et archana mētū acuto mucrone pcutiūt p̄chdolo: nephas est
dicere: s; p̄terire nō decet. X̄po iste nubere vouerūt nō clericis
Vñ sine nuptijs genus nouū vrox. Et rursus ibidē ait hiero.
Monachū v̄ clericū solitudo facit nō publicū. Quid te virgi-
nale delectat. alloquiū. Cur sanctimonialiū s̄ fidē frequentas
in ecclā vel in ipso publico? Si eos quos diligūt videāt: ridē-
tibus oculis salutatiōis tenera verba p̄cedunt. Deinde cū sa-
lutauerint si eas dei viros p̄teriri celeri? viderint contēptores
suos iudicāt et irascunt. hec hiero. ¶ Etia in eplā ad gauden-
tium de pacatula puella p̄tinentie destituta. Epistola incipit
Causa est difficilis paruule scribere: dicit sic. Solent em̄ lasci-
ui et comatuli iuvenes: blandimētis: affabilitate: munusculis
aditū sibi p̄ nutrices aut alūnas q̄rere. Et cum clemēter intra-
uerint de sintillis incēdia concitare: paulatimq; p̄ficere ad is-
pudentiā: et nequaq; posse p̄hiberi illo in se versiculo cōproba-
to. Egre respēdas q̄s suis cōsuescere. Pudet dicere: et tū di-
cendum est. Nobiles femine q̄ nobiliores habuere neglectui
p̄cos vilissime cōditionis hoīb; et seruulis copulant: et sub
noīe religionis et vmbra p̄tinentie interdū deferūt viros bele-
ne sequunt alexāndros. nec menelaos p̄tinescunt. Vident hec
plangunt et nō vindicant: qz multitudo peccantiū pct̄i licen-
tiam subministrat. Pronephas orbis terray ruit in nobis: pec-
cata nō ruunt. Urbs inclyta et romani imperij caput vno hau-
sta est incēdio. Nulla est regio que nō exules romanos h̄eat.
In cineres v̄ fauillas sacre quondā ecclē ceciderunt: et tñ stu-
demus auaricie. Viuimus quasi altera die morituri: et edifica-
mus quasi semp in hoc seculo victuri. Auro parietes: auro las-
quearia: auro fulgent capita colūnay: et nudus atq; esuriens

Familiari-
tas piculosa
est.

Hieronym?

Hieronym?

Nititur in
ueturū semp
upimusq; ne
gata.
Nota diligē-
ter oia.

Dieronymus. ante fores nostras ips emouit. **Hec hieronymus.** **¶** Amplius hieronymus in epla ad demetriam que incipit. Inter oēs materias que ab adolescētia vsq; ad hanc etatē: ita inquit. Periculosius est lasciuus puellis ad loca religionis q̄ ad publicus pcedere. Que viuunt in monasterio: et quoz simul magnus est numerus: nunq̄ sole: nunq̄ sine matre pcedant. De agmine columbaz crebro ancipiter vnā separat quā statim inuadit et la cerat: et cuius carnib; et cruore saturet. **¶** Morbide oues suuz relinquant gregē: et lupoz faucib; deuorant. **¶** Et iterū ad rusti cum monachū in epla que incipit. Nil xpiano felicius: sic ait. Noui ego quasdā iam maioris etatis et plerasq; generis libertini adolescētib; delectari: et filios querere spūales: pudoreq; superato ficta p matrum noia erumpūt in licentiā maritales.

Arguit hieronymus miseriaz nostri tēpons.

Dieronymus.

De sanfone et salomone.

Dieronymus.

Alij sorozes uirgines deserūt: et exteri viduis copulant: sunt que oderunt suos et nō suoz palpan; affectu: quaz impatentia iudex animi nullā recipit excusationē et casta pudicitie uelamenta: quasi araneaz fila distūpunt. Videas nōnullos accinctis renib; pulla tunica: barba plixa: a mulieribus nō posse discedere: sub eodem manere tecto: simul inire cōuiuia. Ancillas iuuenes habere in ministerio: et preter uocabula nuptiarum omnia esse matrimonij. **Hec culpa est christiani nominis si simulator: religionis in uitio sit.** **Hec hieronymus.** **¶** Etiam ad nepotianū presbyterum de uita clericorum. Epistola incipit. **¶** Petis a me nepotiane charissime dicit sic. Omnes feminas et uirgines christi: aut equaliter ignora: aut equaliter dilige. **¶** Vide ne sub eodem tecto manseris: nec in preterita castitate confidas: nec Sanfone fortior: nec Salomone sapientior esse potes. **¶** Memento semper q̄ paradisi colonum de possessione sua mulier eiecerit. **¶** Et iterum in eadem ita inquit. **¶** Es bra munuscula et sudariola: et fasciolas: et uestes cui applicatas: et oblatos: et degustatos cibos. **¶** Blandasq; ac dulces litteras sanctus amor non habet. **Hec hieronymus.** **¶** Insuper ad furiam de uiduitate seruanda. Epistola incipit. **¶** Obsecras litteris sic ait. **¶** Iuuenum fuge consortia. **¶** Comatuluz: comptus atq; lasciuus domus tue tecta nō videant. **¶** Lantoz pellatur ut noxius. **¶** Fidicinas et psaltrias et istiusmodi choruz dyaboli: quasi mortifera syrenarum carmina deuota. **¶** Et iterum ibidem. **¶** Nec procurator calamistratus: nec formosus collactaneus: nec candidulus et rubicundus affecla adhereat lateri tuo. **¶** Interdum animus dominarum et ancillarum habitu indicatur. **¶** Sanctarum uirginum et uiduarum societatem appetet: et si sermocinandi eum uiris incubuerit necessitas arbitros nō

deuites: tantaque fabulandi fiducia sit vt intrante alio: nec pa-
 ueas nec erubescas. hec hieronymus. ¶ Iterum hieronymus
 ad eustochiū in regula. c. xx. dicit sic. Nullus venenū nocuus
 feminis que affectio erga virum quacūque de causa procedat: p-
 chodolos infelix cōditio sexus vestri. Sanctior mulier vltra que
 dici liceat si viro adhereat. Quāturque spiritaliter: instinctu
 naturali inclinatur tādem ad nephas si in viro virtus deficiat
 Piget que noui cūcta narrare. Argumēta sunt diaboli et mor-
 tis eterne indicia filiationes et maternitates quibus vocabulis
 sub velamine spiritus inter se vtuntur mares et femine. Asu-
 nuscula oīa et suspectas litterulas: hec cuncta luxurie nuncia.
 Vobis interdico sub anathemate et eterne mortis pena. Ad-
 hibeatur summa diligentia: vt extra cenobij limites litterula
 qualiscūque nō exeat: nisi abbatisse et sororū accesserint vita. Et
 si opus et grauitas ita rei exigat adsit episcopalis licentia seu
 sacerdotis consiliū. Grauiissime pene subiacet quecūque huius re-
 perta fuerit rea. hec hieronymus. ¶ Similiter Augustinus in
 libello de honestate mulierū. qui libellus incipit. Nemo dicat
 fratres: dicit dic. Sine vlla dubitatione: qui familiaritatem
 mulierū nō vult fugere cito dabitur in ruinā. Et iterū in eodē
 libello ait. Qui cū mulieribus habitantes putant se castitatem
 obtinere triūphum ignozant se apud deū dupliciter reos exis-
 stere: dum seipfos in periculum mittunt et alijs exemplis per-
 uerse familiaritatis ostendunt. Quāti enim per illarū inho-
 nestam familiaritatē castitatis decorem perdidērūt: Illorum
 anime qui pereunt ab illis in die iudicij requirende sunt qui
 illud exemplum perditionis ostendunt. Ille igitur qui casti-
 tatem veritatem et iusticiā in fratribus suis defensare in alijs
 et in seipso custodire voluerit martyr erit. hec August. Iterum
 in eodem libello sic dicit. Quanto vilior est mulierum condi-
 tio tanto ruina facilior. Sed nota quāta sit virtus castitatis
 atque pudicitie. Nam in principio eiusdem libelli videtur dice-
 re quod victor libidinis et aliarum passionum est quasi martyr.
 Verba augustini sunt hec. Nemo dicat fratres mei quod tempo-
 ribus nostris martyrum certamina esse non possunt. Dabet enim
 pax martyres suos. Nam frequēter iracundiā mitigare: libidi-
 nem fugere: iusticiam custodire: cupiditates contēnere: pars
 magna est martyrii. hec augustinus. Liqueat igitur ex dictis quod
 familiaritas mulierū ac lasciuientium fugienda est ab his qui
 caste ac pudice viuere volunt.

¶ Octauū remediū contra luxuriā est fuga: quia inter oīa
 peccata sola luxuria vincitur fugiendo.

Hieronymus.

Loquitur vt
 expertus.

Quia sūt dili-
 gent notāda

Augustinus
 Expedi ei
 vno ad pser-
 uationes cas-
 stritā fugere
 familiarita-
 tes.

Augustinus.
 Vincere libi-
 dinem pars
 magna est
 martyrii.

Quamuis omne peccatū sit fugien-
dum iuxta illud Ecclesiastici. xxi. caplo. Quasi
a facie colubri fuge peccata. Nihilomin⁹ s̄m
Thomā in. ij. q. xxv. ar. i. in respōsione ad
iij. arg. Debemus quāq; impugnatōes pecca-
ti vincere fugiendo: quāq; vero resistendo. Si

Sc̄tūs tho.

Debem⁹ vin-
cere luxurias
fugiendo.

Paulus.
Sc̄tūs tho.

Pr̄cipiū lu-
surie vicif fu-
giēdo ⁊ q̄re.

Hieronym⁹.

Nota totuz.

Hieronymus

Augustin⁹.

enim cogitatio persenerās tollit incentiuū peccati: tunc debe-
mus vincere pctm̄ resistēdo sicut accidit in oibus peccatis p̄-
pter luxuriā. Sed si cōtinua cogitatio auget incētiū peccati
tunc debemus illud vincere fugiēdo: sicut est de peccato luxu-
rie. Ideo paulus. i. ad Corinth. vi. c. signāter dicit. Fugite for-
nicationē. Super quo textu sc̄tūs Thomas in cōmento aureo
dicit sic. Notandum q̄ cetera vitia vincuntur resistendo: q̄ q̄to
magis homo particularia cōsiderat ⁊ tractat tanto minus in
eis inuenit vnde delectet: sed magis anxietur. Sed vitū for-
nicationis nō vincitur resistēdo: q̄ q̄to magis ibi homo cogi-
tat particulare magis incēditur. Ideo vincitur fugiēdo. i. to-
taliter vitando cogitationes immūdas ⁊ quaslibet occasiōes.
Unde dicit zachā. ij. caplo. Fugite de terra aq̄lonis dicit dñs
hec thomas. ¶ Propterea hierony. in eplā ad amādū ait. Ho-
luptas sola ac libido etiam in ipso tēpore penitendi p̄teritos
stimulos patit ⁊ titilationē carnis ⁊ incentiua peccati: vt per
hec que corrigi cupimus cogitātes rursus sit materia delinq̄-
uendī. Et in epistola ad furiā de viduitate seruāda dicit sic.
Oia alia peccata extrinsecus sunt: ⁊ qd̄ foris est facile adiciē.
Sola lsbido insita a deo ob liberorū p̄creationem: si fines suos
egressa fuerit redūdat in vicium: ⁊ quadā lege nature in coitū
gestit erumpere. Brandis igitur virtutis est ⁊ sollicitē diligē-
tie superare quod nata sis in carne nō carnaliter viuere: tecum
pugnare quortidie ⁊ inclusum hostē argi. vt fabule ferunt cen-
tum oculis obseruare. Hoc est qd̄ apostol⁹ verbis alijs loques-
batur. Omne pctm̄ qd̄ fecerit homo extra corpus est. Qui autē
fornicat in corpus suū peccat. hec Hierony. ¶ Iterū ad pāmas-
chium in eplā cōsolatoria de dormitione pauline vxoris. hie-
ronymus ait. Scit hostis antiqu⁹ maius p̄tinentie q̄ nūmorū
esse certamen. Facile abijcitur qd̄ heret extrinsecus: intestinū
bellum periculosius est. hec hieronym⁹. ¶ Vinc augustin⁹ in li-
bello de honestate mulierū dicit sic. q̄ autem libidinē fugien-
dam esse diximus apostolo doctore euidenter didicimus q̄ cum
oibus vitijs resistendū esse predixerat: cōtra libidinē nō dixit
resistere. Sed ait. Fugite fornicationē. Ac si diceret. Reliquis

vitijis deo adiuuante debem? in presenti resistere. Libidine vero fugiendo superare. Sic et in scripturis alibi legimus. Noli at- tendere in facie virginis ne scandalizet te vultus eius. Nam et beatus ioseph vt impudicā dñam posset euadere palliū quo apprehēsus erat reliquit et fugit. Et iterum ibidē dicit sic. Cōtra libidinis impetū apprehēde fugay: si vis obtinere victoriā Nec sit tibi verecundū fugere si castitatis palmā desideras obtinere. hec August. Fuge ergo luxuriā. i. oēs occasiōes luxurie. Nonum remediū contra luxuriā est fuga ocij.

Ocium: desidia: torpor: et quies ni-

mia: occasiones sunt malay cogitationū: tem- ptationū: ac omnium peccatorū. Unde hierony. ad eustochiū ait. Omnium vitiorum mater est ociositas. Et s̄m Bernardū. Ociositas dicitur sentina omnium vitiorum. Et iterū deuotus Bernardus parus ante finem sc̄di libri de cōsideratione ad eugeniū papā dicit sic. Fugienda p̄inde est ociositas: mater nugay: nouerca vir- tutum. Nota ergo q̄ dyabolus facilliter aiām ociosay inclināt ad immūdas cogitatiōes. Deinde ab immūdis cogitatōibus labitur aīa ad delectationē: et a delectatione cadit in cōsensu et a cōsensu precipitat in operationē: et ab operatione in cōsue- tudinem: ex cōsuetudine vero generat̄ habitus qui est de dif- ficili: mobilis. Ex habitu autē generat̄ in anima q̄dam dyabo- lica presumptio contra diuinā misericordiā. Et tandē presump- tio inducit desperatōes: que sola caret venia vt inquit Hieronymus. Quāuis igitur ociositas sit q̄dam dispositio ad oīa peccata: citius t̄m inducit hōiem ad libidinosas cogitatōes et ad alias turpitudines luxurie p̄pter inclinatōem nature cor- rupte. hinc Quidius in. primo lib. de Remedio amoris sic ait. Ocīa si tollas perire cupidinis arcus.

Contempteq; iacent sine luce faces.

Hec ille.

Propterea Ezechielis. xvi. c. dicit. Hec fuit iniquitas sodomie su- perbia: saturitas panis: et abundantia: et ocium ipsius. Super quo textu diuus Hieronymus in. v. lib. explanationū sup Eze- chielem p̄phetā dicit sic. Superbia saturitas rerum omnium abundantia: ocium et delicia peccatū sodomiticū est. Et p̄pter hoc sequitur dei obliuio: que p̄sentia bona putat esse perpetua et nunq̄ sibi necessarijs indigendū. Quapropter et lege p̄cipitur Attende ne comedēs et bibens et saturatus: edificatis domi- bus optimis: habēsq; oves et boues argentū et aurum obliui- scaris dñi dei tui. Et in alio loco de israel scriptū est. Au- dū

Sola libido
viciū fugiēdo
Nota verba
augustini.

Augustinus

Hieronymus.
Bernardus.

Dyabolus gra-
datis p̄cedit
a minimis
ad maxima.

Ocium facile
inducit imū-
das cogita-
tiones.
Quidius.

Ezechiel.

Hieronymus

Nota q̄ta
mala facit
ociū et satura-
tas.

salomō petit
tū necessaria

Crifostomus
Nota plchz
vba Crifost.

Nota oia q̄
sequuntur.

De alexādro
qd ait curti⁹

Ad q̄ta sce-
lera deuenit
alexāder pro-
pter ocium.

Paulus oroz-
sius de alexā-
dro qd dicit.

Quattuor oc-
cidit alexādr

cavit ⁊ bibit ⁊ saturatus est; ⁊ impinguat⁹ ⁊ calcitrauit dile-
ctus. Quod sciens ⁊ sapiētissim⁹ Salomon in puerbijs depre-
catur. Tribue mihi necessaria ⁊ q̄ sufficiāt: ne saturatus men-
dat fiam ⁊ dicā. Quis me videbit? Aut pauper ⁊ peierem nos-
men dei. Et parū infra subiūgit hieronym⁹ sic dicēs. In desis-
derijs est ois anima ociosi: quod videlz semp aliquid agendū
sit: ne ager pectoris nostri cessante manu: malay cogitationū
sentibus occupez. hec hieronym⁹. ¶ Etiam crisostom⁹ ad stas-
giriū monachū arepticiū parum post principiū primi libri
dicit sic. Sudores hoi adiecit deus ⁊ labores. Nihil em̄ min⁹
ocio ⁊ quieti natū est q̄ natura hois. Si em̄ his adiecti nec si-
q̄des peccare desistim⁹. Quo scelex progressa nō esset audacia
nostra: si nos affluere delitijs ⁊ ocio cōstituisset deus? Oia em̄
inquit mala ociositas docuit. Attestātur aut̄ nostre huic rōni
⁊ que quotidie fiunt ⁊ que maiorib⁹ nostris cōtigerūt. Sed it̄
inquit ppl̄s māducare ⁊ bibere ⁊ surrexerūt ludere. hec Crifos-
tomus. O quot ⁊ q̄tos clarissimos principes legim⁹ qui dñ
essent in laborib⁹ atq; exercitijs cōstituti fuerunt mougerati
patientes: iusti: benigni: hūiles mansueti: casti ac pudici. Qui
postmodū torpentes ocio ac quiete nimia versi sunt quasi im-
munde sues ad feces luxurie ⁊ ad vicia plurimas. Nam refert
quintus curti⁹ de magno Alexādro qd dum in exercitio bel-
lādi fuit: nemo illo modestior. nemo paciētior. nemo in oibus
abstinentijs prior. sed in ocio cōstitutus: cōuersa est vita eius
ad oia mala. Unde crudelis effect⁹ est adeo qd fere oēs caros
amicos ⁊ qui vitay sepius p ipso exposuerāt pprijs manibus
interemit. Propterea curti⁹ ait. Et em̄ alexādrī laxatus est
anim⁹ negocialiū rerum ⁊ quietis ⁊ ocij: impaciētior effectus
est. Adox excerpere eum voluptates peruigilādi: peroprādiq;
insana dulcedo. Ludiq; ⁊ greges pelicū: oia in exterum lapsa
sunt morē. Et quē persica arma nō frugerāt vicerūt. hec
curti⁹. Sed ad q̄tum feritatē ac crudelitātē cōuersus fuerit
Alexāder post tam mirabiles ac ingentes victorias suas pul-
chre ostēdit Paulus orozsius in. iij. lib. cronice sue vbi inter ce-
tera dicit sic. Sed nec minor eius in suos crudelitas q̄ in hos-
nestem rabies fuit. Docēt hoc amyntas cōsobrinus occisus: no-
uerca fratresq; ei⁹ necati: parmēnio ⁊ philioras trucidari. Ar-
talus eurylochus: pausanias multiq; macedonie p̄cipes ex-
tincti. Elirus quoq; annis grauis amicitia verus nepharie in-
terfectus. Qui cum in diuino fiducia regie amicitie aduersus
regem opera sua philippo preponentē memoriā patris tuerec-

ab offenso frustra rege venabulo transfossus cōe cōiuiū mo-
riens cruentavit. Sed alexāder humani sanguinis insatura-
bilis sue hostiū siue etiā socioꝝ recēre: tñ semp sitiebat cruore
Itaq; pertinaci impetu in bella percurrēs choasmos ⁊ dacos
indomitā gentē in deditiōē accepit. Callisthenē philosophū
sibiq; apud aristotelē cōdiscipulū cum pluribus alijs principi-
bus q̄ euz deposito salutādi more vt deū nō adoraret occidit
hec Orosius. ¶ Etiaz gaius galigula imperator: q̄ post tiberiū
annis non plene quattuor regnauit. Hic quiete nimia ac ocio
torpens ruit ad oia scelera ⁊ flagitia. Nam paulus orosius in
vij. lib. cronice sue dicit de eo q̄ fuit homo ante se oim flagi-
tiosissimus. Hic vt breuiter magnitudinem crudelitatis eius
exprimā exclamasse fertur. Utinam ppl's roman' vnā cervicē
haberet. Sepe etiam de cōditione tempoz suozum cōquestus
est: q̄ nullis calamitatib' publicis insignirētur. Quante vero
turpitudinis ac libidinis fuerit gaius: ostēdit ibidē Paulus
orosius ita subiūgēs. Gaius vero caligula libidinib' suis etiā
illud sceleris adiecit vt sorozes suas primum stupro pollueret
deinde exilio dammaret. Qui post oēs simul ekules iussit occi-
di. hec Orosius. ¶ De nerone quoq; cesare scribit Seneca q̄ na-
turaliter ab infantia erat clemētissim': ⁊ ita graciosus q̄ ne-
mo vnq̄ populo romano gratior fuerit. Adeo q̄ in obliuionē
venerunt ceteri principes ppter fauoris magnitudinē. hic ab
Augustino q̄nto: principatū adeptus est: mansiq; in eo annis
nō plenis quattuordecim. Dum igit fuit ad imperiū sublima-
tus. Ocio: desidia: ac perniciofa securitate torpens vtpote qui
habebat facultatē perpetrādi oia peccata ⁊ scelera: tum rōne
principat': rus ppter abūdantiā diuitiaz ac rez p'speraz. ideo
pessimus ac sceleratissim' factus est. Nam de eo scribit Pau-
lus orosius in. vij. lib. cronice sue: q̄ Baij caligule auūculi sui
ergo oia vitia ac scelera sectator fuerit: immo trāsgressor: petu-
lantiam: libidinē: luxuriā: auariciam: crudelitātē: nullo nō sce-
lere exerceuit. Et subiūgit Paulus orosius sic dicēs. Libidinib'
porro tantis exagitatus est vt ne a matre q̄dem vel sorore vel
vlla cōsanguinitatis reuerētia abstinuisse referat. Vtrum in
vrozem duxerit ipse a viro vt vroz acceptus sit. Et parū infra
ita adiungit. Crudelitatis autem rabie ita effrenatus est vt
plurinā senatus partem interfecerit: equestrez ordinem pene
destruxerit. Sed nec a parricidijs q̄dem abstinuit matrem: fra-
trem: sorozem: vrozem: ceterosq; cognatos et propinquos sine
hesitatione prostrauit. Auxit hanc molem facinozum eius: re-
meritas impietatis in deum. Nam primus rome ch'istianos

Alexander
erat crudelissim' ⁊ hu-
mani san-
guinis insa-
ciabilis.
De gajo cali-
gula pessimo
Paulus oro-
sius.

Et ocio lapsus est ad oē nephat.

Seneca d̄ ne-
rone qd̄ sc̄it

Nero ex ocio
labi' ad oia
scelera.
Paul' orosius
de nerone.

Idem

Quante crui-
delitat' fue-
rit neros

supplicijs ⁊ mortibus affectis ac per omnes puincias pari persecutione excruciarī imperauit: ipsumq; nomen extirpare conatus: beatissimos christi apostolos petrū cruce. Paulum gladio occidit. hec Orosius. ¶ Hic quoq; nero. occidit senecam condubensem. vnde Boetius in. iij. lib. de consolatione: profa qnta: dicit sic. Nero senecā familiarē precepto: eq; suū ad eligendē mortis coegit arbitrium. Iterum boetius in. ij. lib. de consolatione: metro. vi. describit quattuor crudelitates eiusdē neronis. prima crudelitas fuit: quia urbem romanā incendit p̄ sex dies ⁊ septē noctes vt inquit Paulus orosius vbi supra. Hoc autē egit vt exemplo tante combustionis imaginari posset q̄le erat illud spectaculum: quando olim Troia capta combusta fuit. Secunda crudelitas fuit q̄ magnam partem senatū sine vlla causa interfecit. Tertia q̄ fratrem suū caligulam dictum occidit vt solus tutius regnaret. Quarta q̄ matrē suā occidit iussit vt videret in quo loco ventre eius iacuit. Verba boetij sunt hec.

¶ Nouimus q̄tas: dederit ruinas.
 Urbe flāmata: patribusq; cessis.
 Fratre qui quōdam: ferus interempto.
 Matrīs effuso: maduit cruore:
 Corpus ⁊ visu: gelidum pererrans.
 Ora non tinxit lachrymis: sed esse.

Lensoꝝ extincti: potuit decois. ¶ Hec boetius.

¶ Ceterum vt diuinarum scripturarū exempla reuoluam⁹. Sanson fortissimus qui a tot hostibus ⁊ periculis vigilans euasit ocio dormitionis abraſo capite omnem fortitudinem pdidit vt patet Iudicā. xvi. ca. ¶ David pariter qui gigantes debellauit: viſos ⁊ leones occidit ⁊ qui tam ingentes obtinuit victorias: dum ab exercitio bellandi yacat adulterium cōmisit deinde ruit in homicidium ⁊ alia grauissima perpetravit crimina: vt habetur. ij. Reg. xi. c. ¶ Similiter gedeon: saul: salomon: ezechias: iosaphat ⁊ reges ac p̄ncipes multi in ocio prosperitatis corruerunt. Et breuiter filij israel qui toto tempore p̄ncipatus iosue: quando habuerunt prelia grauissima non leguntur a domino recessisse: sed post mortem iosue abundantiam ⁊ quietem habentes multipliciter errauerunt a disciplina legis vinculaq; ruperunt vt patet in lib. Iudicā. i. ij. ⁊. iij. ca. ¶ Idem patet de romanis qui continue dum essent in exercitio bellandi creuerunt: sed postq̄ Cartaginē emulā suā diruerunt: iurgia ac bella plurima inter eos orta sunt. Nota ergo s̄m Paulum orosium in fine. iij. lib. cronice sue. ⁊ Augusti-

Boetius.

Boeti⁹ de nrone q̄ta dicit.

verba boetij.

Sanson ocio dormitōis pdidit gloriā suā.
 David pariter ocio ruit.

Sedeon saul Salomon et alij.

Filij israel ex ocio labūtur ad mala plurima.

Nota de romanis pulchra.

Paul⁹ orosij ⁊ augustin⁹.

stinū in .i. lib. de ciuitate dei. c. xxx. q̄ postq̄ romani de carthā
 ginenſibus obtinuerunt victoriam: facta fuit queſtio iter eos
 An carthago emula a fundamētis eſſet diruenda. Et ſicut di
 cit Paulus oroſius quidam romanorum propter perpetuam
 rome ſecuritatem delendam eſſe decreuerunt. Videtur autē
 principalis huius opinionis deſtruende cartaginis: fuiſſe Ea
 tho cenſorinus: qui et cartho ſuperior nominatur. At Scipio
 naſcica vt inquit Auguſtinus ſurrexit ⁊ ſubtilius conſiderās
 reſiſtebat cathoni vt non deſtrueretur dicens: q̄ ciuitas roma
 na ab initio armis vacuit ⁊ hucusq̄ romani bella gesserunt.
 In quibus quidem romana dominatio creuit. Si vero cartha
 go proſternenda putatur pro pace ſequēda video ciues ad ar
 ma creatos ocio vacaturos. Tunc luxuria. hinc auaricie. hinc
 ſeditiones ciuium ⁊ varia bella ventura cognoſco. Non enim
 poterunt romana arma in alios ſuum exercere furorē: ergo
 in leiſa impetum ſunt factura. Talia ſuadebat ſcipio in ſe
 natu romano. Sed quicquid de iſta contrarietate ſecutus fue
 rit. Clare conſtat q̄ conſilium ſcipionis de carthagine ſubuer
 tenda non habuit effectum: ſed preualuit conſilium cathonis
 ⁊ ideo ſecuta ſunt omnia mala in vrbe que ſcipio metuebat fu
 tura. Propterea auguſtinus in. iij. lib. de ciuitate dei. c. xliij.
 dicit q̄ deſtructa carthagine graccorum tumultus ⁊ ſeditio
 nes agitantur apud romanos: ⁊ hec quidem iurgia graccorum
 fuerunt initium ciuiliū malorum. Uolebat em̄ graccus agros
 populo diuidere quos nobiles peruerſe poſſidebant. Sed vt
 inquit Auguſtinus ibidem euellere tam vetuſtam iniquitatē
 non ſolum periculoſiſſimū: ſed vt ipſa res docuit pernicioſiſſi
 mū fuit. In hac ſeditione plures graccorum ⁊ aliorum nobi
 lium occiſi ſunt. ¶ Poſt hec peſtifera bella ciuilia orta ſunt in
 ter marium ⁊ lucium ſyllam. Marius plebem: ſylla ſenatum
 ⁊ nobilitatem defendebat. Deinde poſt dominationem lucij
 ſylle inſurrexit Catilina qui quātorum malorum cauſa fuerit
 in romana republica vide Saluſtinum in rhelinario. Sic ca
 tilina ſubdolus ⁊ cuiuſlibet rei diſſimulatoꝝ fuit. Conſequen
 ter orta ſunt bella grauiſſima inter Iulium ceſarem ⁊ Pom
 peum quorum Iulius ceſar fuit ſocer. Pompeus vero gener.
 De hoc bello ſcribit paulus oroſius in. vi. lib. ⁊ Auguſtinus in
 iij. lib. de ciuitate dei. c. xliij. ⁊ c. xxx. Et ſic clare conſtat per oēs
 hſtoricos. Poſtq̄ dirupta fuit carthago fere vſq̄ ad natiui
 tatem xpi nunq̄ ceſſarunt in teſtina bella quibus romanū im
 perium vſq̄ ad conſumptionem deductum eſt. Liqueꝝ igitur
 ex dictis qualiter ocioſitas eſt omniū peccatoꝝ cauſa. ¶ Tunc

Queſtio an
 carthago ſit
 deſtruenda.

Scipio naſ
 ſcica.
 Nota oia q̄
 ſequūtur.

Auguſtinus
 Graccoꝝ tu
 multus inci
 piunt.

Bellū outur
 inter marius
 ⁊ lucij ſyllā.
 De catilina

In iulliū et
 pōpeū outur
 bellum.
 Auguſtinus
 Paul' oroſi'.

Valen' ma
 ximus.

valerius maximus in. vii. lib. c. ij. dicit sic. Appium claudium
crebro solitum dicere accepimus. Negocium populo romano
melius q̄ ocium committi. Non q̄ ignoraret q̄ iocundus trā
quillitatis status esset: sed q̄ animaduerneret prepotētia im
peria agitatione rerum ad virtutem capescendam excitari: ni
mia quiete in desidiā resolu. Et sane negocium nomine hoc
ridum ciuitatis nostre mores in suo statu cōtinuit blande ap
pellationis quies plurimis virtijs resperfit. hec Valerius. Et
diuus hieronymus ad rusticum monachum de vita monasti
ca epistola incipit. Nihil xp̄iano felicius cui promittuntur re
gna celorum dicit sic. Si negotiatores seculi tanta sustinēt
ad incertas periturasq̄ diuitias perueniant: et seruent cū ani
me discrimine que multis periculis quiescēt: quid ch̄usti ne
gociatorū faciendum est. Et iterum in eadem ait hieronymus
fac aliquid operis vt te semper diabolus inueniat occupatū.

Dieronym⁹.

Dieronym⁹.

Dieronym⁹.

Sunt alie oc
casiões luru
rie fugiende

Etiam hieronymus ad amicū egrotū in epistola consolā
toria que incipit. Quāq̄ certissime nouerim ita inquit. Im
perfectum ac languidum bonum est. In ocium sine certamine
proiecta virtus. Hec de ocio quod est fomentum omnium scē
lerum dicta sufficiant. ¶ Sunt alia remedia contra luxuriam
que causa breuitatis relinquo. Quicūq̄ ergo optat caste ac
pudice viuere expedit vt omnem occasionem fugiat. iuxta ill
lud. Principijs obsta. Sunt enim principia minima quantis
tate et maxima virtute: ideo fuge solatia secularia in quibus
fiunt plurime leuitates que prouocant ad libidinem. Inter
cerera fuge choreas. Nam vbi fiunt saltus: turpes actus: et la
sciui risus: cachinni: ioci: cantus: irrisiones: praua colloquia:
vana plurima. Vbi quoq̄ sunt musicalia instrumenta que fa
ciunt sonū leuem: hec omnia s̄m hieronymū prouocant leues
animas ad turpia et ad lasciuia. iuxta illud Quidij in. i. lib.
de arte amandi vbi dicit sic.

Quidius:

Musicalia
excitat ad le
uia.
Appetit⁹ de
lectabilibus ē
insatiabilis.

¶ Si vox est cauta: si mollia brachia salta.

Et quacūq̄ potes dote place: e place.

Et in. ij. lib. de remedio amoris sic ait.

¶ Eneruant animos cithare cantusq̄ lireq̄.

Et vox et numeris brachia mora suis.

Hec ouidius.

Et quia appetitus delectabilium est insatiabilis: ideo q̄sto
magis quis vititur coitu tanto ad illud opus magis inflam
matur. Et per oppositum quanto quis magis abstinet tanto
ad continentiam et castitatem melius disponitur. hinc Hiero
nymus ait. Luxuria vsu crescit et deficit nec rationi pareat que

impetu ducitur. Quidius pariter in secundo libro de remedio amoris inquit. Intra amor mentes usu dediscitur usu. Surge ergo velociter et tolle moras quia pernicioſa res est in fecibus iacere luxurie. Audi precor quid Quidius dicat in primo libro de remedio amoris.

Quidius.

Opprime dum noua sunt: subiti mala femina morbi.

Et tuus incipiens ire resistat equus.

Nam mora dat vires: teneras mora percoquit vias.

Et validas segetes: quos fuit herba facit.

Que prebet laras arbor: spaciantibus ymbrias.

Quo posita est primum tempore virga fuit.

Tunc poterat manibus summa tellure reuelli.

Nunc in immensum viribus aucta suis.

¶ Et parum infra. Quidius ita subiungit.

Principijs obsta: sero medicina paratur.

Lum mala per longas: conualuere moras.

Sed prospera nec te venturas differ in horas.

Qui non est hodie: cras minus aptus erit.

Verba dat omnis amans: reperitque alimenta moranda.

¶ Iterum in primo libro de remedio amoris pulchre hortatur amantes ad relinquendum cenosas voluptates sic dicens.

Quidius.

Quidius.

Sepe bibi succos quibus inuitus amarus.

Eger: et oranti mensa negata mihi est.

Ut corpus redimas: ferrumque patieris et ignes.

Brida nec sitiens ora lauabis aqua.

Et valeas animo quicquam tollerare negabis.

Et precium pars hec: corpore maius habet.

Quidius.

¶ Et iterum ibidem.

Sepe refer tecum scelerate facta puelle.

Et pone ante oculos omnia damna tuos. Nec quidius.

Et autem fortius libidinos eterne mortis laqueos dirum

pere valeas humilia te ipsum coram purissima virgine: quia

ipsa est fons limpidissimus totius puritatis atque mundicie.

Clama ergo totis reassumptis viribus et dic cum David. Di

rupisti domine vincula mea tibi sacrificabo hostiam laudis

et nomen domini inuocabo. Et iterum. Laqueus contritus est

et nos liberati sumus. Et dictis liquet ad purum quod plura sunt

remedia contra luxuriam. Si autem scire cupis quot sunt fi

lie aut quot modis potest quis offendere in peccato luxurie

lege versus sequentes.

Luxuriam sequitur for: stuprum: raptor: adulter.

Oso ad dñm
iesum xp̄m et
purissimā vir
ginē est opti
mū remediū

Nota hos
versus.

Incestus: sacrum: mollit: sodo: contra iumenta.
 Est cecus: est audax: nimium: inconstans ⁊ amor.
 Incautus: preces: contēpnit iussa diuina.
 Atq; simul ventura bona: presentia p̄fert:
 His qui seruiert perpetua damna subibunt.
 Et qui suppeditant celestia regna triumphant.
 ¶ De peccato inuidie.

Supbia aua
 ricia et luxu
 ria sunt tres
 radices oim
 peccatoꝝ.

Zura explicauimus de tribus

peccatis. Superbia. Anaricia. et Zuxu
 ria: qui sunt tres virulente radices oim
 peccatoꝝ. iuxta illud. i. Johan. ij. ca.
 Omne quod est in mundo: concupiscen
 tia carnis est: ⁊ concupiscentia oculorū
 ⁊ superbia vite. Nunc igitur superest
 breuissime de quatuor alijs mortalib⁹

Johā. dama
 scenus.
 Sanct⁹ tho.
 Quid est in
 uidia.
 Augustinus
 Seneca.
 Isidorus
 Inuidi sem
 p̄ sūt tristes.
 Hieronym⁹.

pertractem⁹. Et p̄mo de inuidia. que fm iohānem damascenū
 ⁊ sanctus thomā in. ij. q. xxvi. ar. i. est tristitia de alienis bo
 nis. vel fm Augu. Inuidia est odium felicitatis aliene. vel vt
 ait Seneca ad lucillum. Inuidia dolor est animi ex alienis cō
 modis. Ideo scito q; nulli inuidet vir bonitate p̄ditus vt
 idem ait. Vel inuidus ē: quasi nō videns libenter bonū alte
 rius. vel fm Isidorum in. x. lib. ethimo. Inuidus dicitur est ab
 inuidendo felicitati alterius. Sunt em̄ inuidi semper tristes
 ac merore confecti. Hinc hieronymus scribens ad demetrian
 virginē. eplā incipit. Si summo ingenio pariq; fretus sciētia
 dicit sic. Quid inuido oro te delectationis p̄stat inuidia: quē
 secretis quibusdā p̄sentie vngulis liuor ipse decerpit ⁊ alie
 nam felicitatem tormentū eius facit. Et ad ascellā virginem
 eplā incipit. Si tibi putes gr̄as a me referri posse: ita inquit.
 O inuidia primū mordax tui. O sathane caliditas semp san
 cta p̄sequeris. hec hiero. Etiam magister Alanus in lib. de cō
 planctu nature dicit sic. Inuidia qd monstruosius monstru
 s: Aut quid dānosius damnū: Que culpabilior: culpa: Que pe
 nalior: pena: hec est erronee cecitas abissus. humane mētis in
 fernus contentionis stimulus: corruptioris aculeus. Qui sunt
 inuidie motus nisi humane trāquillitatis hostes: mundane
 tentationis satellites: animi laborantis vigiles hostes. Alie
 ne felicitatis excubie: hec alan⁹ Erisostom⁹ q; sup matheus:
 fit ait. O inuidia q; semp sibi inimica est. Nam q; inuidet: sibi
 qdam ignominia facit. Illi autē cui inuidet gl̄iam parit. Et id
 circo inuidia vt ait prosper in suū auctore reciproca est: de bo
 no alterius tabescētis animi cruciatus. Propterea Gregori⁹

Alanus.

Erisostom⁹:

Prosper.
 Gregorius.

in. v. li. moza. ca. xxxiij. dicit sic. Nam cū deuictū cor liuoris
putredo corūperit ipsa quoq; exteriora indicant q̄ grauis
ter animū uesania instigat. Color quippe palloze afficitur:
oculi deprimūtur: mens accenditur: z mēbra fugescūt: fit in
cogitatione rabies: in dentibus studoz. Lumq; in latebris
cordis crescens absconditur odium: dolore ceco tenebrat cons
scientiā uulnus inclusum. Nil letum de pprijs libet: quia ta
bescentem mentē sua pena sauciat: quam felicitas torquet
aliena. hec Gregorius. Et dictis ptz q̄ inuidia est quedā tris
ficia mordax sui.

Inuidia agitāt oēs status ecclesie dei sed
magis ac magis sapientes z litteratos.

Inuidia est quedā putrida rabes

que oēs status ac cōditōes hoim agitāt ac
perturbat. Semper em̄ inter pares floruit
inuidia. Et sicut ualerius maxim⁹ ait. Nul
la tam modesta felicitas que malignitatis
dentes vitare possit. Sola quippe miseria

caret inuidia vt idem subiūgit. Nihilominus. Viri religiosi
z qui sunt litteris eruditi ac scientia ornati: grāmatici: logi
ci: poete: hystorici: oratores: iuriste: medici: philosophi: astro
logi: z doctozes catholici magis ac magis isto uicio infecti
ac maculati vidētur. Nam vnus ex inuidia nomen alterius
extinguere conatur aut rationib⁹ aut uerborum statibus siue ar
gutijs: siue opinionib⁹ vel suasionib⁹. Lum em̄ oēs accendā
tur ad studia: gloria: vt ait tullius. Ideo liuore inardescunt
atq; alter alterū superare nititur. Vere clarissima lumina
sunt Terentius Virgilius ac Marcus tullius qui a cunctis
tanq̄ veri illustratores latine lingue laudibus extollūtur.
Verū tamen: nec stimulos inuidie: nec caninos dētes potue
runt euadere: quinymo ipsoz ac cōiucia plurima ab emu
lis z maliuolis passi sunt. Vñ diuus hieronym⁹ de locis et
noibus hebraicaz q̄stionū. Et est p̄cipiū epistole. Ita inq̄t
Lum in p̄ncipijs libroz debeam secururi operis argumēta
pponere cogoz prius rīdere maledictis Terentij quippiam
sustinēs: q̄ comediaz plogos in defensione sui scenis dabat.
Urgebat eum. L. lauinus nostro lucia similis z quasi publi
ci errarij poetam furem criminabat. Hoc idem passus est ab
emulis suis z Adātuanus uates. vt cum quosdā uersus ho
meri trāstulisset ad uerbū cōpilatoz ueterū diceret. Quibus

Inuidia agi
tat oēs stat⁹
hoim.

Valeri⁹ ma
rimus.

Viri l̄rati
sunt maxie
inuidi vt plu
rimum.

Nota q̄ te
rēti⁹ uirgī
lius et mar
chus tullius
fuerūt inui
dia stimlati
Hieronym⁹.
De terentio.

De uirgilio.

De marco
tullio.

Contra laurē
tium vallas.

Laurēti⁹ val
la fuit valde
inuidus.

Nota.

A rōe deuol
uit laurenti⁹
Nota oīa q̄
sequuntur.

Hieronym⁹.

Nota de me
ritis sancti
fimi Iſidori.

Ille respondit magnarū esse virium clauā herculis extorque
re de manu. S; 7 tullius qui in arte eloquētie stetit rex ora
torum 7 latine lingue illustrator: repetundarū accusat a gre
cis. Non mirū ergo si cōtra me parū homūculuz immunde
sues gruniant 7 pedibus margaritā conculcēt: cū aduersus
viros doctissimos: 7 qui glia inuidiā supare debuerāt liuor
exarferit. hec Hieronym⁹. ¶ Sunt alij qui dum in eloquen
tia volitāt inemores sui fiunt 7 a rōne deuoluunt. Iſti mul
tomagis fumos ac nebulas lectoribus spargunt q̄ aut pre
cepta salutē dare aut scolas spūſſancti ingredi valeāt. Quo
rum laurētius valla vnus est: totus vallatus vento 7 aura
humani fauoris. hic totus inuidia liuidus aduersus q̄ plu
rimos illustres viros in cōtumeliam prumpit. Nec erubuit
p̄ eruditissimū ac scitissimū Iſidorū ep̄m yspolēsez cur⁹ laus
7 gloria p̄ oē corpus ecclie resonat aulu temerario conuicia
multa euomere. Unde in elegantijs suis vbi tractat de p̄ti
bus orationis: dicit sic. Aut tres illi tanq̄ trium viri: de quo
rum p̄ncipatu mater eruditos querit. Donatus. Seruius.
Pascianus. quibus ego tm̄ tribuo: vt post eos quicunq; alijs
quid de latinitate scripserūt balbutire videant. Quorum p̄
mus est Iſidorus indoctorū arrogatissimus qui cū nihil sciz
at oīa precipit: post hunc papias. Alijs indoctiores hebrar
dus: hugutio: catholicon: hec ibi. Sed q̄tum rhetor noster
qui sibi videretur sniarum linum errauerit: satis liquet his q̄
aurea scripta illorum quibus detrahit diligentius inspece
rint. Aliter em̄ audita aliter visa narrantur. Quod em̄ dili
gentius ac melius intelligimus melius proferimus. Sunt
qui volunt magis ledere q̄ intelligere. Et sunt nōnulli: vt
ait hieronymus: qui in eo se doctos ostentare volunt si om̄
nium dicta lacerent. Idcirco admirari non desino quomodo
hic orator: totus in vituperationibus 7 eloquentia occupa
tus: 7 qui magis ornatum verborum q̄ profectum animarū
querit: sanctum Iſidorū mordere presumpserit. S; recordas
tus fui illius verbi esopi. Equari vult rana boui. Et iterum
animalia imperfecta mulce: aranee: vermes: pulices: ac cimi
ces: homini atq; ceteris animalibus perfectis infesta sunt.
Falsitas quoq; verborū eius facile agnoscitur: si quis recogi
tet sublimitatem doctrine atq; eminentiā scripturarū Iſi
dori. Fuit em̄ vir in diuinis scripturis eruditissimus: atq; in
secularibus litteris disertissimus: ingenio acutissim⁹ sensu
clarissimus: eloquio suauissimus: tam carmine q̄ prosa di

gnissimus ac copiosissimus: nō minus sanctitate q̄ doctrina insignis. Sic multa p̄clarissima volumina edidit. Nam scripsit aurea cōmentaria sup̄ totū testm̄ vetus ⁊ nouus. Et iterū de ortu ⁊ obitu sc̄d̄um libū vnū. Et ad sorores suam p̄ iudeos libros duos. Et soliloquiorū vl̄ synonymorū libros duos. Et de uiris illustribus libū vnū. De summo bono libros tres. De origine officiorū libros duos. De sc̄tissima trinitate libū vnū. De corpe ⁊ sanguine xp̄i libū vnū. De officio misse libri vnū. Decretū canonū libū vnū. De computo ⁊ natura rerum libū vnum. De pp̄ietate rerū librum vnus. Sermonū librum vnū. Ecclesiasticorū libū vnū. Zamērum penitētis libū vnū. De astronomia libū vnū. Hystoriā seu cronicam libros tres. De cosmographia libū vnū. De grammatica ⁊ uocabulis libū vnū. Allegoariarū quocq̄ librum vnū. De heresibus librus vnū. Ep̄larū ad diuersos librum vnum. Differentiarum librum vnam. Plura alia scripsit memoratu dignissima. Ex quo patet q̄rum Laurentius valla deliquerit qui tam preciosum monile ecclesie dei pedib⁹ consulcare presumpsit.

¶ Nota que sequuntur de platone.

Consequenter Plato philosophorum princeps qui fertilissime affecit est doctrinam socratis p̄ceptoris sui. Et qui omnium mortalium fuit sapientissimus: ut scribit valent⁹. Discipulū quocq̄ habuit aristotelē. xxiij. annis: ut ait Auerois. Sic Plato super cunctos philosophos dicitur diuinus eo q̄ totis reassumptis virib⁹ in rerū diuinā cōtemplatione erat eleuat⁹. An̄ augustin⁹ in. vii. li. cōfessionū se legisse in libris platonicoz asserit nō quidē his verbis: s̄ hoc idē oīno multis ac multiplicib⁹ rōnibus. In p̄ncipio erat s̄bum ⁊ s̄bum erat apud deū ⁊ deperat verbū. Vide ibi plura admiranda s̄ba de platone si vis: que scribit Augu. q̄bus datur intelli⁹ q̄te sublimitatis ac diuinitatis fuerit. Etiam plato multa dicitur cognouisse de diuinis scripturis: legens libros veteris testamenti quos inuenit in egypto. Inter cetera vidit librum genesis ⁊ exposuit aliquid eius. Vide sanctum Thomam in prima parte. q. lxxvi. ar. i. in responsione ad vltimum ar. Et iterus in. i. li. sententiarum di. iij. ar. iiij. Sic igit talis ac tantus philosophus inuidie stimulo nō euasit. Nam fert

p ij

Quot ⁊ quāta volumina edidit Fido rus.

Quare plato dicit diuinus.

Augustinus

Plato multa cognouit de sanctis scripturis. Sc̄tus tho. Nota.

¶ aristoteles p merito accepte discipline libros eius quos habere potuit cōburi fecit vt validius eū in scriptis suis impugnare posset. Idcirco dubito ne in plurib⁹ redarguat euz que forte nec plato dixit nec cogitauit. Potuit em̄ aristoteles hoc malū faciliter exeq̄: fultus fauore alexādrī magni q̄ adolescēs per q̄nquēniū creuit sub disciplina ei⁹. An̄ Iustinus abreuiator trogi pōpei in hystoria oim seculoz. li. xij. de alexādro dicit sic. Puer acerrim⁹ l'raruz studijs erudit⁹ fuit. Eracta pueritia per q̄nquēniū sub aristotele doctore inclyto oim p̄hoz creuit. Accepto deinde imperio regē se terraz oiz ac mūdi appellari iussit. Tantāq̄ fiducia suis militib⁹ fecit vt illo p̄sente null⁹ hostis arma: nec inermes timuerit. Itaq̄ cum nullo hostiū vnq̄ agressus est quē nō vicerit nullā obsedit vrbē quā nō expugnauerit: nullā gērē adijt quā nō calcauerit. hec iustin⁹. Ptz ex dictis q̄ plato fuit inuidia p̄secut⁹. ¶ Oigenes habuit plures emulos.

Iustinus de alexandro. Alexander fuit sub disciplina aristo.

¶ De philosphis taceā. An̄

ter doctores catholicos etiā hec putrida tabes inuidie semp virulētas pduxit radices. Sed videam⁹ de ouigene q̄tū fuerit dēribus inuide dilamar⁹. Fuit quippe vir maximi ac excellētis: simi ingenij: cui nec in sanctitate vite nec in studio ac eruditione diuinarum

Hieronym⁹.

Hieronym⁹. Nota de ouigene.

Oigenes erat pauper. Oigenes optabat mori p̄ fide xp̄i Oigenes erat sanctis: sine vite.

Scripturaz silis inuētus est. Dic vt testaf diuus hieronym⁹ ad p̄machū ⁊ oceanū. centūq̄nquagita annis ipm̄ hieronymū p̄cessit: natiōe alexādrin⁹ fuit: leonidis martyris fili⁹ clemētis alexādrini discipulus. Nota ergo sim hieronymū in libro de viris illustribus ⁊ alios scriptores catholicos. q̄ ouigenes q̄ ⁊ adamātius dicit decimo seueri pertinacis anno aduersum xp̄ianos persecutiōe mota ac leonide patre p̄ fide xp̄i martyrio coronato cum sex fratrib⁹ et matre vidua pauper relictus est annos natus circiter decez ⁊ septē. Substantiā autē omnē p̄pter xp̄i cōfessionē fiscus occupauerat sic vt vnde viuerēt amplius nihil haberēt. Erat tamen iam mirabilis in eo doctrina ⁊ fidei xp̄iane admirāda constātia. Proposuerat em̄ cū patre suo leonide p̄ fide mori: si matris fraude eum nō cōtingisset p̄seruari. Nam cū ad locū agonis patri mane deliberasset occurrere: sublati a matre noctu vestimētis ⁊ obseratis tabernaculi valuis domi cogitur rez

manere. Cum vero in virū creuisset agere vitā apostolicā in-
stituit et annūciāns in circuitu suo verbum de nudis pedi-
bus multis annis incessit: a vino et carnibus abstinuit. Ieiun-
ijs: vigilijs: orationibus: et cōtinuis diuinā scripturarum
studijs intentus fuit. Unam tñ tunicam induere cōsuevit
et omniū rerum mundanarū contemptor effectus: nihil de
crastino cogitabat. Amore castitatis vt mulieribus secure
auderet predicare se castrari fecit. Unde diuus hieronymus
ad pāmachium et oceanum in epistola que incipit. Ledule
quas misisti. ita inquit. Vult aliquis laudare originem: lau-
det et laudo. Magnus vir ab infantia fuit et vere matris fi-
lius. Alexandrie ecclesiasticam solam tenuit succedēs erudi-
tissimo viro clementi presbytero. Voluptates intantū fugit
vt zelo dei: sed non fm scientiam: ferro truncaret genitalia
calcavit auariciam: scripturas sanctas memoriter tenuit: et
in studio explanationis earum diebus desudauit et nocti-
bus. Nulle et eo amplius tractatus in ecclesia locutus est.
Edidit innumeros preterea cōmentarios: quis nostrum tan-
ta legere posset quāta ille descripsit? Quis ardētē in scriptu-
ris animū nō miretur: hec hieronymus. Vere magna et ad-
mirāda sunt que de origine diximus. Sed nescio quomodo
factū fuerit aut quid acciderit inter doctores catholicos vt
tam diuersa loquātur de eo: nunc bona nunc mala. Quidam
predicant illum virum optimū: alij vero pessimū fuisse. Et
sunt qui tenent eum sanctū: alij autem hereticū affirmant.
Unde sanctus Thomas. i. parte. q. xxiij. ar. i. in respōsione
ad primū argu. dicit qd origenes fuit fons arrianorū: qui po-
suerūt filium a parte esse in diuersitate substātie. Iterum in
prima parte. q. li. ar. i. in respōsione ad primū argumētū dicit
idem Thomas qd origenes deceptus fuit sequēs antiquoz
philosophorum opiniones. Iffidorus quoq; in. vi. libro ethi-
mo. c. vii. valde eum extollit et collaudat sic dicēs. Origenes
in scripturaz labore tam grecos qd latines operum suorum
numero superauit. Deniq; hieronymus ser milia librorum
eius legisse fatetur. Nec Iffidorus. Sed idē Iffidorus in. vii.
li. ethimo. c. iij. fortius eum deprimat quē antea laudauerit
ita inquiens. Originiani heretici ab origine auctore exorti
sunt dicētes qd nō possit filius videre patrem: nec spū sanctūs
filiū. Animas quoq; in mundi principio dicunt peccasse:
et pro diuersitate peccatoz e celis vsq; ad terras lapsas di-
uersa corpora quasi vincula meruisse: eaq; causa factū fuisse

Origenes
erat castissī-
me vite.

Hieronymus
de origine
dicit mira.
Origenes
ferro truncat
genitalia.

Origenes
multa edi-
dit volumina
De origine
diuersa di-
cunt docto-
res.

Sanctus
thomas

Iffidorus.

Iffidorus de
erroribus
originis.

Hieronym⁹
de origine et
trema sentit

Hieronym⁹
oquitur cō-
tra origines.

Hieronym⁹.

Hieronym⁹
directe inue-
nit i origenē

Hieronym⁹
expresse vo-
cat origenes
hereticum.

Hieronym⁹.

mūdum. hec Iſidorus. ¶ **D**iuus etiaꝝ hieronymus pater dō-
ctoz ꝛ sanctimonie atqꝫ pudicitie verus amator de origine
extrema videt sentire. Nam aliqui vsqꝫ ad astra extollit eū.
Aliqñ vero vsqꝫ ad inferos depimit. Sed videam⁹ aureas
sententias eius: prout calamo occurrūt. Idcirco cū hierony-
mus accusaret ab emulis suis eo qꝫ laudauerit origenē: tūc
scribens ad pāmachiū ꝛ oceanū epistolā superius allegatā
seipsum excusat ꝛ impingit ꝛtra originē dicēs. Laudauī in
terp̄rem nō dogmatistē: ingeniuū nō fidem: philosophū non
apostolū. qꝫ si volunt sup̄ origenē meū scire iudiciū legāt in
ecclesiastē cōmentarios. Replient in epla ad ephesios tria
volumina ꝛ intelligēt me semp̄ eius dogmatibus ꝛtraisse.
¶ **F**reruz hieronym⁹ in eadē dicit sic. Exerto credite quasi
christianus xpianis loquor. Si mihi credit origenista nūqꝫ
fui. Si nō creditis: nūc esse cessauī. Et in eadem iteruz sub-
iūgit sic. Nō ꝫsueui illoꝝ errorib⁹ insultare quoz miro inge-
nia. Ipse si adhuc viueret origenes irasceret vobis fauto-
ribus suis: ꝛ cum iacob diceret. Odiosum me fecistis in mū-
do. Et post pauca ita inquit. Illud vero qꝫ asserunt a qui-
busdam hereticis ꝛ maliuolis hoīb⁹ libros eius esse viola-
tos qꝫ ineptum sit. Hinc ꝫbari pōt quis prudentior: doctor:
eloquentior: eusebio ꝛ didimo assertoribus origenis inueni-
ri pōt: Quoz alter sex voluminibus defensionis eius scribēs
ita eum vt se sensisse cōfirmat. Alter sic eius errores nititur
excusare vt tamen illius esse fateatur: nō scriptis negans: s̄
sensum scribentis edisserens. Aliud est si qꝫ ab hereticis ad-
dita sunt: didim⁹ quasi bene dicta defendit. hec hieronym⁹.
¶ **E**tiam hieronym⁹ contra vigilantū in epistola que inci-
pit. Iustum q̄dem fuerat. dicit sic. Origenes hereticus quid
ad me qui illū in plerisqꝫ hereticū nā nego. Errauit de resur-
rectione corporis. Errauit de aiarum statu. De dyaboli peni-
tentia. Et quod his maius est filiū dei ꝛ spiritūsanctum in
commentarijs esaye seraphin esse restatus est. Si errasse nō
dicerem eum ꝛ hec quotidie nō anathematizārē: essem erro-
ris illius socius. Neqꝫ enim ita debem⁹ bona eius recipere
vt mala quozqꝫ suscipere cogamur. At idem ꝛ scripturas in
multis bene interpretatus est. ꝛ prophetarum obscura disse-
ruit. ꝛ tam noui qꝫ veteris testamenti reuelauit maxima sa-
cramenta. hec hieronymus. Si cupis plura scire de origine
vide hieronymū in epistola ad auitū de erroribus origenis.
Epistola incipit. Ante annos circiter decem. ¶ **F**rerū hiero-

onymus ad desiderium de precipuis ecclesiasticis scriptoribus
 Epistola incipit. Vis nunc acriter mihi frater desiderii. sic ait
 Oigenes adamantius altiora atque maiora cogitas potiusque
 ingenium ferre non sufficiens: aliud aliudque subnectit. Et cum
 hec nimio mentis ardore cogitasset: oneribus maioribus car
 ricabat se. Et cum sic incedere non posset ruina magna illuc
 deuolutus est. Et ruina eius pareret doctrinas per aliquas se
 ductiones in peras: multoque de via recta in aliam viam perdu
 rit: et venenum eius quasi tremulis vocibus syrenarumque canti
 cis plures necare potuit. Melior omnibus in bonis: peior in ma
 lis. Aliqua vero per eum secus viam seminata sunt. Multi ta
 men aliquos eius pessimos discipulos multa venenosa sub
 eius nomine edidisse testantur. hec hieronymus. Et ad trans
 quillum hieronymus de origene ait. Qui nimium ducuntur in
 eius amorem vel odium: mihi videntur illi maledicto pro
 phetico subiacere. Et illis qui ducunt bonum malum et ma
 lum bonum. Augustinus quoque in. xxi. lib. de ciuitate dei. c.
 xvij. affirmat origenem grauius errasse: sic dicens. Nunc iam
 cum misericordiis nostris agendum esse video et pacifice
 disputandum: qui vel omnibus illis hominibus quos iustissimum
 iudex dignos gehenne supplicio iudicabit: vel quibusdam
 eorum nolunt credere penam sempiternam futuram: sed post certi
 teorum metas pro cuiusque peccati quantitate: longioris siue
 breuioris eos inde existimant liberandos. Qua in re miseri
 cordior profecto fuit origenes qui et ipsum dyabolum et angelos
 eius post grauiora per meritis et diuturniora supplicia ex il
 lis cruciatibus eruendos: atque sociandos sanctis angelis cre
 didit. Sed illum et propter hoc et propter alia nonnulla: et maxi
 me propter alternantes sine cessatione beatitudines et miseri
 as et statutis seculorum interuallis ab istis ad illas: atque ab il
 lis ad istas itus ac reditur interminabiles: non immerito re
 probauit ecclesia. Quia et hoc quod misericors videbatur amiserit:
 faciendo sanctis veras miseras quibus penas luerent et fal
 sas beatitudines in quibus verum ac securum hoc est sine timo
 re certum sempiterni boni gaudium non haberent. hec augusti
 nus. Sunt alij doctores qui asserunt scripta origenis ab
 emulis siue ab hereticis deprauata. Unde Aymo episcopus
 halberstatensis ecclesie in saxonia: vir tam in diuinis scriptu
 ris quam secularibus litteris eruditissimus in libro de christianarum
 rerum memoria. loquens de origene sic dicit. Plurimum admi
 ri non sufficio quod vir tam illustis et tam aperte rebellas et ob
 p iij

Nota oia q
 sequuntur.

Hieronymus?

Augustinus
 de origene.

Augustinus
 dicit quod ori
 genes est res
 probatus ab
 ecclesia.

Aymo loqui
 tur in fauos
 rez origenis.

Hieronymus
videt loqui
in fauore or
genis.

inians hereticis deuolutus sit in tam notissimas heresim
seraphin in Isaia spiritus sanctus esse dixerit. Et in alio loco
de penitētia dyaboli scripserit: et de absolutione reproborum
post mille annos et alijs multis que sane fidei aduersantur
Cum tamen abstinentissime vite et castissime fuerit: et tam
preclare doctrine et lucidi sermonis. Ego sane salua fide pas
trum dixerim vt hoc vel nō scripserit: sed ab hereticis ob of
fuscandū nomen eius et famā maligne cōfecta est et nomine
eius intitulata. hec haymo. ¶ Faciūt ad hoc propositū vers
ba hieronymi de locis et nominibus hebraicarū questionū:
Epistola incipit. Cum in principijs librorum: vbi dicit sic.
De origine autem sileo cuius nomen et si parua licet compos
nere magnis: meo noie inuidiosus est. Hoc vnum dico: quia
vellem cum inuidia nominis eius: scientiā habere etiaz scri
pturarum. Flocipendēs ymagines vmbraſq; demonū: queſ
rustici Ozellum nomināt laruarum: quaz natura esse dicūt
terrere paruulos: et in angulis occurrere tenebrosiſ. hec hie
ronymus. Et dictis p̄z q̄trum potuerit: emulatio: inuidia:
malignitas: ac lingua dolosa cōtra originem. Nec mirandū
est si primus sine exemplo errauerit qui tot volumina sine
magistro precedēte explicauit. Nostrum tamen est: nedum
de origine sed de quibuscūq; scriptoribus cum sancta roma
na ecclesie sentire et superfluas opiniones contempnere.

Gregorius theologorū princeps: ac rethorū
lumen emulos habuit nequissimos.

Agnus etiaz gregorius magnos

habuit emulos qui post mortē suā manus
posuerūt ad comburēdū libros suos. Naz
dicitur in eius legēda. Cum quidā inuidi
quosdā libros eius cōburissent et ad alios
comburēdos anhelarēt: petrus dyaconus

eius obstitit dicens. Immane sacrilegiū esse tanti patris
libros cōburere sup cuius caput dictātis ipse spiritū sc̄m in
specie colūbe sepissime cōsperit. In hāc vero or̄ in eos prouo
casse sentētiā. Et si qd̄ dixerat iurādo p̄firmās: mox trino
meruisset ipsi a libroꝝ erustione cessarēt. Aliter cū cōbustio
ribus manū daret. Itaq; cū euāgelij in ābone ascēdēs mor
vt gregoriane sc̄titati testimoniū dedit: inf̄ s̄ba sp̄m efflauit:

Thomas splēdor ecclie et doctor: an
gelicus caninos dentes passus est,

Nota d̄ sc̄to
gregorio.

Splendor quoque christiane religionis thomas de aquino qui sapientia sua vniuersalē illustrauit ecclesiā: in cuius laudem quicquid dixerō minime profecto est quod dignitas sua mereat. Nihilominus nec ipse labia iniqua: latrantes ac rabidos canes eua- dere potuit. Hic enim fuit origine illustris amator sapientie ardentissimus: vas spiritus sancti. Vir tam in diuinis scripturis quam secularibus litteris plenissime eruditus: sermone disertissimus: eloquio facilis: immo clarissimus: sensu profundissimus: vita ac conversatione sanctissimus. In quo infusus est quicquid naturaliter est capax humani generis. Tanta enim et admiranda volumina scripsit ut merito stupor in humano genere dici possit. Lege obsecro aureas summam theologie in qua pene tot sunt miracula quot determinant dubia: tot sacramenta quot soluntur argumenta. In quattuor enim voluminibus distinguitur in quibus omnia patriarcharum oracula: prophetarum testimonia: apostolorum dicta: diuinarum scripturarum fundamenta: spiritus sancti carismata: tam clare: tam dilucide: tamque profunde explicantur ut videatur totus in certamine positus. Quod iterum consideranda diligenter: et obserua cautius: quattuor libros sententiarum ac cetera pene innumerabilia opera que scripsit efficacissime: precipueque summam illam mirabilem contra gentiles. In quibus clare ostenditur quod subtilis artifex fuerit: et quod prudens in cunctis testimoniis quae sumit tam de veteri quam nouo testamento. Nam ubique respexeris fulmina sunt. Nihil insolutum: nihil indeterminatum relinquitur: sed radiciter heret in causa: carpit omne quod tetigerit atque de fonte purissimo eterne sapientie tanquam verum atque euangelicum dispensator: noua ac vetera sic dilucidat: sic explanat: ut cunctos scriptores ecclesie dei superare videatur. Quis tanta posset legere quanta ille scripsit? Idcirco in sacro baptismate Thomas decemissime nominatus est: ut cunctis daretur intelligi quod ipse futurus esset diuine sapientie abyssus profundissima. Nominatio enim quae imponitur diuinitus: aliquid: ut ipse doctor in. iiij. pte. q. xxxvij. ar. ij. testatur semper significat aliquid gratuitum donum eis diuinitus datum. Sicut bene. xvij. c. dictum est abrahe appellaberis abraham: quia patrem multarum gentium constitui te. Et Math. xvi. c. dictum est Petro. Tu es petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Quia igitur huic scriptissimo doctori sapientie plenitudo erat tribuenda: ideo aptissime Thomas nuncupatus est: ut

Nota oia que sequuntur.

Thomas diuinitus nominatus est et quare.

Urbanus papa de sancto thoma magna dicit.

Innocentius papa in fauorem sancti thome mirabiliter scribit.

Hieronymus.

nomine effectui iugeres. Huius preterea nobilissimi doctoris sapientia approbata et confirmata fuit per diuersos sumos pontifices. Unde urbanus papa in bulla quam archiepiscopo tholosano et cancellario ecclesie tholosane ac vniuersis magistris et doctoribus ceterisque clericis et laicis in ciuitate et puincia tholosana commorantibus direxit. Post mirificas laudes in fauorem doctrine sancti thome. Ita subiugit. Vltimum insuper et tenore presentium vobis iniungimus: vt dicti beati thome doctrinam tam veridicam et catholicam sectemini: eamque studeatis totis viribus ampliare. hec ibi. Etiam innocentius papa in sermone qui incipit. Ecce vltus quam salomō hic. loquens de sancto doctore thoma de aquino. Ita inquit. Huius doctoris sapientia pre ceteris excepta canonica: habet proprietatem verborum: modum dicendorum: veritatem sententiarum. Ita vt nunquam qui eum tenuit inueniat a tramite veritatis deuiasse: et qui eum impugnauit semper fuit de veritate suspectus: hec innocentius. Etant ergo nunc emuloderiorum suorum: compleant in finis sui damnatione sensuri. Nam acuerunt linguas suas sicut serpentes: venenum aspidum sub labijs eorum. Sed sagitte paruulorum facte sunt plage eorum: et infirmate sunt contra eum lingue eorum. Hinc diuus hieronymus ad pammachium in defensione librorum contra iouinianum: sic ait. Inuente sunt plarine familie et sciole tantum ad detrahendum: qui in eos se doctos ostentare velint si omnium dicta lacerent. Item hieronymus de locis et nominibus hebraicarum questionum. Epistola incipit. Cum in principijs librorum dicit sic. Semper enim in propatulo fortitudo emulos habet feriuntque summos fulgura motes. Et ad augustinum hieronymus ita inquit. Puerilis est ianctantie quod olim facere consueuerant adolescentuli accusando illustres viros: suo nomini famam querere.

Pater doctorum hieronymus rabidos habuit detractores. Audi precor querelas eiusdem,

Et iterum pater doctorum diuus hieronymus in cuius laudem augustinus inquit. Nemo hominum sciuit que hieronymus ignorauit. Pro cuius honore et gloria minus est omne quod dicimus etiam moribus emulorum multiplex veritas est. Sed nota per reuerentiam tante scitatis ac beatitudinis que sacra eloquia ante hieronymum varios habuerunt interpretes

potuit colligere potui ab Iſidoro in. vi. lib. ethimo. ca. iij. et ab alijs ſcriptouibus catholicis. Nam p̄mo ante incarnatio nē xp̄i annis trecentis quadraginta vno ſeptuaginta inter pretes floruerunt: q̄ p̄mo ſcripturas veteris teſtamēti de hebreo in grecū tranſtulerūt. ¶ Sec̄do poſt aſcenſionē dñi ānis centū viginti quattuor aquila ſecūdam trāſlationē edidit. ¶ Tertio poſt aquilā ānis quadragintatribus theodocion aliā editionem fecit. ¶ Quarto poſt theodocionē annis triginta ſymacus aliā edidit. Nota hic q̄ theodocion & ſymacus ambo fuerūt iudei p̄ſeliti. Dicūtur autē cōiter p̄ſeliti q̄ de gentibus ad ritum iudeoz ſunt conuerſi. ¶ Quinto poſt ſymacū annis octo vulgariſ illa interpretatio inuenta eſt hic roſolymis. Et q̄ auctor eius nō apparet ideo ſine interpretis noie quinta editio: vel vulgata editio nūcupatur. ¶ Sexto poſt hanc vulgatā editionem annis fere decē octo. Athanus grecoꝝ Origenes ſextā & ſeptimā editionē miro labore reperit. Nā corerit ſeptuaginta interpretes cū Aſterico & Obelo Poſtmodū ſine his aliā edidit interpretationē. Vi ergo ſunt qui ſcripturas ſacras de hebreo in grecū verterūt. Sed latinorū interpretum q̄ de greco in latinū tranſtulerunt vt meminit Auguſtin⁹ quaſi infinitus eſt numerus. Multi em̄ ſcio li vtriuſq̄ lingue in p̄mitiua eccleſia de greco tranſtulerunt in latinū: q̄ ſicut ait Auguſtinus. P̄mus fidei t̄palib⁹ ad cuius manus venit codex grecus q̄ aliquātulū ſibi vtriuſq̄ lingue peritiā ſenſit auſus eſt ſtatim interpretari. Atq̄ in de accidit innumerabiles apud latinōs extiſſe interpretes. De hebreo autē in latinū eloquiū tantūmodo diuus hieronymus ſacra eloquia tranſtulit: cui⁹ interpretatio honore & gloria cunctis preponitur. Hinc Iſidorus in. vi. lib. ethymolo. c. iij. dicit ſic. P̄ſbyter quoq̄ Hieronym⁹ triū linguarum peritus ex hebreo in latinū eloquiū eaſdem ſcripturas conuertit eloquēterq̄ tranſſudit. Cui⁹ interpretatio mento ceteris ante fertur. Nam eſt et verboꝝ tenatior & perſpicuitate ſententię clarior. Atq̄ vt pote a xp̄iano interprete verior. hec Iſidorus. Propterea Hieronym⁹ in epiſtola ad cromaſium & heliodoz epiſcopos de libris Salomonis ita inquit. Si cui ſane ſeptuaginta interpretum magis editio placet habet eam a nobis olim emendatam. Neq̄ em̄ noua ſic curdimus vt vetera deſtruam⁹. Et tamen cum diligentiffime legerit ſciat magis noſtra ſcripta intelligi: que nō in tertium vas tranſſuſa coacuerint: ſed ſtatim de p̄ſio puriffime emē.

Iſidorus.

Septuaginta interpretes floruerunt.
Aquila.
Theodoci⁹
Symacus.

Vulgata editio.

Origenes

Nota p̄ſes interpretes.

Auguſtinus

Sol⁹ hieronymus de hebreo biblias in latinū trāſtulit.

Iſidorus in laudē hieronymi.

Hieronym⁹ de ſeipſo loquitur.

Hieronymus
psalterium dis-
tinxit per fe-
rias.

Hieronymus
epistolas et eu-
gelia ordina-
uit.

Hieronymus
inuidie stimu-
lis laceratus.
Hieronymus
conqueritur de
emulis suis.

Hieronymus
conqueritur.

Hieronymus
conqueritur.

data teste suum sapore seruauerint. hec Hieronymus. ¶ Etiam
scire debes quod olim in ecclesia vnusquisque cantabat quod vo-
lebat: ideo Theodosius imperator vir immense religiostras-
tis: christo et ecclesie fidelissimus. Rogauit papam Damasum
ut alicui viro docto ecclesiasticum officium committeret ordina-
dum. Ipse autem sciens Hieronymum tam in lingua latina quam
greca et hebraica perfectum: atque in omni scientia ac virtute
summum: eidem commisit dictum officium. Hieronymus ergo psalte-
rium per ferias distinxit: atque ynicuique ferie proprium nocturnum
assignauit. Et cum gloria patri et filio et spiritui sancto: in fine
cuiuslibet psalmi dicendum instituit. Deinde epistolas et euange-
lia per anni circulum decemadas: ceteraque ad officium pertinen-
tia propter cantum rationabiliter ordinauit. Misitque omnia de bethleem
ad summum pontificem: et tam a papa quam a cardinalibus fuit ap-
probatum ac perpetuo auctoritatum. Tandem Hieronymus in ore spe-
lunce ubi dominus iesus christus iacuit monumentum sibi construxit in
quo expletis. xxxvij. annis et mensibus sex: sepultus fuit. Ex dis-
cretis partibus quantum teneatur christiana religio patri doctorum Hieronymo
qui tot ac tanta mirabilia ob reuerentiam orthodoxe fidei edis-
dit. ¶ Sed quantum inuidie stimulis hic tam excellens doctor
fuerit dilaceratus satis liquet ei que aurea scripta sua lustrauerit.
¶ Non scribens ad Pamachium in defensione librorum contra Iou-
nianum. Non intitulat epistola: sed Apologeticam ad Pamachium que
incipit sic. quod ad te hucusque non scripsi causa fuit silentium tuum
ita inquit. Si rustici homines et vel rhetorice vel dyalctice ar-
tis ignari detraberent mihi: tribuerent veniam imperitie: nec ac-
cusatores reprehenderent ubi non voluntatem in culpa cernerent sed igno-
rantiam. Nunc vero cum deserti homines et liberalibus studiis erudi-
ti magis velint ledere quam intelligere breuiter a me responsum ha-
beant: corrigere eos debere peccata non reprehendere. hec Hieronymus
¶ Et ad principia virginum: et est principium epistole ita inquit. Scio
me principia in christo filia a plerisque reprehendi quod interdum scri-
bam ad mulieres et fragiliorum sexum manibus preferas. Et idcirco
debeo primum obtretratores meis respondere et sic venire
ad disputacionem quam rogasti. Si viri de scripturis quere-
rent mulieribus non loquerer. hec Hieronymus. ¶ Iterum Hiero-
nymus de locis et nominibus hebraicorum questionum: epistola inci-
pit. Cum in principibus librorum dicit sic. Adde vero percul ab vbi-
bus foro: litibus: turbie: remotum: sic quoque ut Quilianus ait
latentem inuenit inuidia. ¶ Etiam Hieronymus ad virginem
exules: epistola incipit. Si deus ac dominus noster iesus christus

fic ait. Sed dicit aliquis. Quisquis vitare inuidiā cupit ti-
 meat pluribus innotescere vel placere. Ecce iustus abel nul-
 los habuit quibus innotesceret vel placeret: et tamen inui-
 die odium vitare nō potuit. Errat enim quicūq; absq; hoim
 amicitijs contrahi nō posse opinatur inuidiā: cum illa non
 tam humanas amicitias q̄ solam dei amicitia persequatur
 hec Hieronimus. ¶ Et in prologo super Josue sic dicit. Nos
 ad patriam festinantes mortiferos sirenarum cantus surda
 debemus aure transire. ¶ Et iterum ad Asellam virgines in
 epistola que icipit. Si tibi putes gratias a me referri posse
 dicit sic. Licet me sceleratū quidā putent ⁊ flagitijs meis, ob-
 rutum et pro peccatis meis etiam hec parua sint tamen tu
 bene facis: qui ex tua mente etiam malos bonos putas. Pe-
 nulosum quippe est de seruo alterius iudicare ⁊ nō facilis
 venia praua dixisse de rectes. Veniet veniet illa dies ⁊ meū
 dolebis ardore nō pauco. Ego probrosus: ego versi pellis et
 lubricus: ego mendax ⁊ sathane arte deceptus. Quid est tu-
 tius: hoc vel credidisse vel finnisse de insonitibus. An etiam
 de noxijs credere noluisse: Osculabātur quidā mihi manus
 ⁊ ore vitupereo detrahebāt: dolebāt labijs: corde gaudebāt
 futuro cum eis iudicio referabat. Alius incessum meū calū-
 niabatur ⁊ risum. Ille vultui detrahebat. Dic in simplicita-
 te aliud suspicabas. Pene certe triēnio cū eis viri multa me
 virginū crebro turba circūdedit diuinos libros vt potui nō
 nullos sepe disserui. Lectio assiduitatē: assiduitas famula-
 ritatem: familiaritas fiduciam fecerat. Dicant quid vnq̄ in
 me aliter senserunt q̄ xpianum decebat: Dicant si pecunias
 cuiusq; accepi: si munera parua vel magna non sperni: In
 manu mea es alicuius insonuit: Obliqu⁹ sermo: oculus pe-
 tulans fuit: Nihil aliud mihi obijcit nisi sensus meus ⁊ hoc
 nūq̄ obijcet: nisi cum hierosolymā Paula pficiscit. Isti cre-
 diderunt mentiēti cur nō credunt neganti: Idem est homo
 qui fuerat fatē insonitem: qui dudum noxiū predicabat. Et
 certe vitarē magis exprimūt tormēta q̄ risus: nisi q̄ facili⁹
 creditur: quod aut fictū libēter audir: aut nō fictum vt fin-
 gatur impellit. Anteq̄ domū sancte Paule noscerē totius
 in me vrbis studia cōsonabant: oim pene iudicio dignū sum
 mo sacerdotio decernebar. Beate memorie Damasus meus
 sermo erat dicebar sanctus: dicebar humilis ⁊ discretus. Nū
 quid domū alicuius lasciuiois ingressus sum? Nūquid me

Hieronym⁹.

Hieronym⁹
 graues facit
 querelas.
 Nota omnia.

Hieronym⁹
 recitando.
 Obiectio
 emulorū tra
 hieronymū.

Insurgunt
 emuli cōtra
 hieronymū ⁊
 quare.
 Cōstātia hie
 ronimi mira-
 bilis.

Sola paula
inclinat hie-
ronymū suo
merito.

Patiētia hie-
ronymi p̄tra
emulos.

Deronymus

Adhuc nunc
sunt scribe et
pharisei i ec-
clesia ⁊ quō.

Hieronymus?

Patiēter fer-
re debemus
detractores
exēplo xp̄i.
Nota.

vestes serice: nitētes gemme: picta facies: auri rapuit ambi-
tio. Nulla fuit aliquando matronarū rome que meam pos-
set edomare mentes: nisi lugens atq; ieiunans Paula squa-
lens sordibus fletibus pene cecata: quā cōtinuis noctibus
domini misericordiā deprecantem: sol sepe deprehendit. Cu-
ius canticum psalmista: sermo euangeliuz: delitie continen-
tia: vita ieiunium. Nulla me potuit aliquādo delectare: nisi
illa quam manducantem non vidi. Sed postq̄ eam p̄ sue
merito castitatis. venerari: colere. suscipere cepi: omnes ili-
co me deseruere virtutes. O inuidia p̄imum mordax tui. O
sathane caliditas semp̄ sancta persequeris. Et sequitur ad
predicta sic. Gratias autē ago deo meo q̄ d̄ginus sum quē
mundus oderit. Maleficū me quidam garrunt: titulus fi-
dei seruus agnosco. Magum vocāt ⁊ iudei dñm meum. Se-
ductor ⁊ apostolus dictus est. Temptatio me nō apprehen-
dat nisi humana. Quotā partem angustiārū perpeffus sum
qui cruci milito. Infamiam falsi criminis importabunt. Sz
scio per bonam ⁊ malam famam peruenire ad regna celozū
hec omnia vitronimus. ¶ Frerum hieronymus in episto-
la ad oceanum consolatoria: que incipit. Diuersozū oppro-
briozū tribulationes: ita inquit. Irridebant enim scribe ⁊
pharisei xp̄m q̄ diuitias contēpserit: sicut scriptuz est. Hec
audientes scribe ⁊ pharisei qui erant avari irridebant eum.
Habemus ⁊ nos scribas: habemus etiam ⁊ phariseos q̄ nūc
chusti discipulos spernentes diuitias irident: sicut illi iri-
dere dñm ⁊ magistrum. Sed dicendū est eis quod illis tunc
temporis dictū est. Eos estis qui iustificauistis vos coram
hoibz: q̄ hoibus altum est. Abominatio est apud deum:
¶ Et iteruz ibidē sequitur sic. Non oportet ergo nos quozū
dam risu v̄l subsannatione conteri: cum etiam ip̄m dominū
a talibus nō ignoramus irrisum. Sz exultare potius ⁊ gau-
dere debemus: si ⁊ nos illa oia que ⁊ dñs noster ante pertu-
lit pferamus: recepturi etiam pro ipsa subsannatione mer-
cedem: quia nihil est q̄ nobis pro chusti nomine sine p̄mio
irrogetur. Vide ergo q̄ beati sunt atq; felices quibus etiā
insipientiū risus p̄ficit ad salutē. Ita etem dominus dilige-
tes se diligit. Ita se timētes honorat: vt nec irrideri eos gra-
tuito sinat: q̄bus ⁊ p̄ subsannatibus retribuet v̄l rionē. Hec
igitur tu sapiens sanctaq; anima vite insipientium ⁊ infide-
lium fabulis terrearis: quo minus ea que legis sunt facias.
Neq; de gehenne ignibus nos hoim fabule poterūt libera

re vel rñus: sed xpi timor atq; iusticia. hec Hieronymus. Et dicitur liquet q̄tum inuidie stimulis Hieronymus Thomas Gregorius ac ceteri illustres viri persecuti fuerint. ¶ Pro cōclusionone igitur scire debes q̄ inuidia s̄m robertū holzoth est toxicus charitatis: ostiū iniquitatis: et putredo sanitatis. Primo dicitur inuidia toxicū charitatis: q; nisi inuidia esset qui libet de bono alterius gauderet: et de malo alterius doleret. Quia hoc est p̄pau charitatis. ¶ An̄ Augustinus super Johānē ait. Tolle inuidiā et tuū est q̄d habeo: tolle inuidiā et meum est quod habes. ¶ An̄ glosa super illud Psal. xlv. c. Ego dñs formans lucem et creans tenebras dicit. Quod est vita serpētis mors est homini: sicut est venenū. Et e contra: humor aqueus: id est salua: est vita hoīs: et est mors serpentis. Similiter illud quod est vita virtuosi et boni hominis est mors inuido. Et quod est in bono viro mors vel dānus est inuido vita. ¶ Secūdo inuidia est ostium iniquitatis. Per hanc enim mors intravit in mundū. vnde Sapientie. ij. c. dicitur. Inuidia autem dyaboli mors introiit in orbem terrarū: imitantur autem illū qui sunt ex parte illius. Per hanc occasus est Abel a cayn: et Jacob tribulatus ab Esau. Joseph venditus a fratribus. David p̄secutus a Saule. Per inuidiā pcurat est lapsus mūdi: et christus traditus est a iudeis. vñ Math. xxvij. c. dicitur. Sciebat enim pylatus q̄ per inuidiā tradidissent eum. Istud ostium iniquitatis inuidie fere nullus p̄t vitare. Hinc Seneca in lib. de moribus ait. Et si nullos inimicos tibi fecit iniuria multos tñ fecit inuidia. Hinc etiam Augustinus in primo lib. de doctrina christiana ait. Inuidia vitium dyabolicū est: quo solum dyabolus reus est: et inexpiabiliter reus. Non enim dyabolo dicitur: vt damnet. Adulterium cōmisisti: furtum fecisti: villam alienam rapuisti: sed homini stanti inuidisti. hec Augustinus. ¶ Tertio inuidia est vitium vel putredo sanitatis. vnde Prouerbiourū xiiij. c. dicit. Ira carniū sanitas cordis: putredo oculum inuidia. Quod verbum pertractās Gregorius in. v. lib. moral. c. xxxiiij. dicit s̄c. Quid enim per vitam carnis nisi infirma quedam ac tenera. Et quid per ossa nisi fortia acta signatur. Et plerūq; contingit vt quidam cum vera cordis innocētia in nonnullis suis actibus infirmi videātur. Quidā vero itaq; quedā ante humanos oculos robusta exerceāt: sed tñ erga alioꝝ bona int̄ inuidie pestilētia tabescāt. Vñ ergo d̄r. Ira carniū sanitas cordis: q; si mēt̄ innocētia custodit: etiam si

Nota tria d̄ p̄cō inuidie
Inuidia est
toxicū carita
tis.

Inuidia est
ostiū iniquitatis.
Abel: iacob:
ioseph: dō
et ceteri imo
xps p̄ inuidiā
traditus est.

Seneca.

Augustinus

Inuidia est
putredo sa
nitatis.

Gregorius.

qua foris infirma sunt quādoq; roborātur. Et recte subdit.
 Putredo ossium inuidia: q; per liuoris vicium ante dei oculos
 pereunt: etiam fortia acta virtutū. Ossa quippe per inui-
 diam putrescere est: quedā etiā robusta deperire. hec grego-
 rius. Est igitur inuidia iustissimū vicium: q; est in sui aucto-
 rem reciproca. Vñ hugo de sancto victore. Iustus inuidia
 nihil quia prius ipsum auctore punit cor cruciatq; suum:
 Et basilius ait. Sicut rubigo ferrū sic inuidia aiam de qua
 nascitur corūpit. Et ideo maximā iniuriā faceret deus inui-
 do si poneret eum in celo: q; est ibi summa felicitas in profi-
 mo. ⁊ per pñs summū nocumētū esset inuido si deus poneret
 eum in celo: cū inuidia sit tristitia aliene felicitatis. Et
 ideo inuidus erit locatus in inferno vbi nihil videbit cui in-
 uidere poterit. Propterea gregori⁹ cupiēs valde nos ab isto
 vicio purgari in. v. li. mora. ca. xxxiiij. dicit sic. Sed qualiter
 inuidia eruarur intinem⁹. Difficile nāq; est vt hoc alteri nō
 inuideat: qđ adipisci alter exoptat: q; qcquid tēporale per-
 cipitur: tanto fit minus singulis q̄to diuiditur in multis.
 Et idcirco desiderātis mentē liuor ex cruciat: quia hoc quod
 appetit aut fundit⁹ alter accipiens adimit: aut a q̄ritate re-
 stringit. Qui ergo liuoris peste plene carere desiderat: illam
 hereditatē diligat quam coheredū numerus non angustat.
 Que ⁊ oibus vna est ⁊ singulis tota: q̄ tāto largior esse ostē-
 ditur q̄to ad hanc percipiētū multitudo dilatat. hec grego-
 rius. Sūt quippe inuidi merito ⁊ virtute ceteris inferiores.
 Et q̄uis minus valeat tamē semp obūbrare nititur melio-
 res. Eomodo quo inferior planeta eclipsat superiorē. Ut p̄t̄
 ad sensum de luna que si sup idem emisperiū se opponat in-
 ter nos ⁊ solē: facit eclipsim in sole. Vñc lactantius in. vi. li.
 diuinax institutionū. ca. iiij. dicit sic. Omnes em̄ quos cupis-
 ditas aut voluptas p̄cipites trahit inuidet ei qui virtutē
 capere potuit: ⁊ iniq; ferunt id habere aliquē quod ipsi non
 habent. Erit itaq; pauper humilis: immobilie subiectus in-
 iurie: ⁊ tamen omnia que amara sunt perferens. Et si paciē-
 tiam iugem. ad summuz illum gradum finemq; perdukerit
 dabitur ei corona virtutis ⁊ a deo pro laboribus quos in vlti-
 ma propter iusticiā pertulit immortalitate dotabitur. hec la-
 ctantius. His dictis nota duos versus qui sequuntur.
 Inuidus affligitur: susurrat: marmurat: odit.
 Detrahit: exultat: susurrat: marmurat: odit.

De peccato gula.

Hugo
 Basilius

Nota.
 Gregorius.
 Nō pōt cu-
 rari hō ab in-
 uidia.

Lactantius.

De eorum gule sicut Augustinum

est inordinata cibi auiditas: vlt' vt ait hugo
 gula est soli' corpis causa illecebrosus et aui
 dus ciborum appetit'. Vel gula est vorax eda
 citas nature finibus non contenta. Qui ergo
 ventri et gule' obediunt magis' animalium
 numero computantur quam hominum. In cunctis autem cibis et potibus consi
 derandum est non que voluptas: sed que requirit necessitas. Vnde
 Isidorus in .ii. li. de summo bono. c. xlii. dicit sic. Nam et philosophi di
 xerunt cibarius est venter vt trineat animam. non vt corumpat:
 qui nimium cibis vtuntur stomachus ventrem pascat: tanto ampli
 us sensum mentis obtundat. Nam greci dixerunt ex crasso ven
 tre subtilis sensum digni non posse. hec Isidorus. Ratio autem hu
 ius sine Isidori est: quia ex immoderata sumptione cibi et potus ascen
 dunt fumositates ad cerebrum ipsumque perturbant: et inde sequi
 tur inordinatio rationis: eo quod perturbatis inferioribus viribus corpora
 libus ipsa ratio impeditur. Sopito igitur gubernaculo. rationis per imo
 derantiam cibi et potus: facile generantur inique filie huius peccati
 Prima generatur ebrietas. i. subuersio rationis circa spiritus
 lia qui tollit gustum et deuotionem spiritus. Secunda generatur in
 epta leticia que est quedam lasciuia carnis siue gestus corporis in
 ordinatus lasciuia mentis demonstrans. Tercia generatur
 multiloquium siue loquacitas. homo enim saturatus cibo et potu
 verba non ponderat versus sequuntur detractiones: turpia verba: vi
 tuperia: iniurie et homini. Quarto generatur immundicia: quia ex
 vitio gule solet puenire vomitus ructus: fetor annelitus: et a
 lie libidinose immundicie. Quinto generatur scurrilitas que est que
 dam incoepositio siue deordinatio: siue iocularitas in exteriori
 bus membris que ad risum mouere solet proueniens ex defectu
 rationis: cuius est membra componere. Plura alia nocumenta et
 damna infert homini: et quo ad animam: et quo ad corpus vitium gule: de
 quibus vide pulchra motiua et aureas sententias hieronymi et alio
 rum doctorum vbi agit supra de quarto et quinto remedio con
 tra luxuriam. Sed per maiori recreatione languentis ac sitientis
 anime: ac per correctione vite melioris. Nota dicta sanctorum docto
 rum que sequuntur. In primis diuus hieronymus scribens ad
 rusticum monachum de vita monastica hortatur nos exemplo bea
 ti Pauli apostoli ad abstinentiam et macerationem carnis: que dires
 cre opponunt vitio gule. Epistola incipit. Nihil christiano felicius:
 vbi ita inquit. Has electionis in cuius christus peccato resonabat: ma
 cerat corpus et subijcit seruituti. Et tamen cernit naturalis carnis ar

Quid est gula.
 Augustinus
 Hugo.

Isidorus.

Immoderantia cibi et potus perturbat rationem.

Prima filia
 gula est ebe
 rudo mentis.
 Secunda inep
 ta leticia.
 Tercia loqu
 acitas.
 Quarta im
 mundicia.
 Quinta scur
 rilitas.

Hieronymus.

dozem sue repugnare sine: vt. qđ nō vult agere cōpellat. ⁊ quā
 si vin paries vociferat: ⁊ dicit. Miser ego hō quis me libera-
 bit de corpe mortis huius? Et tu te arbitraris absq; lapsu vul-
 nere posse trāsire. ¶ Et ad furiam ait hiero. O filia si apłs casti-
 gat corp? suū ⁊ in seruitutē redigit: qđo tu iuuecula adhuc in
 feruore iuuetutis posita dapib?: ⁊ vino plena poteris de casti-
 tate esse secura. ¶ Iterum hiero. ad nepotianū p̄byterum de
 vita clericor: parum ante finē eplē que incipit. Peris a me ne
 potiane charissime: ybi dicit sic. Tantū tibi ieiunioꝝ impo-
 nētz ferre potes: sint tibi ieiunia pura: casta: simplicia: mode-
 rata ⁊ nō supstitiosa. Quid pdest oleo non vesci: ⁊ molestias
 quāsdā difficultatesq; ciborum querere: caricas: pipir: nuce:
 palmar: fructus: flem: mel: pistacia: tota ortorum cultura ve-
 xatur: vt cibario nō vescamur: pane. Audio p̄terea quōsdā cou-
 tra rerum hōimq; naturā: aquam nō bibere: nec vesci pane: s;
 forbiciuncularū delicatas ⁊ contrita olera betariq; succū: nō
 calice forbere: sed concha. Prothpudor nō erubescimus istius
 modi ineptijs: nec redet supstitutionis. insup etiā famam absti-
 nentie in deitjs querimus fortissimū ieiunij est aqua ⁊ pa-
 nis. hec hieronymus. ¶ Consequēter Augustinus in. x. i. cōfesi-
 sionum sic ait. Voc me docuisti vt quēadmodū ad medicamē-
 ta: sic alimēta sumpturus accedā. Sed dum ad quietē satiera-
 tis transeo: in ipso transitu mihi insidiat laqueus cōcupiscen-
 tie. hec Augustinus. Et idem in regula ad clericos inquit. Car-
 nem vestram domare ieiunij ⁊ abstinentia esce ⁊ potus q̄tz
 valitudo p̄mittit. Et iterum Augustinus. Qui sic se a carnibus
 obtemperat vt alias escas ⁊ difficilioris p̄parationis ⁊ precij
 maioris inquirant multū errant: nō em̄ est hoc suscipere absti-
 nentiam: s; inuitare luxuriā. ¶ Deuotus quoq; Bernardus in
 sermone de octaua pasche: sic dicit. Quid pdest rēperare a vo-
 luptatib? ⁊ inuestigādis diuersitatibus cōplexionum: ciborū
 vanetatibus inquit ēdis: quotidianā expendere curā. Legu-
 mina inquit v̄tosa sunt. Laseus stomachū grauat. Lac capiti
 nocet: potū aque nō sustinet pect?: caules nutriunt melācolia
 coleram poti accendūt: pisces de stagno. aut de lutuosa aqua:
 mee penitus cōplexioni. nō cōgruunt. Quale hoc est vt in tor-
 tis fluuijs: agris: hortis: celarijs ve repenti vix possit qđ come-
 das. Puta te queso esse monachū nō medicum: nec de comple-
 xione iudicandū: sed de p̄fessione: hec Bernardus. ¶ Et paris-
 ter fons eloquentie Leo papa in sermone Johannis baptiste:
 qui incipit. Qui post illū circa medijs sermonis dicit sic. Due
 sunt abstinentie ⁊ crucis genera: vnum cogale ⁊ aliud spūale

Hieronymus.

Cōtra delica-
tos ⁊ supstiti-
osios.

Augustinus

Bernardus.
Nota p̄ gu-
losos ⁊ deli-
catos.Leo papa.
Due sunt ab-
stinētie et
crucis gene-
ra.

Unum a potu atq; epulis seipsum temperare: appetitu gula
 a delectationibus ⁊ mollissimis suauitatibus coherere. Ab
 his que p̄ actum ⁊ gustum visumq; decipiunt: sensum virili-
 ter reuocare ac violēter abstrahere. Alterum vero abstinentie
 ⁊ crucis genus est p̄ciosus atq; sublimius motus animi rege-
 re ⁊ p̄urbationes illius: modestie tranquillitate placere. Ire
 ac supbie impetus quasi feroceꝝ bestiaꝝ refrenare: litigare quo-
 tidie contra vitia sua: increpare se quadā censorsa auctoritate
 virtutis: ⁊ rixam quodammodo cum hoie interiore conferere.
 Preciosa hec in conspectu dñi: ⁊ gloriosa crux. Cogitatioes ma-
 las in potestatem redigere: voluntates pprias abnegare: eas
 q̄ interiori examinatione discutere ⁊ regentis imperio subiugare:
 a sermone atq; ope quo aia leditur tanq; a cibis notis
 abstinere: ⁊ sensum ab his que cōtraria sunt: sp̄a!i temperā-
 ria: sobriam custodire. hec qui facit p̄rupto passionis muro
 violenter ad celorum regna cōscendit. Vim itaq; sibi factura
 est anima vt palmarum laborum quam sibi subtrahi multis ini-
 micis aduersantibus sentit viribus contēdat eripere: hec leo.
 ¶ Ex dictis patet q̄ cibaria q̄ sumimꝝ nō sunt in vitio: sed vo-
 racitas: edacitas: auiritas: nimia: gulostas: ebrietas. Illece-
 brosa voluptas ⁊ appetitus inordinatus. Ideo sanctus Tho-
 mas in .ij. q. c. lviij. ar. i. dicit q̄ gula nō nominatꝝ quemlibet
 appetitum edendi ⁊ bibendi: sed inordinatū. Dicit autꝝ appeti-
 tus iō: dinatꝝ: ex eo q̄ recedit ab ordine rationis in quo bonū
 virtutis moralis consistit. Sic ergo vitium gula non consistit
 in substantia cibi: sed in concupiscentia non regulata ratione.
 Hinc Augustinus in glosa super illud ad Roma. xiiij. caplo.
 Noli p̄pter escam destruere opus dei: omnia quidam munda
 sunt: ita inquit. Non p̄pter porcum: sed p̄pter pomum mor-
 tem primus homo inuenit. Et Esau primatum suū nō p̄pter
 gallinam: sed p̄pter lenticulā pdidit. Scio enī noe oē genus
 carnis q̄ cibo eēt vsui māducare p̄cessum. Velya cibo carnis
 refectā. Josiem mirabili abstinentia pditum aialibus: id est lo-
 cultis in escam cedentibus non fuisse pollutum. Et scio esau
 lenticule concupiscentia deceptum. Et dauid p̄pter aque des-
 siderium a seipso reprehensum. Et regem nostrum nō de carne
 sed de pane temptatus. hec Augustinus. ¶ Nota ergo ad ma-
 iorem intelligentiam huius peccati s̄m sanctum Thomaz in
 ij. q. c. lviij. ar. ij. vbi querit vtrū gula sit maximiū peccato-
 rum: vbi dicit q̄ grauitas alicuius peccati potest tripliciter
 considerari. Primo quidem et principaliter s̄m materiam in
 qua peccatur. Et sic peccata que sunt circa res diuinas sunt

Nota oia q̄
 sequuntur.

Sanctꝝ tho.

Augustinus

Nota verba
 augustini.

Sanctꝝ tho.
 Grauitas
 pcti tripliciter
 pōt conside-
 rari.

maxima. Unde fm b̄ vitium gule nō ē maximū. Est em̄ circa ea que ad sustentationē corpis spectāt. Sc̄do cōsideratur ex pte peccātis: fm̄ hoc pctm̄ gule magis alleuiat q̄ aggrauat: tuz ppter necessitatē sumptionis ciboz: tum etiā ppter difficultatem discernēdi ⁊ moderādi id qd̄ in talibus dūenit. Tertio vero modo ex pte effect⁹ consequentis: ⁊ fm̄ hoc vitium gule bz quādam magnitudinez inq̄trum ex ea occasionantur diuersa peccata. hec Thomas.

¶ Quot nocumenta sequuntur ex vitio gule.

¶ Ed videamus quos effectus aut

qualia nocumēta pducit vitium gule. ¶ Primo gula eicit hoīem de paradiso. Exemplum de adam q̄ ppter esum pomi eiectus fuit de paradiso terrestri: vt patet geneb. iij. ca. Rectius tñ dicit fm̄ Tho. vbi supra in respōsione ad primū argu. q̄ adam expulsus est de paradiso ppter superbiam ex qua pcessit ad actum gule. ¶ Sc̄do ppter gulam factum fuit diluuiū sup̄ terrā in diebus noe. iuxta illud Ezechielis. xvi. c. vbi dicit. Nec fuit iniquitas sodomie sororis tue saturatio panis ⁊ habundātia. Intellige fm̄ Tho. vbi supra q̄ diluuium ⁊ pena sodomoz sunt inducta ppter pctā luxuriez: s; ex gula occasionata. Tertio gula pdere facit bona spūalia. Hoc figuratū fuit in Esau Gene. xv. c. vbi legitur q̄ Esau p cibo vendidit p̄mogenita sua fratri suo Jacob. ¶ Quarto gula luxuriā inducit: vt pz de loth de quo legitur gene. xix. c. q̄ inebriatus fuit a filiabus suis: ⁊ deinde dormiuit cum eis ex quibus habuit duos filios: ex maiore genuit moab qui fuit pater moabitaz. Minoris hō filia peperit ammon qui fuit pater ammonitarum. ¶ Quinto gula perficit homicidium: vt patet de Jobe baptista cuius mors inordinata fuit. qm̄ herodes natalis sui cenā fecit p̄ncipibus tribunis ⁊ primis galilee Tunc em̄ filia herodiadis instigāte matre postulauit in disco caput Jobis baptiste: vt dicit Marci. vi. c. ¶ Sexto gula inducit mortē nature. Gene. ij. c. In qua: unq; die comederis ex eo morte morieris. Ecclesiastici. xxxij. c. Propter crapulā multi obierūt: qui aut̄ abstinens est adiiciet vitā. ¶ Septimo gula inducit mortē culpe. hinc Paulus. i. ad Thimo. iij. c. ait. Vis dua in delitijs viuēs mortua est. Et ambrosius in sm̄one. xl. ait. Fames amica virginitati est inimica lasciuie. Saturitas hō castitatē pdigit: nutrit illecebrā. ¶ Octauo gula inducit mortē geheme: vt patet de diuite epulone qui induebat pur

Sc̄m nocumentum.

Nota.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum

Septimum.

Octannm.

pura & bysso & epulabatur quotidie splendide. Sed tandē mortuus est hic diues & sepultus in inferno. Luce. xvi. c. ¶ Nono inducit rebellionem carnis. Est em̄ caro nostra velut serua: rō aut̄ velut dñā. Qū ergo laute delicate vel inordinate nutrit corp⁹ rebellat & repugnat rōni. Ideo p̄uēt. xix. c. Qui delicatē nutrit seruū suū: postea sentiet eū prumacem. Si aut̄ scire vis quot sunt spēs gule lege versus sequentes.
Gula nimis laute: preponere vel studiose.
Zeta nimis: & inepte loquat: scurrilia fonet.
Ebietas: ebes mentis: pollutio feda.

¶ De peccato ire.

Ra scdm̄ Isidorus in. l. li. ethimo.

dicat̄ ab vr̄ qđ est flāma: q̄ ira accēdit & inflāmat. Iracundus hō dictus q̄ accessō sanguine in furore cōpellit. Ideo ira h̄m̄ Augustinum est vl̄ciscendi libido. Vel h̄m̄ Cassiodorū ira est mot⁹ animi dicitatus ad penā. Vel h̄m̄ hu-

gonēz ira est subita animi tēpestas q̄ dum inordinate se dētūtit: cor hoīs ad insaniā p̄trahit. v̄l h̄m̄ Tho. in. ij. q. clvij. ar. ti. i. Ira pp̄ie est passio quedā appetitus sensitui a qua vis irascibilis denominat̄. Vel ira h̄m̄ Jobem damascenū: vt habet thomas in. i. ij. q. xlvij. ar. ij. est feruor ei⁹ qui circa cor est sanguinis ex euaporatiōe fellis. Idotus em̄ ire: vt dicit Tho. ibidem. causat̄ ex aliqua iniuria collata. Ideo appetit⁹ sensituius potissime tendit ad repellendū iniuriam p̄ appetitum vindicte: & ex hoc sequit̄ magna vehementia & impetuositas in motu ire. Et q̄ motus ire nō est p̄ modum retractionis cui p̄portionatur calor: cōsequenter fit motus ire causatiuus cuiusdam feruoris sanguinis & spiritūū circa cor qđ est instrumentum passionis anime: & sic p̄pter magnā p̄turbationē cordis que est intra: maxime apparēt in iratis inditia quedam in exterioribus mēbris. Vnc Gregorius in. v. li. moral. c. cxxi. dicit sic. Nam ire sue stimulus accensum cor palpirat: corpus trem̄it: lingua se p̄pedit: facies ignescit: exasperant̄ oculi: & nequaquā recognoscuntur noti. Ore quidem clamorem facit: sed sensus quid loquatur ignorat. hec Gregori⁹. ¶ Nota qđ ira subtrahit ab homine plura bona h̄m̄ Robertum holcoth in commento aureo super librum sapientie lectione. cxxv. Et alios doctores catholicos.

¶ Ira dehonēstat corporis dispositionem.

q̄ ij

Nonum.

Versus.

Quid est ira

Augustinus
Cassiodorus
Dugo.

Sanct⁹ tho.
Jobes da-
mascentis et
sanct⁹ Tho.
Nota.

Gregorius.

Robertus
holcoth.

Drimo ira destruit honestatē cor-

poralis dispositionis. Nam quācumq; psona sic pulchra ira: tñ subuertit & imutat oīa mēbra. An genarū rubor accendit: aut pallor nimis dehonēstat: lingua cespitat: et breuiter oēs corpis gestus p tremores immutant. De

Seneca.

hac etiā immutatiōe loquit Seneca in. ij. li. de ira sic dicens. Nihil eque pfuit iratis sicut intueri defoumitatē rei. s. ire. nā in ea facies turbatio: ora pulcherrima fedat: tonos vult? q; trāquillissimis redd it: linqut decor oīs iratos. Et sequitur. Qualē putas esse animū cuius ymago tam feda est. Jō dicit: quidā pbs q; iratis pfuit asperisse speculū vt ymago repulsisa ostēderet hōi suā defoumitatē: hec Seneca. Irenus in. iij. li. de ira inquit. Nulla facies fere q; trālibet agitet ē ita turpis sicut hōis ira flagrātis. Narrāt fabule q; minerua allqñ delectata est in musica tibiaz. Lum ḡ semel insufflaret tibias iuxta quendā fluuiū vidit buccas turpiter tumescētes: & statiz fistulas suas piccit. Minerua est dea sapiētie: & q; sapiētes interdum sunt indignātis nature: iuxta illud salomonis. Ecclesia. i. c. In multa sapiētia multa est indignatio. Ideo si sapiēs qñ q; p motū iracūdie tangit debet piderari indigentia sui status vt caueat ab iracūdia. hinc Hieronym⁹ ad demetriā ait. Quid iracūdo furor suus cōfert quē seuisim⁹ exagiatum stigmulis consciētie: ita ab oī pfilio ac mente deturbat vt dūz irascitur insanire credatur. hec Hieronymus.

Seneca.

Hieronym⁹.

¶ Ira impedit & obnubilat rationem.

Secundo ira impedit p̄tatem na-

turalis rōnis. Lum em̄ ira sit ebullitio sanguinis circa cor: ex illa ebullitione fumositates ascendūt q; obnubilāt oculū mētis: iuxta illud cathonis. Ira ipedit animū ne possit cernere vex: sicut aut̄ obnubilatō oculo corporali hō impingit faciliter in oē qd occur-

Aialis iracūda parit fetus suos imperfectos. Albert⁹ magnus d̄ vso Nota d̄ the: docto.

rit: sic obnubilatio oculo mentis hō facile impingit in omne: qd fuerit iniustū. Ideo oīa aialis iracūda fetus suos parit imperfectos: vt dicit Aristo. Sicut canis q; est iracund⁹ parit ceculos suos cecos. Et visus suos s̄l̄r parit frustrum carnis: q; si cut dicit magn⁹ Alb in. xij. li. de aialib⁹. Ursus est aial humis dū valde. iō visa in ptu pp̄t̄ humous habūdantiā parit fetus valde, incōpletū: iō diu lābit & fouet dōcē ad lineamētra pp̄t̄

deducat. Propterea fert de Theodosio imperatore q̄ cū eēt iratus ad iussa seuera nimis erat precipitās. Et iō p̄bs q̄dā admo-
nuit eū vt cū se iratū sentiret anteq̄ suam pferret. xxiiij. lras
alphabeti in seipm moiose diceret vt interim aliq̄liter refrige-
ratus qd̄ faciēdū eēt maturi⁹ possit discernere. hinc David in
psal. xx. ait. Conturbatus est in ira oculus me⁹ aia mea ⁊ vē-
ter meus. Nota q̄ in his verbis david pulchre ostendit tria
mal. q̄ ira facit in hoie. Prīmū malū est obnubilatio ratiōis.
Iō dicit cōturbat⁹ est in ira oculus me⁹. i. oculus rōnis: q̄ vt
dicit sc̄tūs thō. in. i. ij. q. xlvij. ar. iij. ira inter ceteras passiōes
manifesti⁹ ipedit iudiciū rōnis. Scd̄m malū est p̄uersitas sen-
sualitatis cū subiūgit dicēs. aia mea. i. aialitas mea. q. d. sensua-
litas turbata est. Tertiu⁹ tāḡif lubricitas memoriē. vñ addit.
⁊ venter me⁹. i. venter memoriē in quo cibus ⁊ pot⁹ sacre scri-
pture dz recipi ⁊ decoq̄ vt inde refundat nutrimentum mēbus
ecclie. Vñc diu⁹ hiero. sup isto psal. david sic ait. Cōturbat⁹
est in ira oculus me⁹ q̄ te cernebā. aia mea q̄ te diligebā. ⁊ ven-
ter me⁹ q̄ tui recordabar. hec oia turbata sunt ppter p̄ora de-
licta. hec hiero. Et iō dicit seneca. duo sunt q̄ maxime iudiciū
ipediūt. s. ira ⁊ festinātia. Et iā varro p̄bs dicere solebat. Im-
peritie signū est exigere cito fieri qd̄ difficillimū est. Et socra-
tes ait. Velox p̄liū sequi p̄nia. Propterea diabolus q̄ conti-
nue q̄rit seducere aias n̄as facit sicut piscator astutus q̄ qū
vult faciliter decipere pisces: turbat aquā: ⁊ tunc est securus
q̄ pisces nō poterūt p̄uidere rete suā. Eodē modo diabol⁹
facit in quacūq̄ congregatione hoim. Nā immittit turbatio-
nē p̄ aliquē iracūndum p̄ totā cōgregationē: ⁊ tūc deducit eos
ad pctā ⁊ malicias excogitandas sicut sibi placet sicq̄ totam
cōgregationē reddit turbatā. Etiam Alistoteles in. i. li. elen-
coꝝ dicit q̄ ira est cautela sp̄alis sophiste vt videlicet dispu-
tando locū suū puocet ad irā: q̄ ira ipedit animū ne possit
cernere verū. Iste sophista ē diabol⁹ de q̄ d̄ Eccli. xxxvij. cap.
Qui sophiste loquit̄ odibilis est. Vñc sophista semp̄ nititur ex-
citare hoies ad iracūdiam: riras: turbatiōes ⁊ diuisiones.

¶ Ira abreuiat vitam hominis.

Tertio ira minuit q̄titatez vitalis
duratiōis. Aialia em̄ q̄ sunt excessiue coleris-
ca sunt naturalis breuis vite: sicut maxie p̄z
de cane. Et hoc est qd̄ d̄ Eccli. xxx. c. zelus et
iracūdia minuent dies ⁊ ante t̄ps senectam
adducet cogitatus. Ideo Dugo ait. Ira est
q̄ iij

David.
Tria tāḡunt
a david i his
verbis.

Hieronym⁹:
Seneca.
Varro.
Socrates
Exemplum.

Aristoteles.

Eccliaisticus

Eccliaisticus

Sanct' tho.

Acuti in ira.

Amani in ira

Difficiles in ira.

Questio.

Augustinus

Marc' tullii

Ire' tullii.

Nota de moyse.

subdita animi tēpestas que dum inordinate se cōcutit: cor hō-
minis ad insanā p̄rabit. Sed nota s̄m aristotelē in .iiii. lib.
Ethicoꝝ. et sanctū thomam in .ii. q. clviij. ar. v. q̄ tres sunt
species iracundoz. Quidā sunt acuti. Quidā amari. et quidā
difficiles. Acuti dicūtur qui velociter irascūtur et velociter quie-
scunt. Et istud est optimū q̄d habēt: q̄ nō retinēt iram in cor-
de celando: sed statim iram suā per aliqua signa manifestant
p̄pter velocitatē mor' ire. Et ad istā spēm maxime disponūtur
colerici p̄pter subtilitatē colere. Amari dicūtur quoz ira diu
perseuerat et eam nunq̄ ostēdūt: sed occultāt. et ideo sunt ama-
rissimi in seipsis et etiā ad alios. Et indigēt multo tēpore ad
hoc q̄ digerāt iram suā. Et ad hanc iram maxie disponūtur me-
lācolici p̄pter grossitiē humorū melācolie. Difficiles vero sunt
qui nūq̄ cessant ab ira cōcepta donec fuerint vindicati. Istas
tres spēs vincere debet homo sc̄tūs per māfuerudinē et mode-
rantiam rationis. Primā per modestiā ne sit acutus. Sc̄dam
per patiētiā ne sit amarus. Tertiā per pietatē ne sit difficilis
Sicut puer moralis a puritate dicitur: deo et hōibus gratus.
De quo osee. xi. caplo dicit. Puer israel et dilexi eum et ex egypto
vocaui filiū meū. ¶ Sed q̄stio animū pulsat. Quenā istarum
speciez iracundoz sit minus vituperabilis siue leuioꝝ culpe
Dic q̄ minus vituperātur acuti: q̄ ipsi velociter irascūtur et
faciliter quiescūt. Unde Augustin' in regula ad clericos dicit
sic. Melior est autē qui quāuis ira sepe temptet tñ impetrare fe-
stinat vt sibi dimittat cui se fecisse agnoscit iniuriā: q̄ qui tar-
dius irascit et ad veniā petendā tardius inclinātur. Qui autem
nunq̄ vult petere veniā: aut non ex aīo petit: sine causa est in
monasterio etiā si inde nō p̄iciatur. hec august. Et Marcus
tullius in .i. lib. officioꝝ dicit sic. S̄z in omni iniusticia per mul-
tum interest vtrū perturbatōe aqua animi que plerūq̄ breuis
est et ad tēpus: an cōsulto et cogitatōe fiat iniuria. Et iterum
ibidem. Leuioꝝ em̄ sunt ea que repentino motu accidūt q̄ ea
que mediata et p̄parata inferūtur. hec tullius.

¶ Ira tollit misericordiā et cōpassionem.

¶ Quarto ira tollit ab hōie cōpassio-
nem et misericordiā. Unde Salomon puer-
bioꝝ. xxvij. c. Ira nō habet mīam nec erum-
pens furor. Et impetū cōcitati spirit' ferre
d̄s potest: hoc p̄z de Moysse. Exodi. xxxij.
caplo vbi habetur q̄ moyses descēdens de
monte synai inuenit q̄ filij israel adorabant vitulum ex quo

iratus valde: proiecit tabulas lapideas scriptas digito dei et
 cōfregit eas ad radicē montis. Arripensq; vitulū quem fecerant
 cōbussit et cōtrivit vsq; ad pulnerē quē sparsit in aquam
 et dedit ex eo potum filiis israel. Deinde dixit. Si quis est dñi
 iungat mihi. Cōgregatiq; sunt ad eum oēs filij leui: quibus ait.
 Ponat ois vir gladiū super femur suum. Ire et redite de porta
 vsq; ad portas per mediū castrorū et occidat vnusq; fratrem
 suum et amicū et p̄ximū suū: fecerūtq; filij leui iuxta sermo-
 nem moysi: ceciderūtq; in die illo quasi viginti tria milia hoīz.

¶ Nota q; vindicta siue ira quam ostēdit moyses faciēs occi-
 dere tot milia hoīm in vltionē sceleris laudatur ab oībus do-
 ctōribus catholicis. Unde diuus Hierony. loquēs de hoc fas-
 cto moysi ad Thesiphōtē vrbicū in ep̄la que incipit. Presump-
 tionem meam excusare conarer: dicit sic. Phinees filijq; leui
 gratiā dei hūana cede et suorū parricidio meruerūt. Idcirco sci-
 re debes s̄m Thomā in. ij. ij. q. clviij. ar. ij. q; ira noiat quādā
 passiōē. Passio autē appetitur sensitiui intantū est bona in q̄
 tum ratione regulat. si autē ordinē rationis excludat est mala.
 Ordo autē rationis in ira p̄t attendi q̄tum ad duo. Primo
 quidem q̄tum ad appetibile in qd̄ tendit quod est vindicta.
 Unde si aliq; appetat q; s̄m ordinē rationis fiat vindicta est
 laudabilis ire s̄p̄p̄tū: et vocatur ira per zelum. Si autem
 aliq; appetat q; fiat vindicta qualitercūq; cōtra ordinem ra-
 tionis. Puta si appetat puniri eum q̄ non meruit: vel vltra q̄
 meruit. vel etiā nō s̄m legitimū ordinē. vel non p̄pter debitū
 finem: qui est cōseruatio iusticie et correctio culpe: erit appeti-
 tus ire viciosus et noiat ira per viciū. Alio modo attēdit
 ordo rationis circa iram q̄tum ad modū irascēdi: vt scilz mo-
 tus ire non imoderate feruescat nec interius nec exterius qd̄
 quidem si p̄termittat non erit ira absq; pctō etiā si aliq;
 appetat iustā vindictā: hec thomas. Qua sentētia aperte dat
 intelligi q; ille qui punit aliquē debet exequi talem punitōē
 cum cōpassione: aliter peccat. Ideo nō licet irato aliquē puni-
 re eo q; compati tunc nō potest. Unde marcus tullius in. i. li.
 de officijs dicit sic. Prohibēda est autē ira maxime in puniēdo.
 Propterea refert idem Tullius et pariter diuus hieronymus: q; archita-
 tarētinus recte laudatur qui cū vilico suo iratus esset
 dixit ei. O felix iam te inquit occiderē nisi iratus essem. Unde
 mus ad sensum q; si cecus aliquis vadat impetuose modicum
 impedimētū facit eum ruere. Sic pariter homo iratus dux ab
 ira agitatū est q; quic occurrit inuadit. Unde talis similis
 est. Urso qui quādo infestatur ab vno: ipse ex ira surgit in illū

Hieronymus
 laudat hoc
 factū moysi.

Sctus tho.

Vindicta s̄m
 rōnes est lau-
 dabilis.
 Vindicta cō-
 tra ordinē rō-
 nis est viciū.
 Nota.

Nō licet ira
 to punire.
 Marc' tullius
 Hieronymus.

Exēp. d. viso

Si autem supervenerit alius infestus eum: dimittit primum et inuadit secundum. Sic pariter de homine irato. Nam si aliquis dum irascitur velit se opponere et ipsius reprehendere: si postmodum alius accedat: tunc dimittit primum et aggreditur secundum. Sicut constat de quibusdam rustico qui dum irascitur cum alio rustico uxore sua voluit pacem componere inter eos: sed rusticus dimisso illo sustigauit uxorem suam. Ex dictis patet quod ira tollit misericordiam et compassiones.

Uel multa, mala facit iracundia.

Exemplum
de rustico.

Gregorius.

Nota oia que
sequuntur

Quinto quot et quanta mala faciat

iracundia in homine pulchre ostendit Gregorius in v. lib. moralium. c. xxxi. ubi sic dicit. Quanta ergo sit iracundie culpa pensemus. Per quam dum mansuetudo amittitur superne ymaginis similitudo viciat. Per iram sapientia perditur:

ut quid quo vel ordine agendum sit omnino nesciatur: sicut scriptum est. Ira in sinu stulti requiescit: quia nimirum intelligentie lucem subtrahit cum mentem permouedo confundit. Per iram vita amittitur: et si sapientia teneri videatur sicut scriptum est. Ira perdit etiam prudentes: quia sensus confusus animus nequam replet. Etiam si quid intelligere prudenter valet. Per iram iusticia relinquitur: sicut scriptum est. Ira viri iusticia dei non operatur: quia dum perturbata mens iudicium sue rationis exasperat omne quod furor suggerit rectum putat. Per iram gratia vite socialis amittitur: sicut scriptum est. Noli esse assiduus cum homine iracundo: ne dicas similitas eius et sumas scandalum anime tue. Quia qui se ex humana ratione non temperat necesse est ut bestialiter solus viuatur. Per iram concordia rumpitur sicut scriptum est. Vir animosus parit rixas: et vir iracundus effudit peccata. Iracundus quippe peccata effundit: quia etiam malos quos incaute ad concordiam puocat peiores facit. Per iram lux veritatis amittitur sicut scriptum est. Sol non occidat super iracundiam vestram: quia cum menti iracundia: confusio nis tenebras incutit: hinc deus radium sue cogitacionis abscondit. Per iram sancti spiritus splendor excluditur: quo contra iuxta vetustam translationem scriptum est. Super quem requiescit spiritus meus nisi super humilem et quietum et tremere sermones meos. Cum enim humilem diceret quietum primum adiungit. Si ergo iram quietem mentis subtrahit: suam sancto spiritui habitacionem claudit. hec oia Gregorius. Ex hac aurea sententia gregori datur intelligi quanta mala iracundia facit. ideo merito a cunctis sapientibus detestatur. ubi Marcus tullius in epistola ad quintum fratrem suum parum ante finem epistole que incipit marcus quanto dicit

Est hec sententia
notabilis

Marcus tullius

fic. Difficile est mutare animū: et si quod est penitus in se moribus
 id subito euellere. Sed te illud admoneo ut si hoc plene mutare
 non poteris: quod ante occupat animus ab iracundia: quod prouideri ratio
 potuit: ne occuparet: ut te autem componas: quotidie meditare resis-
 stendum esse iracundie. Cumque ea maxime animū moueat: tamen tibi esse
 diligentissime linguā cōtinendā. Que quodē mihi virtus non interdū
 maior videtur quā laus non irasci. Nam illud est non solum grauitas: sed
 nonnumquam etiam lētitudinis. Moderari homo et alio rationi: cum sis ira-
 rus: aut etiam tacere et tenere in sua parte motū animi et dolorē
 et si non est perfecte sapiētie: tamen non est mediocris ingenij. hec Tul-
 lius. Mare t ul. in. i. li. officioꝝ ait. Fortis homo animi et p̄stantis
 est non perturbari in rebus aduersis. Et in. ij. li. de officijs ait. Multo
 maiora opa sunt animi quā corporis: sic he res quę ingenio ac rōne
 p̄sequimur grauiorē sunt quā ille quas viribus. Et in. ij. li. de sene-
 ctute. idem sic ait. Non viribus aut velocitatibus aut celeritate
 corporis res magne geruntur: sed cōsilio auctoritate sentētia. La-
 ctātius quoque in. i. lib. diuināꝝ institū. c. ix. vbi loquitur de her-
 cule: dicit sic. Animū vincere: iracundiā cohibere fortissimi est:
 quod ipse scilicet Hercules non fecit: non potuit. Nec quod facit non
 modo ego eum cum summis viris cōparo sed similitudinē deo iudico
 Et iterū in eodē. c. ita subiūgit. Non enim fortior putandus est qui
 leonē quā qui violētā et in seipso inclusam ferā super iracundiā.
 Aut qui rapacissimas volucres deicit: quā qui cupiditates aui-
 dissimas cohercet. Aut qui Amazonē bellatricē: quā qui libi-
 dinem vincit pudoris et fame debellatricē. Aut qui fimum de
 stabulo quā qui vitia de corde eiecerit. Non magis sunt pernitiosa
 quia domestica. Et propterea mala sunt quā illa quę vitari poterāt et
 caueri. Ex quo fit ut ille solus vir fortis debeat iudicari quod tem-
 perans et moderatus et iustus est. hec Lactātius. Et aliter Boe-
 tius in. iij. lib. de cōsolatione metro. v. dicit sic.

Qui se volet esse potentem.

Animos domet ille feroces.

Nec victa libidine colla.

Sedis submittat habenis.

Et enim licet indica longe.

Tellus tua iura tremiscat.

Et feruiat vltima tillē.

Tamen atras pellere curas.

Miserasque fugare querelas.

Non posse: potentia non est. hec Boetius: Et Cassiodorus su-
 per illud David. Irascimini et nolite peccare ait. Melior est qui
 vincit iram quā qui capit ciuitatem. Et Seneca in lib. de ira in

magna virtus
 est non irasci.
 Crisostomus

Mare tulli
 Idem

Lactantius.

Lactantius

Boetius

Cassiodorus

Seneca.

Hieronymus.

Iracundia est
mater crude-
litate.
Valerius
maximus.

De alexandro

quit. Iracundiam qui vincit hostem superat maximus iratus
etiam facinorosi consilium putat. Etiam diuus hieronymus super illud
Prover. xxix. c. Vir iracundus provocat rixas: dicit sic. Janua vi-
tiorum omnium iracundia est: qua clausa virtutibus intrinsecus dabi-
tur quies: aperta vero ad omne facinus armabitur animus. hec
hieronymus. **U**t autem sub brevibus perstringam huius peccati mali-
ciam: dico iracundiam esse matrem impietatis et incrudelitate.
unde Valerius maximus i. ix. lib. c. ij. de ira et odio dicit quod alex-
ander obscuravit omnia inclyta gesta sua in furore iracundie sue
Cum enim alexander ob rerum gestarum magnitudinem quasi in nu-
mero deorum haberetur sola iracundia non solum celum illi eripuit
ut inter deos non sit connumeratus: sed omnem gloriam et honorem
ei abstulit. Cum enim celebraret post mirabiles victorias suas
convivium in babilonia: amicos suos in convivium vocat. In quo
orta fuit questio de rebus bene gestis a philippo patre alexan-
dri. Cum clientis unus ex principibus suis nobilitatibus fiducia
regie amicitie laudabiliora egisse philippum diceret. Tunc alex-
ander animo concitatus telo eundem transfixit. Sic igitur ma-
gnificentia et clementia alexandri conversa est in iracundiam et
crudelitatem: adeo quod tam in suos quam in hostes factus est cru-
delis et humani sanguinis insatiabilis ut inquit Paulus or-
osus et alij historici. Vide si vis supra ubi agitur de nono reme-
dio contra luxuriam. Hoc idem patet de hamilcare patre magni
hamibalis qui ut scribit Valerius maximus ubi supra tanta ira
et odio spirabat in romanos ut diceret se alere quatuor filios
quasi quatuor catulos leoninos imperitium ac exterminium
imperii romani. Ex quibus dum hamilcar traderet exercitum
in hispaniam prius sacrificavit ut sui moris erat. Tunc hamibal-
pogenitus eius etatis octo annorum accedens ad sacrificium
iuravit quod proximus esset adulte etatis foret atrocissimus hostis
romanorum. Qui dum excitasset pulveres cum pedibus ait. Tunc
erit pax inter carthaginenses et romanos: quando altera istarum
civitatum erit in pulverem redacta. Quod quidem ita accidit:
quod carthago a fundamentis diruta fuit a romanis. Nam decem
et septem diebus continuis arsit: miserumque spectaculum cunctis pre-
buit: vide de numero captivorum tam mulierum quam virorum et de eius
miserabili destructione in fine quarti libri Pauli orosii. Sic
igitur patet quantum sit detestabilis iracundia. **S**ed questio ani-
mum pulsatur. An quis teneatur remittere iracundiam siue iniuriam
inimico petenti. Responde sub brevibus per talem distinctionem.
Nam ex iniuria solent oriri tria primum est rancor in affectu.
Secundum est rancoris signum in effectu. Tertium est actio contra

De hamilcar
re pre hami-
balis.

Nota de ma-
gno hamibal-
le.

Questio.
Responsio.

iniuriantē. Dico ergo q̄ primū tenetur quis statim remittere etiā si nō rogetur. Secundum tenet remittere veniā veraciter penitenti. i. parato emendare s̄m facultatē suā. Tertium nō tenetur remittere: sed semp̄ pōt si vult recōpensationē dāni petere. Iterū queritur. An ille cui facta est iniuria teneatur amicitiam q̄rere. Respondeo q̄ duplex est debitum perfectionis. Quātum ad primū debitū nō tenetur quis reconciliationem querere siue amicitia. Sed quo ad sc̄m dicit Crisostomus q̄ debet querere reconciliationē vt duplicem coronā cōsequatur. Vnā quidem q̄ iniuriā passus est. Aliam vero q̄ prior rogauit. His dictis scire debes q̄ sex assignātur filie ire s̄m Greg. ⁊ Thomā in. ij. q. clviij. ar. viij. vnde Greg. in. xxi. lib. moral. c. xxiiij. dic̄ sic. De ira: rixē: tumor: mēris: stumeliē: clamor: indignatio blasphemie p̄ferā. h̄ Bre. Et nota q̄ blasphemia ponit̄ ab isidoro filia supbie. Nō q̄dē verū est vt declarat sc̄tūs Tho. q̄n blasphemia ī quā aliq̄s prorūpit deliberata mente d̄ deū se erigit: tunc em̄ d̄ blasphemia filia supbie: q̄ vt dicitur Eccli. x. c. Initiū supbie hoīs apostare a deo. i. recedere a veneratione eius est p̄ma supbie pars. S; illa blasphemia in quā aliquis prorumpit ex commotione animi est filia ire. Unde versus. Iratus tumet: clamat: cōiuria: rixat. Blasphemat: p̄lium parat: indignatio surgit.

De peccato accidie.

Accidie nomē deriuatus est ab

accis grece q̄d latine d̄ cura: inde dicitur accidiosus quasi sine cura: frigidus: surdus: tepidus: piger: stupefactus: ⁊ tristis de bono diuino: quo charitas letatur et gaudet: ideo s̄m deuotū Bernardū accidia est animi q̄dam languor: cū legere nō libet: orare non delectat: ⁊ meditationes

solicite nō sentiūtur. Vel accidia vt idē ait est q̄dam animi torpor: quo quis negligit aliqua bona inchoare aut fastidit p̄ficere. Gregorius vero dicit q̄ accidia est de virtutū laudabiliter exercitio: vtriusq̄ hoīs languida deiectio. Sunt alij qui dicunt q̄ accidia est differentia de p̄p̄is vitijs ⁊ de mādato dei implendo ardua tristitia. Quapropter scire debes q̄ hoc vitium duob̄ modis noiatur. i. tristitia ⁊ accidia. Nox̄ autem nominū ratio hec est. Quia in isto pctō consideratur auersio a socialī bono q̄d extrinsec̄ graue: sicut est ieiunare: orare: ⁊ h̄mōi. Et rōne hui⁹ d̄ tristitia. Cōsideratur etiā. cōuersio ad creatur

Questio:
Responsio.

Sex assignātur filie ire a gregorio et thoma.
Nota, q̄ blasphemia.

Quid est accidia.

Deuotus bernardus.

Iterum.

Gregorius.

Duob̄ modis

noiatur hoc peccatum.

Sanct' tho:
mas & iohā.
damascenus
Accidia opti
me declarat.

Accidia ē q̄
dā frigiditas

David.

Sanct' tho:

No. pulchrā
declarationē
scti thome.

ram. s. ad quietes q̄ extimat leuis: ideo rōne hui' dī: accidia.
Sic igit' p̄t' q̄ hoc vitiiū prout vocat' tristitia opponit' letitie
spūali: q̄ est in ipso exercitio spūali: sed put' vocat' accidia con
trariat' fortitudini q̄ consistit in aggrediendis arduis & susti
nendis aduersis. Etia' a iohāne damasceno & sancto Thoma
in. ij. ij. q. xxxv. ar. i. Accidia dī: quedā tristitia aggrauās: q̄ scz
ita depmit' animū hoīs vt nihil ei agere libeat: ideo dī: acci
dia q̄ si accida. Sicut' em̄ ea que sunt accida dicūt' infrigida
ta vel acetosa: q̄ accidus accida accidum penultima corepta
idem est q̄ acetosus: amarus: stupefactus: & frigidus. Frigus
vero inducit difficultatē & tarditatē in motu. Eadem' em̄ q̄
aqua quādo p̄pter frigus est cōgelata immobilis manet. Etia'
senes q̄ frigidi sunt: ideo graues & tardi sunt ad ambulandū
sicut' econtra adolescentes in q̄bus viget calc: naturalis sunt
festini ad ambulandū & discurrendū. Accidia ergo est quedā
frigiditas spūalis seu defectus amoris spūalis & feruoris di
uini: ex quo anima aut nō mouetur aut cū difficultate moue
tur ad bene operandum. Sicut' ecōtra amor dei s̄m Gregoriū
operatur magna fī est: id est mouet ad operandū. Si vero ope
rari renuit amor: nō est: sic igitur patet q̄ accidia importat qd
dam tedium operandi: vnde de accidiosis potest exponi illud
dauid in psal. cvi. Omnem escam sciz operis spiritualis abo
minata est anima eorū & appropinquauerunt vsq; ad portas
mortis scz eterne. ¶ Nota hic s̄m Thomam in. ij. ij. q. xxxv. ar.
ij. q̄ cum accidia sit tristitia de spūali bono. Si accipiatur
spūale bonū cōmuniter non habebit accidia rationem specia
lis vitij: quia omne vitiiū refugit spūale bonū virtutis op
posite. Nam luxuriosus tristatur de bono continentie: & gulo
sus de bono abstinentie: & sic de ceteris. Et ideo dicendum est
q̄ in spūalibus bonis attenditur quidam ordo. Nam omnia
spūalia bona que sunt in actibus singularum virtutum: ordi
nantur ad vnū spūale bonū: quod est bonum diuinū circa
quod est specialis virtutis que est charitas. vnde ad quālibet
virtutes pertinet gaudere de proprio spūali bono quod cō
sistit in proprio actu: sed ad charitatem pertinet specialiter il
lud gaudium spūale quo quis gaudet de bono diuino. Et s̄
militer illa tristitia qua quis tristatur de bono spūali: qd est
in actibus singularum virtutum: non pertinet ad aliquod vi
tiiū speciale sed ad omnia vitia. Sed tristari de bono diuino
de quo charitas gaudet pertinet ad speciale vitium qd acci
dia vocatur. Ex dictis patet quid sit accidia:

¶ De filiabus accidie.

Mabet autem accidia sex filias secundum Gregorium in .xxxi. lib. moral. ca. xxxij. Et thomas in .ij. q. xxxv. ar. liij. que sunt malicia rancor. pusillanimitas. desperatio. Tercio circa precepta: euagatio mentis circa illicita. Prima filia accidie vocatur malicia. sed nota secundum thomam ubi supra in responsione ad .ij. ar. q. non accipit hic malicia. put est genus vicioꝝ. s. pro habitu vicioso sed prout ipse dicit fastidium bonoꝝ spiritualium. Est autem malicia secundum Augustinum. voluntas machinandi malum alicui. Cum autem quis iniuriatur alteri tunc irascitur et postea tristatur. Vel malicia ut idem ait: est per quam moribus de decepto: non veritate palliata vel odium alterius vel proprium commodum attendit. Vel secundum Ambrosium. Malicia est mentis atque animi deprauatio a tramite veritatis deuia. Et proprie maliciosus dicitur callidus: astutus: versutus: subdulus: insidiosus. ¶ Secunda filia accidie est rancor. Dicitur rancor a ran quod est ira. Ideo rancor proprie est inueteratum odium vel indignatio siue amaritudo mentis inueterata. Sicut enim ex charitate sunt opera bona ex quibus est confirmatio charitatis. Ita ex ira est accidia: ex accidia vero vetustas ire. Sed rancor prout est filia accidie non accipit pro odio ut dicit sanctus thomas ubi supra: sed pro indignatione contra inducentem ad bona. ¶ Tertia filia accidie est pusillanimitas. Dicitur autem pusillanimitas vel pusillanimitas quasi pusillum habens animam pusillam enim deriuat a pusio quod est paru. Oritur autem pusillanimitas ex diffidentia pueniente ex consideratione proprie infirmitatis vel operis ardui. Unde accidiosus vel pusillanimitas reputat quasi ardua nimis ad obseruandum consilia et diuina precepta. Sed vere deiecte mentis est qui familiaris rei meminit: cuius vocatur ad regnum. hinc seneca. Contentus esto negocijs in que descendisti: nec lucrare cum officio quod semel cepisti. Turpe est oneri cedere. ¶ Quarta filia accidie est desperatio: Dicitur autem desperatio ex de et spero. unde despare est a spe cessare: ut quando ad bene operandum: de proprijs viribus: de dei misericordia. De premij remuneratione facit diffidere et ab ultimo fine discedere per similitudinem infirmoꝝ qui sine spe et fiducia sanitatis moruntur. Ideo diffidentia meritoꝝ mater est diffidentie prioris ex qua oritur tristitia. Unde hugo in li. de vera sapia sic ait. Prima salus est declinare culpam. Secunda non desperare veniam: quia ipse se in eternum punit qui apud verum iudicem ad penitentiam non recurrit. Et ambrosius inquit. Incumbit airtuti seculi qui desperat de adiutorio dei. ¶ Quinta filia accidie.

Sanctus thomas
et gregorius;

Quid est malicia.
Augustinus

Secunda filia
accidie.

Sanctus thomas.
Tertia filia
accidie.

Seneca.
Quarta filia
accidie.

Hugo.
Ambrosius!
Quinta filia
accidie.

Marc' tullii?

Sexta filia
accidie.

Gregorius.

Ista euagatio mentis
am plectit octo.Nota de euagatio
de mentis.

Job:

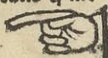
Tristitia q̄ p
cedit ex des
derio celestis
patris ē lau
dabilis.David.
Paulus.Tristitia vi
tu perabilis.

cidie est torpor circa p̄cepta. Est aut̄ torpor languor. pigritia: frigus: stupor circa bona sp̄alia ⁊ diuina p̄cepta inchoanda ⁊ prosequēda. Vel torpor est quedā insensibilitas p̄pter quā homo nō potest induci ad executionē mandatorū dei. Unde marcus tullius in lib. de Tusculanis questionibus ait. Accidia est pigritia ⁊ fatigatio animi qua quis bonū inchoatū consu mare fastidit. ¶ Sexta filia accidie dicitur euagatio mentis circa illicita. Cum em̄ accidiosus a licitis ⁊ sp̄alibus abstinet q̄st ea vilificans ⁊ contēpnens: tunc sp̄ali gaudio destitutus in rebus exterioribus ⁊ illicitis consolationē querit: in eis quietem h̄re volens. vñ Grego. ait. Accidiosus nō habens in se vñ de leretur querit foris sicut illi q̄ non possunt gaudere sp̄alibus delectationibus ac corporales se transferūt. Ad euagationem aut̄ mentis pertinent octo. scilicet ociositas: somnolentia: ipotunitas mentis. Inquietatio: torpor: instabilitas: verbositas: curiositas. Que isidorus in li. de summo bono dicit oriri ex accidia. Aide sanctū thomā in. ii. q. xxxv. ar. iij. in responsiōe ad. iij. argumentū. ¶ Nota q̄ ista euagatio mentis quandoq̄ est particularis ⁊ certā habet materiā: ⁊ sic cōuenit oibus vicijs. Quandoq̄ est generalis ⁊ incerta. ⁊ hec est proprie euagatio accidie. Ille em̄ qui est absorptus tristitia accidie: non habens in se vñde delectetur vagatur ad oia querens requiē delectationis ⁊ nō inuenit: q̄ in bonis fallacibus nō inuenit vera quietes. Ideo ex tali euagatione plerūq̄ afficitur tedio vite p̄sentis. iuxta illud Job. x. c. Teret aiam meū vite mee. Et dauid in psal. ait. Dormitauit aia mea p̄re tedio. Quod quidam tedium est q̄dam tristitia animi ex miserabili vita huius mundi. Et ideo quā ista tristitia p̄cedit ex desiderio celestis patrie ⁊ dei amore considerando q̄ dulce sit: q̄ suaue: q̄ vtile videre deum: eo frui. sanctorū angelorū agminibus interesse: ad q̄ oia obtinenda creatus est. Et ecōtra: q̄ta obscuritas mentis sit ignorare creatorem suū: q̄ graue periculi: q̄ta impunitas: q̄ta instabilitas cordis: q̄ta ingratitude p̄ tot ac tantis beneficijs receptis. Bona est talis tristitia. Laudabilis ⁊ meritoria. Hoc tedium se h̄re ostendebat David qui in psal. ait. Veni me q̄ incolatus meus plongatus est. Et paulus qui dicebat Cupio dissolui ⁊ esse cum x̄po. Sed si homo haberet tedium de vita p̄senti aut q̄ non h̄z illam p̄speritatem quā veller. Aut illos honores vel diuitias vel voluptates quas cupit. Et p̄riter cū audit vel videt alios p̄sperari vel honorari vel ditari: ex hoc ita tristatur q̄ veller nō viuere: negligens se ipsum ⁊ p̄p̄iam additionē. Cum autē ita deicitur mente vt ratione

deliberata appetit tolli a mundo vñ nō fuisse natū: vel quasi aīa l butū affectat mori quacūq; morte: etiā in malo statu aīe
 Tale tediū est accidia mortalis ⁊ grauissimū pctm: nec seru⁹
 dei hz vnq̄ tale tediū. Unde sap. viij. c. dicit sic. Non em̄ hz a
 mantudinē cōuersatio illius: nec tedium cōictus illius: sed
 leticiam ⁊ gaudiū. Et nota q̄ loquit de vera sapientia cū qua
 conuersat ⁊ viuūt qui dei gratiā habet. Abundi aut̄ amatores
 qui illa carent dicūt id qd̄ scribit sapiētie. ij. c. Et qui ⁊ cū te
 dio est: xps vite nostre ⁊ nō est refrigeriū in sine hoīs: ⁊ nō est
 qui agnitus sit reuersus ac inferis: q; et nihilo nati sumus: et
 post hoc erimus tanq; nō fuerimus. Ideo ad vitandū hoc tes
 dium dicunt qd̄ sequit in eodē ca. sic. Venite ergo ⁊ fruamur
 bonis que sunt: ⁊ vtamur creatura tanq; in iuuentute celeris
 ter: vino p̄ciolo ⁊ vnguentis nos impleamus: ⁊ non pretereat
 nos flos t̄pis. Coronemus nos rosis anteq̄ marcescant nullus
 pratū sit qd̄ nō pranseat luxuria nostra: vbiq; relinquamus
 signa leticie: qm̄ hec ē pars nostra: ⁊ hec est fors nostra hec ibi
 Ex dictis patet de filiabus accidie.

Omnes creature detestantur accidiam.

Accidia mor
 talis q̄ sit.

Nota d̄ sapi
 entia bonor
 pctores nō
 hnt sapiētā
 ideo fatue
 loquunt.

Consequenter accidiam detestā

tur oēs creature q̄ sub quattuor generibus
 cōprehendunt. Primo creature intellectus
 les: vt sunt angeli: archangeli: p̄ncipatus:
 potestates: virtutes: d̄naciones: throni: che
 rubin: ⁊ seraphin. qui nunq; a diuinis lau
 dibus quiescūt: s; incessabili voce p̄clamāt
 sanctus sc̄tus sanctus d̄ns deus sabaoth. Et Job. xxvij. ca.
 ait d̄ns. Ubi eras cū me laudarent simul astra matutina ⁊ iu
 bilarent oēs filij dei: id est angeli qui dicuntur filij dei ⁊ astra
 matutina: q; a principio fuerunt creati cū celo empireo ante
 distinctionem elemētorum. Et quia teste Ihdou angelorum
 nomen officij est non nature. Ideo angeli omnia officia diuis
 ne p̄uidencie celeri obedientia p̄ficiunt. Unde Ihdous in li
 bro primo de summo bono. capitulo. xij. dicit sic. Boni autez
 angeli ad ministeriū salutis humane deputati sunt: vt curas
 administrant mundi: ⁊ regāt oīa iussu dei: testāte ap̄lo. Non
 ne oēs inquit sunt administratorij spūs in ministeriū missi p̄
 prer eos qui hereditatē cupiunt salutis: hec Ihdous. I Ses
 cundo creature sensibiles detestant accidiam. Unde apes: ara
 nee: formice ⁊c. vilissima aīalia arguūt torporē: pigritiā: occio
 sitatē ad desidīa hoīs. Vñc salomō p̄uerb. vi. c. ait. Uade ad

Job:

Ihdous.

Creature sen
 sibiles detes
 tant accidis
 am.

fornica o piger: et considera vias eius et discite sapiam: qui cum non habeat ducem et preceptorem. nec principem: parat in estate cibum sibi et congregat in estate quod comedat: usquequo piger dormis: quando cõsurges a sompno tuo. hec Salomõ. Sup quo textu diu? hierony. plura notabilia scribit: in. i. lib. sup parabolas Salomonis: sic dicens. Hinc vacante hora: queque: vt si ad alios erudire dos non sufficit: saltẽ curã agere non negligat. Et si sapiam docendi nequit ab hoie discere vel operã: sciam discat a fornica. Fornica dicitur strenuus quisque et puidus operarius qui in pñti vita veluti in estate fructus iusticie quos in eternũ recipiat sibi recondit. Et subiungit hiero. sic. Si tantillũ aial principe carẽs et ronis expers: natura duce sibi puidet in posterũ: multo magis tu ad ymaginẽ dei cõditus ad videndã eius glam vocatus doctorum magisterio adiutus: ipm cõditore habes duce: debes in pñti bonorum operum fructus congregare quibus in eternum viuas in futuro. Nec etiam vita in eo mellis cõparat et estate: quod nũc inter ardores tẽptationũ: tps est colligendi futurorum merita pñtorum. At dies iudicij: hyemis simulat rigorem: quia tunc nimirum nulla relinquit facultas pro vita laborandi: sed tñ cogitur quisque de horreo pulce actionis quod recõdidit pferre. et infra subiungit sic. Et sic quo inq̃d dormis in virtus quã potes resurgere ad bene operandus: quã noxio torpore depresso semp dicas. Paululũ adhuc iacebo: et sic postea penitẽdo resurgã. Fir nã: quod vt te semp differẽte opus bonũ repente iudex qui mala facta tua puniat adsit. hoc est em̃ quod sequit. Et veniat tibi quasi viator: egestas et paupies quasi vir armatus. hec hieronymus. Tertio accidia detestantur creature hñtes aiam vegetabilem vt plãte et arbores quã cõtinue crescendo ad pñtatem magnã peruenire conant. Sustinet tñ multa aduersa frigora: grandines ṽetos: hyemẽ: et intẽperẽ aeris: imo singlis annis auferunt ab eis folia: flores: fruat: nec ppter hoc desistũt quin habita oportunitate laborandi operentur fructificãdo aut germinando. Iõ scãte zephiro frondescũt silue et prata virescũt. hinc prosernitatis dicit nobis Math. vi. c. Cõsiderate lilia agri quõ crescunt. Dico aut̃ vobis quod nec Salomon in oĩ gloria sua cooperatus est sicut vnũ ex istis. sup quo textu diuus Hieronymus in pmo li. sup Math. dicit sic. Et reuera quod sericũ: Que regis purpura: Que pictura texturicũ pot̃ floribus comparari: Quid ita rubet vt rosa: Quid ita candet vt lilium: Viole vero purpuram nullo superate murice: oculorũ magis quã sermonis iudicium est. hec hieronymus.

¶ Sol, luna et astra accidiam detestantur.

Hieronymus.

Nota diligẽter oia.

Hieronymus.

Creature habentes aiam vegetabiles detestantur accidiam.

Veritas.

Hieronymus.

Arto accidia detestantur creatura

re inanimate: sicut sol: luna: et astra. Que cōtinue radios claritatis sue sup nos diffundūt: nec vnq̄ quiescunt: sed assiduo motu speras suas ab oriente in occidentem discurrūt. Res mirabile est videre sollicitudinē corporum celestium. Precipue autē solis qui cū sit octies maior tota terra et fons toti? luminis proue reuertit ad orientē et flectit in occidentē Intrans corpora superiora et inferiora. hinc Salomon Ecclēastēs. i. c. dicit sic. Ortus sol et occidit: et ad locū suū reuertitur ibiq̄ renascēs: gyrat p̄ meridiā et flectit ad aquilonē Intrans vniuersa in circuitu p̄git sp̄as: et in circulos suos reuertitur: hec ibi. Sup̄ q̄ textu diuus hiero. in explanatiōe sup̄ ecclēastēs dicit sic. Sol iste q̄ in lucē mortalib? datus est interitum mūdi ortu suo quotidie indicat et occasu. Qui postq̄ ardētē rotā oceano iunxerit p̄ incognitas nobis vias ad locū vñ eriat regredit. Expletq̄ noctis circulo rursus de thalamo suo festinus erumpit. hec Hiero. Etia boetius in. i. lib. de cōsō. metro. v. dicit.

Qstelliferi conditor orbis.

Qui perpetuo mirus solio.
Rapido celum turbine versus,
Legemq̄ patri sydera cogis.
Nihilq̄ antiqua lege solutum.
Linq̄it proprie stationis opus.
Omnia certo fine gubernas.

Et iterum subiungit sic

Dominum solos respuis actus: hec Boetius.
Iterum in. iij. li. metro. ix. idem Boetius sic ait.
O qui p̄petua mundum ratione gubernas.
Terrarum celiq̄ sator: qui tempus ab eno.

Ire iubes: stabiliq̄ manēs: das cuncta moveri. hec Boetius.
Lactantius quoq̄ collaudans ordinem mirabilē diuine p̄videntie corporum celestium in. i. li. diuinaz institutionuz. c. ij. dicit sic. Nemo est em̄ tam rudis tā feris moribus q̄ non oculos suos in celum tollens: tam et si nesciat cuius dei p̄uidētia regatur hoc omne quod cernitur aliquam tamen esse intel ligat ex ipsa rerum magnitudinē motu: dispositione: constantia: vtilitate: pulchritudine: temperatione. Nec posse fieri q̄n id quod mirabili ratione constat: nisi consilio maiore aliquo sit instructum: hec Lactantius. Pater itaq̄ ex dictis q̄ omnes creature accidiam et ocium detestantur. **Q**uinc deuotissimus doctor: Bernardus in epistola ad robertū nepotē suū: parum

Salomon.

Hieronym?.

Boetius.

Boetius.

Lactantius.

Deuot? Bernardus: pulchre hortat ad sollicitudinem et vigilanciam.

ante finem eple dicit sic. Tolle ocium: exerce vires: moue brachia. cōplosas explica manus: exercitare in aliquo: et statim senties: sola te appetere que famē tollant nō que fauces demulceant. Redde quidē saporē reb? exercitiū quos tulit inertia. Multa q̄ respuis ociosus post laborē sumes a desiderio. Si q̄dem ocium parit fastidiū: exercitiū famē. Fames autē miro modo dulcia reddit que fastidiū fecit insipida. Olus: faba: pulces: panisq; cibarius cū aqua: quiescētī quidē fastidio sunt: s; exercitatio magne vident delitie. hec Bernardus. Et in sermone scri Andree idē sic dicit. Nos miseri et miserabiles vicinis tot serpētibus et igneis telis vndiq; volātibus: insurgētibus inimicis: nihilominus p̄nitiosa securitate et negligētia dormitamus: torpemus ocio: vanitatib? et scurrilitatib? indulgem? tam pigri ad spūalia exercitia: ac si iam pax sit et securitas: et nō sit militia vita hoīs sup̄ terram. hec Bernar. ¶ Etiam Gregorius in. v. li. moralium. c. xxij. p̄tractans illud Job. iij. c. Quādo solet sopor occupare hoīes: dicit sic. Sunt nāq; nonnulli q̄ mundi actiōes fugiūt: s; nullis virtutibus exercent. Vj nimium torpore nō studio dormiūt. Et idcirco interna nō aspiciūt: q; caput nō in lapide: s; in terra posuerūt. Quibus plerumq; cōtingit vt q̄ro securius ab externis actionib? cessant: tanto larius immūde cogitationes strepitū p̄ ocium cōgerant. Anō sub iudee spē p̄ pphetam torpens ocio aīa defletur cū dicitur. Uiderunt eā hostes et deriserūt sabbata ei?. P̄cepto etenim legis ab exteriori ope in sabbato cessatur. Hostes ergo sabbata videntes irident cū maligni spūs ipso vacationis ocio ad cogitationes illicitas p̄trahunt: et vna queq; aīa quo remota ab externis actiōibus seruire deo credit: eo magis eorū tyrannidi illicita cogitando famulef. Et iterū subiungit Gregori? sic. Sancti autē viri qui a mundi opibus nō torpore: s; virtute sopiuntur: laboriosius dormiunt q̄ vigilare potuerūt: q; in eo q̄ actiones huius seculi deserētes superant robusto conflictu quotidie cōtra semetip̄os pugnant: ne mens p̄ negligentiam torpeat ne subacta ocio ad d̄sideria immūda frigescat: ne ip̄is desiderijs bonis plus iusto inferueat: ne sub discretionis spē sibimet parcendo a p̄fectione languescat. hec Gregorius. ¶ Et pariter diuus hieronym? ad rusticū monachū de vita monastica. Ep̄la incipit. Nihil xp̄iano felicius: ita inquit. Nunq; d̄ manu tua et oculis tuis liber discedat: psaltariū discat ad verbum: oratio sine intermissione: vigilet sensus: nec vagis cogitationibus patens corpus pariterq; animus tendat ad d̄m. Iram vince patiētia: ama scientiā scripturarū: et carnis vitia

Aurea vba.

Gregorius.

Immūde cogitationes oriuntur ex ocio.

Gregorius.

Hieronym?.

Lectio diuinā scripturarum tollit vitia et peccata.

nō amabis: nec vacet mens tua varijs p̄urbationibus que si
 pectori tuo incederint dominabunt tui: et te deducēt ad delis-
 ctum maximū. Facito aliquid opis vt te semp dyabolus in-
 ueniat occupatū. Et iterum in eadem ep̄la ita subiungit Hiero-
 nymus dicēs. In desiderijs est oīs ociosus. Egyptioruz mo-
 nasteria hunc morē tenent vt nullū absq̄ labore et ope suscipi-
 ant: nō tam p̄pter victus necessaria q̄ p̄pter aie salutem: ne
 vagentur vitiosis cogitatiōibus. Et ad instar fornicantis hie-
 rusalem oī transeunt diuariceut sedes suas: hec hieronymus
 ¶ Idem hieronym⁹ ad demetriā in ep̄la que incipit. Si sum-
 mo ingenio pariq̄ frerus sciētia: dicit sic. Feruētissimi in ter-
 renis: frigidissimi in celestibus sumus: et summā in rebus par-
 uis exhibentes alacritatē: ad maiora torpescimus. Considera
 re pudet q̄tus sit feruo: in seculo: qua cura singula queq̄ stu-
 dia hoim: quotidie ad p̄fectiora nitant. Litterarū arbor nul-
 la profus etate extinguit: immo vt seclāris auctoris vtar sen-
 tentia: ipsa magis etate inflammat: diuitiaz amor: insatiabi-
 lis est: expleri nescit honorū cupido. Celerē habitu re res finē
 sine fine querunt. Nos diuinā sapiētiā celestes diuitias: im-
 mortales honores: pigra quadā dissimulatione negligimus et
 spiritales diuitias aut nō attingimus: aut si leuiter degusta-
 uerimus continuo nos putamus esse satiatos. Aliter nos dis-
 mina sapiētia ad suas inuitat epulas. d. Qui edūt me adhuc
 esuriēt: et qui bibūt me adhuc sitiēt. ¶ Iteruz circa finē eius-
 dem ep̄le ita inquit hieronymus. Omne opus leue ferri solet
 cū eius p̄cium cogitat: et spes p̄mij solatiū est laboris. Sic du-
 rus agricola inaratū diu cāpū et pinguiorēs. ocio glebas vio-
 lento vomere scindisse se gaudet. Et mirū in moduz ip̄a opis
 difficultate let⁹: sp̄e segetis de labore metit. Sic negociator a-
 uidus: maria contēnit spectare ausus fluctuū spumas rabiēq̄
 ventoz: dumq̄ in oī labore ac p̄culo lucrum cogitat: et lassitu-
 dinem s̄l obliuiscit et timorē. Considera queso magnitudinē
 p̄mij tui: si tamen considerari potest. Quicquid immensum
 est post abscessum anime: post carnis interitum: post fauillas
 et cinerem in meliorem statum virgo reparanda es. Abunda-
 tum terrenum corpus in celum eleuandum est. Post hec an-
 gelorum es donanda consortio regnum acceptura celorum: et
 in perpetuum mansura cum christo. ¶ Quid igitur retribu-
 es domino pro omnibus que retribuit tibi? Quid tanto re-
 muneratoze dignum facies? Aut quem laborem duram puta-
 bis: cuius tanta sunt premia? Unde beatus apostolus. Nulle
 inquit sunt condigne passiones huius temporis ad futuram

Hieronym⁹.

Aurea vba.

Nota.

Hieronym⁹.

Nota totuz.

Excitat ad
 celestia desce-
 deria.

Hieronymus. gloriam que reuelabitur in nobis. hec Hieronymus. ¶ Et ad virgines deo dicatas. Epistola incipit. Quantam in celestibus beatitudinem: ita dicit Hieronymus. Nolo enim in hoc putes constare iusticiam vt malum nō facias: cum & bonum nō facere malum sit. Et in vtroq; legis preuancatio continetur. Quoniam qui dicit recede a malo: & ipse dicit fac bonum.

Sentētis an rea.

Si a malo recesseris: & nō feceris bonum transgressor es legis que nō tantum in malorum actuum abhominatōe: sed in bonorum operum perfectione completur. Neq; enim hoc solum tibi precipitur vt vestitum nō spolies suis indumentis: s; vt spoliatos operias tuis vestimentis. Neq; vt habenti panem nō auferas suum: sed vt nō habenti tu libenter impartias: neq; solum vt pauperem non repellas hospitio suo: sed vt pulsum & nō habentem recipias tuo. Preceptum est enim nobis flere cum flentibus. Quomodo cū illis flemus si in nullo eorum necessitatibus participam? hec hieronymus. ¶ Tandē hieronymus ad amicum egrotum consolatoria. Epistola incipit. Quamq; certissime nouerim: dicit sic. Imperfectum ac languidum bonum est. In otio sine certamine protecta virtus. Et breuiter p̄cōplemēto huius peccati accidit. Nota q̄ plures sunt laborantes qui iudicant ociosi. Et sunt alij qui ocio fi videntur: qui tamē in cōspectu eterni iudicis sunt diligentes & solliciti. Unde Bernardus ait. Ociosus est non tm̄ qui nihil operatur: sed qui continue laborando nihil tandē lucratur. Si autē scire vis quot modis efficitur quis ociosus: lege versus sequentes.

Hieronymus.

Tristis: maliciam parit: blasphematur: & odit.

Desperat: torpet: piger: & pusillanimis extat.

Undiq; vagatur: pertractans mollia mente.

¶ De quinque sensibus corporeis per quos peccata ingrediuntur ad animam.

Plidoms.

Quidius.
Unde dicit vultus.

¶ **Quis sensus relucet in facie** sicut patet in visu: auditu: olfactu: gustu. Latet autē p̄ totum corpus diffusus est: & magis vigeat in corde. Ideo facies teste Plidoro in. xi. lib. Ethic. c. i. dicta est ab effigie. Ibi em̄ facta est tota figura hois & vniuscuiusq; p̄sone cognitio. Mirabile est valde q̄ facies innumerabilium hoim sunt dissimiles: & fortassis q̄ta est in specie vultus diuersitas tanta est in animis: iuxta illud Quidij. Pectoribus motus tot sunt quot in orbe figure. Vultus vero dicitur est: quia

per eum voluntas offendit animi: fm voluntate em in varios
 motus muratur. Ideo vult noster q: voluntate denotatur te
 ste cassiodoro speculū quoddā est aie: r q spāliter nō cernitur
 p eius habitū euidētissime declarat. Vei facies dī a facio fa:
 cis: q: facit noticiā hoīs. Vnc hiero. ad furia de viduitate ser
 uanda. ep̄la incipit. Obsecras lris r suppliciter deprecaris. ita
 inquit. Speculū mēris est facies r taciti oculi cordis farētur
 archana. Augusti. queq: peractans illud Gen. ij. c. Inspirauit
 in faciē eius spiraculū vite: dicit sic. Facies hoīs est in qua re
 lucent p̄cipua opario r magisterū dei q̄ tam paruo loco spa:
 cio faciei oia organa sentiēdi p̄stiterit spiraueritq: in faciem
 hoīs spiraculū vite. Hec augu. r Lactantius in li. de Opificio
 dei ad demetrianū auditorē suū. c. viij. dicit sic. Cū igitur sta
 tuisset deus ex oibus aialibus solū hoīem facere celestē: p̄io
 rem partem que dī facies necessarijs mēbroz ministerijs r in
 struxit pariter r ornauit. hec lactanti. Propterea salomon p̄
 verbioz. xvij. c. ait. In facie prudētis lucet sapia. r Eccli. xij.
 ca. Cor hoīs immutat faciem illius: siue in bona siue in ma
 la. iterum Eccli. xix. c. Ex visu cognoscitur vir: r ab occurso fa
 ciei cognoscitur sensatus. Super quo verbo Nicolaus de lyra
 dicit sic. Cordis dispositio magis apparet in facie in qua vi
 gent omnes sensus q̄ in alijs partibus corporeis: r potissime
 in oculis qui citius inmutantur a corde p̄pter humiditatem
 cōplexionis. Et ideo si in oculis appareat magna maturitas:
 r honesta indicatur homo sensatus r econtrario: quia vt dici
 tur Eccli. xxv. c. Nequitia mulieris imurat faciem eius. hinc
 Crisostomus super illud Mathei. vi. c. Faciem tuam laua. di
 cit sic. Spiritualiter autem facies aie cōscientia intelligitur.
 Sicut enim in conspectu hominū gratiosa est facies pulchra:
 sic in oculis dei speciosa est munda conscientia. hec Crisosto.
 Sensus igitur corporis humani sunt quinq: visus: auditus:
 odoratus: gustus: r tactus. ex quibus tres aperūtur r claudū
 tur: duo semper patentes sunt.

¶ Primus sensus est visus cunctis viuacior.

Videtur sensus est visus: qui teste

¶ Idoro in. xi. li. ethimo. c. i. viuacior est ceteris
 sensib: ac p̄stantior siue velocior ā plusq:
 vigeat q̄rū memoria iter cetera mēris offi
 cia. Vicinior ē em cerebrō vñ oia manāt ex q̄
 fit vt ea que ad alios pertinent sensus vide
 re dicamus. Veluti cum dicimus vide quos
 modo sonat: vide quomodo sapit: sic r cetera. hec ¶ Idorus,

Facies a fac
 cio dī r qre.
 Hieronym?

Augustinus

Lactantius.

Salomon.
 Ecclesiasticus

¶ Idem.
 Nicolaus de
 lyra.

Ecclesiasticus
 Crisostom?

Sensus cor
 poris sunt
 quinq.

¶ Idorus.

Lactātius

Idcirco mens et volūtas ex oculis sepe dignoscit teste Lactātius in lib. de opificio dei. c. vii. Etiam lactātius in. vi. lib. diuinarū institutionū. c. xx. dicit sic. Voluptas oculorū varia et multiplex que capis ex aspectu rerum que sunt in vsu hoim: vel natura vel ope delectabiles: vide ibi plura de hoc sensu: si vis quod Lactātius pulchre dixerit. Et sicut ait Ambrosius in lib. Exameron. Sunt enim oculi spectatores nostri die ac nocte excubant Nam et a sopore mēbris ceteris citius excitatur. Et vigilantes circūspectāt oīa et tanquā in summo locati vniuersa p̄spectant. hec Ambrosi⁹. Etia Arist. in principio primi lib. metha. et sc̄tus Thomas in cōmēto sup eadē lectidē prima: dicit sic. Sensus visus maxie cognoscere nos facit: et multas differētiās rerum demonstrat. Sic ergo sensus visus inter oēs sensus est nobis liorita et periculosior. Et ideo si nō fuerit per imperiū rōnis re frenatus inducit hoiez ad lasciuia: luxuria: auaricia: et ad multa pctā. Propterea multi phi hoc cognoscētes eruerūt sibi oculos: de quibus diuus Hierony. ad Bigaum hispanū: dicit sic. De niq̄ quōdā mūdi phos legim⁹ vt totā cognitōez ad mētis co gerent puritatē sibi oculos eruisse. hec Hierony. Inter ceteros hoc egit Democrit⁹ qui athenis eruit sibi oculos vt vegetiores haberet cogitatōes. Laertius hō dicit quod ideo excecavit seipm ne videret bene esse malis ciuitatibus. Tertulian⁹ aut dicit quod ideo excolauit seipm: quia mulieres sine cōcupiscentia aspicere nō poterat: ideo teste Quitiliano. oculi sunt tota luxuria nra: hi nos in oīa quortidie vicia precipitāt. Nec expedit p̄nunc exēpla in mediū adducere: quia hoc ipm quortidiana pbat experientia. Hinc August. in regla ad clericos ait. Ne dicatis vos habere animos pudicos si habeatis oculos ipudicos: quia impudicus oculus impudici cordis est nūcius. Propterea Ihdorus vbi supra inq̄t. Oculi inter oēs sensus viciniores aie existunt in oculis enim oē mētis inditiū est. An et animi p̄turbatio vel hylaritas in oculis apparet. hec Ihdorus. Dixerūt etiā oculi oīa mēbra corporis ad operandū tam bona quā mala: vt pedem ad ambulandū: manū ad scribendū. Propterea vitas luce. xi. caplo ait. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Discute ergo teipm o peccator: et cogita si habuisti oculos sublimes: hinc in de furiose ac libidinose vagātes. Cogita etiā quot varia: quot turpia: quot et q̄tra secularia ac bona fallacia more auium rapacium aspekeris aut desideraueris: quia cum sensus visus sit viciuacio: cūctis sensibus magis inclināt hoim ad luxuria: cōcupiscentia: auaricia: inuidia et ad cetera criminalia pctā.

De sensu auditus.

Ambrosius.

Sct̄us tho.
et aristoteles

Hieronym⁹.

Democritus
eruit sibi oculos
et quare.Laertius
Tertulian⁹.
Quitilian⁹.

Augustin⁹.

Ihdorus.

Vitas.

Secundus sensus corporalis est

auditus sic dicitur quia voces hauriat. Unde Lactantius in lib. de opificio dei ad Demetriam auditorem suum. c. viij. dicit quod aures dicte sunt a vocibus hauriendis. Aere igitur verberato suscipiunt sonos: quod vox repercussa teste

Isidoro per anfractus aurium sonum facit quo sensum excipiunt audiendi. Ideo beatus auris quasi auide rapiens sonum: vel dicitur auris ab audiendo. Hinc magnus albertus in. xij. li. de animalibus tractatu. iij. c. ij. dicit sic. Sunt aures cartilaginose ut melius sonum repercutiant et de prope auri sonus confortet. Sunt etiam aures involute et concave propter idem ut sonos teneant. Via autem auris est tortuosus et longior sit et curua ne frigidus aer cito ingrediat ad cerebrum et inducat nocumetum: sed prius stet et calefiat in aure et etiam ut aer quietus in aure melius sit natus recipere omnem sonum. Nervi autem tympani auris sunt duo: quod melius sonat durum. hec albertus. Propterea lactantius in lib. de opificio dei. c. viij. ita inquit. Artifex noster aures duas esse voluit: quorum duplicitas incredibile est quod pulchritudinem proferat. In his audiendum officium constitutum est sicut in oculis videndi. hec Lactantius: Iterum lactantius in. vi. li. diuini. insti. c. xxi. de hoc sensu ita inquit. Maximeque hic sensus non est ad vitium detorquendus quod nobis ideo datus est ut doctrinam dei percipere possemus. Itaque si voluptas est audire carus et carmina: dei laudes canere et audire iocundum sit. Hec est voluptas haec quae comes est et socius virtutis. Hec est non caduca et breuis ut ille quas appetit quod corpori ut pecudes seruiunt: sed perpetua et sine ulla intermissione delectans cuius terminos si quis excesserit: nihilque aliud ex voluptate perterit: nisi ipsam voluptatem. Hic mortem meditat: quod sicut vita perpetua in virtute est. ita mors in voluptate: quod enim in voluptate mori luerit carebit eternis: quod terrena protulerit celestia non habebit. hec lactantius. ¶ Iste sensus inclinat homines ad iracundiam: quod si quis audit ea quae sibi non placet turbat et irascitur. Etiam per auditum labitur homo plerumque ad iactantiam: ambitionem: et inanem gloriam: ut cum quis de se audit laudes extollit et gloriatur. Ad vanitates quoque huius mundi incitat homines. Si quis cum scurrilia verba ociosa et leuia aut detractoria audit mens eius facile titubat: et per sensus maculatur aut per delectationes flectitur. Quapropter ille qui audit detractores aut obloquentes peccat grauiter minus tamen quam detrahens nisi audiat ex audio. Unde sanctus Thomas in. ij. q. lxxij. ar. iij. dicit sic. Si quis detractores audiat absque resistetia videtur detra-

Lactantius:

Isidorus
Magnus al.
Nota de au-
ribus.

Lactantius:

Aures sunt
instrumenta
multorum peccatorum

Sanctus thomas

etiam consentire. unde fit particeps peccati eius. Et si quidem sciat eum ad detrahendum: vel saltem placeat ei detractio propter odium eius cui detrahens non minus peccat quam detrahens et quicquid magis. An bernardus dicit. Detrahere aut detrahentem audire: quod horum dicitur inauditum fit non facile dixerim. Si vero non placet ei peccatum: sed ex timore vel negligentia: vel etiam verecundia quodammodo omittat repellere detrahentem: peccat quod dicitur: sed multo minus quam detrahens et plerumque venialiter. Quicquid etiam hoc potest esse peccatum mortale: vel propter hoc quod alicui est officio incumbit detrahentem corrigere. Vel propter aliquod periculum quod audiens novit periculum: vel propter radicem: quia timor humanus quicquid potest esse peccatum mortale. hec Thomas. Et sic patet de auditu.

De sensu odoratus.

Nasus habet tria officia.

Lactatius

Magnus albus.

Insiduosus. Virtus olfactiva.

Magnus albus.

Nota dicitur odoratum plura.

Virtus olfactiva consistit in duabus papulis.

tertius sensus corporalis dicitur odoratus qui nil aliud est quam quodammodo actus vel passio odorandi. Odor enim sive spiritus per nares sive per nasum trahitur: ideo in naso vel in naribus sunt tria officia constituta: teste Lactatius in libro de officio dei ad demetrianum. c. x.

unum quod ducit spiritus. Alterum capiendi odoris: tertium ut per eum cavernas purgamenta cerebri defluant. De hoc triplici officio nasus si latius magnus albertus in. xij. libro. de animalibus tractatu. ij. c. ij. dixit. Adde quod ideo due sunt nares: quod si uni accidat opilatio ex catarro vel alia causa altera deserviat animalis. Et hec est causa generalis quare ois sensus est geminus. Propterea Insiduosus in. xi. libro. et hy. c. i. testatur: quod odoratus dicitur quasi aeris odore attractus. Tracto enim aere sentit: sic et olfactus dicitur quod odoribus officia. ut autem intelligas ubi sit virtus odorativa vel olfactiva. Scire debes secundum magnam Albertum in. i. libro. de animalibus tractatu. ij. c. viij. quod Nasus est instrumentum sensus odorati. Quod instrumentum est sic compositum. Extremitas quodammodo cerebri infusus os quod dicitur coronale vel pupis capitis descendit in duas papulas que sunt sicut papulis mamillarum et iacet una iuxta alteram infusus triangulos narium et in oibus odorantibus per inspirandos operatur velamine paniculari ne ledantur obviare aere calore vel frigore: et ideo talia animalia non odorant nisi cum vento inspirandis exsufflatur velamine illud. Et quod virtus olfactiva est in illis papulis sicut visus in oculo. In alijs autem non inspirantibus sunt nude papule ille: quia illa sunt cerebra sicca que non ita facile ledantur ab obviantibus. Decigitur est causa inspirandis et non inspirandi: nasus autem est canalus odoratus. Et quia odor est calidi sicci: cerebrum autem frigidum et humidum: ideo non bene recipit: et ut melius recipiat esse oportet

fuit viani patulā vsq; ad instrumētū odoratus. **Greg. albertus** in. xij. lib. de aialib' tractatu. iij. r. c. ij. dicit q; in oibus aialib' bus habētibus nasum nō perficit olfactus nisi per attractōes aeris. Hoc autē mēbrū est in medio sensuū r in anteriori parte capitis. Et ppter ea natura posuit hoc mēbrū in medio trium instrumētōz capitis: scz oculoꝝ r auriū r oris siue lingue. Et est sic dispositū quasi cortina sit in medio nariū r supaddita māmillaria. Et hoc ideo fuit vt per motū anhelit' mouerētur r tūc conī māmillares cerebri recipiūt odores. Si em̄ cortina sine velamine esset aer r odores oēs libere occurrerent cerebro: r corūperēt ip̄s. hec **Albertus**. Est etiā nasus faciei maximū ornāmētum: cuius carētia facies tota dehonestaret. Sūt q; dicūt q; odor nō sentit sine aliqua fumali euaporatōe qui in quadā resolutōe p̄sistit r sic odor nil aliud videt esse q; fumalis euaporatio. S; hec opinio nō p̄t esse s; fm **Thomā** quod p̄t ex hoc q; **Vultures** currūt ex odore percepto ad cadauer ex locis remotissimis. Nec esset possibile q; euaporatio aliqua pertigeret a cadauere ad tam remota loca: etiā si totū resoluere in vaporē vt dicit **thomas** in. iij. li. sentētiaz dist. xliij. vbi mouet dubiū. vtrū in corporib' gloriofis sint oēs sensus in actu. Et iā **Isidorus** de efficacia odoratus vulturū r aq; larum in. xij. lib. ethymo. c. vij. dicit q; vultures sic r aq; le etiāz vltra maria cadauera sentiūt: **Magn' albert'** in. xij. lib. de aialib' in fine libri vbi loq; tur de vulture dicit sic. **Vultur** de longe cōtemplat r olfactu p̄pollens ad multa terraz spacia sentit odorem carnū r cadauerū. Sed audi p̄cor verba aurea diui **hieronymi** nos admonētis exēplo vulturis r aq; le in. iij. lib. cōmētarioꝝ sup **Matthē** ad **Eusebiū**: vbi pertrahens: illud **Matth.** xxiij. c. **Abicūq;** fuerit corpus illuc cōgregabūtur r aq; le: vbi ita inq; t. **Aq; le** r vultures etiā trāsmarina dicūtur sentire cadauera r ad escam huiuscemodi cōgregari. Si ergo irrōnabiles volucres naturali sensu tātis terraz spaci r maris fluctib' separare parū cadauer sentiūt vbi iacet q̄to magis nos r ois multitudo credētū d; festinare ad eum cuius fulgur erit ab oriēte r parit vsq; ad occidētē. hec **hieronymus**. Quāuis aures homo sit valde modici r minus odoratus aq; le vulturib' canibus r q̄budam alijs animālibus que multum vident odoratu: eo q; ipse nimia cerebri humilitate impeditur: nihilominus propter odoratum labitur ad diuersa vitia r peccata. Nam sunt quidāz a deo vitio gula dedit qui si senserint varios odores escaz tantum inardescūt q; quasi videntur canes venaces hinc inde discurrendo: vt con

Magn' al.

Nasus est ornamentum faciei.

Sanctus Thomas. Vultures habent odoratum acutissimum.

Isidorus. De aquila et vulture. Magn' al. vultus olfactu p̄pollens. hieronymus. Nota.

homo minus odorat

Per odoratum labitur homo ad multa peccata.

sequantur intentū appetitus sui. Sunt alij crudeles sine misericordia qui si viderint pauperes aut infirmos siue leprosa aut incarceratos aut mortuos illos abominant: immo obturant aures ne aut sudores aut fetores aut anhelitū infirmorum aut pauperū xp̄i percipiāt. Quibus proculdubio eueniet sicut illi diuiti crasso et purpurato qui pauperē lazariū horruit: sed tandē mortuus est diues et sepultus est in inferno. Mortuus est quoque lazarus et portatus est ab angelis in sinu abrahe. Nōnulli querūt vanos odores ppter lasciuia: voluptatem: luxuriam: ac vanitatem: vt in aspectu hoim redoleant. Quibus p̄ Esayam. iij. c. d̄. Et erit p̄ suauī odore fetor: et p̄ zona fomiculorum: et pro crispanti crine caluitiū: et pro fascia pectorali cilitiū hec esayas. Si autē aliquis portaret bonos odores ad p̄ortandum cor: siue p̄ alia rōnabili causa nō iudicatur esse peccatus hec de sensu olfactus dicta sufficiant.

De sensu gustus.

**Extra eos q̄
portat vanos
odores.**

Esayas.

Fidonus.

Varro.

Lactantius:

Uñ d̄: lingua

**In lingua ē
virtus gusta
tina.**

**Magnus al
bertus.**

**Lingua valz
ad duo.**

**Magnus al
bertus.**

Gustus sensus corporalis dicitur

gustus qui a gutture est. denotatus teste Fidono. Nam q̄ gustant officio lingue per guttur trāseunt ad stomachū: et ideo Varro putat q̄ lingue nomen a ligādo cibo sit impostum teste Lactantio in lib. de opificio dei. c.

x. q̄ ipsa cōmolitos dentibus cibos colligit et conglobatos vi sua depmit et transmittit ad ventrē. vel ideo lingua d̄: a ligādo: q̄ ligat verba et voces p̄ articulos sonos. Vel lingua d̄: a ledō ledis: q̄ dentibus illeditur. Sunt q̄ dicūt q̄ lingua d̄: a linguo linguis: q̄ ea linguim⁹. Sed q̄ in lingua est virt⁹ gustatiua ac discretiua oim eoz que substantialiter nutriūt corpus hec est calidi et frigidi: et humidi: et siccī: et similiter iudiciū oim sapoz p̄ hoc q̄ ipsa substārialiter tangit cibū. Idcirco p̄siderandū est s̄m magnū albertū in. xij. lib. de aialib⁹: tractatu. ij. c. v. q̄ sicut natura nō fecit creationē lingue hois tm̄ ad vsum quo cetera vtunt aialia: sed duplicē vsum: gustus: vt deliceret: et loquele aptauit ei. Ita etiā formauit labia et dentes nō in vsum vnicū sicut in ceteris aialibus: sed ad cibū et loquelam: duplicē vsum vnicuiq̄ istoz pro modulo suo attribuēs: sic igitur lingua hois est apta duab⁹ operationibus quarum vnā est in sensu gustandi: et altera q̄ est in interpretatiōe sermonis. Rationem autē harū operationū lingue assignat magnus Albertus in. i. lib. de aialibus: tractatu. ij. ca. x. dicens. q̄ lingua h̄z gustus ex eo q̄ est bene passibilis in anteriori extremi

tate sua in qua est expansus nervus gustatiuus. Hoc autē magis cōuenit in parte anteriori lingue q̄ in posteriori radice ipsius: qm̄ discretio q̄ est; ante pōt reijcere aut trāsmittere cibū: sed posterior pars nō faciliter reijceret nociuū: q̄ cum sit in posteriori radice ipsius iam est in via glutinationis: et si ibi esset discretio in ferret nocuētū anteq̄ reijceret. Est igit̄ melius vt expansus sit nervus gustatiuus in anteriori parte ei⁹. Est tñ vbiq̄ in lingua et in ore aliquis ramusculus nervi gustatiui ad adiuuādum in discernendo sapos: sed p̄fecte non est nisi in anteriori parte lingue. Et subiūgit albertus sic dicens. Si gura autē lingue est q̄ sit retro spissa et tendat in tenuitates: et ideo spissas ante linguas habentes nō bene formāt sermones et op̄s q̄ sit bene soluta et extensibilis et plicabilis ad dentes et ad palatū: ad quorū tactus format elementa articulate et litterare vocis. Propter qd̄ anteri⁹ linguas ligatas habētes nō bene formāt litteram s: et dicūtur blesi. Dicif autē blesus vt exponit Catholicon ille q̄ nō bene frangit verba. Vel d̄: blesus quasi bucca lesus: q̄ vero habent linguas posteri⁹ ligatas nō bene formāt litterā r: vt dicūtur trabuli. Et sic p̄ q̄ in lingua est virtus gustatiua et in ipsa est iudiciū d̄im saporū. Sed diligenter est aduertandus q̄ nisi hic sensus gustus reguletur p̄ imperiū rōnis inducit hoīem ad multa mala. Primo intellectum obnubilat. Nā propter fumositates ciborū ad cerebrum ascendētes: ipm̄ cerebrum perturbat et ratio impedit et ebetat circa spūalia. vnde sc̄tus Tho. in. ij. q. xv. ar. iij. dicit q̄ vitia carnalia. s. gula et luxuria cōsistunt circa delectationes tactus ciborū et venereorū q̄ sunt vehemētissime inter oēs corporales delectationes: et ideo p̄ hec vitia intentio hoīs maxime applicatur ad corporalia: et p̄sequens debilitatur ratio hoīs circa intelligibilia. Magis autē p̄ luxuriā q̄ p̄ gulam q̄to delectationes venereorū sunt vehemētiores q̄ ciborū: et id̄ ex luxuria oritur cecitas mentis q̄ quasi totaliter spūaliū bonorū cognitionē excludit. Et gula autē oritur ebetudo sensus que reddit hoīem debile ad h̄mōi intelligibilia. Et ecōtrario opposite virtutes. s. abstinentia et castitas maxime disponūt hoīem ad p̄fectionē intellectualis operatiōis. vnde d̄: Danielis. i. c. q̄ pueris his. s. abstinentib⁹ et continentibus dedit deus scientiā et disciplinā in oī libro et sapiētia. hec thomas. Hinc Adar⁹ tullius in lib. de senectute dicit sic. Impedit em̄ cōsiliū voluptas rationi inimica: ac mentis vt ita dicā p̄stringit oculos: nec h̄ vllum cū virtute cōmertū. Et iterū ait ibidē. Diuine em̄ placentie malorū appellat voluptatē q̄ ea videlicet hoīes ca-

No. de dispo
sitiōe lingue

Magnus al
bertus.
De figura lin
gue.

Catholicon.

Sensus gu
stus inducit
hoīez ad mul
ta pctā et quō

Ebetudo sen
sus oritur ex
gula.
Daniel.

Adar⁹ tullius

Idem.

Hieronymus.

plantur ut pisces. ¶ Secundo gustus nisi per rationem fuerit regulatus debilitat et enervat memoriam. ideo Hieron. ad Grifogonum monachum: epistola incipit. Qui circa te affectus meus sit: ita inquit. Cum saturitate succedit obliuio tandem nescitura quod cupiat quod diu memoriam reuocauerit esuries. Et ad nepotianum de vita clericorum: epistola incipit. Petis a me nepotiane carissime dicit sic. Pulchre dicitur apud grecos et nescio apud nos eque resonet. Pinguis venter non gignit sensum tenuem. Isidorus quoque in .ij. lib. de summo bono. ca. xlii. ita inquit. Nam ut philosophi dixerunt cibandus est venter ut contineat animam non ut eorum par. Qui nimis cibis vtuntur: quanto magis ventrem pascunt tanto amplius sensum mentis obtundunt. Nam gula saturitas nimia: aciem mentis obtundit: ingeniumque hebescere facit. ¶ Tertio gustus si fuerit inordinatus incitat ad luxuriam. Vnde Hieronimus ad matrem et filiam. epistola incipit. Retulit mihi quidam frater e gallia: dicit sic. Difficile inter epulas seruatur pudicitia: Et ad eustochium virginem epistola incipit. Audi filia et vide. Ita inquit. Si quid itaque in me potest esse consilium: si experto credis: hoc primum moneo: hoc obtestor: ut sponsa christi vinum per veneno fugiat: hec aduersus adolescentiam prima arma sunt demonum. hec Hieronymus. Et iterum in eadem epistola ait. Vinum et adolescentia duplex incendiium voluptatis. Etiam Hieronymus contra iouinianum ait. Esus carum et potus vini ventrisque saturitas semina: rium libidinis est. et Isidorus in .ij. lib. de summo bono cap. xlii. ita dicit. Proxima est ventri libido sicut loco sic vitio. Ubi enim ventris cura ibi et eorum que circa ventrem sunt prima. In ordine namque membrorum: genitalia ventri iunguntur. Dumque vnum ex his immoderate reficitur aliud ad luxuriam excitatur. hec Isidorus.

Isidorus.

Si gustus non fuerit regulatus excitat ad luxuriam. Hieronymus.

Isidorus.

Si gustus non fuerit regulatus abbreviat vitam.

¶ Quarto si gustus non fuerit regulatus abbreviat vitam hominis. Nam propter nimiam repletionem cibi et potus causant multe egritudines in corpore humano quibus abbreviatur vita. Vnde leo papa in sermone octavo decimo mensis qui incipit. Cum de aduentu regni dei. Ita inquit. Quotridiano enim dilectissimi experimur: potus potus facietate aciem mentis obtundit. ciborum nimietate vigorem cordis heberari: ita ut delectatio edendi etiam corporum contraria sit saluti nisi ratio obtemperantie obstat illecebre. hec leo. Iterum circa medium eiusdem sermonis ita subiungit idem leo. Cum vniuersa vicia per continentiam destruatur: et quicquid auaricia sitit quicquid superbia ambit. quicquid luxuria percipit. huius virtutis soliditate superet: quis non intelligat quantum nobis per ieiunia conferatur. hec leo. Et Hieronymus ad rusticum monachum in epistola que incipit. Nihil christiano felicius. Ita inquit.

Leo papa.

Hieronymus.

Modicus et temperatus cibus et carni et aie utilis est. Etiam
 Erisostomus de nocumētis huius sensus sic ait. Neque enim aie soli sed
 etiam ipsi corpori deliciae sunt nocive eo quod corpus ex forti fit debi-
 le: ex agili grave: ex frouoso deforme: ex sano egrotum. ex iuvene
 antiquum: et veteranum: ex viuo mortuum. hec crisostomus. Propterea
 Eccl. xxxvij. c. d. Propter crapulam multi obierunt: qui autem absti-
 nens est adiciet vitam. **Q**uero si gustus non fuerit regularus di-
 scerit: oēs actus: oēs gestus dehonestat: et tandem ad oia vicia
 disponit hominem. Nam certum est quod per imperium rationis mouentur et re-
 gulatur oia membra: sed cum per nimiam summptionem cibi et potus ratio fue-
 rit obnubilata: tunc sequitur quodam deordinatio in exterioribus gestibus
 quibus quod homines ad risum puocat: tam in incellu quam in loquela et in
 operationibus. hinc Gregorius. Dñante gulae vicio oēs quod homines fortiter
 egerunt perdunt. Et dum veter non restringit simul oēs virtutes ob-
 ruuntur. **I**ohannes valerius maximus in. vi. li. ca. i. de pudicitia. Postquam
 de metello ciue romano narrauit quod vxorem propriam fuisse percussam
 interemit eo quod vinum bibisset. ita subiungit. Sane quicumque femi-
 na vini usum imoderate appetit et virtutibus oibus ianuam clau-
 dit et delictis appetit. hec valerius. et idem **I**sidorus in. ij. li. de sum-
 mo bono ca. xliij. sic ait. Nemo potest diu ceteris viciis nisi prius
 in gluuie ventris restrinxerit. Nec quisquam facile poterit a semet
 ipso spiritus immundos expellere nisi per abstinentiam gulae. Tunc enim ho-
 stes qui extra nos sunt a nobis fortiter supantur. qui prius qui intra
 nos sunt vicia extringuntur. Nam frustra foris agit bellum qui intus
 habet periculum. hec **I**sidorus. Ex dictis patet de sensu gustus.

De sensu tactus.

Tactus sensus corporalis dicitur

tactus qui secundum magni alberti per totum corpus diffunditur: eo quod totum corpus ex tangibilibus constituitur **I**sidorus etiam in. xi. lib. ethimo. ca. i. ita inquit. Tactus appellatur eo quod pertractet et tangat et per oia membrorum vigor suum aspergat. Nam tactu probamur quicquid ceteris sensibus iudicare non possumus. Ideo sanctus thomas in. i. parte. q. lxxvi. ar. v. dicit quod alij sensus fundantur super tactum. Ad organum autem tactus requiritur quod sit medium inter contraria que sunt calida et frigida: humida et sicca et similia: quoniam est tactus apprehensivus: sic enim est in potentia ad contraria et potest ea sentire. Unde quanto organum tactus fuerit magis reductum ad equalitatem complexionis tanto perceptibilior erit tactus. Et quia christus habuit corpus in summo optime complexionatum ac dispositum eo quod corpus eius fuit formatum mirabiliter

Erisostomus:

Ecclasticus
 Si gustus non fuerit regularus oēs gestus dehonestat.

Gregorius.

Valerius maximus.

Isidorus

Magnus albertus.

Sanctus thomas.
 No. de tactu

Christus habuit corpus in summo dispositus.

Sanctus tho.
Dolor passio
nis christi fuit
maxime ratione
Lactus.

Magnus albertus.

quod est nervus
de origine tactus.

Duo genera tactus.

Sanctus tho.

Philosophus

Non quod bonitas est signum boni intellectus.

Magnus albertus.

Manus dicitur organum organorum
Isidorus

culose opere spiritus sancti. Ideo in christo maxime viguit sensus tactus. Nam illa que per miraculum sunt facta: sunt potiora ac meliora his que fiunt per naturam vel exemplificat Aristotomus de vino in quod christus aquam convertit dum esset in nuptiis. Ex hac ratione probat sanctus Thomas in. iij. parte. q. xlvj. ar. vi. quod dolor passionis christi fuit acerbissimus. Quia cum in christo esset in summo viuacitas tactus confixus fuit in locis nervosis et maxime sensibilibus. scilicet in manibus et pedibus: quam acerbitate augebat primum pondus corporis pendens super nudos clavos. Ista quoque diurnitas passionis: quod crucifixi non statim moriuntur sicut que gladio occidunt. Sed nota hic secundum magnum albertum in. xij. lib. de animalibus tractatu. iij. ca. ij. quod caro non est primum instrumentum sensus tactus sed potius nervus que est intra carnem. Est autem nervus ut dicit ipse Albertus in. i. lib. de animalibus tractatu. iij. ca. xvij. Substantia viscosa a cerebro directa per corpus ut per ipsum sensum et motum largiat corpori. Et parum infra ita subiungit. Sciendum est autem nervos absque dubio a cerebro diuidi. Omnes enim proueniunt secundum suas origines ad pellem que cerebrum circumdat et diuiduntur in ipsam suis diuisionibus. Inferius tamen ortus omnium est a corde per substantiam nervosam que est a corde venit ad cerebrum ex qua panniculi cerebri generantur hec Albertus. Cum autem sint duo genera tactus. scilicet interior et exterior: quod teste Isidoro aut extrinsecus venit quod feriar: aut intus oritur. Idcirco tactus exterior maxime viget in manibus: quod ibi percurrit multitudo nervorum qui sunt instrumentum tactus ut dictum est. Precipue autem viget tactus in pulpis: digitorum: ut dicit Thomas in. iij. lib. iniarum di. xliij. vbi mouet dubium. Utrum conuenienter determinentur partes corporis humani in quibus datur oleum extreme unctionis. Vinc etiam philosophus in. ij. lib. de anima et sanctus thomas in commento super eodem dicunt quod gustum et tactum habemus certiorum omnibus alijs animalibus. Item sanctus thomas in prima parte. q. lxxvi. ar. v. dicit sic. Domo inter omnia animalia est melioris tactus. Et inter ipsos homines que sunt melioris tactus: sunt et melioris intellectus. Cuius signum est: quod molles carne bene aptos mente videmus: duos vero ineptos: ut dicitur in. ij. lib. de anima. hec thomas. Propterea magnus albertus in. xiiij. lib. de animalibus: tractatu. ij. ca. ij. dicit. Volem habere magnus signum est quod sit plurius intellectus ceteris animalibus et maioris ingenij. Ideo congrue a natura accepti organum manus proueniens pluribus motibus et operationibus omnibus alijs animalibus. Et ideo manus dicitur organum organorum: quia facit omnia instrumenta: et est loco omnium instrumentorum. Unde Isidorus in. xi. li. ethimo. ca. i. inquit. Manus dicta est quod

fit totius corporis munus. Ipsa em̄ abum oī ministrat. Ipsa opatur oīa atq; dispensat p̄ eam accipimus ⁊ damus. hec *Phidorus*. ⁊ lactātius in li. de opificio dei ad demetrianū audito rem suū. c. x. ita inquit. Quid dicā de manibus rōnis ac sapie ministris: Quas solertissim⁹ artifex plano ac modice cōcauo sinu fictas: vt si qd tenendū sit: a pre possit insidere: indignos terminauit: in qbus difficile est expedire. Utrum ne spes an vtilitas maior sit. Nam ⁊ numerus pfectus ac plenus ⁊ ordo ac gradus decētissim⁹: ⁊ articulorū parius. curuatura flexibilis ⁊ forma vnguitū rotunda cōcauis tegminib⁹ digitorū: fastigia cōprehendēs atq; firmās: ne mollitudo carnis in tenēdo cederet magnū pber ornatum: hec *Lactātius*. Iste igit sensus sicuti nobilissim⁹ est: ita est sollicite custodiēdus: alioquin hō minem ad multa pctā p̄cipitat. Nam p̄ manus in qbus p̄ maxime viget tactus pcurimus p̄ximū occidimus: vulneramus ac hberamus. Iterum p̄ tactum furta ⁊ rapinas cōmittimus ⁊ mala plurima opamur. Ideo dñs cōtra similes ait p̄ *Isayas* i. ca. Manus em̄ vestre sanguine plene sunt. Tactus etiā im̄ pudicus aut immūdus: vel ex libidine est valde picus ac mortiferus. Ideo *Paulus*. i. ad *Corin.* vi. c. ait. Bonus est mulierem nō tangere. Et *Leuitici*. v. c. Anima que tetigerit aliqd immūdum rea est ⁊ deliquit. ⁊ *Ecclā.* xii. c. Qui tetigerit picem inquinabit ab ea. hinc *Isayas* li. c. dicit sic. Recedit e recedite exite inde pollutū nolite tangere: exite de medio ei⁹ mūdamini qui fertis vasa dñi: hec ibi. Cogita ergo quot ⁊ quāta p̄ oēs sensus corporeos p̄petrasti: q; vt ait *Phidorus* in. ii. libro de summo bono. c. xvii. Neq; em̄ aliunde peccamus nisi videndo: audiendo: atrectando: gustando: atq; tangēdo. *Isidorus* dicit hie. ix. c. Ascēdit mors p̄ fenestras nostras igressa est domos nostras. Nota q̄ sunt in corpore hoīs decē fenestre teste *Phidoro*. In p̄ma fenestra hō verba p̄fert: aerem suscipit ⁊ spirat: cibos gustat ⁊ sumit. In duabus fenestris videt prope ⁊ p̄cul. In duabus alijs fenestris audit bona ⁊ mala In duabus alijs odorat ⁊ spirat. In duabus inferioribus non necessaria corpori emittit. Decima fenestra vmbilicus: nominatur qui ventrē ornat. Sed magnus doctor *Ambrosius* sensuum nostrorū p̄nitatem ac facilitatem ad oēm pctōrum miseriam intelligens in li. de fuga seculi. i. c. dicit sic. Nam q̄s inter tot passiones huius corporis: inter tāras illecebras huius seculi tutum atq; interneratum seruare potest vestigium Respexit oculus: ⁊ sensum mentis euertit. Audiuit auris: et intentionem inflexit. Subalauit odor: ⁊ cogitationē impedi-

Nota de dispositione manus.

Per tactum fiunt multa peccata.

Isayas.

Paulus. Leuiticus.

Ecclāstic⁹. Isayas.

Jeremias. In corpe hōminis sunt decem fenestre.

Magn⁹ ambrosius.

No. hāc sententiā: q; an rea est.

uit. Os libauit: et crimen reddidit. Tactus contigit: et ignem adoleuit. Intrauit mors per fenestram dixit propheta. Fenestra tua est oculus tuus. Si videris mulierem ad concupiscendum eam intrauit mors. Si audias sermones meretricis intrauit mors. Si luxuria sensus tuos capiat penetravit mors. Et tunc qui vult ascendere non leta seculi: non amena: non delectabilia: sed plena doloris et fletus sequatur. Melius est enim ire in domus luctus quam in domum gaudij. Denique nec Adam de paradiso descendisset nisi delectatione deceptus esset. Pulchre igitur dauid qui periculosos homines etiam ipso aspectu fuerat expertus: beatum illum dicit cui spes omnis in dei nomine est hec ambrosius. Etiam Isidorus vir eruditissimus ac sanctissimus de sensibus corporis loquens in .i. lib. de summo bono. c. xxy. ita inquit. Sicut precellunt sibi corporei sensus diuersitate locorum ira sibi met et virtute sentiendi precellunt. Nam prestantior est odoratus sapore et positione loci et sentiendi longinquitate. Sic auris odoratu. Longius enim audimus quam odoramus. Et sic oculi auribus. Longius enim videmus quam audimus. Animus autem et loco et merito his vniuersis sensibus superferatur. In arce enim capitis constitutus quam illi corporaliter non attingunt iste intellectualiter peruenit. Amplius excellit oculorum sensus: ceteris sensibus. Quandoquidem que ad alios pertinent sensus inde discimus. Veluti cum dicimus. vide quomodo sonat. vide quomodo sapit sic et cetera. Quomodo oculus ita et animus: cetera videt sese non intuetur. Aliarum enim rerum origines species et magnitudines perficit. De se autem tanta veri ignorantia inficitur: ut in his omnibus nihil certius contempletur. Homo qui miraris siderum altitudinem et maris profunditatem animi tui abyssum intra: et mirare si potes. hec Isidorus. Et sic patent que occurrerunt scribenda de quinque sensibus corporis.

De tribus virtutibus theologice que animam rationalem dirigunt in summam trinitatem.

Res quoque virtutes theologice sunt caro corde meditanda: quoniam illas anima nostra fertur in summam trinitatem secundum tria appropriata tribus personis. Ita quod fides dirigit in summe verum credendo et assentiendo. Spes vero in summe arduum innitendo et expectando. Caritas autem in summe bonum desiderando et amando. Etiam hee virtutes habent actus proprios secundum quos differunt inter se: nam

Isidorus.

Odoratus.

Auris.

Oculus.

Oculus excelsior
dit ceteros
sensus.

Nota totus.

Fides facit deo assentire: spes in deo cōfiderē: caritas facit deum amare. ¶ Iterum differūt rōne obiecti. Nā fides est circa verū: spes circa arduū: caritas circa bonū. ¶ Et differunt rōne effect⁹: q̄ fides in p̄ri deum sequit⁹: spes in celū comitat⁹: caritas penmitter amplexat⁹. ¶ Consequēter cogita q̄ peccata q̄ opponunt virtutibus theologis h̄m sui genus grauiora sūt ceteris peccatis. teste sancto Thoma in. ij. q. x. arti. ij. Op ponuntur aut virtutib⁹ theologis: infidelitas: desperatio: et odium dei. Peccatuz aut infidelitatis puenit ex eo q̄ homo ipsam dei veritatē nō credit. Odium vero dei puenit ex hoc q̄ voluntas hoīs: ipsi diuine bonitati cōtrariatur. Desperatio aut ex hoc pcedit: q̄ homo nō sperat se bonitatē dei picipare. Sublata aut spe labunt hoies vitia atq̄ a bonis laborib⁹ retrahunt: vt dicit Thomas vbi supra. ¶ Idcirco Augustin⁹ eminentiam pariter ac necessitatē harum trium virtutū ostēdens in primo lib. de doctrina xp̄iana: quasi in fine libri dicit sic. Titubat aut fides si diuinaz scripturarū vacillat auctoritas. Porro fide titubante caritas etiā ipsa languescit. Nam si a fide quisquis ceciderit: a caritate etiā necesse est cadat. Non em̄ potest diligere q̄ nō credit. Porro si credit et diligit bene agendo et pceptis bonorum morum obtemperans do efficit vt etiam speret se ad id quod diligit esse venturum. Itaq̄ tria hec sunt quibus et scientia omnis et prophetia omnis militat fides: spes: caritas. Sed fidei succedit spes quam videbimus: et fidei succedit beatitudo ipsa ad quam peruerturi sumus. Caritas autem istis decedentibus augebitur potius. Si enim credendo diligimus quod nō videmus quanto magis cum videre ceperimus. Et si sperando diligimus quod nondum peruenimus: quanto magis cum puenerimus. Inter temporalia quippe et eternalia hoc interest: q̄ temporale ali quid plus diligitur anteq̄ habeatur. Vilescit aut cum aduenit. Non enim satiat animam cui vera et certa sedes est eternitas. Eternum autem ardentius diligitur adeptum q̄ desideratum. Et parum infra subiūgit sic. Homo itaq̄ fide spe et caritate subnitus eaq̄ inconcusse retinens nō indiget scripturis: nisi ad alios instruendos. Itaq̄ multi per hec tria in solitudine sine codicibus viuunt. Unde in illis etiam arbitror iam impletum esse quod dictum est. Siue prophetie euacuantur: siue lingue cessabunt: siue scientia destruetur. Et parum infra dicit sic. Ideo autē manent fides: spes: caritas: tria hec: maior autē horum est caritas: quia et cum quisq̄ ad eternam peruenerit. Duobus istis decedentibus: caritas, auctior et

Sanct⁹ thō.
Que pctā
opponuntur
virtutibus
theologicis.
Nota de spe

Augustinus

Aurea vba
augustini:

Laud carita
tis.

No. differen
tiam inf tpa
lia et sp̄alia

Augustinus

certior permanebit. hec Augustinus. Et sic patet de virtutibus theologicis.

De quattuor virtutibus cardinalibus.

Super virtutes morales sunt etiam

tota mente rememorande: qz teste sancto Thoma in .i. q. lxxvi. ar. iij. en respōsione ad primum argu. Magis necessarie sunt ad vitam humanā virtutibus intellectualibus: et sunt magis pmanentes q̄ intellectuales ppter exercitium eoz in his que ptinent ad vitam cōem. Nominātut autē iste virtutes diuersimode. Nam aliqui dicunt virtutes morales: qz in eis tota vita moralis versat. Dicunt etiaz cardinales: qz sicut ostiū vertitur in cardine: sic in his virtutib⁹ regit tota vita hoīs. Nominant aliqui virtutes pollicite: qz in his ordinat vita ciuilis. Etia dicunt virtutes humane: qz humanas studio acquirunt nisi diuinitus infundant. Ideo vt fiat diligēs discussio siue examinatio pctōrum rememōrāde sunt virtutes morales: quoz finis est bonum humanū. Et quicqd penitēs inuenit deliquisse detestē. ¶ Sunt igitur virtutes morales quattuor. s. prudētia: fortitudo: temperātia: iusticia. Ad quas cetera oēs reducunt: vt dicit Thomas in .ij. q. iij. in fine plōgi eiusdem libri. Per istas autē quattuor virtutes instruit homo in agilib⁹ et cōtra vitia armat. Nam quo ad seipsum hō instruit p prudentiā: et quo ad proximū p iusticiā. Et armat in p̄speris p temperantiā: et in aduersis p fortitudines. Idcirco teste Augustino. Prudentia consistit in eligēdis: fortitudo in tollerandis: tēperantia in vtendis: iusticia in distribuēdis. ¶ Et iterum Augu. Prudētia est in p̄cauendis insidijs: iusticia in subueniēdo miseris: fortitudo in p̄ferendis molestijs: temperātia in coercēdis delectationibus prauis. ¶ Et ad ma cedonium Augustinus ait. In hac vita virtus nō est nisi diligere qd diligendum est. Id diligere prudētia est: nullis inde auerti molestijs fortitudo est: nullis illecebris tēperantia est: nulla supbia iusticia est. ¶ Scdm Ambrosium iusticia est in affectu: prudentia in intellectu: fortitudo in effectu: tēperantia in vsu. ¶ Nota ergo qd mens humana teste Augustino nō pōt habere regnum virtutū: nisi prius excusserit iugum vitiōrum. Et sicut ait Hieronymus oēs virtutes sibi herent vt qui vna caruerit oibus careat: qui vero vnā habet omnes habet. Circo has sentētiās augustini et hieronymi pulchre ac dilucide ostendit Gregorius in .xxij. li. moral. c. i. sic dicens. Quisq̄

Sanct⁹ tho.

Virtutes morales nominat diuersimode.

Virtutes morales sunt quattuor. Sanct⁹ tho.

Augustinus

Ambrosius.

Hieronym⁹.

Gregorius.

virtute aliqua pollere creditur. tunc veraciter pollet cū virtijs
 ex alia parte nō subiacet. Nam si et alia virtijs subditur: nec b
 est solidum vbi stare putabaf. Unaqueq; em̄ virtus tanto mi
 nor: est q̄to defunt cetera. Nam sepe quosdā pudicos quidem
 vidisse nos cōtingit: sed nō humiles. Quosdā hōi q̄si humiles
 sed nō misericordes. Quosdā quasi misericordes: sed nequaq;
 iustos. Quosdam hō quasi iustos: s; in se potius q̄ in dño cō
 fidentes. Et certus est: q; nec castitas in eius corde natura est
 cui humilitas deest. Nec humilitas natura est cui misericors
 dia iuncta nō est: q; nec debet humilitas dici que ad compas
 sionem fraterne miserie nescit inclinari. Nec misericordia ver
 ra est: que a rectitudine iusticie existit aliena. Nec iusticia ver
 ra est que fiducia suam nō in conditore oim: sed in se fortasse
 aut in rebus cōditis ponit: q; dum a creatore spem subtrahit
 ipse sibi p̄ncipalis iusticie ordinem puerit. Una itaq; virtus
 sine alijs: aut oino nulla est aut imperfecta. vt em̄ sicut quibus
 dam visum est de primis quattuor virtutibus loquar. Prudē
 tia: temperātia: fortitudo: atq; iusticia: tanto p̄fecte sunt sin
 gule q̄to vicissim sibimet cōiuncte. Disiuncte aut̄ perfecte eē
 nequaq; possunt: q; nec prudētia vera est que iuste temperās
 ⁊ fortis nō est: nec p̄fecta tēperātia que fortis iusta ⁊ prudēs
 nō est. nec fortitudo integra que prudēs tēperans ⁊ iusta non
 est. nec vera iusticie que prudēs fortis ⁊ tēperans nō est. Dec
 Gregorius. Sicq; patet de virtutibus moralibus.

De septem opibus misericordie corporalibus.

Terius opera misericordie sunt

diligenter rememorāda: q; nulla virtus sic
 extollit ac cōmendat xpianuz q̄ misericordia
 charitatis: nulla maior dignitas ad xpiane
 religionis ornamentū: nulla sublimior pote
 stas ad p̄piciationem pctōrum: nulla deniq;

q̄ virt⁹ sic roborat dei cultores q̄ misericordia. hinc glosa am
 brosi. super illud p̄me ad Thimo. v. ca. Pietas ad oia utilis
 est: ita inquit. Ois summa xpiane religionis in misericordia ⁊
 pietate consistit. Idcirco in illa tremebunda die vltimi iudicij.
 teste Augustino in lib. quinquaginta omeliaruz. Tacebit
 dñs iesus oia recte facta iustorum: ⁊ oia mala iniquorum: ⁊ so
 lum laudabit elemosynarum fecunditatem ⁊ dānabit ariditatem.
 Cuius ratio in hoc est: q; vt augustinus subiungit om
 nia crimina elemosynis redimuntur: si tamen mores mutave
 ris: Propterea per os veritatis dicitur nobis. Mathei. v. ca.

Nota aurea
 verba Grego
 rij.

Virtutes se
 comere.

Ambrosius.

Augustinus

Augustin⁹.
 Veritas.

Remigius.

Dylarius.

Augustinus

Augustinus

Augustinus

Gregorius.

No. optimā
sententiam.

Duo sunt ele

Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequuntur
 Super quo dicit Remigius. Misericors dicitur quasi miserū
 habens cor: quia alterius miseria quasi suam reputat: et de ma-
 lo alterius quasi de suo dolet. Dylarius quoque super hoc pas-
 su: ita inquit. In tantū enim deus benivolentie nostre in omnes
 delectatur affectu ut suā misericordiā sit solis misericordiibus
 p̄statur. Et Augu. ibidē dicit sic. Beatos autē dicit esse quos sub-
 veniunt miseris: quoniam eis ita rependit. ut de miseria liberentur.
 Unde sequit. Om̄i ipsi misericordiā sequent. Et iā Augustin⁹
 in sermone. xvi. ad heremitas: et est p̄ncipium sermonis: dicit
 sic. Fratres mei charissimi nūq̄ recordor me legisse mala mor-
 te perisse illum qui libenter in hac vita opera charitatis vel
 pietatis voluit exercere. Vabet enim multos intercessores pius
 homo: et ille qui opa charitatis exercet hylariter. Quid enim
 de pijs hoībus dicere poterimus: nisi id quod frequēter legis-
 mus. Opera enim illorum sequunt illos. Hec Augustinus. Pres-
 rum Augustinus de sermone dñi in monte ait. Beati illi qui
 subveniunt miseris: quoniam eis rependit. ut per misericordes dñm
 de miseria liberent. Nam idipsum videt iustum ut qui a pos-
 tentiore adiuvari vult adiuuet inferiorem in quo est ipse pos-
 tentior. hec Augustinus. Quāuis ergo misericordia sit omni-
 no paupibus xpi exhibenda. Debet tñ prudens homo prius si-
 bi miseri et compati. Sed quomodo id fieri debeat ostendit
 per pulchre moralis doctor Gregorius in. xix. libro moralium.
 capitulo. lxxi. sic dicens. Nam multi proximis suis quasi ope-
 ra misericordie impendunt: sed in iniusticie facta non deser-
 runt. Qui si veraciter proximis misericordiam facere student
 sibiipsis prius debuerant iuste viuendo misereri. Unde scri-
 ptum est. Misere anime tue placens deo. ¶ Qui ergo miser-
 eri vult proximo a se trahat necesse est originem miserendi.
 Scriptum namque est. Diliges proximum tuum sicut teipsum
 Quomodo ergo alteri miserendum prius est. Qui adhuc ius-
 te viuendo sit impius sibi metipsi. Unde per quendam sa-
 pientem dicitur. Qui sibi nequam est cui bonus erit: Ad exhi-
 bendam quippe misericordiam ut indigentibus plene exteris
 us valeat impendi: duo sibi necessaria congruunt. Id est ho-
 mo qui prebeat et res que prebeat. Sed longe incomparabi-
 liter melior est homo quā res. Qui itaque indigenti proximo ex-
 teriorem substantiam prebet: sed vitam suam a nequitia non
 custodit: rem suam deo tribuit: et se peccato: hoc quod minus
 est obrulit auctori: et hoc quod maius seruauit iniquitati. hec
 Grego. ¶ Cum ergo ad salutem nostram duo elemosynarum

generat: scz corporalium ⁊ spūaliū sunt omnino necessaria: di-
 sciendi sunt pmo opera misericordie corporalia que septena
 rio numero a rōne cogente atq; a sanctis patribus designata
 sunt. De qbus obiurgatio acerrima in die iudicij a rege regum
 iesu xpo fiet contra peccatores. **Prīmū** ergo opus misericor-
 die corporalis est visitare infirmos ad quod prouocamur mul-
 tipliciter in scripturis sanctis: signanter Ecclesiast. vii. ca. vbi
 dicitur: Non te pigeat visitare infirmū: ex his enim in dilectio-
 ne firmaberis. ⁊ Jaco. i. c. Religio munda ⁊ immaculata apd
 deum ⁊ patrem hec est. Visitare pupillos ⁊ viduas in tribu-
 latione eoz ⁊ immaculatum se custodire ab hoc seculo. **Se-**
 cūdum opus misericordie est potare sitientes. Ad quod hor-
 tamur per Salomonem Prouerbioz. xvi. c. vbi dicitur. Si esu-
 rierit inimicus tuus ciba illum: si sitit da ei aquam bibere:
 prunas enim congregabis super caput eius ⁊ dominus red-
 det tibi. hec ibi. **Dinc** hieronymus in. iij. lib. super parabolas
 Salomonis: super hoc passu ita ait. Per prunam super caput
 eius ardorem charitatis in corde eius significat. Sit enim nō
 nunq; vt inimicus crebris victus beneficijs odiorum rigore
 emollito calorem in mente charitatis excipiat ac de inimico
 amicus fieri: et eum quem iniuste oderit redamare incipiat.
 hec hieronymus. **Et** veritas Mathci. l. capi. Quicunq; por-
 tum dederit vni ex minimis istis calices que frigide tm. amē
 dico vobis non perdet mercedem suam. **Tertium** opus mi-
 sericordie est cibare esurientes ad quod excitamur per Esayas
 lvij. ca. sic. Frange esurienti panem tuū ⁊ egenos vagosq; in-
 duc in domū tuam. **Et** thobie. iij. ca. **Et** substantia tua fac ele-
 mosynam ⁊ noli auertere faciem tuam ab illo paupere ita em
 fiet vt nec a te auertatur facies domini. **Et** iterum ibidem.
 Elemosyna ab omni peccato ⁊ a morte liberat ⁊ non patietur
 animam ire in tenebras: fiducia magna erit coraz summo deo
 elemosyna omnibus facientibus eam. **Quartum** opus est
 redimere incarceratos ad quod excitamur. Eccle. iij. ca. sic. Li-
 bera eum qui iniuriam patitur de manu superbi. **Et** ambrosi⁹
 in lib. de officijs. ⁊ habetur. xij. q. ij. aurū: dicit sic. Ornatus sa-
 crouz redemptio captiuoz est. **Et** vere illa sunt vasa preciosa
 que redimant animas a morte. **Ille** verus thesaurus est domi-
 ni qui operatur quod sanguis eius operat⁹ est. hec ille. **Qui-**
 tum opus misericordie est regere nudos. Ad hoc hortabatur
 Thobias filium suum di. Thobie. iij. ca. Panem tuum cum
 esurientibus et egentibus comede. ⁊ de vestimentis tuis nu-
 dos tege. ⁊ Esayas. lvij. ca. Cum videris nudum operi eum ⁊

mosynarū ge-
 nera. s. corpa-
 liū ⁊ spūaliū

Prīmū opus
 mie corporas
 lis.

Secūdū opus
 mie corporas
 lis.

Tertium

Tertium opus
 mie corporas
 lis.

Quartū op⁹
 mie corporas
 lis

Quintū opus
 mie corporas
 lis

Sextū opus
mie corporalis
Exē. abrahe.

Exemplum
warthe.

Septimum
op' mie cor-
poralis.
Sctus tho.

Augustinus

Exemplum
ō stephano ⁊
plurib' alij.

carne[m] tuā ne despexeris. Ad id octabaꝝ Jo. baptista quādo
incept[us] p[re]dicare. luce. iij. c. di. Qui habet duas tunicas det nō
habenti: ⁊ qui h[ab]et h[ab]et similit[er] faciat. ¶ Sextū opus mie est
colligere vel recipere hospites. Ad hoc puocatur exēplo s[an]c-
tissimi patris nostri abrahe q[ui] valde misericors fuit peregris
nis. Nam b[ea]t[us] Bene. xvij. c. q[uo]d abraham sedebat in hostio rabe-
naculi sui in cōualle mārie in ipso feruore diei. Sup[er] quo Nic-
colaus de lira dicit q[uo]d Abraham hospitalitatē diligebat: ideo
stabat ad videndū si trāsibant viatores vt posset eos inuitare
ad mensam ⁊ recipere eos hospicio. Et signāter sedebat in ipso
feruore diei: q[ui] tali hora solent viatores ad hospitia declinare
causa refectionis. Ad id quoq[ue] excitamur a nobilissima hospi-
talaria xp̄i sancta martha: que huic officio amore dñi iesu to-
taliter exposita i[er]m cum discipulis suis pluries hospicio reci-
pere meruit. Hinc paulus ad Roma. xij. c. Necessitatib[us] s[an]-
ctoꝝ cōicantes: hospitalitatē sectātes. Et ad Hebreos. xij. ca.
Caritas fraternitatis maneat in vobis: ⁊ hospitalitatē nolite
obliuisci. Et. i. Petri. iij. c. Hospitales inuicē sine murmura-
tione. ¶ Septimū op' mie est sepelire mortuos. Nota hic s[an]c[t]i
sanctū Thomā in. iij. sentētiar[um] distin. xv. vbi querit vtū con-
ueniēter assignētur elemosyne corporales. q[uo]d licet sepultura nō
profit mortuo q̄tuz ad sensum quē corpus post mortē habeat
p̄dest tñ ei s[an]c[t]i q[uo]d in memorijs hoīm remanet: tum q[ui] in confu-
sionem mortui reputat q[uo]d insepultus iacet: tum q[ui] ex ipso tu-
mulo magis in memoria manet. Aliqui etiam ad orandū pro
ipso excitātur. Unde monumentū dicit[ur] a memoria eo q[uo]d mor-
ueat mentē: vt dicit augustin[us] in lib. de cura pro mortuis. Ex
quo p[er]t[inet] q[uo]d sepelire mortuos est elemosyna: q[ui] per hoc subueni-
mus primo. Ideo b[ea]t[us] thobias laudibus extollit. de quo les-
gimus Thobie. i. c. Esuriētes alebat: nudiq[ue] vestimētis prebe-
bat: ⁊ mortuis atq[ue] occisis sepulturā sollicitus exhibebat. Et
ij. cap[itu]lo dicit q[uo]d thobias plus timēs deum q[uam] regem rapiebat
corp[or]a occisoꝝ ⁊ occultabat in domo sua: ⁊ medijs noctibus
sepeliebat ea. Etiam actū. vij. c. habet de stephano lapidato
q[uo]d sepelierūt eum viri timorati. Magnus q[ui]z anthonius sepe-
liuit Paulū p[ri]mū heremitā. Abbas panātius sepeliuit hono-
frum. Dñs quoq[ue] iesus mādauit frontoni episcopo vt irer ad
celebrandū exēdas sue care hospite Adarthe q̄bus ⁊ i[er]m p[er] se dñs
iesus dignatus fuit interesse. Ioseph[us] etiam ab arimathia et
Nicodemus laudibus extollūtur eo q[uo]d beneficium sepulture
exhibuerūt dño Iesu xp̄o. Sic igitur discurredo per campum
scripturar[um] beneficiū sepulture q[uo]d plurimū cōmendatur ⁊ pro

elemosynā acceptaf. Nec igitur septem opa misericordie cor-
poralia: in hoc versu cōprehēdūtur. Visto: potō: cibo: redimo:
tego: colligo: condo.

¶ De septem operibus mie spūalibus.

Quia officium misericordie nō solū

per opera corporalia impēdit primo: sed etiā
per opera spūalia: idcirco occurrit dubita-
tio que nam sunt opera misericordie potiora
et meliora: an corporalia: an spūalia. Et videt
q̄ elemosyne corpales sint potiores spūalia:
libus et arguitur sic. Elemosyna ordinatur ad subueniēdū in-
digenti: sed corpus cui subuenit per elemosynas corporales
est indigētioris nature q̄ spūs cui subuenitur per elemosynas
spūales: ergo elemosine corporales sunt potiores spūalibus.
Pro respōsione nota q̄ septem opera misericordie spūalia que
etiam elemosine spūales dicūtur: sic enumerātur. ¶ Prima ele-
mosina spūalis est docere ignorātē. Ne quot ignorātes egēt
doctrina salutis qui nesciūt seipos minuire signo crucis qui
ignorant articulos fidei: precepta diuine legis: orationē domi-
nicam: et alia necessaria ad salutē. Debemus ergo primis no-
stris recte Augustino bona docere et mala dedocere: atq; igno-
rantibus qd agere debeāt intimare. ¶ Secūda elemosyna est
cōsulere erranti ac dubitanti. Sed in dandis cōsilijs plurimū
valet vite pbitas. Virtutū progatiua: beniuolētie vsus: faci-
litas gratia. vnde Ambrosius ait. An eum idoneum puta-
bo qui mihi det consiliū qd non dedit sibi: et mihi eum vacare
credam qui sibi nō vacat. ideo Thobie. iij. c. Consiliū semper
a sapiēte inquire. ¶ Tertia elemosyna spūalis est cōsolari tri-
stia. Hinc Paulus hortatur desolatos et mestos ne cōtristen-
tur. ad Thessaloh. iij. c. dicens. Non cōtristemini sicut et ceteri
ri qui spem nō habent: et subdit. Itaq; cōsolamini inuicem in
verbis istis. Et iterum in. v. c. Rogamus aut vos fratres cor-
ripite inquietos cōsolamini pusillanimes suscipite infirmos
patiētes estote ad omnes. Quarta elemosyna spūalis: est cor-
ripere delinquētes: de hoc dicit Math. xvij. c. Si peccauerit
in te frater tuus vade et corripe eum inter te et ipm solum
Et Paulus ad Galathas. vi. caplo. Fratres et si preoccupatus
fuerit homo in aliquo delicto: vos qui spūales estis huiusmo-
di instruite in spiritu lenitatis. Nota cum dicit in spiritu leni-
tatis: scilz dulciter corripēdo: q; talis humana correptio ma-

Questio.

Arguitur.

Pro rñsione
nota septem
elemosinas
spūales.
Prīa elemos-
na spūalis.

Secūda

Ambrosius.

Tertia ele.

Paulus.

Quarta:
Nota de cor-
rectōe frater
na.

Seneca:

gis proficit. vnde Seneca in .i. lib. de clementia ad Neronem cesarem dicit sic. Nullus animal morosus est: nullum maiore arte tractandum q̄ homo nulli magis parcendum. Sed ad uerte q̄ in corectione fraterna debet homo esse mundus a peccato. Vnde Marcus tul. cōtra Salustinū ait. Larere prius debet omni vitio qui in alium dicere sit paratus. Quinta elemosina spiritualis est remittere offensas in q̄tum prioris mus peccat in nos: ideo veritas Marthei. xviij. capitulo ait. Serue nequam omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me. Nonne ergo oportuit et te misereri conserui tui sicut et ego tui misertus sum. hinc Marcus tullius in primo libro de officijs: dicit sic. Nihil enim laudabilius: nihil magno & presclaro viro dignius placabilitate atq; clementia. Et iterum ibidem. Quanto superiores sumus tanto nos geramus submissius. Sexta elemosina spiritualis est supportare infirmos aliorum & maxime in his que et infirmitate committuntur. hinc Paulus ad Romanos. xv. capitulo. Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmoz sustinere: & non nobis placere. Et ad Galathas. vi. capitulo. Alter alterius onera portate: & sic adimplebitis leges christi. Septima elemosina spiritualis est orare pro omnibus. Jacobi q̄nto capitulo. Orate pro inuicem vt saluemini: multum enim valet de peccatio iusti assidua. Nam orationis pure: teste Augustino magna est virtus: & velut fidelis nuncius mandatum peragit et penetrat quo caro non peruenit. Et iterum. Oratio si pura fuerit: si casta: celos penetrans vacua non redibit. Vnde Ihdoms in. iij. libro de summo bono. capitulo. vij. dicit sic. Hoc est remedium eius qui vitiorum estuat temperamentis: vt quocūq; tangitur vitio totiens ad orationem se subdat: quia frequens oratio vitiorum impugnationem exinguit. Hec Ihdoms. hec sunt septem opera spiritualia misericordie que sub hoc versu denotantur. Consule: castiga: solare: remitte: ferora. Et nota q̄ sub ly verbo consule comprehenditur doctrina & consilium. Ad questionem ergo quando querebatur: que nam opera misericordie sunt portiora an corporalia: an spiritualia. Respondet sanctus Thomas in. iij. sententiarum distinctione. xv. vbi hanc precise tangit questionem. Et in. ij. q. questione. xxij. articulo. iij. vbi sic habet. Comparatio istarū elemosinarum potest attendi dupliciter. Uno modo simpliciter loquendo: & fm hoc elemosyne spirituales preeminent triplici ratione. Primo quia id quod exhibetur nobilius est: falsū donum spirituale quod preeminet corporali. Secūdo ratione

Marc' tulli
Quinta elemosina spiritualis.

Marc' tulli

Idem
Sexta elemosina spiritualis

Septima elemosina spiritualis.

Ihdoms.

Rūsto ad q̄
stionem.
Sctūs Tho.

Ad questionem ergo quando querebatur: que nam opera misericordie sunt portiora an corporalia: an spiritualia. Respondet sanctus Thomas in. iij. sententiarum distinctione. xv. vbi hanc precise tangit questionem. Et in. ij. q. questione. xxij. articulo. iij. vbi sic habet. Comparatio istarū elemosinarum potest attendi dupliciter. Uno modo simpliciter loquendo: & fm hoc elemosyne spirituales preeminent triplici ratione. Primo quia id quod exhibetur nobilius est: falsū donum spirituale quod preeminet corporali. Secūdo ratione

eius cui subuenitur: quia spiritus nobilior est corpore. Unde sicut homo sibiipſi magis debet providere q̄rum ad spiritum q̄ q̄rum ad corpus. Ita ⁊ proximo magis debet de elemosina spirituali q̄ corporali providere quem ex charitatis debet diligere tanq̄ seipsum. Tertio q̄rum ad ipsos actus per quos ⁊ quibus subuenitur proximo: quia actus spirituales sunt meliores corporalibus qui sunt quodāmodo serviles. Alio modo possunt comparari s̄m aliquem particularem casum in quo aliqua elemosina corporalis posset preferri alicui elemosine spirituali puta magis est pascendum fame morientem q̄ docendum. Sicut ⁊ indigenti s̄m philosophum melius est dicitur q̄ philosophari q̄uis hec sit simpliciter melius. ¶ Ad argumentum ergo dicitur q̄ dare magis indigenti melius est ceteris paribus: sed si minus indigens sit melior ⁊ melioribus indigeat dare ei melius est. Et sic in proposito quāvis corpus habeat plures indigentias q̄ spiritus: tamen indigentie spiritus sunt magis fugiende q̄ indigentie corporis. Sicut eligibiliores sunt spirituales q̄ corporales divitie: ⁊ sic patet responsio ad questiones. ¶ Et dictis etiam liquet ad purum: q̄ nemo potest ab elemosinis spiritualibus excusari: q̄uis ex indigentia ⁊ penuria excusari possit aliquis ab elemosina corporali. Et si quis diceret. Et q̄ ab elemosina spirituali sum etiam excusandus: quia non possum cōsulere aut docere quia rudis ⁊ ignorans sum. Dic q̄ talis saltem non potest excusare quin possit consolari tristes: corripere delinquentes: remittere offensas. Supportare infirmitates pximi sui ⁊ huiusmodi. Idcirco cum non valeamus propter paupertatem elemosynas corporales pauperibus christi contribuere: velimus saltem promptos nos reddere ad largiendum opera spiritualia iuxta consilium beati Petri: qui in prima sua canonica capitulo. iiii. dicit sic. Unusquisq̄ sicut accepit gratiam in alterutrus illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gratie dei. Patet etiam q̄ evangelici predicatores ⁊ magistri theologie qui docent sacram scripturam propter deum sunt ditiores ⁊ multo plus merentur q̄ homines potentes ac divites huius seculi qui magnas pecunias possident ac distribuunt. Et econtra gravius peccant predicatores evangelici qui celestes thesauros verborum dei abscondunt: q̄ divites qui pauperibus christi negāt corporales elemosynas. hinc Hieremias Thien. iiii. capto ait. Parvuli petierunt panē ⁊ non erat qui porrigeret eis. Nec de septem elemosynis spiritualibus dicta sufficiant.

Ad argumētum infio.

Nota de evangelicis predicatoribus.

De septem preceptis ecclesie.

Plus memoranda sunt pre-

cepta sancte matris ecclesie: quia teste Augustino. Ecclesia est quedam forma totius iusticie et cetera ius hominum. unde sanctus Thomas in. ii. q. x. ar. xi. dicit sic. Maxima huius auctoritatem ecclesie consuetudo que semper est in omnibus emulanda: quia et ipsa doctrina catholicorum doctorum ab ecclesia auctoritate habet. Unde magis standum est auctoritati ecclesie quam auctoritati vel Augustini: vel Hieronymi: vel Ambrosii: vel cuiuscumque doctoris. hec Thomas. Precepta autem ecclesie dei sunt multa: inter que septem habentur principalia ad quorum observantiam tenentur omnes fideles sub pena peccati mortalis. Primum preceptum est de celebratione festorum. Quicumque ergo fecerit aliquid opus manuale diebus dominicis et aliis festis que sunt de precepto ecclesie extra casum necessitatis peccat mortaliter. Sicut enim in veteri testamento non solum sabbatum erat in precepto: sed et alie solennitates: sic in nouo testamento non solum dominica dies: sed et multe alie solennitates que figurate sunt per illas: eo quod status iudaice legis fuit totus figuralis legi gratie: iuxta illud Pauli. i. ad Cor. x. ca. hec omnia in figura continebantur illis scripta autem sunt omnia ad correctionem nostram in quos fines seculorum deueniunt. hec Paulus. Est autem considerandum secundum Thomam in. ii. q. cxxi. ar. iiii. in responsione ad primum argumentum. quod illud tertium preceptum decalogi. Memento diei sabbati sanctifices litteraliter intellectum: est partim mortale et partim ceremoniale: ideo ponitur inter precepta decalogi in quantum est mortale: non in quantum est ceremoniale. scilicet quantum ad determinationem diei sabbati: et ideo quod obseruaret diem sabbati eo quod precepit in lege moysayca: iudicaret et peccaret mortaliter. Et sic dicit Thomas ubi supra in responsione ad quartum argumentum. Obseruancia diei dominice in noua lege succedit obseruantie sabbati non ex sui precepti legis diuine: sed ex constitutione ecclesie et consuetudine populi christiani. Nec huiusmodi obseruatio est figuralis sicut fuit obseruatio sabbati in veteri lege: et ideo non est in arte prohibito operandi die dominica sicut in die sabbati: sed quedam opera conceduntur in die dominica que in die sabbati prohibebantur sicut decoctio ciborum et alia huiusmodi. Et etiam in quibusdam operibus prohibitis facilius propter necessitatem dispensat in noua quam in veteri lege: quia figura pertinet ad prestantionem veritatis quam nec in modico pretere operum. Opera autem secundum se considerata in

Sanctus thomas.

Primum preceptum ecclesie est de celebratione festivitatum.

Sanctus thomas.

Sanctus thomas.

Nota diligenter.

mutari possunt p loco ⁊ tempore. hec thomas. Sunt autem
 vltra diem dñicam multa alia festa ab ecclia instituta vt ho
 mines in vera religione ac deuotione fundarent: de qbus des
 terminatur de conse. dist. iij. pronūciandum.

¶ De secundo precepto ecclesie.

¶ **S**ecundū preceptū ecclesie est de

obseruantia ieiunioꝝ: ideo qui frangit ieiunia instituta ab ecclia sine cā rōnabili peccat mortaliter totiens quoties trāsgressus fuerit. Obligātur autē cūcti fideles ad ieiunandū totā quadragesimā vt pꝛ de pse. dist. v. quadragesima. Et similr ieiunia quartus

or: tempoz: ⁊ ceteras vigiliās: vt hꝛ dist. lxxvi. p totus. Habet autē istud pꝛceptum multas declaratiōes ⁊ exceptiones: id nota sub breuibꝫ q nullus obligat ad ieiuniū ecclie ante vigessimū primū annū. Ratio huiꝫ assignat a sc̄to Thoma in. iij. sententiarū di. xv. vbi mouet dubiū. Vtrū pueri teneātur ad ieiuniū: in respōsione ad. iij. ar. Nā dicit q in pueris requiritur ci- bus nō solū ad actū nutritiue: sed ad actū augmētatiue virtutis: q: de residuo nutritiōis fit augmentū. Et q: virtꝫ nature in pueris nōdum cōualuit: nō possunt simul multū de cibo assumere: q: naturalis virtus illud puerere nō possit: ⁊ ideo indigent frequēti cibi sumptiōe: ⁊ ppter hoc eis nō competit ieiuniū dum sunt in augmētō. Tempus em̄ augmēti fm phisosophum est vsqꝫ ad finē tertij septēnij vt in pluribus: q: res naturales nō currūt semp eodē modo: s: vt frequēter. Et ideo ante hoc tꝫ nō artantur pueri ad oia ieiunia ecclie seruāda. Sed q: q̄to ad terminū predictū appropinquāt tanto virtus nature magis roborat ⁊ augmentū corporis tardīꝫ pcedit. cū in p̄mis qnqꝫ annis pueniat puer ad medietatē totiꝫ augmēti vt pbs dicit. Id fm q magis appropinquāt ad p̄dictus terminū sunt eis magi ieiunia cōmēsurāda. hec tho. hinc hiero. ad athletam de institutiōe paule filie sue. eplā incipit. Beatꝫ aplꝫ paulus scribit ad Eoin. dicit sic Displicēt mihi maxime in teneris etatibꝫ lōga ⁊ imoderata ieiunia. Experimēto didici asellū in via cū lassus fuerit diuerticula q̄rere. hec hierony. ¶ Excusant etiā a ieiunio mulieres pregnantēs ⁊ lactantes q̄ tam sibi q̄ filio paruulo diligētī cura puidere tenent. ¶ Sūlꝫ infirmi nō obligant ad ieiuniū. S: nō ois infirmitas excusat a ieiunio: s: tantū illa q̄ tollit appetitū comedendi. Et iā pauperes fm thomā ⁊ durandū in. iij. sentē. di. xv. q̄ simul hꝛe nō

Ante vigessimū primū annū nullꝫ obligat ad ieiunium.

Sanctꝫ tho.

Corpꝫ hūanū crescit vsqꝫ ad xxi. annū.

Puer in quō quēto habet medietatem totius augmenti.

Dieronymꝫ.

Qui excusantur a ieiunio Nota oia.

possunt hora comestionis competentē refectionē sicut frequēter egenis contingit q̄ frustratim elemosynas querūt nō tenentur ad ieiuniū. Vel etiam qm̄ ex p̄cedenti necessitate tantū debilitati sunt q̄ ieiuniū sufferre nō possunt. ¶ **T**riuerātes q̄ et laborantes excusant a ieiunio. Sed intellige sane s̄m̄ thomā in. iij. senten. dist. xv. et in. ij. ij. q. cclvij. ar. iij. Nam dicit q̄ si peregrinatio et operis labor cōmode differri possit aut dimittitur absq̄ detrimento corporalis salutis et exterioris status qui requirit ad conseruationē corporalis vel sp̄sialis vite nō sunt p̄pter hec ieiunia ecclie p̄mittenda. Si aut̄ imineat necessitas statim peregrinādi et magnas dietas faciendi vel etiam multū laborandi: vel p̄pter p̄seruationē vite corporalis vel p̄pter aliquod necessariū ad vitam sp̄salem et simul cū hoc non possunt ecclie ieiunia obseruari nō obligatur hō ad ieiunādū q̄ nō videt fuisse intentio ecclie statuētis ieiunia: vt p̄ hec impeditur alias pias et magis necessarias causas. hec tho. Durandus vero in. iij. sentē. di. xv. q. ij. dicit q̄ peregrinantes si assument voluntarie peregrinationē nullo nō licet frāgere ieiuniū. Quādo aut̄ imponit a p̄fessore capiendū est t̄ps vt expleatur absq̄ ieiunij fr̄actiōe. Et si ieiuniū infra t̄ps peregrinādis occurrat temperandū est labor vt ieiuniū obseruet. q̄ nō videt sufficiens ratio trāsgrediēdi p̄ceptū ecclie illud qd̄ voluntarie assumit vel a simplici sacerdote imponit. hec durandus. ¶ **E**xcusant etiā senes et antiqui q̄ grauati senio sufficientē refectionē sumere nō possunt. Nec est determinata etas vsq̄ ad quos annos: quis teneatur ad ieiuniū. Hō si sunt fortes ad tollendam ieiuniū nō excusant. Plura alia occurrerēt ad explicādū sup̄ hoc p̄cepto q̄ breuitatis causa relinquuntur.

¶ De tertio p̄cepto ecclesie.

Tertium p̄ceptum ecclesie est de

auditione misse dieb' dñicis et festiuis. Qui ergo sine cā rōnabili nō audit missas integrā diebus festiuis q̄ sunt de p̄cepto ecclie: vt ex p̄emptu. Aut negligētia. Aut ex leuitate eū di ad venationes. Aut ad cōiuiat̄ vel alias recreationes: siue ex cupiditate lucrādi: aut ex ignorātia crassa: peccat mortaliter tortiens quotiens dimisit. Unde de cōsecratione di. i. missas: d̄ sic. Ad missas die dñico secularib' totas audire sp̄ali ordine p̄cipimus. Ita vt ante benedictionē sacerdotis egredi ppl̄s nō p̄sumat q̄ si fecerit ab ep̄o publice cōfundantur: hec ibi. ¶ Plura occurrerent ad discutiendū sup̄ ist.

Sanct' tho.

Nota.

Durandus.

Senes excusantur a ieiunio.

Nota.

textu. sed oibus dimissis. Talis monetur dubitatio. Utrum istud pceptū ecclie de auditione misse intelligat nō solum de die dñico: sed etiā de alijs dieb? festiuis. Et videt q nō: quia in textu allegato dicitur tñ de die dñico. Dic sub breuib? q pceptū istud est generale nō solū ad diē dñicā: sed ad oīa alia festa q sunt de pcepto. Nā vbi est eadē ratio: ibi est idē ius: q de similib? idē est iudiciū. Ratio aut quare fuit statutū ab ecclia de auditione misse: videt fuisse ista: vt. s. in hec modico tēpo re hō dirigat seipm ad deum ⁊ vacet diuinis. Sed nec alia de causa fuerūt addita alia festa ad dies dñicos sub pcepto nisi vt vacetur reb? diuinis: ergo videt q istud pceptū de audiendo missam debeat extendi ad alia festa.

De quarto precepto ecclesie.

Quartum pceptum ecclesie est de

sacramēto cōfessionis. Nam p̄cipit ecclesia vt dlibet postq̄ venerit ad annos discretiōis saltem semel in anno cōfiteatur pctā sua pprio sacerdoti. Dicis aut pprius sacerdos quicūq; hys p̄tatem absoluēdi ordinariā vel delegata siue sit cōmunis siue singularis. Si quis ergo nō confitetur semel in anno habens annos discretiōis peccat mortaliter si ex negligentia hoc faciat. Secus si ex impotentia. Vel quia nō habuit copiā confessionis. Vel quia est excoīcatus nec per eum stat quin querat ⁊ p̄curet absoluōnē: Vel quia differt aliq; bus diebus de cōsilio sacerdotis. Non potest autem sacerdos deobligare aliqū ab hoc pcepto nec etiam ep̄s: sed solus papa p̄tū ad semel in anno. Nec etiam eum qui nō habet nisi venialia: Quis aliqui dicāt talem nō teneri: q; pceptum istud intelligitur de eo qui habet mortalia. Tutius tñ est dicere s̄m Thomā in. iij. sententiarum di. xvij. vbi querit vtrum omnes ad confessionē teneātur: q; si loquamur et vi sacramēti nō tenetur aliquis venialia confiteri: sed ex institutione ecclie quādo nō hys alia que confiteatur vt obediāt pcepto ecclie tenet. Nam ⁊ si conscius sibi nō sit de mortali: nō tñ est secur? Istud pceptum p̄ extra de peni. ⁊ remissionibus: oīs vtriusq; vbi dicitur sic. Oīs vtriusq; sexus fidelis postq̄ ad annos discretiōis n̄ puenit oīa sua solus pctā saltem semel in anno fideliter confiteat pprio sacerdoti ⁊ iniunctā sibi penitentia pprijs viribus studeat adimplere: suscipiens reuerenter ad minus in pascha eucharistie sacramentū nisi forte de proprii sacerdotis consilio ob aliquā rationabilē causam ad temp? ab huiusmodi

Questio:

Responso:

Quis est pprius sacerdos.
Oēs tenent ad p̄fessionē semel in āno

Sanc̄o tho.

Ius p̄cipit confiteri.

Quis dicat
annus discre-
tionis.

Pr̄a opinio.

Sc̄da opinio

Tertia opinio

quarta opinio.

Opponitur.

De puero q̄n
q̄ annorum q̄
d̄natus est.

Nota

Resolutio q̄
tionis.

Nota oia.

Dieronym?

di perceptione duxerit abstinentiū. Alioq̄n r̄uiens ab ingref-
su ecclie arceatur & moriens xp̄iana careat sepultura. Et sub-
dit q̄ hoc statutum debeat in ecclia frequenter publicari. Ne
quisq̄ ex ignorantie cecitate vel am̄e excusatis assumat. hec
ibi. ¶ Sup̄ hoc textu plura oporteret explicare. Sed omnib̄
pretermisissis. Querit quis dicat annus discretiōis in quo q̄s
tenetur cōfiteri ex p̄cepto ecclie. Respondeo sub breuib̄us: q̄
longa concertatio fit inter doctores ad assignandū quis sit an-
nus discretiōis. ¶ Quidā em̄ dicūt q̄ annus discretiōis d̄r q̄n
quis est doli capax: puer aut̄ d̄r doli capax: q̄n habet vs̄um ras-
tionis & cognoscit pct̄m. ¶ Alij h̄o dicūt q̄ t̄ps̄ primus puber-
tati est t̄pus discretiōis. Cū em̄ discretio dicat a discerno dis-
cernis: op̄z q̄ annus discretiōis dicatur ille in quo h̄o scit di-
scernere inter bonū & malū. Hoc aut̄ fit quādo ratio in homie
cōualescit & est primus pubertati. ¶ Sūt alij q̄ dicūt q̄ puer
iudicatur doli capax vel dephenditur h̄e vs̄um rōnis p̄ que-
dam signa exteriora. Puta ex gestu vel ex verbis: p̄cipue quas
do dat ordinatas responsiones. ¶ Nōnulli dicūt q̄ annus dis-
cretiōis in puero quo ad p̄trahendū matrimoniū vel ingref-
sum religionis intelligit̄ ānus. x. iij. cōpletus. In femina vero
duodecimus. Annus vero discretiōis quo quis ad p̄fessiones
obligatur vt dicūt est annus imediate post septēniū. (. octau⁹
¶ Sed hoc videt̄ falsum: q̄ certum est q̄ ante vs̄um rationis
nullus peccare p̄t̄: & per consequēs nō tenetur ad confessionē
sed in octauo anno puer nō habet vs̄um rōnis vt experientia
docet: ergo nō tenetur ad cōfessionem: nec ille annus d̄r discre-
tionis. Si opponatur de puero quinq̄ annoz̄ qui teste Grego-
rio in. iij. lib. dialogoz̄ p̄pter pct̄m̄ blasphemie d̄natus est.
Ad hoc dici potest: q̄ in illo puero sic d̄nato fuit acceleratus
vs̄us rōnis: p̄ter cōmunem cursum: q̄ certum est q̄ blasphem-
ia nō fuisset sibi imputata ad peccatuz̄ nisi habuisset vs̄um
rationis. Quapropter illa que a cōmuni iure exhorbitant nō
sunt trahenda in consequētā: quia nec vna yrundo facit ver.
Ideo affirmare q̄ pueri tenentur imediate post septēniū ad
istud p̄ceptum seruādum sub pena peccati mortalis temerari-
um est & periculosum. Dicamus ergo q̄ annus discretiōis
non potest precise assignari: quia in quibsdā acceleratur in
quibsdā vero magis retardatur p̄pter diuersas pueroz̄ com-
plexiones. Idcirco tutius est inducere pueros non solū in oct-
tauo anno: sed in quinquēnio & septēnio ad sacram confessio-
nem & ad alia pia exercitia xp̄iane religionis q̄uis nō habeat
vs̄um rōnis. Nec ad illa teneantur. V̄inc diuus hieronymus

ad demetriam virginem in epla que incipit. Si summo ingenio: dicit sic. Optimi sunt ad instructionē morum p̄mi quinq; anni. habēt em̄ in se lentū quoddā ⁊ molle ⁊ qđ facile formari queat aut in arbitriū volūtatis trahi: ⁊ in cūctis reb? citi? assuefcitur oē qđ tenerū est: Nouellas adhuc r̄vix firme radicis arbusculas dum ad oēm ductū sequaces sunt in quālibet partē flecti facile est que natura plerūq; curuate cito ad arbitrium tollentis corrigunt. Tēnera ⁊ adhuc prime etatis aīalia: sine labore domari solent: quātocitius a vagandi libertate desuetra sunt tanto facilius v̄l colla iugo vel frenis ora infuescunt. Ipsa quoq; litterarū studia teneris melius inserūtur ingenijs. Idq; penitus inherere sensibus solet qđ prius sederit in mente. Hoc idem plurimū etiam in beneueniēdi rōne valet dum adhuc mobilis est etas: ⁊ animus duci facilis: exercenda boni consuetudo: ⁊ iugi meditatione firmāda est. Occupandū est optimis rebus ingenium: ⁊ sancte cōuersationis plus altius inferendus est. hec Hieronymus.

Aurea sba.

¶ De quinto precepto ecclesie.

Quintum p̄ceptum ecclesie est de

sacra cōmunionē sumenda semel in anno in die pasche postq; venerit quis ad annos discretionis: vt dicit decre. supius allegata. extra de peni. ⁊ remis. Omnis v̄riusq; sexus. Quicumq; ergo nō suscipit reuerenter corpus xp̄i semel in anno habens annos discretiōis peccat mortaliter: ⁊ viuēs ab ingressu ecclesie arceatur: ⁊ mouens xp̄iana careat sepultura: vt dicitur in eodē. c. Secus si ex causa rōnabili de consilio sacerdotis ab huius p̄ceptione abstineret. ¶ Sic nota qđ licet pari p̄cepto quilibet obliget ad sacram cōionem semel in anno: sicut ad cōfessionem: vt patet p̄ dictam decre. Non tamē eodē tempore quo pueri inducunt ad cōfessionē sunt inducēdi ad susceptionē tanti sacramēti: qđ teste Augustino in li. cōfessionum. Corpus xp̄i cibus est grādium. Pueri autē nondum sunt grandes in fide: ergo nō debet eis dari corpus xp̄i. Est autem t̄ps idoneum ad deuote cōicandum circa v̄ndecimum v̄l duo decimum annū si appareant signa deuotionis: ⁊ sciant discernere panē materialē a sacramentali. Unde sanctus Thomas in. iij. li. sen. di. ix. vbi querit. Vtrū pueris sit dandū corp? xp̄i dicit sic. Pueris carētibus vsu rōnis qui nō p̄nt distinguere inter cibum sp̄ialem ⁊ corpalem nō d̄z eucharistia dari: quous qđam greci p̄num teneāt. irōnabiliter autē: qđ ad eucharistie

Note oia.

Augustinus

Sanct? tho.

De sacra cō-
muniōe q̄ re-
uerēter susci-
pi debet.

Questio.

Nota de illo
qui cōicat in
cena dñi.

Archieps de
florentia.

Nota dilige-
ter q̄ sequun-
tur.

Nota dilis-
genter.

sumptionem erigitur actualis deuotio quam tales pueri habere nō possunt. Pueris aut iam insipientibus habere discretionem etiam ante perfectam etatem: pura cum sint decem vel undecim annorum: aut circa hoc tempus potest dari: si in eis signa discretionis appareant et deuotionis. hec Thomas. ¶ Sed q̄ritur vtruz ille satisfaciatur huic precepto qui cōmunicat feria quinta in cena domini vel in sabbato sancto: vel alia die infra annum. Pro responsione nota q̄ dominus Anthonius archiepiscopus florentinus ordinis predicatorum qui fuit vir tam in diuinis scripturis q̄ secularibus litteris eruditissimus: tam vita q̄ opinione famosissimus ac sanctissimus canonista summus: necnon dubiorum acutissimus interpres. Sic sup̄ dicta q̄stione m̄tra in diuersis locis summe sue dixerit. Tandem in questionibus ad fratrem dominicum de casthalonia sic resoluit hunc casum dicens. Cum istud preceptus ecclesie determinet diem scilicet pasche: id est dominice resurrectionis s̄m doctores solēnes theologos et canonistas super illud. Omnis vtriusq̄. de peniten. et remissio. Anticipare non licet: nec etiam prolongare tempus: nisi de consilio confessionis p̄ aliquos dies vel hebdomadam cōmuniō differatur. Veruz q̄ illi tres dies vel ad officium suum p̄ vno cōputantur nō facerem vim nec condēnarem qui. ij. vel. iij. feria post diem resurrectionis cōmunionem ipsam reciperet. Simples etiam qui et doctrina suorum p̄latorum vel predicatorum vel confessorum qui periti in hoc estimant: in cena domini vel sabbato sancto vel in parasceue hoc facerent non condēnarem de mortalit̄: q̄s uis mihi despiciat talis opinio. Et multo magis hoc in populis seminare persuaderem contrarium et predicarem quo ad fienda. Audiui tamen a fide dignis dominum Eugenium nō facere difficultatem super his questus. Etiam in anticipando infra hebdomadam sanctam sumendo. Et sic facilius potest in hoc transiri: cum s̄m iura eius sit interpretari cuius est condere: et multo magis dispensare. hec archiepiscopus. ¶ Sed q̄ aliqui vel alique ante diem resurrectionis domini recipiant sacram cōmunionem: vt quia si liberius liceat eis vacare otatibus: tripudijs: ludis: pompis: lasciujs: in festo resurrectionis. Hoc est contra intentionem ecclesie que vult fides suos illa die pre ceteris vacare deuotioni. Dies autem precedentes festum resurrectionis sunt magis inductiui ad deuotionem ex ipsis officijs que maxime requirunt in accessu ad sacramentum.

¶ De sexto precepto ecclesie.

Secundum preceptum ecclesie est de solutione decimarum. Nomine autem decime intelligitur decima pars omnium fructuum quos quis recolligit in terris suis: de quibus precipit Leviticus. xxxv. ca. sic. Omnes decime terre siue de pomis arborum: siue de frugibus domini sunt et illi sanctificantur. Ideo sanctus Thome. in. ij. q. lxxvij. ar. i. dicit quod decime in veteri lege dabantur ad sustentationem ministrorum dei. Unde Malachie. ij. c. dicitur. Inferte omnem decimam in horreum meum ut sit cibum in domo mea: et probate me super hoc dicit dominus. Nam ratio naturalis dicitur ut illis qui divino cultui ministrabant pro totius populi salute: ipse populus necessaria victus ministraret: sicut et his qui communi utilitati inuigilant. scilicet principibus et militibus: et alijs hominibus stipendia victus debeant a populo. Et apostolus hoc approbat. i. ad Cor. ix. c. p. humanas consuetudines dicens. Quis militat suis stipendijs vniuersis? Quis plantat vineam et de fructu eius non edit? Quis pascit gregem de lacte gregis non manducatur? Et infra Paulus subiungit. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur que de sacrario sunt edunt? Et qui altario deseruiunt cum altario participant. hec Paulus. Et Luce. x. c. Dignus est operarius mercede sua. Idcirco determinatio decime pris soluende tunc noue legis instituta est auctoritate ecclesie: quod ut dicit sanctus Thome. in. ij. quodlibet. ar. viij. In toto corde noui testamenti non apparet aliquod preceptum datum de decimis soluendis in doctrina: dico euangelica et applica. Quod enim dicit Mattheus. xxij. de solutione decimarum: hec oportuit facere et illa non omitttere. Et quod dicit phariseus Luce. xvij. c. Decimas de omnibus que possideo magis videntur ad statum veteris testamenti pertinere quam obseruatione noui testamenti formam imponere. Ratio autem huius institutionis facte ab ecclesia assignat a sancto Thome. in. ij. q. r. ar. vbi supra sic. Nam populus noue legis non minus debet exhibere ministris noui testamenti quam populus veteris testamenti conferret ministris veteris legis. Cum tamen populus noue legis ad maiora obligetur: secundum illud Matthei. v. cap. Nisi habundauerit iusticia vestra plus quam scribarum et phariseorum non intrabitis in regnum celorum. Etiam cum nobiliores sint ministri noui testamenti ac maioris dignitatis quam ministri veteris testamenti: ut probat apostolus. ij. ad Corinthios. in. c. Ideo ad solutionem decimarum tenentur homines partim quidem ex iure naturali: partim etiam ex institutione ecclesie que tamen pensatis oportunitatibus temporum et personarum posset aliam partem deter

Sanctus Thome.
Nota de decimis.

Paulus.

In noua lege decime institute sunt ab ecclesia.

Sanctus Thome.

Assignat ratio secundum thomam populus noue legis ad maiora obligatur.

Nota oia.

Pulchra q̄
stio.

Distinctio d̄
decimis.

Varia dicū
tur de deci
mis a docto
ribus.

Nota oīa.

Resolutio
scti thome.

Sanct' tho.

minare soluendam. Et ideo nō magis p̄ decimas q̄ p̄ alium
modū tenent hoies sustētare ministros ecclie. ¶ S̄ queritur
vtrum illi excusent a pctō qui nō dant decimas rerum: aut q̄
nō cōsuetum in tali loco: aut q̄ datur decima pars: puta cena
tesima tantūmodo: v̄l de frumento v̄l vino. Pro responsione
nota q̄ solet dari talis distinctio de decimis. Nam quedā sūt
psonales: quedam pdiales: quedam mixte. Decime psonales
sunt que debent ex negociatiōe ⁊ artificio seu scia: id est ex lu
cro acquisito p̄ sciam: vt p̄ lecturas: aduocationes: cōsultatio
nes: ⁊ hmōi. Adilitia: officio regiminis: p̄ venationes: piscatō
nes: ⁊ hmōi. Decima predialis est que puenit ex ipsis predijs
Debent aut̄ dari indistincte a possidente pdia siue iuste siue i
iuste possideat: ⁊ non solum si possideant predia a catholico:
sed etiam heretico iudeo v̄l pagano. Decima mixta est que de
agnis ⁊ alijs fetibus aialium puenit que sunt in pascuis: par
tim em̄ ista decima puenit a predijs vbi pascunt aialia: ⁊ sic
sunt prediales: partim a custodia psonarum: ⁊ sic sunt psonas
les: p̄pterea dicunt̄ mixte. ¶ De istis decimis varia dicuntur
a doctoribus ⁊ multa ac diuersa hincinde ventilant̄. Nā sunt
qui dicunt q̄ cōsuetudo nō soluēdi decimas nō excusat a pec
cato mortali: q̄ cum decime sint de iure diuino nulla cōsuetu
do pōt tollere ius diuinū. Ideo teste Augustino decime ex de
bito requirunt̄: ⁊ qui ea dare noluerint res alienas inuadūt.
Doc tñ intelligendū est si req̄rent. Alij aut̄ dicunt q̄ verum
est q̄ consuetudo nō potest tollere ius diuinum. Sed solutio
decime hoc modo nō est de iure diuino pprie: sed bene est de
iure diuino sustentatio ministrorum ecclie a populo que pōt
fieri p̄ redditus beneficiorum: ⁊ p̄ oblationes: ⁊ p̄ elemosynas.
Propterea si vis lascius hanc materiā discutere vide in sum
mis quid dicant doctores. ¶ Ego aut̄ hic breuiter me resoluo
cum sancto Thoma qui in. ij. q. lxxvij. ar. i. in respōsione ad
v. argu. dicit sic. Laudabiliter ministri ecclie decimas ecclie
nō requirunt vbi sine scandalo req̄ri nō possent p̄pter disuetu
dinē: v̄l p̄pter aliquā aliā cām. Nec tñ sunt in statu dānatio
nis qui nō solunt in locis illis in quibus ecclia nō petit: nisi
forte p̄pter obstinationē animi habentes voluntarē non solu
uendi etiaz si ab eis peterent. hec Tho. ¶ Notanda etiā sunt
aurea verba sancti Tho. in. ij. quodlibet ar. viij. vbi mouet du
bium. Vtrum p̄pter cōsuetudinē aliqui deobligent a iure red
dendi decimas: vbi post multa subiungit sic dicens. Nulla cō
suetudo p̄ua soluit hoīem ab obligatione reddendi decimas
q̄ hec obligatio fundat̄ sup ius diuinū ⁊ supra ius naturale.

Unde semp tenentur hoies reddere decimas si ecclesia exigat etiam sua psuetudine nō obstante. Et in terris in quibus est cōsuetudo q̄ decime soluant: ipsa cōsuetudo quasi ex postulat decimas: vnde peccaret qui nō redderet: sed in terris in q̄bus nō est consuetudo cōis q̄ decime dentur: et ecclia nō petit: vis detur ecclia remittere dum simulat. Et ideo hoies in terris illis nō peccant decimas non dando. Durum em̄ esset dicere q̄ oēs hoies ytalie et orientaliū partium dānarent qui decimas nō solunt. Et h̄mōi argu. possumus ab ap̄lo accipere: cui cuz deberent necessaria victus ab his q̄bus p̄dicabat: tñ nō accipiebat: nec tñ peccabant qui ei nō dabant. Alioquin male cū eis egisset nō accipiendo: p̄sertim cum ipse dicat actus. xx. c. Non em̄ subterfugi q̄oumin? annūciare vobis oē consiliū dei. Et ideo ap̄ls nō exigebat q̄ sibi debebatur: ne daret aliquid offendiculū euangelio: vt ipse dicit. Unde non bene facerent rectores eccliarum si in terris illis decimas exigerent in q̄bus nō est cōsuetudo dari: si pbabiliter crederent q̄ ex hoc scādalum nasceret: hec Tho. ¶ Et in respōsione ad argu. in d̄ium. Idem sic dicit. Milites qui accipiūt decimas in aliquib? terris nō habent ius accipiēdi decimas: h̄ em̄ ius spūale est debitum ministris dei. Unde nō cadit in laicam psonam: sed res ille tpales que a iure exigunt ex cōcessione ecclie date sunt ali quibus militibus ppter aliqua seruitia que fecerint ecclesie: sicut et ecclia pōt remittere ipsos fructus qui debentur p decima. Non tñ remittit ius exigendi decimas: nec tollit debitus reddendi. Nec de decimis dicta sufficiant.

¶ De septimo precepto ecclesie dei.

Septimum p̄ceptum ecclesie est

de euitatiōe excōicatorum: vt patet. xi. q. iiij. Cum excōicato. et c. qui cōicauerit. Nam p̄cipare cum excōicatis maior excōmunicatō ne in diuinis scienter est mortale. Etia p̄cipando in loquela: in mensa: in salutatio ne: et in alijs h̄mōi quādo fieret in contemptū ecclesie: v̄l post p̄hibitionem platorum spāliter sup hoc factam s̄m Thomaz et alios doctores catholicos. Nota tamē q̄ hoc decretum fuit modificatum: teste d̄no archiep̄sco. s. q̄ nō tenentur fideles excōicatos vitare etia in diuinis: nisi postq̄ fuerint publice denunciati. Vel ppter publicā manuum iniectiōem in p̄sonam ecclesiasticā. Nec solum ex p̄cepto ecclesie tenemur euitare excōmunicatos: sed tenemur abstinere ab omni actu qui

t ij

Obligatio d̄ cimaruz fundatur super ius diuinuz.

No. pulchra et necessaria.

De Paulo ap̄ postolo.

Contra eos q̄ exigunt decimas.

Sant' tho.

Preceptū de excōicatione est modificatum et quō.

Quādo lata
est sentētia.

Sanct' tho.
Duplex excō
municatio.

Excōicatio ē
quedā mede
la aiarum.

No. psonas
q̄ excipiunt.

prohibetur sub pena excōmunitatiōis: et per maxime late sen
tentie. Nam contrarium faciendo est peccatum mortale: siue
sit lata a iure vniuersali: siue synodali: siue ab homine. Etiam
si illud de se nō esset peccatum: puta ingredi monasterium mo
nialium: nō mala intentione: sed ad videndum locum mona
sterij de se nullum est peccatum. Sed si lata est sententia ex
cōmunicationis contra ingredientes extra casum necessita
tis ingrediens peccat mortaliter: et hoc nisi excuset eum igno
rantia iuris illius et habeat iustam causam ignorantie: et nisi
sententia iniuste ferretur ab homine. Nam et si liget talis sen
tentia: nō tamen conscientia in conspectu eterni iudicis nisi
contemneret: vt dicit dominus archiepiscopus. ¶ Circa istud
preceptum de euitatione excōmunicatorum: sunt notāda ver
ba aurea sancti Thome in quarto libro sententiarum. distin.
xviij. vbi querit. Utrum liceat excōmunicato cōmunicare in
pure corporalibus. Dicit enim q̄ duplex est excōmunicatio
vna est minor que separat tantum a participatione sacramē
torum: sed non a cōmunionē fidelium: et ideo tali excōmuni
cato: licet cōmunicare: sed nō licet ei sacramenta conferre.
Alia est maior excōmunicatio et hoc separat hominem a sacra
mentis ecclesie et a cōmunionē fidelium: et ideo excōmunicato
tali excōmunicatione cōmutare nō licet. Sed q̄ ecclesia excō
municationem ad medelam: et non ad interitum inducit exci
piuntur ab hac generalitate quedam in quibus cōmunicare
licet: scz in his que pertinent ad salutem: q̄ de talibus homo
cum excōmunicato loqui potest: et etiam alia verba interfere
re: vt faci'ius salutis verba et familiaritate recipiatur. ¶ Ex
cipiuntur etiā quedā psonae ad quas specialiter ptinet pmissio
excōmunicati: scz vxor: seruus filius: rusticus: et seruus: sed
hoc intelligendum est de filijs non emancipatis: al' teneat
vitare patrem. De alijs autem intelligitur q̄ licet excōmuni
cato cōmunicare: si ante excōmunicationem se ei subdiderunt
nō autē si post. Quidam autem intelligunt econuerso. s. q̄ su
periores possunt licite cōicare inferioribus. Alij vero contra
dicunt. Sed ad minus in his eis cōicare debent: in quibus eis
sunt obligati. Quia sicut inferiores obligantur ad obsequium
superiorum: ita superiores ad puidenciam inferiorum. ¶ Sunt
etiam quidam casus excepti: sicut quando ignorat excōicatio
et quando aliqui sunt peregrini in terra excōicatorum qui licite
possunt ab eis emere v' etiam accipere elemosynā. Et similiter
si aliquis videat excōicatum in necessitate: q̄ tunc ex p̄
cepto charitatis tenetur ei prouidere. Et hec oia hoc versu. cō

tinentur. Utile: lex: humile: res ignorata: necesse. Ut utile re-
 feratur ad vba salutis: lex ad matrimoniū: humile ad subie-
 ctionē: cetera patent. hec tho. ¶ Ad clare intelligendus hanc
 materiā de participatiōe cū excōicatis est cōsiderandum qd ex
 cōicatio minor cōtrahitur participādo cum excōicatis maiori
 excōicatione in casu nō p̄cesso. sed q̄ participant cuz excōicatio
 minori excōicatione nō incurrūt aliquā excōicationē v̄l pctm̄
 Et hoc est qd cōiter d̄: a doctoribus qd excōicatio nō transit in
 tertiam p̄sonam. Tota ergo difficultas cōsistit ad cognoscens-
 dum q̄ sunt casus in q̄bus hō pōt conseruari cū excōicatis ma-
 iori excōicatione salua p̄scientia. ¶ Idcirco nota qd sanct⁹ tho-
 mas in. iij. lib. senten. dist. xvij. ar. vt supra. Excipit q̄nq; dis-
 ferentias p̄sonarum que oēs cōprehendunt in isto versu quez
 ipse ibidē allegat. videlicet utile: lex: humile: res ignorata: ne-
 cesse. Et ideo ad maioriē euidentiā post illa q̄ ipse ibidē magi-
 straliter determinat scire debes p̄mo qd participantes cum ex-
 cōicatis maiori excōicatione ne contrahāt minorē excōicatio-
 nē excusantur respectu utilitatis. Ideo d̄ in v̄su. Utile. Nec
 aut̄ utilitas est duplex. Una q̄dem ipsius excōicati: vt cuz q̄s
 loquitur ei de his que p̄tinent ad absolutionē p̄curandā vel
 etiam ad salutem aie: quis alia incidenter interponat vt ver-
 ba salutis magis p̄ficiant vt dicit ibidē scr̄us thomas. Et tō
 ad p̄dicationē admittūtur excōicati. Etia utilitas pōt cōside-
 rari ex parte eius qui participat cum excōicato ex eo qd debet
 ei aliqd dare: et si nollet dare pōt in iudicio cōueniri. Aliter ex
 cōicatus ex delicto cōmodū reportaret. Potest etiam talis de
 salute aie sue licite loqui perendo ab eo cōsiliū si necesse fue-
 rit: casu quo nō posset habere recursum ad aliū. ¶ Secūdo excu-
 sat lex matrimoniū. Ideo consequēter dicit in versu. Lex. Dic
 tamen intellige cum distiuctione. Nam si excōicatio fuerit la-
 ta in alterū coniugū: ex eo qd matrimoniū est illicitē cōtractū:
 tunc neuter potest cū altero participare. Si vero excōmunica-
 tio fuerit lata propter aliud delictum: tunc in participatione
 quo ad redditōem debite vterq; excusatur. In alijs vero mu-
 lier excusatur participando cum viro excōmunicato. Sed vir
 cum sit caput vxoris non excusatur participando cum vxore
 excōmunicata: qz debet eam cogere vt faciat se absolvere. S;̄
 quid dicemus si maritus vocaret aliquē excōicatum ad men-
 sam: nunquid vxor poterit comedere cum viro suo ad mensam
 illā. Super isto casu credunt doctores qd non: potest tamen in
 eadem domo in alia mēsa comedere. ¶ Tertio excusat humili-
 tas subiectionis vel seruitutis. Ideo filij qui sunt sub pote-

Versus.

Quōdtrahit
 excōicatio
 minor.

Sanct⁹ tho.
 Nota v̄sum.

Duplex utili-
 tas excusat
 ab excōmuni-
 catione.

Lex infimo-
 rum excusat
 ab excōicatio-
 ne et quō.

Humilitas
 subiectionis.

excusat ab ex
cōicatione.

Nota oia

Ples p̄ditio
nes hoim ex
cusantur.

Ignorantia
excusat ab ex
cōicatione et
quomodo.

Necessitas
excusat ab ex
cōicatione

Qui partici
pat in eodez
crimine.

state patris vel etiam mācipati qui sunt cōmēsales patri ⁊ ab eo habēt necessaria: excusant participādo cū patre excōicato. Alij autē filij nō excusant. Etia monachi excusant participādo cum suo abbate excōicato. Et filij clerici deputati ad seruitiū pōtificis sui excōicati. Pariter excusant serui: ancille: rustici q̄ colunt terras dñoz suoz ⁊ alij subiecti. Distingue tñ si tales ante excōicatōez dñi sui erāt obligati ⁊ iam inceperāt seruire: tunc excusant. Si autē post excōicationez intrauerāt ad seruiē dum: etiam distingue: q̄ si ignorauerūt: ⁊ postea sciunt nō tenentur discedere cū damno suo. Si vero a principio sciuerunt tenētur discedere nisi necessitas eos cōpulisset q̄ fierent de familia eius. Mercēnarij quoq̄ ⁊ nutrices filioz: armigeri: milites: ⁊ vasalli excusant in his in q̄bus sunt obligati suis superioribus. Qui vero fuerint absoluti ab obsequio seruitutē vel fidelitatis q̄diu eozum dñs est excōicatus debēt ab eo abstinere. Excusant etiam patres participando cū filijs excōicatis ⁊ similiter dñi ⁊ nobiles cū seruis suis excōicatis: nō q̄dez simpliciter s̄m sanctū Thomā vbi supra. In his tñ in q̄bus sunt eis obligati: q̄ sicut inferiores obligātur ad obsequiū superiorum: ita superiores ad puidentiā inferioroz. Sunt alij q̄ dicūt q̄ tutius est dicere q̄ nō excusant: q̄ tenebātur eos corrigere. Quarto excusat ignorantia: ideo subditur in versu. Res ignorata. Sed intellige de ignorantia facti pbabilis. Tunc autem dicis quis ignorare factū: q̄ nō constat ei q̄ ille facit tale qd. Puta q̄ clericū verberauit: q̄ nec ipse vidit: nec est fama ita publica q̄ debeat omnino credi. Nam si ab aduersario talia audit vel a leui fama nō debet sibi de hoc formare cōscientiā. Si vero fama est publica: vel audit a fide dignis q̄ aliquis sit publice excōicatus. Vel q̄ notorie aliqd fecit ppter quod incidit in excōicationem: tunc debet talem vitare tam in publico q̄ in occulto donec fuerit certificat⁹. Sed ignorantia iuris non excusat nisi illos q̄bus licet ius ignorare vt sunt pueri mūdū doli capaces: taceo plura alia sup hac materia. Quinto excusat necessitas taz excōicati q̄ participātis. ideo in fine versus ponit necesse. Propterea peregrini viatores ⁊ similes in necessitate cōstituti licite possunt recipere ab excōicatis necessaria ad vite sustentationez: vt dicit Thomā vbi supra. Nec est expectāda vltima necessitas. verbi grā. Si excōunicatus a te petit hospitium: non debes expectare donec ab oibus alijs sit expulsus. Amplius pōt quis participare cum excommunicato in eodē crimine ppter quod quis est excōicatus: sed dando consiliū auxiliū vel fauorem ⁊ talis incurrit eandem

sententiā. Et intellige cōsiliū vel auxiliū sine quo non erat facturus. Aut pōt quis cū excoīcato participare in crimine mortali: sed non in illo ppter quod est excoīcatus: et ppter talem participatōes peccat q̄dem mortaliter: sed nō currit maiorem excoīcationes sed t̄rimodo minorē. Vel cum excoīcato potest quis participare in diuinis: scz recipiēdo corpus xpi cuius eo vel sacros ordines et tunc incurrit excoīcationem minorē et peccat mortaliter. In alijs aut casibus nō peccat quis mortaliter participando cum excoīcatis nisi ppter contemptū precepti. Sacerdos aut qui aliquem excoīcatum maiori excoīcatione recipit ad diuina officia seu ecclesiastica sacramēta: vel ad ecclesiasticam sepulturā: talis licet nō sit irregularis peccat tamē mortaliter et est valde p̄pinquus irregularitati. Nam est ei interdicitus ingressus ecclesie. Et si postq̄ est interdicitus ingerit se in diuinis in suo officio sicut prius irregularis efficit. Nec excerpta sunt a diuersis hincinde signāter a summa Bartholomei de p̄sis: et a summa dñi archiep̄iscope de florentia: et a sancto Thoma. ¶ Demum pōt quis participare cum excoīcatis nō q̄dem in crimine: sed in alijs actibus humane cōseruationis in casu nō concesso de q̄bus sctūs Thomas in. iij. lib. sententiāz dist. xvij. vbi mouet dubiū. Utrum diffinitio excoīcationis a quibusdā posita sit cōueniēs: adducit duos versus sic. Si pro delictis anathema q̄s efficiat. Os: orare: vale: cōmunio: mēsa negatur. Qui ergo participat loquēdo comedēdo et in similibus cum eo qui est excoīcatus excoīcatione maiori incurrit maiorem excoīcationem: sed declaremus hos versus. ¶ Primo cū dicit in versu: os. Intellige q̄ nullus debet p̄cipare cum eo qui est excoīcatus excoīcatione maiori in osculo pacis siue in locutione: ideo familiaritas: pudor: timor: scandali: nō excusat participantē cum excoīcatis in locutione. Nec etiam licet excoīcatis cōmunicato mittere litteras vel recipere: vel nuncios nisi in casu quo liceret ei loqui. Si dicat cur ecclesia tanta seueritate vitur vt interdicit fideles loqui cum excoīcatis. Quia cum lingua sit facilis et mobilis cū difficultate retineri pōt. Dic q̄ sancta mater ecclesia est tota clemēs et misericors: ideo imitat clementissimū deum qui teste sancto Thoma in. iij. lib. sententiāz dist. xvij. vbi querit vtrū ecclesia debeat aliquē excoīcatis cōmunicare. Plerūq̄ flagellat pctōies vt eos ad viam salutis reducat. Aliq̄i vero subtrahit beneficia sua vt peccator humilitus infirmitatē suā recognoscat. Sic pariter ecclesia separat excoīcatis ab actibus corporalib⁹ legitimis et alia beneficia spiritualia ab eis subtrahit: vt per humilitatez seipsos reco-

Et p̄cipat
in diuinis.

Sctūs tho:
Versus de:
claratur.

Nō debem⁹
p̄cipare in
osculo pacis

Nota.

Sctūs tho:

Nec debem⁹
orare cū excō
municatis.

Utrū sit orā
dū p̄ excōm
municatis.

Sctūs tho.

Nō debem⁹
salutare excō
municatū.

Nec debem⁹
cōicare in sa
cramētis.

Triplex cōio
fidelium.

gnoscant ⁊ ad deum redeāt. ¶ Scōd^o cum dicit in versu: orare: intellige q̄ nō debemus cum excōicatis orare nec dicere officium nec audire missam cum eis. Et si excōicatus intrauerit ecclesiam ad orandū alij tenentur exire vel pcurare vt erreat si est publicatus. Sunt qui dicūt q̄ si excōicatus intrauit ecclesiam non causa orandi: sed ppter aliud agendū: potest fidelis cōtinuare orationē suam. ¶ Sed querit. An pro excōicatis sit orandū. Si dicit. Excōicati sunt separati ab ecclesia: ergo non est pro eis orādū. Contra. Ecclesia orat p̄ hereticis ⁊ paganis qui sunt extra ecclesiā: ergo etiam debet orare pro excōicatis quibus sint extra ecclesiā. Itē dicit Sctūs Thomas in .iiij. lib. sententiarū dist. xviij. vbi querit. Utrū incompetēs sit diffinitio excōicationis in r̄ssione ad primū argumentū: dicens ita. Pro infidelibus oratur: sed ipsi fructus orationis nō percipiūt. nisi ad fidem conuertātur. Similiter ⁊ pro excōicatis orari potest quibus non inter orationes que p̄ mēbus ecclesie fiunt ⁊ tamē fructus orationis nō participāt q̄ diu in excōicatione manent. Sed oratur vt detur eis sp̄s irus penitētie vt ab excōicatione soluantur: hec Thomas. ¶ Tertio dicit in versu. Vale: per q̄ datur intelligi q̄ non debes salutare excōicatum: ideo qui salutatur aut resalutat excōicatum incurrit minoriē excōicationē. Sunt qui dicunt q̄ si aliquis assurgat vel reuerentiā exhibeat alicui excōicato: aut inclinet se salutanti aut moueat labia dū modo nihil dicat q̄ non incurrit excōicationem. Ratio huius est: q̄ pene moliente sunt potius q̄ nimis exasperāde: vt dicitur de pe. dist. i. §. pene. ¶ Quarto sequitur in versu. Cōmunicatio. Intellige q̄ excōicatus nō debet cōmunicare cum alijs in sacramētis. Vel nō debet cōmunicare in alijs actibus humane cōuersationis ⁊ precipue in actibus legitimis. Unde nō debet quis facere aliquē contractū cum excōicatis: tenet tamen contract⁹ factus cum similib⁹: deducto omni alio impedimēto. Nota hic q̄ excōicatio dicitur quedā exclusio a cōmunionē ideo excōmunicare: id est extra cōmunionē facere vel cōione priuare. Est autem triplex cōmunicatio fidelium. Prima dicitur cōmunicatio omnino corporalis q̄ritur ad exteriorē cōuersationē s̄m actus legitimos qui attrēdūtur in osculo: in oratione: in salutatione: ⁊ h̄mōi. Scōda dicitur cōmunicatio corporalis ⁊ sp̄ialis et hec est q̄ritur ad susceptionē sacramētōꝝ ⁊ precipue q̄ritur ad corpus xpi cōionem. Tertia dicitur cōmunicatio pure sp̄ialis que est per dilectionē interioris charitatis q̄ consistit in participatōe bonōꝝ sp̄ialium: iuxta illud participē me fac deus oīm timētū te. Sic pariter s̄m hanc triplicē cōionem: est triplex excōicatio.

Una q̄dem que dicit̄ excōdicatio maior q̄ excludit hōiem a p̄di
 eta triplici cōione. Alia vero dicit̄ excōdicatio minor que cōtra-
 hitur participādo cum excōdicatis maiori excōdicatione in casu
 nō cōcesso: hec excludit hōiem a participatōe ⁊ a cōione sacra-
 mentoy. Tertia dicit̄ excōdicatio q̄ infligit̄ a deo p̄ omni pctō
 mortali: ⁊ talis excōdicatio excludit charitatē p̄ quā p̄cipant̄
 bona sp̄alia oim fidelium in ecclia dei. Quarto dicit̄ in versu
 mensa negat̄: per q̄d datur intelligi q̄ p̄hibet̄ p̄cipatio cum
 excōdicatis in cibo ⁊ potu. Sed si hospitat̄ suz in aliqua domo
 ⁊ supueniat̄ excōdicatus ⁊ ingerat̄ se ad mēsam: tunc si talis est
 publice excōdicatus teneor surgere non obstāte cuiuscūq̄ scan-
 dalo. Si vero est occulte excōdicatus ⁊ nō possuz sine nota sur-
 gere non teneo surgere. Eriā dato q̄ talis publice sit excōdicat̄
 nō teneo: exire de domo: sed possuz ibi hospitari. Sūt q̄ dicūt
 q̄ p̄t̄ q̄s in eadē camera cū excōdicato comedere: s; nō in eadē
 mensa. Ad maiorē tñ oim supradictoy intelligētīā. Sūt di-
 ligēter notāda v̄ba aurea sc̄ti Thome in. iij. lib. senten. dist.
 xvij. vbi mouet̄ dubiū. Utrū p̄cipare cū excōdicato in casib;
 non cōcessis semp sit pctm̄ mortale: vbi sic ait. Quidā dicūt q̄
 quicūq̄ aliq̄s participat̄ excōdicato vel verbo vel quocūq̄ dicto-
 rum modoy s̄m quos ei cōicare nō licet peccat mortaliter: nisi
 in casibus exceptis a iure: sed hoc videt̄ valde graue q̄ hō pro
 vno verbo leui quo excōdicatū alloq̄tur mortalr peccat ⁊ mul-
 tis excōdicantes laqueū dānationis inijerēt q̄ in eis reto: que
 retur. ideo alijs pbabilius videt̄ q̄ non semp peccat mortalr
 sed solū qñ in crimine sibi participat̄ vel in diuinis vel in cons-
 temptū ecclie. hec Thomas. Et dictis pz q̄ excōdicatio minor
 aliqñ est pctm̄ mortale: aliqñ veniale. Volo dicere: stat q̄ hō
 incurrat̄ excōdicationem minorē ⁊ tñ non peccat mortalr: puta
 qñ homo participat̄ cū excōmunicato excōdicatione maiori lo-
 quēdo: salutādo: orando: cōicando: ⁊ comedēdo. Non em̄ sem-
 per sic participādo peccat mortalr dato q̄ excōdicationez incur-
 rat nisi fiat in contemptu ecclie: vt dicit Thomas vbi supra.
 Dicit̄ autem ille participare ex contemptu q̄ ad libitū sine respe-
 ctu aut sine necessitate cōuersat̄ cum excōdicato loquēdo: come-
 dendo: ⁊ hmōi. Liqueat̄ etiā ex dictis q̄ excōdicatio est grauissi-
 ma omnū penarum: vt dicit Thomas in. iij. lib. sententiarū
 dist. eadē: vbi querit̄. Utrū pro aliquo tēporali damno debeat
 quis excōmunicari. Cum aut̄ pene sint medicine: vt dicit phi-
 losophus in. ij. libro. Ethicoy. Ideo ecclia vritur excōmuni-
 catione pro medicamine animay. Et sicut prudens medicus
 curando morbidas egritudines vritur aliquādo medicamen-

Sicut est tri-
 plex cōio ita
 triplex est cō-
 municatio.

Nō debem;
 p̄cipare in
 cibo ⁊ potu
 cū excōdicatis

Sanct̄ tho.

Nota oia q̄
 sequūtur.

Sc̄tus Tho.

Ecclia vrit̄
 excōdicatōe
 p̄ medicina.

Nota oia.

Dieronym⁹.

tris leuib⁹ ⁊ suauibus: aliquñ medicaminib⁹ afflictiuis ac mor-
 dacibus. Sic facit ecclia in spūalibus. Nam aliquñ curat infir-
 mitates animarū p leuia ⁊ suauia. s. p exhortationes ⁊ moni-
 tiones blandas ac suafibiles ⁊ p ministratiōē sacramentoz.
 Aliquñ aut curat egritudines animarū p medelas mordaces ⁊
 afflictiuas puta p increpationes ac subtractiones sacramēto-
 rum p uando ⁊ sperando a cōmuniōe fidelīū q̄tum ad rebel-
 les ⁊ incorrigibiles ⁊ q̄tum ad hoc utitur excoīcatōe que est
 grauissima penarū. Hinc hiero. in eplā ad amicū egrotū cōso-
 latoria q̄ incipit. Quamq̄ certissime nouerim: oicit sic. Artis
 est medicine aliquoties ignib⁹ ac ferro curare: qd mirū si dñs
 nostrarū medic⁹ animarū turbinibus excutiat: morbis exami-
 net: calamitatib⁹ purget. Fortitudinis est nostre: qñ p ignes
 ⁊ flāmas vasoz mox purgari. hec hiero. Dec de septē pceptis
 ecclie que extendūtur ad oēs fideles dicta sufficiāt. Nā sunt
 plura alia pcepta ecclesie ad diuersos status personarū que
 causa breuitatis omittuntur.

Qualiter rememoratio beneficiorū omnipotentis dei est sa-
 lubus medicina languētis ac sitientis aie. Et agitur de septē
 sacramentis ecclie dei in generali.

Zeo papa

Dum. Quia nihil est q̄ sic in-

dignationē puocet altissimi dei q̄ bene-
 ficia tacere diuina. ideo teste leone papa
 magnū periculū est hoies esse ingratos
 deo: ⁊ p obliuionez beneficiorū eius nec
 de correptione cōpungi nec de remissiōe
 letari. Oportet ergo gratiosum eē hoies
 ⁊ deuotum qui pcepta gratie ⁊ munera

Nō d̄s eē gra-
 tias deo: in q̄
 ē plenitudo
 bonitatis.

Erisostom⁹.

Augustin⁹.

eius manere sibi desiderat ac multiplicari. Felix itaqz q̄ dona
 gratiarū reflectit in eū in quo est plenitudo bonitatis ⁊ gra-
 tie. Cui si pro acceptis bñficijs gratos nos exhibemus: locū in
 nobis facim⁹ vt maiora adhuc p̄cipere mereamur. Discute ergo
 diligentius o aīa: quot ⁊ q̄tra beneficia tibi p̄tulit oipotēs
 ac verus deus. Que obsecro corda: q̄ lingue: q̄ voces ad agens
 das ei gratias: cōtendere poterāt. Propterea Erisostomus in
 lib. de cōpunctiōe cordis ait. Si millies moriamur: ⁊ si omēs
 virtutes animi expleam⁹ nihil dignū gerimus ad ea que nos
 ipsi percepimus a deo. Clama ergo cū dauid ⁊ dic. Quid retri-
 buā dño p oibus q̄ retribuit mihi. Iterū cogita ac tecū mē-
 te reuolue aurea s̄ba Augustini q̄ te excitat ad agēdas gras
 creatori tuo in libro de spiritu ⁊ aia. ca. xix. vbi pulchre cōiue-

inorat beneficia sibi a dño p̄cessa dicens. Miser ego q̄tum de
berē diligere deū meū qui me fecit cū nō eram: me redemit cū
perierā: nōdum erā ⁊ ex nihilo me fecit: nō lapidē: nō arborem
nō auē: nō aliud de aialib⁹: s̄ hōiem voluit me eē. Dedit mihi
viuere: sentire: discernere. De multis periculis liberauit me.
Quādo errabā reduxit me. Quādo ignorabā docuit me. Quādo
do peccabā corripuit me. Quādo tristabar p̄solatus est me. Quādo
desperabā confortabat me. Quādo cecidi erexit me. Quādo
steti renouit me. Quādo iui duxit me. Quādo veni sus
cepit me. Hec ⁊ multa alia fecit mihi de⁹: de q̄bus dulce erit
mihi semp loqui: semp cogitare: semp gr̄as agere p̄ oibus be
neficijs suis. Eū em̄ cūctis sit p̄sidentis ⁊ cūctoꝝ curā geret et
singulis quasi oibus p̄uidēs. Ita totū ad custodiā meā occupā
parū video: vt si ego sup̄ custodiā meā stabo: quasi oim̄ oblit⁹
sit ⁊ mihi soli intendere velit. Semp se presentē exhibet: semp
per se paratū offert: si me paratū inuenit. Quocūq; me vertes
ro: nō me deserit nisi ego pus deserā. Neq; p̄ his oibus q̄d re
pendā habeo nisi tantū vt diligā. Non em̄ melius ac decenti⁹
q̄ p̄ dilectionē rependi p̄or: q̄d p̄ dilectionē datū est: hec aug.
¶ Eriā iohānes Crisostom⁹ ad deuote meditandū: ordinē mi
rabile diuine p̄uidentie nos excitat in sermone septuagesime
Qui incipit. Dignitas humane originis. vbi sic ait. Tibi celus
in die lucis splendore vestit⁹ ⁊ solis fulgorib⁹ decorat⁹. In nos
tre clarissimo lune speculo: ⁊ astroꝝ fulgore vario polus ip̄e lu
stratur: vt diei noctisq; vicissitudine ⁊ numerositas tēpoꝝ di
gnoscat⁹: ⁊ post diurnū laborē requies miseris mortalib⁹ p̄e
beatur. Tempora alternis vicib⁹ immutant⁹. Frondescūt flue
amenatur campi prata virescūt. Animātia cūcta diuersis vsi
bus p̄creata edunt fetus: parent imperio: obsequia seruant.
Scatent fontes. Amnes fluūt. Institutis terminis maria co
hercent. Gaudet post yemē yerna tēperies: estatis flagrantia
decoquit messes. Autumnitas remulēta suas exhibet vberta
tes. Hyeme madidatur imbibus terre. Suis institutis cūcta
deseruiūt solus hō deo nō seruit. Quid si tibi vniuersa natura
cōstanter ediceret. Ego tibi a dño rerū parere parata sum: ego
circa te iussa implere: instituta seruare: nascentia cūcta tribue
re genitoris imperio iussa sum. Deniq; pareo: obtempo ⁊ te
mutare nō mutoz. Pareo inquā rebeli: obtempo p̄cari: desers
uio contēptoz. Eterū si mihi instituta mutare: iussa p̄uertes
re necessaria denegare: rerū dñs p̄cepisset: creatura cuncta vs
duata retineret: nec q̄ p̄tēpneret vltērius eēt qz contēptoz: hō
digne interiret. Hec crisostom⁹. ¶ Pater quoq; doctoꝝ diuus

Verba deuotissima.

Crisostom⁹.

Vere mirabilis ē ordo diuine p̄uidētie Aurea v̄ba:

Nota.

Hieronymus?

No. diligent
ois q sequatDeuotus do
ctor Bernardus.Dortatur ad
cogitandum
subtile arti-
ficiū vnionis
aie ad corp?

Esayas.

hieronymus ad cogitandū immenta beneficia a dño suscepta nos puocat in epistola de hoie pfecto. Que quidē epla incipit. Ecce iterum a te scribo. Ita inquit. Recordemur q mūdus ex nihilo a deo factus est et q cuncta aialia per deū verbo opifice vocata sunt. Et infra ita subiungit. Ille conditor vnīuersitatis manu sua nos de limo terre facere dignat? est: q cogitatio vita est aie. Quoniā hec est pma ratio viuendi: vt cui se debeat aia nō ignoret: an alium pter hunc decepta veneref ne vite sue mysteria velut vita auctores adoret. Nec intantuz elementa miretur: vt nō iudicet digna que facta credātur: cui ille magis sit adorandus q tam miranda pduxit. Q q angustia est hec et diuina cogitatio et q vite plena est. Q qm ipm hoiem ad oē studium pbītatis accendit. Q qm illi maiestatem sui cōmendat auctoris. Cū aliud ille nihil in creatura omni se pter manu dei formatū esse considerat. Nō terra non maria: nō celū: nō deniqz sidera: tam mūda: tam pura: tam lucida: hoiem solū cuiusdā limi et grauioia et sordidioris elemēti illa formatū est dextera. Cui? dextere palmus celū mensurat in mensura. Cuius pugillus terre spacia tam infinita iacētis includit. tanti fuit olim illuz fuisse. hec hiero. Deuot? etiā Bernardus ad agēdas grās dño bonoz oim largitori nos hortatur in aurea explanatione illius psalmi. Qui habitat in adituro altissimi. Sermone tertio: sic dicēs. Agamus grās factori nostro. Benefactori nostro: remuneratori nostro imoportius spei nostre. Ipse em̄ retributor: ipse retributio nostra. Nec aliud iam q ipm expectam? ab ipso. Pmū qd nobis plitur nos ipsi sumus. Siquidē ipse fecit nos et nō ipsi nos. Parū ne tibi videt qz te fecit? Cogita qualē te fecit. Nempe etiam hm corpus egregiā creaturā: sed hm aiam magis: vtpote ad imaginē creatoris insignē: rōnis participē: beatitudinis eteme et pacem. Porro ambo simul pte ceteris creaturis maxime admirandā: coherentē sibi incōprehensibili artificio: inuestigabili sapia cōditoris. Itaqz tam magnū hoc donū est: qz magna res hō. Sed qz gratuitū putas? Planū est qz nihil ante pmeruit qui penitus nihil. hec Bernardus.

Septē sacramēta sunt maxima bñficia oipotentis dei.

Sunt pariter caro corde iuter maxima beneficia: oipotentis dei sacramēta ecclie cōnumerāda ac deuote cogitanda. Nā celestis medicus dñs iesus humanā gen? sanare cupiēs venit in hūc mundū p assumptionē humane carnis: iuxta illud Esay. lxi. ca. Ad annūciā

dum mansuetis misit me: vt mederer contritis corde: ⁊ p̄dica
rem captiuis indulgentiā: ⁊ clausis apertionē. Tante quippe
humilitatis ac m̄suetudinis fuit d̄ns iesus nostrarū medic⁹
aiarum vt etiā se medicū noiare nō dedignetur. Math. ix. ca.
dicēs. Non est opus valentib⁹ medicus sed male habentibus.
Sup quo verbo Rabanus dicit sic. Seipm̄ medicū dicit qui
miro medicandi genere p̄pter iniquitates nostras vulnerat⁹
est vt vulnus pctōꝝ nostrōꝝ sanaret. Propterea augusti. ait.
Magnus de celo ad nos venit medic⁹: q̄ magnus p̄ totū mū
dum iacebat egrotus. Dic ḡ celestis medic⁹ ad curādas mor
bidas egritudines humani generis: sp̄iales obtulit medelas
atq; tali modo sanauit egrotū sicut oportune cōpetebat egro
tanti: ⁊ parte egritudini ⁊ occasione egrotādi: atq; ipsius egrit
udinis curationi. Egrotus iste est hō: morbus autē est culpa
originalis. Sed origo illius culpe lz p̄ncipaliter fuerit ex con
sensu rōnis: occasione tñ sumpsit ex sensibus carnis. Ad hoc ḡ
q̄ medicina coresponderet morbo: oportuit q̄ nō tantū eēt
sp̄ialis: s; q̄ aliquid haberet de sensibilib⁹ signis: vt sicut sen
sibilia fuerūt occasio aie ladendi: ita essent ei occasio resurgen
di. Et p̄pter hoc medicina nostrivulneris cōstitit in ecclesiasti
cis sacramentis. ¶ Sunt igitur sacramēta noue legis medici
ne quas instituit celestis medicus q̄bus sanātur egritudines
aiarum. Dicit Ihdorus in. vi. lib. ethimo. cap. xix. dicit sic. Ob
id sacramenta dicūtur: q̄ sub tegumento corporalium rerū vir
tus diuina secretius salutem eorūdem sacramentōꝝ operatur
Unde ⁊ a secretis virtutibus sacri: sacramēta dicunt. Que
ideo fructuose penes ecclesiam fiūt: q̄ sanctus in ea manens
spiritus eorūdem latenter sacramentōꝝ operatur effectā. Nec
Ihdorus. Sicut ergo humana corpora solent repleti malis hu
moribus q̄ quidem n̄ non purgarentur hoies deducerentur in
mortē. Ita expedit habere medelas purgatiuas vt salus ani
marum conseruetur. Septem igitur sacramenta quasi medi
cine celestes virtutem habent efficacissimam ad euacuandū
humores superfluos a stomacho languentis anime. Que qui
dem in numero septenario instituta sunt propter perfectiones
numeri septenarij. quo vt hieronymus. Ambrosius. Grego
rius. Beda et Crisostomus testatus: vniuersitas temporalita
tis designatur eo q̄ septem diebus omne tempus presentis vi
te comprehenditur. Et ex hoc datur intelligi q̄ta sit virtus sa
cramentōꝝ: quia etiā per sectiformē spiritum fit remissio oim̄
peccatorum. Ideo septenarius numerus teste Gregorio apud
sapientes huius seculi quedā sua habetur ratione perfectus.

Mathews.

Rabanus.

Augustinus
Celestis me
dic⁹ celestes
ordinat me
delas.Sacramēta
noue legi sūt
medicine sa
natiue.

Ihdorus.

Sacramēta
noue legi dā
tur in nume
ro septenario
⁊ quare.

Septē sacra
mēta sunt cō
tra septem
vulnera.

Septē sacra
menta dispo
nūt ad septē
virtutes

Septē sacra
mēta signifi
cāt septē con
ditiones ho
minū i eccle
sia dei.

Septē sacra
menta varia
significant.
Gregorius.

Nota de nu
mero septē
nario.

Septē sacra
menta sunt
septē lucerne
ardētes i ta
bernaculo.

¶ Conuenienter igitur celestis medicus dñs iesus septem in
stituit sacramēta: qz septem sunt vulnera quibus infirmatur
humanū genus. Primū vulnus est originale peccatum quasi
fundamētum alioꝝ criminū: cōtra quod ordinatur baptis
mū. Secūdum est peccatū veniale: contra qd̄ appropriate institu
tum est oleum extreme vnctionis. Tertiu est mortale peccatū
contra quod est penitētia. Quartū est infirmitas siue difficul
tas ad bonū: contra quod est cōfirmatio. Quintū est ignoran
tia veroz: contra quod est ordo: qz ordinatus debet esse doct
y t alios possit instruere. Sextum est concupiscentia affrenis:
contra quod est matrimoniū. Septimū est affectio ad terrena
z caduca cum torpore inordinato contra qd̄ est eucharistia vbi
visibiliter deum videndo ad inuisibilia rapi z accendi excita
mur. ¶ Vel ideo septem instituta sunt sacramēta: quia dispo
nunt nos ad septem virtutes habendas. Nam baptisimus est
sacramētum fidei: cōfirmatio spei: eucharistia charitatis: pe
nitentia iusticie: extrema vnctio perseverantie: que est fortius
dinis cōplementum: ordo prudentie: matrimoniū temperantie
¶ Aut septem sunt sacramēta: qz septem sunt diuersitates ho
minū in ecclesia dei. Prima est infantum quibus ordinatur bas
ptisimus. Secūda est pugnātium quibus cōuenit cōfirmatio.
Tertia est vires resumentium quibus ordinatur eucharistia.
Quarta resurgentiū: istis instituta est penitentia. Quinta ex
euntium quibus datur extrema vnctio. Sexta ministrantiū qui
bus datur ordo. Septimo novos milites introducentium: p
istis institutum est in matrimoniū. ¶ Iterum qz status iudaice
legis fuit quasi totus figuralis legis gratie: iuxta illud Pau
li. i. ad Corin. x. ca. Hec aut̄ oia in figura cōtingebant: id̄ mul
ta figuralia allegare possum⁹ ad significandū eminentiaz di
gnitatis sacramentoz ecclesie dei. Vnde Greg. in xxxv. li. moral.
ca. vii. ait: Septenario numero sancte ecclesie vniuersitas des
gnatur. vnde Iohānes in apocalipsi septē ecclesijs scribit: sed
p̄ eas quid aliud q̄ vniuersalē ecclesiam intelligi voluit. Que
nimirū vniuersalis ecclesia vt plena septiformis gratie spiritu
signaretur. Deliseus sup̄ puerū mortuū septies inspirasse des
scribitur. Sup̄ extinctuz populū quippe dñs inueniens quasi
septies inspirat: q̄ ei dona sp̄s septiformis gratie misericor
diter tribuit. hec grego. ¶ Septē igitur sacramenta prefigura
ta sunt. Primo per septē lucernas ardentes quas posuit aarō
ex precepto dei sup̄ candelabrum tabernaculi: vt ptz Numeri
vii. cap. Spiritualiter aaron figurat dominū iesum xpm qui
in tabernaculo ecclesie sue septem posuit lucerna ardentes: id̄

est septem sacramenta: quorum virtute et merito anime fidelium illustrant. ¶ Secundo septem sacramenta figurant per septem buccinas: e quibus dicitur Josue. vi. c. q. tulerunt septem sacer dotes ex precepto Josue septem buccinas: quarum usus erat in iu bileo: et precebebant archam domini. Iterum dicitur ibidem quod die se primo diluculo consurgentes filii israel circumierunt urbem hierico septies. Cuius septimo circuitu clangeret buccinis sacer dotes: omni populo vociferante muri civitatis illico corruerant. Iste septem tube clangentes efficaciam septem sacramentorum denotant: quorum ministri etiam septenario numero designati sunt que omnia figuralia sunt tanti mysterii dignitate. ¶ Tertio sacramenta ecclesie figurata sunt in septem lotionibus naaman de quibus dicitur. iij. Regum. iij. c. q. naaman princeps militie regis syrie si debuit mundari a lepra oportuit ut septies laua ret seipsum in iordane iuxta preceptum helysei. Unde helyseus dicit ei. Vade et lauare septies in iordane et recipiet sanita tem caro tua atque mundaberis. Iste naaman peccatorem: lepra peccatum mortale: helyseus sacerdotem quasi ministrum designat septem vero lotiones septem sacramenta denotant: quibus cri minalia peccata tollunt. ¶ Quarto septies describit helyseus per pheta inspirasse super puerum mortuum ut suscitaret illum. iij. Re gum. iij. c. sic dominus iesus septies inspiravit quando septem sacra menta instituit. ¶ Quinto septem sacramenta figurant per sep tem columnas: de quibus dicitur puerb. ix. c. Sapientia edificavit sibi domum et erexit columnas septem. Nec sapientia est do minus iesus qui edificavit sibi domum ecclesie sue in qua erexit columnas septem: id est septem sacramenta instituit: quibus tota ecclesia fulcitur et roboratur. ¶ Sexto septem sacramenta figuran tur per septem stellas et per septem candelabra aurea. Apoca. ij. c. ¶ Septimo ecclesie sacramenta denotant per septem lampades ardentes: de quibus Apoca. iij. c. Septem lampades ardentes erant ante thronum dei. Taceo plura figuralia sacramentorum ecclesie dei: quia cum numerus septenarius sit multipliciter conse cratus in scripturis sanctis: ideo eius dignitas multis variis que modis per omne corpus diuinarum scripturarum relucet. Nec omnia de tertio gradu peccatorum lustrare volui: ut peccatrici ac languenti anime daretur occasio diligentius examinandi ac discutiendi peccata operis.

¶ Qualiter discussio peccatorum que est origo et fundamentum contritionis debet fieri integraliter quo ad omnes circumstan tias: et precipue quo ad circumstantias aggrauantes: et que tra hant ad aliud genus. Ad vltima quoque notabilia valde pulchra

Septem sacra sunt figura ta in septem buccinis.

Septem sacra designata sunt in septem lotionibus naaman.

Septem sacra sunt septem inspirationes. Septem sacra sunt septem columnae.

Septem sacra plura septem uaria signifi cant.

et necessaria de huiusmodi circumstantiis peccatorum tanguntur.

Sapientes v
ri et p̄fessores
tenentur scire
circumstantial
peccatorum.

En̄ dicitur cir
cumstantialias

Sanctus tho.

Isayas.

Quedam cir

Terio in hac discussione vel exa

minatione peccatorum a qua originatur con
tritio: obseruandum est vt fiat integraliter:
quo ad omnes peccatorum circumstantialias.
Et ideo sapientes et docti viri qui tam sua q̄
peccata aliorum iudicant tam in consilio q̄

in confessionibus tenentur omnino scire huiusmodi circumstan
tias: et similiter cuncti peccatores qui ad veram penitentiam
peruenire desiderant pro viribus debent discutere an peccata
sua in talibus circumstantiis sint obuoluta. Idcirco ad maio
rem noticiam scire oportet q̄ circumstantia dicitur a circūsto
circumstas. Circumstare ergo nil aliud est q̄ circa aliud stare.
Illud autem quod circumstat nō est de essentia eius quod cir
cunstat: ideo illa que circumstant nos nō sunt intra nos: sed ex
tra nos. Aliquo tamen modo actione sua dicuntur attingere
nos: vt patet per exemplum de loco qui circumstat locatum.
Unde sanctus Thomas. in. i. ij. q. vij. ar. i. dicit sic. Nomen cir
cunstantie ab his que in loco sunt deriuatur ad actus huma
nos. Dicitur autem in localibus aliud circūstare quod est qui
dem extrinsecum a re: tamē attingit ipsam vel appropinquat
ei secundum locum. Et ideo quecumq̄ condiciones sunt extra
substantiam actus humani: et tamen attingunt aliquo modo
actum humanum circumstantie dicuntur. Quod autem est ex
tra substantiam rei: ad rem ipsam pertinens accidens eius di
citur. Unde circumstantie actuum humanorum accidentia eo
rum dicenda sunt: hec Thomas. Idem dicit in. i. ij. q. xvij. ar
ti. ij. ¶ Sunt igitur ex toto corde rememorande ac examinan
de ille circumstantie que trahunt peccatum ad aliud genus:
q̄ plerumq̄ contingit in vno peccato esse multas deformitas
tes quas peccator tenetur recognoscere. Vnde Isayas. lviij. c.
Vortatur peccatricem aiam dicens. Dissolue colligationes im
pietatis: solue fasciculos deprimentes. Intellige hic per colli
gationes impietatis peccata mortalia: sed per fasciculos de
pimentes intelligende sunt circumstantie aggrauantes pec
catum. Ideo subiungit Isaias dicēs. Et oē onus dirumpet: q̄
si dicat. Si peccata fuerint sic discussa et examinata profecto
onus peccatorum dirumpit. ¶ Et ideo est diligenter consideran
dum q̄ omnes circumstantie actuum humanorum tribus modis
ie habent ad actum peccati. ¶ Primo sunt aliquę circumstantie

que nec speciem peccati variant: nec peccatum aggrauant: vtruta accipere rem alienam manu dextera vel sinistra: aut de mane aut de sero. Vel percutere hominem indutum veste rubea vel alba. Nam tales circumstantie dicuntur se habere indifferentem ad peccatum: quia nullam deformitatem aut in ordinationem important ad rationem. Ideo neque excusant peccatum: neque aggrauant: neque mutant speciem: vt dicit sanctus Thomas in .iiij. lib. sententiarum. distinctio. xvi. vbi querit. Utrum circumstantia possit trahere peccatum in alias speciem. **I** Secundo sunt aliquae circumstantie que non variant speciem peccati: sed aggrauant peccatū. Unde sanctus Thomas in prima. ij. q. xvij. ar. xl. vbi mouet dubium. Utrum omnis circumstantia det speciem actui: dicit quod circumstantia dat speciem boni vel mali actui morali in quantum respicit speciem ordinem rationis. Contingit autem quandoque quod circumstantia non respicit ordinem rationis in bono vel malo: nisi per supposita alia circumstantia a qua actus moralis habet speciem boni vel mali. Exemplum. Accipere alienum constituit speciem furti: sed si addatur alia circumstantia: puta vt multum vel parum quis accipiat. Hec circumstantia non respicit ordinem rationis in bono vel in malo: vel non importat aliam quam deformitatem vel repugnantiam ad rationem: nisi presupposita prima circumstantia: quod scilicet alienum accepit quod repugnat rationi. Ideo tollere alienum in magna vel parua quantitate non diuersificat speciem peccati: nec est alterius speciei a primo: sed peccatum aggrauant. Et ideo ille qui furatur multum non facit duo peccata: sed vnum tantum: puta quod furtum est grauius. **T**ertio sunt aliquae circumstantie que speciem peccati variant et aggrauant siue actus humanus cui circumstantia aduenit sit bonus ex genere: sicut cum aliquis dat elemosinam propter laudem humanam: siue actus sit malus ex genere: sicut cum aliquis furatur rem sacram: siue actus sit indifferens: sicut cum aliquis leuat festucam de terra in contemptum alicuius. Ratio huius assignat a sancto Thoma in .i. q. xvij. arti. x. vbi dicit quod quicumque alia qua circumstantia respicit speciem ordinem rationis vel pro vel contra: oportet quod talis circumstantia det speciem actui vel bono vel malo: vt in hoc exemplo patet. Nam tollere alienum habet speciem peccati ex ratione alieni: et ex hoc constituit in specie furti: sed si consideretur super hoc prout furtum est factum in loco sacro. Vel quod res ablata est sacra: tunc importat aliam deformitatem ad rationem: quia ratio ordinat non esse iniuriam faciendam in loco sacro vel tollere alienum de loco sacro. Et sic

circumstantie: nec variant nec aggrauant peccatum.

Sanctus Thomas. Quedam circumstantie non variant speciem peccati: sed aggrauant peccatum. Nota ois.

Quedam circumstantie variant et aggrauant.

Sanctus Thomas.

Datur exemplum de illo qui furatur.

Exēplum de
eo qui fornicatur.

Deformitas
actus ad rō-
nem est confi-
deranda.
Nō soluz ge-
nus pcti: sed
circūstātie
sunt confide-
rande.

tollere alienum de loco sacro addit spālem repugnantia ad or-
dinem rōnis. Et ideo locus qui prius cōsiderabat vt circūstan-
tia: nunc cōsideratur vt principalis cōditio obiecti rōni repu-
gnans: vt dicit beatus Tho. vbi supra. Similiter pctm̄ fornicationis in hoc cōsistit q̄ hō accedit ad nō suam: si aut̄ addat
hec circūstantia vt illa ad quam accedit sit vxor alterius iam
pctm̄ fornicatiōis transfertur in aliud genus pcti. s. in adulte-
rium: q̄ alienum violat thozū: qd̄ est grauius pctm̄ q̄ simplex
fornicatio. Et sic dicendum est de alijs generibus pctōrum: q̄
vbiq̄ est alia ⁊ alia repugnātia actus ad rōnem vl̄ alia de-
formitas actus: ibi est alia spēs ⁊ maior grauitas pcti. Et di-
ctis patet q̄ ad discernēdum: ⁊ ad iudicandū pctā: ⁊ qualiter
vnum pctm̄ est altero grauius nō sufficit p̄siderare genus vel
p̄m̄ peccati: sed expedit oīno discutere circūstantias aggra-
suantes pctm̄: vt dicūt oēs doctores catholici: signāter sanct⁹
Thomas in. iij. li. senten. di. xvi. vbi plura dubia explanat su-
per hac materia. Et iterum in. i. ij. q. vij. ar. ij. iij. ⁊ iij. Doc idē
diffuse in. i. ij. q. xvij. per totum.

De circūstantijs aggrauantibus pctm̄ in speciali.
Et primo agitur de circūstantia persone.

Explicauim⁹ aliqua in generali de
circūstantijs pctōrum: sed q̄ teste sancto tho-
ma sermones morales vniuersales min⁹ sunt
vtiles eo q̄ actiones in particularibus sunt
Ideo nunc magis in particulari de numero
circūstantiaz aggrauantiū pctā agenduz est
vt peccator qui verā querit p̄ficere penitentiā possit diligen-
tius rememorare ac discutere iniquitates suas: ne non curare
morbidas peccatorū egritudines: ac tandē humores virulens-
tos euomere a stomacho languētis aie: q̄ teste hieronymo ia-
nuā virtutū ac fundamentum totius p̄fectionis ⁊ p̄cie puri-
tas ac cordis mundicia. Est ergo cōsiderandū q̄ splēdor eccle-
Thomas in iij. li. sen. di. vbi mouet dubium. Etrum pueniē-
ter enumerent circūstātie. Et iterū in. i. ij. q. vij. ar. ij. assignat
septem circūstantias aggrauantes pctm̄: sic dicens. Tull⁹ in
sua rhetoria assignat septem circūstantias que hoc versu cō-
tinentur. Quis: quid: vbi: quibus auxilijs: cur: quō: quando.
Cōsiderādū est em̄ in actib⁹ humanis: q̄s fecit: quibus auxilijs
vl̄ instrumētis fecerit: quid fecerit: vbi fecerit: cur fecerit: quō
fecerit: ⁊ quā fecerit. Sed aristoteles in. iij. li. ethycoz. addit alē
am. s. circa quid: que a tullio cōprehendit sub quid: hec Tho.

Dicronym⁹.

Sanct⁹ tho.

De numero
circūstātiarū

Magister autem Raymundus de pena fortinatione catha-
lanus ordinis predicatorum qui decretales compilavit de mada-
to gregori noni et plura alia volumina edidit preclarissima: vir
non solum in divinis scripturis eruditissimus: sed humanarum le-
gum ac sacrorum canonum: necnon secularium litterarum sagacissimus: in-
terpres qui tam in vita quam in morte: ac post mortem miraculis
claruit. Sic de predictum numerum circumstantiarum addidit octa-
uam. scilicet quotiens. Et ubi sanctus Thome et Petrus de palude et
alii in versu pallegato dicunt quibus auxiliis. Ipse Raymundus
dicit per quos quotiens. Et ideo tu forma versum sic. Quis: quod:
ubi: per quos: quotiens: cur: quando: Ipse ergo octo circum-
stantie sunt diligenter examinande: et precipue que trahunt peccatum
ad aliud genus. Dicunt autem trahere ad aliud genus que habent
speciem repugnantiam ad aliquod preceptorum divine legis. Ver-
bigratia: furtum simplex repugnat huic precepto. Non furtum
facies. Si vero fiat furtum in loco sacro: tunc furtum ratione loci
sacri habet repugnantiam ad aliud preceptum quod est de venera-
tione sacrorum: et sic addit novam speciem peccati. Sed videamus
de singulis circumstantiis.

De prima circumstantia persone.

Prima igitur circumstantia aggra-
vans peccatum sumitur ex parte agentis principa-
lis siue persone peccantis que designat in ver-
su predicto cum dicitur: quis. Hec circumstantia
secundum Thomam in. iij. li. sententiarum. di. xvi. respicit
magis conditiones persone peccantis quam
proprietas ipsius que substantiam persone. scilicet cuius status: cuius di-
gnitatis: cuius officij: cuius preteritis: cuius virtutis: cuius scientie:
cuius sapientie: cuius ordinis: cuius etatis: cuius sexus: que
ex conditione persone variatur substantia actus humani: eo quod ali-
quid competit uni persone: quod non competit alteri: ut dicit bea-
tus Thomas. Propterea in. i. q. lxxij. ar. x. dicit sanctus Tho-
mas quod magnitudo vel excellentia persone peccantis aggrauat
peccatum quod ex deliberatione procedit. Secus de peccato quod prouenit
ex subreptione propter infirmitatem humane nature: quod tale
peccatum minus imputatur ei qui est maior in virtute: eo quod minus
negligit homo peccat: reprimere que tamen omnino subterfugere in-
firmitas humana non sinit. Et ideo peccata ex deliberatione pro-
cedentia tanto magis alicui imputantur: quanto fuerit maior vir-
tute: scientia: dignitate: vel merito. Unde Isidorus in. ij. lib.
de summo bono. ca. xvij. dicit sic. Peccata que incipientibus

Zaus magri
raymundi.

Raymundus
adiungit octa-
uam circun-
stantiam.

Que sunt cir-
cunstantie tra-
hentes ad al-
liud genus.

Sanctus thome.

Sanctus thome.
Magnitudo
personae ag-
grauat peccatum
et quando.

Isidorus.

Iuuenalis.

No. quattuor rōnes.

Lucas.

Petrus.

**Pctm̄ p̄mi
angeli fuit
grauissimū
quare.
Adam pecca
uit ḡuissime
Sauer' tho.**

**Adā habuit
sciam oim.**

**Iñdorus.
Gravius pec
cāt maiores
ppter ingra
titudinem.**

leuia sunt perfectis uiris grauiā reputantur. Tanto enī ma
ius cognoscitur esse pctm̄ q̄ro maior qui peccat habet. Crescit
enī delicti cuiulus iuxta ordinem meritōrum. Et sepe q̄d mē
nouibus ignoscit maioribus imputatur: hec Iñdorus. Et Iu
uenalis in saryra. viij. ait. Omni animi uitium tanto conspē
ctius in se crimē habet: q̄ro qui peccat maior habetur. Ratio
huius est quadruplex s̄m Thomam ibidē. ¶ P̄mo quidem:
q̄ maiores facilius possunt resistere peccato. Puta qui exces
dunt uirtute aut scientia: aut dignitate. Ideo Luce. xij. c. dicit
tur. Seruus sciens uoluntatem dñi: et nō faciēs digne plagis
uapulabit multis. Et. ij. Petri. ij. c. Melius enī erat illis nō
cognoscere uiam iusticie q̄ post agnitionem retrosum conuer
ti ab eo quod illis traditum est sancto mandato. Corrigit em̄
eis illud ueri prouerbij. Canis reuersus ad uomitus et sus los
ta in uolutabio luti. Nec ibi. Propter hoc dicimus q̄ grauissi
mum fuit peccatum p̄mi angeli qui scientia: dignitate. puls
chitudine: et fortitudine ceteros angelos superabat. Sic pas
riter dicimus q̄ peccatum ade fuit grauissimum: quia adam
habuit omnem cognitionem possibilem naturaliter homini:
et fuit creatus in habitibus naturalibus integris et perfectis.
Ideo sanctus Thomas in p̄ma parte. q. xcij. arti. iij. dicit.
Sicut p̄mus homo institutus est in statu perfecto quātum
ad corpus ut statim possit generare: ita institutus est in statu
perfeto q̄tum ad animam: ut statim possit alios instruere et
gubernare. Non potest autem aliquis instruere: nisi habeat
scientiam. Et ideo p̄mus homo sic institutus est a deo ut ha
beat omnem scientiam in quibus aptus natus est instrui.
Et in responsione ad p̄mum argumentum dicit sic. P̄mus
homo habuit scientiam omnium per species a deo infusas:
nec tamen scientia illa fuit alterius rationis a scientia nostra
sicut nec oculi quos ceco nato ch̄istus dedit fuerunt alterius
rationis ab oculis quos natura produxit. Nec sanctus Tho
mas. Ex quo patet q̄ Adāz habuit excellentiā scientie: et ideo
grauius peccauit. hinc Iñdorus in secundo libro de summo
bono. c. lxxij. ait. Eua peccauit ignorantia. Adam uero indu
stria: q̄ nō seductus: sed sciens prudensq̄ peccauit. ¶ Secun
do grauius peccant maiores propter ingratitudinem: quia
omne bonum quo aliquis magnificatur est dei beneficium:
cui homo sit ingratus peccando. Et quātum ad hoc quolibet
maioritas etiam in temporalibus bonis peccatum aggrauat
iuxta illud Sapientie. vi. capitulo. Potentes autem potens
ter tormenta patiētur: ideo ratione ingraticudinis homo gra

ius peccat in lege gratie q̄ in lege veteri. Et baptizatus grauius peccat q̄ nō baptizatus. Et clericus in sacris grauius peccat in eodem genere peccati q̄ religiosus qui nō est in sacris. Et similiter fidelis adulter grauius peccat q̄ infidelis: tuz ppter noticiam veritatis et fide: tuz etiam propter sacramenta fidei quibus est imbutus et quibus peccando contumelias facit: vt inquit sanctus Thomas in. ij. q. x. ar. iij. in responsione ad tertium argumentum. Iterum sanctus Thomas in p̄ma. ij. q. cxvi. arti. ij. in responsione ad secundum argumentum dicit sic. Si quis post acceptam gratiam noui testamenti peccauerit maiori pena est dignus tanq̄ maioribus beneficijs in gratis et auxilio sibi dato non vtens. ¶ Sed questio animus pulsat. Diceret aliquis. Si plus punitur peccator ch̄stianus q̄ infidelis: videtur q̄ melius esset: vt om̄es essent infideles. Huic questioni responder sanctus Thomas in commento aureo super epistola ad Hebreos ca. x. lectione. iij. vbi dicit. Aliiter possumus loqui de illis qui fidem contemnunt: quia isti proprie sunt contemptores. Et aliter de illis qui ex ignorantia fidem annunciatam non tenent: quia talibus peccatum infidelitatis non imputatur. Sed ille qui fidem annunciatam contemnit grauius punitur: quia peccatum infidelitatis maximū est. Si ergo comparemus iudeum et ch̄stianū qui non contemnit et vterq̄ sit adulter tunc grauius punitur ch̄stianus q̄ iudeus: quia non solum pro adulterio: sed etiam quia magis ingratus est. hec thomas. ¶ Tertio grauaf p̄ctm̄ propter specialem repugnantiam actus peccati ad magnitudinem persone. sicut si p̄nceps iusticiam violet qui ponitur custos iusticie. Et si sacerdos fomicetur qui castitatem voluit. Contra similes ait paulus ad Roma. ij. ca. Qui ergo alii doces teipsum non doces: Qui predicas non furandum furaris: Qui dicis non mechandum mecharis: Qui abominaris idola sacrilegium facis. Qui in lege gloriaris per preuaricationē legis deum inhonoras: Nomen enim dei per vos blasphematur inter gentes. hec paulus. Que verba s̄m Thomam in commento aureo super epistola ad Rom. iij. c. lectione quarta pos sunt legi interrogatiue quasi cum quadam indignatione. Vel remissiuē quasi asserendo similitum maliciā. Etiam Esa. i. ca. ait. Principes tui infideles socij furum. Omnes diligunt munerera sequuntur retributiones pupillo non indicant et causa vidue non ingreditur ad illos. Iterum Esay. li. ca. dicitur sic. Dominatores populi mei inique agunt contra me dicit dominus. Et iugiter tota die nomen meum blasphematur. Pro

p̄ iij

Nota oia diligenter.

Sanctus thomas

Questio pulchra.

Sanctus thomas responder.

P̄ctm̄ grauaf p̄pter specialem repugnantiam actus p̄cti.

Paulus. Sanctus thomas.

Isaias.

Pctm graua
tur ppt scan
dalu.

Sc̄tus tho.

De pctō relis
giosi.

Sc̄tus tho.

Augustinus
Nota.

Crisostomus

Hieronym?

Sc̄tus Tho.

pter hoc sciet populus meus nomē meū in die illa: qz ego ipse
qui loquebar ecce ad sum. hec ibi. Quarto grauaſ peccatus
ppter exemplū sine scādalu: qz vt inquit Gregorius. In exem
plum vehemēter culpa extēditur quādo pro reuerētia gradus
peccator honoratur. Ad pluriū etiam notitiam perueniūt pec
cata maiorum ⁊ magis homines ea indigne ferunt: ideo si vir
vel mulier nobilis aliquam turpitudinē faceret magis igno
miniosum esset peccatū q̄ si illud faceret rusticus. Propterea
dicit sanctus Thomas in. ij. q. c. lxxvij. ar. 1. q̄ peccatū relis
giosi grauius est peccato secularis tripliciter: scz ratione voti
ratione contēptus: ⁊ ratione scandali. Si vero religiosus nō ex
cōtemptus: sed ex infirmitate vel ignorātia aliquod pctm quod
non est contra votum sue p̄fessionis cōmittit absqz scandalo
puta in occulto: leui⁹ peccat eodē genere peccati: q̄ secularis:
quia peccatū eius si sit leue quasi absorbetur ex multis operi
bus bonis que facit. Si vero sit mortale facilius ab eo resur
git: ⁊ ideo nota s̄m Thomā vbi supra in respōsione ad tertiū
argumentū. q̄ si religiosi ad hoc perueniāt vt ex cōtemptu pec
cent efficiūtur pessimi ⁊ maxime incorrigibiles. vnde August:
ad piebem hiponensem ait. Ex quo deo seruire cepi: quomodo
difficile sum expertus meliores q̄ qui in monasterijs p̄ferunt
Ira nō sum expertus peiores q̄ qui in monasterijs deliquerūt
Et sic etiam intelligit illud Crisostomi super Mathē. xxiiij.
caplo vbi dicit. Laici delinquētes facile emēdant. Clerici autē
si male vixerunt inemēdabiles sunt. Et pprie religiosi qui pec
cant ex contemptu dicūtur habere colla sub iugo dyaboli. De
quibus Hieronym⁹ ad damasuz papam in epla que incipit.
Beatitudinis tue interrogatio: disputatio fuit: ita inquit. Sa
thanas cum aliquē sua arte deceperit ⁊ pprium ei imposuerit
iugum vltra ad vitioꝝ abūdātiā nō procurat sciens euz iam
mortuū. hec Hierony. Et sic prz de circūstātia p̄sone peccatis.
¶ De circūstātia q̄ritatis operis vel facti.

Secunda circūstātia aggrauās

peccatū sumis ex parte q̄ritatis operis vel
facti. hec designat in versu predicto per ly
verbum quid. Per quod intelligere debes
substantiā vel conditionez facti vel operis
perpetrati. Nam s̄m Thomā in. iij. lib. sen
tentiaz dist. xvi. per hanc circūstātia im
portatur ratio mali in actu. Et ideo sicut circūstātia finis est
prima in aggrauando peccatū vt dicemus: qz q̄ritas malicie

peccati magis cōsideratur s̄m relationem ordinatā in finem. Sic pariter hic circūstantia q̄ritatis dicitur secūda in aggruando peccatū: q̄ oia que possunt peccato speciem tribuere in hac circūstantia includūtur: et he sunt in quibus cōsistit actus moralis q̄ritum ad bonitatē vel maliciam. Et p̄pter hoc philoſophus dicit in. iij. li. Ethicorū. q̄ p̄cipalissima in actu sunt in quibus cōsistit actus et cuius gratia. Alie vero circūstantie magis et minus aggruāt s̄m q̄ his duab⁹ magis vel minus p̄pinque sunt. Et ideo tempus et locus minus aggruare natura sunt: q̄ sunt omnino extrinseca. Sed inter ea cōditio persone magis: q̄ agens directius respōdet fini. Et post hanc modulus qui respōdet actui: et post hoc instrumentū quod pertinet ad modū agendi. Et hoc q̄dem vt in pluribus accipiendū est ita esse: tamē nihil prohibet in aliquo aliter se habere: q̄ sermōnes qui sunt in moueb⁹ nihil determinatū habent: vt dicit in. ij. lib. Ethicorū. hec Thomas. Ista ergo circūstantia: q̄d nō debet p̄prie cōsiderari prout est substātia actus: puta quia occidit vel fornicatus est: aut furatus est: sed cōsideratur prout dicit cōditionē facti vel actus peccati sc̄ ipsam p̄prietatem: qualitātē et q̄ritatē facti: vt puta: q̄ iste occidit principē: percussit patres: cognouit virginē: vel maritatā. Est quoq̄ aduertendum s̄m sanctū Thomā in. iij. lib. sentētiarū dist. xvi. vbi querit. Et ruz ois circūstātia sit confitēda in respōsione ad. ij. argumē. q̄ determinata q̄ritas peccati nō potest sacerdoti in notescere: q̄ nec ipse peccator hoc sc̄: sed sufficit q̄ cognoscat q̄ritatem peccati que ex specie peccati cōsurgit. hec Thomas. Dicimus itaq̄ q̄ ratione hui⁹ q̄ritatis grauius fuit peccatū Cayn: q̄ peccatū Ade: q̄ grauitas homicidij excedit q̄ritates gule vel superbie que fuit in Adam. Sic etiā peccata s̄nalia grauiora sunt ceteris paribus: peccatis corporalib⁹. ¶ Ampli⁹ ad discernendū grauitatē peccatorū. Vel qualiter vnum peccatum est altero grauius nō sufficit considerare genus vel speciem peccati: sed expedit etiam discytere alias circūstantias: verbi gr̄a. si moueatur questio. Quod peccatū fuit graui⁹. An pctm̄ Eue: an peccatū Ade. Huic q̄stioni respōde sic. s̄m Thomam in. ij. q. lxxij. ar. iij. vbi dicit sic. Grauius peccati p̄ncipali⁹ attendit s̄m peccati sp̄m q̄ s̄m peccati circūstantiā. Dicendū est ergo: q̄ si cōsideremus cōditiones persone vtriusq̄ sc̄ sc̄ mulieris et viri: peccatum Ade est grauius: q̄ erat p̄fectior muliere. Unde Augustinus in lib. de vera et falsa penitentia caplo. xiiij. dicit sic. In hoc em̄ quisq̄ peccator fit culpabilior: quo est deo acceptior: ideo em̄ Adam plus peccauit: q̄

Nota oia

Quo itelligitur ista circūstantia.

Sct̄s Tho.

De pctō cayn

Ad iudicanduz q̄ritatē pcti expedit sc̄re: circūstantias.

Questio.

Sct̄s Tho.

Augustinus
Quis peccauit graui⁹ an adā aut eua.

omni bono abundavit. hec Augustinus. Erat pariter maiori deo
 no spirituali peditus ppter magnitudinē scientie sibi date.
 Et iterum grauius peccauit Adam ppter maiozem rebellionē
 Maior enim fuit inobediētia eius: quia preceptū fuit primo
 sibi datum ⁊ deinde Eue per eum. Etiam grauius fuit peccatum
 Ade: quia maius damnū secutum est ex peccato Ade
 q̄ Eue. Nam in adam erat totum humanum genus virtualis
 ter vt in principio actiuo. Et ideo ex peccato ade transfusum
 est peccatum in totum humanū genus: non autem ex peccato
 eue. Nam si sola peccasset non fuisset humanum genus in
 factum: sed ipsa sola a deo punita grauiter fuisset: vt inquit
 sanctus Thomas in cōmento aureo super epistola ad Roma.
 quinto caplo lectione. iij. Et in. i. ij. q. lxxij. ar. v. Et in. iij. sens
 tentiaz distin. i. vbi mouet dubium. Utrum circumcisio debue
 rit etiam mulieribus dari in respōsione ad p̄imum argumētū
 Si vero consideretur peccatum ade ⁊ eue q̄rum ad ipsum ges
 nus peccati. Tunc vtriusq̄ peccatus equale iudicabitur: quia
 vtriusq̄ peccatum fuit superbia. Unde augustinus dicit. xi.
 super Gene. ad litteram: q̄ mulier excusauit peccatum suum
 non impari sexu: sed pari fastu. Sed q̄rum ad speciem super
 bie grauius peccauit mulier triplici ratione. Primo quidem
 quia maior elatio fuit mulieris q̄ viri. Mulier enim credidit
 verum esse q̄ serpens suauit scilicet q̄ deus prohibuerit ligni
 esum ne ad eius similitudinem peruenirent. Et ita dum per
 esum ligni vetiti dei similitudinez consequi voluit: superbia
 eius ad hoc se erexit q̄ contra dei voluntatem aliquid voluit
 obtinere: sed vir non credit hoc esse verum. Unde non voluit
 consequi diuinam similitudinē contra dei voluntatem: sed in
 hoc superbiuit q̄ voluit eā consequi per seipsum. Secundo q̄
 multipliciter non solum peccauit: sed etiam viro peccatum
 suggestit: vnde peccauit ⁊ in deum ⁊ in proximum. Tertio in
 hoc peccatum viri diuinitatum est: quia in peccatum consensit
 amabili quadam beniuolentia qua plerumq̄ fit vt offenda
 tur deus ne homo ex amico fiat inimicus: q̄ eum facere non
 debuisset diuine sententie exitus indicauit: vt Augustinus di
 cit. xi. super. Gene. ad litteram. Et sic patet q̄ peccatum mu
 liens fuit grauius q̄ peccatus viri: ⁊ ideo mulier grauius fuit
 punita q̄ vir: vt patet Gene. iij. caplo.

Sc̄tis tho.

Augustinus

Quo ad spēs
 supbie gra
 uis peccauit
 mulier. i

Nota oia.

Augustinus

De circumstantia loci.

Tertia circūstantia aggrauās pec

catum sumitur ex parte loci. Hec circūstan-
tia denotatur in versu preallegato: cum dici-
tur. *Ubi.* Est autem ubi aduerbiū loci: ideo
significat et interrogat in loco. Circūstantia
ergo loci in quo fit peccatū est omnino confi-

deranda: quia plerūq; locus trahit peccatū ad aliud genus: vt
dictum est. Nam si fiat furtum in loco sacro. Hic actus addit
specialem repugnantiam ad ordinem rationis: q; ratio dicat
nō esse iniuriā faciendā in loco sacro. Sicut dicendū est de eo q̄
cōmittit adulterius vel homicidiū vel aliud pctm̄ in ecclia q̄
est locus deputat⁹ ad cultū diuinū. Vnde August. in regula ad
clericos ita ait. In oratorio aut nemo aliqd̄ agat nisi ad quod
factū est. vñ et nomē accepit. Etia talis turpitudō facta in lo-
co sacro videt̄ habere annexus contēptū dei et sacroz. Ubi est
aut maior cōtempt⁹ ibi est maior grauitas. et per dñs volūtas
peccātis iudicat̄ magis inordinata et supba. Propterea cōtra
eos q̄ operātur illicita in locis sacris ostēdit dñs iesus ardētis
simū zelum. Nā faciēs flagellā de funiculis obiurgauit acerrī
me oēs v̄dētes et emētes in tēplo: vt dicit̄ Math. xxi. et Johan.
ij. caplo. Et dixit eis. Sufferte ista hinc et nolite facere domum
patris mei domū negociatōis. Etia si pctm̄ fuerit factū ī loco
publico: puta q̄s turpis agit: aut blasphemat: aut publice for-
nicatur ex quo seq̄tur scandalū plurimoz: q̄uis etiam ip̄e hoc
nō intēdat aut prouideat directe: nihilomin⁹ aggrauat pctm̄
Ideo veritas math. xviij. c. ait. Qui aut scādalizauerit vnum
de pusillis istis qui in me credūt: expedit ei vt suspēdat mola
asinaria in collo eius: et demergat in pfundū maris. Et isido-
rus in. ij. lib. de summo bono. c. xx. ait. Maioris est culpe ma-
nifeste q̄ occulte peccare. Dupliciter enī reus est. Qui aperte
delinquit: quia agit et docet. Hec Isidorus. Qui in locis publi-
cis peccat turpia dicēs vel agens videt̄ gaudere de malo. De
q̄bus scriptū est: letātur cum male fecerunt et exultāt in rebus
peffimis. Vnde Augustinus in epla ad quēdam comitem ait.
Nullū scelus coram deo tam abominabile est q̄ p̄terita pec-
cata vnicuiq; nostrū dimissa reminiscēdo gaudere et inde exul-
tare. Similiter si falsi testes peccāt in curia vel in pretorio ubi
malī et criminosi puniūtur: signū est q̄ nō erubescerēt in omni
loco peccare. Idcirco talis culpa vel iniuria grauatur ratione
loci qui de se deberet multo potius incutere terrore peccandi.
Hec de. iij. circūstantia dicta sufficiant.

De tertia cir-
cūstantia.

Augustinus

Ubi ē maior
cōtempt⁹ ibi
est maior gra-
uitas.

Matheus et
Johannes.

Veritas.

Isidorus.

Augustinus

De circumstantia instrumentalis agentis.

De circumstantia agentis instrumentalis.

Sanctus thomas.

Nota diligenter oia.

Hieronymus.

Paulus.

Ad id peccatum est oino considerandum.

Nota oia que sequuntur.

Zelus aiarum est maximus

Quarta circumstantia aggravans peccatum

sumit ex parte instrumentalis agentis que quis utitur ad peccandum. Hec denotat inversu superius allegato ubi dicitur per quos vel quibus auxilijs. Nam oia auxilia: oia media quibus peccata perpetrantur: dicuntur instrumenta peccati secundum

Thomam in. iij. lib. sententiarum. di. xvi. Sicut enim ex instrumento quo quis operatur potest sciri utrum actus procedat ex malicia vel non sicut verbigratia si quis percutiat calamo et contingat tales mori non est eiusdem criminis sicut si percutiat gladio. Et ideo ex instrumento quo quis operatur potest sumi circumstantia vel addicio aggravans vel allevians actum principalis agentis. Sed quia non omnis actio fit per instrumentum: sicut sunt intelligere et velle. Ideo loco instrumenti ponit tullius quibus auxilijs: eo quod oia auxilia sunt quasi instrumenta actionis quibus agens utitur ad finem suum. Et sic internuncios: auxiliores: factores: coopatores: et mediatores in delicto sunt instrumenta peccandi. Ideo cogita cum quibus vel per quibus vel contra quos vicia aut peccata perpetrasti. Hec circumstantia tanto magis aggravat peccatum quanto maius fuerit nocumentum quod sequitur propter auxilium vel medium peccati. Cogita ergo si fuisti mediator alicui ad peccandum: aut si tu peccans habuisti mediatores: quia quanto plures tanto peccatum iudicatur gravius. Et si quis mittit amasse diversa munera per diversos contra tales scribit hieronymus ad nepotianum presbyterum. Epistola incipit. Petis a me nepotiane charissime: ubi ait. Crebra munuscula et sudariola et falcioles et vestes ori applicatas: et oblatos degustatosque cibos: blandasque ac dulces litteras sanctus amor non habet. Hec hieronymus. Vnde paulus ad Romanos. i. c. Digni sunt morte non solum qui faciunt ea: sed qui consentiunt faciendis. Etiam quanto enormius aut turpius utitur quis medio peccandi: gravius peccat. Verbigratia. Intendit quis committere peccatum fornicationis et ad opus nepharium huius internuncios viros religiosos talis gravissime peccat: quia utitur ministro christi ad opera diaboli. Similiter incantator: vel sortilegus fecit vel procuravit incantationes et sortilegia cum sacramentis aut rebus sacramentalibus ecclesie: ut aqua vel cera benedicta vel aqua baptismali aut oleo sancto et huiusmodi gravissimum est peccatum. Cogita amplius super hac circumstantia: si aliquos tuo consilio auxilio aut favore traxisti ad peccatum: ut solent scelerari viri et gravissimi peccatores: qui letantur in malis quod est proprium officium diaboli. Quia sicut nullum oipotentem deo maius sacrificium offerri potest quam zelus aiarum eo quod

bonū aie est maximū atq; optimū. Ita ecōtrario. Nulla offen-
sa maior deo fieri pōt q̄s vt mēbra xpi efficiant̄ membra dia-
boli. Quicūq; ergo fuerit causa inductiua alicui⁹ ad peccādū
si ad veraz p̄niam puenire desiderat: expedit oīno vt sicut fuit
causa p̄ditionis p̄ximi sui: sic pariter fiat causa salutis ⁊ vite
Quod si nō fecerit penā sui delicti portabit. ¶ Multa deniq; q̄
sunt vicia ⁊ pctā que contrahūtur ⁊ grauātur ex consortio so-
cietatis puerse q̄ diligenter rememoranda sunt. Quia sicut bo-
na multa h̄z cōsuyta sanctorū sic plurima mala societas affert
maloz vt ait Ihdorus. h̄nc Erisostomus sup̄ matheū inquit
Bonus malo si cōiungitur aut pares redduntur aut cito ab in-
uicem separant̄. Amicitie em̄ aut querūt aut faciūt pares. Re-
rum natura sic h̄z vt quotiens bon⁹ malo cōiungit̄: non ex bo-
no malus melior est: sed ex malo bonus cōraminat̄. Diuersitas
em̄ rerū nunq; pōt h̄re p̄cordiā: ⁊ multos ad ruinā impellit so-
cietas nephanda. hec Erisostomus. Et diuus hieronym⁹ ad fa-
biolam de veste sacerdotali. Ep̄la incipit. Alq; hodie in lectio-
ne veteris testamenti: dicit sic. Multa nos facere cogit carna-
lis affectus: ⁊ cum p̄p̄nuitatem respiciamus corpoz ⁊ coz-
poris ⁊ aie offendimus creatorem: hec hieronymus. Et sic p̄z
de quarta circumstantia.

¶ De circumstantia finis que est potissima omniū in
aggrauando peccatum.

Quinta circumstātia aggrauās pec-
catum sumitur ex parte finis. Et notat̄ in ver-
su superius allegato: cum d̄r: cur: vel cui⁹ gra-
tia. Hec d̄r p̄ncipalissima oīm circūstātiarū: qz
ipsa mouet agentē ad agendū: ⁊ qz actus mo-
rales maxime accipiūt spēm a fine: vt h̄z san-
ctus Tho. in. i. ij. q. viij. ar. iij. Et iterū in. iij. lib. sentē. di. xvi.
Ad iudicandū ergo grauitatē peccatorū hec circumstantia est
sup̄ oēs alias p̄sideranda vt dicit thomas. Nā inquit de fi-
ne a quo in moralibus actus humani spēm recipiūt vt dictus
est. Et idcirco intentio peccātis sup̄ oia est requirēda: qz vt di-
cit sc̄tus Tho. in. ij. q. xij. ar. iij. in responsiōe ad. i. arg. Quā-
titas pcti nō mensurat̄ ex nocumēto facto s; multo magis at-
tenditur intentio voluntatis puerse. vnde Ihdorus in. ij. lib.
de sūmo bono ca. xxvij. ait. Oculus hominis intentio operis
eius est. Si ergo intētio eius bona est ⁊ opus intentōis ipsi⁹
bonū est. h̄nc Augusti. in lib. de vera ⁊ falsa p̄nā ca. xv. dicit
sic. In iudicio em̄ cordis p̄sideranda est elemosyna tribuētis,

Sacrificium.

Ihdorus
Erisostom⁹.

Finis est pos-
sissima circū-
stantia.

Sanct⁹ tho.

Intētio pec-
cantis est re-
quirenda.
Ihdorus.

Augustinus

Ambrosius:
Nota oia q̄
sequitur.

Act⁹ recipit
denoiationē
a fine.

Intētio q̄tū
possit.
Sanct⁹ tho.

Volūtas mo
uet oēs vires
anime.

Intētio d̄:
ocul⁹ ⁊ lumē

Nota exēplū

Act⁹ elicit⁹ a
volūtatē oī
no cogitād⁹.

Non iam considerandum est: quod quis dat: sed qua mente qua
affectione dat quod potest. ⁊ Ambrosius ait. Intentio operi tuo no
men imponit. Discute ergo diligētī tenebrosam conscientia tua
⁊ cogita cur commissi peccati an ex infirmitate vel fragilitate.
An ex ignorantia vel malitia vel industria. Dicuntur autē illi
peccare de industria q̄ studio ac deliberatione mentis malum
agunt vt ait Isidorus. Vel cur id est quo fine peccati perpetrā
sti. Atrum sponte an coactus. Atrum aīo nocendi. An iocans
di. Atrum subito: an cum longa meditatione vel discussione.
Atrum impulsus a tentatione an puentus ab ea. Atrum ex en
pitudine vel paupertate. Nam cū actus morales recipiant spe
ciem ab obiecto vt dicit sc̄tus thomas. Obiectū autē formale
actus sit finis ipse actus recipiet speciem ⁊ denoiationē a fis
ne, ⁊ similr suam grauitatē. Et ideo q̄to peiori fine mouetur
quis ad peccandū tanto graui⁹ iudicabitur peccatū. Et breui
ter omnia peccāta habent speciem ex obiectis: ⁊ illa differentia q̄
attenditur penes obiecta est p̄ma ⁊ p̄ncipalis quasi psequēs
speciem: vt habz sanctus Thomas in. i. q. lxxij. ar. iij. ⁊ Am
plius vt clarius intelligas q̄tum valeat ⁊ possit intentio vos
luntatis nostre. Scire debes fm̄ thomā in. i. q. xij. ar. i. q̄ in
tētio p̄mo ⁊ p̄ncipaliter pertinet ad id q̄ mouet ad finem:
Unde dicimus architectorem ⁊ omnem p̄cipiētes suo ip̄no
mouere alios ad id q̄ ipse intendit. Voluntas autem mouet
oēs alias vires aīe ad finem. Manifestū est ergo q̄ intentio
pprie est actus voluntatis. Ideo intentio d̄: oculus: quia per
eā pponit volūtatī finis ad quē mouet sicut oculo p̄uidem⁹
quo rēdere debeam⁹. Etia fm̄ aug. intentio d̄: lumē. q̄ mani
festa est intendenti. Oēs igitur opationes nostre t̄pēs actus
morales dicuntur vel boni vel mali: fm̄ q̄ voluntas; eligēs est
vel bona vel mala. Volo dicere q̄ actus elicit⁹ a voluntate s̄
ue intentiones dant operibus nostris speciem: naturam: ⁊ no
men: boni vel mali. Verbigratia. Iudex intendit de aliquo ne
gotio exequi iusticiam: ⁊ ppter hoc dat elemosynam aduoca
to pauperi vel notario vt in exequendo iusticiā sint sibi fauo
rabiles. Queritur quid naz dicetur talis actus an iusticia an
misericordia. Responde sic. Talis actus est magis dicendus
actus iusticie q̄ actus misericordie: quia intentio p̄ncipalis
ip̄sus iudicis ferebatur ad iusticiā. ¶ Similiter est vnus q̄ in
tendit cōmittere peccatum adulteri cum aliqua muliere: sed
illa recusat nisi habeat pecunias. Rōne cui⁹ ille cōmittit fur
rum vt aliquid tribuat mulieri. Quid ergo dicemus. Nunqd
iste actus dicendus sit adulterium: an furtum: Respondeo es

dico q̄ magis denominatur adulterium q̄ furtum: quia pri-
ma intentio tendebat in adulterium. Et per oppositū. Si ali-
quis peccat cum aliqua muliere vt possit eam de nocte expos-
liare aut depredari talis actus potius dicitur furtum q̄ luxu-
ria eadem ratione. Deniq̄ tanta est vis intentionis ac volun-
tatis q̄ vna ⁊ eadem operatio facta s̄m variam intentionem
sortitur diuersum effectum virtutis vel vitij: boni vel mali.
Verbigratia. Cayn occidit abel fratrem suum ⁊ peccauit gra-
uiter. Gene. iij. ca. Dauid autē occidit goliad ⁊ meruit valde.
p̄mi Regum. xvij. Sed vnde queso tanta diuersitas vt dauid
occidendo meritum reportauerit. Cayn vero eternam damna-
tionem et homicidio consecutus fuerit? Respondeo. Hoc to-
tum egit disparitas intentionis. Nam intentio dauid erat sta-
bilis in vera iusticia. Cayn vero fuit agitatus pura inuidia
⁊ malicia. Dauid expugnauit pro tuitiōe populi sui. Cayn au-
tem occidit cecatus inuidia ⁊ odio fratris sui. ¶ Etiam legi-
tur Gene. xvij. et. xvij. ca. qualiter abraham ⁊ sara vxor sua ris-
erunt eo q̄ domin⁹ promiserit eis se daturum filium. Sed ri-
sus abrahe cōmendatur. Risus vero sare iuste vituperatur: q̄
intentio abrahe tota pura ⁊ gaudiofa ex tanto munere in gra-
tiarum actiones ferebatur. Nam credidit abraham et reputa-
tum est ei ad iusticiam. Risus autē sare vituperatur: quia ex
diffidentia promissi fuit mora ad risum. ideo Gene. xvij. c. di-
citur sic: Sara risit occulte dicens. Postq̄ senui ⁊ domin⁹ me⁹
vetulus est: voluptati operam dabo. ¶ Iterum cayn reprehē-
sus a domino super morte abel fratris sui dixit. Peccaui. Nā
subiunxit. Maior est iniquitas mea q̄ vt veniam merear. vt
patet Gene. iij. cap. Etiam pharao dixit. Peccaui. vt habetur
Exodi. ii. ca. Et pariter saul reprehensus a samuele dixit. Pec-
caui. quia preuaricatus sum sermonem domini. i. Reg. xv. ca.
Similiter rex anthioc⁹ dixit. Peccaui. vt habetur. ij. Mach.
ix. c. Nam dixit. Iustum est subditum esse deo ⁊ mortale nō
paria deo sentire. Et deniq̄ ille famosissimus proditor iudas
scarioris dixit ⁊ ipse. Peccaui tradens sanguinem iustū Adā-
thi. xvij. ca. Et nihilominus omnes isti veniam non fuerunt
consecuti. Sed dauid reprehensus a nathan propheta dixit.
Peccaui dño. ⁊ subito audire meruit ab eodem propheta. Do-
minus quoq̄ transiulit a te peccatū tuū. vt dicitur. ij. Regum
xij. ca. Ecce vnum verbum prolatum s̄m diuersam intentionē
operatur salutem ⁊ dānationem. Et sic patet quāta sit vis in-
tentionis ac voluntatis que dat cunctis operibus nostris des-
tinationem virtutis et vitij: boni et mali. ¶ Idcirco pro

Occidit cas
yn abel.
Occidit das
uid goliad.

Exēplum de
abraham et
sara.

Multri fatē-
tur se pctōres
sed nō conse-
quūtur veniā
Nota totū.

Sol⁹ dauid
dixit peccauit
recto corde.

Sanct' tho.

Gravitas
pcti cōsidera
tur ex pte ob
iecti.

Omnia sūt
propter tria:
aut ppter deū
aut nos: aut
proximū.

Gravā peccatū
ex parte
sui ipsius.

Eccliaſticus
Gravā peccatū
ex parte
pximi.

Circūſtantia
aggravās su
mitur ex pte
numeri.

Numer' peccatorū
ē oīno
pſiderādus.

complemento huius circumſtantie notanda ſunt aurea verba
ſancti Thome in .i. ij. q. lxxij. ar. ix. vbi dicit q̄ p̄ma gravitas
peccatorū attenditur ex parte obiecti: ex quo quidem obiecto:
tanto attenditur maior gravitas in peccato quāto obiectum
eius eſt p̄ncipalior finis. Fines autē humanorū actū ſunt ipſe
deus: homo ⁊ pximus. Quicquid em̄ facimus p̄pter aliq̄d horū
rū facimus. Pōt igitur ex parte horū triū conſiderari maior v̄l
minor gravitas in pctō ſm̄ conditionē perſone in quā peccat
¶ Primo q̄dem ex parte dei cui tanto aliquis hō coniungitur
quāto eſt virtuoſior vel dignior vel ſanctior. Ideo i ſcriptura
maxime vituperat pctm̄ quod p̄tra ſervos dei committitur: q̄
iniuria tali p̄ſone facta magis redundat in deum. iuxta illud
Zacharie. ij. ca. Qui em̄ tetigerit vos t̄git pupillū oculi mei
¶ Sc̄do aggravatur pctm̄ ex parte ſui ipsius. Nam t̄to aliq̄s
gravius peccat quāto magis in p̄ſonam magis coniuñctā ſeu
naturali neceſſitudine: ſeu beneficijs: ſeu quacūq̄ coniuñctio
ne peccaverit: quia talis videtur in ſeipſo magis peccare. Id
circo in ſcripturis ſanctis vituperat maxime pctm̄ cōmiſſus in
p̄ſonas p̄pinquas ſm̄ illud verbū p̄phetiā. Filia p̄rumeliā
facit patri: filia conſurget aduerſus matrē ſuā. ⁊ Eccli. xiiij. c.
Qui ſibi neq̄s eſt cui bonus erit: quaſi dicat nulli. ¶ Tertio ag
gravatur pctm̄ ex parte pximi. Cōtra quē tanto gravius pec
catur q̄to pctm̄ plures tangit. Et ideo maxime vituperat pec
catum cōmiſſum in regem vel p̄ncipem: v̄l in p̄ſonas in digni
tate conſtitutas: vel in p̄ſonam publicam que repræſentat tot
tam multitudinē. Nam tale peccatū eſt gravius q̄ peccatū
quod cōmittitur in p̄ſonā privatā. Propterea ſpecialiter dicitur
a dño. Princeps populi tui nō maledices. q̄ſi dicat. Quis
tale pctm̄ in ſcandalum ⁊ turbationem plurimorū redundat.
Dec de circumſtantia finis.

¶ De circumſtantia numeri.

¶ Extra circumſtantia aggravās pec
catū ſumitur ex parte q̄titatis numeralis:
⁊ ſignatur in verſu p̄ ly verbū quotiēs. Et q̄
quotiens eſt adverbū numeri: ideo diligens
ter numer' peccatorū mortalium eſt diſcuti
endus ac rememorandus: q̄ pctā aggravatur
ex frequētatione actus p̄pter inordinatiōē voluntatis q̄ cō
tinuē augetur per turpes actus: ſive ſint interiores: ſive exte
riores tam in bonis q̄ in malis. Sup̄ hāc auctoritatem circum
ſtantia d̄s fidelis aīa conſcientiā ſuā diſcutere de duobus: ſc̄

de numero peccatorum: atq; de consuetudine peccandi. Et primo quo ad numerum peccatorum scire debes quod non solum peccata episcopi: sed etiam peccata cordis per possibili sunt numeranda ac discutienda: nec solum quo ad numerum: sed etiam quo ad gravitatem. Verbigratis. Si habuisti desideria carnalia et deliberasti procedere ad opus peccati cum aliqua muliere: tunc discutere, debes sciam tuam: an talis mulier sit soluta: an virgo vel nupta vel religiosa. Et iterum rememorandum est qua die talia cogitasti: et in quo loco: quod similes circumstantie trahunt peccata cordis ad diversas species sicut peccata operis. Qui vero homini discussionem negligit aut contentum: non proficiet veram penitentiam: et per dominum nec habebit veram contritionem peccatorum suorum. Et pariter numerus peccatorum tam omnis quam operis cogitandus est ac quantum possibile fuerit recolligendus. ¶ Sed ad maiorem evidentiam huius circumstantie scire debes secundum thomam in. i. q. lxxij. ar. vi. quod voluntas propria et per se est causa peccandi et comparatur ad actum peccati sicut arbor ad fructum: ut dicitur in glosa super illud Matthei. vij. c. Non potest arbor bona fructus malos facere. Quanto ergo voluntas fuerit maior ad peccandum tanto homo gravius peccat. Sed quam voluntas et opus peccati sunt separata ab invicem: ut puta secundum aliud: et aliud tempus sunt diversa peccata: quod ibi sunt diverse aduersiones et conversiones. Verbigratis. Si aliquis habet voluntatem deliberatam ad fornicandum: furandum: occidendum: et homini: et diuertit per tunc ad alia dimittens exequi illam voluntatem. Unde ad hanc oportunitate se ingerente committit illa peccata: et sic sunt diversa. Sed si voluntas et opus sint coniuncta ut causa et effectus sic sunt unum peccatum formaliter: sed plura materialiter. Quia est una ratio deordinandi: sed plura sunt deordinata. Gravius tamen est peccatum actu exteriori commissum quam solam voluntate. Nam ipse actus exterior communiter ad auget voluntatem in malis operibus sicut et in bonis. Vnde Augustinus de sermone domini in monte: et habet de peni. di. ij. dicit sic. Sicut tribus gradibus ad peccatum pervenit: suggestionem: delectationem: et consensum: ita ipsius peccati tres sunt differentie: et in corde et in facto: et in consuetudine tanquam tres mortes. Una quasi in domo: id est cum in corde consentitur libidini. Altera vero quasi iam prolata extra portam cum in factum preedit assensus. Tertia cum vis consuetudinis male tanquam molle terrena premitur animus: quasi in sepulchro iam putrens. Que tria genera mortuorum dominum resuscitasse quis quis legit evangelium agnoscit: hec Augustinus. ¶ Aliiter potest ista circumstantia exponi: ut ly quotiens referat ad consuetudinem Nam consuetudo non minuit peccatum: sed auget. Et tanto gravio-

Etiam peccata cordis per possibili sunt numeranda. Nota diligenter omnia.

Sanctus thomas.

Maior voluntas in peccato grauius peccat.

Tres sunt peccati tres differentie

Hec circumstantia numeri aliter exponit Consuetudo auget peccatum.

ra sunt peccata q̄to diutius infelicem aiam detinent alligatam. Et ideo difficilius respicit peccator a peccatis s̄uetis p̄p̄ habitū male cōsuetudinis: cū habitus sit qualitas de difficili mobilis: vt inquit p̄s. Est ergo diligēter aduertendum q̄ in quolibet genere peccati grauius est pecc̄m q̄d fit ex habitu: q̄d fit ex maiori libidine. Unde Iſidorus in .ij. li. de summo bono c. xxiij. ait. Peccatum admittere est cadere in puteum. Cōsuetudinem v̄o peccati facere os putei est coangustare ne his qui cecidit valeat exire. hec Iſidorus. ¶ Propterea horribilissimū est peccare: sed peius est peccādi cōsuetudinem facere: q̄ teste hieronymo ad demetriā. Cōsuetudo est que aut vitia aut virtutes alit. Iterum athletā de institutione pauli filie sue. Epistola incipit. Beatus apostolus paulus scribit ad Corinthios dicit sic. Greca narrat hystoria alexādrum potētissimum regē orbisq̄ dominatōrē ⁊ in moribus ⁊ in incessu leonidis pedagogi sui nō potuisse carere vitijs: quibus adhuc paruulus fuerat infectus. Hec hieronymus. Et iā Augustinus in libro confessionum inquit. Lex peccati est violentia cōsuetudinis qua trahitur etiā inuitus anim⁹: eo merito quo in eā volens illabatur. Et in li. eucheridion idē ait. Peccata q̄uis magna ⁊ horrenda cuz in consuetudine venerint: aut parua esse: aut nulla credunt vsq̄ adeo: vt nō solum nō occultanda: verū etiam predicanda diffamādaq̄ vident. hec Augustinus. hinc Salomō puerbioꝝum. xxiij. cap. ait. Proverbium est adolescens ambulans infra viam suā etiā cum senuerit nō recedet ab ea. Sup̄ quibus verbis diuus hieronymus in sc̄do lib. sup̄ parabolas. salomonis dicit sic. Constat plerosq̄ in senectute dño donante maturari a vitijs que adolescentes habuerant. Et e contra nōnullos illo se deserente: deserere circa senū virtutes quib⁹ in adolescētia videbantur illustrati. Sed q̄ multo sepius q̄s memor est eorum quibus ab adolescentia imbutus est in reliquum vite tempus exequi consuevit. Proverbium esse dicit quia quod adolescens quisq̄ cepit in senecta non mutauerit: non tamen ipse semper ita venire confirmat. Idcirco autem huiusmodi proverbium ponitur: vt auditores suos a p̄ma etate virtutibus studere persuadeat ne forte in senectute desperent. Nam ⁊ quo semel est imbuta recē seruabit odorem testa diu. Et gracia narrat hystoria Alexandrum potētissimum regem orbisq̄ dominatōrē: ⁊ in moribus ⁊ in incessu leonidis pedagogi. sui nō potuisse carere vitijs. quibus paruulus adhuc fuerat infect⁹. hec hiero. Nota q̄ verba que hic tan

Iſidorus:

Hieronym⁹.

Augustinus

Salomon.

Hieronym⁹.
Nota oia.Sepi⁹ vitia
adolescētie
curunt in se
nium.De alexan
dro.

guntur a Hieronymo de Alexandro precise facta sunt ab eodem in epistola ad Athletam: vt patet supra. Quatuor etiā difficile sit peccatrice anime vincere consuetudinem male viuendi. Ostendit hieremias. xiiij. cap. dicens. Si mutare potest ethyops pellem suā: aur pardus varietates suas: et vos poteritis bene facere cum didiceritis malus. Super quo passu hieronymus in. iij. libro. super hieremiam pphetam ad Eusebium. Ipa inquit. Quicquid enī dicitur non nature est: sed studij et proprie voluntatis que nimia cōsuetudine et amore peccandi quodāmodo in naturam conuertit. Sed hoc q̄ hoibus impossibile est deo possibile est: vt nequaquā ethyops et pardus suas videantur mutare naturam. S; ille qui in ethyope operatur et pardo dicente apostolo. Omnia possum in eo qui me cōfortat christo. Unde et in alio loco. Amplius inquit illis omnib; laboraui: non ego autem: sed gratia dei que in me est. hec hieronymus. Et sic patet q̄ difficulter raditur quod rudes animi perhiberunt: vt idem ait ad Athletam. Causatur enim habitus in nobis ex frequētatis actibus. Ideo dicit philosoph; in. ij. libro eth. comm. Quales sunt actus tales habitus subsequuntur. Ratio autem quare grauius est peccatum q̄ sit ex habitu assignat a sancto Thoma in. ij. q. cly. ar. ij. vbi mouet dubium. Utrum incontinens plus peccet q̄ intemperatus. Nota hīc q̄ dicitur intemperatus ille qui peccat ex habitu. Incontinens vero dicitur qui peccat ex fragilitate. Deducit ergo ibi sanctus Thomas talem rōnem. Ubi est em̄ maior inclinatio voluntatis ad peccandum: ibi est grauius peccatum. In eo autem qui est intemperatus volūtas inclinatur ad peccandum ex propria electione que procedit ex habitu per cōsuetudinem acquisito. In eo autem qui est incontinens voluntas inclinatur ad peccatū ex aliqua passione. Et quia passio cito transijt: habitus autem est qualitas de difficili mobilis. Unde est q̄ incontinens statim penitet transeunte passione: q̄ nō accidit de intemperato. Quinimmo gaudet peccasse eo q̄ operatio peccati est sibi facta connaturalis s̄m habitum. Unde de his dicitur Proverbiorum. ij. ca. Letantur cuz male fecerint: et exultant in rebus pessimis. hec Thomas. Etiam sanctus Thomas in cōmento aureo super epistola ad Romanos. i. ca. lectione. viij. dicit sic. Malicia est habitus vitiosus virtuti oppositus. Unde et malitia peccare dicuntur qui ex habitu peccant. psal. li. Quid gloriaris in malicia qui potens es in iniquitate. hec Thomas. Nullū quippe scelus: esse aut gustino coram deo tam abominabile est q̄ preterita peccata

f ij

Difficile est vincere consuetudinem.

Nota. o

Sanct; tho.
Quis est incontinens et quis intemperatus.

Nota. t

Sanct; tho.

unicuique nostrum dimissa reminiscendo gaudere et inde etub-
tare. Hec de circumstantia numeralis tractatis.

De circumstantia modi.

De septima
circumstantia
modi.

Nota de mo-
do quoniam com-
ponitur.

Septima circumstantia aggrauas

partem sumit ex parte modi agendi. Hec cir-
cumstantia signat in versu allegato cum dicitur
quoniam. Potest autem ly quoniam proferri dupliciter aut
sub voce duarum partium vel duarum dictionum
sicut illud Luce. i. c. Non fiet istud quoniam virum
non cognosco. Que verba non sunt dubitatis

ua: sed modi agendi inquisitiua. Non enim purissima virgo fuit
subita sicut eua: nec tarda sicut sara: nec dubia sicut zacharias
sed modum inquit quo tale mysterium fieri deberet: ut scilicet sal-
uo virginitatis proposito mater esset. Aliquando ly quoniam videtur
esse dictio composita: et ponitur loco vnius dictionis et accentuat
per vna dictione: et sic quoniam: id est qualiter. Inquit ergo hec cir-
cumstantia de modo agendi: quoniam modus est quedam mensura vel
conditio: siue regula: siue temperamentum cuiuscunque rei. Pro-
pterea sanctus Thomas in tractatu de propositionibus modalibus
dicit: quod modus est determinatio adiacens rei. Sunt alii qui di-
cunt quod modus est quedam discretio regulans omnem disciplinam
sine qua virtutes sunt vitia. Sed nota hic secundum sanctum Thomam
in. i. q. vii. ar. iiij. in responsione ad secundum argu. quod ille modus qui
ex circumstantiis accipitur quid bene vel quid male: non ponitur cir-
cumstantia: sed est consequens ad omnes circumstantias. Sed specialis
circumstantia ponitur modus qui pertinet ad qualitatem actus. Pu-
ta quod aliquis ambulet velociter vel tarde: et quod aliquis perire
fortiter vel remisse: et sic de alijs. Hec Thomas. Interroga ergo con-
scientiam tuam et discute de modo quo commisit peccatum: quoniam grauius
peccatum ex modo agendi. Et quanto peiori modo committitur tanto
iudicatur grauius. Verbigratis. Qui fornicat cum muliere modo
naturali peccat quidem mortaliter: sed multo horribilius quam pec-
cat contra naturam. sicut qui iurat in vanum peccat. Sed qui iurat
per aliquem modum opprobriosum per dei membra vel scripturarum eius
grauius offendit. Idcirco inquire diligenter de modo quo per-
egisti opus peccati: quoniam quanto turpiori modo fiunt tanto sunt gra-
uiores: eo quod actus morales a modo agendi: plerumque recipiunt
speciem vel grauitatem. Discute pariter de modo agendi vel patien-
di: quoniam grauius est peccatum in eodem genere quod fit agendo quam quod
fit patiendo. Et breuiter modus est quedam mensura omnium
actuum humanorum.

Quid est mo-
dus.

Sanctus Tho.

Sanctus Tho.

Nota omnia di-
ligenter.

De circumstantia temporis.

Qua 7 vltima circumstantia ag
grauans pctm̄ sumitur ex parte t̄pis. Hec q̄s
designat in p̄dicto versu cū dicit: q̄n. Est au
tem ly q̄n aduerbiū t̄pis. Ideo hec circumstan
tia querit de t̄pe in quo q̄s peccauit. Utrum
t̄pe feriali vel solēti: pura t̄pe orationi cōsti

tuto: vt sunt festiuitates 7 t̄pa ieiunij. Verbigratia. Si quis
fornicat v̄l cōmicit furtū v̄l homicidiū peccat quidē mortali
ter. Sed si talia fiunt in die festo aliā deformitatē importāt
que oritur ex circumstantia sacre dei aggrauāris pctm̄. Nā pec
catum mortale cōmissuz in diei festo habet spālem repugnan
tiam ad tertiū p̄ceptum diuine legis. s. Sabbata sanctifices.
q̄ opus pcti est magis seruale q̄ opus manuale: vt dicunt do
ctores catholici. Et ideo talis circumstantia mutat speciem pec
cati 7 aggrauat pctm̄: q̄ v̄bicunq̄ est alia 7 alia spēs
7 maior grauitas pcti. ¶ Hec de tribus gradibus pctōrum: s. si
gnanter de decē p̄ceptis diuine legis. De septē pctis mortali
bus: de quinq̄ sensib⁹ corporeis: de tribus virtutibus theologi
cis: de quattuor moralib⁹: de septē opibus misericordie tā cor
poralibus q̄ spūalibus: de septē p̄ceptis eccle: de beneficijs
7 sacramētis: de circumstantijs aggrauātib⁹: iuxta humilitatē
mee tenuissimū sensum explicauī p̄ recreatione striētis aie q̄
p̄ diligentē di scussionē pprie scie ad verā cordis cōrtritionē
puenire desiderat. Quicūq̄ ergo tam piam ac meritoriam dis
cussionē pctōrum suoz humili corde p̄fecerit cōfisi de miseris
cordia dñi iesu xp̄i dicimus q̄ talis quicunq̄ fuerit veraciter
thesaurū illum nobilissimū vere cōrtritionis p̄sequetur a dño.
De quo scriptū est Sap. viij. c. Infinitus em̄ thesaurus est hoī
bus quo qui vsi sunt participes facti sunt amicitie dei. Et sic
patet de secunda questione.

Tertia questio declaranda.

Superest vt resoluamus tertium
dubiū. Nam querebat q̄tra esse debet reco
gitatio siue discussio p̄ pctis: vt deo fiat de
bita satisfactio. Et q̄ in p̄cedentibus fuim⁹
aliqualiter plixi. Ideo huic questioni breui
ter respondemus sic dicens. Vera cōrtritio
nō mensurat̄ s̄m dolore partis sensitivē: s̄ multomaḡ s̄m dos
k iij

De octaua
circūstantia
temporis.

Pctm̄ cōmis
sum in die fe
sto est ḡuus

Cōclusio om
nium p̄dis
ctorum.

No. in q̄ pte
cōstitit vera
cōrtritio.

Sanct⁹ tho:
Johannes
gerfon.

Quā tum de
beat dolere
peccator.

Qui pdidit
thesaur⁹ do:
let sic peccat:
tor: dolere d⁹

Ois diligen
tia obseruat
p euitanda
moite: sic pro
recuperāda
eterna vita
fieri debet.
De rege ezes
chias.

Dauid.

lorem intellectiue ⁊ rōnalis s^m Thomam ⁊ oēs doctores ca
tholicos. Propterea nō est necesse corpalem dolorē esse tm̄ de
pctō q̄tus fortasse esset de tpali malo vl̄ incōmodo: vt dicit
Johannes gerfon. Sufficit em̄ penitēti q̄ cōmissum pctm̄ sibi
vere displiceat: ⁊ nequaquā in simili casu deū offendere vellet.
Non em̄ oportet talē esse dolorē de pctō qualem de se diuina
deposcit immēstas cū sit impossibile: q̄ ipsa prius est infini
nita: nostrū aut̄ dolores finitū esse: necesse est. Nec possumus
dignas deo referre gratias p̄ tantis ab eo susceptis beneficijs
nec hoc indulgētissimus ille pater a nobis requirit: nisi tantū
modo obedientiā mandatorum suorum que sub eterne mortis
pena obseruanda mandauit. Dolo: tamē de pctle tanto meli
or: ⁊ laudabilior est q̄to in anima ⁊ in corpe fuerit maior. Ad
hibenda est tamē circa hunc dolorē recta discretio: q̄ nec cor
pus destrui: nec ratio ledi debet. ⁊ Et idcirco homo peccator
cognoscēs creatorem suū tam enomiter offendisse: qui euz sit
infinitus offensa in eū facta pōt dici infinitum malum: q̄ est
cōtra deum qui est infinitū bonuz: ideo totis reassumptis vi
ribus debet se uero cordis examine interiora discutere. Atq̄
tam diligenter singula pctā mortalia inquirere ac memorari:
quēadmodum de re tpali ardua ac ponderosa conaret. Exem
plo illius fatui qui p̄ negligentiam suam magnū thesaurum
ac iocalia multa pdidit. Qui cogitabat atq̄ itez recogitabat
quot ⁊ quāta cōmoda poterat p̄sequi ex thesauro amisso: ideo
cū amaritudine cordis dolebat atq̄ yberrime flebat. Sic pec
catrix aia quasi fatua thesaur⁹ infinitū peccando pdidit: id re
cogitando excellentiā illi⁹ summi boni: quo nil maius excogi
tari pōt qđ quidē est infinite bonitatis: infiniti valoris: infini
ti meriti: ⁊ p̄ solā miserā pcti illud amittit. Tunc in illi co
gitatione aggrauat aia uehemēti dolore cordis: p̄pterea in i
finitū si fieri posset dolere debet d̄ offensa dei. Dignū quippe
est vt sicut p̄ euitanda corpali morte oimoda diligētia obser
uatur sic expedit vt p̄ recuperāda eterna vita ois cura ac vigi
lantia cautius adhibeat. testante Angu. qui ait. Libenter d⁹
facere immortalis futurus quecuq̄ faceret p̄ differenda moite
moniturus. Et ideo rex sc̄tus Ezechias recognoscēs seipm̄ nō
dixit. Cogitabo: sed ita ait. Recogitabo tibi oēs annos meos
in amaritudine aie mee. Nam recogitare idē est q̄ valde vel
frequēter cogitare: q̄ ly re augmētat ac reduplicat significā
tum dictionis. Ille ergo qui recogitat peccata sua quodāmo
d⁹ cogit animū: frequēter illoruz remitti. Et tunc fit deo sa
crificium gratissimū: de quo Dauid in psal. i. ait. Sacrificium

deo spūs contribulatus cor contritū & humiliatū de' nō despicias. Quando em̄ peccator retractat in corde suo pctā cōmissa cogitando affligitur & amaricatur & tunc eius spūs dī contribulatus & agitur. O q̄ suave est deo pariter & angelis tale sacrificiū. O vere q̄tum acceptabile. Tunc em̄ pctā cōteritur malleo contritionis: ideo glosa sup isto passu dicit sic. Contritio cordis est sacrificium quo pctā solvuntur. & Origenes ait. Quāto amplius cōpungimur: tanto magis peccatorū vincula relaxantur. Et cū subditur. Cor contritū & humiliatū deus nō despicias. Notandum est s̄m glosam: q̄ pius dicit contritus: postea humiliatū: quia nō potest cor humiliari coram sacerdote in confessione nisi pius fuerit contritū. Et sic patet responso ad propositam questionem. Et per consequens hec dicta sufficiant de p̄mo requisito ad contritionem.

Qualiter ad verā cōtritiōē requiritur verus dolor: siue de testatio siue displicētia singulorū mortaliū. Et m̄trayalde pulchra ac necessaria documēta de dolore p̄tritiōis explicantur.

Spūs noster quō dī cōtribulatus,

Glosa.

Origenes:

Glosa.

Scimus secūdo q̄ ad veram contritionē requiritur verus dolor siue detestatio singulorū pctōrū mortaliū de quibus in p̄dicta examinatione diligēs inq̄sitiō facta fuit. Est q̄ diligēter p̄siderandū q̄ pctōrū dī de pctis suis p̄teri p̄fecte & distincte. Primo em̄ op̄ vt cōteratur p̄fecte: sic vt nō solū actū: sed etiam affectum pcti tollat p̄ detestationē volūtatis. Alioq̄n talis sic dolens non pōt dici nec est contritus nec vere penitēs: sed est simular' & mercenarius. Nota igitur q̄ ista detestatio siue dolor de pctis in voluntate: nū aliud est q̄ pcti displicētia q̄ excludit affectum pcti: in quo consistit tota essentia contritionis. Et ideo Augustinus in libello de vera & falsa p̄nia ad xp̄i deuotā: dicit sic. Penitentia est quedam dolentis vindicta puniens in se qd̄ dolet commississe. Et iterum in eodem lib. ita inquit. Sunt plures quos penitet peccasse: sed nō oīno reseruantes sibi que dā in quibus delectent. Non animaduertētes d̄m simul surdū & mutum a demonio liberasse. Per hoc docens nōnunq̄ nisi de omnibus sanari. Si enim vellet ex parte peccata reseruari: habenti septem demonia p̄ficere potuerat sex expulsis. Expulit autem septē vt omnia crimina simul emendanda doceret. Legionem autē ab illo eiciens neminē reliquit de oībus qui liberatum possideret. Ostendens si peccata sint mille oportere de omnibus penitere. hec Augusti. Etiam Isidorus in .ij. lib. de sumis

Dupl'r dī hō cōteri de peccatis suis. P̄rio p̄fecte.

Augustinus

Isidorus.

mo bono. caplo. iij. dicit sic. Ille penitentiā bigne agit qui sic
 p̄terita mala deploiat vt furura iterū nō cōmittat. Nam qui
 plāgit pctm̄ r̄ itēz admittit pctm̄. Est quasi si q̄s lauet laterē
 erudū: quē q̄to magis abluit: tanto ampli⁹ lutum facit. Hinc
 Hieremi. Threnoz. ij. c. ait. Effunde sicut aqua cor tuum ante
 cōspectū dñi. Quasi dicat. Sicut aqua sim plex nec substātiāz:
 nec colorē: nec saporē: nec odorē relinqt̄ in vase vnde effundit:
 sic pctm̄ ab eo q̄ vere cōrītus est totaliter in detestatione has
 beri debet vt totaliter extinguat. Et signāter dicit ante cōspe
 ctum dñi: q̄ p̄pter ipsum solū dz qlibet cōteri de pctis: ideo
 David in psal. l. ait. Tibi soli peccavi r̄ malū corā te feci. Q̄ se
 cundo oportet vt peccator cōteras distincte sic: vt de quolibet
 pctō mortali: sp̄alis habet cōrītio. Dignū q̄ppe est vt qualis
 fuit in nobis intētio ad peccādū: talis etiā sit ad penitēdū de
 uotio. Et grauiora q̄dem pctā grauiorib⁹ lamētis redēda sunt
 vt ait August. Unde David in psal. ait. Potum dabis nobis
 in lachrymis in mēsurā. Que q̄dem mēsurā s̄m glosam intel
 ligitur p̄ modo culpaz: ideo Gregorius exponēs hoc verbum
 David ita inq̄r. Potum dabis nobis in lachrymis in mēsurā:
 vt valet: mens cuiusq̄ tanto puniēdo vel penitēdo cōpunctio
 nis sue lachrymas bibat q̄to se meminit meruisse p̄ culpas.
 Etiam super illud Hiere. Thren. iij. c. Diuisiones aquaz dedū
 xerunt oculi mei: glosa sic dicit. Diuisas q̄ppe in oculis aquas
 deducimus cū peccatis singulis disparitas lachrymas damus
 vt s̄m multitudine delictoz sit effusio lachrymaz. Et David
 in psal. ait. Lauabo per singulas noctes lectū meū lachrymis
 meis stratū meum rigabo. Super quo verbo Cassiodorus dz
 cit sic. Per singlas noctes intelligere debem⁹ singula peccata
 super q̄bus singulariter flere debem⁹ ad hoc vt leuetur lectus
 nostre cōscientie. Pr̄z igitur ex dictis q̄ peccator sic debet do
 lere vt de vno quozq̄ peccato mortali habeat specialis p̄rictio
 Ratio aut̄ huius assignat a sancto Thoma in. iij. sentētiāz
 dist. xvij. vbi querit. An̄ de singulis pctis mortalibus res
 quiratur cōrītio. Nam dicit. Diuersoz morboz diuersē sunt
 medicine: q̄ nō sanat oculū quod sanat calcaneū vt dicit Vie
 ronymus: sed cōrītio est medicina singularis cōtra vnum tm̄
 peccatū mortale: ergo nō sufficit vna cōis cōrītio de oibus: s̄
 oportet p̄ quolibet morbo mortali sp̄alem habere medicinā:
 scilz cōrītione. Pr̄terea s̄m Thomā eadē dist. Et Vincētium
 in speculo morali. lib. iij. parte. x. dist. vi. In omni peccato mor
 tali est actualis auersio volūtatis a deo r̄ auersio ad pctm̄. Et
 quia cōtraria cōtrarijs curātur: ideo oportet q̄ in omni remis

Hieremias.

David
Secō dz hō
p̄teri disticeDavid
Glosa
Gregorius.

Glosa.

David.
Cassiodorus

Sanct⁹ tho.

De omni pctō
mortali dz
h̄i sp̄alis cō
rītio.Idē pbatur
alis rōne.

flone peccati mortalis sic etiā actualis auersio volūtat̄is a peccato ⁊ cōuersio ad deum. Que q̄dem auersio volūtat̄is a peccato dicit̄ cōtritiō. Duricia em̄ volūtat̄is manēt̄is in peccato nō tollitur nisi per volūtat̄is omnimodā fractionē que appellatur cōtritiō. Et iterum. Cōtritiō per cōfessionē explicat̄: sed oportet singula pctā mortalia p̄fiteri: ergo oportet de singulis cōteri. Pr̄z ergo q̄ de om̄i pctō mortali req̄ris sp̄ialis cōtritiō.

¶ Multi decipiūtur credētes habere cōtritiōez.

Alia ratio.

Ed in hoc loco peccator diligēter

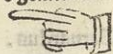
attēdat ne a proprio sensu decipiatur. Et ne forte incidat in syllā cupiēs vitare caribdim. Nam sunt nōnulli qui leuiter trāseuntes ore tantū ⁊ nō corde de perpetratis culpis se dolere simulāt. Et sunt alij pctōres grauissimi

habentes q̄dam attritiōnē aut leues cōpunctiones q̄ tamen in pctis perseuerāt. Quidā vero habēt pia desideria: deuotos affectus ac dulcedines sp̄iales. Nōnulli opera de genere bonorum exercētes de intimis pectorib⁹ longa suspiria trahunt qui etiam post varios gemit⁹ lachrymas vberime fundunt. Sed similes sterus ac gemitus nō sufficiūt peccatrici anime: nisi ex vera cordis cōpunctione reatum suū satisfactiōe legitime plāgat: ideo nota s̄m dñm Johānē gerson in. iij. pte summe: in tractatu de canticordo vbi dicit: q̄ nō semper illi hoies sunt dicēdi deuotiores: aut virtuosiores: aut sanctiores: q̄ magis abūdant in gemitib⁹ ⁊ lachrymis ⁊ q̄busdam cōpunctionibus cordis carnalis ad qua sexus femineus est magis p̄nus ⁊ inclinatus: cuius ratio in hoc est. Nam vt sepe videm⁹ contingit duos esse quoz vnus ex cōplectione naturali habet cor strenuum ad virilia nec ad lachrymas dispositū ita vt vix vel nunq̄ flere possit. Erit aut̄ alter cordis feminei qui ad omnez miseratōis occasiōnē ex affectus teneritudine in lachrymas cōmouebitur. Et tñ stat q̄ p̄im⁹ eliciet detestatiōnē peccati sui intensus in aīo: fortius ⁊ laudabilius in casu q̄ alius. Talis ergo sic detestās pctā sua nō durū habere cor sed molle dicens est. Consistit ergo dolor vere penitētie in sola ratione: qui dolor libero subiacet arbitrio. Dic dolor est displicentia siue odium vel detestatio elicitā cū gratia q̄ sufficit ad detestatiōez peccati. Etiā supposito q̄ null⁹ dolor in corpore sequitur. ¶ Et nota q̄ verus dolor de pctis dicit̄ dolor maxim⁹: q̄ de nulla re altera temporali tanta detestatio elici d̄z a corde rōnis. Sicut nullum est dānum pene qd̄ equiparet dampno culpe. Non est

Omnia vana sunt: nisi cor sit bñ dispositum.

Nota q̄ dicit iohes gerson de lachrymis ⁊ gemitibus

Lachryme corpales paruz valēt nisi cor fuerit dispositum.

ergo mensurada bonitas penitentie s̄m dolorē partis sensitive
 sed multo magis s̄m dolorē partis intellective & rōnalis. Idē
 circo peccatrix anima in h̄mōi lachrymis ac gemitib⁹ nō mul-
 tum confidat. Quia talia plerūq; preter gr̄am & sine merito
 accidunt. Nam quādoq; etiā turci: iudei: sarraceni: ac genti-
 les in ritib⁹ suis & sacrificijs pariter ingemiscūt & lachrymant̄
 ex affectione quā habent ad illa. Nec mirū. Cum em̄ homo sit
 creatura rōnalis dñi suorum actum habēs liberū arbitriū ad
 bonū & ad malū naturaliter horret peccatū. Ratio huius est
 Quia hō cōstituit in specie per aiām rōnalem vt dicit sanctus
 Thomas in .i. q. lxxi. ar. ij. Ideo om̄e illud qd̄ est cōtra ordi-
 nem rationis pprie est cōtra naturā hoīs inq̄tum homo est.
 Bonum aut̄ hoīs est s̄m rōnem esse: & malū hoīs est preter ra-
 tionē esse vt Dionysius dicit. i. ij. c. de. di. no. Unde virtus hu-
 mana que hoīem facit bonū & opus ipsius bonū reddit in tm̄
 est s̄m naturā hoīs inq̄tum cōuenit rōni. Pctm̄ vero in tantū
 est cōtra naturā hoīs inq̄tum est cōtra ordinē rationis. Hinc
 August. in. iij. lib. de li. ar. Omne viciū eoislo quod viciū est
 cōtra naturā est. Et hierony ad mauricy filiam sic dicit. Agno-
 sce tibi a deo artifice nō ad vicia: sed ad virtutes membra for-
 mata. Etiam Lactātius in. vi. lib. diuinaz institutionū caplo
 xi. ita inquit. Discordia igif atq; discensio nō s̄m hoīs rōnem:
 verūq; est illud Ciceronis qd̄ ait. Hoīem nature obediētē ho-
 mini noscere nō posse. Ergo si nocere homini cōtra naturā est:
 pdesse igif homini s̄m naturā sit necesse est. Quod qui nō fa-
 cit hoīs se appellatōde despoliat. hec Lactātius. Teste quoq;
 Bernardo super cant. Virtutum opus nature est & veniūt ad
 alium sine labore: vicia vero volūtati straria & repugnātia ra-
 tioni. Pr̄ ergo et dictis q̄ vicia & peccata sunt cōtra naturā
 hoīs. ¶ Et idcirco si gemitus: cōpūctiones: suspiria: desideria
 lachryme. Remosus cōscientie & h̄mōi accidunt naturaliter
 homini nō est mirandū nec in similibus cōfidendū vt dixim⁹.
 Quisquis ergo realiter vitam suā emendare ac deo recōsiliari
 intendit nō debet vri sophismatib⁹ aut verborum artibus. Quia
 teste lactatio. Nihil pdest intrusam habere p̄scientiā parem⁹
 deo. Quid agis ergo. O peccatrix anima: Quid machinans?
 Quid cogitationibus estuas: Custos te tuus seq̄tur. deū viciq;
 habes testē qui nō querit a te folia sed fructus dignos penitē-
 tie. Ideo expedit om̄ino vt duricia volūtatis manēris in pec-
 cato tollatur per oimodā volūtatis fractionē que cōrntio vel
 displicētia volūtatis appellat: vt superius diximus. Tantoq;
 magis debet peccator: p̄nus esse ad lamētū & fletum q̄to fuit

hō naturalr
 horret pctm̄.

Sc̄tus tho.

Dionysius.

Augustinus
 Hieronym⁹.

Lactantius.

Bernardus.

Lachryme et
 gemit⁹ acci-
 dūt homini
 naturalr. id
 in illis non
 est p̄fidendū
 Lactātius

audacio: ad culpā. Abscidat itaq; ferro acute cōpūctionis vlcus inueterate cōsuetudinis. Quia vt ait Hieronym⁹ in obiurgatione acerrima cōtra susannā lapsam. Scdm cōsciētie mollē exhibēda est penitētia magnitudo. Teste quoq; Ambrosio in li. de penitētia. Qui culpā exagenerauerit: exageret penitētiā. Maiora enī crimina maioribus abluūtur sctibus. Erit enim derisio potius q̄ cōtritio: si homini assit exterius sctus corporalis: ⁊ intus obstinatio volūtatis. Si strepitu verboꝝ deum laudat ⁊ corde vituperat. Intus nero: foris carbo. Intus dya bolus: fortis angelus. Intus lupus: foris agnus: facies ouina sed cōsciētia vulpina. Et q; teste seneca multo magis ad rem pertinet qualis tibi q̄ qualis vel q̄tus alijs videaris. Idcirco omni cum diligentia cauendū est ne peccatrix aia ypocrisis aut simulatione aliqua sit inuoluta: qm̄ expedit vt omni fictione postposita verū dolorē habeat: sic vt affectus peccati fm̄ oēm sui partē totaliter a corde amputeretur. Et tunc secura cantare poterit illud dauid. Dirupisti dñe vlcūla mea tibi sacrificabo hostiā laudis ⁊ nomen dñi inuocabo. Et iterum. Laqueus contritus est ⁊ nos liberati sumus.

¶ Impossibile est separare dolorē a cōtritione.

¶ Sed pro recreatione peccatrix

is anime que veram querit perficere penitentiā pbamus multiplici ratione auctoritate ⁊ exemplo q̄ verus dolor non pōt separari a vera cōtritione. Immo sicut impossibile est spēm separari a suo genere fm̄ logicos: sic etiam impossibile est dolorē a vera cōtritione separare. Et primo q̄ nō possit esse ha cōtritio sine dolore: ⁊ q̄ verus dolor nō possit a cōtritiōe separari. pbaf rōne sic. Clarū est fm̄ oēs naturales phos q̄ sua strarijs curant. Omne enī corruptibile simplr corrupit p̄ actionē sui strarij. Nam frigus nō corrupit nisi per calorē: ⁊ sicut quecūq; a frigido cōponūtur vt gradines nives: glacies: a solo calide dissoluūtur. Et p̄pterea peritus medicus q̄busdā egris porrigit calida alijs vero frigida iuxta naturas ⁊ qualitates morboꝝ. Hoc tñ in cūctis gñaliter obseruat: vt medicina def egritudine sua: q; vnū hūc expellit per reliquos. Infirmitas autē anime rōnalis est pctm̄ mortale: qd cōsistit in cōplacencia volūtatis ad actus malū. Unde Augustinus in lib. retractationū ⁊ iterū in li. de duabus aialib⁹ dist. finies pctm̄ fm̄ causas efficiētē. dicit sic. Pctm̄ est volūtas retinendi vel cōsequēdi quod iusticia vetat: qua sentētia aperte

Hieronym⁹.

Ambrosius

Simulatio et ypocrisis tollēda est i ha cōtritione.

Probaf rōne q̄ dolor non pōt a cōtritione separari.

Augustinus

Idem.

Idem.

Tota rō pcti
ē cōplacētia
in actu malo

Idem pbatur
alia ratione.
Nota.

Anselmus.
Cōtritio nō
pōt eē sī
ne dolore.

Augustinus

Probat ppo
sūtū multipli
ci exemplo.

datur intelligi q̄ volūtas est causa efficiens pcti a deb: vt si
ne ipsa nullū possit esse pctm̄. ⁊ iterum Aug. in lib. de vera re
ligione: dicit sic. Usq̄ adeo pctm̄ voluntarius malū est vt nisi
sit voluntariū nullomō pctm̄ fit. Iterū augu. ⁊ h̄. xiiij. q. iij.
Nabuchodo. Ita inquit. Tasis ire nunq̄ deus redderet meri
tum si nō spontaneū inueniret hō habere pctm̄. Et ideo si alis
quis p̄ ignorantia iuincibilem faceret aliquid de genere mas
lox nō iputaretur sibi ad pctm̄: q̄ talis ignorantia tollit volū
tarium. Cum ergo tota ratio pcti mortalis consistat in cōplacē
tia volūtatē in actu malo vt liquet ex dictis: vtiq̄ displi
centia volūtatē de h̄mōi actu erit contrariū pcti. ⁊ quia cons
traria cōtrarijs curātur op̄s oīno vt pctōr si curari debz a febre
pcti mortalis querat medicū salutis dñm iesum xpm atq̄ per
displacētia voluntatis detestetur pctm̄. ¶ Iterum pbamus
idem alia rōne sic. Ratio dicat q̄ eo mō quo pctā cōmittim⁹
eo modo peniteam⁹. Sed peccauimus tribus modis. Videli
cet: corde: ore: ⁊ opere. Ideo decens est vt h̄m delicti cōditionē
punitio fiat. s. in corde p̄ contritionē: in ore p̄ confessionē: in ope
re p̄ satisfactionē. Et q̄ oīa ista tria genera ⁊ modi pctōr ius
cipiunt a cordis complacētia: ergo iustum est: vt oīs remissio
pctōr a cordis contritione incipiat. Quia h̄m mensurā deli
cti erit plagarum modus. ¶ Sc̄do pbamus ppositum auctoz
ritate. vnde Anselmus in li. de similitudinibus: dicit sic. Sūt
nōnulli qui se pctōres esse fatentur sed nullū habere inde dor
lorem dinoscuntur qui necesse est vt doleant si veniā p̄meres
ri desiderant: q̄ ad salutem nō valet vt se quis pctōrem cogno
scat nisi habeat dolorem. Nam si dñō suo aliquis peccaret et
inde dolorem nō haberet quid putas de eo dñs diceret. Quō
em̄ offensam posset dimittere q̄d̄ eum p̄ offensione sua nez
quā sciret h̄re dolorem: Ridiculum potius q̄ aliud videretur
si veniam peteret de hoc vnde se nō dolere fateretur. Necesse
est ergo vt dolorem habeat quisquis de perpetratis culpis si
veniā p̄mereri desiderat: hec Anselmus. etiam Augustinus
in lib. de p̄nia ait. Nemo sue volūtatē arbiter p̄stitutus pōt
nouam vitam inchoare nisi eum veteris vite peniteat. Taceo
plura: quia adeo clarū est q̄ verus dolos nō pōt a p̄ritione se
parari: vt ab hac sententia nulla sanctorū doctoz dissentiant
testimonia. ¶ Tertio p̄ ppositum multiplici exemplo. Non
em̄ dñs terrenus grauem offensam vel iniuriā remitteret nisi
contrito. Quia si diceret ore se dolere ⁊ dñs sciret cōtrariū esse
verū: non remitteret. Ita nec deus. Ideo petro apostoloz p̄
cipi nō dimisit offensam anteq̄ fieret amare. Nam si petr⁹ se

uisset & dixisset se fuisse contrariū mendaciter: xps nō remississet illi pctm̄ suū. Homo quippe talibus signis decipi pōt: non autem deus q̄ solus intuetur cor. & nouit abscondita cordiū. Dinc leo papa collaudans illas pias ac dulcissimas lachrymas petri apostoli in sermone de passiōe dñi. Qui incipit. Sacramentū dilectissimi dñice passionis: dicit sic. Felices sancte apostole cachyme tue que ad diluendam culpam negationis virtutes sacri habuere baptismatis. Affuit em̄ dextera dñi iesu que labentem te priusq̄ deieceris exciperet & firmitatē stādi in ipso cadendi periculo respixisti. Uidit in te dñs nō fictā fidem: nō dilectionem auersam: sed constantiā fuisse turbatā hec leo. ¶ Peccator quoq̄ grauissimus dep̄dator: & homicida pessimus fuit ille latro qui cum xpo crucifixus est. Nam teste leone papa in sermone de passione dñi qui incipit. Erigit fides dilectissimi. Fuit hic latro insidiator: viarum & saluti hominū semp̄ infestus vsq̄ ad crucem reus. Et sicut ait Crisostomus p̄nceps iniquoz fuit & mille malis imbutus. Sed tñ in cruce affixus magnam egit p̄niam: vt pote qui magnū dolorē vere contritionis habuit. Nam cū esset sic affixus ac ppe mortis angustias videns in xpo admiranda signa sanctitatis: vt puta simplicitatem: mansuetudinē: innocentiam: modestiam humilitatem: & p̄ maxime inter illos acerrimos corporis animiq̄ cruciatus miram xpi patientiā: charitati annexā: vt pote qui orauit p̄ persecutoribus ac crucifixo:ibus suis que sunt signa apertissima vere sanctitatis. Ideo totus in admiratione cōuersus est. Uidit p̄terea hic latro optimos mores atq̄ elegantem dispositionem organoz in toto corpore xpi. Precipue q̄ in facie eius sanctissima a qua fluere videbas fragrantia q̄dam admirande sanctimonie. Idcirco vero dolore cordis ex-pauit. Unde totus in xpm accensus alterū collatronē acerrime increpans: dixit ei. Luce. xxij. ca. Nec tu times deus qui in eadem dānatione es. Et nos quidē iuste. Nā digna factis recipimus hic vero nil mali gessit. Cūq̄ talia diceret. Illico radio spūs sancti illustrat̄ xpm saluatorem ad redemptorē mundi cognouit. Ideo toto cordis desiderio cōuersus in euz: dixit. Dñe memento mei dū veneris in regnū tuū. Ex quo verbo clare cōstat q̄ latro ille habuit tres virtutes theologicas: scz fidē spem: & charitatem: vt alibi latius explicauim⁹. ¶ Cōstat etiā ex hoc q̄ fuerit p̄ cunctis apostolis ac discipulis xpi audax valde & animosus. Nā cū dies illa fuerit paschalis solēntas indeoz nō dubitamus ad tam grande spectaculū: plusq̄ centum milia p̄sonarū aduenisse. Ibi quoq̄ aderāt apli ac disci-

Nota diligēter singula.

Leo papa.

Zachime petri apostoli.

De latrone q̄ cum xpo crucifixus est.

Crisostomus Nota singula diligēter. Que fuit cā cōuersiōis latronis.

Quid vidit latro in xpo.

Conuertit latro & increpat collatronem Radio spūs sancti illustratus clamat latro.

Latro ille habuit tres virtutes theologicas.

No. pulchra.

Latro erat
omatus cha-
ritate.

Crisostom?

Hieronym?

Nota quō in-
telligunt ver-
ba hierony.

Pena nō fa-
cit martyres
sed causa.

No. singula.

Crisostom?

David.

Ezechias.

De magd. de
nabuchdo.
matheo pau-
lo. zacheo. et
alijs.

puli xpi: qui terribiles ac pauidi erant inuidentes gemetes ac fletus. Sed latro totus magnanimus in conspectu tantorum armatorum et inimicorum xpi regiam dignitatem eius ac innocentiam plena voce predicauit. Nec mirum quia vera charitas xpi qua iam totus erat radiatus foras misit timorem. Vnde Crisostomus virtutem eius admirans ait. O res mirabilis crucifixum aspicias et dominum profiteris: condemnatu vides figuram et regis predicam dignitatem. Nec Crisostomus. ¶ Etiam diuus hieronymus extollens magnitudinem contritionis huius beatissimi latronis: ut habet de pe. dist. i. Importuna. dicit sic. Christus in paradisu de cruce etiam latronem tulit: et ne quis aliquando saram conversionem putaret: fecit homicidij penam martyrium. hec hieronymus. Que verba non sunt sic intelligenda ut in rei veritate pena homicidij fuerit conuersa in martyrium. Quia ut dicit de ps. dist. iij. Baptismi vices. Latro ille non pro nomine christi crucifixus est sed pro mentis facinororum suorum. Neque quia credidit passus est: sed dum pateretur credit. Et quia pena non facit martyrem sed causa: ut ait Augustinus. Ideo illud supplicium non fuit martyrium. Sed dicit martyrium improprie propter similitudinem facti: ut dicit ibidem glossa: quia fidem et patientiam habuit sicut illi qui patiuntur martyrium. ¶ Vel pena illa dicit martyrium ratione confessionis quam in patibulo habuit. Quia sicut martyr sic latro inter penas christi aperte confiteri non timuit. ¶ Vel dicitur martyr quia illa pena et magnitudine contritionis introduxit eum subito in regnum sicut facit verum martyrem. hinc Crisostomus in lib. de reparatione lapsi. dicit sic. Latro ille qui pendebat in cruce non eguit prolixitate temporis ut ingressus paradisu mereretur: sed tantum ei spatij suffecit quantum expendi potuit donec vnum posset proferre sermonem: ita ut intra vnum momentum temporis totius vite sceleribus absolutus: procedere ad paradisu etiam apostolos meretur. Nec Crisostomus. Et dictis patet quod hic latro pro solum dolore contritionis mirabiliter saluatus est. Magnus etiam peccator fuit david: sed magnam peregit penitentiam scribens cantica sua in quibus totus videtur effusus in genitibus et lachrymis. Nam dicit. Laboravi in gemitu meo lauabo pro singulis noctes lectum meum lachrymis meis stratum meum rigabo. Similiter de rege ezechia legitur qualiter ipse egrotante venit ad eum esayas dicens. Dispone domui tue quia morieris tu et non viues: ut ps. iij. Reg. xx. et Esaye. xxxviii. c. Et sicut dicit ibidem. Fleuit ezechias fletu magno. Sic maria magdalene conuersa ad dominum tota resoluta in lamentis obtinuit veniam. Luce. vii. c. Sic nabuchodonosor: matheus: paulus: zacheus: maria egyptiaca: ac ceteri magni peccatores magnam egerunt peni-

tentiam. Funde g̃ lachrymas: confuge ad medicū salutis: agē
 p̃niam: Elama ad dñm ⁊ dic. Quoniā iniquitatē meā ego agno
 sco ⁊ p̃ctā meū p̃tra me est semp. tibi soli peccaui. q̃ tu solus
 sine pctō es. Dinc Ambrosius in lib. de bono mortis. ca. vii. sic
 pulchre nos hortatur ad penitudinē dicens. Noli inquit o hō
 diuine bonitatis ⁊ patientie thesauros p̃tēnere. Bonitas em̃
 dei ad p̃niam te puocat: ad corectionē innitat. Duricia autē
 tua qua in erroris p̃nacia p̃ueeras: fururi iudicij auget seue
 ritatem: vt dignā retributionem tuoz accipias delictoz. Hec
 ambrosius. Ex dictis itaq̃ p̃ry tam rōne q̃ auctoritate ⁊ exem
 plo q̃ verus dolor nō potest a p̃ritione separari. ¶ Sed q̃stio
 animū pulsat. Atrū contritionis dolor debeat esse maximus.
 Vel an pctōr possit nimis dolere de offensa in deum cōmissa.
 Pro responsione hui⁹ q̃stionis notandū est fm̃ iohāne ger
 son cancellariū parisiensem in cōpendio theologie. vbi mouet
 dubium. Atrum minus dolor possit esse p̃ritio. Nam dicit q̃
 contritio pōt dici magna: maior: ⁊ maxima: fm̃ q̃ hō ad maio
 rem dolorem mouetur. Ideo magistri theologie dicunt q̃ do
 lor: p̃ritionis etiā minimus dūmodo fuerit informat⁹ chari
 tatis sufficit ad delendū culpam. Dicitur autē dolor: informa
 tus charitate quādo vere elicit p̃positum cōfitendi ⁊ satisfas
 ciendi: ⁊ tunc talis dolor d̃r contritio minima. Et hec delet tm̃
 culpam ⁊ reatū seu debitū pene eterne. Quod si dolor: p̃ritio
 nis fuerit maior: delet partem pene tēporalis debite. Si vero
 fuerit maximus totam penam ⁊ totā culpā delet. Ad q̃stio
 nem ergo respondem⁹ cū sancto Thoma in. iij. lib. senten. dis.
 lxxij. vbi querit. Atrum cōtritio sit actus virtutis. In respōsio
 ne ad primū argu. dicit q̃ in contritione pōt p̃siderari triplex
 dolor de peccato. Unus quidem in parte sensitua qui est pas
 sio quedam in carne: ⁊ hic dolor nō est essentialiter contritio:
 sed magis effectus cōtritionis. Sicut em̃ pena exterior corpor
 alis est effectus virtutis penitentie ad reconcilianduz offen
 sam que in deum cōmissa est officio membror. Sic etiaz ipsa
 virtus penitentie infert dolorem ipsi concupiscibili ad recons
 ciliandum offensam que in deum cōmissa est: per inordinatuz
 actum partis sensitue: scilicet virtutis concupiscibilis. Alius
 est dolor: contritionis in mente vel in voluntate qui nil aliud
 est q̃ displicentia peccati ratione sue deformitatis: scilicet in
 quātum peccatum est factum in offensam dei. Et talis dolor
 est essentialiter contritio ⁊ realis actus virtutis ac vere peni
 tentie. Idcirco si loquamur de dolore contritionis prout est
 in parte sensitua sicut accidit in corporis maceratione: tunc

Ambro.
 Verba aurea

Questio.

Respondet
 q̃stioni ioh̃
 nes gerson.

No. singula.

Sanct⁹ tho.
 directe resol
 uit dubium.
 duplex dolor

Dolor in vo
 lūrate est cō
 tritio et quō
 intelligiur.
 De dolore p
 tis sensitue.

Sanct' tho.

Dieronym'.

Dieronym'.

De dolore cō
tritiōis put
est ivolūrate
Sanct' tho.
No. pulchra
s'ba scti tho.

No. singula
diligenter.

Hec cōtrit'
deby potius
eligere mor
tē q̄ peccare

potest esse indiscretus sicut indiscreta penitētia. de qua denu
tus Bernardus sepius dñ esset effectus abbas seipm accusas
bat. Quapropter in hmōi debemus doctrinā apostolicā sequi
que dicit. Zanq̄ castigati ⁊ nō mortificati. vñ etiā scūs tho.
in.iii. lib. sententiarū dist. xvij. vbi mouet dubiū. Atrū dolo
contritionis possit esse nimis magnus. dicit sic. In his oibus
debet accipi p̄ mensura cōseruatio subiecti ⁊ bone habitudi
nis sufficientis ad ea q̄ agenda incūbunt. Et p̄pter hoc dicit
ad Roma. xij. c. Rationabile sit obsequiū vestrū. Hinc hiero.
ait. De rapina holocausti offert qui vel ciboꝝ nimia egestate
vel manducandi vel somni penuria immoderate corpus affli
git. Et iterum. Rationalis homo dignitatē amittit qui ieiū
niū charitati: vel vigiliis sensus integritati p̄fert. Sed si lo
quamur de dolore contritionis p̄out est in mente vel in volū
tate: tunc nō pōt esse nimis magnus. Nam p̄siderans pecca
tor bonū infinitū offendisse. In infinitum si possibile est dōle
re debet saltem habitualiter: ⁊ si nō actualiter. Ideo notan
da sunt verba aurea sancti thome qui in p̄mo quodlibet. ar. ix
vbi mouet dubiū. Atrū contritus debeat magis velle esse in
inferno q̄ peccare. dicit sic. Contritus tenetur in generali vel
le pati magis quācunq̄ penam q̄ peccare. Et hoc ideo qz con
tritio nō potest esse sine charitate per quā omnia dimittit
peccata. Unde charitas requirit vt quālibet penā hō contri
tus p̄legat culpe: sed in sp̄ali descendere ad hanc penā v̄l ad
illas nō tenetur. Quinimo stulte faceret si quis seipm v̄l aliū
solicitaret sup̄ huiusmodi particularibus penis. Manifestū
est em̄ q̄ sicut delectabilia plus mouent in particulari cōside
rata q̄ in cōmuni. Ira terribilia plus terrent si in particulari
considerentur. Et aliqui sunt q̄ minori tentatione nō cadunt
qui forte maiori caderent. Sicut aliquis audiens adulterius
nō incitatur ad libidinē: sed si per considerationē descēdit ad
singulas illecebras magis moueretur. Et similr aliquis nō re
fugeret pati mortem p̄ xpo: sed si descenderet ad consideran
dum singulas penas magis retraheretur. Et ideo descendere
in talibus ad singula est inducere hoīem in tentationē ⁊ p̄be
re occasionē peccandi. hec Thomas. Debet ergo contritus has
bere cor mūdum ab omni malicia: atq̄ in tali dispositiōe p̄si
stere vt sit paratus potius velle mori q̄ decetero aliq̄ morta
le cōmittere. Et ratio huius est: qz tenemur ex p̄cepto deus po
tius q̄ nos diligere. Cum ergo p̄ mortale deus offendat debe
mus magis velle mori q̄ ipm offendere. Et ista est ratio qua
re martyres mortui sunt: vt scz deum non offenderent p̄ pctm

mortale. Nā vera charitas hoc requirit vt quālibet pena hō
 cōtritus pzelegat culpe. hinc Anselmus in li. d. similitudinibus
 ⁊ allegatur a sancto Thoma in pmo quodlibet ar. vbi supra.
 dicit qd aliquis debet magis esse in inferno sine culpa q̄ in pa
 radiso cum culpa: qz innocens in inferno nō sentiret penas: ⁊
 peccator in paradiso non gauderet de gloria. hec ille. ¶ Etia san
 ctus Thomas in. xi. quodlibet ar. ix. vbi querit. Anrum ali
 quis loquendo: comedendo: seu stando cū excomunicatis pec
 cet mortaliter. In responsione ad tertium argu. dicit sic. Non
 solum quis debet subire mortē ante q̄ peccet mortaliter: sed
 etiam ante q̄ peccet venialiter: qz peccatum in q̄tum peccatū
 nunq̄ est eligibile. Si em̄ esset eligibile nunq̄ esset peccatum
 ⁊ sic nō peccarem si facerē. hec Thomas. Et in. iiii. li. sentē. di.
 lxxij. vbi mouet dubium. Anrum participare cum excomuni
 cato in casibus nō concessis semp̄ sit pctm̄ mortale. In respon
 sione ad primum argumentū idem Thomas dicit qd sicut pec
 catum mortale nō potest bene fieri ita nec veniale. Et ideo fi
 cut homo debet prius sustinere mortē q̄ peccet mortaliter: ita
 etiam q̄ qd peccet venialiter. Illo modo debiti quo debet ve
 nialia vitare. hec Thomas. Propterea Augustinus horrens
 valde peccata sua ⁊ cognoscens excellentiā diuine bonitatis
 dicebat se esse dignū oculos cecare plorando ppter peccatum
 Et rō huius est: qz quilibet peccator: nō solum eterna: sed tpa
 li morte dignus est. ¶ Anselmus quoqz tactus vehementi do
 lore cordis atqz ex pinguedine deuotionis dicebat. Urinā sic
 impinguent viscera anime mee: vt medulle corpis mei exsicce
 tur. hinc Micheas ppheta. i. c. ita inquit. Plangam ⁊ vlula
 bo vadam spoliatus ⁊ nudus faciā planctum velut draconus
 ⁊ luctum quasi strutionum. Nota qd inter oia animalia irra
 tionabilia planctus draconis est amarior. Et inter volatilia
 planctus strutionis. Ideo sunt qui dicunt qd cum draco sit ho
 stis elephanto ab eo plerūqz occidit ⁊ conterit: ⁊ tunc magnū
 facit planctū. Sed istoꝝ dictum miramur: qz nō est verisimile
 qd elephas occidat draconem: ⁊ p̄sequens nō facit planctus
 modo dicto: sed multo potius videtur qd draco debeat occide
 re elephantēz attenda magnitudine ac fortitudine draconis.
 Nam magn⁹ Albertus in. xv. li. de animalibus vbi loquitur
 de dracone allegat Auicenam ⁊ Semeryon philosophos qui
 dicunt qd draco est nomen generis quod sub se continet mul
 tas species. Dicūt igitur isti philosophi qd dracones oēs sunt
 corpe valde magni: ita qd minor illorum est quinqz cubitoruz
 ⁊ maior est triginta cubitorum ⁊ supra: p̄cipue in partibus in

Anselmus.

Sanct⁹ tho.

Nota diligē
 ter verba san
 cti thome.

Sanct⁹ tho.

Iterum no
 ta verba san
 cti thome.

Augustinus

Anselmus.

Micheas p
 pheta.

Nota de dra
 cone.

Magnus al
 bertus d dra
 cone.

Dracones s̄
 magni vald
 s. triginta cu
 bitorum.

Draco est maximus inter omnia animalia terre et maris.

Quante fortitudinis sit draco contra elephantem phantem. Isidorus.

Draco occidit elephantem et quomodo.

Quomodo intelligitur verbum Michae prophete.

Vieronimus.

Notandum quod est prosopopeya.

Damascenus.

Vieronimus.

die. Etiam si sequamur Plinium et Solinum philosophos qui forte Albertum potius referunt audita vulgi quam experta. Dicemus draconem esse maximum inter omnia terre et maris animalia: nec habere venenum et esse cristatum in capite: et os eius esse paruum secundum magnitudinem corporis et capitis sui. Mosius tamen eius est pessimus. Quis parvus et homini causam dicunt esse: quia mortifera ac venenosa comedit: et non ex seipso est venenatus. Sed quante fortitudinis sit draco contra elephantem ostendit magnus Albertus ubi supra sic dicens. Draco si quem cauda ligauerit occidit. A cauda enim sue inuolutione: nec elephas tutus est corporis sui magnitudine. Idem dicit Isidorus in .xij. li. ethymo. c. iij. Affirmat etiam quod draco est maior cunctorum serpentium siue omnium animalium super terram. Et postquam plura explicauit de dracone quem etiam scribit Albertus: ita subiungit. Draco circa semitas delite scens per quas elephantis solito gradiuntur cura eorum nodis illigat ac suffocatos perimit. Nec Isidorus. Etiam dicunt alii qui philosophi: ut testatur Albertus quod draco cum estuat se in frigidat in sanguine elephantis: quod quidem non posset facere nisi illius occideret. Et ideo conuenientius dicitur quod draco occidit elephantem: et non e conuerso. Quomodo autem intelligatur iste plangens draconis de quo loquitur Michaeas propheta in persona peccatoris. Nota quod quidam ita explanant: cum enim dicit. Faciam plangens etum velut draconum: quasi dicat. Ex vehementi dolore cordis faciam plangens horribilem eo modo quo solet draco horribiliter clamare. Nam dicunt Plinius et Solinus teste Alberto: ubi supra: quod voces draconum terrent homines aliquando ita quod moriuntur. Sic peccator vere contritus debet vero dolore cordis plangere et vllulare et fortiter clamare: ac petere a domino misericordiam. Sed pater doctorum Hieronymus super isto passu in primo libro super Michaeam prophetam ad Paulam et Eustochium dicit quod Michaeas propheta in hoc loco faciat quasi prosopopeyam: et sub persona sua inducit dei plangens affectum. Est autem prosopopeya quidam color rhetoricus: et fit quando inanimatum loquitur ad animatum: vel quando inanimatus ad inanimatum: ut terra loquitur fontibus et maribus. Vel fit tot modis ut methaphora. Vnde Damascenus ait. Notum est scriptura et prosopopeya: id est personarum fictione uti siccut illud. Mare vidit et fugit. Hieronymus ergo ubi supra ita inquit. Quomodo enim dracones terribili sibyllo personant: iuxta historias eorum: qui de phisicis conscripserunt eo tempore quo vincuntur ab elephantis: ita et ego spoliatus et nudus incedam et faciam plangens magnum velut draconum.

et luctum quasi strutionum. ¶ Nota etiam cum subiungit. Et faciam luctum quasi strutionum. Nam magnus Albertus in .xxiij. li. de animalibus. dicit quod strutio est avis in desertis lybie que tamen sepius in nostris visis sunt partibus. Si hec avis fuerit juvenis est cinerea et tota bene penata pennis tamen plumbis non foribus existentibus. Secundo anno et deinceps paulatim in coxis et collo et capite pennas omnino perdit denudato corpore: sed dura pelle protegitur a frigore et penne dorsum nigerrime. Coras habet magnas valde: et crura carnosissima: pellis alba et digitos in pede habet sicut camelus. Unde camelus a quibusdam grecis vocatur: ideo non tam avis quam medium inter gressibile et volatile esse videtur. Est autem alta a pedibus usque ad dorsum forte ad quinque: vel sex pedes: sed cololum habet longissimum: et caput anserinum: et rostrum respectu sui corporis valde parvum volare non potest: sed alis extensis citat cursum. Hec avis dicitur stolidus et mense Julio ouat: et ova in sabulo abscondit: ut foueantur ibidem calore solis: quia nudato corpore ea fouere non potest. Aliquando autem custodit ea et respicit ad locum in quo iacent: et ideo rumor falsus erit quod visu ea foueat: inquit Albertus. Etiam Hieronymus in primo libro super Micheam prophetam ubi supra dicit sic. Strutiones immemores sunt ouorum suorum: et quasi non pepererint in arena calcandos pedibus bestiarum fetus relinquunt. hec Hieronymus. Idcirco hec avis a Jeremia propheta dicitur crudelis. Unde Trenchardus .iiij. ca. Filia populi mei crudelis quasi strutio in deserto. Sed queritur quomodo salua veritate potest hec avis dici crudelis cum non habeat ungues ad lacerandum: nec rostrum dispositum ad ferendum: sed est nudata pennis et fatua. Pro responsione dic quod Jeremias lamentabatur miseriam et crudelitatem populi sui maiorem quam bestiarum dicens. Filia populi mei crudelis quasi strutio in deserto: que cum sit avis stolidus abscondit ova sua in arena: et ita videtur crudelis illa sic dimittendo: quia naturaliter bestie truncumque crudeles diligunt fetus suos. Ideo Hieronymus super hoc passu in tertio libro super lamentationes Jeremie ad fratrem Eusebium: dicit quod in strutione simulatio et inhumanitas ypocritarum designatur: quia strutio induratur ad filios suos quasi non sint sui. Sic pariter videtur contigisse in obsidione Hierusalem per caldeos. Nam tanta fuit fames quod matres abscondebant cibum et permittebant filios et filias moxi fame. Ideo subiungit Jeremias dicens. Paruuli perierunt panem et non erat qui porrigeret eis. Quanta autem

Magnus Albertus.

De strutione

Natura strutionis.

Strutio est avis stolidus

Hieronymus de strutione quid sentit.

Questio pulchra.

Pro responsione nota.

Hieronymus.

Quanta fuerit miseria in obsidione hierusalem.

Iosephus.

Ihdous.
Pctō: d3 lu-
gere exēplo
strutionis.

Jeremias.

Jeremias.

Jeremias.

Glosa.

Quid agens
dū sit de pec

fuerit illa penuria vlt potius miseria ostēdit Iosephus in. viij. li. de libello iudaico. c. xij. vbi dicit q̄ tanta fames erat iudeis q̄ tanq̄ ebrii ⁊ canes rabidi ferebant. ⁊ in. c. xij. eiusdes libri. Idem Iosephus clare dicit q̄ mulier quedam plebeia maria noie filia eleazari necessitate cōpulsā lactantē occidit filium coctūq̄ mediū comedit: reliquū seruauit. Et hoc iudei crudeliores videbant strutione qui oua sua in sabulo relinquit ⁊ ea fouere negligit: vt inquit Ihdous in. xij. li. erhymo. cap. vij. Ad ppositum redeūdo. Si strutio fetus suos aut oua a bestijs cōculcata vel ab hoibus ablata pceperit inter oīa volatilia amare luget ⁊ querulas voces emittit. Sic peccator qui occiditur ⁊ conculcat a demone ppter peccatū cum amaritudine cordis flere debet ac lugere offensam in deum factā. Et p̄pterea Jeremias ppheta hortat peccatores ad lachrymas dicens. Plangite ⁊ vllulate: q̄ nō est auersa ira furoris dñi a vobis. Et iterum. Laua a malicia cor tuus hierlm vt saluas fias vsq̄quo morabunt in te cogitatōes noxie. Iterum Jeremias vi. c. ait. Luctum vnigeniti fac tibi planctū amarum. Nota q̄ planctus peccatricis anime assimilari debet mulieri plangenti mortē sui vnigeniti: cuius dolor grandis est. Nam si plures haberet filios vno mortuo sup alio posset cōsolari: sed q̄ ei solus filius moritur: ideo mater sola facta amarissime dolet. Et rursus Jeremias ait. Deduc quasi torrentē lachrymas p̄ diem ⁊ noctem ⁊ nō taceat pupilla oculi tui. q. d. Sicut torrens solet cū impetu fluere: sic lachryme vere contritionis ab oculis peccatricis aie stillare debent. Et cū subiungit dicens. Et non taceat pupilla oculi tui: hec pupilla oculi: vt dicit glosa. Et cōpunctio rationis. q. d. Semper displiceat rōni ac voluntati pctm̄ quod cōmissi. Liqueat igitur ex dictis qualiter ad verā cōtritionem requir̄ versus dolor. Et q̄ impossibile est dolorē a vera contritione separare.

Quod ad veram cōtritionē requir̄ vna generalis penitudo siue detestatio tam de oblitis q̄ ignoratis mortalibus. Et q̄ dolor: p̄tritionis nō finit nec finiri debet in p̄senti vita.

Tertio ad veram cōtritionē requiritur vt vna generalis penitudo vel detestatio dirigat ad oīa peccata mortalia taz oblita q̄ p̄ ignorantia cōmissa: de quibus peccator nulla habet noticiā: nec sit qualia vel q̄ta fuerint: s̄ in quodam cōfuso sat se plura habere mortalia oblita ⁊ ignorata. Quid autē agere debeat

peccator in tali perplexitate: vt od veram pueniat contritio-
nem: docet solendor ecclesie Thomas in. iij. li. senten. dist. xvij.
vbi querit. An de oi peccato actuali comisso a nobis de-
beamus coteri: vbi ad scdm argumentu tales de pctis oblitis
describit regulam dicens. Oblitio de aliquo pot esse duplici-
ter: aut ita q totaliter a memoria exciderit: et tunc non potest
aliquis inquirere illud. Aut ita q partim a memoria excide-
rit et partim maneat: sicut cum recolo me aliquid audiuisse in
generalis: sed nescio quid in specialis: et tunc requiro in memoria
ad recognoscendum. Et fm hoc etiam aliqd pctm pot esse oblitum
dupliciter. Aut ita q in generali in memoria maneat: sed non
in specialis: vt cu homo recolit se vnu vel plura dimisisse et igno-
rat: aut fit supbia: an auaritia vl luxuria: et tunc debet homo
cum diligetia recogitare vt inueniat illud pctm in specialis:
q de quolibet mortali tenet homo spaliter conteri. Si autem
inuenire non possit: sufficit de eo conteri fm q in noticia tenet
Et debet homo non solum de pcto: sed de obliuione eius doles-
re que ex negligentia cotigi. Si autem peccatu oino a memoria
excidit: tunc ex impotetia faciendi excusat a debito et sufficit
generalis contritio de omni eo in quo deum offendit. Sed qua-
do impotetia tollitur: sicut cu ad memoriã pctm reuocat: tunc
tenetur ho specialiter coterit. Sicut etiam de paup qui non po-
test soluere qd debet excusat. Et tñ tenet cum primo potuerit
hec Thomas. Idem dicit Petrus de palude in. iij. li. senten.
di. eadem. et magister Vincentius in speculo morali. li. iij. parte
x. di. vi. Nam dicunt q de pctis oblitis de quibus pcto: post
diligentiam debitã non recolit aliquid in spali sufficit genera-
lis contritio. Tamen de pctis quoz memoriã habet requirit
specialis cotritio de singulis si peccator tps habet quo possit
de singulis dolere in specialis. Sed si tps non habet cu deus non
requirat ab homine: nisi quod pot. Et cum in momento possit
homo conuerti: sed non potest in momento de singulis conteri:
ideo sufficit tunc vna generalis cotritio. Nec q̄tum ad pctã
oblita dicta sufficiant. ¶ Quãtum vero ad pctã ignorata. Eo
siderandum est fm magr̄m Vincentiũ in speculo morali vbi
supra q duplex est ignorãtia: quedã que tollit oino voluntari-
um sicut in furioso et dormiente et talis excusat a toto: ideo de
talibus non requiritur contritio specialis. Alia est ignorãtia
que non omnino tollit voluntarium: et talis non excusat a toto
¶ Quis excuset a tanto. Vel dic q duplex est ignorãtia: vt com-
muniter dicitur a doctoribus catholicis. Est em quedã igno-
rantia iuris: vt cum ho ne scit furtum: homicidiũ: vel adulte-
y iij

catis oblitis
Sancti tho.
Oblitio du-
pliciter de al-
liquo haberi
potest.
Pctm pot ee
oblitũ dupli-
citer.

Nota diligẽ-
ter.

Petrus de
palude.
Magr̄ Vincen-
centi in spe-
culo morali
qd dicit.

De peccatis
ignoratis qd
agendum.
Duplex igno-
rantia.

Aliã distin-
guitur igno-
rantia.

Nota totus
diligenter.

Sanct⁹ tho.

Ignorantia
facti distins
gunda este.

Triplex est
ignorantia bz
magis simia
rum.
No. singula.

Gregorius.

Idem.

rium esse peccatum. Alia vo est ignorantia facti: vt si homo ne
scit hanc rem qua accepit esse aliena: s; putat suam. ¶ Circa p
mam ignorantia iuris distingue: q; aut oino fuit inuincibilis
sicut in pueris r amebibus: r tunc talis ignorantia excusat a to
to. Sic pariter si aliquis dubitat in aliquo casu: fecit tamen
diligentiam inquiredo a peritis talis excusat: q; fecit qd pos
tuit. Etiam sm Thomā ignorantia eoz que quis posset scire
r tñ ad illa nō tenetur sicut theoreumata geometrie vel astro
logie: aut quedam alia cōtingentia particularia nō est pctm
Sed si ista ignorantia iuris sit vincibilis in hoie r voluntaria
tunc si fuit affectata in nullo excusat: immo ipsa ignorantia
est speciale pctm: q; vt dicit Thomas i. i. q. lxxvi. ar. ij. Om
nes tenentur scire cōmuniter ea que sunt fidei r vniuersalia
iuris precepta. Singuli autem ea que ad eorum statum vl of
ficium spectant. Sed si ignorantia iuris non fuit affectata:
sed solum quia neglexit scire aut intelligere: tunc talis excusa
tur a tanto: sed non a toto. Et proprie talis ignorantia dicitur
crassa r supina per methaphoram hominis crassi r supini. ¶ Quātum autem ad secundam ignorantiam facti etiam
distingue: quia vel ignorantia fuit causa agendi opus peccas
ti: ita q; si sciisset illam circumstantiam que traxit in peccatū
non fecisset: immo dolet illud fecisse. Verbigraria. Vir vxora
tus cognouit alienam qua credebat esse suam. Talis ignoran
tia facti excusat a toto. si tamen debita diligētia pmissa fuit.
Que si premissa nō fuit: excusat solum a tanto: sed non a toto
¶ Vel ignorantia fuit concomitans actum. scilicet q; etiam si
sciisset circumstantia peccati: nihilominus fecisset: r hec nul
lo modo excusat. Propterea magister sententiarum in. ij. lib.
di. xij. dicit sic. Est autem ignorantia triplex: scz eorum qui
scire nolunt cum possunt que non excusat: quia r ipsa peccas
tum est. Et eorum qui volunt: sed non possunt que excusat et
est pena peccati r nō peccatum. Et eorum qui quasi simplicis
ter nesciunt: nō renuentes vel pponentes scire que neminem
plene excusat: sed sic fortasse vt minus puniatur. hec magister
sententiarum. Et idcirco Gregorius in lib. moralium. dicit. Qui
lucem videt scit quid de tenebris estimet. Qui vero candeles
lucis ignorat etiam obscura pro lucidis approbat. Et iterum
Frustra sibi de infirmitate: vel ignorantia blandiuntur qui vt
liberius peccent libenter ignorant vel infirmant. Sed q; plu
ra ignorata ex negligētia possunt per diligentiam sciri ac me
morari: ideo tenet peccator sollicitate facere qd in se est: vt cul
pas suas cognoscat r sciat. Ad hoc autē puocamur exemplo

David. Qui in psal. xvij. peccata occulta sibi dimitti domi-
 nū precabatur dicens. Delicta quis intelligit: quasi dicat: nul-
 lus pōt illa intelligere aut scire pfecte: ideo subdit. Ab oculis
 meis mūda me dñe ⁊ ab alienis parce seruo tuo. In quib⁹
 verbis orat David nō solum occulta: sed etiam aliena pctā sibi
 dimitti q̄tū ad ea que possunt imputari rōne negligentie
 correctionis fraterne. Et el respectu correctionis q̄tum ad pre-
 latos ⁊ pncipes. Iterum David in psal. xliij. ait. Delicta iu-
 uentutis mee ⁊ ignorantias meas ne memineris. Cum em̄ iu-
 uentus teste Augustino sit etas periculosa plena foueis: obses-
 sa laqueis: prona ad malū: difficilis ad bonum: in qua feruet
 sanguis: ꝑcupiscētia dñatur: a cuius periculis soli illi euadūt
 qui dei misericordia liberant: ideo orat david. Passiones iu-
 ueniles ⁊ peccata per ignorantiam cōmissa sibi misericorditer
 relaxari. Patet ergo ex dictis qualiter de oblitis et ignoratis
 oportet habere generalē penitudinē vel contritionē. Conse-
 quenter nō est pretermittendum sed diligenter notandum q̄
 virtus p̄seuerantie requiritur ad veram cōtritionē: quia teste
 deuoto Bernardo. Perseuerantia est que sola meretur gloriā
 sine qua nec qui pugnat victoriā nec palmā victor consequi-
 tur. Tolle perseuerantiam nec obsequiū mercedem habet: nec
 beneficium gratiam: nec laudem fortitudo. Deniq; nō qui in-
 ceperit sed qui perseuerauerit vsq; in finem hic saluus erit. Di-
 cimus ergo q̄ dolor contritionis nō finitur nec finiri debet in
 hac vita. Ratio huius est s̄m Thomam in. iij. lib. sententiarū
 distin. xvij. vbi querit. Utrū hec vita sit contritionis tem-
 pus vbi dicit q̄ homo peccando penam eternam meruit: ⁊ cō-
 tra eternū deū peccauit: ⁊ ideo sicut infinita est offensa in pec-
 cando: quia est contra deum qui est infinitus. Ita exigitur vt
 dolor d̄ offensa pro modo possibili sit infinitus: vt scilicet eter-
 nitatem saltem vite hominis habeat cum eternitatem simpli-
 citer habere non possit: quia nō potest homo semp̄viuere. No-
 lo dicere si homo in eternū in hac vita viueret in eternū de pec-
 cato dolere deberet. Et semper manere debet q̄tum ad detes-
 tationem in memoria perpetrati delicti: ideo si fuerit actua-
 lis recogitatio de peccato semper debet dolere ⁊ illud detesta-
 ri. Alioqn videtur illud approbare ⁊ nouiter delinquere. An-
 de dicit Hugo de sancto victore prout allegatur a Thomavbi
 supra: q̄ deus quādo absoluit hoīem a vinculo peccati ligat
 eum vinculo perpetue detestatiōis. Sed detestatio perpetua
 est duplex quedam in habitu ⁊ ad hanc tenetur semper homo
 etiam post peccati perpetuā remissionem. Quedam vero est

David:

David.
 Augustin⁹.
 Iuuetus est
 etas pericu-
 losa.

Perseuerans
 tia req̄rit ad
 cōtritionē.
 Sola p̄seuer-
 antia meret̄
 coronam

Tanct⁹ tho.
 No. de offen-
 sa i deū sc̄ā
 quare d̄ infini-
 ta.

Hugo d̄ sc̄ā
 victore.

Augustinus

detestatio peccati in actu ⁊ ad hanc nō tenetur semper peccātor. hinc August. in li. de vera ⁊ falsa penitētia. c. xiiij. dicit sic. Ubi em̄ dolor finis deficit penitētia. Et itez in eodē lib. c. xii. ait. Cōtinue em̄ dolendū est de pctō: qđ declarat ipsa dictiōis virtus. Penitere em̄ est penitētia tenere vt semp puniat in se vlciscēdo qđ cōmisit peccādo. hec August. Ideo Apocal. ij. ca. Esto fidelis vsq; ad mortem ⁊ dabo tibi coronā vite. Et Job xxvij. c. inquit. Donec deficiā nō recedā ab innocētia mea. hec ibi. Est ergo perseverātia spūaliū grāꝝ ac virtutū oim conferuatric optima. Et sic prꝫ q̄ necesse est peccatrici aie habere cōtritionē tam de oblitis q̄ ignoratis mortalib; ⁊ q̄ virtus perseverantie req̄ritur ad virā penitētia.

Johannes.
Job.

Quod ad verā cōtritionē req̄ritur vera deliberatio quo ad tria scz vt peccator habeat verū ppositum abstinendi: cōfitendi: ac legitime satisfaciendi.

Quarto ad veram cōtritionem requi-

ritur debite satisfactionis deliberatio ac verū ppositum directū circa tria: videlz abstinēdi cōfitēdi: ac legitime satisfaciēdi. Primo et pedit vt peccator habeat verū ppositū abstinēdi a peccatis futuris. Non em̄ sufficit dolere de p̄teritis: sed omnino oportet voluntarē deliberatā habere cauēdi a futuro. Esset quippe p̄dictio manifesta: dicere hō minē posse de p̄teritis penitere sine pposito cauēdi a futuris. Huius ratio est: qz cum oia pctā cōueniāt ex parte auersiōis a deo nec tolli possint nisi per reuersiōes ad ipsum deū: seq̄retur q̄ homo ex vna pte esset cum deo: scz ex eo q̄ penitet: ⁊ ex alia parte cōtra deū ⁊ auersus ab eo: scz ex hoc q̄ placet ei aliquid pctm̄ vel p̄teritū vel futurū. Sed esse cuz deo ⁊ esse auersus ab eo simul ⁊ semel implicāt p̄dictiōes: ergo nō est possibile q̄ hō vere peniteat nisi habeat ppositū cauēdi a pctis futuris. An̄ Isidorus in. ij. lib. de sum. bo. c. xvi. que v̄ba norant de pe. dist. ij. c. Irrioz. dicit sic. Irrioz est non penitēs q̄ adhuc agit quod penitet: nec videt deū poscere subdit: sed subannare superbus. Canis reuersus ad vomitū ⁊ penitēs ad pctm̄. Multi eniz lachrymas indefinēter fundūt ⁊ peccare nō desinūt. Et in fine eiusdē capituli de seipso Isidorus ita ait. Quisq; ergo culpas p̄teritas plorat hunc necesse est modū teneat vt sic ad missa desinat ne itez stenda cōmittat. Ne mihi misero isidoro qui ⁊ penitere retro acta negligo ⁊ adhuc penitēda cōmitto. Dec isidor? Nota q̄ iste Isidor? fuit eps Hspalēsis vir erudit;

Deliberata
volūtas cauēdi a futuro est necessaria i p̄tritiōe. Nota p̄chā rōnem.

Isidorus.

Nota qđ dicit isidorus de seipso.

tilissimus atq; in secularib⁹ litteris nulli suo tpe secūdus: q̄ nō minus sanctitate q̄ doctrina insignis per om̄e corpus ecclesie respēdit. Sic dicit Isidor⁹ Junior ad differentiā alter⁹ Isidori Senioris epi cordubēsis. Qui nō dedignat p̄ctōrem se in cusare Sicut solent grauissimi viri: vt Hieronym⁹. Augustin⁹. Anselmus. Bernardus. q; scriptū est: q̄to maior es humilia te in oibus ⁊ coram deo inuenies gr̄am. ¶ Sed ad p̄positum redeundo dicimus q̄ ad verā cōtitionē requiritur p̄positū abstinendi a peccatis futuris. Hoc etiā p̄t̄ in diffinitōe penitētie Ambrosij ⁊ Gregorij que diffinitio allegat a magistro sententia a sancto thoma. a petro de palude. a durādo in. iij. lib. sentent. dist. xiiij. ⁊ ponit de pe. di. iij. sic. Penitētia est p̄terita mala plāgere ⁊ plāgenda iterū nō cōmittere. Que q̄dem diffinitio datur per duplicē actum. Primus actus est respectu p̄teriti. ideo dicit q̄ penitētia est p̄terita mala plangere. Secūdus hō act⁹ penitētie est respectu futuri cū dicit. Et plāgēda iterū nō cōmittere. Et nota q̄ in hac diffinitōe sumit⁹ plangere p̄ dolore interiori qui respicit futurū scz vex p̄positū vltimus nō peccandi. Et sic in diffinitione penitētie de ly cōmittere intelligitur quo ad p̄positū p̄ tunc cum peccator penitet. Non em̄ ad veram penitētiā requiritur q̄ aliquis vltimus nō peccet sicut aliq̄n in sermonibus ad populū latius explicauim⁹. Quia nō est de essentia alicui⁹ rei aliqd futurū. Unde sc̄tus Thomas in. iij. lib. sententiarū dist. xiiij. vbi mouet dubiū. Arum de ratione vere penitētie sit vt vsq; in finem vite cōtinuet: dicit sic Illud quod futurū est nō p̄t̄ esse de substātia vel de integritate alicuius virtutis nisi sc̄dm q̄ est p̄ns in apprehēsiōe vel in volūrate. Quia virtus q̄t̄um ad habitū nō expectat aliqd in futurū: habitus em̄ virtutis est de reb⁹ p̄manētibus nō de successiuis. Unde totā p̄fectionem suā habet simul in instāti que tota simul in vnū actū p̄t̄ effluere quia act⁹ sunt similes habitib⁹: vt dicit in. iij. lib. ethicorū. Et sic qd futurū est nō est de integritate vel essentia penitētie. hec Thomas. Ille ergo auctoritates Augustini. Ambrosij. Crisostomi. Isidori. Gregorij atq; aliorū sanctorū dictorū que habētur de pe. dist. iij. Ille. ⁊. c. Inanis. ⁊. c. qui admissa. ⁊ cetera que vidētur dicere q̄ nō est vera penitētia: sed inanis cum quis iterum peccat. Sic debent intelligi. Quia vel referūtur ad idem tēpus quo quis penitet vt exponit raymūdus. Puta: peccator dolet de cōmissio: sed nō p̄ponit abstinere. Vel si vere peniteat dicit penitentia inanis reciduiando: q; tunc peccator priuatur sine seu fructu eius p̄pter peccatū superueniens. Et idcirco ad veram penitē-

Isido. iunior
Isido. senior

Diffini. p̄nie
ambrosij et
gregorij.

Duplex act⁹
penitētie.
Ad verā penitētiā nō re
q̄rit q̄ aliq̄s
vltimus non
peccet: scz req̄
rit p̄positus
p̄ tunc
Sc̄tus Tho.
Nota totum

Philosoph⁹:

Quō intelli
gant aucto
ritates sc̄torū
doctorū au
gustini Am
brosij ⁊ aliorū
Nota oīa di
ligenter,

Lactatius

Hieronymus

Crisostomus

tentiam non requiritur quod homo ulterius non peccet: sed oportet habere verum propositum abstinendi a peccato pro tempore futuro. Unde Lactatius in. vi. libro diuinarum institutionum capitulo xij. sic ait. Deus enim purgari homines a peccatis maxime cupit. Ideoque agi penitentiam iubet agere autem penitentiam nihil aliud est quam profiteri et affirmare se ulterius non peccaturum. Hinc diuus hieronymus in epistola ad eum qui se dicit penitentem. Epistola incipit. Ad te surgo hominem: ubi ita inquit. Penitentem hominem dico qui plangit quod fecit malum. Et rogat dominum ut etiam non faciat quod amiserat. Penitentem hominem dico qui diebus ac noctibus ingemiscit et peccata sua elemosinis redimit. Penitentem hominem dico qui post concupiscentias suas non vadit et a voluntate sua se prohibet. Penitentem hominem dico qui bonum diligit quod ante neglexit. et quod fecerat magnum obliuiscit. hec Hieronymus. Propterea Crisostomus in sermone de penitentia sic ait. Vera penitentia respicit auaricia: horret luxuriam: fugat furorem: firmat amorem: calcatur superbia: excludit inuidiam: continet linguam: mores componit: malicia odit. Perfecta penitentia cogit peccatorem libenter sufferre omnia. Augustinus ultro adijcit. Castigatus gratias agit. Prouocatus tacet. Erasperatus blanditur: in eius corde contritio: in ore confessio: in opere tota humilitas inuenitur. hec Crisostomus. Et dicitur per quod vere penitens debet esse in vero ac firmo proposito abstinendi a peccatis.

Qui habet deliberatam voluntatem non peccandi potest dici beatus.

Quicumque ergo fuerit in tali proposito

cauendi pro tempore futuro habet procul dubio in se thesaurum infiniti valoris et felix ac beatus dici potest. iuxta illud in psal. lxxi. Beati quorum remissa sunt iniquitates et quorum teeta sunt peccata. Intellige quod contritus est beatus in spe et si non in re. Ante quippe virtutis ac meriti est deliberata voluntas abstinendi a peccatis: ut si aliquis moreretur in tali proposito sine confessione: sola contritione saluabitur: nunquam tamen saluari poterit sine proposito implicito vel explicito: confitendi: satisfaciendi: et abstinendi. Et quod est longe prestabilius. Ante vehemencie posset esse peccati displicentia et inhesio mentis ad deum quando mens hominis auertitur a peccato quod non remanebit obligatio ad aliquam penam ut inquit sanctus Thomas in. iij. libro contra gentiles capitulo. clyij. Sed per oppositum Ille qui non habet verum propositum abstinendi a peccatis pro

Sanctus Thomas.
Qui non habet propositum cauendum

tempore futuro: nunq̄ erit gratus deo etiam si ageret omnem penitentiā mūdi: nec per psequēs poterit remissionē consequi peccatorū suorum: quia soli cōtrito remittunt peccata. Et quo ptz q̄ multi damnant: qui tñ modo labijs dicūt dñe miserere mei: sed corde polluti sunt et immūdi habētes desideria peccandi. Quib⁹ ait veritas. Hic populus labijs me honorat cor autē eorū longe est a me. Hic pfecto sunt similes regi Antiochio qui de pctis suis vehemēter dolere videbat qui etiam multa p̄misit se facturū ob reuerētiā dei: vt ptz. ij. Macha. ix. ca. Sed quia ore tñ erat humiliatus. Ideo veniā a dño non fuit cōsecutus. Quapropter dicif ibi in textu. Orabat selestus dominus a quo miam nō erat cōsecutus. Sic pariter legimus de Saule rege israel qui reprehēsus a samuele dixit. Peccaui: qz p̄uaricatus sum sermonē domini vt dicif. i. Re. xv. caplo. Et nec ipse veniā obtinuit eo q̄ simulate locutus est. Ore quidem humilis videbat: sed corde superbus fuit iudicatus. Expedit ergo vt qui veniā a dño cōsequi desiderat rectitudinē iusticie teneat. Exemplo sanctissimi regis dauid Qui redargutus a Nathan p̄pheta puro ac sincero corde dixit. peccaui domino At subito audire meruit. Dñs quoq̄ transtulit a te peccatum tuum: nō morieris: vt ptz. ij. Regum. xij. caplo. Vere mirabile dictu. Saul clamat peccaui. Idem clamat dauid: et tñ solus dauid veniā cōsecutus est. Quantū ad naturā ambo homines: q̄rum ad dignitates ambo reges israel: ambo a samuele in reges consecrati. Ambo clemēter admoniti. Que ergo obsecro tanta diuersitas: Nisi quia dauid vere cōtritus et humiliatus ea que ore expressit recto corde confessus est. Idcirco non solum in labijs sed in corde oportet habere veritatē. Idem dici potest de duobus latronibus cum christo crucifixis q̄ eandē penam sustinuerūt: sed nō eundē finem p̄secuti sunt. hinc Hieronymus et allegat a Thoma in cathena aurea super Math. cum sic ait. Lum iniquis veritas deputata: vnum reliquit sinistrum: alterum assumit dextrū sicut in die iudicii faciet et simili crimine tam dissimiles sortiūtur vias. Alter antecedit petrum in paradiso alter iudam in infernū. Confessio breuis vitam acquisiuit lōgam. Et blasphemia finita pena plectitur eterna. Hec hieronym⁹. Quante etiam virtutis atq̄ efficacie sit deliberata volūtas abstinēdi a pctis ptz multiplici exēmplo. Nam legimus de quodā sancto heremita Paulo nomine qui ex particulari gratia sibi data a domino: potuit videre ali quando statum hominis interius q̄rum ad animā. Dic semel vidit peccatorem quēdam intrare ecclesiam et angelū bonum

di a futuro non p̄t esse gratus deo.

Qui dicūt labijs dñe miserere mei: si miles sūt regi antiocho.

Etiā assimilatur sauli.

Vere cōtriti dñt seq̄ dō.

Nota dñam iter p̄fessionē dō et saulis

Efficacia cōtritiōis p̄bat multiplici exēmplo. Exēplū pauli heremite.

Esayas.

a longe sequētem eum: malum vero angelum vidit gaudētē iuxta eum. Cum autē is peccator eriret ab ecclesia: vidit sanctus pater torum oppositum scz bonū angelum iuxta eum ⁊ malā a longe sequētem. Quod cum socijs retulisset: ipsi querētib⁹ quid in ecclesia fecisset: respondit. Nihil penitus. Quid ergo inquit cogitasti? At ille dixit. Cum legeretur illud Esa. i. ca. Lauamini mūdi estote: Cogitavi de feditate pctōꝝ meorū et dolui vehemēter de statu periculoso in quo positus eram. Et

Exemplū cu
iusdā latrōis

quo pz q̄tum valeat vera contritio ac sui recognitio. ¶ Jerēū de quodam latrone dī: q̄ punctus corde veniebat ad quēdam sanctū virum vt confiteretur ab eodem. Qui in via occisus fuit. Intelligens autē vir sanctus eū mortuū orauit p̄ eo: Cui reuelatum fuit: q̄ contritio cum p̄posito satisfaciēdi euz saluauit. ¶ De alio magno peccatore fertur: q̄ corde contritus scripsit pctā sua vt diligentius confiteretur. Eūq; vellet illa legere coram confessore: nihil penitus scriptum inuenit. Tūc ait confessor. Fili aqua salutaris vere contritionis deleuit peccata tua. Est ergo contritio illud mare magnū in quo pharao rex egypti cum toto exercitu suo submergitur. Vnc trenoz. ij. ca. Magna est velut mare cōtritio tua. ¶ Et quia natura cor

Exemplū de
alio qdā ma
gno pctōꝝ.

dis humani occulta est nec oculis pz corporeis: q; solus deus intuetur cor vt dī. i. Regum. xvi. ca. Ideo multi circa eius statum decipiuntur credentes illud deo gratum ⁊ humiliatum. Anusquisq; em̄ naturaliter sibi fauet ⁊ nemo sūip̄sus deceptionem putat. Nam videmus q̄ plures mougenatos ac ciuiles: quo ad exteriora qui ecclesias: sermones: peregrinationes atq; opera de genere bonoz frequētant. qui tñ in pctis vsure: luxurie: simonie: false mercationis: ⁊ hmōi perseverant. Et ni

Jeremias.
Natura cor
dis humani
est occulta.

hilominus confitentur: absoluuntur: omni anno cōmunicātur: atq; p̄ bonis xp̄ianis habent. Et quo sumūt audaciam peccādi: q; familiaritas parit contemptū ⁊ vsus cōuertitur in naturam. Et quia ex frequētatis actibus generatur habitus: ideo semp̄ deteriores fiūt atq; a scelere in scelus furibūdo impetu pcedunt. hinc Gregorius. Pctm̄ qd̄ per p̄niam nō diluit mot suo pondere ad aliud trahit. Ideo peccatrix aīa diligentius aperiat oculos mentis sue atq; seipsum p̄bet nō quidē simus lato: sed vero experimento: quo noticia status cordis sui pateat euidenter ne pereat cum reprobis. Sumat igitur exēplū a radice arboris que licet occulta sit artamen efficacia virtutis sue cognoscitur: si producit folia: si flores: si fructus germinet. Sic pariter natura cordis humani que latet intrinsecus: ex fructibus vere penitentie dignosci potest. Ideo ait veritas

Nota q̄mul
ti decipiuntur
in corde suo.

atq; p̄ bonis xp̄ianis habent. Et quo sumūt audaciam peccādi: q; familiaritas parit contemptū ⁊ vsus cōuertitur in naturam. Et quia ex frequētatis actibus generatur habitus: ideo semp̄ deteriores fiūt atq; a scelere in scelus furibūdo impetu pcedunt. hinc Gregorius. Pctm̄ qd̄ per p̄niam nō diluit mot suo pondere ad aliud trahit. Ideo peccatrix aīa diligentius aperiat oculos mentis sue atq; seipsum p̄bet nō quidē simus lato: sed vero experimento: quo noticia status cordis sui pateat euidenter ne pereat cum reprobis. Sumat igitur exēplū a radice arboris que licet occulta sit artamen efficacia virtutis sue cognoscitur: si producit folia: si flores: si fructus germinet. Sic pariter natura cordis humani que latet intrinsecus: ex fructibus vere penitentie dignosci potest. Ideo ait veritas

Grego.

atq; p̄ bonis xp̄ianis habent. Et quo sumūt audaciam peccādi: q; familiaritas parit contemptū ⁊ vsus cōuertitur in naturam. Et quia ex frequētatis actibus generatur habitus: ideo semp̄ deteriores fiūt atq; a scelere in scelus furibūdo impetu pcedunt. hinc Gregorius. Pctm̄ qd̄ per p̄niam nō diluit mot suo pondere ad aliud trahit. Ideo peccatrix aīa diligentius aperiat oculos mentis sue atq; seipsum p̄bet nō quidē simus lato: sed vero experimento: quo noticia status cordis sui pateat euidenter ne pereat cum reprobis. Sumat igitur exēplū a radice arboris que licet occulta sit artamen efficacia virtutis sue cognoscitur: si producit folia: si flores: si fructus germinet. Sic pariter natura cordis humani que latet intrinsecus: ex fructibus vere penitentie dignosci potest. Ideo ait veritas

Et fructibus eorum cognoscetis eos. Et iterum. Opera que ego facio ipsa testimonium perhibent de me.

¶ Propositum confitendi requiritur ad contritionem.

Consequenter ad veram contritionem

sequitur ut peccator verum habeat propositum confitendi omnia peccata non confessata et de quibus prius non fuit legitime absolutus. Vulnera enim clausa plus cruciant, teste Gregorio scilicet cum putredo que intus feruet eicitur ad salutem dolor aperitur. Sicut ergo penitus ac discreto medico tota plaga ostendenda est ab eo qui in corpore curari optat iuxta illud Boetii in .i. libro de consolatio. prosa. iij. Si operam medicantis expectas operis ut vulnus detegas. Sic medico animarum qui locum summi medici tenet in terris omnia peccatorum vulnera: tam cordis quam omnis: tam operis quam omissionis integraliter ostendenda sunt: etiam quo ad singulas circumstantias peccatorum aggravantes. Videmus quod prope in arboribus atque in herbis virentibus quod nisi male radices euellentur iterum succrescunt et bonas opprimunt. Sic pariter nisi eradicentur peccatorum occasiones iterum multiplicantur peccata. Vnde Jeremias. Tenuerunt .ij. c. ait. Effunde sicut aqua cor tuum ante conspectum domini. Que verba duo tangunt. Primum contritionem cum ait. Effunde sicut aqua cor tuum. Secundo tangunt confessionem cum subdit. ante conspectum domini. Ideo dicit glossa super isto passu. Ante conspectum domini cor suum effundit qui sacerdoti tanquam dei vicario se committit. et ideo David in psalmo. ait. Domine ante te omne desiderium meum et gemitus meus a te non est absconditus. Propterea iubemur confiteri peccata nostra ut erubescantiam patiamur pro pena. Quia ut Augustinus in libello de vera et falsa penitentia ait. Laborat enim mens patiendo erubescantiam: et quam verecundia magna est pena: qui erubescit pro christo fit dignus misericordia. Vnde Gregorius in .xxij. li. moralium ait. Hec sunt vere humilitatis insignia iniquitatem suam cognoscere: et cognitam voce confessionis aperire. Quante autem virtutis atque efficacie sit confessio sacramentalis que fit ore sacerdoti: considerari potest ex virtute confessionis cordis: de qua David in psalmo .xxxi. ait. Dixi confitebor adversum me iniustitiam meam domino et tu remisisti impietatem peccati mei. Super quo Augustinus et habetur de penitentia. dist. .i. dicit sic. Magna pietas dei ut ad solam penitentiam peccata dimiserit. Nondum pronuntiat ore et tamen iam deus audit in corde: quod ipsum dicere quasi quoddam pronuntiare est. Notum enim pro opere reputat. hec Augustinus. Ideo tante dignitatis est confessio atque virtutis ut ad baptismi virtutem conetur perducere

Gregorius.

Boetius.

Jeremias.

David.

Augustinus

Gregorius.

Augustinus?

Augustinus?

diffinitio ma
gistralis de
contritione.

Isidorus
Hugo.

Isidorus.

Nota.

Liberū arbi
triū qd sit.

Augustinus

Sanct⁹ tho.
Astor⁹ liberi
arbitrii ē du
plex.

Sanct⁹ tho.

re penitentem. Et pprie vt idem Aug. in lib. de pnia testatur. Confessio est salus aiarū: dissipatrix vitioꝝ: restauratrix vir-
tutum: oppugnatix demonū. Quid plura? Obstruit os infer-
ni: portas aperit paradisi. ¶ Etia verum ppositū satisfaciēdi
ad cōtritionē requirit: sicut magistralis diffinitio cōtritionis
expmit. qua v̄. Contritio est dolor de pctis voluntarie assum-
ptus cū pposito pfitendi ⁊ satisfaciendi. Semp em vere con-
tritioni est annexū ppositū cōfitendi ⁊ satisfaciēdi. vt dicunt
Thomas. Albertus. Durandus. Petrus de palude ac ceteri do-
ctores theologi in. iiii. senten. dist. xvij. sine quo nō pōt esse cō-
tritio. vii. etiā Isidorus in. ij. lib. de sum. bono. ca. xiiij. dicit sic.
Ille pniā digne agit qui reatum suū satisfatione legitima
plāgit. hinc Hugo in. iij. lib. de mysterijs ecclie. dicit sic. Pnia
appellata est quasi punientia eo q̄ ipse hō in se penitendo pu-
nit qd male admisit. Tria em que sunt in p̄cussione pectoris:
id est ipsum pectus: sonus: ⁊ manus significant q̄ pnia est de
his q̄ mente ⁊ voce ⁊ opere peccauim⁹. hec hugo. Et Isidorus
vbi supra ita cludit dicens. Quāuis p pniā p̄pitiatio pec-
catoꝝ sit sine metu: n̄ homo esse nō d̄: q: penitentis satisfas-
ctio diuino tm̄ pensatur iudicio nō humano. Proinde q: mise-
ratio dei occulta est sine intermissiōe flere necesse est. Neq̄ em
vnq̄ op̄s pniā h̄re de pctis securitatē. Nā securitas negligē-
tiā parit: negligētia aut̄ sepe incautū ad vitia trāfacta redu-
cit. hec Isidorus. Patet itaq̄ ex dictis q̄ ad verā cōtritionē re-
quir̄ verū ppositū ad tria directū iuxta p̄locuta.
¶ Quod ad verā cōtritionē requirit̄ motus liberi arbitrii ten-
dentis in deū: ⁊ plura notabilia valde pulchra aperīuntur.

¶ Quanto ad verā cōtritionē requi-
ritur motus liberi arbitrii. Est aut̄ liberū ar-
bitriū vt dicūt doctores catholici libera por-
testas ⁊ habitas volūtatis rōnalis qua hō
pōt eligere ⁊ ratione iudicare vel discernere.
Aug. quoq̄ in lib. de gratia ⁊ lib. ar. diffinit
liberū arbitriū sic. Liberū arbitriū est facultas volūtatis ⁊ ra-
tionis qua bonū eligitur gratia assistente: ⁊ malū gratia desi-
stente. iō fm Tho. in. ij. lib. cōtra gentiles. ca. clv. Prās liberi
arbitrii est respectu eoz que sub electione cadunt. Ideo nota
q̄ motus liberi arbitrii est duplex. vnus q̄dem quo voluntas
v̄l mens humana p desiderū tendit in deū. ⁊ est alius motus
quo detestatur pctā. vnde scr̄s Tho. in. i. ij. q. cxiij. ar. v. di-
cit q̄ iustificatio impij est q̄dam motus quo mens humana

mouetur a deo: a statu peccati ad statum iusticie. Opz igitur
 q̄ mens humana s̄m motum liberi arbitrij se habeat ad vtrū
 q̄ extremoz: sicut se habet corpus localiter motum ab aliquo
 mouēre ad duos terminos motus. Manifestū est autē in mo-
 tu locali cozpoz: q̄ corpus motū recedit a termino a quo: ⁊ ac-
 cedit ad terminū ad quē. Unde opz q̄ humana mens dum iu-
 stificatur per motum liberi arbitrij: recedat a pctō et accedat
 ad iusticiam. Intelligitur autē iste recessus ⁊ accessus in mo-
 tu liberi arbitrij s̄m detestatiōē pcti ⁊ desiderium summi: bo-
 ni. ideo Augu. sup Joban. exponens illud. Admercēnarius autē
 fugit. sic ait. Affectiones nostre motus aiarum sunt. Dic ergo
 motus liberi arbitrij quo mens humana p̄ desideriuū rapitur
 in deum ⁊ coniūgitur deo est dilectio dei super oīa que ad re-
 missionem peccati est necessaria. Quia sicut dicit sanct⁹ Tho-
 mas in .iij. lib. cōtra gentiles. ca. clviij. Dilectio ad deū sufficit
 mentē hoīs firmare in bono p̄cipue si vehemēs fuerit. Displi-
 centia autē culpe p̄terite cum fuerit intensa magnū affert do-
 lorem. Unde per vehementiā dilectionis dei ⁊ odij pcti p̄te-
 riti excluduntur satisfactorie vel purgatorie pene. Et si nō sit
 tanta vehementia q̄ totaliter penam excludat: tñ q̄to vehe-
 mentius fuerit tanto min⁹ de pena sufficet. hec tho. ¶ Est ḡ
 summū remediū contra pctū redire ad cor ⁊ conuertre illud
 in dilectiōē dei. Nam cum homo dolet de pctō cōmissō: in q̄
 tum pctū est offensa dei: vel cōtra deum sup oīa sibi delictum
 sequitur ex hoc vna generalis detestatio siue displicentia om-
 niū pctōz mortaliū in aīa rationali que necessaria est p̄ com-
 plemēto vere contritionis. Unde sup illo verbo Luce. vij. ca.
 Dimissa sunt ei pctā multa: qm̄ dilexit multū. dicit glo. q̄ fer-
 uor dilectionis charitatis in ea rubiginem destruxit peccatoz
 ⁊ Prouerb. x. c. Uniuersa delicta operit charitas. Patet ergo
 q̄ motus liberi arbitrij fertur simul ad duo: vult quidē vnū:
 ⁊ negat aliud. Nā cōuertitur ad deum ⁊ simul detestaf pctū.
 Sic etiā corpus simul recedendo ab vno loco accedit ad aliū.
 Et sicut ignis statim cū est ḡnatus mouetur sursum: sic mot⁹
 liberi arbitrij qui est velle ⁊ nolle: consentire vel dissentire: nō
 est successiuus: sed instantaneus ⁊ simul amplectif deū et fu-
 git pctū. Sicut em̄ ad charitatē p̄tinet diligere deū: ita etiā
 ad charitatē pertinet detestari pctū. Ideo feruor dilectionis
 de necessitate habet secū cōiunctū odiū cōtrarij: scz pcti. ¶ No-
 ta ergo duo ex supradictis. Primo q̄ta sit efficacia et virtus
 illius motus liberi arbitrij: quo aīa peccatrix per estuantia
 desideria rapif in deū tanq̄ in summū bonū sibi super oīa di-

Augustinus

Sanct⁹ tho

Optimū re-
 mediū cōtra
 pctā ē redire
 ad cor ⁊ quō.

Glosa.

Salomon.

Nota d̄ libes-
 ro arbitrio.

Nota effica-
 tiaz mot⁹ li-
 beri arbitrij.

Enisostom?

No. pulchra
sententiā cri
sostomi.

No. singula.

Dilectio nra
ad deū ē oio
caro corde
custodiēda.

lectū. Est em̄ causa totius bonitatis ac pfectionis nre in deū
 ⁊ primū. vñ Criso. in omelia q̄ incipit. Multe tēpestatē dis
 cit sic. Liberi quippe arbitrii nos creauit deus vt volūtate nra
 cū adiutorio dei qđ volumus faciam⁹. Si publican⁹ es potes
 fieri euāgelista. si blasphemus es potes fieri ap̄tus si latro es
 potes paradisi colonus effici. si magus es potes deū adorare.
 Non est vlla malicia q̄ p̄ p̄niam nō soluat̄. Et ideo tanq̄ p̄n
 cipia malignitarū: hos elegit xps: vt nemo se vsq̄ in finē des
 spiciat. Noli mihi dicere perij. qđ dicā: Noli mihi dicere pec
 caui. Et qđ dicam? Medicū habes: voluntate sua si volueris
 emēdare te ⁊ cupientē ⁊ petentē. Eū em̄ nō subsisteres feci te.
 Et q̄ puerfus effectus es multo magis emendare te poterit.
 Accepit em̄ limū terre ⁊ formauit hōiem. Dico mihi si nostri
 quō de terra carnē fecerit: quō nervos: quō ossa: quō cutem:
 quō venas: quō oculus: quō palpebras: quō odoratū: quō lin
 guam: quō pectus: quō manus: quō pedes: quō viscera: Quō
 singula operatus sit membra: Nōne terra erat qđ iacebat: Nō
 ne vna substātie: Et introiuit artificis virtus ⁊ variā operat⁹
 est creaturā. Nūquid poteris dicere qua arte creatus sis: Sic
 neq̄ dicere poteris quo genere curantur vulnēra tua. Et em̄
 ignis cū vepres ac spinas immisus fuerit cōburit ⁊ cōsumit
 fragilē materiā: sic multo magis volūtas dei nostri delet ⁊ ex
 pandit peccata ⁊ radicitus auulsa cōsumit. Sed forsitā dicis.
 Quō poterit peccator similis esse sanctis: Noli inquirere ra
 tionem: sed clemētie ac benignitati diuine attribue. Sed di
 cis. Brandia sunt pctā mea ⁊ immēsa scelera mea. Et quis est
 sine pctō: Sed inquis. Ego pessime ⁊ sup oēm hōiem. Suffi
 cit tibi ad placandū deum peccare desinere ⁊ benefacere. Dic
 inquit tu prior iniquitates tuas vt iustificeris: recognosce qđ
 peccasti. Si agnoueris initiū correctionis factū est tibi. Sus
 spira ergo: mestus esto: effunde lachrymas. neq̄ em̄ aliud qđ
 effudit meretrix illa: sed lachrymas ad p̄niam sociauit: et ipsa
 comite puenit ad fontē. hec Crisostomus. Consequēter illa dile
 ctio dei sup oia que fleuit in pctōre ex motu liberi arbitrii ten
 dentis in deū est diligenter p̄sideranda atq̄ caro corde custo
 dienda. Nam talis dilectio est cā generalis detestationis pec
 catorū. Si em̄ displicet hōi aliquod pctm̄ eo qđ sit contra deum
 sup oia sibi dilectum opz etiā ex consequēti: vt displiceant sibi
 omnia pctā mortalia. Ideo talis dilectio dei sup oia est pe
 nitus necessaria ad verā penitentia: qđ facit vilescere oia mū
 dana ppter deum de dictum est.

Quid est amare deum super omnia.

Ed queris quid est super omnia

deū amare. Dic breuiter q̄ deū sup oia ama
re nihil aliud est q̄ deū sic diligere: vt nullo
pacto quodlibet aliud q̄s amare velit p q̄d
pdere posset dei amorē. Et pprie ista dei di
lectio sup oia debet dici thesaurus aiarum.

Uñ magnus Basili⁹ in li. exameron ait. Thesaurus indeficiēs
est amor diuin⁹ quē qui h̄z diues est: quo quicūq; caret paup
est. Vñc Gregorius in li. xviij. moral. c. lvi. dicit sic. Eoz dur
atq; a diuini amoris igne frigidū: eodē diuini amoris igne tā
gitur et in fernore spūs liquaf vt ad sequentē vitā desiderioꝝ
estu ardeat q̄ prius audiēs insensibilis manebat. Et quo ar
dore et emollit ad amorē et roborat ad opationem: vt sicut pi
us durus fuerat in amore seculi: ita se postmodū fortes exerce
at in amorē dei: et q̄ ante audire renuerat iam et credere et pdi
care incipiat. hec Gregorius. Augustinus q̄s in li. qui dicit ma
nuale de verbo dei: quasi in fine libri dicit sic. Excita te nūc aia
mea et erige totū intellectū tuū: et cogita q̄tum potes quale et
q̄tum sit illud bonū q̄d deus est. Si em̄ singula bona delecta
bilis sunt: cogita in te q̄ delectabile sit illud q̄d p̄tinet iocun
ditatē oim bonoꝝ: et nō quale in rebus creatis sumus experti:
s; tanto differēt q̄to differt a creatura creator. Si em̄ est bo
na vita creata q̄ bona est vita creatit. Si iocūda est salus fa
cta q̄ iocūda est salus que fecit oēm salutes. Si amabilis est
sapia in cogitatiōe rerum cognitay: q̄ amabilis est sapientia
que oia fecit et cōdidit ex nihilo. Deniq; si multe et magne sūt
delectatīdes in rebus delectabilib⁹: qualis et quāta est delecta
tio in eo qui ipsa delectabilia fecit. O qui hoc bono fruet qd
illi erit: et quid illi nō erit. Eerte quicq; voluerit illi erit: et q̄c
quid noluerit nō erit. Ibi quippe illi erūt bona corpis et aie:
qualia que nec oculus vidit: nec auris audiuit: nec in cor hoīs
ascendit. hec Augu. itez Augu. in li. de cathesizādis rudibus
dicit sic. Constans et pfectus dz esse amor noster vt si necesse
fuerit amore illi⁹ mouamur qui p nostro amore placide ac be
nigne mori dignat⁹ est. Crisostom⁹ pariter sup illud. Sic deus
dilexit mundū ita inquit. Nemo amatoꝝ carnaliū etiā si sit
supra modū insaniēs ita inardescere pōt in amorē dilecte sue:
quēadmodum deus effundit in amorez aiarum nostray. Pro
pterea in li. de cōpunctione cordis. Idē Crisostomus ita sub
iungit. Et si milies mouamur: et si oēs virtutes animi explea
mus nihil dignū gerim⁹ ad ea que ipsi p̄cipimus a deo. Vide

Gregorius.

Augustinus

Crisostom⁹:

Idem.

Pulchra ver
ba crisosto
mi.

Admirabil' or
natus diuie
puiderie in
omnibus crea
turis.

Nota cōclu
sionem libel
li huius.

Nota diligē
ter oia q̄ se
quuntur.

etiam q̄o in nullo indigeat nostri: in oibus enim sufficit sibi.
Tamen cū nō essemus esse nos fecit: aiāq̄ inspirauit talenti
nulli ex oibus aiāntibus que sunt sup̄ terram. Paradisum plā
tauit: celū extendit: et terram substravit: luminaria accēdit in
vniuerso mundo resplēdētia. Et terram quidē fontibus flu
minibusq̄ et stagnis repleuit. Campos quo virgultis et floribus
adomauit. Celum varijs astroꝝ choꝝis depinxit vt nobis nos
ctez die ipso faceret gratiorē: simul vt somni salubricas p̄ que
rem vires corpis repararet: q̄s labor diurnus assumit. Hec et
filia ex diuinis beneficijs reminiscēs iustus ille dauid: et mul
tomagis ea que ad dispensationē spectant vni geniti filij dei
Queq̄ p̄ eum futura p̄mittunt bona: p̄ horas singulas et mo
menta cōsiderans et in corde suo discutiēs atq̄ ad immensum
beneficioꝝ eius pelagus atēdēns dicebat. Quid retribuam
dño p̄ oibus que retribuit mihi. Hec crisostomus. Patet igit̄
ex dictis q̄ motus liberi arbitrij quo mens humana rapit in
deum sup̄ oia sibi dilectū requirit ad veram cōtritionē. Explē
cauim' itaq̄ iuxta humilitatis nostre tenuissimū sensum q̄n
q̄s requisita q̄ necessaria sunt ad veritatē p̄tritionis. Quicūq̄
ergo illa in se realiter et nō fictē corde ore atq̄ ope cōpleuerit:
securus existat se in gratie statu ac salutis eterne cōsistere et vi
tam eternā p̄mereri: q̄uis oia pctā mūdi etiā grauissima com
mississet. Ideo peccatrix aiā que ad statū vere penitētie pueni
re desiderat crebro in his deuotis meditatiōibus studere deby
vt tandē finem optatū eterne glorie consequi valeat.
Eliciantur ex dictis aliqua documenta que sunt valde ne
cessaria ac diligenter cōsideranda ab eo qui veram querit cō
tritionem.

Ex oibus igitur que supra explica

uimus eliciunt aliqua notabilia q̄ sunt dili
genter p̄sideranda ac caro corde retinēda: vt
ois error rollat ab aiā q̄ veram querit p̄ficere
pniam. Nā sunt nōnulli q̄ retrahunt a pctis
suis diuersis ac vanis respectib' q̄ tñ nō di
cuntur verā habere cōtritionē. Et ideo p̄siderandū est q̄ si hō
p̄pter timorē humanū vl' mundanū: vl' p̄pter timorē penarū
infernī retrahat a pctō: puta: q̄ scit facilegos: sanguinarios:
rapaces: homicidas: partiales: fures: adulteros: lenones: susur
rones: maledicos: ac ceteros criminū reos: nō solum in futuro
pena eterna: sed etiā in p̄nti t̄pali pena puniēdos: et idcirco cō
vertitur ad deū et ei inheret p̄pter timorē pene ibi sistendo: et

lis nō dicitur penitens nec cōtritus: sed mercēnarius. Nam tā
 lis timor dicitur seruilis: q̄ querit cōmodū p̄prium ⁊ fugit suū
 incōmodum. Hinc Augustinus in libello de vera ⁊ falsa peni
 tentia. c. ix. dicit sic. Sunt quidā quos peccasse penitet p̄pter
 p̄ntia supplicia: sicut displicent latroni p̄ctā q̄n operant penā
 sed si desit vindicta reuertit ad crimina. Ista est penitētia nō
 ex fide p̄cedens nec charitate munita. Ideo sterilis manet ⁊
 sine misericordia: hec nō purgat p̄sciam: nec sanat crimina. In
 hac nulla fit spes, venie: nulla expectatio indulgentie. hec Au
 gustinus. Propterea Gregorius in. viij. li. mora. dicit. Alia est
 cōpunctio siue cōtritio que p̄ amorem nascit: ⁊ alia que nascit
 p̄ timorē: q̄ aliud est supplicia fugere: ⁊ aliud p̄ntia considera
 re. q. d. Quis multi a p̄ctō retrahant: nō tamen p̄pter hoc in
 telligunt habere cōtritionem. Hinc, Oratius. Oderunt pecca
 re boni virtutes amore. Oderūt peccare mali formidine pene
 Expediit ergo ad verā p̄ntiam vt timor ille seruilis transeat in
 timorē filialem. Nam filioꝝ est timere offensam patris. Vñ
 Isidorus in. ij. li. de summo bono. c. viij. dicit sic. Necessē est oī
 cōuerso vt post timorē consurgere ad charitatē dei debeat q̄si
 filius: ne semp sub timore iaceat quasi seruus. Tunc em̄ amo
 rem nostre cōuersionis ostēdimus si denuo vt patrē diligim⁹
 quē prius seruili mente vere vt dñm formidabamus. iō Au
 gustinus ⁊ allegat a magistro sniarum in. iij. li. di. xxi. inquit
 Arbitriū libertatē querit: deus nō necessitatē: charitatē ⁊ non
 timorem. Et iterū oportet nō solum timere iudicē: sed ⁊ dili
 gere. Conuenit itaq; ad veram p̄ntiam vt homo deum sup oīa
 diligat: ⁊ q̄ actualis dei dilectio sit sibi causa ⁊ sola eū moue
 at ad detestandum p̄ctā. hinc Isidorus in. ij. li. de summo bo
 no. c. xxi. dicit sic. Aliud est non peccare amore dilectionis dei:
 aliud timore supplicij. Qui em̄ amore charitatis dei non pec
 cat: hōrescit oē malum amplectēdo iusticie bonū: nec eū dele
 ctat p̄ctū etiam si sceleris impunitas p̄mittat. Qui s̄o sola
 pena supplicij in se vitia reprimat quis nō expleat opus pec
 cati: viuic tñ in eouoluntas peccādi. Doletq; sibi illicitum qd
 lex phibere dignoscit. hec Isidorus. ⁊ Amplius. Si quis ab
 stineret a peccatis eo q̄ sunt opposita virtuti morali. Aut q̄
 sunt contra honorē: gloriā: ⁊ famam seculi. Aut q̄ reddunt
 hōiem indignum ac vituperabilē: talis etia; mercēnarius est:
 nō penitens nec contritus: ceterum. Sunt nonnulli qui de in
 dustria fugiunt peccata supbie ambitionis ⁊ arrogantie eo q̄
 supbi et arrogantes sunt clamosi: mordaces: intollerabiles: fa
 tidiosi: inflexibiles: insupportabiles qui naturaliter a cōmuni

Augustinus

Gregorius.

Oratius.

Augustinus
⁊ magi snia
rum.

Idem.

Quidā ab
 stinēt a p̄ctis
 vanis respec
 tibus.
 Quidā rōne
 virtutis.
 Alij propter
 gloriā.
 Alij aliorū
 do.

Quidā a luxuria cauent
q̄ incidūt in
egritudines
Crisostom?

No. singula
diligenter.

Sunt alij q̄
timēt exulari
a gloria.

Nota oia.

Vera contritio
dat, verū
gaudium.

De iudicio.

ni conuersione hoim spernunt. ¶ Sunt alij qui peccata corporalialia luxuriā & gulas fugiunt. q̄ caste ac sobrie viuētes diutius conseruant in vita: aut teste Crisostomo. Illi qui in delictijs ac luxurijs vitā ducunt resoluta quidē & oī cera molliora habent corpora: quibus ad cumulū malorū accidit podagra: tres mor mēborum: immatura senectus & eis vita semp in medicis ac medicamentis. Sensus hō illorū sunt tardi: hebetes: graues: obtusi: & quodāmodo iam sepulti: nec vnq̄ aliqd̄ iocūditatis habent. Aut ideo filēs a pctis carnalibus abstinēt: q̄ p̄ gulam & luxuriā magis cōmunicant cum brutis animalib⁹ sicut de multis p̄bis legimus qui humanas delicias spernentes: sobrie: caste: ac virtuose vixerūt: vt ceteris honorabiliores vel vt magis ac magis ad phisicas disciplinas aptiores redderentur. Etiā ex vitijs carnalibus oritur cecitas mentis que tollit fere oim spūalium cognitionem. ¶ Quidam hō custodiunt seipos a vitijs & pctis & a secularib⁹ desiderijs timentes exulari a gaudijs eterne vite. Idcirco oēs qui p̄pter similes respectus retrahunt a peccatis vt diximus non sunt dicendi contriti: nec vere humiliati aut penitentes: s̄ sunt mercennarij querētes cōmodum pprium. Non em̄ querunt deum nec illius honorem: aut reuerentiā siue obedientiā: sed fugiunt suū incōmodum: nec talis detestatio a pctis potest dici actus virtutis cum nō habeat circumstātiā boni finis: & p̄ cōsequens nō informatur gratia. Nec est cōtritio nec tollit aliquod peccatum: sed ipsa est actuale pctm̄: eo q̄ fit qualificata malo fine actualiter offendens deū: ideo nō premium: sed penam meretur. Sed vera: sancta: indubitata: salubris atq̄ catholica cōclusio est hec: quam om̄is homo qui saluari cupit scire debet. Quoniā expedit deum oim creatorem sup oia diligere: non q̄dem verbo neq̄ lingua: sed opere & veritate: ideo oportet peccata deserere: nō p̄pter vanos respectus vt diximus: sed quia peccata sunt offensa dei: vel sunt contra deum sup oia sibi diligendum. Talis nāq̄ penitudo est vera & sancta que aīas ad veram corectionez puocat & germinare facit fructus dignos penitentie. Supernas quoq̄ beatorū mansiones attingit atq̄ supernorum angelorum: cohortes cherubin atq̄ seraphin ad leticiam puocat. Unde scriptum est. Gaudium est coram angelis dei super vno peccatore penitētiā agente. ¶ Quod quidem gaudium alma mater ecclesia toto cordis desiderio caros suos assequi cupiens. Hoc tpe p̄ Alexandrum sextū pontificem maximum annū sacri iudicij qui dicitur annus plenarū

rie remissionis ac redemptionis p orbem vniuersum publica-
 ri iussit: quatenus fideles xpi: immo tota christiana religio ad
 satisfaciendum: maximis debitis penarum ppter innumerabi-
 lia & graua: peccata quibus fragiles pctōes tenentur obno-
 xij ex thesauro in exhaustibili meritoꝝ sacratissime passionis
 xpi & sanctorum eius redderentur idonei. Et qꝫ tempore iubi-
 lei ad scribendum de cōtritione que est salubris refectio sitiē-
 tis ac languentis anime puocatus sum: ideo scire debes qꝫ iu-
 bileus dicitur a iubilo iubilas: qꝫ vere penitentibus verus cō-
 fert cordis iubilus. Vel qꝫ est annus totius gaudij & leticie in
 quo indulgentia plena cōceditur: qua animabus leticia in-
 enarrabilis aquirif. ¶ Figuratur aut iubileus in li. Leuitici
 xxv. c. quando dñs in monte synai dixit ad Aduosen: vt post
 septē hebdomadas annorum: id est septies septem que simul
 faciunt quadragintanouem sequēs annus qui erat quinquagesimus
 diceret iubileus. In quo plura fiebant ad gaudij & leticia.
 Nam remittebat terra a cultura: qꝫ non poterant filij
 israhel terrā colere: serere: metere: & hñdi. Et pariter remittebat
 seruitus hominuz: qꝫ illo anno serui efficiebant liberi. Debita
 quoqꝫ & possessiones vendite vlt pignorate reuertebant ad po-
 res possessores: & plura alia signa leticie fiebant: vt dicit i-
 dem. Que oia erant figuratia legis gratie. Et ppterea Paulus
 i. ad Corinth. x. ait. Omnia in figura cōtingebant illis. Illa
 ergo signa leticie anni iubilei impleta sunt ad purum. Quan-
 do quinquagesima die post xpi resurrectionē descendit spūs
 sanctus in specie ignis sup aplos. Unde in sacro die pentheco-
 stes que est quinquagesima a resurrectione dñi vtroqꝫ die inclu-
 so: canit ecclesia sic dicens. Patrata sunt hec mystice pasche p
 acto tempore sacro diez. numero quo lege fit remissio. Tunc
 enī apli repleti gratia spūs sancti acceperunt a summo ponti-
 fice xpo indulgentiam sacri iubilei: qꝫ eis plenaria remissio &
 quo ad culpam: & quo ad penam facta fuit: ignua quoqꝫ eter-
 ne glorie que plusqꝫ quinqꝫ milia annis fuerat clausa p xpm
 aperta est. Et pariter homo qui tanto tpe seruus & exul fue-
 rat ad possessionē antiquam regni glorie: que p Adam vendi-
 ta: deperdita: ac pignozata fuerat reuersus est. ¶ Idcirco ad re-
 ludouice princeps religiosissime qui semp a teneris annis sa-
 cras litteras veneratus es: & in quibus claritudo tua nō solus
 permaxime delectatur: sed & valde erudita atqꝫ exercitata est
 conuerto. Quam toto cordis desiderio deprecor vt sicut me
 me ad scribendum de sacramento vere cōtritionis induxit im-
 mo compulit. Ita caro corde obsecro vt hec scripta nostra que

Unde dicit
iubileus.

Figura iu-
bilei.

In anno iu-
bilei fiebant
plura ad gau-
dium & leti-
ciam.

Paulus.
Nota totus.

Apli receper-
unt iubileū
& quando.

Conclusio
operis.

decore nominis tui prefulgent tanta suscipiantur beniuolentia
quāra vigilantia ac sollicitudine elaborata sunt. In quibus si
bona: si recta: si vera: si utilia: si iusta: si sancta diuinitus accipi
ens dixi. Adinus tamen propter humilitatis mee tenuissimum
sensum bene dixisse profiteor.

¶ Expleto itaque hoc opere ad me esse redeundum cognosco.
Quia profecto fragilis mens nostra etiam cum recte loqui cona
tur: extra semetipsam spargitur et plerumque per auram humani
fauoris volitat. Sicut enim pro necessitate cibum sumitur: sed in
ipso esu dum furtim gula surrepit: edendi delectatio permisce
tur. Sic pariter contingit ut recta intentio que aliquando soli
deo placere appetit nebulis secularibus obambretur. igitur. Quod
ut quisquis hec legerit apud districtum iudicem solatiū mihi sue
orationis impendat. Et omne quod in me sordidum deprehēdes
rit fletibus diluat. Hoc solum mihi leticie ac consolationis sup
est quod tantus princeps qui est origine nobilissimus: fidei inre
gritate clarissimus: omni virtute ornatissimus: necnon peribicis
disciplinis atque sacris litteris copiosissime eruditus. Hoc tpe
sacri iubilaei ad iubilandum domino me puocauerit. Nam ut ve
rum fatear. Nemo vere potest iubilare in domino: nisi ille qui corde
contritus et humiliatus fuerit. Et ideo contritio est medicina
celestis in qua consistit vera religio: vera confessio: vera penitē
tia que sola peccata et vulnera quibus est subiecta imbecillitas
carnis salubriter curat. Venite ergo ad me ait veritas omnes qui
laboratis et onerati estis et ego reficiam vos. O felix et suavis
refectio que verum prestat cordis iubilum. Nam solus contritus
dicere potest cum dauid. Dediti leticie in corde meo. Si igitur
hoc cibatu atque potu vere contritionis fuerimus refecti profes
cto in domum domini letantes ibimus. Ibumus inquam iubilantes
ad redemptorem nostrum dominum iesum. Ibumus ad patres nos
stros. Ibumus ad illos nostre fidei preceptores. Ibumus gau
sudentes ad supernas angelorum cohortes cherubin atque seras
phin. Ibumus ad sydereas mansiones celestis hierusalem. Ibumus
iubilantes ad intuendum angelicas sanctorum facies. Ibumus
ad illum sanctum cetum iustorumque conuentum. Ibumus ad sanctos
patres abraham: isaac et iacob: ad eos qui recubunt in regno
dei. Ibumus iubilando ad locum eterne iocunditatis: ubi nulle
nubes: nulla tonitrua: nulle chouscations: nulla ventorum p
cella: neque tenebre: neque vesper: neque estas: neque hyemes vices
variabunt temporum: ubi non est paupertatis metus: non egritudi
nis imbecillitas. Nemo ibi leditur: nemo irascitur: nemo inu
det: cupiditas nulla exardescit nullum tibi desiderium. Non

Humana mens
facile muta
tur.

In anno iu
bilei hoc op
custoditur.

Nota.

Solus contri
tus letatur.
Contritio so
la itroduct
nos ad regnu
glorie.

Frigus: non grando: non pluuie: non solis istius erit visus aut
lune. Neq; stellarum: globi: sed sola dei fulgebit claritas. Do-
minus enim erit lux omnium: et illud verum lumen quod il-
luminat omnem hominem fulgebit omnibus: vbi post labo-
res verummas seculi huius felix et suavis est resectio animas
rum.

¶ Finis.

¶ Deus lector lege obsecro.

¶ Editionem in nouum annum premenda esse Jo. Zudo. Uis-
ualdus viuacissimi vir ingenij non ignorabat. Quamobrem an-
teq; ex officina sua hunc efferret partum: visarum more laben-
do in veram effigiem: ita formare destinarat vt vel inuido les-
ctori: non potuisset non placere: sed dum neapolitanum vices-
gem: quo cum illi ob sacre pagine studium magna est necessitu-
do: sequitur extremam operi manum imponere non licuit: vt cum-
q; tamen formatum: viceret princeps noster et publicandum: et
ab his qui libros formis excudunt: impensis propriis imprimen-
dum curauit. Si qua itaq; candida lector paru castigata: aut
minus caute scripta dependes: precipiti editioni que suo tem-
pore emissa non est: et repentino illius discessui: dabis veniam:
et q; omnes non sumus studiosi: neq; omnibus ocium est vt li-
bros venales expositos statim percurrant: ecce frater hierony-
mus bellanus sacre theologie professor egregie ordinis eius-
dem concionator tabulam alphabeticam: indicem omnium res-
rum que in singulo quoque libro continentur: in huius operis
calce: tibi lector collocavit. Quod non parum utilitatis voluptas-
tisq; tibi afferet. Habebis itaq; illi gratias: tibi enim gratifi-
cari studuit. Vale et salue si inferius hoc qualecunque epigram-
ma nostrum prius leges.

3 iij

Folio

Pectora nonnunq̄ morbo si nostra premuntur.
Si caput immodico sepe dolore labat.
Succurrunt subito eoi precepta magistri.
Distina qui medicus robora reddat adest.
Adtritur eoas cupidus mercator ad vndas.
Afferat vt nostris pharmacha opemq̄ malis
Si nostre egrotant celestia semina mentes.
Non est qui medici querere certet opem.
Succurrit tanto vivaldi cura periclo:
Adentis enim morbos pellere posse docet.
Dic liber hypocratis tanto preciosior arte est.
Corpore mens quanto dignior ⁊ melior,

Clarissimum opus de veritate contritionis Lugdunum im-
pressum per magistrum Johannem de vingle: expensis magis-
tri Stephani gueynard. Anno dñi millesimo quinquagesi-
mo quinto. Die vero quinta mensis septembus.

Ad reuerendum in xpo patrem fratrem Johannem ludouicum vinaldus
sacrarum literarū interpretem ordinis p̄dicatorum. frater Hieronymus de
ceruis de bellano eiusdem ordinis ⁊ facultatis humilis professor.

Quamuis mihi negatum foret ocium

reuerende pater: meritoq; colende. Attamē inter
graues multarū rerum occupationes me velut al
ter Booz infertilissimū agrum tuū nō tanq; rurb
Abobitidis ad colligendū aristas: sed velut vnū
et operarijs mercede ac p̄cio induxisti. Qui opere
cōsumpto nō granum: s; ipsam pactam requirunt
mercedē. Quam quidē fator ille benignus non so
lum apl̄s verum ⁊ cunctis cristicolis pm̄isit dis
cens. Vos amici mei estis si feceritis que precipio

vobis. Hec est illa igitur diuina merces: que amicitia nuncupat que cunctis
diuitijs p̄ponitur que oēs su perat honores: oēs deniq; delicias ac bona tem
poralia antecedit atq; transcendit: ⁊ vt ipsius auctoris sententiam cōmem o
rem ipsius scientie ac fame p̄ponit ⁊ antefertur. Sat igitur mihi erit premi
um tua dulcis amicitia benigna memoria: beniuolentiāq; suauiis merces erit
sempiterna. q; in xpo fideliter indissolubilerq; conglutinata est suas oēs si
bi vendicans actiones. Verūtamen hoc a me sepius efflagitasti p̄pter multo
rum laborum tuorū occupationes: quibus ob repentinū tuum recessum impe
ditus eras vt monumenta opusculi tui de veritate cōtritionis: que breui vos
lumine parcaq; castigatione edita p̄pter temporis angustiam: quacūq; pos
sem ratione: industria: aut ingenio explicarem: emendarem: corrigere: in me
diumq; p̄ferre q̄ citius curarem. Ipsos quoq; impressores pro viribus sollici
tarem ad cōmunem omniumq; vtilitatem. Quāquidem requisitionem iustā
honestamq; negare ipsemet nō potui: nec fas esse duxi licet meas exuberet vi
res: quoniam suscipere tanti auctoris emendationes ⁊ cogitatione ⁊ ingenio
mihi difficile foret: dicente Hieronymo. Grandes materias ingenia parua nō
sufferunt. Quippe vbi ferme omnium rerum ad salutem spectantium aiarum
rationes exemplaq; ex multis: ⁊ pene innumerabilibus auctoritatibus docto
rum tam grecorum q̄ latinorum essent nō minus diligenter inquirenda q̄ fi
deliter referenda: nō meum esset ceusebam. Verum enim vero q̄rum vtilitas
asserat veritas ipsa cōtritionis ex eo cognosci potest: q̄ nullum ferme ho
minum genus inuenitur: cui non ex aliqua parte cōsuluisse videatur cum au
cto: ipse per omnia fere scriptorum catholicorum tanq; in redolentia ac flori
da prata discurrens multiplici decore vestita pulcherrimarum vtilitatū: velu
ti florum speciosissimā sibi coronam confecerit dignissima queq; legendo. Nā
virtutum vitiorumq; nullum genus aut viam reliquit intactū vnde habeāt
mortales imitari quod cupiat: ⁊ fugere quod oporteat. Vnc habetur quo ius
te homines eternam gloriam possideant: qua vt pena peccata omnia puniant

8

habent & ipsi sacri flamines tam consulendo q̄ declamando: quid ipsos mor-
tales doceant instruant pariter & moneant. Demum omnis sexus: omnis etas
omnis hominum conditio ociosa hic inuenire potest: quo se studio oblecet at
q̄ negotio. Idcirco vt Lactantij vtar verbis. Vniuersos sine vllō discrimine
vel sexu vlt̄ etatis ad hoc celeste pabulum conuocamus. Nullus enim suauior
anime cibus est q̄ cognitio veritatis.

¶ Diuiditur aut̄ totum opus in duas partes principales. Videlicet in p̄hes-
mum & tractatum. Prohemium incipit sic Quoniam fundamentū & deuotif-
sima ipsius auctoris oratione inclusa. Et terminatur vbi dicitur. In p̄mis. fo-
lio. viij. ¶ Tractatus vero quinq̄ requisita ad veram contritionem amplecti-
tur. Sed nota q̄ primum requisitum tria dubia longa ac diffusa comprehendit
In quibus multa ac varia explanantur que sunt penitus necessaria ad reme-
morandum siue ad discutendum propria peccata. Cum em̄ recordatio siue ex-
aminatio: siue discussio de peccatis sit origo principium & fundamentū contri-
tionis: aliter fieri nō potuit: quin auctor aliquātis per transgredereur limites
scribendi. Ideo prudens lector non admirabitur si primum requisitum exces-
dit forsitan modum: quia in ch̄stianis non tantum oratus: sed magis pros-
fectus requiritur.

¶ Prima questio incipit ibi. Circa primum dubium. folio. viij. In qua auctor
probat multis pulcherrimis auctoritatibus ac mirificis exemplis q̄ ad plac-
candum iras omnipotentis dei nullum efficacius remedium haberi potest q̄
peccata sua recognoscere ac memorari.

¶ Secūda questio incipit ibi. Sc̄do loco mota fuit questio. folio. xxi. In qua
auctor multa aperit valde vtilia nō solum clericis & religiosis: sed cunctis q̄
volunt p̄e viuere & qui optant p̄ficere in vtroq̄ homine. Ibi enim habes m̄-
randa de dignitate cordis humani: & quare deus vult diligi ab homine ex to-
to corde. Iterum habes de tribus gradibus peccatorum. Et iterum de decem
preceptis diuine legis. De septem peccatis mortalibus. De quinq̄ sensib⁹ cor-
poris. De tribus virtutibus theologis. De quattuor virtutibus moralibus
De septem operibus misericordie corporalibus. De septem elemosynis spiritua-
libus. De septem preceptis ecclesie. De septem sacramentis. De circumst̄is
peccatorum que sunt valdē vtilis: immo necessarie confessoribus predicatori-
bus & iudicibus.

¶ Tertia questio incipit ibi. Superest vt resoluamus. folio. cxliij. In qua au-
ctor determinat sub breuib⁹. Quid sit vera contritio: & que & qualis & q̄ta
esse debeat. ¶ Sc̄dm̄ vero requisitum ad contritionem incipit ibi. Dicim⁹ se-
cundo. folio. cxliij. Ibi enim auctor plura aperit de dolore contritionis q̄ sunt
vnicuiq̄ necessaria ad intelligendum. Et qualiter multi decipiuntur qui cre-
dunt habere contritionem & nō habent. Et q̄ impossibile est verum dolorem
a vera contritione separare: vide plura notabilia & lege singula diligenter.
¶ Tertium requisitum incipit ibi. Tertio ad veram contritionem. fo. cxlii.
Illic traduntur documenta quid agere debeat peccator tam circa mortalia

bbilitas per ignorantiam comissa: et quod virtus perseverantie requiritur ad ve-
ram contritionem. ¶ Quartum requisitum habetur ibi. Quarto ad veram con-
tritionem. folio. clxxij. In quo agitur de vero proposito abstinendi: confiten-
di: ac legitime satisfaciendi. Et quod ille qui habet propositum non peccandi dicitur
beatus et quomodo. ¶ Quintum requisitum habetur ibi. Quinto ad veram
contritionem requiritur. folio. clxxv. ubi agitur de motu liberi arbitrij tendē-
tis in deum. Et quid sit amare deum super omnia. Et tandem post quedam
aurea documenta penitentibus necessaria totum opus terminatur in gaudi-
um et leticiam celestis hierusalem.

¶ Ad maiorem autem evidentiam eorum que pertractantur in isto ope-
re scire debes quod omnia in sequenti tabula per ordinem alphabeti designan-
tur. Et ideo si optas cito bene inuenire materiam tibi gratam. Require in
tabula numerum foliorum. Currite ergo lectores. et in libro isto quasi in specu-
lo limpidissimo oculos cordis figite. Utimini questis labore alieno gaudere
inuentis sine labore proprio. Colligite spicas in agro fertilissimo. Alligare rosa-
rum manipulos in florido prato viualdi: ut vivere valeatis cum rege regum
christo in eterna gloria. Amen.

¶ ij

Aron ex precepto

dei posuit septē lucernas
ardentes sup candelabrū
tabernaculi. Folio. clj. in

fine secunde colūne.

Aron spūaliter significat xpm qui in
tabernaculo ecclesie posuit septē lucer-
nas: id est septē sacramenta. folio. clj
in fine secunde colūne.

Abel: ioseph: dauid: xpus: ⁊ multi alij
per inuidiam traditi sunt. Nota to-
rum. folio. cxv. an mediū pme colūne.

Abyssum aie sue nō miratur hō: s; po-
tius admiratur altitudinē syderum ⁊
maris profunditatē. fol. cxxvij. post
medium secunde colūne.

Abfalon occidit fratrem suū amon: pfe-
quitur patrē: ⁊ fedat concubinas eius
folio. xiiij. secūde colū. post medium.

Abstinētia cibi ⁊ potus est bonum ⁊
oprimū remediū contra luxuriā. folio
ci. ante medium secūde col.

Abstinētia ⁊ castitas disponūt homi-
nem ad intellectualem operationē le-
ge totū. fo. cxxv. quasi in fi. pme col.

Abstinēt aliq a pctis multis respecti-
bus vide pulchra. fo. clxxvij.

Accidia dicitur ab accis grece: vel ab a qd
est sine: ⁊ cis cura latine: quasi sine cu-
ra. fo. cxxvij. in pma col. post medius.

Accidie diffinitiones ⁊ descriptiones
multe ⁊ varie dantur. lege totū. folio
cxxvij. post mediū secūde colūne.

Accidia dicitur ab accida: qd dicitur accidus ac-
cida accidus: qd idem est qd acetosus
seu frigidus. fo. cxxvij. ante medium
secunde colūne.

Accidia est quedā frigiditas spūalis
ex qua aia cū difficultate mouetur ad
bñ operandū. fol. cxxvij. cir. me. se. col.

Accidia pprie opponit fortitudini et

aliqñ dicitur tristitia: qz opponitur leticie
spūali. folio. cxxvij. ante mediū se. col.
Accidie sex sūt filie: videlicet malicia
rancor: pusillanimitas: desperatio: tor-
por: et euagatio mentis. folio. cxxvij.
in pncipio prime colūne.

Accidia detestantur oēs creature tam
spūales q̄ corporales: tam insensibi-
les q̄ sensibiles. folio. cxxix. in medio
prime colūne.

Actualis deuotio ⁊ singularis reuerē-
tia requiritur ad corpus xpi legitime
suscipiendū. fol. cly. in pnci. scde col.

Adulator intendēs aliquē decipere in
bonis tpalibus vel spūalibus mortali-
ter peccat. fo. cxxvij. post mediuū.

Adulatio est simulata dilectio emolli-
ens mentē a rigore veritatis vide des-
criptiones alias. Nota ibi pulchra. fo
lio. cxxvij. circa finem.

Adulatores sunt veri inimici: qz aias
corrūpunt mortaliū mentibus blandū
vulnus infigunt. folio. cxxvij. circa fi-
nem prime colūne.

Adulatio grauissimū pctm̄ qd hoc tē-
pore vbiq̄ regnat: vide diligenter. fo.
cxxvij. circa mediū secūde colūne: ⁊ fo-
lio. xi. circa finē secūde col.

Ade pctm̄ fuit grauissimū: qz adā hab-
uit omnē cognitionē naturaliter hōi
possibile ⁊ fuit creatus in habitib⁹ na-
turalibus integris et perfectis. folio
clv. circa medium secūde colūne.

Adam fuit institutus in statu pfecto
q̄tum ad corpus vt statim posset ger-
nerare. fo. clv. in medio secū. colūne.

Adā fuit q̄tū ad aiam ita pfecte insti-
tutus vt imediate posset alios guber-
nare ⁊ docere. fo. clv. q̄n i medio se. co.

Adā habuit oēm scientiā: ⁊ ita insti-
tutus a deo p spēs infusas et oim cog-
nitionē hēret. fo. clv. post me. se. col.

Alphabetica

Adde scientia non fuit alterius ratio
nis a scientia nra: sicut nec oculi ceci
nati fuerunt alteri? ronis ab oculis no
stris. fo. clv. post medium. ij. col.

Adam grauius peccauit q̄ eua p̄pter
excellentiā scientie ⁊ dignitatis quas
habuit. nota diligenter totum. folio
clv. circa finem. ij. columne.

Adam peccauit ex industria: q̄ nō se
ductus: sed sciens ⁊ prudens peccauit
Eua vero seducta fuit. fo. clv. circa fi
nem. ij. columne.

Adam blanditijs femineis victus ⁊ a
paradiso terrestri eiectus est. fo. xciiij.
post medium prime colūne.

Adoratio triplex est: latrice: dulie: ⁊ yp
dulie: lege totum: q̄ ibi videbis pul
chra. fo. xliij. ante mediū p̄me colūne.

Adoratio est signū siue actus maxime
reuerētie interioris hominis. fo. xliij.
post medium prime colūne.

Adoratio est actus charitatis ⁊ fidei
⁊ spei: ac etiam actus iusticie. fo. lxiiij.
post medium prime colūne.

Adoratio dicit̄ pietas quo ad effectū
religio vero quo ad determinationē ⁊
eusebia q̄ ad cultū. fo. xliij. in fi. i. col.

Adoratione latrice an angelus possit
adorari pulchra questio cū exemplis.
fo. xliij. in fine. ij. colūne.

Adorauit abrahā angelos tres qui
apparuerunt ei. p̄cidens in terram. fo
lio. xliij. post mediū p̄me col. ⁊ etiam
in p̄ncipio prime. de eo legis q̄ adora
uit angelos.

Adoratione latrice q̄o ipsi angeli ado
rari possint: vide ibi exēplum ⁊ ppul
chra declarationē. fo. xliij. p̄ me. i. co.

Adorāt deos alienos q̄cunq̄ supstitio
nes incārationes ⁊ obseruationes va
nas obseruāt. fo. xlyi. circa me. ij. col.

Adulter dicit̄ quasi alienū p̄terum te

rens: vel quasi ad v̄torem alterius ac
cedens. fo. lxij. post mediū. ij. col.

Adulter ⁊ adultera debēt puniri pe
na mortis p̄moēs leges excepta euan
gelica. fo. lxij. circa finem. ij. colūne.

Affectio terrena cū torpore inordina
to est contra septimum sacm: q̄ quod
est ordinata eucharistia. fol. clij. ante
medium secūde columne.

Agere gratias debemus deo factori ⁊
gubernatori nostro: ⁊ q̄ ipse est retris
butio nostra. Nota totum. fol. cli. in
me. ij. columne.

Allegoria dicitur ab aleon grece q̄s
est alienū latine: ⁊ gōre sententia qua
si aliena sententia. fo. li.

Alexāder magn⁹ in exercitio belli fuit
modestus ⁊ prudens: in ocio vero libi
dinofus ⁊ crudelis. fo. cix.

Alexāder p̄pter ocium ad quot ⁊ q̄ra
scelera ⁊ vitia deuenit ⁊ quot nephā
da cōmiserit. lege totum. fo. cix.

Alexāder crudelis effectus nouerit ⁊
frēs p̄prios ac multos p̄ncipes suos i
terfecit: vt sua narrat hystoria. fo. cix.

Alexāder fuit discipulus aristorelia ⁊
regem ac dominum mundi se appella
ri iussit. folio. cxliij

Alexander tantā fiducia suis militis
bus dabat vt illo p̄nte arma hostium
inermes nō timerent: nec vllā gentem

adyt quā nō calcauerit: nullā obsedit
vrbē quā nō expugnauerit. fo. cxiiij

Amor cogit amantē dicere mltā ⁊ mi
ra de re amata. vide bene totū. fo. xxi.

Amantū est ignorare iudiciū: modus
nescire: ratione carere: nec aliud cogi
tare q̄ quod diligunt. fo. xxi.

Amor noster debet esse rectus ⁊ tota
liter deo deditus: ⁊ nulli creature des
bet subici. folio xxxiiij.

Amor n̄ nlli creatur̄ dz subijci. xxxiiij

Tabula

- Amor dei nuncq̄ est ociosus: opaf enis magna si verus amor est. fo. xxxv.
- Amor inordinatus diuitiar: ab omnibus sapientibus vituperat: q̄ impedit virtutes. fo. lxxv.
- Amicitiam querere an ille teneat cui facta est iniuria. vide pulchram ⁊ curiosam questionem. fo. cxxvij.
- Amicitia melior est fama: honore: scientia: roibus bonis exterioribus: lege totum: q̄ pulchra sunt. fo. lxxix.
- Anagogia d̄r ab ana q̄d est sursum et goze ductio q̄si sursum ductio. fo. liij.
- Anima neglecta corpus nō seruat: quia salus corporis ab ipsa anima dependet. folio iij.
- Anima amaricatur fortiter cogitando peccata que cōmisit contra creatorem suum. fo. ix.
- Ania multis irretita peccatis vnguens tum sibi facit pungitium q̄d dicitur amara recordatio pctōrum. fo. ix.
- Anima rationalis propter recognitionem sui: non solum immortalitatem renouare potest: sed ⁊ vitam eternam acquirere. fo. xxiij.
- Anime potētie ⁊ ceteri sensus possunt oēs renouari ad instar: ⁊ similitudinē aquile. folio. xxiij.
- Anima pctōis spūaliter renouari debet ad instar serpentis: lege totum: q̄ pulchra est. fo. xxx.
- Anima peccatoris per artum foramen intrat sicut serpens quando per sacramentum confessionis accedit ad satisfaciendum. fo. xxx.
- Anima rōnalis quare nō possit in istis bonis t̄paliibus q̄scere. vide pulchram questionem. fo. lxxvij.
- Anima rōnalis est infinita capacitate incorporea entitate: sempiterna in duratione. folio. lxxvij.
- Anima rōnalis s̄m potentiam suam assimilaf si gure triangulari: vide diligenter pulchra. fo. lxxvij.
- Anima dānari requiret in die iudicij de manu illius qui fuit causa dānariis illius. fo. cvij.
- Anima nostra fertur in cognitionem trinitatis per tres virtutes theologicas s̄m appropriata s tribus personis. folio. cxxvij. in fine.
- Animā nostram fides dirigit summe ad credendus ⁊ assentiendū vbi ratio deficit. fo. cxxvij.
- Anima nostra per spem dirigitur in summe arduum imitando: ⁊ etiam expectando. fo. cxxvij.
- Anima liberatur a peccato ⁊ a morte per elemosynam ⁊ non patitur illam ire in tenebras. fo. cxi.
- Animus noster quotidie vocandus est ad rationem reddendam pro salute cōsequenda. folio. ix.
- Ania peccatrix cognitis p̄p̄is sceleribus ad fontē aque viue. id est ad dñs iesum currere debet. fo. xxvij.
- Androcides philosphus alexandro magno inhibuit vinum dicens. Memento mei o alexander sanguines terre bibere. folio. ciiij.
- Angelus phibuit Johem euangelistam ne eū adoraret adoratione latrice multis rōnibus. fo. ciiij.
- Angeli boni conditiones tres sunt. primo vt terreat in principio apparitionis: in medio confortet: et ad bona hortetur. Et tandem in fine confortetur. folio. xlv.
- Angelus malus stupefacit in principio et pretendit bona in medio inquit ad mala: ⁊ tandem desolatum relinquit. fo. xlv.
- Angelus non potest loqui nisi in corpore

Alphabetica

potest assumptio: nec verba potest aliter
formare folio lxxvii.

Angelus an debeat adorari adoratio-
ne latrice vel alia adoratione. vide pul-
chram questionem ibidem per totum
folio xliij.

Angeli tres apparuerunt abrahe quos
cum vidisset proci dens in terram adora-
uit folio xliiij.

Angeli quomodo adorari et qua adoratione
debeant vide ibi per pulchram decla-
rationem fo. xliij. et xliiij.

Angeli: archangeli: principatus: pote-
states: virtutes: dominationes: throni: che-
rubin: et seraphin: substantie intellectua-
les dicuntur et noue ordines angelorum
appellatur folio cxxix.

Angelus nomen officij est: non nature.
Iohannes filii dei et astra matutina et creature
intellectuales dicuntur fo. cxxix.

Auditus est sensus corporalis et sic
dictus quod voces hauriat. fo. cxxxiij.

Auris dicitur quasi a uide rapiens sonum: et
quare est uia tortuosa et curua ut aer
ingrediatur folio cxxxiij.

Aures sunt instita multorum peccatorum: quod
ad iracundiam vel ad iactantiam vel ad uan-
itates incitant homines fo. cxxxiij.

Auditio missa in diebus dominicis et festiuis
est tertium preceptum ecclesie sub pena peccati
mortalis. Nota put ibi dicitur fo. cxxliij.

Annus discretionis quis sit et qua in-
etate esse dicatur multiplex a doctoribus
opinio assignatur folio cxxliij.

Annus discretionis dicitur secundum aliquos quoniam
quis est dolus capax: uidelicet quoniam habet
usus rationis et scit discernere inter bonum
et malum fo. cxxliij.

Annus discretionis quo ad confessio-
nem secundum aliquos est annus octauus
quo ad matrimonium quartus decimus
mensis folio. cxxliij.

Annus discretionis precise assignari non
potest: quoniam in quibusdam acceleratur. In
quibusdam retardatur fo. cxxliij.

Aquila dicitur auis regalis siue rex
auium: sicut leo rex ferarum: et bos in-
mentorum folio cxxiiij.

Aquilarum sex genera esse dicuntur. In-
ter que herodius principalis esse dicitur
quasi heros auium fo. cxxiiij.

Aquila tria damna est senio patitur: ale-
grauantur: oculi caligantur: rostrum re-
uoluitur folio cxxiiij.

Aquila ter renouatur et non amplius et
modum renouationis eius a naturalibus
varie describit. lege totum fo. cxxiiij.

Aquila mortaliter significat peccatorem
qui descendit in fontem quando sacramen-
ta passionis christi recognoscit. vide dile-
genter totum folio cxxiiij.

Aquila decem proprietates habet quas quili-
bet peccator bene contritus habere debet
si saluari cupit fo. cxxiiij.

Aquila habet altitudinem uolatus pro-
pter cibum contemplationem animi emu-
lationem folio cxxv.

Aquila habet oculorum nimiam acuitatem
unde ab acumine oculorum aquila nuncu-
pata est folio cxxv.

Aquila tres acuitates habet: uidelicet ui-
dendo: euendo: uenando: quod peccatori conueni-
re dicuntur. lege totum fo. cxxv.

Aquile oculos spiritualiter contritus habere
debet in contemplatione rerum diuinarum
Nota que ibi dicitur fo. cxxv.

Aquila est velocissima ad predam: sic
peccator contritus uelox et promptus esse
debet ad bene operandum fo. cxxv.

Aquila diuidit predam ceteris animalibus:
sic uerus christianus concitare debet proxi-
mo omnia bona sua fo. cxxv.

Aquila in altum ponit nidum suum ne filij
rapiantur: sic contritus desideria sua
A iij

Tabula

- In celestibus ponere debet. fo. xxv. nis et cuiuscumque alteri? boni. fo. lxxiiij
 Aquila ex industria renouat: sic spiritus
 studium in corde propositum in futuro habere
 re debet ut se renouet. fo. xxv. Auaricie pulchra questio: an eius definitio
 seu descriptio sit bene data. lxxiiij.
 Aquila habet pulchritudinem mem-
 brorum: sic peccator seipsum renouans
 pulchritudinem conscientie et bonorum mor-
 rum habere debet. fo. xxv. Auaricie questioni optima responsio: quomodo
 differat a vicio superbie. fo. lxxiiij.
 Aquila inimica serpenti et illum inter-
 mit sic contritus contra dyabolum vigilas
 esse debet ne decipiat. fo. xxvi. Auaricia dicitur ydolorum seruitus:
 quia auarus exhibet auaricie fidei spem
 et charitatem. folio lxxv.
 Aquila habet mirabiles curam filiorum sic
 contritus sollicitudinem habere debet: circa
 salutem proximorum. fo. xxvi. Auaricia comparatur ydolatrie. Sacco
 perforato: inferno: mari et igni Nota
 timere non debet tribulationes et quecumque ter-
 ramenta. folio xxvi. Auaricia sola iuuenescit cum cetera vi-
 cia senescant in homine. fo. lxxv.
 Aristoteles per inuidiam platonis li-
 bros comburi fecit et multa falsa eidem
 imposuit. folio cxxij. Auaricie infaciabiles per pulchre
 boetius describit. fo. lxxv.
 Aristoteles fuit magister et rector alex-
 andri magni et multa opera ad eum
 direxit et scripsit vide totum. fo. cxxij. Auaricia senilis est mostro similis vt
 pulchre declaratur per Senecam: lege
 Aspens serpens est qui ex astucia ne incan-
 tatorum audiat aurem vnam in terra: alte-
 ram vero cauda obturat. fo. cxxix. Auaricia totaliter est fugienda: quia est
 contra deum: contra proximum: et contra se-
 ipsum. lege totum. folio lxxv.
 Asturia serpentis ostendit: quia totum cor-
 pus exponit vt caput defendat in quo
 principaliter vita eius consistit. fo. cxxix. Auaricia mentem suffocat: aiam macu-
 lat: et totum hominem distrahit. fo. lxxv.
 Assentire deo facit fides. Spes confi-
 dere et charitas deum amare cxxvi. Auaricia philosophi et sapientes fugerunt ne
 eorum mentes a veritate: a philosophia: et a vir-
 tute distraherentur. fo. lxxix.
 Auaricia nulli parcat nec deum timet
 nec modum habet: nec homines veretur: vi-
 de pulchra. fo. lxxiiij. Auaricia vt fugiamus pulchrum exem-
 plum refert hieronymus de cratone philo-
 sopho. folio lxxix.
 Auaricia trahit cor hominis ad diuer-
 sa iutilia et nocua et plerumque est causa
 mortis corporalis. fo. lxxiiij. Auaricia contraria misericordie: des-
 mentie: dilectioni: pietati: que virtutes
 regie dicuntur. folio lxxix.
 Auaricia latine que philargiria grece
 dicitur est inordinatus amor habendi
 diuitias: lege totum. fo. lxxxiij. Auaricia soluit omnia iura tam humana
 quam diuina. lege pulchre totum. fo. lxxxiij.

Alphabetica.

Auaricia est fera pessima dña crude-
 lis & tyrānica que corda omnium possi-
 det. folio xc.
Auaricia est horrenda ab omnibus: qz
 reddit hoies cunctis exosos vide be-
 ne totum. folio xc.
Auaricia est fugienda quia generat
 septem filias sceleratissimas. Nota to-
 tum. folio xc.
Auaricia & superbia quō & qualr disse-
 rant itra se. vide ibi pulchra. fo. lxxxiij.
Auarus dicitur qui est audus auri &
 nunq̄ opibus temporalibus satiatur.
 folio lxxxiij.
Auarus nō solum dicitur ille qui ras-
 pit aliena: sed qui sua cupidissime ser-
 uat. folio lxxxiij.
Auarus dicitur idolatra similitudinarie et
 est velut idropicus qui q̄tomagis bi-
 bit tanto magis sitit. fo. lxxxiij.
Auarus licet dives sit tamen semper
 estuat & semp̄ videt egere. fo. lxxxiij.
Auarus simlis est aranee que se exui-
 scerat: vt muscas capiat. vide totum:
 folio lxxxiij.
Auarus est martyr: dyaboli qui susti-
 net multos labores & cruciatus & plu-
 ra incōmoda. fo. lxxxiij.
Auarus seuit vt barbarus: regnat: vt
 tyrānus crudelis: ideo visibus leoni-
 bus & lupis cōparat. fo. lxxxiij.
Auersio voluntatis a deo reperitur in
 omni pctō mortali. fo. clxv. in fine
Auersionē dz h̄e a pctō ipse pctō: et
 cōuersionē ad deum. fo. clxv.
Auctoris supplex deprecatio ad ipsos
 lectores. folio clxxix.
Auctoris excusatio humilis de cōclu-
 sione operis sui. folio clxxvij.
Auctoris excusatio cōtra mordaces et
 obloquentes: vide multa pulchra no-
 tabilia. fo. iij. per totum.

Baptismus est ordi-

Bnatus ē pctm originale
 quod est quasi primum &
 fundamentum oim alioꝝ
 rum pecca totum. fo. clij.
Baptismus est sacramētum fidei: con-
 firmatio spei: & eucharistia est sacra-
 mentum charitatis. fo. clij.
Baptizatus fidelis magi peccat in eo
 dem genere pcti q̄ nō baptizat. clij.
Baptiste iohannis austeritas & absti-
 nentia magna fuisse p̄ Hieronymum
 egregie declaratur. fo. ci.
Bellum intestinum piculosius est & cru-
 delius bello extrinseco. fo. xcij.
Bella extrinseca licet multa mala faz-
 ciant: attamē bella intrinseca sunt cru-
 deliora. folio xcij.
Bella ciuilia gesserūt romani post de-
 structionem carthaginis. fo. cxi.
Bella varia homini insurgunt ex ocio
 videlicet luxuria: auaricia: seditio: iui-
 dia: & multa alia vitia. fo. cxi.
Bella ciuilia ex ocio orta sunt inf̄ mas-
 siliū & syllā barbarinā & ciceronē Ju-
 lium & pompeiū: vide totum. fo. cxi.
Beneficioꝝ dei rememoratio est salu-
 bris medicina aie languētis. fo. cl.
Bñficia diuina tacere puoca t̄ idigna-
 tionē altissimi d̄ seipm. vide totū. cl.
Beneficia collata hominibꝝ adeo mul-
 tus narrare potest: nec gratias dignas
 referre. folio. cl. circa finem.
Benignitas sola dei est que facit pctō
 rem similem sanctis. fo. clxxvi.
Bernardi abbatis optimū salsemen-
 tum: est sal cū fame lege totum. fo. cij.
Bernardus magnā fecit abstinentias
 vt suam pudicitia custodiret. fo. cij.
Bernardus robertum nepotē suū pul-
 chre hortat ad sollicitudinē. & bonam

Tabula

vigilantiā circa familiā. folio	cxix.	de hebreo in grecum	cxviii.
Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio vero matris erradicat fundamenta. folio	lvij.	Blesus dicitur quasi bucca Iesus qui nō bene explicat s̄ba vel nō bene format litteras in platiōe. fo.	cxxy.
Beata mens hoīs est que nec adulat nec adulanti credit que nec decipit neq; decipitur. folio	xxvij.	Blasphemia est pctm̄ grauissimū ratione superatōis aliquoz peccatorum mortalium. folio	xxvij.
Beata virgo maria meritorie credidit xpm̄ fuisse inter notos et cognatos lz fuerit falsum. folio	xlvi.	Blasphemans qui considerat significata verborum semper peccat mortaliter. folio	xxvij.
Beate virginis actus credēdi et volendi quē post conceptionē filij habuit semper fuit meritorius. fo.	xlvi.	Blasphemie pulchra distinctio quādo est pctm̄ mortale et quādo nō. lege pulchre totum. folio	xxvij.
Beata virgo ira primatus tenet inter mulieres sicut dies dñica inter omnes alias festiuitates. fo.	l.	Blandum vulnus infigunt in cordibus hoīm adultores quia animas et mentes suis similitudinibus corumpunt. folio	xxvij.
Beatus dici potest qui habet voluntatem nō peccandi. folio	cxliij.	Blanditis femineis primus parens seductus est et sic a paradiso eiectus fuit. folio	xxvij.
Beatus est in spe et nō in re: q; peccat se preseruat. folio	cxliij.	Blanditis femineis sanson: dauid: et salomon: seducti et infatuati ceciderunt a gloria sua. folio	xxvij.
Bibere vinū non debent moniales et que sunt cōtinētie destitute	cij.	Bona fama est preciosior cunctis rebus temporalibus: ideo est ppinquoior spiritalibus bonis. folio.	xl.
Biblia trāstata fuit ex hebreo in grecum ante incarnationē xpi annis trecentis quadraginta vno: per septuaginta interpretes qui et sapiētes sunt cognominati. folio	cxviiij.	Bona fama est precipuū bonum inter omnia bona exteriora que homo possidere potest. fo.	xl.
Biblia secūdo trāstata fuit per aqlam profelitū: post assentionem dñi annis centum vigintiquattuor	cxviiij.	Bona spūalia quibus bona fama est ppinquoior sunt tres virtutes: videlicet honor: laus: et gloria. folio	xl.
Biblia tertio et quarto post aquilam theodocion post theodocionem symacus transtulerunt annis triginta tribus. fo.	cxviiij.	Bona fama appetenda est ppter honorem dei et edificationem proximi: et non ppter se: quia sic esset vana gloria. folio	xl.
Biblie alia editio facta fuit cuius interpretes ignoratur post symacum annis octo. fo.	cxviiij.	Bona fama est nobis necessaria propter alios ne scādalizētur aut malum exemplū sumant. folio	xl.
Biblie editionē sextam et septimā miro labore origenes edidit: q; etiam septuaginta interpretes corexit. fo. cxviiij		Boni odoris fama sine operibus bonis nihil valet nihil proficit. fo.	xl.
Bibliā tandē de hebreo in latinū solus diuus hieronymus trāstulit. ceteri vero		Bona alterius negando vel reticendo	

Alphabetica.

- maliciose vel minuēdo famā indirecte
semper ledit primum. folio xl.
- Bona fama directe ledit multiplici-
ter q̄ pct̄m̄ adaugeſ vel bonū dicitur
factū mala int̄tione. folio xl.
- Bonum nomē in hoc ſeculo acquiriſ
bene viuēdo: bene loquēdo: bene ope-
rando. folio xl.
- Boni tenētur credere homines fore et
eſſe bonum: licet de ſe occulte ſit ma-
lus. folio xlvj.
- Bona quattuor: n̄itur auferre teſtis
faſtus: ſc̄s veritatē: honorem: famam:
et amicitiam. folio lxxviij.
- Bonus primū hoīs eſt veritas contra
quam inimicus p̄cedit per lites et con-
tentionem. folio lxxviiij.
- Bonus ſc̄dm̄ eſt honor cōtra quē quat-
tuor modis p̄cedit cōuictio: cōtume-
lia: improprio: et deriſiōe. fo. lxxviiij.
- Bonum tertium primi eſt fama contra
quam faſtus teſtis p̄cedit per vitium
detractionis. folio lxxviiij.
- Bonum quartū primi eſt amicitia cō-
tra quam faſtus teſtis p̄cedit per ſu-
ſurationem. folio lxxix.
- Bona tēporalia venient nobis ad ne-
ceſſitates ſi prius ſollicitudo fuerit de
bonis ſp̄ialibus. folio lxxxiij.
- Bona t̄palia nō p̄t̄ ſatiare nec quie-
tare appetitū aīe rōnalis. fo. lxxviiij.
- Bona t̄palia vnico actu a mult̄ ſimul
poſſideri eſt impoſſibile. fo. lxxviiij.
- Bonis ſp̄ialibus ſolus de⁹ replet aīam
rationales: lege bene totū. fo. lxxviiij.
- Bonitas eſt pietas mētis que reddit
hoīes deo amabiles. folio xc.
- Bonitas dei nos puocat ad peniten-
tiam: duricia vero cordis ad perfeuerā-
tiam peccati. folio clxxij.
- Bona ſua distribuētes in meretricibus
eterna tormēta animabus ſuis prepa-
rant. folio
- Bonum ſiue malum verbum platum
nūcius eſt cordis: vide totū: quia pul-
chrum eſt. folio c.
- Boni filij qui a parētibus magis dilē-
guntur quare potius mouentur q̄ ma-
li filij: pulchra queſtio. fo. liij.
- Boni iuuenes cognoscūtur eſſe in hoc
quia libēter ſequūtur viros bonos et
ſapientes. folio liiij.
- Bonum remediū contra peccatū luru-
rie et auertere oculos ne videāt vanita-
tes. fol. c.
- Bonitas tactus eſt ſignū boni intelle-
ctus: q̄ molles carne ſunt apti mente
duri aut̄ ſunt min⁹ apti. fo: clxxvi. i fi.
- Bonus nō eſt qui ſibi neq̄ eſt: iniuſte
viuendo et operādo diligēt̄ totū: q̄
vtilē eſt. fo. clxxix.
- Bonitatis et gratie plenitudo in ſolo
deo eſt: ideo homo ingratus eſſe non
debet. fo. cl.
- Bilinguis et detractor ſunt a deo male
dicti: q̄ p̄cē primor̄ turbāt. fo. clxxix.
- Breuis epla lōgas queſtiones explicare
non pōt: vide totum. fo. xcj.
- Breuioris vite ſunt animalia multus
coeuntia vt patet exemplum de paſſe-
ribus. fo. xcij.
- Brutalis efficiť hō in coitu ex impetu
paſſionis p̄pter turpē actum. fo. xcij.
- Brutū aīal efficiť hō et inōnale ī actu
coitus p̄pter voluptatē: que p̄uertit
ſenſum: et debilitat animū. fo. xciiij.
- Bruta aīalia nō ſunt nec erāt occiden-
da ſm̄ opinionē aliquor̄ p̄pter illud
preceptū non occides. fol. lix.
- Bria grece apud latinos mēſura dicit̄
lege totum. fol. clxxij.
- Buccine ſeptem ex quarū voce muri-
hierico ceciderunt ſeptem: ſacramenta
eccleſie figurabant eſt quorū virtute

Tabula

machine diaboli sunt destructe: vide
totum folio. clij.

Buccine septem clangentes efficaciaz
septem sacramentorum ⁊ septem do-
norum spiritussancti denotant: lege
totum fo. clij.

Charitas requirit

vt cōtritus eligat po-
tius quālibet penas
q̄ deum offendere.
folio clxviij.

Cardiaca passio dicitur
pulsus cordis quia a cardiacis gre-
ce dicitur quod latine cor sonat: quasi
habens cor ardens propter sitim fo-
lio xxviij.

Charitas est radix omnium virtutum
sicut superbia est radix omnium vitio-
rum folio. lxxviij.

Charitas dirigit animā desiderando
summe bonum et amando illud fo-
lio. cxxxvij.

Carthago diruta fuit a romanis ⁊ ip-
si carthaginenses in captiuitatē dedu-
cti sunt folio. cxxxvi.

Carnalia peccata s̄ sint maioris infamie
sunt t̄n̄ minoris culpe fo. xciiij.

Carnis maceratio opponitur de dire-
cto cōtra ip̄m vitium gule fol. cxxi.

Carnem suam vnusquisq̄ macerare
debet abstinentijs q̄tū valitudo per-
mittit folio cxxi.

Castitas est pulchritudo anime per
quam homines efficiuntur similes an-
gelis fo. xcvij.

Castitatis prelia sunt maxima inter
christianorum certamina ⁊ de eis ra-
ro est victoria folio xcij.

Caste viuentes diutius viuenti vt pa-
tet exemplum de elephante et de eu-
nuchis folio. xcij.

Castitas illibata videri nō potest vbi
psciam cupiditas inq̄nauit fo. xcij.

Castitas ⁊ abstinētia disponūt hoīem
ad intellectualē operationē fo. cxxxv.

Census nō est in crimine s̄ inordinat⁹
affect⁹ diuitias habēdi fo. lxxv.

Cecitas mentis principāliter proues-
nit ac oritur ex ipso vitio luxurie: lege
totum folio xcij.

Celestis medic⁹ celestes ordinat medi-
cinas vt egrotos possit sanare. cli. in fia

Ceru⁹ cū vulnerat⁹ fuerit querit fons
tes aquarū: sic pctōr: fontē diuine gra-
tie q̄rere debet fo. xcviij.

Ceru⁹ acute audit auribus erectis: sic
p̄trit⁹ erigere d̄s aures cordis sui ad ce-
lestia desideria fo. xxvi.

Ceruus venenata iacula fugit: sic con-
tritus occasiones peccandi que ipsū
inficere possunt fo. xxvi.

Ceru⁹ in societate ⁊ maxime natando
onera aliorū supportat: sic p̄tritus one-
ra ⁊ defectus pximi sui patienter fers-
re debet folio xcviij.

Ceruus est agilis in suo cursu: sic con-
tritus agilitatem contemplando cele-
stia habere debet: cauēdo a carnalib⁹
desiderijs folio. xcviij.

Ceruus mutat comua: sic homo digni-
tates vitare debet q̄ per comua in scri-
pturis designātur fo. xcviij.

Ceruorum proprietates contrito conues-
nit qui mutat comua: id est deponit
superbiam per sui recognitionem: lege
totum fo. xcviij.

Ceruus est natura siluestris habitans
in montibus ⁊ locis desertis: sic fers-
uus christi fugere debet ad loca solita
ria folio. xcviij.

Cerui pprietas cōuenit contrito cui⁹
cor solidatur per contritionē in aduer-
sis tollerandis folio. xcviij.

Alphabetica

- Seruus** hz multa medicinalia: fm di-
 versitatem membrorum eius que om-
 nia spiritualiter homini contrito con-
 veniunt folio xxviiij.
- Serui** modus renovationis varie opi-
 niones a doctoribus assignant: lege to-
 tum qz curiosum est fo. xxviiij.
- Seruoꝝ** mos est cū senescūt iuuentos
 serpentes extinguere eorūqz membra
 moribus dilamare ⁊ deinde sitire: id
 fontē viuū querūt vt feruentia vene-
 na extinguant folio. xxviiij.
- Seru^s** spūaliter aīam peccatricē deno-
 tat que morsus serpētis tollerat id est
 morsum diaboli fo. xxviiij.
- Sibus** eiecit nos de paradiso esunes
 nos illuc pducit: vide totū fo. cij.
- Sibus ⁊ potus** supfluus sunt causa lu-
 lurie: maxime vero potatio vini folio
 cij. in fine p̄me colūne.
- Sibi ⁊ potus** in moderantia p̄turbat
 rationē ⁊ mentē hoīm folio cxxi.
- Sibaria** nō sunt in vitio sed voracitas
 ebrietas ⁊ inordinatus appetit^{us}. cxxiij.
- Circūstantia** dī a circūsto: vñ circūsta-
 re est circa aliud stare fo. cliiij.
- Circūstantie** diligenter examinande
 sunt precipue que trahūt ad aliud ge-
 nus peccati fo. cliiij.
- Circūstātie** trabentes ad aliud genus
 peccati hñt specialē repugnantia con-
 tra aliqđ p̄ceptum fo. clvi.
- Circūstantia** aggrauās pctm̄ aliqñ su-
 mis ex p̄te q̄tiratis opis fo. clvi.
- Circūstātia** aggrauans pctm̄ sumitur
 ex parte numeri fol. clx.
- Circūstantia** modi agendi aggrauat
 peccatum fo. clxiij.
- Circūstantia** ex parte t̄pis grauat pec-
 catum folio. clxiij.
- Circūstantia** est multiplex prout ha-
- bes diffuse:** vide a folio. clv. vsqz ad fo-
 lium. clvi. vbi habes multa aurea no-
 tabilia.
- Contritio** est fundamentū totius p̄fe-
 ctionis ⁊ ianua salutis sine qua nulli
 hoīm pōt esse salus fo. iiij.
- Contritio** est medicina celestis ⁊ laua-
 crum suauissimū anime ⁊ candor eter-
 ne lucis folio. iiij.
- Contritio** hz mirabilē ⁊ infinitā virtutē
 in operatione salutis aīe fo. iiij.
- Contritionem** veram se habere nemo
 potest scire ex cognitione naturali: sed
 solus deus scit folio. iiij.
- Contritio** est fons aque salutaris in q̄
 fonte omnia carnalia desideria extin-
 guūtur folio iiij.
- Contritionis** efficacia quāta sit ab esse-
 ctu cognoscitur: nam ligata soluit et
 aduersa mitigat fo. iiij.
- Contritione** sola aīa peccatrix reconci-
 liat̄ creatori suo: vide totū fo. iiij.
- Contritio** vera est summa ⁊ nobilissī-
 ma philosophia que consistit in cogni-
 tione sui ipsius folio. iiij.
- Contritio** est p̄ncipium quo anima
 peccatrix saluari potest ⁊ ianuam salu-
 tis intrare folio. iiij.
- Contritio** a qua salus hominū depen-
 det ad hoc vt sit perfecta quinqz requi-
 runtur folio iiij.
- Contritio** vera continet in se verā sas-
 pientia summā philosophiā ⁊ salutes
 anime rationalis folio iiij.
- Contritio** vera atqz p̄fecta datur a so-
 lo deo tāq̄ a patre luminū: a quo oīa
 bona p̄cedunt folio. iiij.
- Contritionis** pulchra declaratio ex tri-
 bus dubijs sumis: vide totū fo. viiij.
- Contritionis** vere p̄ncipium fit ex ipsa
 discussione pctōꝝ mortaliū fo. viiij.

Tabula

- Cōtritio** est cōpunctio cordis & humilitas mētis cū lachrymis veniēs de recordatiōe pcti & timore iudicij. fo. viij.
- Cōtritio** facit pctōrem humiliatū deo appropinquare & a pprio sensu recedere fo. viij. in pncipio.
- Contritionis effectus** exterior est prostratio lachrymarū: sed tamen non est de necessitate folio viij.
- Contritionis principū** venit ex recordatione pctōz & ex timore iudiciorū dei: nota bñ totū folio viij.
- Cōtritiōis cū cura** dī eē spes qz timor sine spe desperationē generat. viij.
- Contritio** vtrum sit dolor de pctis voluntarie assumptis pulchra questio et curiosa: lege totū folio viij.
- Contritio vera** est continuata memoria pctōrum & nullum remediū vtilius ea inuenitur folio viij.
- Cōtritiōis signū** potissimū est cognoscere iniquitatē suā: qz ille dolet q pctm cognoscit suū fo. viij.
- Contritio pfecta** & vera hz annexū ppositū confitendi & satisfaciendi: quādo cōmoditas dat fo. ix.
- Cōtritionis vnguentū**: quō cōficiat s̄m bernardū: vide in expositione illi vbi dauid. Concaluit cor meū nota diligenter totū folio ix.
- Contritus sollicitudinem** h̄re dī circa salutē p̄ximoz: qz est maximū sacrificiū qd deo offertur fo. xvi.
- Contritus cōparat** ceruo ppter ei⁹ multas & varias proprietates q spūaliter ipsi cōtrito cōueniāt fo. xxi.
- Contritio vera** sanat in peccatore diuersas infirmitates spūales sicut ceruus corporales folio xxvij.
- Cōtritio ad hoc** vt sit vera oportet vt sit integra videlicet ex toto corde & de omnibus peccatis que sunt in memoria folio xxx.
- Contritio generalis** requiritur quādo tempus vel memoria non est in speciali de peccatis folio clxi.
- Contritus pmo** & ante oīa dī recognoscere oīa pctā sua & ex toto corde ardēt illa inuestigare folio xxx.
- Contritio** originat ex discussione peccatorum per ipsas circumstantias discurrendo folio cliii.
- Contritio an sit** de oī pctō mortali habenda pulchra questio fo. clxiiij.
- Cōtritio** debet esse ex parte rationali & nō sensitua folio. clxv.
- Contritio vera** non potest eē sine dolore folio. clxvi.
- Contritus an potius** debeat eligere esse in inferno q̄ amplius peccare. folio clxviij.
- Contritus** debet habere cor mudū ab omni malicia folio clxviij.
- Contritio vera** consistit in dolore intellectiue partis & rationalis: & nō sensitue folio clxvi.
- Contritio vera** assimilatur aque limpidē folio clxiiij.
- Contritus ad instar** structionis dī scire pctā sua folio. clxx. in fine.
- Contritus absolutus** a vinculo peccati religatur vinculo perpetue detestationis folio clxxij.
- Contritio est illud mare** magnus in q rex pharao cum toto exercitu submergitur folio clxxiiij.
- Cōtritionis pulchra** & magistralis definitio: vide pulchra fo. clxxvi.
- Contritionis vere** declaratio & modificatio pulchra folio clxxvij.
- Contritio pcedens** ab amore differt a p̄tritione p̄ timorē folio clxxviij.

Alphabetica

Contritio sola introducit nos ad regnum glorie: vide pulchra notabilia folio clxxviii.

Contemuntur aliqui de peccatis varijs conditoribus et respectibus folio clxxviii. in fine
Cognitio sui ipsius est summa philosophia et initium salutis: ex qua timor et humilitas oriuntur: nota ibi pulchra mortua folio iij.

Cognitio sui ipsius est multum difficilis quia est omnium causarum res difficillima: lege totum folio iiij.

Cognoscere seipsum est origo fons et causa salutis aie peccatricis folio viij.

Cognoscere proprias iniquitates est remedium efficacissimum ad placandum iram misericordis dei folio viij.

Cognoscetes proprias iniquitates possunt reconciliari deo quia pessimum genus peccati est nolle intelligere propria delicta folio viij.

Cognoscere seipsum hec requiruntur: videlicet: unde: quo: quomodo: quid: quam: quibus: et qualis: nota totum quia necessarium est folio ix.

Cogitationes optime de directo opponuntur contra luxuriam et sunt quattuor lege totum quia pulchrum folio xcix. circa finem prime columnae.

Cogitatio sola ad actum criminis mortalis cum deliberatione rationis est peccatum mortale folio xxxvi.

Cogitatio est principium omnis peccati quia omnis actio mala ex ipsa cogitatione procedit: nota totum folio xxxvii.

Cogitationes male in corde nutritae crudeli vulnere animam perimunt in amissione gratiae dei: vide totum folio xxxvii.

Cogitatio finis anime et diuinae bonorum inducit nos ad bene operandum. folio cli. in secunda columna.

Concubitus illicitus sub pena peccati mortalis

talis semper est prohibitus et intelligitur sub nomine mechie folio xci.

Coerentes multum sepe amittunt sanguinem loco spermatis: vide totum folio xcij.

Coerentes multum ex ipsa libidine actum mortui sunt ut patet per exemplum in cronica martiniana folio xcij.

Coitus conjugalis nunquam potest fieri sine aliqua labe peccati: si vide aliam opinionem tutiorem folio xciiij.

Confitemur peccata nostra ut erubescens tiam patiamur pro pena folio clxxv.

Confessio vera per signa humilitatis cognoscitur in prolatione peccatorum folio clxxv.

Confessio propter eius virtutem: puritati baptismatis equiparatur folio clxxv.

Confessionis pulchra diffinitio secundum augustinum folio clxxv.

Confessio et satisfactio semper sunt annexa contritioni folio clxxv.

Confitendi propositum habet annexum effectum confessionis in casu necessitatis dummodo assit contritio folio clxxx.

Confessio reddat quod peccatum distinxit: confiteri liceat cui peccare non licuit folio clxxx.

Cor ut vere sit contritum et humilatum plura requiruntur ex quibus vera contritio et sui cognitio sunt partes principales folio iij.

Cor nostrum semper debet erigi ad clementiam superni luminis quam in omnibus operibus nostris requirere debemus folio vi.

Cor miserum peccatoris compungitur in recollectione suorum peccatorum ex dolore mentis: vide totum folio viij.

Cor aie peccatricis non potest curari nisi coteratur: coteritur autem penitendo: confitendo: et puniendo: vide totum folio xxxviiij.

Tabula

Cor peccatoris comburi debet igne caritatis: et ad deum per dilectionem converti si saluari oportet. Nota diligenter totum. folio. xxxi. in fine.

Corde humani nobilitas multis rationibus comprobatur tam ex scriptura sacra quam auctoritate philosophorum. xxxi.

Corde toto converti ad dominum deus centissimum iustissimum est ratione primo geniture: lege totum. quia pulchrum est. folio xxxi.

Cor humanum inter omnes alias partes corporis primo compaginatur: ac in utero matris primo generatur. fo. xxxi.

Cor primo et ante omnia debet deo quasi primogenitum: quia omnia primogenita de iure dei sunt et deo debentur. fo. xxxi.

Cor solum a nobis deus petit ad instar cuiusdam quis que solum cor prede comedit. fo. xxxi.

Cor nostrum non debet inclinari nisi ad dilectionem solius dei iuxta illud: diliges dominum ex toto corde tuo. fo. xxxi.

Cor nostrum si fuerit per aliqua parte in amore alicuius rei pro ipsa parte est minus ad deum. Ideo ex toto corde non diligitur. fo. xxxi.

Cor est primum principium omnium membrorum et virium vitalium: et ideo ratione principij deo debetur. fo. xxxi.

Cor est primum principium in animali omnia membra moventes sicut voluntas movet omnes potentias anime. fo. xxxi.

Corde ad deum converti est ex toto motu voluntatis converti qui motus nomine cordis et voluntatis nominatur et intelligitur. fo. xxxi.

Cor humanum situatum est in medio corporis: ideo ratione situs deum ex toto corde diligere debemus: lege totum. fo. xxxi.

Cor elegit deus ad habitandum tanquam

medium: quia semper in medio habitavit deus: ut patet ibidem per pulchras rationes et deductiones. fo. xxxi.

Cor situatum est in medio corporis ut conservet illud et vitam influat in omnes partes eius. lege totum quia pulchrum est et notabile. fo. xxxi.

Corde lesa anima moritur: ideo ratione conservationis vite deus conservator diligendus est: vide totum. fo. xxxi.

Cor est causa operationis vite et ab ipso in alijs partibus corporis ipsa operatio descendit. vide totum. fo. xxxi.

Corde humani virtus et tota efficacia dilectionis in deum tendere debet tanquam in principium beatitudinis. fo. xxxi.

Cor tuum omni custodia serva pulchra est planatio crisostomi: lege totum: quia pulchra est. fo. xxxi.

Cor dicitur quasi custodia omnium rerum: vel quasi custoditum: quia natura posuit plures custodias per conservationem eius. fo. xxxi.

Cor in homine est sicut castrum obsessum a multis inimicis cui multi aditus ad intrandum sunt positi. fo. xxxi.

Corde porte: sunt quinque sensus exteriores: et potentia irascibilis et concupiscibilis per quas portas vitia velut hostes ingrediuntur. fo. xxxi. et xxxv.

Cor si non fuerit rectum cum deo circumstitur ad varia et diversa vitia. Nota bene totum. fo. xxxi.

Cor non curans de gaudio perfecto: nec divinum querens auxilium a celesti amore elongatur: et terrenis occupatur. fo. xxxi.

Cor habet liberum dominium in toto corpore super alia membra: Ideo ratione dominij et libertatis: totum deo debetur. fo. xxxi.

Cor renes et lingua difficillime reguntur

Alphabetica

possunt in corpore humano: vide pulchras rōnes ibi notatas. fo. xxxij.

Cor humanum in desiderio felicitatis eterne nō fixum instabile & volatile semp est. fo. xxxij.

Cor vanū instabile & vagū dī dūz suo ducit arbitrio & diuino caret p̄silio: lege totū: q̄ pulchrū est. fo. xxxij.

Cor situatum est in sinistra parte: eo q̄ affectio eius prona semp sit & p̄clis ad terrena que per sinistram partem significant. fo. xxxij.

Cordis nostri motus sicut liber est: nec alicui obediens: ita amor noster liber & rectus in deo esse debet. fo. xxxij.

Cor humanum semper mouetur: & iō rōne motus ip̄m deum ex toto corde diligere debemus. folio. xxxij.

Cor humanum sic se habet ad totum corpus: sicut celum se habet ad vniuersum orbem: vide bene. fo. xxxij.

Cordis cessante motu vita animalis deficit: sicut si celi motus cessaret omnia pariter cessarent ab operationibus suis. fo. xxxij.

Cor habet efficaciam virtutis acuitatem in fine: rubedinem circūquaq̄ ex quibus innuitur q̄ deum diligere debemus ex toto corde. fo. xxxv.

Cordis humani tanta est efficacia et virtus vt vno t̄pis puncto: totum celum astra mundū collustrer. fol. xxxv.

Cor paruum est & magna cupit & tanta est eius potestas q̄ celum & mundus ei nō sufficiunt. fo. xxxv.

Cor vno momēto tanta machinas q̄ omnes hoīes mūdi vno anno nō possent illa perficere. folio xxxv.

Cordis virtus ducit nos in cognitionem diuinam que vbiq̄ diffusa est p̄ essentiam & potentiam. fo. xxxv.

Cor humanum est acutum in fine: p̄ quod datur intelligi q̄ homo debet seipsum acuere per elevationem mentis in amorem dei qui finis est omnium. fo. xxxv.

Cor humanum est totum rubicundū per quod denotatur ardor charitatis quo deus a nobis diligi ac venerari debet. fo. xxxv.

Cor meum inflammatum est. s. per ardorem vere charitatis: pulchra & notabilis explanatio: lege totum: quia pulchrum est. fo. xxxv.

Cordis humani amplitudo tanta est vt deum suscipiat qui celum & terras implet. folio. xxxv.

Cordis humani tanta est virtus potestas ac isatiabilitas vt nlla re creata possit repleri. fo. xxxv.

Cor ergo nostrum tantis dignitatibus decoratur p̄ habitaculo solius dei cōseruare debemus. fo. xxxv.

Cor nostrum est principium peccati quia omnis cogitatio mala de opere illicito in corde prius fundat. nota totum. fo. xxxv.

Corde nostro magna custodia adhibenda est: quia bona & mala origine suam a corde trahunt. fo. xxxv.

Cor est fundamentū oīm p̄ctorum et malarum cogitationum. fo. xxxv.

Corde toto conuertimur ad deum: si certissimum animum habeamus in veritate: firmissimum in fide: purissimum in dilectione: vide totū: q̄ pulchrum est & notandum. fo. xxxv.

Corde toto cōuertimur si cogitationes oēs in deum dirigimus si affectiones retorquemus. si oēs operationes propter eum faciamus. fo. xxxv.

Corde toto conuerti ad deum est ex

B

Tabula

- toto motu voluntatis ipsum amare. folio
 Cor dicitur p[ro]p[ri]e c[on]ter[re] q[ui] humiliari. clxvj.
 Cordis h[um]ani natura est occulta: nec
 oculis intueri p[otes]t. fo. clxvj
 Contemptus cuiuscunq[ue] p[re]cepti fit in in-
 iuriam p[re]cipientis in quouis p[ro]posito
 et in quouis gradu p[er]tinet semp[er] est: vi-
 de totum. fo. clxxv.
 Concupiscētia est duplex vna est act[us]
 voluntatis: alia est actus sensualita-
 tis: lege totum. fo. lxxj.
 Concupiscētia carnis nullus ho[m]i-
 nu[m] euadere p[otes]t p[ro]pter p[er]tinet p[ri]moris pa-
 rentum: ex quibus natura corrupta
 est. folio lxxj.
 Concupiscētia sensualitatis dicitur repu-
 gnātia rōnis p[er] inclinationē ad malū
 v[el] p[er] difficultatē ad bonū. fo. lxxj.
 Concupiscētia sensibilis et habitualis
 differunt: q[ui] habitualis ē actualis mo-
 tus qui est p[er]tinet. fo. lxxj.
 Concupiscētia est auriga malitie se-
 ditionis origo: fouea scandalor[um]: lege
 totum: q[ui] pulchrum est. fo. lxxij.
 Concupiscētia p[otes]t esse p[er]tinet mortale
 triplici modo s[ecundum] doctores put ibidē
 pulchre declaraf. fo. lxxij.
 Concupiscētia p[ri]mo modo est p[er]tinet
 mortale q[ui] concupiscit res t[er]p[or]ales: vt
 habeat quocunq[ue] illicite. fo. lxxij.
 Concupiscētia est p[er]tinet q[ui] ad malū
 finē ordinat et semp[er] mortale ē. lxxij.
 Concupiscētia dicitur esse p[er]tinet mor-
 tale quando quis paratus est contra
 m[an]data dei facere: anteq[ua]m amittere
 bona t[er]p[or]alia. fo. lxxij.
 Concupiscētia affrenis dicitur sextū vul-
 nus contra q[uo]d ordinatū est ip[s]m ma-
 trimonium: lege totum. fo. clij.
 Comemoratio beneficior[um] dei multū
 valet ad inducendū p[er]tinet vt ip[s]m
 diligant ex toto corde. fo. lxxij.
 Contumelia est iniuria siue vituperi-
 um alicui cum ip[s]o obiectū: vide cir-
 cūstāntias ibidē declaratas. fo. lxxvj.
 Contumelia est quando exp[er]imitur
 iniuriose culpa alicui[us] ad dehonesta-
 dum eam. fo. lxxvj.
 Contentio est impugnatio veritatis
 ex cōfidentia clamoris cōtra p[ri]mū
 falsum dicens: nota pulchre. fo. lxxvj.
 Cornu pulchra explanatio s[ecundum] augu-
 stinum exponētem illud dauid. No[n]
 lite exaltare cornu. fo. lxxvj.
 Cornua peccatorum dignitates sunt
 superbiorum: cornua iusti sunt munes
 ra xpi. Ideo exaltabuntur iusti: vide
 totum. folio lxxvj.
 Cornu cerui cōbustum expellit sepen-
 tes ex odore et sedat dolorem dentium
 cum aceto decoctū s[ecundum] albertū. lxxvj.
 Crisostomus pulchre hortatur p[er]tinet
 rem ad fontem aque viue in explana-
 tione illius psal. Cōfitemini d[omi]no q[ui]m
 bonus. fo. lxxvj.
 Circumspectus et p[ro]uidus dicit in om-
 nibus operibus suis qui deū p[re] oca-
 lis habet tanq[ua]m videntes omnes act[us]
 eius. fo. lxxvj.
 Coluber sicut inficit hominem: quo
 ad corpus ita peccatum inficit aiam
 iuxta illud quasi a facie colubū fuge
 peccatum. fo. lxxvj.
 Conseruās alienā vitā mere[re] vt etiā
 p[ro]p[ri]a vita eidē seruet: lege totum: q[ui]
 pulchrum est. fo. liij.
 Consensus a domino condemnatur:
 quia voluntas est impedita s[ecundum] hie-
 ronymum. fo. lxxvj.
 Conuersio ad cōmutabile bonum se-
 habet in p[er]tinet quasi materia: auersio

Alphabetica

antez a bono incomutabili est forma lis ratio peccati. fo.	lxvij.	folio	clxj.
Conuiciuz est quolibet verbis proxi- mum dehonestare siue culpa: siue pe- na exprimat. fo.	lxviij.	Cupiditas et crudelitas maxima est velle fieri diuitem de paupertate me- dia: vide totum.	lxiiij.
Coicans in cena dñi vel in sabbato sancto vtrū satisfaciatur eccle: vide pul- chram questionē. fo.	clxv.	Cupiditas est insatiabilis habet em quandam turpem infinitatem acqui- rendi. folio	lxiiij.
Coicare quā homo debeat pro satisfac- tione precepti eccle: lege pulchras opi- niones. fo.	clxv.	Cupiditas est radix oim malorum et cuncta pctā ex ea pcedunt: lege toffū qz pulchrum est.	lxiiij.
Comunio fidelium triplex est. prima corpalis. scda mixta, tertia pure spūa lis: lege totum. fo.	clxix.	Cupiditas xpm vendidit homicidia q̄plura sp̄petrare eicit exemplum de achab et naborb.	clxxiij.
Consuetudo peccādi est quid horribi- le et valde periculosum. fo.	clxj.	Cupiditas dicitur occupatio pessima p accidens: quia est homini mortife- ra: nota totum.	lxiiij.
Consuetudo eccle maximā auctōrita- tem hz plus q̄ doctores hñt. fo.	clxxij.	Cupiditas assimilat igni: et dicitur p fundatis vel abyssus abyssum inuo- cans: id est confusionem.	lxiiij.
Consuetudo auget peccatum ppter habitudinem qui est qualitas de difficili mobilis. fo.	clxj.	Cupiditas implicat animam secula- ribus curis: et sic a spiritualibus res- trahit. folio	lxiiij.
Consuetudinē male viuendi: diffici- le est vincere. fo.	clxxij.	Cupiditas agit contra deum et cōtra p̄ximū multipliciter: vt pulchre de- claratur ibidem.	lxiiij.
Creatio mundi et q̄ deus hōiem fece- rit ex limo terre inducat nos ad refe- rendum eidē gratias. fo.	clj.	Cupiditas est radix omniuz maloz et pncipium omnis peccati ad ap- petendum ista corruptibilia: lege to- tum. folio	lxiiij.
Creature sensibiles detestantur accidia vt sunt apes: formice et silia. fo.	clxxix.	Cupiditas tripliciter distinguitur. p̄ mo prout est inordinatus appetitus. secundo prout est genus peccati. tertio prout est quedam inclinatio natu- re corrupte. fo.	lxiiij.
Creature pñtes aiaz vegetabilē ipaz accidia detestantur: lege totū.	clxxix.	Custodia dei ad hominem est vi gi- latis. parata et cōtinua dummodo ve- limus eum ex toto corde diligere. fo.	lxiiij.
Creature inaiate vt sol luna et astra ipm vitium accidie vituperāt: vt p̄z in eorum discursu. fo.	clxxx.	Custodia magna adhibēda est cordi nostro: qz bona et mala habent ab eo pncipium sui. fo.	lxiiij.
Creature diligēde sunt ppter deū: qz ipsis nō fruimur: s̄ solo deo.	clxxiiij.		clxxvj.
Culpa peccati mortalis fundamentū sumit a corde tanq̄ a pncipio: vide totum. fo.	clxxvj.		
Culpa originalis licet pncipaliter fuerit ex consensu rationis: occasio- nis tamē sumptit ex sensibus carnis			

Dominantur mul-

ti qui tantūmodo labijs
dicunt miserere mei. fo.
lio clxxiij.

David regis descriptio pulchra ratio
ne pncipij: et medij finis. folio x

David regis sublimitas et dignitas
quanti precij fuerit: et multis causis
apparet: lege totum: quia pulchrum
est. folio x.

David dicitur ekimus pphetarū ac
stupor: in humano genere ppter gra-
tias infusas. fo. x.

David multis synonymis et laudibus
p hieronymus extollitur. fo. x.

David dicitur lyricus: quia lira multa car-
mina componebat et decantabat. No-
ta pulchre totum. fol. xi.

David non cognoscens seipsum: nec
gratiam dei ruit in multis sceleribus
et peccatis. fo. xi.

David excusatur per Iosephum hy-
storicum hebreum. lege totum: quia
pulchrum est. folio xi.

David peccavit p iusticiā magnā p-
ferendo sententiā iniuste contra mi-
phiboseph: nō audita pte. fo. xi.

David peccavit per superbiam: aua-
ritiam: et inanam gloriā: dinume-
rando populum contra voluntatem
dei. nota diligenter. folio. xij.

David peccavit p adulterij acapiē-
do berfabee uxorem viue. fo. xij.

David licet esset iustus: attamen vl-
tra narrata multa alia peccata com-
misit. fo. xiiij.

David peccavit per simulationem et
hypocrisim volens peccatum suū oc-
cultare ex dormitione viue cum ux-
ore. folio. xij.

David peccavit vitio duplicitat: quod
est magnum peccatū et exosum deo et ho-
minibus. fo. xij.

David peccavit turpissime in oculis
tatione sui peccati. fo. xij.

David peccavit inebriando viam vi-
rum iustum et timētem deum. fo. xij.

David fuit homicida non ex impetu
ire: sed ex longa discussione animi. xij.

David peccavit multipliciter pecca-
to homicidij: quia multi alij occisi sunt:
ut vias occideretur. fo. xij.

David peccavit infamando viam vi-
rum probum apud Iobab principem
militie. filio xij.

David peccavit per negligentiam et
contemptum: quia diu persistit in pecca-
tis commissis. fo. xij.

David multas deformitates in peccā-
do passus est ppter ingratitudinē et
ga deum: lege totum. fo. xij.

David grauissime peccavit: quia violas-
uit iusticiam quā ipse seruare et alios
seruari facere tenebatur. fo. xiiij.

David non intelligens parabolam p-
phete ptulit sententias contra seipsū
vide totum. folio xiiij.

David peccata aggrauantur per se-
ptem circumstantias: lege totum: quia
pulchrum est. folio. xiiij.

David meretur veniam a deo: quia ves-
ram habuit contritionē et ingemuit.
nota diligenter totum. fo. xv.

David agens penitentiam pro sui sa-
tisfactione composuit illum psal. Miserere
mei deus. fo. xv.

David sicut fuit exēplar peccādi: ita
et penitendi: ut hieronymus et crisostomus
pulchre declarant. fo. xv.

David ruit in luxuriam: a luxuria in
homicidij: ex homicidio ad alia pec-

Alphabetica

<p>cata: pulchrum exemplum. nota totum fo. xciiij.</p> <p>David considerans beneficia a deo sibi collata per horas singulas gratias agebat. fo. xxxv.</p> <p>David meruit veniam: qz recto corde dixit peccaui. vide pulchra. folio. clx. in fine.</p> <p>Deus solus peccatori ex sua liberali gratia veram contritionem ⁊ anime salutem concedit. fo. ix.</p> <p>Deus solus delet iniquitates peccatoris: ideo merito glorificandus ⁊ honorandus est. fo. x.</p> <p>Deus nō tm̄ q̄ritatem peccati respicit: sed etiam cōtemptum peccatoris vt pulchre ibidem notat. fo. xxij.</p> <p>Deus petit a nobis solummodo cor: iuxta illud. Fili prebe mihi cor tuum ⁊ saluus eris: vide totum fo. xxxi.</p> <p>Deus dicit zelotipus spūaliter aīe rōnalis: vt multis rōnibus comprobaf nota pulchre totum. fo. eodem.</p> <p>Deum inuenire non possumus nisi ex toto corde illum queramus: id ex p̄p̄ria voluntate. fo. eodem.</p> <p>Deus elegit semper medium ad habi- tandum: vt pulchris deductionibus ⁊ rationibus comprobatur. nota pulchre totum. fo. xxxiij.</p> <p>Deus vult habitare in corde hominis: qz situatū est in medio corporis ⁊ medium est habitatio dei. fo. xxxij.</p> <p>Deus immensus est: ideo a nobis sine mensura vult amari s̄m Augusti- num. fo. xxxiij.</p> <p>Deus quia est melior cunctis rebus: ideo super omnia tota mente diligen- dus est. fo. xxxv.</p> <p>Deum vel sanctos turpibus verbis immiscere si contemptus fuerit vel</p>	<p>scandalum audientibus: est mortale peccatum. folio xxxviij.</p> <p>Deus solus adorandus est adoratio- ne latrice: qz est dominus vniuersus lege totum. fo. xliij.</p> <p>Deus nobis multis nominibus inno- tescit tam hebraice q̄ grece ⁊ latine: vide totum. fo. xlviij.</p> <p>Deus est pater super omnes patres: cui plenissime ratio paternitatis con- uenit. fo. liij.</p> <p>Deus inseruit cupiditatem in animā rationali: vt ex hoc cognosceret digni- tatem suam: lege totum: quia pul- chrum est. fo. lxviij.</p> <p>Deus querit libertatem nō necessitas- tem charitatē nō timorē. fo. clxxviij.</p> <p>Deum amare sup oīa quid sit: lege to- tum: qz pulchrū est. fo. clxxxiij.</p> <p>De' pmittit aliquē ruere in pctm̄ lux- urie: vt euitet vitiū supbie. lxxvij.</p> <p>Deus angelis supbientibus nō pep- cit q̄tomagis pctōibus ingratis q̄ sunt terra ⁊ cinis. fo. lxxix.</p> <p>Deus ordinauit vnicuiqz rei actiones suas s̄m proprietatem nature sue. fo- lio lxxxiiij.</p> <p>Deus est vbiqz per essentiam presen- tiam ⁊ potentiam: lege totum: quia pulchrum est. fo. cxvi.</p> <p>Deus in nulla creatura quiescere vōs- luit: nisi in solo homine: vnde nō am- plius operatus est in creatione: sed quieuit in eo. fo. lxxviiij.</p> <p>Deus pctōi semp se p̄sentes exhibet se paratū offert: dūmodo ipse peccatō- tor sit dispositus ⁊ paratus. fo. cli.</p> <p>Dei nomē assumendū est ad magnifi- candū multipl̄ ⁊ laudandū: lege to- tum: qz pulchrum est. fo. clviij.</p> <p>Deo soli duplex honor debetur: respe-</p>
---	---

B ij

Tabula

- etu finis et respectu fiducia. nota diligenter totum. fo. lxxv.
 Deo cuncta suis institutis deseruunt et solus ingratus homo rebellis est et inobediens. fo. cxliij.
 Debitum recalculationis duplex est: primum est necessitatis. secundum perfectionis lege totum. fo. cxvij.
 Decima pars omnium fructuum qui recoluntur in prediis: nomine decime intelliguntur. fo. cxlvj in principio.
 Decime dabantur in veteri lege ad sustentationem ministrorum dei. fo. cxlvj.
 Decimas soluere tenentur homines tam de iure naturali quam diuino et ex mandata totius ecclesie. fo. cxlvj.
 Decime quedam sunt personales: quedam prediales: quedam mixte. nota pulchram distinctionem ibidem. fo. cxlvj.
 Decimarum opiniones multe et varie a doctoribus assignantur. fo. cxlvj.
 Decimarum pulchra resolutio secundum beatum thomam. Nota diligenter: quia vtile est. fo. cxlvj.
 Decimarum obligatio non solum fundatur super ius posituum: sed super ius diuinum et naturale. fo. cxlvj.
 Decime non sunt exigende: vbi consuetudo non est vel scandalum oriri potest: vide diligenter totum. fo. cxlvj.
 Deformitas actus reducenda est ad rationem vbi species et grauitas peccati consideratur. fo. cxliij.
 Declaratio applicat intentionem ad ea in quibus aliquis delectatur: lege totum. fo. xcij.
 Delictorum genera multa sunt: et illa sunt piculiosiora quam non extimantur. fo. viij.
 Demones liuore percussi desiderium hominum mouent ad luxuriam per sensus corporis nostri. folio lxxvj.
 Demosthenes fugiebat vinum quasi venenum: ideo fuit eloquens et ingenio acutissimus. fo. ciiij.
 Demosthenes plus olei in studendo quam vinum in bibendo consumpsit: ut inquit hieronymus: vide fo. ciiij.
 Demosthenes ad studium litterarum non ceteris surgens omnibus artifices et opifices preueniebat. fo. ciiij.
 Derisores multi scioli reperiuntur qui inflammati zelo inuidie semper bonis operibus detrahunt. fo. v.
 Derisio est de honestate alicuius causa ludi inducens erubescerentiam proximo. folio lxxvij.
 Desiderabilia quinque permittuntur honorantibus parentibus. Nota pulchra folio lviij.
 Detractio est alienae fame per verba oculta denigratio: vide alias descriptio nes. folio lxxvij.
 Detractores tenentur ad restitutionem fame: filii et audientes: aliter saluari non possunt. fo. lxxvij.
 Detractores peiores sunt latronibus: quia isti bona temporalia: detractores vero bona spiritualia auferunt. fo. lxxvij.
 Detractores et bilingues sunt causa multorum malorum propter odia iniusta que sequuntur oblocutionibus eorum. fo. lxxij.
 Detractores semper sunt odibiles: et multis maledictionibus eos: replet lege totum: quia pulchrum est. fo. xxxij.
 Detractoris proprium est bonam famam et nomen auferre bonum absentis. folio xxxij.
 Detractio tribus modis fieri potest quo ad bonum proximi: videlicet negando: tacendo: peruertendo: vide te

Alphabetica

- tum folio xxix
 Detractores rabidos Hieronymus pulchre per multas auctoritates reprehendit folio xxvii.
 Detestatio singulorum peccatorum mortalium que dolo verus dicitur requiritur ad veram contritionem folio liij.
 Detestatio tam de oblitis quam ignorantis mortalibus est generalis et necessaria penitudo fo. eodem.
 Detestatio generalis peccatorum mortaliu[m] est necessaria pro complemento contritionis fo. clxxvi.
 Detestatio perpetua peccatorum est duplex secundum doctores fo. clxxij.
 Desperatio dicitur et de et spero. vnde de desperare est a spe cessare. folio cxxvij.
 Diabolus in celo peccavit per superbiam: sic primus homo in paradiso terra restrictus fo. lxxvj.
 Diaboli adoratio quando non solum est excusabilis sed meritoria. vide pulchras rationes secundum robertum holchor folio. xliij.
 Diabolus transfiguratus in effigiem christi adorans per illusionem peccet. pulchra que scriptio et curiosa fo. eodẽ.
 Diabolus adorare transfiguratum quando quis possit sine peccato optime a sancto thoma declaratur fo. xlv.
 Diabolus per que signa cognosci possit quam sit malus: licet bonus appareat. folio eodem.
 Diabolus quod sub specie boni monachum deceperit. vide pulchrum exemplum et nota totum fo eodem.
 Diaboli adoratio secundum aliquos semper est peccatum propter tres rationes ibidem assignatas fo. eodem.
 Dies qui dicuntur egyptiaci si observantur est maximu[m] peccatu[m] secundum augustinu[m] clvij.
 Dies dominica vel festiuus sabbatu[m] dicitur potest quia sabbatu[m] requies dicitur fo. li.
 Diei dominice laudes propter resurrectionem n[ost]ri ihesu christi explicantur per hieronymu[m] et alios doctores fo. liij.
 Dies precedentes festum resurrectionis sunt magis inductivi ad deuotionem propter officia diuina fo. clv.
 Dies septem hebdomade designat totu[m] tempus quo vita nostra incipit: mensuratur et finiet fo. cli.
 Differentia magna est inter litteras diuinas et humanas propter lenociniu[m] et ornatu[m] verborum fo. v.
 Diffinitio proprie pulchre a doctoribus catholicis degnatur fo. clxxvij.
 Diffidentia meritorum mater est diffidentie premiorum ex qua oritur tristitia. nota diligenter totu[m] fo. cxxvij.
 Differentia magna est inter vti et frui quam primum rebus creatis: et solo deo frui secundum augustinu[m]. lege totum: quia pulchrum est fo. cxxxiiij.
 Dilectio dei super omnia est necessaria ad remissionem peccati fol. clxxvj.
 Dilectionis feruor huius coniunctum odiu[m] sui contrarij fo. eodem.
 Dilectio nostra ad deum est toto corde custodienda fo. eodem.
 Dilectio nostra non debet esse ociosa sed perseuerans et in continuo motu ad deum qui tot bona nobis dedit. folio cxxxv.
 Diligens deum est in omnibus circum spectus quasi illum continue videns. vt dicit augustinus fo. cxxxij.
 Diligendus est deus ratione principij voluntarij: quia cor est principiu[m] omnium membrorum vitalium fo. cxxxij.

Tabula

Discussio peccatorum est vere ac perfecte contritionis principium et origo eius folio	vij.	tionem. folio	xlviij.
Discussio siue recordatio peccatorum quanta esse debeat: vide in tertio dialogo per totum. folio	vij.	Diuitie sunt instrumenta quibus homines facultatem habent ad peccandum vide totum. fo.	lxxviij.
Discussio peccatorum est dispositio ad obtinendum gratiam spiritus sancti ex qua omne bonum procedit. fo.	vij.	Diuitie et res temporales sunt bone et laudabiles per se et conformes naturae humane. fo.	lxxxv.
Discussio peccatorum debet fieri ex toto corde per veram dilectionem: ut optime declaratur. fo.	lxxvi.	Diuitias possidere non est vitium: sed illas male possidere et illis abuti peccatum est. fo.	lxxxv.
Displicentia peccatorum cum fuerit intensa magnam affert dolorem. fo.	clxxvi.	Diuitie sunt necessariae: quia sunt instrumenta virtutum: lege totum quia pulchrum est. fo.	eodem
Displicentia a peccati est ipse mensuris ad deum. fo.	clxxvii.	Diuitie ex ipso usu cognoscuntur an ad bonum an ad malum possideantur: vide totum. fo.	eod.
Displicentia peccati potest esse tante vehementia ut possit delere omnem penam. fo.	clxxviii.	Diuitie temporales sunt finite mutabiles corporeae et transitoriae: ideo non desiderande. fo.	lxxxvi.
Discretio in omnibus et per omnia in ipsa contritione est adhibenda. folio	cij.	Diuitie non faciunt homines insignes sed iuste illis utentes insignes reputantur. fo.	lxxxvii.
Discretio dicitur a discerno: ideo quoniam quis scit discernere iter bonum et malum dicitur discretus. fo.	clxiiij.	Diuitas est herba expellens iacula venenata a vulneribus comesta vel superposita sibi fidei. fo.	lxxxviii.
Dispositio illustrissimi principis ludouici ad imprimendum hoc opus fuit utilitas generalis per contritos futura. folio	iiij.	Diuerfitas corporum causat diuerfitatem affectionum desideriorum. folio	clxxxij.
Diuinus amor est thesaurus indeficiens. fo.	clxxv.	Diuerfitas facierum arguit diuerfitatem cordium. eodem.	
Diuinum auxilium in quocumque opere semper est impetrandum tam auctoritate scripture quam etiam philosophorum. fo.	v.	Doctores moderni scribentes magis recitatores dicuntur quam compositores. folio	v.
Diuine gratie lumen est peccatori necessarium ut reducatur ad contritionem per quam deus cognoscitur. fo.	vi.	Doctrina et disciplina docentur subditi a principe docte et sapiente. fo.	v.
Diuino cultui multa usurpata sunt que hominibus deferuntur humanis aut nimia humilitate aut propter adulationem. folio		Dolor de peccatis voluntarie assumptus est signum vere contritionis. folio	vij.
		Dolorem habentes ore tantum et non corde simulatores dicuntur. folio	clxx.

Alphabetica

Nolo: verus de peccatis dicitur maximus: quia a corde et a ratione procedit. folio clv.

Nolo: vere penitentie in sola ratione consistit. fo. clv.

Nolo: non potest separari a vera contritione: probatur multiplici ratione et auctoritate et exemplo. fo. clvi.

Nolo: in parte sensitiva est affectus contritionis in intellectiva vero est actus virtutis. fo. clvii.

Omne dei observantia non est ex vi precepti divini: sed ex constitutione et consuetudine ecclesie. fo. clviii.

Omne dei operatio non cadit sub precepto christianis tam affirmatiue: quibus sabbatum iudeis. fo. clviii.

Omnipotentia in nos descendere dicitur gradatim per divinum lumen: quod gratia dei nuncupatur. fo. vi.

Oraco est nomen generis quod continet sub se multas species. fo. clxix.

Oraconis plactus est amarior inter omnia animalia irrationabilia. fo. clxix.

Oracones sunt corpore valde magni: ita quod non possunt esse minor quibus cubito: vide pulchra. fo. clxxix.

Oraco est maximus inter omnia animalia terre et maris. fo. clxxix.

Oraco quante fortitudinis sit contra elephantem: vide secundum Albertum et Iudithum. folio eod.

Oulio est adoratio rationis creature que exhibet aut ratione dignitatis: aut virtutis: aut bonitatis. fo. xl.

Duo sunt omnino necessaria conscientia et fama: conscientia propter nos: fama propter proximum. fo. xl.

Duplices viri unum offendunt verbo: et aliud in corde habent sunt filii venatoribus: nota bene et diligenter. fo. xij.

Betudo sesus orifex gula que reddit homines debilem ad intelligibilia folio clxxv.

Ebrietas extinguit lumen rationis et infert notabile damnum tam anime quam corpori: vide totum. fo. clxxv.

Ebrietas quot et quanta mala facit cuius diu ostendit per suos versus. fo. clxxv.

Educatio et disciplina in pueritia inducit mores optimos qui ex consuetudine conservantur usque in senectam. folio v.

Efficacius remedium homo contritus nullum habere potest quam peccata sua recognoscere. fo. vii.

Efficacia lachrymarum quantum sit apud deum grata atque acceptissima ex gratia collata considerat. fo. ix.

Efficacia vere contritionis probatur multiplici exemplo. fo. clxxiii.

Ecclesia est quidam forma totius iusticie et cone ius christianorum. fo. clxxiii.

Elemosyna consideranda est secundum intentionem tribuentis qua mente et qua affectione datur. fo. clxx.

Elemosina liberat animam a peccato et a morte et non patitur illam ire in tenebras. fo. clxx.

Elemosine corporales an sint digniores spiritualibus pulchra questio: lege totum: quod pulchrum est. fo. clxxi.

Elemosynarum corporalium ad spirituales duplex est comparatio: vide totum: quod pulchrum est. fo. clxxi.

Elemosyne spirituales multis rationibus sunt digniores corporalibus: sicut anima est preciosior corpore: nota totum folio clxx.

Errores complurimos in oratione sua

Tabula

auctor operis coram deo deuote expo
 nit: vide omnino totā ofonem: qz des
 uotissima est. fo. viij.
 Erroribus suis peccator delectatur
 ⁊ nouis peccatū uerera delicta obum
 brando se existimat excusari. fo. viij.
 Esau nō ppter gallinā sed ppter len
 ticulā pimatū perdidit. fo. cxij.
 Euagatio mentis octo filias generat
 Nota singula. fo. cxvij.
 Euagatio mētis aliqñ est gñalis: ali
 quādo specialis. fo. cxvij.
 Eua si sola peccasset nō fuisset genus
 humanū infectū: sed sola acriter fuis
 sed punita. fo. clvij.
 Eua grauius peccauit q̄ adam tripli
 ci ratione: uidelz elationis: suggestio
 nis: inductionis. fo. clvij.
 Excusatio ipsius auctoris hūiliter fit
 cōtra detractores per uerba hieron
 imi: vide totū omnino. fo. iij.
 Eras matura tenet ⁊ uetudies quas
 flouida adoleſcētia capit. nota plēre
 torum. fo. iij.
 Excōicatio est modificatio precepti
 facti ab ecclesia contra rebelles ⁊ ino
 bientes: lege totum: quia est necessa
 rium. fo. cxlvij.
 Excōicatione maiori excōicari partici
 pantes cum eis scienter et
 non necessitate peccant mortaliter.
 folio cxlvij.
 Excōicatio duplex est maior ⁊ minor
 Minor autē separata a participatiōe
 sacramentoz. fo. eodem.
 Excōicatio maior separat a sacramē
 tis ⁊ cōione fidelīū ⁊ a quolibet actu
 legitimo. fo. eodem.
 Excōicatio maior excōicatione sciēter
 participās incurrit minorem excōica
 tionem que nō transijt in tertiā per
 sonam.
 Excōicatos uitare nō tenemur etiam
 in diuinis nisi fuerint publice decla
 rati. fo. eodem.
 Excōicatio excōicatiōe ma
 iori possunt omnes participare qui
 continentur in hoc uersu. Utile lex
 humiles: res: ignorata: necesse. Nota
 diligenter ipsa elementa uerborum.
 folio eodem.
 Excōicatio minor cōtrahitur partici
 pando cum excōicatio maioris ex
 communicatione in casu nō concesso.
 folio cxlvij.
 Excōicatio est quedā medicina
 afflictīua q̄ debet esse ad medelā nō
 ad interitum. fo. eo.
 Excōicatio minor hoc uersu des
 claratur. Os orare. uale: cōio mensa
 negatur. fo. eodem.
 Excōicatio est exclusio a cōmu
 nione: quia excōicare est extra cōmu
 nionem facere: uel cōmunionem priua
 re. folio eodem.
 Excōicatio triplex est: uidelz maior
 minor: ⁊ que a deo infligit per pctm̄
 mortale. fo. eo.
 Excōicationis pulchra declaratio: an
 participās leui uerbo peccet mortalr
 uel incurrat minorem. fo. eodem.
 Excommunicatio participans in di
 uinis uel in contemptū ecclesie sem
 per peccat mortaliter ⁊ incurrit mi
 nozem. fo. cxliij.
 Excōicatio minor aliqñ est mortale
 aliqñ ueniale s̄m circūstātijs. lege to
 tum: qz uerile. fo. eodem.
 Excommunicatio est grauiſſima om
 nium penarum: licet ecclesia p medi
 cina utatur: lege totum: quia pulch
 est. folio eodem.

Alphabetica.

- Exercitiū sacrarum scripturarū est res
prestantissima ⁊ laudabilis in prin-
cipe. folio** iij.
- Exemplo trius regum peccatores per
veram cōtritionē conuerti debent ad
deum. fo.** x.
- Exemplū pulcherrimum penitēdi est
maria magdalene que tot ac tanta cō-
misiit crimina. fo.** xx.
- Explanatio pulchra s̄m augustinum
super illō dauid. Cōfitebor aduersum
me. vide totū. fo.** x.
- Explanatio illius verbi. Et cōuertit
ezechias facies suā ad parietē s̄m cri-
sostomum ⁊ august. fo.** xviij.
- Explanatio pulchra super illud : fili
prebe mihi cor tuū ⁊ saluus eris: lege
totum fo.** xxxi.
- Explanatio s̄m augustinā super illō.
Cōuertere ad dñm deum tuū ex toto
corde tuo. fo.** xxxiij.
- Explanatio notabilis super illud. Di-
liges ex toto corde ⁊ ex tota aia ⁊ mē-
te tua. fo.** xxxiiij.
- Explanatio super illud. Qui amat
patrē aut matrē plus q̄ me nō est me
dignus s̄m hiero. Nota totū. xxxiiij.**
- Explanatio augustini super illud. Di-
liges dominū deum tuū ex toto cor-
de tuo. folio** xxxv.
- Explanatio pulchra sup illud inflā-
matū est cor meū ⁊ renes mei cōmū-
tati sunt s̄m bernardū. fo.** eod.
- Explanatio mltipler sup illud verbū
Euram habe de bono noie: lege totū:
quia pulchrū est. fo.** xl.
- Explanatio pulchra s̄m Thomā sup
illud. Velum templi scissum est: ⁊ pe-
tre scisse sunt. fo.** xli.
- Explanatio prima s̄m thomā s̄m sen-
sum literalē Ademēto vt diem sab-**
- bati sanctifices. fo.** l.
- Explanatio secūda super eademmet
verba s̄m intellectū mysticū vel spi-
ritualem. fo.** li.
- Explanatio tertia super eadem verba
Ademēto vt diem sabbati sc̄tifices
s̄m sensum allegoricū. fo.** li.
- Explanatio quarta super eademmet
verba Ademēto ⁊c. s̄m sensum ana-
gogicum. fo.** liij.
- Explanatio quinta sup ipsum tertiū
p̄ceptū Ademēto vt diē sabbati ⁊c.
facta per metra pulchra. fo.** liij.
- Explanatio pulchra quartū p̄cepti.
Donora parētes per versus notabiles
folio.** liiij.
- Explanatio quinti p̄cepti nō occides
per pulchra metra declarata. fo.** lxi.
- Explanatio pulchra s̄m Thomā sup
illud tradidit illos deus in passionēs
ignominie. fo.** lxij.
- Explanatio super illo v̄bo. Quō fiet
istud qm̄ virū nō cognosco. fo.** clxij.
- Explanatio pulchra sup sextū p̄ceptū
per carmina aurea facta. fo.** lxij.
- Explanatio pulchra s̄m Thomā sup
illud. Queritur inter disp̄satores q̄s
fidelis inuentaf. fo.** lxvi.
- Explanatio septimi p̄cepti. Nō furtū
facies. fo.** lxvij.
- Explanatio notabilis sup illud pauli
Loq̄mini veritatē s̄nusquisq̄ cum p̄-
ximo suo. fo.** lxix.
- Explanatio per pulchra metra sup
octauū p̄ceptū. Non falsum testi-
moniū dices. fo. lxx. in fine: ⁊ lxxi. i p̄n.**
- Explanatio pulchra sup illud pauli.
Non regnet pctm̄ in vestro mortali
corpore. fo.** lxxi.
- Explanatio noni p̄cepti. Non deside-
rabis vxorē p̄ximi tui per carnia pul-**

Tabula

chra folio	lxxij.	Explanatio notabilis sup illud. Præ-
Explanatio fm hieronymus super il-		didisti omnes qui fornicatur abs te le-
lud saturitas diuitis non sunt eū dor-		ge pulchre totum fo.
mire folio	lxx iij.	Explanatio alia fm Bugonē super di-
Explanatio fm hieronymum super il-		cta auctoritate perdidisti omnes qui
lud: vbi est thesaurus tu? ibi est et cor		fornicantur abs te fo.
tuū folio	lxxiiij	Explanatio fm hiero. sup illud. Pus-
Explanatio super illud. Nemo potest		tredo otium inuidia lege totū fo.
deo seruire ⁊ mammonē fm hierony-		Explanatio pulchra sup illud. contur-
mum folio	lxxiiij.	batus est in ira oculus meus aia mea
Explanatio fm hieronymum super il-		⁊ venter meus fo.
lud. Diues difficile intrabit in regnuz		Explanatio super illud. vsq̄quo pis-
celozum folio	lxxiiij.	ger dormis quando consurges a som-
Explanatio p pulchros versus sup de		no tuo fo.
cimū p̄ceptū. Non cupisces rē p̄xi-		Explanatio boetij sup illud. oritur sol
mi fo. lxxiiij. in fine: ⁊ lxxv. in p̄nci.		⁊ occidit p̄tra accidiam fo.
Explanatio notabilis sup illud pau-		Explanatio sup illud. adolescens ama-
li. datus est mihi stimulus carnis mee		bulans iuxta viam suam fo.
folio	lxxvij.	Explanatio sup illud. si mutare potest
Explanatio pulchra super illud Pau-		ethyops pellem suā fo.
li. Et ne magnitudo reuelationum ex-		Explanatio sup illud. potū dabis nos
tollat me folio	lxxvij.	bis in lachrymis in mensurā
Explanatio super illud dauid. Super		Explanatio sup illud. lauabo p̄ singu-
bi iniq̄ agebant vsq̄quaq̄: lege to-		las noctes lectū meū fo.
tum folio	eodē.	Explanatio sup illud Michæe. plan-
Explanatio super illud. Delicta quis		gam ⁊ vlulabo ⁊ faciam planctum ve-
intelligit ab occultis meis mūda me		lut draconū fo.
folio. clxxij. in p̄nci.		Explanatio super illud faciam luctus
Explanatio super illud dauid. Et emū		quasi structionū fo.
dabor a delicto maximo: id est a super-		Explanatio sup illud Jere. deduc q̄st
bia: nota diligenter fo.	lxxix.	torrentē lachrymas fo.
Explanatio fm Gregorium super il-		Explanatio sup illud. sic deus dilexit
lud qui inclinauerit oculos suos ipse		mundum fo.
saluabitur fo.	lxxx.	Explanatio super illud. quid retribu-
Explanatio pulchra super illud. fomi-		am domino pro omnib? que retribuit
catio ⁊ vinū ⁊ ebrietas auferunt cor.		mihi fo.
folio.	lxxxij.	Explanatio super illud. effunde sicut
Explanatio super illud: audī filia et		aqua cor tuum ante conspectum domi-
vide et inclina aurem tuam fm Die-		ni folio
ronymū folio	cvi.	Explanatio super illud. dixi cōfitebor
Explanatio sup illud. Præter vsorem		aduersum me fo.
tuā nāq̄ patiaris crimē scire fo.	xcvi.	Explanatio super illud. memento mei

Alphabetica

domine dum veneris in regnum tuum
folio clxvi.

Ezechias rex israel seipsum recogno-
scens per contritionē ingemuit ⁊ mi-
sericordiam cōsecutus est fo. ik.

Ezechias rex est pulchrum exemplum
peccatoribus penitendi ⁊ misericordiam a deo
impetrandi fo. kv.

Ezechias natus fuit ex pessimo patre
acham sicut abraham habuit tharam
idolorū cultorem fo. eodem.

Ezechias fuit natura benign⁹ iustus
ac religiosus cuius laudes Iosephus
recitat fo. eodē.

Ezechias egrotavit graui languore et
propheta ad eum mittitur vt testamē-
tum faciat fo. eodem.

Ezechias peccauit per superbiam: non
recognoscens bona sibi a deo colla-
ta folio eodem.

Ezechie genera peccatorum varia fu-
isse exponuntur per rabbi salomonem
⁊ iosephum fo. eodem.

Ezechias peccauit nolēs accipere vro-
rem contra dispositionem legis et dei
voluntatem fo. xvi.

Ezechie regis varie fuerūt opiniones
tā hebreorū doctoz q̄ catholicorū: no-
ta diligenter totū fo. eodem.

Ezechias cum eēt vir iustus ac timēs
deum fuit castigatus: ne nimia felici-
tate laberetur fo. eodem.

Ezechias infirmitate correptus est ne
post incredibiles triumphos cor eius
laberetur in supbiam fo. eodē.

Ezechias s̄m hieronymū ⁊ magistrus
historiarum fuit percussus a deo quia
condignas gratias pro victoria non
egit folio. eodem.

Ezechias s̄m iosephum est punitus qz
elatus animo laudes deo s̄m ritum iu-

deorum non cecinit fo. eodem.
Ezechias confregit serpentem eneam
quam iudei adorabant ⁊ incēsus ado-
lebant: et sic alios reges excessit fo-
lio. eodem:

Ezechias fuit punitus a deo q̄ the-
sauros non solum regios sed et tem-
pli per iactantiam assyrijs ostendit.
folio. eodem.

Ezechias egrotauit vsqz ad mortem
propter ingratitude[m] quaz habuit
contra deum: non cognoscendo libera-
tionem habitam fo. eodē.

Ezechie penitentia mirabilis appa-
ret in contritione animi ⁊ effusione la-
chrymarum: vide totū fo. eodem.

Ezechias audiēs vba isaie ppbe aio
cōsternat⁹ est ⁊ flere cepit fo. eodē.

Ezechias recognoscēs se grauius deli-
quisse hūiliter ⁊ deuote orauit ad do-
minū: nota pulchre totū fo. eodem.

Ezechias faciem suā ad parietem con-
uertit quia ad templū ire ppter infir-
mitatem nō poterat fo. eodem.

Ezechias recognouit seipm ⁊ merito
sue contritionis indulgentiam meruit
salutarem fo. xvij.

Ezechias non fuit sanctior david qui
fuit ante eum: nec iosia qui fuit post
eum folio eodem.

Ezechias excessit oēs reges quo ad q̄-
dam particularia ⁊ sic questio ipsa sol-
uitur: nota diligēter fo. eodem.

Faciens elemo-

synam viro malo cre-
dens q̄ bonus sit nō
peccat: immo propter
elemosynam meretur
folio. xvi.

Facies hominū dissimiles sunt ⁊ q̄ta

Tabula

- est diuersitas in faciebus tanta est in
 eorum cordibus desiderijs affectionibus
 passionibus fo. cxxxi.
- Facies dicitur a facio facis quia facies facit
 noticiam hominis fo. cxxxiij.
- Facies hominis est clara quia in ea relucet
 opera mirabiliora dei fo. eodem.
- Facies magis demonstrat dispositio-
 nem cordis quia in ea vigent omnes
 sensus folio eodem.
- Facies hominis spiritualiter conscientia
 intelligitur iuxta illud. faciem tuam la-
 uauit est conscientiam fo. eodem.
- Facies pulchra sicut gratiosa est in con-
 spectu hominum: sic conscientia munda in
 conspectu dei fo. eodem.
- Factores auxiliatores mediatores in
 aliquo delicto dicuntur instrumenta
 peccandi fo. clviij.
- Facere multa carnalis affectio cogit
 ex quibus creatorem multoties offen-
 ditur fo. clx.
- Falsum testimonium tribus modis et
 tres persone in iudicio facere possunt
 accusans testificans et iudicans. fo-
 lio. lxxvj.
- False accusans aliquem et deficiens
 in probatione debet sustinere penam
 rationis fo. lxxvj.
- Falsus testis eandem penam sustinere debet
 quam primo falso procurabat fo. lxxvj.
- Fallum testimonium dicens contra pro-
 kinum est sicut iaculum vel gladius vel
 sagitta acuta fo. lxxviij.
- Falsus testis quattuor bona nititur
 auferre: videlicet veritatem: honorem:
 famam: et amicitiam: nota diligenter
 totum fo. eodem.
- Fallacia est filia auaricie que fit per
 decipiendum in occulto fo. xc. in fine.
- Fama est preciosior cunctis rebus tem-
 poralibus: ideo est propinquo bonis
 spiritualibus: lege totum fo. xl.
- Fama est nobis necessaria propter proxi-
 mum ne scandalizet fo. eodem.
- Fama dupliciter ledit aut directe aut
 indirecte secundum Thomam fo. eodem.
- Familiaritates oino fugere expedire
 proseruatione castitatis fo. cvij.
- Familiaritatem feminarum religiosi fuge-
 re debent quia est res multum periculosa
 secundum hieronymum fo. cvij. in principio.
- Felicitas vera atque perfecta est cogno-
 scere corde contrito: dominum iesum
 christum fo. iij.
- Femine quedam tempore persecu-
 tionis se in flumen precipitauerunt
 et sancte ab Augustino reputantur.
 folio lx.
- Femine in omni genere animalium sunt
 molliores masculis exceptis uisa et leo-
 parda folio lvi.
- Femine nobiles aliquando copulantur
 hominibus vilissime conditionis
 propter luxuriam secundum Hieronymum.
 folio cvij.
- Fenestre decem in corpore hominis
 sunt per quas mors intrat ad animam
 folio. cxxvij.
- Fenestrarum ipsarum declaratio pulchra
 per quas tot et tanta mala oriuntur: no-
 ta bene et diligenter fo. cxxvij.
- Festa multa instituta sunt ab ecclesia
 ultra dominicam sub precepto fo. clviij.
- Festiuitates que sunt de precepto sunt san-
 ctificande iuxta illud. Ad memorem ut die
 sabbati sanctifices fo. clviij.
- Finis omnino considerandus est a no-
 bis quia ex fine boni vel mali repura-
 mur folio clx.
- Finis circumstantia est prima in aggra-
 uando peccatum: quia quantitas malicie con-

A lphabetica

Aderatur ab ordine finis fo. clvij.
Finis mouet agentem ad agendum & actus morales ab ipso fine speciem assumunt folio clix.
Figura cessat adueniente veritate: sicut sole adueniente tenebre cessant folio liij.
Fides dirigit animam credendo & assentiendo spiritualibus fo. cxxxvij. in fine.
Fides facit deo assentire: spes in deo confidere: caritas facit deum amare fo. cxxxvij. in principio.
Fides catholica non requirit, ut ad omnia fiat miracula sed solum quando est expediens fo. cv.
Filii loth peccauerunt mortaliter: quia inebriauerunt patrem suum & incestum commiserunt cum eo fo. xliij.
Filii puniuntur propter iniquitatem patrum temporaliter ut patet exemplum de filiis dauid: lege totum fo. xliiij.
Filii quatuor dauid occiduntur in ultionem sceleris sui: propter mortem suam in uita fo. eodem.
Filii boni aliquando nascuntur a malis parentibus & contra exemplum habes de abraham & ezechia fo. eodem.
Filii inhonorantes parentes merentur puniri: uita naturali & gratie & tandem glorie: lege totum fo. liij.
Filii honorantibus parentes quare longauita permittatur pulchra questio secundum thomam fo. eodem.
Filii boni quare aliquando potius moriuntur quam filii prauis: uide pulchram responsionem secundum thomam eodem.
Filii possunt merito expelli a patre propter inobedientiam & rebellionem uide totum fo. eodem.
Filii habent tria a parentibus: uidelicet esse: nutrimentum: & disciplinam: uide diligenter totum fo. eodem.
Filii sceleratis proa, parietes ponitur pulchrum exemplum a comite in eorum confusione secundum Ambrosium & Iulianum. liij. in principio.
Filii non tenentur obedire parentibus in his que sunt contra deum et bonos mores fo. liij.
Filii quomodo & qualiter debeant cum suis parentibus conuersari: uide pulchrum modum secundum hieronymum fo. lv.
Firmamentum intelligitur octaua species que est inter celum crystallinum & elementa folio lxxxvij.
Fomes dicitur a foueo faues. inde fomes uel fomentum: id est nutrimentum uel fomes idem est quod radix fo. lxxxj.
Fomes secundum thomam est inordinata concupiscentia sensibilis appetitus habitualis: lege totum fo. eodem.
Fomes peccati secundum naturam inest equaliter omnibus secundum rationem uero persone est magis in uno quam in alio fo. lxxxij.
Fundamentum totius perfectionis & inuicem uirtutum est puritas scientie & cordis mundicie fo. cliiij.
Fornicatio simplex sepe est peccatum mortale: lege totum ut pulchrum est fo. xcvi.
Fornicantur homines uel corporaliter uel spiritualiter uel criminaliter uel quacumque aliam culpam: nota diligenter totum fo. xcvij.
Fornicatio templum dei uolat per inmundiciam carnis quia in corruptio proximo deo facit fo. eodem.
Fornicationes prius auferende sunt a corde in postea protrahant in opere folio eodem.
Fortis & constantis animi est in aduersis rebus non perturbari nota diligenter totum fo. cxxxvi.
Flagella dei: peccatoribus cognoscentibus

Tabula

beatum suum sunt ad veniam: repro-
bis vero non cognoscentibus ad per-
ditionem folio xx.

Franciscus petrarcha maximā patit
iniuriā ab emulis suis fo. xxi.

Franciscus petrarcha vitam solitari-
am aggressus est induc^o exemplo ma-
rie magdalene et obiit in heremitario
agri parauini folio. xxi.

Franciscus petrarcha laurā extollit:
que figura est alicui⁹ veritatis: vt au-
ctor istius operis ait fo. xxij.

Franciscus petrarcha veneratur loca
sacra vbi maria magdalene peniten-
tiam egit folio xxij.

Franciscus petrarcha ornatissima car-
mina composuit in laudem marie ma-
gdalene folio xxij.

Fraus committitur circa speciem v^l sub-
stantiam vel quantitatem vel qualita-
tem folio lxiiij.

Fraus est deceptio pfecta: facta in pre-
sentia illius qⁱ decipit fol. xc.

Fratres contemplarij nolentes la-
borare manibus per beatum antho-
nium sunt mirabiliter redarguti et ele-
cti folio lxxiiij.

Fruī est amorem inherere alicui rei pro-
pter seipsam vt dicit augustin⁹ et cere-
ri doctores catholici fo. lxxiiij.

Fruī vtendis et vti fruēdis: nulla iniq-
tas maior reperiri pot^{est} hinc thomam et
augustinū folio lxxiiij.

Fruitio duplex est perfecta et imperfe-
cta: perfecta est que habet tantū vlti-
mū finem iam habitum. Imperfecta
vero nō habitum fo. lxxiiij.

Fruimur solo deo creaturis vero vti-
mur: et ideo ipse diligende sunt ppter
deum folio lxxiiij.

Furtum non facies, est septimū preces-

ptum diuine legis: lege totum q^o pul-
chrum est folio lxiiij.

Furtum dicitur a furueo: vel a furno:
id est obfusco q^o est obscurare: q^o fur
obsuro tpe valit folio lxiiij.

Fur et latro differūt fo. lxiiij.

Furtum committunt quicūq^{ue} rem alie-
nā retinent vel vsum ipsius rei inuito
domino folio. lxiiij. in fine.

Furti nomine intelligitur oīs illicita
vsurpatio rei aliene et sic rapina etiaz
furtum dicitur fo. lxiiij.

Furtus inter peccata mortalia est ma-
gis periculosum propter satisfactionē
fiendam fo. lxiiij.

Furto apud scitas nullū aliud scelus
maius reputabatur nec graui⁹ punie-
batur. lege torum folio lxiiij.

Furum et latronum species et diffe-
rentie multe reperiuntur et nominan-
tur vt ibidem declaratur. Vide dilige-
ter torum folio lxiiij.

Fures appellantur oēs reges punci-
pes et dñi temporales intrusi per vim
aut p fraudē: aut p pditionē: et tenen-
tur ad restitutionē fo. lxxv.

Furum magnū exemplū et pulchrum
recitat valerius. de dicto socratis con-
tra tyrannos folio lxxv.

Quius caligula p^{er}

pter ocium factus est fla-
giosissimus et crude-
lissimus vt hystoriosa
gi reserūt fo. cx.

Quius caligula tante libidinis fuit vt
sorores pprias stupro pollueret et post
ea illas exulare fo. cx.

Quius cesar ppter excellentiā imperij
vt de⁹ voluit honorari fo. lxxv.

Alphabetica

Balus cesar premagnitudine digni- xxxj.
 tatis humanum perdidit intellectus xviij.
 folio
Balus cesar iussit simulachrum suum in xviij.
 templo hierosolymis poni. fo.
Benus mortis est in peccatis semper vive- liij.
 re et seipsum non agnoscere. fo.
Benera crucis duo sunt: videlicet vnum cxi.
 corporale: et aliud spirituale: vide to-
 tum. fo.
Benus abstinentie est sensum suum cxi.
 abstrahere ac his que per tactum gustus
 visumque decipiunt. fo. cxvij. in principio
Benus crucis est motus animi reges- cxi.
 re: litigare contra vitia: et in con-
 nore homine facere. fo.
Beritiae et bonitatis plenitudo in deo cxi.
 solo est: ideo homo non debet ingratus
 esse. folio cl.
Beritias debemus agere deo tanquam cl.
 creatori et remuneratori nostro: imo spes
 nostra et premium. fo. li.
Beritiam dei meruerunt habere filij li.
 leui propter cedem suorum et parricidium
 factum. fo. cxiij.
Beritiae semper sunt deo referende de quibus cxiij.
 buiscumque illatis bonis vel malis: ex
 plo moysi et samuelis et aliorum. fo. cxix.
Beritiae divinae aliquando superabundat vnde cxiij.
 de superabundavit delictum exemplum d
 dauid et ezechielae. fo. cxiij.
Beritiae semper precedit auxilium sicuti cxiij.
 obedientia mollit impium: nota dili-
 genter totum. fo. cxiij.
Beritias agere deo debemus et omnia cxiij.
 incipere in nomine iesu: siue verbo: siue
 ope incipiamus. fo. l.
Beracorum tumule et seditiones post l.
 destructam cartaginem in populo roma-
 no insurrexerunt. fo. cxi.
Beracorum tres sunt ad quos cxi.
 omnia alia peccata reducuntur: videlicet: cor- cxi.
 dis: oris et operis. fo. cxi.
Beracorum primus peccatorum tanquam venialis cxi.
 est mortalium constitit in corde secundum om-
 nes doctores catholicos. fo. xxxvj.
Beracorum peccata linguae multipliciter: cxi.
 et conditione loquentis et audien-
 tis: ut ex frequentia: dolo deliberatio-
 ne et similibus. fo. cxiij.
Beracorum hominem decet: patet ex exemplo cxiij.
 cathonis censorini: ut refert hieronymus
 mus. folio. c. circa finem.
Beracorum seruari debet in proferendo cxiij.
 suam aliquam: ex exemplo moysi. et seniorum
 israel. lege totum. fo. xi.
Beracorum magna est deus et animi xi.
 quies quam nec dicere: nec audire de quo
 est obliqui permittit. fo. xi.
Beracorum fuit peccatum primi angeli ro- xi.
 ne sue dignitatis et scientie: quibus ceteri
 ros precebat. fo. cxiij.
Beracorum peccant maiores quam minores cxiij.
 propter ingratitude: quia bona eis col-
 lata sunt beneficia dei. fo. cxiij.
Beracorum propter peccatum propter spiritalem repu- cxiij.
 gnantiam actus ipsius peccati ad magni-
 tudinem persone. fo. cxiij.
Beracorum propter peccatum propter scandalum seu cxiij.
 malum exemplum ut pulchre ibidem de-
 clarat: vide totum. fo. cxiij.
Beracorum peccatum religiosi triplici ratione vo- cxiij.
 ti: ratione contemptus: et ratione scandali: no-
 ta diligenter. fo. cxiij.
Beracorum peccati cognoscere non solum cxiij.
 oportet per genus: sed etiam per ipsas circum-
 stantias scire. fo. cxiij.
Beracorum peccati magis attenditur secundum cxiij.
 spiritum quam secundum circumstantias: vide totum
 quia pulchrum est. fo. cxiij.
Beracorum peccati consideratur magis ex cxiij.
 te obiecti. fo. cxiij.
Beracorum autem peccatum ex parte sui multipli- cxiij.
 ci ratione: vide totum. fo. cxiij.

Tabula

Statur pctm̄ aliquando ex parte
 primi: tunc magis pctm̄ est quādo
 p̄sona est dignior. fo. clx.
Sregorius sanctus ⁊ rethorum lumē
 stimulos inuidie non potuit euade-
 re. folio cxvj.
Sregorij libros comburendos petrus
 dyaconus defendit ob quorum defen-
 sionem miraculose spiritum deo red-
 didit. fo. cxvj.
Sula ⁊ luxuria sunt vitia carnalia et
 consistunt circa delectationez tactus.
 folio xciiij.
Sula min⁹ impedit opationes hoīs
 circa intelligibilia ⁊ luxuria. xciiij.
Sula est solius corpis causa auidus
 ciborum appetitus: vide ⁊ alias gule
 descriptiones. fo. cxvj.
Sule deditos magi bestie q̄ hoies di-
 ci debent: lege totum: q̄ pulchus est
 folio cxvj.
Sule vitium p̄pter immoderantiam
 cibi ⁊ potus: perturbat rationem et
 mentem hominum. fo. cxvj.
Sule filie quinqz sunt: videlicet ebe-
 rudo mētis: iēpta leticia: loquacitas
 immūdicia: scurrilitas. fo. cxvj.
Sula multa nocumēta ⁊ dāna infert
 hoī q̄ ad aiām ⁊ quo ad corpus. cxvj.
Sulosi ⁊ delicati multis rōnibus et
 causis se excusant q̄ abstinere nō p̄nt
 vide: q̄ pulchrum est. fo. cxvj.
Sule vitium nō consistit in cibo: s̄ in
 cōcupiscentia nō regulata. fo. cxvij.
Sulorum multa exempla habes tā
 ad bonum q̄ ad malum: vt ibidē de-
 claratur: lege totum. fo. cxvij.
Sule grauitas an sit maximum pecca-
 torum tripliciter potest considerari:
 vt ibidem declarat. fo. cxvij.
Sule pctm̄ considerat ex parte mate-
 rie: ⁊ parte peccantis: ⁊ ex parte affe-

ctus. folio cxvij.
Sule vitium nouē nocumēta contra
 aiām infelicē p̄ducit. fo. cxvij.
Sule spēs si scire optas quot ⁊ quāte
 sint pulchris declarant versibus: nos-
 ta diligenter. fo. cxvij.
Sustus nisi per rōnem fuerit regula-
 tus debilitat ⁊ enervat memoriam.
 folio. cxviii.
Sustus si fuerit inordinatus incitat
 ad luxuriam. fo. cxviii.
Sustus est quartus sensus copalis:
 ⁊ dariuat a gutture: qz gustata per
 guttur transeunt. fo. cxviii.
Sule vitio dñante quicqd̄ boni factū
 est ⁊ virtuose totūz dep̄ditur: vide di-
 ligenter totum. fo. cxviii.
Sustus inducit hoicm̄ ad multa pec-
 cata: nisi refrenetur per imperium ra-
 tionis. fo. cxviii.
Sustus nō regulat⁹ oēs gestus deho-
 nestat ⁊ ad vitia disponit. fo. cxviii.
Sustatiua ac discretius virtutē oim̄
 h̄z lingua eoz q̄ corp⁹ nutriūt. cxviii.

NAbens cor di-

spositū ad sc̄laris
 desideria ⁊ q̄ indi-
 serete afficit huic
 mūdo semp̄ est in
 pctō mortali. fo.
 lio cxviii.

Habitus tales subsequuntur quales
 sunt actus: qz ex frequētatis actibus
 generatur habitus. fo. xcviij.
Habitus venereomm cū difficultate
 possunt dimitti: vt patet de puellis
 corruptis in tenera etate. folio. xcviij.
Hamilcar p̄pter irā dicebat carthagi-
 nēsis⁹ se q̄tuor leūculos alere ⁊ roma-
 nos. i. quattuor filios suos. fo. cxviii.

Alphabetica

- H**annibal iuravit patri suo Hamilca
 ri nunq̄ bfe pacē cū romanis. cxxv.
Helise? spūaliter significat sacerdotē
 Haam leprosus p̄dōrem. fo. clxij.
Heliseus septies sup puerū mortuum
 spiravit vt illū suscitaret. fo. clxij.
Homo iustus semper in p̄ordio ser
 monis ex humilitate accusator sui est
 vt pulchre auctor ipse exponit. folio
 viij. in fine sc̄de colūne.
Homo qz insipiens est et habitu pec
 cat et semper delectat in crimine. fo.
 viij. in fine. ij. col.
Homo differt ab hoīe p̄ quedam par
 ticularia: sicut stella differt a stella in
 claritate. fo. xij.
Homines amētes ad instar aialium
 brutoū sunt vt pulchre declarat hie
 ronymus. fo. xix.
Homo vere contritus habet scientiā
 spiritus sancti et intelligentiam diuinā
 narum rerū q̄ dirigit in agēdis. xrv.
Homo zelotipus efficit furēs multa
 fingit: multa suspicaf: multa interro
 gat: et aliqui v̄orē occidit. fo. xxviiij.
Homo cognoscit decem p̄ceptis diligēter
 examinatis. fo. xlv.
Homines ne peccēt in adoratione re
 quiritur fidelis consideratio et deuo
 ta attentio. folio xxviiij.
Homines reddunt cauti in ipsa ado
 ratione p̄ pulchras rationes sc̄ti tho
 me declaratas. fo. xliij.
Homines hītes cōtinuē et habituali
 ter bonā intentionē et rectā in deum
 possunt semp̄ licite adorare. fol. xlv.
 in fine colūne.
Homines possunt mereri p̄ fidem er
 roneam s̄m̄ Robertū Holcoth: vt plu
 ribus rōnibus et exemplis demonstrat
 vide pulchra. folio. xlvj. in principio
 columnē.
Homines operantes ea que gloriam
 dei manifestant adimplent hoc p̄s
 ceptum. Non assumes nomen dei tui
 in vanum. fo. liij.
Homo nō baptizatus credens tamē
 se fuisse baptizatum illa sola fide sal
 uatur. folio liij.
Hominis occisio potest esse iusta tri
 plici de causa: lege totum: quia pul
 chrum est. fo. lx.
Homo eget duplici cibo: spūali et tē
 porali: qz ex duplici substantia est cō
 positus. fo. lxxiiij.
Homines in hoc mundo hospites ad
 uene et peregrini sunt vt sacra scriptu
 ra affert. fo. lxxviiij.
Hominis opificium ad deo voluntas
 rie formatum est. fo. lxxxviiij.
Homo naturali ter horret peccatum.
 folio lxxv.
Hominis p̄prium est deum querere
 terrena despiciere: qz transitoria sunt:
 deus aut̄ manet in eternū. fo. lxxxviiij.
Homo potius debet eligere esse in in
 ferno sine culpa: q̄ in paradiso cū cul
 pa. folio clxviiij.
Homo debet eligere potius mortem
 q̄ peccare mortaliter. fo. clxviiij.
Homo dupliciter debet p̄teri de pec
 catis suis. fo. clxiiij.
Homicida est destructor: humani ges
 neris: quia priuat mundum suppositi
 tis. folio xliij.
Homicidij genus duplex est spūale:
 videlicet et temporale: vide eius di
 stinctionem. fo. lx.
Homicidiū spūale fit q̄ttuor modis:
 videlicet corde: ore: ope: omissione: vi
 de totum qz pulchrum est. lx.
 L ij

Tabula

- Homicidium** torpale fit etiā quattuor modis: put infra notat. fo. lx.
Homicidium est grauius pctm̄ adulterio ⁊ furtu. fo. lxxij.
Homicidium fm̄ se non est concupiscibile sicut adulterium ⁊ furtum: qz non habet rationes alicuius boni furti. folio. lxxij.
Heritius qui ⁊ heritius dicitur peccatori contrito cōuenit. vide eius definitionem. fo. lxxvij.
Her ⁊ onam percussi sunt a deo: quia in actu matrimoniali semē extra vas fundebant. fo. lxx.
Her causa delectationis ne thamar cōciperet. Quā dō ne suscitaret semē fratri suo: semē fundebāt. fo. lxx.
Humana mēs facile mutat ppter vanam gloriam. fo. clxxix.
Humana mens nō pōt vnico actu celestia capere ⁊ terrena inhīare. folio lxxi. in fine. ij. colūne.
Humanam laudem querens diuinaz amittit gratiam. Nota diligenter totum. folio. lxxij.
Humane leges p̄ multas rōnes a diuinis legib⁹ distant. fo. lxxf.
Humane carnis miseria quāta sit: ex ip̄is infirmitatib⁹ cognoscit. fo. lxxvij.
Humanaū corpus crescit vsqz ad vice simū primum annū fm̄ opinionem p̄bi sancti thome: ⁊ aliorū. fo. clxij.
Hūane originis dignitas incitat nos ad contēpationem ordinis diuine p̄ uidentie. fo. clj.
Humilitas auctoris p̄ declaratiōe facta sup̄ decem p̄cepta: ex ipsa excusatione sui cognoscit. fo. lxxij.
Humilitas nos deo similes facit: sup̄bia vero similes dyabolo. folio. lxxvij. in principio prime colūne.
Humilitas dicitur conseruatrix castos: ⁊ radix oim̄ virtutū fm̄ hieronymum folio. lxxvij. in medio. j. colūne.
Dumili pctōri labi in quocunqz vitio utilius est q̄ sup̄bo arroganti in vno solo. fo. lxxvij. in fine. ij. colūne.
Dumilitas nulla tam celsa reperitur que dulcedine glorie non tangatur. folio lxxix.
Dumiliat deus electos suos diuersis tribulatiōibus: vt ad celestia dirigat exemplum pauli. fo. lxxviii.
Dumilitas non solum a diuina lege sed etiam a philosophis peccatis ⁊ orationibus extollitur. Vide totum. folio lxxxj.
Dumilitas vera qualis sit ⁊ quibus conditionibus cognoscatur: lege fm̄ hieronymum augustinum ⁊ hugonē folio lxxxj.
Dumilitas vera per veram ⁊ bonam patientiam ostenditur fm̄ hieronymum. folio. lxxxij.
Dumilitatis descriptiones varie fm̄ gregorium bernardum et hugonem Notande sunt. fo. lxxxij.
Dumilitas sola inter filios dei ⁊ filios dyaboli fm̄ cassiodorū differentiaz facit: lege totum. fo. lxxxij.

Folatrie peccatum est grauiſſimum

oim̄ pctōrum: qz deo est multum exosum: folio xvij.

Fidolatria est excedere debitum modum cultus diuini tri buendo creature quod deo conuenit. folio. clij.

Fidolatria est vitium ita grauiſſimū peccatum: sicut si aliquis contempto

Alphabetica

- pprio suo rege: alium maximo bono** re preponeret. fo. xlvj.
Idolatria est origo siue causa omni um peccatorum: q; ex eo apostatatur a deo. folio xlvj.
Idolatrie ananicia comparat que est horribile peccat; & que sit ratio eius vi de pulchra declaratione. fo. lxxxvj.
Ieiuniũ est adiumentus virtut; nõ sanctitatis pfectio fm hieronymũ. fo. lio. ciij. in fine. ij. col.
Ieiunantibus inter alios cibos vsus carniũ solus interdicitur. folio. ciij. in fine pime coline.
Ieronymus malignitatẽ inuidie pas sus est: vt in pluribus locis conqueritur. folio cxxvij.
Ieronymus pater doctorum reprehẽ dit emulos suos & detractores: per pulchre. fo. cxxvij.
Ieronymus solus biblam de hebreo in latinũ egregie trãstulit. fo. cxxvij.
Ieronymus peritiã habuit quattu or linguar; hebreæ: grece: caldee: & latine. folio cxxvij.
Ieronymo damascus papa commit tit vt officium celebrandum in eccle: sia ordinet. fo. cxxvij.
Ieronymus psalterium totum diuis sit per ferias & per nocturnos decan tandum. fo. cxxvij.
Ieronymus instituit vt in fine omni um psalmorum diceretur. Gloria pa tri & filio. fo. cxxvij.
Ieronymus eplãs & euangelia p an ni circulum ordinauit in ecclesia esse decantandas. fo. cxxvij.
Ieronymus cum esset annorum nona ginta octo in partibus hierosolymis post asperrimam penitẽtiã obiit in domino. folio cxxvij.
- Ieronymi cõstantia mirabilis fuit q** nunq; a rigiditate sua secti potuit: nisi p paulã vt ipse exponit. fo. cxi.
Ieronymus summus laudibus est ex tollendus. fo. cxix.
Ignorantia duplex ponitur a sancto thoma. fo. clxxj.
Ignorantia aliqñ dicitur iuris: aliquan do facti. fo. clxxj. col. in fine.
Ignorãtia iuris non excusat ab exco catione: nisi illos quibus licet ignora re: vt sunt pueri fo. clxxj.
Ignorantia iuris diuersimode decla ratur a setis doctoribus. fo. clxxj.
Ignorantia facti multiplicem habet declarationẽ. fo. clxxj.
Ignorantia triplex fm magistrũ sen tentiarum. fo. clxxj.
Ignis extinguit aqua & subtractio lignorum: ac luxuria lachrymis & sub tractione ciborum. fo. cij.
Infirmitas aie rõnalis est peccatũ mortale quod cõsistit in complacentia vo luntatis. fo. clxxj.
Infidelitas desperatio & odium dei opponunt de directo contra virtutes theologicas. fo. cxxxvij.
Infidelitas puenit ex eo q; ipsas dei veritatẽ nõ credit. fo. cxxxvij.
Job patientissimus & iustus agebat gratias deo p filijs suis ratione pas ternitatis. fo. lv.
Job patientissimus ac timẽs deus in numerabiles temptationes vicit ma xime vitium luxurie. fo. cj.
Johannes euangelista in hoc mundo & in regno celoz fuit excellẽtiõ: mul tis angelis. fo. xlviij.
Johannes euangelista phibitus est adorare angelum propter tres pul chras rationes que ibidem denotantur.

Tabula

tur. folio.

Johannes euangelista excellentiam diuine nature sublimius atq; perfectius ceteris euangelistis descripsit. folio

Jobes euangelista diuinitatem xpi ac de verbo uite disputans: quasi ad la altius volat. fo.

Josephus hystoricus et doctor hebreus fuit. folio.

Josephus declarat quot et quanta mala fuerunt in obsidione hierusalem. folio

Spocristis et simulatio tollenda est a vera contritione. fo.

Inquietudo ingerit hominibus sollicitudinem et curas superfluas circa ista tractoria. fo.

Fra dicitur ab vi quod est flamma: quia terribiliter inflammat cor hominis. folio

Fra est passio quedam siue ferox appetitus sensitui secundum thomam. vide alias descriptiones secundum hieronymum et ceteros. fo.

Fra subtrahit plura bona: destruit honestatem corporalis dispositionis: mutando gestus: vide totum. fo.

Fra impedit potestatem naturalis rationis: quia obnubilat oculum mentis. folio eodem.

Fracunda animalia parum viuunt et pariunt fetus imperfectos: ut canes. folio eodem.

Fra tria mala facit. primo obnubilationem mentis inducit. secundo puerilitatem sensualitatis. tertio lubricationem memorie. fol.

Fra est cautela sophiste: ut disputando puocet socium ad diuersitatem scientie vel extra propositum. fo. eodem.

liiij

Fra debet vinci per modestiam: patientiam: et pietatem: vide diligenter totum. folio eodem.

Fra que est ad bonum laudatur: ad malum vero vituperatur. ex exemplo habes de moysse irato qui occidit. xxv. milia hominum. fo. cxliij. in fine. ij. col.

Fra lux veritatis amittit splendorem spiritus sancti excludit: ideo a cunctis de testatur. fo.

Fra vincere et illam cohibere magne virtutis est exemplum habes de archiepiscopo tarentino. fo.

Fra est ianua omnium vitiorum quae clausa requies datur virtutibus et anime. folio

Fra est mater crudelitatis et impietatis: exemplum pulchrum habes de alexandro magno. Item et alia exemplar. vide ibidem. fo.

Fre sex sunt filie que pulchris versibus declarantur. folio eodem.

Fidus quid de seipso dicat: et quantum se de peccatis accuset lege totum. folio.

Fidus duo fuerunt: videlicet iunior episcopus yspalensis: et senior episcopus cordubensis. folio

Fidus iunior fuit vir eruditissimus non minus sanctitate quam doctrina clarus. folio

Fidus laudes quot et quanta volumina composuerit ab ipso auctore recitantur. fo. cxliij. in prin. j. col.

Inuidia est odium felicitatis aliene vide et alias pulchras descriptiones que ibi ponunt. fol.

Inuidi dicunt ab inuidendo eo quod bona primorum videntes dolent. fo. cxij.

Inuidia est monstrum danosum huic mane tranquillitatis: et caliditas sas

Alphabetica

- thane folio cxij. sic intentio ad operandum voluntate
 Inuidia agit omnes status hoium clix. illustrat folio
 sed magis religiosos et litteratos: et clix. intentiones siue actus elicti a volu
 semper est inter pares. lege tori: quia clix. tate: nomen boni vel mali dant operi
 pulchrum est fol. cxij. bus nostris fo. eodem.
 Inuidioꝝ detractioes euadere: non eodem. Intentio humana obumbratur mul
 potuerunt philosophi nec doctores eodem. totiens fastu mudano fo. clxxix.
 nec sancti viri fo. eodem. Irriſor est supbus vt canis: peccator
 Inuidia est toxicum charitatis: ostiũ eodem. impenitens fo. clxxij.
 iniquitatis: putredo sanitatis. fm hie eodem. Iubileus d: annus plenarie remissio
 ronyinũ: Augustinũ: et robertum hol- eodem. nis fo. clxxvij. in fine secũde colũne.
 corth folio. cxix. Iubileus d: a iubilo iubilas: q: contri
 Inuidia habet q̄plures diffinitio- eodem. tus iubilũ tribuit fo. clxxix.
 nes et descriptiones fm Thomam: ro- eodem. Iubilei figura in sacra pagina cõtine
 bertum holcorth: et alios doctores. fo. eodem. tur folio
 lio. eodem. Iubilei anno opus istud componit et
 Inuidia habet multa remedia ad il- eodem. cuditur folio
 lam curandum. vt ibidem pulchre no- eodem. Iudicium humanorum actũ difficile
 tatur fo. eodem. est. vt patet pluribus exemplis ibidẽ
 Inuidie totalis summaria descriptio eodem. positis fo. clxxij.
 per duos pulchros versus annotatur. eodem. Iudicia dei occulta sunt hoibus: et ea
 folio eodem. q̄ ipsi laudat reprobata sunt apd deũ
 Intemperatus dicitur ille qui peccat eodem. et econtrario fol. clxxij.
 ex habitu: continens vero qui ex fragi- clxxvij. Iudicia multa apud homines viden
 litate fo. clxxvij. tur reprobata que apud deum sunt gra
 Intentio diaboli ad tentandum est vt eodem. ta. hoc patet exemplis ibidem deno
 animam peccatricem per consensum clxxvij. taria folio eodem.
 subuertat fo. clxxvij. Iudicium ferre de salute alicuius: si
 Intentio dei est vt p̄ tribulatiões pec- eodem. ue econtrario temerariũ est. vt. patet
 catorẽ humiliet: humiliatũ p̄bet: et p̄ eodem. exẽplo eze tangẽtis archã fo. eodem.
 batũ ad ḡfam reducat eodem. Iudex tenetur credere testibus et sic
 Intentio peccantis primo est inquirẽ eodem. iudicans innocentem ad mortem me
 da: q: aggrauat et alleuiat peccatũ fm eodem. retur folio clxxv.
 thomam fo. clix. Iudex ecclesiasticus fm p̄bata indi
 Intentio si bona est opus eius bonuz eodem. cans adulterã esse veram cõingem vel
 erit sic et econtra fo. eodem. econtra meretur fo. eodem.
 Intentio d: oculus voluntatis q: do- eodem. Iudei in die sabbati duplicabãt sacri
 cet finẽ quo tendere debeamus: sicut eodem. ficium. Rationẽ vero duplicationis et
 oculus cor poris fo. eodem. quid significet declaratur ibidem. les
 Intentio nostra dicitur lumen: quia eodem. ge totum folio. li.
 sicut lumen incedentem illuminat: eodem. Juramẽtum de se est licitũ et honestũ
L iij

ratione originis & finis. folio xxxviiij.
 Juramentū adinuentū est: ad subue-
 niendā veritati a qua aliquādo homo
 discedit. fo. eodem.
 Juramento vti debemus sicut medi-
 cina. fo. eodem.
 Jurans sine iudicio discretiōis: licet
 iuret verū assumit tamen nomē dei
 in vanum. fo. flix.
 Jurans sine causa legitima maxime
 per verba que sonant quādam irreue-
 rentiam vel turpitudinem est pecca-
 tum. folio eod.
 Jurans per creaturas vel per animas
 vel per consimilia omnia: in deum re-
 ducitur: quia obligata sunt deo gra-
 uiter peccat. eodem.
 Jurans falsum peccat mortalit̄ & pos-
 nit in deo ignorantia: q̄ credit illum
 nescire verum. fo. eod.
 Jurans falsum rogat deū cōtra se vt
 aiam eius puniat: vide torū. fo. eodē.
 Jurans falsum tollit societatem que
 sibi inuicem credit: & ponit finem per
 iuramentum. fo. eodē.
 Iuuetus est etas piculossissima & ple-
 na laqueis: vide p̄lchia. clxxij.
 Iuuetus bene & laudabiliter exerci-
 tata dicitur quādo optimis moribus
 imbuta: virtutibus ornata & studijs
 litterarū est a teneris annis erudita
 folio iij.
 Iuuenis pulcher & imberbis ephēb⁹ d̄
 a. be q̄ est valde & p̄b⁹ lucidus lxxij.
 Iuuenes lasciuī munusculis per nu-
 trices & alumnas multotiēs virgines
 corumpunt. fo. cvij.
 Iusticia veritatē nouit personā non
 occipit: deū solū imitat. fo. lxxviij.
 Iustificatio impij est q̄dem motus a
 statu pcti ad statū iusticie. fo. clxxv.

Lachrymē per
 quas peccata delenti-
 tur & interiores pur-
 gantur macule in cō-
 spectu dei: sunt valde
 dulces. folio ij.
 Lachryme felices dicuntur: quia incen-
 dia peccatorū extingūt exēplo magda-
 lene: vt hieronymus dicit & augustin⁹.
 folio. clxxvij. in fine. ij. col.
 Lachrymare & opera bona exercere q̄s
 non pōt nisi cor eius fuerit contritum
 folio clxxv.
 Lachryme corporales parum valent:
 nisi cor sit dispositū. fo. clxxv.
 Lachrymātur & dolent turci iudei et
 gentiles: & tamen ille actus nō est cō-
 tritio. folio eodē.
 Lachryme & suspiria accidunt hoīs na-
 turaliter: ideo nō est cōfidendū in il-
 lis. folio. clxxv. quasi in fine. ij. col.
 Lachryme petri apostoli virtutē ha-
 buerunt baptismatis. fo. clxxvij.
 Languor est morbus siue infirmitas
 ad mortē que nō potest sanari medi-
 cina: sed solo miraculo. fo. lxxv.
 Latro qui cum christo crucifixus est
 magnā egit penitentiā. fo. clxxvij.
 Latronis conuersio fuit propter admi-
 randa signa que vidit in xp̄o. fo. eod.
 Latro illustratus gratia spiritus sanc-
 tī cognouit christū redemptorē mun-
 di. folio eodem.
 Latro habuit tres stutes theologica-
 les & vicit apostolos magnanimitate
 folio eodem.
 Latro ex cruce licet tarda fuerit cons-
 fessio transiit in paradysus per verā
 contritionem. fo. lxx.
 Latro in fine vite sue conuertit: quia

Alphabetica.

- etiam sera penitētia apud deum va-
lida est. folio xxij
- Zatronis laudes narrantur ad ple-
num per hieronymum ⁊ alios docto-
res. folio clxvij
- Zatria est prima adoratio q̄ soli deo
conuenit. lege totum: quia pulchrum
est. folio xliij.
- Zaudez francisci petrarche viteq; de-
curfus per ipsum auctore laudabilis
ter exponitur. fo. xxi.
- Zaura significat victoriam pugne le-
gitime certanti fm̄ ipsum auctorem.
folio. xxi. in principio prime colūne.
- Zaura vt ipse auctor exponit sapien-
tiam denotat que sola homines bea-
tos facit. fo. xxij.
- Zazalus recepit mala in vita sua di-
ues vero bona tēporalia. fo. clj.
- Zazarus ⁊ diues differūt sine: vnus
portatur in paradifum: alius ad in-
fernū. fo. clj.
- Zectio diuinaz scripturaz tollit vi-
tia ⁊ ad deum aiā dirigit. fo. cxxx.
- Zex peccati est psuetudo violēta qua
inuitus trahit̄ animus. fo. clxi.
- Zek mādatū dei est: iō iudices q̄ fm̄
leges puniūt malefactorēs a deo re-
munerantur. fo. lii.
- Zex humana est que consistit ex ho-
mine ⁊ considerās exteriora facta illa
iudicat. fo. lxxi.
- Zex diuina a deo est: que non solum
exteriora verū etiā secreta cordis in-
tuetur. folio lxxi.
- Zibertas anime cognoscit̄ ex ratione
dominā quod in corde possidet homo
qui est liberi arbitrij. fo. xxxij.
- Zibertatem ⁊ dñiuz h̄z anima in toto
corpore ⁊ super oia mēbra. fo. eod.
- Zibertas est virtus regia que reddit
hoies gratos ⁊ beniuolos. fo. lxx.
- Ziberalitas per ipsos effectus cognos-
citur qui diuersi sunt fm̄ Ciceronem
vide totum. fo. eodem.
- Ziberalitas sic hoiem reddit omni-
bus amabilem: sicut auaricia reddit
exolum. fo. eod.
- Ziberalis homo deo assimilatur qui
dat omnibus affluenter tas iustis q̄
iniustis. fo. eodem.
- Ziberalitatis officium est omni pe-
tenti dare etiam ingratīs ⁊ inimicis
fm̄ Ciceronem. fo. eod.
- Ziberalitas: pietas: ⁊ bonitas mens-
tis sunt que homines red dunt deo a-
mabiles. fo. lxx.
- Ziberalitate Titus Vespasiani fill-
us dictus est delitie humani generis
folio lxx.
- Zibido inſita ob p̄creationē filioꝝ si
limites suas excedat redundat in vis-
tium: lege totum. fo. xcvj.
- Zibido ⁊ luxuria pueniūt in materia
⁊ forma: sed sine differūt nota ibidez
pulchrā declarationē. fo. lxxi.
- Zibido ferreas mētes domat ⁊ viros
feroces mollescere facit. fo. xcviij.
- Ziberium arbitrium est abilitas vo-
luntatis qua eligitur et discernitur.
folio clxxv.
- Ziberum arbitrium est facultas vo-
luntatis eligendi bonum vel malum
folio eodem.
- Ziberi arbitrij mot⁹ duplex est. eod.
- Ziberi arbitrij motus fertur ad duo
nam vnū vult: aliud negat. fo. eodem.
- Ziberi arbitrij motus maximā virtu-
tem habet. fo. clxxvi.
- Ziberi arbitrij hoies creauit deus vt
faciant q̄ volunt. fo. eodem.
- Zingua tenerū membrū est vt vix re-

Tabula

- tineri possit. Ideo pctā locutōis sunt bene discutienda. fo. xxxvij
 Lingue peccata quomodo grauantur ex intentione ⁊ ex affectu loquentis: vide pulchram cōsiderationem ibidē folio xxxvij
 Lingua corrigenda est: qz mobilis et instrumētū cordis est: ideo facilis ad peccandum. fo. xl
 Linguaqz cohibere ne turpia proferat verba optimū remediū est contra luxuriam. fo. c.
 Lingua pandit mores hominis quia vanus sermo vane conscientie iudex est. folio c.
 Lingua dicitur a ligando: qz ligat verba ⁊ voces p articulos sonos. fo. cxxxiiij
 Lingua habet virtutem gustatiuas ⁊ discretiuam omnium illoz que corpus nutriunt. fo. cxxxiiij
 Lingua valet ad duo: videlicet ad sermones explicandos ⁊ ad gustandum cibos. fo. cxxxiiij
 Lingue dispositio: qualis esse debeat perpulchre declaratur ab ipso auctore: lege totum quia pulchrum est. folio. cxlviij. et. cxlvij.
 Litterarum studia melius a teneris annis inferantur: qz ingenia tunc sunt pmoia. folio cxlv.
 Loquele vsus homini datus est ad exponendum cōceptum mentis ⁊ veritatem: vt sic homines se mutuo inueniant. folio lxxvij
 Loquele officio inter oia artificia nil mirabilius. fo. eodem.
 Loquele perfecte: duodecim instrumēta cōcurrūt: tam ex parte aie q̄ ex pte corporis. folio eodē.
 Locutio vera ⁊ perfecta fieri nō potest nisi ex vniōne corporis ⁊ aie. fo. eodē.
 Lorch excusat a pctō indicali tam de ebrietate q̄ etiam de incestu s̄m thomam: lege totū. fo. xliij.
 Lorch recipiēs angelos hospitio credit illos hoies esse: ⁊ tamē apud deū meruit. fo. xlviij.
 Lorch ex filiabus suis genuit moab patrem moabitarum. ex alia autem genuit amon patrem amonitarum. folio cxxxij.
 Lucrecia seipsam occidit propter amissam pudicitiam. Unde merito ab omnibus extollitur: licet non meruerit. folio liij.
 Lucretie epytaphium pulcherrime compositus fuit per ouidium s̄m alios quos. folio eodem.
 Luna eclipsat solē: opponens se inter terram ⁊ ipsum solem. fo. cxxx.
 Luxuria absolute ⁊ large dicta significat qualēcūqz supfluitatem ab hoie desideratam. fo. xci.
 Luxuria proprie ⁊ stricte sumitur pro quibuscūqz voluptatibus venereis. folio xci.
 Luxuriosus dicitur quasi solutus in diuersas ⁊ varias corporis voluptates. folio eodē.
 Luxuria est ex sumundis desiderijs lubrica mentis ⁊ accūs prestitio s̄m thomam. fo. eodem.
 Luxuria est vitium capitale: ex quo homo pcedit ad multa peccata perpetranda. fo. eodē.
 Luxurie vitium multū letificat dyabolum. Rōnes vero quare placeat dyabolo. vide ibidem. fo. eodem.
 Luxuria occupat mentē ⁊ nocet virtutibus ⁊ rebus tpalibus. fo. xcij.
 Luxuria disponit hoiem ad multas infirmitates corporales vt exemplis

Alphabetica.

patet. folio.

Luxuria inter oia membra corporis valde nocet oculis stomacho et cerebro. folio

Luxuria ex suo actu inducit homines ad mortem vt exemplo patris in cronica martiniana. fo.

Luxuria obnubilat mentem et obfuscat intellectum: et quasi stolidos homines facit. folio

Luxuria facit homines insanire et inducit illos ad multa inconuenientia: exemplum pulchrum habes de sanfone. xciij.

Luxuria est quedam viscosa delectatio que luxuriosos trahit ad neptias. folio

Luxuria reddit hominem fatuum: denigrat gloriam: scandalizat proximum. exemplum habes de salomone. fo.

Luxuria omnes potentias anime et omnes virtutes dissipat et totum hominem exagitat. folio

Luxuria sapientibus non conuenit: quia generosos animos frangit: et ad vilitatem inducit. fo.

Luxurie pulchre diffinitiones a thoma: hieronymo: et alijs doctoribus assignantur: lege totum quia pulchrum est. folio

Luxurie pulchra explanatio per huiusmodi in libro de arte amandi notata est. folio

Luxuria tollit gratiam omnium virtutum et ipsam animam eternaliter occidit. folio

Luxurie actus qualiscumque sit delibetatus extra limites matrimonij est peccatum mortale. fo.

Luxuria omnem cognitionem bonorum spiritualium tollit. fo.

Luxurie remedium est truncare tur-

xiij.

pes et immundas cogitationes a corde. folio

Luxuriosus sibi preponere debet metus diuini iudicij in consideratione suppliciorum. fo.

Luxuriam fugiendo superas: alia vero vitia vincuntur resistendo. fo.

Magdalena que

tot commisit crimina ex ipsa contritione fuit peccatoribus exemplum penitendi. folio

Magdalena seipsum cognoscens per penitentiam meruit exaltari super omnes angelos. fo.

Magdalene mirabilis conuersio predicatur que maculas suas recognoscens fortiter ingemuit. fo.

Magdalena ex vehementi contritione tantas fudit lachrymas vt pedes Iesu lauerit et vsque ad mortem flere non cessauerit. fo.

Magdalene lachryme virtutem sacri baptismati habuerunt secundum hieronymum et gregorium. fo.

Magdalenam meretricem appellant et dicunt hieronymus crisostomus et quidam alij. fo.

Magdalena in aliquibus apostolis preponitur: et super ipsos exaltat secundum hieronymum: vide diligenter. fo.

Magdalena ob eius admirandam et stupendam penitentiam priuilegijs prophetis apostolicis et angelicis est honorata. fo.

Magdalena multis laudibus extollitur per hieronymum: ambrosium: augustinum: et alios doctores. fo.

Magdalenam mira deuotione franci-

Tabula

- scus petrarcha coluit et honorauit. folio xxi.
 Adagdalene laudes et vita raris in gra-
 tri a q̄ in gloria ornatissime per aurea
 metra Franciscus petrarcha exponit. folio xxij.
 Adagdalene locus p̄nic horribilis d̄r
 eē vt ipse auctor declarat fo. eodē
 Adagdalena credens xpm esse orula
 nū meruit: quia xps sic eaz credere vo-
 luit folio xlvi.
 Adagica ars et alie incantationes ter-
 ribiliter reprehenduntur a beato Au-
 gustino: lege totum fo. xlviij.
 Adagister p̄ncipalis xps dicitur quia
 ab eo ceteri magistri p̄cesserunt et con-
 tinue procedunt fo. lv.
 Adagnum ingeniu indicat et magna
 virtus est non irasci: licet nō sit perfe-
 cta sapientia fo. cxxxvi.
 Adali hoies aliqui dicuntur serui et mi-
 nistri dei quo ad executionem diuine
 iusticie: vt p̄ exemplū de nabucho-
 donosor fo. xxvij.
 Adali nō solū iustis equari per peni-
 tentiam sed illos superare et antece-
 dere conantur: exēpla habes de paulo
 et stephano fo. lxxij.
 Adalus ex cōiunctione boni non me-
 lioratur: sed bonus potius per ipsum
 contaminatur fo. cvi.
 Adaledictio d̄r qm̄ malū alicui impres-
 carur: vide alias descriptiōes fm̄ tho-
 mā et alios doctores fo. cxxxix.
 Adalitia est voluntas machinādi ma-
 lū alicui vide ei⁹ descriptiōes fm̄ tho-
 mā et augu. fo. cxxxvij.
 Adalicia est habitus vitiosus virtuti
 oppositus fo. clxxj.
 Adarcus tullius rex orator et latine
 lingue illustrator fuit fo. cxij.
 Adarryrem non facit pena: sed ipsa
 causa folio clxxij.
 Adater in multis p̄ferenda est patri
 ratione laboris virtutis et dilectio-
 nis folio lvi.
 Adater p̄ quas rōnes magis diligit
 filios q̄ pater multe a doctoub⁹ assis-
 gnatur: lege totum fo. lvi.
 Adatres quot et q̄tra patiantur amō-
 re filiorum a Hieronymo pulchre des-
 gnantur folio eodem.
 Adachari pōt quis p̄ semetipsum tri-
 pliciter: videlicet operando: cogitādo
 et assentiendo: et proprie mollicies tūc
 dicitur fo. lxi.
 Adachans p̄ pctm̄ sodomiticū horri-
 biliter peccat: deo et hoib⁹ et inter oēs
 spēs luxurie est grau⁹ pctm̄ fo. lxi.
 Adachās cū aialibus brutis cōmittit
 scel⁹ naphandissimū et fm̄ aliquos d̄r
 maius pctm̄ sodomia fo. lxxij.
 Adachantes cum brutis fm̄ omnes le-
 ges tam diuinas q̄ humanas debent
 pariter occidi propter detestationem
 criminis fo. lxxij.
 Adachans cum mulieribus per sex spe-
 cies peccati luxurie dicitur offendere
 deum: que omnia sunt peccata morta-
 lia folio. lxxij.
 Adachie species sunt fornicatio: stu-
 prum: incestus: sacrilegius: rapt⁹ adul-
 terium: lege omnia quia pulchra sunt
 folio lxxij.
 Adachando quis grau⁹ peccat vir an
 mulier pulchra q̄stio fo. lxxij.
 Adadulle iuueniles plenyino et dapi-
 bus magis estuant igne q̄ ethnei mō-
 tes fm̄ hieronymū fo. civ.
 Adalius est parus sumere quotidie q̄
 raro multum fo. civ.
 Adens nostra superba apprehendere
 non potest diuina cum propiam eos
 guitionem sui non apprehendat neq̄

Alphabetica

cognoscat folio	iiij.	talia folio	eodē
Mens humana aliena vitia p̄tēplās in cognitionē suoz peccatoz perueni- re non potest fo	iiij.	Mendaciū peritiosum proprie dicit quod fit contra charitatē ⁊ honorem p̄tmi. fo.	eodē
Mendatiū qualiter fit pctm̄ mortale ⁊ qualiter veniale: vide bonam distin- ctionē eius que ibidem p̄ sanctū Tho- mam declaratur fo.	xxviiij.	Mendatiū peritiosum dicit a verbo perneco: quia pernecare idē est q̄ per secre occidere. fo.	eodem
Mendaciū triplex est: videlz iocosum officiosum ⁊ dānosus fo.	eodē	Memoratio suozum peccatoz est res mediuz efficacissimū ad impetrandus gratiam dei. fo.	viiij.
Mendacium tollendum est ex omni- bus rebus contrahēdiis: quia pecca- tum est fo.	lxix.	Memozia continuata cū contritione peccatoz mortaliū est magnū ipsoz remediū apud deū fo.	viiij.
Mendacium omne fugiendū est qua- druplici ratione: lege totum quia pul- chrum est fo.	eodem	Menerua dea sapientie videns bucs cam tumescemē ex sufflatione tibia- rum illas protecit propter deformatas tem faciei fo.	cxliij.
Mendacium omnes vitare debēt ne filij diaboli dicantur: qz diabolus est pater mendacij fo.	eodem.	Miserie delictijs ⁊ delictie miserijs cō- mutant ex hoc sc̄lo in aliū vel ex mise- ria hui⁹ vite in aliā vitā fo.	cij.
Mendatiū nō solum verbo cōmittit sed ⁊ opere vt dicere se xp̄ianū ⁊ opera xp̄i nō facere fo.	eodē.	Misericordia sola est virt⁹ ⁊ omni- tum xp̄iane religionis fo.	cxliix
Mendatiū tollit societatem qz hō est ajal politiciū ⁊ sociale ⁊ p̄pter mēda- cium distūgitur fo.	eodem.	Misericors dicitur quasi miserum ha- bens cor qui alterius miseriam suam reputat folio	eodem
Mendatiū fugiendū est p̄pter amif- sionē fame ⁊ honoris fo.	eodē	Misericordes mala morte perisse. Augustinus dicit se nunq̄ legisse fo.	eodem.
Mendacium reddit dominos maxi- me principes p̄elatos et religiosos infames fo.	lxx.	Misericors multos intercessores has bet propter opera charitatis que ope- ratus est fo.	eodem.
Mendatiū an semp fit pctm̄ mortale aut veniale lege pulchram questionez sui Thomam fo.	eodem	Misericordie opera multi proximis impēdūt: sed opera iniquitatī non deserunt fo.	eodem.
Mendacij ad questionem responsio ⁊ distinctio pulchra assignatur per ipm̄ Thomam fo.	eodem.	Missam non audientes in diebus fes- tiuis ex cupiditate lucri aut ignoran- tia crassa vel contemptu mortaliter peccant fo.	cxliij.
Mendatiū dicitur eo q̄ contra men- tem vadat: ideo mentiri est cōtra mē- tem ire fo.	cod.	Modicus ⁊ tēperat⁹ cibus est utilis anime ⁊ corpori fo. cij. in p̄n. p̄me col.	
Mendacia officiosa et iocosa possunt esse contraria charitati ratione scan- dali vel damni ⁊ sic sunt peccata mor-		Mortuus est determinatio adiacēs rei sui Thomam fo.	cxliij.

Tabula

- M**odus est discretio quedam regulas omnes disciplinam: sine qua virtutes sunt vitia fo. cxij.
Modus contritionis qualis aut quo modo esse debeat a doctoribus assignatur ut sciat peccator discutionem peccatorum facere fo. vij.
Modus quo filij diligere debeant parentes datur a diuo Hieronymo: nota totum fo. lvj.
Moyses quare videbatur habere faciem comutam duplex assignatur expressio a doctoribus fo. xlj.
Mollicies est peccatum grauissimum quia intentio nature frustratur ratione generationis fo. lxj.
Moniales et que sunt deo consecrate vinum bibere non debent secundum hieronymum sed illud quasi venenum fugere folio cuij.
Moniales sub specie sanctitatis minusculis corrumpere et a bono proposito reuocare secundum hieronymum diabolicum est fo. cvij.
Moniales quomodo et qualiter se debeant habere hieronymus optime declarat fo. eodē.
Monialibus est interdendum ne minuscula aut litteras mittant vel suscipiant ab aliquo absque licentia superioris folio cvij.
Monumentum dicitur a memoria eo quod mentem moueat fo. cxl.
Moyses homo calefuit ex sermone et lingua sua noscitur fo.
Mulier subditur viro propter imbecillitatem nature: et propter debilitatem corporis et quia habent minus de vigore folio. lxxij.
Mulieres naturaliter habent animus vilem: timidum: flexibilem: ideo dicitur masculus occasionat⁹ fo. lxxij.
Mulierum gloria est in ornamentis preciosis ex quibus ad luxuriam corrumpunt folio xcvij.
Mulier speciosa nisi fuerit sobria et pudica est sepulchrum dealbatum folio. cv.
Mulier excusatur: participando cum viro excommunicato ratione subiectionis sed non econtra fo. cxlviij.
Mulier grauius peccauit quam vir quoniam ad speciem peccati que fuit superbia: folio clviij.
Mulier grauius peccauit viro: ratione elationis suggestionis: et inductionis folio. clviij.
Mulier grauius punita est quia peccauit tripliciter: videlicet quia creditur diabolo et peccauit in deum et in proximum fo. clviij.
Murmuratio est quarela cuius impatientia secundum holcorth: vide descriptionem eius diligenter fo. xxxix. in fine secunde col.
Murmurare solent homines tripliciter aut contra deum aut contra superiores aut contra primum fo. xxxix. in fine secunde colone.
Murmuratio multum deo displicet: ideo populum israel propter ipsam grauius punit fo. xl.

Nabuchodonosor rex babilonis fuit maximus exemplum peccatoribus ut ad penitentiamuertantur folio xviij.

Nabuchodonosor tataras fudit lachrymas penitentiam agendo quod oculi eius carni effecti sunt fo. xviij.

Nabuchodonosor fuit gentilis et idolatra tamen dicitur dei seruus quoniam

Alphabetica

ad executionem iusticie fm voluntatem dei fol. xvij.

Nabuchodo. et cecatus fuit] superbia victorias potentie sue tribuebat non deo: ideo postea percussus est a domino folio xvij.

Nabuchodonosor pugnavit contra arphaxat et voluntate diuina vicit et multas puincias subiugauit fo. eodē

Nabuchodonosor fecit sibi statuā auream et exterminauit deos alienos et quesuit in ea et per eam adorari quasi deus fo. eodem

Nabuchodonosor pcutit a deo recitate mētis et efficit bestialis qz deus vocari volebat sup terrā fo. eodem

Nabuchodonosor audiuit vocem de celo sup eum ruentē et dicentem qz bestia efficeretur fo. eodez.

Nabuchodonosor fm imaginationez suā trāslatus est in bestiam vt ceteris pncipibus daretur exemplū fo. xix

Nabuchodonosor amisit vsu loqle put refert magister historiarū fo. eo.

Nabuchodonosor quous esset demens tamen non fuit ligatus aut reclusus ab amicis et seruis suis: ex pcepto danielis fo. eodē.

Nabuchodonosor agens penitentiam panē nō comedit nec vinū bibit: sz cō filio danielis herbis ac leguminibus utebatur fo. xx

Nabuchod. saluatus est qz recognouit iniquitates suas vt hieronymus et Augustinus pulchre declarāt fo. eodem

Nabuchodonosor propter orationem danielis prophete et propter humilitatem et recognitionem sui teste scriptura sacra fuit misericordiam concessus fo. eodez

Nasus tria habet officia vnum ducē di spūs; aliū accipiēdi. odores; tertiū

purgamēta cerebri emittere. cxxxiij

Nasus quomodo sit instrumētū odoratus et ad quid sit compositum opis me p auctore declarat fo. cxxxiij.

Nasus est ornamentum faciei cuius carentia tota facies deturpatur. fo. eodem.

Nathan propheta parabolam proposuit ipsi dauid vt ex proprio ore cōmiceretur fo. cxliij.

Nathā plura notabilia explicauit dauid et futura pdirit: vide fo. eodē.

Natura humana exaltata est sup omnes angelos et omnes asserunt de octores propter verbum incarnatum. fo. eodem.

Naturavniuersa ingtū hoiem increpat et inuehit p. eū fo. clij.

Naturalis ratio dicit vt vacatibus diuino cultui populus necessaria ministrat fo. cxlvj.

Negotiatores huius mundi a negociatoribus christi multa distantia differunt fo. lxxxvij.

Nero in adolescentia sua erat bone indolis et clementia cunctos superabat folio cx.

Nero propter ocium libidinosus effectus matrem sorores et cōsanguineas violauit fo. eodem.

Nero ad tantaz dementiam libidinis venit vt virum sibi matrimonio copularet fo. eodem

Nero persecutor senissimus chastitatorum fuit qui Petrum et Paulum et Senecam pceptorem suū occidi iussit folio eodem

Neronis crudelitates quot et quante fuerint: boetius per carmina sua pulchre ostendit fo. eodem.

Non assumes nomen dñi dei tui in vanū habet tres pulchras expositiones

Tabula

Sin hieronymus: crisostomus et Augustinum folio

xlvij.

Non assumes nomen dei tui in vanum litteraliter accipiendo pulchra expositio sibi thomam et ipsum auctorem folio

xlix.

Non est possibile deo et mundo seruire ut pulchre declarat hieronymus folio

lij.

Non solum genus peccati: sed et spes et ipse circumstantie considerande sunt: quia aggrauant peccatum folio

clij.

Nostri mens discutienda est ut contritionem veram consequatur ac salutem folio.

viij.

Noster animus quotidie est examinatus pro salute consequenda sibi bernardum Augustinum et hugonem folio.

ix.

Nullus peccator diffidat neque desperet exemplo nabuchodonosor qui post multa peccata saluatus est folio.

xix.

Nullus sine crimine viuere potest. scilicet cogitatione locutione opere aut omissione sibi lactantium folio.

xxvi.

Nullus obligatur ad ieiunium ecclesie ante vice simum annum lege totum: quia sunt multa pulchra folio.

cxlij.

Nullus leditur nisi a seipso sibi hieronymum et crisostomum: lege totum quia pulchrum est folio.

lxxvi.

Nullum scelus est tam odiosum deo quam peccator impenitens: qui letatur de peccatis preteritis folio.

clvij.

Numerus septenarius est perfectus quadam perfectione naturali ut aliquid sapientes dixerunt folio.

clij.

Numerus peccatorum est omnino considerandus nota omnia folio.

clx.

Quiuis de aliqua re potest haberi dupliciter:

aut generaliter aut specialiter folio. clxx.
Occidere seipsum sibi aliquorum opinionem erat licitum: sed occidere alios non licebat folio. lix.

Occiderunt seipsum octo sapientes: videlicet cleantes: crispus: zeno: empedocles: carbo: democritus: ambrosio: theobitus: ut scribit Lactantius folio lix.

Occiderunt seipsum multi alii: videlicet Lurtius romanus: Decius: codrus: empaninundas et plures: sibi valerium paulum: orosium et augustum. eodem

Occidentes seipsum dicuntur homicide et maximum scelus committunt folio. eodem
Occisio hominis potest esse iniusta triplici de causa: lege diligenter totum. lx.

Occasiones per quas luxuria vitatur multe sunt sibi Bernardum et hieronymum folio. cxii.

Oculus peccatoris renouatur ad instar aquile quando mens et cor ad celestia desideria eleuatur folio. xxiiij.

Oculos auertere a vanitatibus est optimum remedium contra luxuriam folio. c.

Oculus est sensus viuacior cunctis et vicinior cerebro unde omnia emanant. folio eodem

Oculus inter omnes sensus corporis est nobilior quia voluntas ex eo magis cognoscitur folio. eodem

Oculi custodiendi sunt ut dicit Augustinus ne taceant in aliqua femina. c.

Oculus est ianua et principium fornicationis: quia libido quiescit dum visus folio. ci.

Oculi sunt fenestre per quas peccata ingrediuntur ad cor: folio. eodem

Oculus impudicus sibi Augustinum est nuncius cordis impudici folio. eodem

Alphabetica

- Oculus** prefertur omnibus alijs sensibus corporeis sicut animus omnes sensus excellit. fo. cxxxvij.
- Oculi** sunt speculatores nostri: diei ac nocte. ideo in summo sunt collocati. folio cxxxij.
- Oculos** sibi eruerunt multi philosophi: ut patet exemplū de democrito ne male operantes videret. fo. eodē.
- Oculi** precipitant nos in multis vitis: et in eis consistit tota luxuria nostra. fo. eodem.
- Oculi** sunt iudicium mentis et mouent omnia membra ad operandum tam bona quā mala. fo. eodem.
- Occultum** in rerum natura non reperitur: quod dei cognitionem euitari possit. fo. lxxi.
- Odoratus** nihil aliud est quā quidam actus siue passio odorandi secundum ipsum auctorem. fo. cxxxij.
- Odoratus** est tertius sensus corporalis: de quo vide multa notabilia. cxxxij.
- Odores** portantes vanos et pauperes abhorrentes pulchra reprehensio per ipsum auctorem. fo. eodem.
- Odiū** prouenit ex hoc quod voluntas hominis ipsi diuine bonitati contrariatur. fo. cxxxvij.
- Offensa** facta in deum dicitur infinita ratione obiecti. fo. clxxij.
- Omnes** leges tam diuine quā humane peccatum adulterij detestantur multis rationibus. fo. xy.
- Omnia** culpa mortalis sumit originez a corde tanquā a fundamento. fo. xxxvi.
- Omnia** precepta legis antique subiunguntur et reducuntur ad mandata legis noue. fo. xliij.
- Omnia** precepta tam antique legis quā noue reducuntur ad actū diligēdi. xliij.
- Omnis** diuinitio ac superstitio et huiusmodi sunt prohibita sub pena peccati mortalis. fo. xlvij.
- Omnia** quecumque facimus siue verbo: siue operatione semper in nomine iesu incipere debemus: ut inquit paulus. folio l.
- Omnis** lex est preceptum diuinū: quia leges cōiter bone sunt et omne bonum a deo procedit. fo. lit.
- Omnis** homo noie primi intelligit: quia omnis homo omni homini primus et amicus est secundum naturam. fol. lxxix.
- Omnis** peccator superbus dicitur: quia diuina precepta cōtempriu habet male operendo. fo. lxxvi.
- Omnis** superbus est intollerabilis habitus: incesu: gestu secundum Guillelmum peraldum. fo. lxxxi.
- Omnes** potētie aie et omnes virtutes per vitium luxurie dissipantur: quia intellectus lectus ebetatur. fo. xcij.
- Omnia** bona vel mala fiunt aut propter deum aut propter primum. fo. clxvi.
- Opinio** de ezechia rege diuersa fuit secundum magistrum hystoriarum et hieronymum. fo. xvi.
- Opera** corporalia que in die festo fiunt sine peccato hec sunt videlicet necessitas ecclesie: utilitas proximi superioris auctoritas. fo. li.
- Opera** carnis superare possumus si nouē remedia adhibere velim: nota diligēter totū. fo. xcviij. in fine. ij. col.
- Opera** misericordie corporalia septē sunt et pulcherrime declarant. fo. cxxxix.
- Opera** mie corporalia substantiali vnico versu continent. fo. cxli. in pn. i. col.
- Opera** mie spūalia optime declarant et vnico vsu cōprehendunt. fo. cxli.
- Opus** leue fieri solet etiā si graue sit

Tabula

- cum eius precium cogitatur. fo. clx. j.
- Opus peccati est magis seruale q̄ op⁹ manuale. fo. clxij.
- Ordo diuine prouidentie circa creaturas vere admirabilis et stupendus est. folio clj.
- Ornatus ois fugiendus est: q̄ ad libidinem puocat: vt hieronymus et crisostomus dicunt. fo. cy.
- Ornatus vestriū si nō esset culpa neq̄ q̄ exemplū dare de diuine epulone q̄ induebat purpura et bysso. fo. cy.
- Origenes vir ingenio excellētissimus mox et vite scititate clarus in eruditōne sacraz scripturaz filis nō est inuētus: vt auctor dicit. fo. cxv.
- Origenes adamantius dieis pauper et castissime vite fuit: ita vt genitalia sibi amputaret. fo. cxvj.
- Origenes optabat pro fide mori: et mlt̄a volumina edidit: vt auctor ipse commemorat. fo. cxvj.
- Origenis opinio diuersa fuit iter doctoroz catholicos: qui precessit hieronymum centum quinquaginta annis. folio cxvj.
- Origenem hieronymus laudat et aliter quando vituperat: ita vt dicat de eo vbi bene nemo me et vbi male nemo peius. fo. cxvj.
- Origenis defensores fuerunt Eusebius et didimus qui vt refert hieronymus asserunt eum plus olei q̄ vini consumpsisse. fo. cxvj.
- Origenem hieronim⁹ hereticū noiat q̄ iter alios errores asseruit demōdes in fine esse saluandos. fo. cxvij.
- Origenes transtulit bibliam et correxit septuaginta interptes cum asserit eo et obelo. fo. cxvij.
- Originale peccatum est primum et fundamentum aliorum peccatorum contra quod ordinatum est baptis- mus. fol. clj.
- Oratio deuotissima ac preparatoria ad impetrandum veram contritiōnem eleganter ab auctore composita est. folio vj.
- Oratione intellexit daniel omnia q̄ ventura erant super Nabuchodonosor regis babylonis. fo. xix.
- Oratione obrinuit daniel: vt anni iz menles. commutarentur et ad pristinum gradum rex reduceretur. folio xix.
- Oratio mutat diuinam ordinationē sicut patet exēplum de tribus regib⁹ maxime de ezechia. fo. xix.
- Oratio p̄ luxuriā p̄ ipm auctorem huiusmodi militer et breuiter fit. fo. cxij.
- Orationis pure magna est virtus q̄ celos velut nuncius fidelis penetrat folio cxij.
- Orare non debemus cum excommunicatis: nec in diuinis participare. folio cxij.
- Os qd̄ mentis occidit aīam et nobis dem pulchras pprietates ois. lxx.
- Ociositas est mater omnium vitiozum: ac passio omnium temptatiōnū folio cix.
- Ocium facile inducit ad immundas cogitationes. lege totum. fo. cix.
- Ocium et saturitas mlt̄a mala faciūt vt exēplis patet: nota totū. fo. cix.
- Ocio multi principes clari et generosi et virtutibus dediti postea scelera- tissimi effecti sunt. fo. cix.
- Ocio sanson: dauid: gedeon: saul: et salomon: et q̄ plures alij pdiderunt gloriam suam. fo. cit.
- Ocio romani vacantes ad ciuilia et

Alphabetica

intestina bella deuenere. fo. cx.
 Ocio luxuria: auaricia: bella varia: se-
 ditiones: et multa scandala oriuntur
 folio cx. r. xi.

Ociosus solum ille nō est q̄ nihil opa-
 tur: sed etiam qui continue laborādo
 nihil lucratur. fo. cxxj.

Quis morbita relinquens gregem a
 lupis deuoratur: sic monialis sola:
 ait hieronymus. fo. cvij.

Passio xp̄i dici-

tur fons speculum
 ougo et remedium
 optimum languen-
 tis aīe. fo. xli.

Passio christi fuit
 figurata euidentissime in lege moysi
 vt p̄ in discursu ipsius: lege totū. xli.

Passio christi fuit totius mundi sa-
 lus. folio xli.

Passio xp̄i fuit valde dolorosa ppter
 diuturnitatē tormentorū. fo. cxxyvi.

Passio et ppassio differunt. lxj.

Passio pueniens iudiciū rōnis dimi-
 nit culpā. sequēs vero auget. xxxyij.

Patres sunt multi: videly diuinalis
 carnalis: spirituales dignitatis. Era-
 tis tutele vel cure: lege totum: qz pul-
 chrum est. fo. liij.

Pater carnalis est sup oēs alios pa-
 tres diligēdus et honorādus multipli-
 ci rōne: vide pulchra. fo. liij.

Pater potest expellere filium ppter
 rebellionem sibi factam: sed nō econ-
 uerso. fo. liij.

Pater diuinalis deus dicitur qui p
 pie est verissimus pater rōne creatio-
 nis gubernationis et remuneratio-
 nis. Ideo super omnes honorand⁹ et
 colendus est fo. liij.

Pater spiritualis est sacerdos et pie-
 latus: pater vero temporalis sunt res
 ges principes et domini temporales
 quoniam omnes sunt honorandi.
 folio liij.

Patres etatis sunt seniores: patres
 tuitionis: vel cure sunt benefactores
 nostri: et ideo rōne vitāde ingratitu-
 dinis: honorandi sunt. fo. liij.

Pater habet rōnem excellentiorem
 principij q̄ mater. ideo magis diligē-
 dus est: lege totum fo. lv.

Pater magis diligit filium in hono-
 ribus q̄ mater. In aduersitatibus ve-
 ro filij mater magis tristatur q̄ pa-
 ter. folio lvj.

Patres antiqui et patriarche sanctis-
 simi fuerunt valde diuites in tempo-
 ralibus: vide pulchrum discursum.
 folio lxxvj.

Pater noster adam ppter peccati cō-
 sensum a paradiso voluptatis expul-
 sus est. fo. xciiij.

Parentes in quibusdam gradibus
 preponuntur vxori et filijs in aliquis-
 bus vero postponuntur s̄m Thomas
 folio lvij.

Parentes diligere est p̄mus gradus
 pietatis naturalis: et hoc declaratur
 quattuor rationibus: lege totum pul-
 chrum est. fo. lvij.

Parentes quare diligunt filios ras-
 tione certitudinis: similitudinis: vnio-
 nis: et durationis. Nota diligēter om-
 nia. folio lvij.

Parentes curam habere filiorū de-
 bent: et ad cultum diuinū illos exci-
 tare exēplo beatissimi Job qui p̄ fi-
 lijs suis quotidie orabat. fo. lvij.

Parentes magis vidētur amare fil-
 ios in honoribus mundi q̄ in seruitio

Tabula

- dei magis corpora q̄ animas: ideo arguendi sunt s̄m hieronymus. fo. lxxij
 Paradisi colonū mulier de possessione sua eiecit s̄m hieronymū. fo. cvij.
 Paulus apostolus per temptationes ⁊ tribulationes humiliatur. vide diligenter. fo. lxxvi.
 Paulus plures prerogatiuas habuit lege illas. fo. lxxviii.
 Paulus hortatur peccatores ad reuocationem iuuentutis. fo. lxx.
 Paulus passus fuit stimulos carnis ⁊ quare. vide. fo.
 Paulus heremita habuit specialem gratiam a deo vt statum hoīs cognosceret interius. fo. clxxiiij.
 Peccata non intelligere est pessimum genus peccati: vide totū q̄ pulchrum est ⁊ notabile. fo. viij.
 Peccatum sic animas intorcat sicut coluber inficit hominem. vide totum folio. xxvij. in principio p̄me col.
 Peccata occulta reuelare aliquando est peccatum mortale: aliquando veniale. vide pulchram distinctionem s̄m thomam. fo. xl.
 Peccatum semp̄ est phibitum: maxime in die festo: q̄ magis violat pctō mortali q̄ ope serui. fo. li.
 Peccata cōtra naturā dicuntur passiones ignominie: id est q̄ nō sunt noie digna: lege totum. fo. lxxj.
 Pctā spūalia sunt gūiora ⁊ deo magis odiosa pctis carnalibus. fo. lxxv.
 Pctā cordis p̄ possibili sunt numeranda: nō p̄pter ipm̄ numerum: s̄ p̄pter grauitatē ipsius pcti. fo. clxv.
 Peccare ex consuetudine est valde pecciosum. fol. clxvi.
 Peccator d̄z dolere de culpa cōmissa veluti si pdidisset thesaurū. fo. clxiiij.
 Peccatores habentes leues compunctiones dicuntur atriti ⁊ non contriti. folio clxv.
 Peccator nō solū eterna: sed etiā temporaliter morte dignus est. fo. clxix.
 Peccatorum remissio a cordis contritione incipit fo. clxvi.
 Peccata spūalia sunt maioris culpe pctis carnalibus triplici rōne. lege totum: q̄ vtile est. fo. lxxv.
 Peccata carnalia h̄nt motiū impulsuum vehemētius q̄ spūalia. i. cupiscentiā carnis s̄m thomam. fo. lxxv.
 Pctā carnalia sunt maxime execrabilia: ⁊ licet sint minoris culpe sunt tū maioris infamie. fo. lxxv.
 Peccatū quattuor modis ppetratur in corde hoīs s̄m declarationē gregorij: lege pulchra. fo. lxxij.
 Peccatum mortale elōgat nos a deo ⁊ nihil est q̄ sic magis elonget. nota diligenter totum. fo. lxxvi.
 Peccatū principaliter in appetitu inordinato consistit: seu in voluntate. folio lxxi.
 Peccata ex deliberatione facta tanto magis illi imputatur q̄to fuerit ei⁹ conditio maior. fo. clx.
 Pctā spūalia ceteris parib⁹ sunt grauiora peccatis carnalibus vt multis exemplis patet fo. clxij.
 Peccare ex industria dicitur qui studio ac deliberatione mentis malum agit. fo. clx.
 Peccatum mortale cōmissum in die festo est grauius illo quo peccat alio tempore. fo. clxiiij.
 Peccator debet conteri distincte. s. de quolibet et pctō mortali. fo. clxiiij.
 Peccatoribus de leuibus peccatis indulgentias polliceri. sine p̄ua est res

Alphabetica

- P**emmeraria s'm hieronymū. fo. xx.
Peccator debet intrare domū obscūram conscientie sue. fo. xxx.
Peccatrix aia debet cōverti ad dñm ex toto corde rōne situs. fo. xxxij.
Peccatorem ad amandū deum nihil potest eum melius cōmouere q̄ recōdatio beneficiorum. xxxij.
Peccatoris cōditio plangenda est: q̄ cito preterit quod delectat. xcix.
Peccatores nō habent sapientiam: ideo fatue loquūtur: ⁊ transitoria appetunt. fo. cxxxix.
Pctm̄ obliuiscit dupliciter: aut in generali: aut in speciali. fo. clxxi.
Peccata multi fugiunt non ratione offense dei: sed vt euitēt egritudinis infirmitates. clxxvij.
Peccatorum tres sunt differentie in corde: in facto: in consuetudine. folio clxi. quasi in fine.
Peccatores se multi fatentur esse: s; nō consequuntur veniam: vt patet p̄ multa exempla. fo. clx.
Pctōrum rō tota consistit in cōplacētia in actu malo. clxvi.
Pctōres multi timent p̄dere gloriā paradisi qui nō sunt contriti: sed dicuntur mercennarij. clxxvij.
Peccatum quod per penitentiam nō deletur: mox suo pōdere ad aliud trahit. fo. clxxiij.
Pctōis tonsio ex deuotiōe tria spūa liter significat. clxxv.
Pecunia que symoniace recipit non debet restitui symoniacō: sed d; pauperibus erogari. lxxv.
Pecunie sapiētī viro sunt in seruitutem: insipiētī vero in ipersū. lxxvij.
Penitentia p̄fecta cogit libētē sufferre omnia. fo. clxxij.
- P**enitentia requirit discretiohens ne corpus destruat: ⁊ he ratio destruitur. fo. clxxij.
Penitentia vera ⁊ p̄fecta varijs diffinitionib; doctorū declarat. fo. clxxij.
Penitere est penitentiā tenere: vt sp̄ peccator se puniat. fo. clxxij.
Penitentie actus duplex est. s. respectu p̄teriti ⁊ respectu futuri. clxxij.
Penitētia vera nō solū requirit q̄ vltimū nō peccetur: sed requirit p̄positum pro tunc. fo. clxxij.
Peritium est filia auaricie quod sepe euenit inter vendentes et ementes. fo. xc.
Peritium semp est pctm̄ mortale: siue ex ioco v̄l lapsū lingue: v̄l leuitate si iurans p̄pendit qd̄ dicit. fo. xxxvij.
Peritium est grauius pctm̄ homicidio rōne obiecti: ⁊ s'm locū tenet post ydolatriam. fo. xxxvij.
Peritij crimē incurrim; dum vsū iurandi facim;. lege totū. fo. xxxvij.
Peritium de directo nobis phibet in p̄cepto. Non assumes nomen dei tui in vanum. fo. xlx.
Perseuerātia de necessitate requirit ad veram cōtritionem. fo. clxxij.
Perseuerantia sola meretur coronam glorie. fo. clxxij.
Plato phorum p̄nceps discipulus socratis ⁊ aristotelis magister diuinus dicitur p̄pter contemplationem rerum diuinarum. fo. cxiiij.
Plato multa cognouit de scripturis sanctis legens in egypto libros veteris testamenti. fol. cxiiij.
Plato exposuit lib; genesis s'm thomam. vide eorum. fo. cxiiij.
Plinius reprehenditur ab alberto eo q̄ multa falsa scripserit. fol. xxx.

Tabula

- Potentie anime sunt tres: videlicet voluntas: intellectus: et memoria: lege totum. q. pulchrum est. fo. xxxj.
- Precepta affirmatiua in lege moysi sunt. cclxvij. q. tot sunt in corpore hominis ossa: vide fo. xli.
- Precepta negatiua sunt numero. ccc. lx. quia tot sunt dies in anno. fol. xli. in fine secunde columnne.
- Precepta in duabus tabulis Moysi tradita generant differentiam inter doctores catholicos et hebreos. fo. lio. xli.
- Precepta diuine legi sunt specula aieronalis: in quibus homo continue se ipsum speculari debet. fo. xli.
- Precepta ordinaria ad deum sunt tria secundum doctores catholicos: vide omnia folio. xli.
- Precepta data ad dilectionem proximi que erant in secunda tabula sunt septem: lege totum. fo. xli.
- Precepta legis secundum iosephum et rabbi moysen et alios hebreos erant in utraque tabula quique. fo. xli.
- Preceptum primum diuine legis ex quo dirigimur in amorem dei est. Non habebis deos alienos. fo. xli.
- Preceptum secundum diuine legis est. Non assumes nomen dei tui in vanum. xlvij.
- Preceptum tertium diuine legis est. Memento ut diem sabbati sanctifices. folio. l.
- Preceptum primum secunde tabule quod est quartum in ordine decalogi est. Honora parentes. fo. liij.
- Preceptum quintum diuine legis est. Non occides: quod prohibet explicite loquendo: non implicite. fo. lix.
- Preceptum sextum. Non mechaberis large accipitur pro omni illicito concubitu: actu: tactu: et cogitatu. fo. lxx.
- Preceptum septimum diuine legis est. Non furtum facies: ubi multe species furti declarantur. Nota diligenter totum. fo. lxxij.
- Preceptum octauum. Non falsum testimonium dices contra proximum tuum: pulchrum est: et vide omnia diligenter. fo. lxxij.
- Preceptum nonum diuine legis est. Non concupisces uxorem proximi tui: vide totum. fo. lxxj.
- Preceptum decimum diuine legis est. Non concupisces rem proximi tui: vide totum. fo. lxxij.
- Precepta ecclesie multa sunt: sed principaliora: ad quorum obseruantiam tenentur omnes sub pena peccati mortalis sunt septem: vide de singulis folio. clxvi.
- Predicatores et magistri theologie plus merentur docendo et consulendo quam diuites elemosynam faciendo. folio. clxv. circa finem.
- Predicatores nolentes gratiam dei impetiri magis peccant quam diuites pauperibus non subuenientes. folio. clxv. circa finem.
- Presumptio inducit desperationem. Desperatio vero sola caret venia folio. clx.
- Principis dispositio accelerans: hoc opus ad imprimendum fuit futura utilitas legentibus. fo. liij.
- Principum exercitatio esse debet circa diuinarum scripturarum lectiones folio. v.
- Principe et populi mirabantur de amantia nabucho. regis. fo. xix.
- Principis epilogatio propter cumulum virtutum suarum in fine operis. fo. clxxix.

Alphabetica

- P**incipis laus et nobilitate originis scientie et virtutis fo. clxxix.
 Providentie diuine ornatu mirabilis apparet in omnibus creaturis folio clxxvii.
 Populus iudaicus fuit plenus figuris et obscuritatibus ex lege sibi data per moysen fo. cxliij.
 Proditio est deceptio fraudulenter facta in absentia ipsius decepti. folio. xc.
 Prosopopeia est color rhetoricus quando inanimatum loquitur animato vel e converso fo. clxxix.
 Publicanus et apostolus paulus fuerunt exempla penitendi peccatoribus fudit folio. xxij.
 Pudicitia seruat in illis modis prout inuenialis poeta describit fol. ciiij.
 Puer in quinquennio habet medietatem totius sui augmenti secundum naturales folio. cxliij.
 Puer quinque annorum damnatus est propter peccatum blasphemie. lege totum folio. cxliiij.
 Pueri non tamen eodem tempore sunt coicandi quo inducuntur ad confessionem. Nota diligenter fo. cxlv.
 Pulchritudo anime est eterna et immortalis. de corporo corporis infirmitate deficit fo. cvi.
 Pusillanimitas dicitur quasi paruus habens animam: et driuatur a pusio quod est paruus fo. cxviiij.
Questio curiosa quare homo potius inclinatur ad peccata carnalia: quam ad alia vita fo. lxxij.
 Quare et quibus rationibus David dicatur lineus per Hieronymum et
 pctō adulteri et furti fo. lxxij.
 Questio pulchra quare deus permisit in homine cupiditatem insatiabilem folio lxxij.
 Questio quare deus permisit ut daret paulo stimulus carnis fo. lxxviiij.
 Questio pulchra: an diffinitio auaricie sit bene assignata fo. lx xxij.
 Questio notabilis quomodo superbia et auaricia intra se differant fo. lxxxiij.
 Questio curiosa quomodo differant radix peccati: principium vel initium folio. eodem.
 Questio utilis: utrum liceat thesaurizare et quibus liceat et quibus non. folio. eodem.
 Questio pulchra: an sollicitudo rerum temporalium sit licita fo. lxxxiij.
 Questio que excusantur et qui non excusantur a ieiunio fo. cxliij.
 Questio an quadragesima sit de precepto fo. cxliij. in fine pme col.
 Questio curiosa quare paulus non sa nauit thimoteum sicut ceteros. ciiij.
 Questio an peccator possit minere de culpa quam debeat fo. cxlvij.
 Quanta discussio animi peccatoris esse debeat ut vera contritionem consequatur. pulchre notatur ibidem fo. viij.
 Quanta sit efficacia lachrymarum apud deum accepta fo. ix.
 Quantomagis peccator intelligit peccata sua tanto amplius gemat fo. viij.
 Quatum ualet uerecundia peccatorum: ex fructu gratie percipiende intelligitur secundum gregorium fo. ix.
 Quando in corde hominis est uera contritio: tunc deum esse presentem per gratiam cognoscimus fo. ix.
 Quare et quibus rationibus David dicatur lineus per Hieronymum et

Tabula

Iosephum declaratur. folio xi.
Quanta fuerit superbia nabugodo.
 auctor exponit super illud danielis.
 Nonne hec est babilon ciuitas ma-
 gna. folio xvij.
Quanta sit dei custodia ad ipsum ho-
 minem optime ab augustino declara-
 tur. folio xxiiij.
Quarta sit efficacia cordis humani pa-
 tet ex mobilitate et celeritate eius le-
 ge totum. fo. xxxv.
Qualis sit animus hominis et quales
 mores ipsius ex sermone cognoscitur.
 folio xl.
Quies magna est viro pbo nolle au-
 dire detractores: qz audiens peccat si
 cut detrahens. fo. xli.
Quies sabbati figurabat quietam cor-
 poris christi in monumento sicut tho-
 mam. fo. li.
Quietes tres anime requiruntur ante
 q̄ perueniat ad vltimam et perfectam
 quietem. fo. liij.
Quicquid modum excedit in rebus
 viciū est: quia virtus in medio con-
 sistit. folio xxxij.

Rapina dicitur quicquid per violentiam a
 primo auferitur. fo. lrv.
Rapinam committunt principes, ponentes
 pedagias et subsidia iniusta. fo. lrv.
Recogitare est frequenter et valde cog-
 gitare: qz ly re augmentat significatus
 dictionis. fo. clxij. in fine. ij. colūne.
Recordatio diligens peccatorum mortis
 lūm dicitur discussio languētis anime
 folio. iij. in prin. ij. col.
Recognitio suspensus miranda opera-
 tur in peccatoribus sicut leonem papam.
 folio xxij.
Regule valde vtilis ad discernendam
 grauitatem peccatorum ab ipso auctore
 assignatur. fo. xxx.
Regnum celeste et regnum terre differe-
 runt legibus et ydiomate. fo. lxx.
Regni celestis ydioma est sicut asteris
 restris vero est falsitas. fo. lxx.
Regis et cuius regni sis alumnus ex
 loquela cognoscitur. fo. lxx.
Religiosi et clerici meretricias exercen-
 tes fures dicuntur: qz agunt contra pe-
 fessionem suam. fo. lxxvi.
Religiosi et clerici qui ornatu se polliant
 peccant mortaliter. fo. cv.
Religionis simulator si sit in vitio non
 est culpa christiani nominis. lege to-
 tum. folio cvij.
Religiosus peccat ex ignorantia vel ex
 infirmitate leuius peccat eodem gene-
 re peccati quam secularis. fo. clvi.
Religiosi peccantes ex corruptu efficiuntur
 pessimi et incorrigibiles. fo. clvi.
Remedium optimum contra peccata est ad
 cor proprium redire. fo. clxxvi.
Remedium nobilissimum languētis anime
 est passio iesu christi. lege totum. fo. xxij.
Remissio peccatorum si haberi debet re-
 quiruntur actualis detestatio ipsorum sicut

Raymundus Or-
 dinis predicatorum
 fuit vir deuotissimus
 et doctor eximius.
 folio. clv. in p̄n. i. co.
Raymundus fuit co-
 pilator decretalium et Summam compos-
 uit que raymundina dicitur vir mire san-
 citatis fuit. fo. clv.
Rancor dicitur a ran quod est ira et cor-
 Ideo rancor est odium in corde inue-
 teratum. fo. cxviiij.
Rapina est violenta usurpatio rei alie
 ne cum iniuria primi. fo. lrv.

Tabula

itas mūdialē: sed purā veritatē. fo. v.	Sepultura an inter elemosynas tota
Sapientum ⁊ insipētū magna dif-	porales enumeret. fo. cxl.
ferentia: vide pulchra. fo. viij.	Sepelire mortuos est opus mie
Sapientes viti habēt semper cōsciētie	poralis. fo. cxl.
remotus. fo. viij.	Signū pessimū in pctōre est nō velle
Sapientes oēs detestāt auariciā mul-	cōpungi de pctō. fo. viij.
tis rationibus. fo. lxxv.	Sirene nautas cantu decipiūt vt fas-
Sapientes interdū irascūtur: quia in	bule asserunt. fo. xcviij.
multa sapientia multa indignatio oc-	Simoniam fit multipliciter opere in-
currit. fo. cxliij.	tentione ⁊ cōsilio. fo. lxxv.
Sapientia diuina celestes diuitias et	Sobrietates accipit nomē a mēsurā: quā
imortales honores appetit. fo. cxxxi.	bria mēsurā est. fo. ciiij.
Satisfactio penitētis pensat tantus	Sobrietates magis attēditur circa po-
diuino iudicio. fo. clxxv.	tum q̄ circa cibum. fo. ciiij.
Securitas parit negligentia: negligē-	Sodomite derelicti a grā dei labuntē
tia incautum facit. fo. clxxv.	a scelere in scelus. fo. lxxij.
Securitas inducit peccatōrē ad pec-	Sodomite q̄ pessimi sunt: ideo des-
candum. fo. clxxv.	bent cōburi aut decapitari. fo. lxxij.
Sensus quinque corporei ⁊ potētia cō-	Sodomie vitium tunc habuit p̄ncipi-
cupiscibilis sunt porte per quas mors	piū quādo ⁊ idolatria. fo. eod.
intrat ad aīam. fo. xxiiij.	Sodomie viciū incrementū habuit
Sensus corporis sicut se precellūt di-	sub iafone pessimo. vide folio lxxij.
ueritate loq̄: ita precedūt dignitas	Solus deus adorāndus est adoratiōe
te operationū. fo. cxxxvij.	latrē. fo. xliij.
Senecam fore martyre hyeronimus	Sollicitudo rerum temporalium an sit
affirmat: vide pulchra. fo. lx.	de se illicita vel nō: vide pulchra dis-
Seneca preceptor fuit Neronis ⁊ euz	stinctionē. fo. lxxxiij.
bonis moribus imbuit. fo. lx.	Sollicitudo tēporaliū pōt trib⁹ mos-
Senes q̄ frigidī sunt: ideo dicūtur	dis illicite fieri. fo. lxxxiij.
tardi ad ambulandū. fo. cxxvij.	Sollicitudinē habētes de rebus spi-
Serpens est callidior ⁊ astutior. cere-	ritualibus temporalia bona succedūt
ris nialibus: ideo dyabolo compara-	folio lxxxiij.
tur. folio lxxix.	Sollicitudinē religioſe nō esse neces-
Serpēs dicit a serpo serpis: q̄ serpe-	sarias q̄dā supstitioſi asserūt. lxxxiij.
re est latenter incedere. fo. lxxix.	Sollicitudo t̄paliū nō est p̄mittēs
Serpens magna vititur astucia in re-	da maxime in necessarijs vite. lxxv.
novatione sua. fo. eodē.	Sollicitudo discreta d̄ prudētia siue
Serpētis astucia ī quattuor maxime	puidētia: ⁊ est laudabilis. fo. lxxv.
ostēditur: vide. fo. eod.	Spes dirigit aīam ad ardua inmitēs
Sepultura p̄dest mortuo dupliciter	do ⁊ expectādo. fo. cxxxvij.
vide folio. cxl.	Spe sublata labūtur homines in vitē

Alphabetica.

tia.folio
 Sp̄s tunc dicitur cōtribulatus quā
 do peccator retractat peccata com-
 missa.folio.cxxiiij.in prin.prie col.
 Strutio est avis stolidā que grece ca-
 melon dicitur.folio. clxx.
 Strutiōis plāctus est amariō: inter
 volatilia.vide pulchra.folio. clxix.
 Superbia est initium omnis peccati
 per quam peccator a p̄ceptis dei rece-
 dit:folio viij.
 Superbia est pct̄m̄ subtile ⁊ difficile
 ad cognoscendū.folio: lxxv.
 Superbia detestāda est triplici rōne
 vide pulchra.folio. lxxv.
 Superbia est appetitus inordinatus
 pp̄rie excellētie.folio. eod̄
 Superbia vnde deriuetur ⁊ quid sit
 multe sunt diffinitiones.folio. lxxvi.
 in principio prime colūne.
 Superbia est grauissimum omnium
 peccatorum ⁊ p̄batur multiplici ras-
 tione.folio lxxvi.
 Superbia est regina:mater:redix ini-
 tium: ⁊ principium omniuz peccato-
 rum.folio lxxvi.
 Superbia est ruina ⁊ dissipatiō vir-
 tutum.folio lxxvij.
 Superbia non parit loco:non perso-
 ne:non tempore:non statui:non seculi
 folio lxxix.
 Superboꝝ hoīm signa ⁊ cōditiones
 cognoscūtur varijs modis: vide pul-
 chra notabilia.folio. lxxx.
 Superbia maior inter alias sp̄s dis-
 citur y pocrissis.folio. lxxxi.
 Superbie species ⁊ modi multi sunt
 folio lxxxiij.
 Susurratio quid sit ⁊ quō differat a
 detractio:vide folio lxxx.
 Susurro qz intēdit amicitia separare

magis peccat q̄ detractor.folio lxxx.
 Stulti multi facti sunt alienas mu-
 lieres concupiscendo.folio. ci.

Actus est qu

tus sensus corporis
 ⁊ per totum corpus
 diffundit.folio.cxxxvi.
 Tactus nō est in car-
 ne: s; in neruo ⁊ ins-

tra carnem.folio. cxxxvi.
 Tactu p̄batur quicqd̄ ceteris sensib⁹
 iudicare nō possumus.folio. cxxxvi
 Tactus duo sunt genera:videlz̄ intes-
 rius exterius.folio. cxxxvi
 Tactus est nobilissim⁹ sensus ⁊ mulo-
 ta pctā per euz̄ fiunt.folio. cxxxvij
 Talio est recōpensatio eiusdē rei: scz̄
 vindicta que fit ex delicto lxxvij.
 Temptationes varias cōtritus time-
 re non debet. lxxvi
 T̄ps decursus ab adā vsqz̄ ad resur-
 rectionez̄ xp̄i dicit̄ tenebrosus.folio. liij.
 Tēporales res ⁊ diuitie sunt bone et
 laudabiles de se.folio. lxxxv.
 Temporalia bona nō p̄nt̄ satiari nec
 quietare appetitū hoīs.folio. lxxxvij.
 Tēporalia bona vnico cōtextu a mul-
 tis possideri nō possunt.folio. lxxxvij.
 Temporalia ⁊ spiritualia differūt:qz̄
 temporalia valde desiderātur anteq̄
 habeātur:spiritualia vero ecōtra: vi-
 de pulchra.folio. cxxxvij.
 Tēperātia ⁊ abstinētia optimū reme-
 diū sunt cōtra luxuriā.folio. ci.
 Tenētur oēs ad cōfessionem semel in
 anno: nec dispensari possunt nisi per
 papam.folio. cxliij.
 Theodosius impator qz̄ erat iracun-
 dus:ideo erat multū p̄cipitās in suis
 iudicijs ⁊ mādatis.folio cxxxij.

Tabula

Terentius poeta habuit detractores
 vt ait hieronymus fo. cxiiij.
Thesaurizare an liceat ⁊ quib⁹ liceat:
 vide totum fo. lxxxiij.
Thesaurizare ecclesiasticis psonis nō
 licet folio eodem
Testimoniū falsum cōmittere pōt hō
 in cōmuni locutione fo. lxxviij.
Timor domini inducit peccatores ad
 humilitatem fo. iij.
Timor sine spe: non contritionem: sed
 desperationē generat fo. viij.
Timor multiplicat declarat fo. clxxvij.
Timotheus discipulus pauli fuit vir
 magne abstinentie fo. cv.
Timotheus nō fuit sanatus a paulo
 q: nō erat expediens fo. cv.
Thomas de aqno splendor ecclie ca-
 minos dentes passus est vt ipse auctor
 dicit fo. cxvi. in fine secūde col.
Thomas de aquino: origine illustris
 amator sapientie tam diuinis q̄ secu-
 laribus lris plenissime eruditus fuit
 fo. cxvij. in pncipi. p̄me col. !
Thomas de aqno tot ⁊ tanta volumi-
 na scripsit vt merito stupor in huma-
 no genere dici possit fo. eodē.
Thomas est diuinitus nominatus vt
 ipse auctor assignat fo. eodem
Thōme doctrina est ab ecclia collau-
 data ⁊ approbata fo. eodem.
Thomas nō solum scientia: sed ⁊ san-
 ctitate et miraculis claruit et pluri-
 bus alijs laudib⁹ extollitur: vide pul-
 chra folio eodē
Torpo: est quedā instabilitas ppter
 quā homo non potest induci ad exe-
 cutionē mandatorū dei fo. cxviiij.
Tota vita magdalene miris laudib⁹
 extollitur fo. xxi.
Totū tempus septē diebus designat

abus vita nostra terminat fo. clj.
Totum genus humanū erat virtualit̄
 ter in adam ⁊ ideo virtualiter peccas-
 tum transfussum est in posteros fol.
 clvj. circa finem.
Tres quietes anime requirūtur ante
 q̄ homo perueniat ad eternam re-
 quem folio liij.
Triplex est adoratio: videlicet latias:
 dulia ⁊ yperdulia fo. xliij.
Tritas sola replebit aīam ratiōis
 lem fm suas potentias fo. lxxxvij.
Tristicia q̄ procedit ex desiderio celes-
 stis patrie: est laudabilis fo. cxviiij.
Tristicia vituperabilis est qm̄ hō ap-
 petit prosperitatē hui⁹ mundi solum
 fo. cxviiij. in fine secūde colūne.
Turpibus verbis deū vel sanctos im-
 miscere si contemptus vel scandalum
 oriatur mortale est fo. xxxviiij.
Turpitudō facta in loco sacro ppter
 circumstantiam loci aggrauat pecca-
 tum folio clviij.

Vanus aspectus

mulierū facit molle
 scere corda viroꝝ
 fo. ci. in fine pri. col.
Vanitas i corde: vo-
 luptas in renib⁹: fal-
 sitas in lingua regnat ⁊ difficile regi-
 pnt fo. xxxiij. in fine secūde col.
Venena serpentū tot sunt quot gēne-
 ra ipsorum et tot perniciēs quot spe-
 cies folio xxiij.
Venenū charitatis est spes rerū tem-
 poralium acquirendarū fo. liij.
Veneree voluptates abundantiam ā
 maritudinis habent: lz videant dulce
 dinem habere fo. xciiij.
Veneris assuetus nunq̄ mutatur vt

Alphabetica

Quidius exponit fo.	xxvij.	diu uiuit folio	liij.
Veniam consequi meretur qui rectitudinem iusticie tenet: exemplo David folio.	clxxiiij	Virtute sola discernuntur apud deum nobiles a rusticis fo.	lxxix.
Venialia peccata confiteri non tenentur ex vi precepti: sed solum ex institutione ecclie fo.	ckliij.	Virt' sine certamine posita in oculum bonū imperfectum dicitur	cxv.
Veniale peccatū deletur per oleū extreme unctionis fo. clj. in pn. secū. col.		Virtutes sunt connaturales hominibus: vitia vero contraria nature folio.	clxv.
Verorū ignorantia est contra quantum sacramentum contra quod est sacramentum ordinis fo.	clj.	Virtus quantum ad habitum non expectat aliquid in futurum sed est de permanentibus fo.	ckxiiij.
Verbum siue bonū siue malus est cordis nūcius fo.	c.	Virtutes theologice sunt tres quibus aia in trinitatē fertur fol.	cxviiij.
Verba lubrica et stultiloquia inferunt delectationē luxuriosis fo.	eodem	Virtutes morales sunt magis necessarie virtutibus intellectualibus. cxviiij.	
Verecūdia peccatorum multū valet ad penitentiam faciendam fo.	ix.	Virtutes humane aliquando dicuntur morales: vel cardinales vel politice folio	cxviiij.
Via virtutum difficilis est via vero virtiorum facilis fo.	iiij.	Virtutes et vitia naturaliter sunt ad inuicem opposita et qui vna caret non dicitur virtuosus fo.	cxviiij.
Virgilius poeta clarissimus emulos et detractores passus est fo.	ckxiiij	Vir est calidus et siccus: ideo non est tam facilis ad compassionem sicut mulier folio	lvi.
Virginitas amissa per corruptionem potentia diuina non potest recuperare folio	lxxviij.	Viri sapientes et confessores scire tenentur circumstantias peccatorum. folio	ckliij.
Virginis sermo debet esse prudens modestus rarus pudore preciosus. folio.	c.	Violētia quae rapacitas etiā dicitur proximus offendit palam vel occulte fo.	liij.
Virgines quasi quādam pestē pigmenta et succos vitare debent.	cv.	Vita longa aliquando datur malis ad dānationem tam tēporalem quam spirituales fo.	liij.
Virgines christo dedicate diligēde sunt equaliter aut nulle fo.	cvij.	Vita nostra proprie dicitur: longa quā est plena virtutibus fo.	liij.
Virtus diuina tunc incipit eē in anima quando presumptio incipit deficere folio	ix.	Vite solitarie laus pulchra sicut Senecam et alios sapientes fo.	xxviij.
Virtutes diuine morales et dona spiritus sancti restituntur contrito per gratiam folio	xxvi	Vitia carnalia consistunt circa delectationes tactus venereorum fo.	xciiij.
Virtus que omnibus est necessaria ad salutē in medio consistit fo.	xxxij.	Vitia acquisita in adolescentia per se nequitie currunt in senium fo. clj. in fine.	
Virtuosus et sanctus homo moras cito corporaliter; actione tamen et virtute		Vitia pariter et virtutes per consuetudinem retinentur fo.	lxxviij.

Tabula

Uientes luxuriose in iuuentute etiā
dā senuerint erūt inhonesti. xlvij.
Voluntas dei est causa omnium meri-
torum ⁊ gratiarum folio. vi. in pñcis
pro pñe colūne.

Voluntas mouet omnes potentias
anime rationalis fo. xliij.

Voluntas propria est cā yniciuq; vel
dānationis vel salutis fo. eodē.

Voluntas bona est per quā reforma-
mur ad similitudinē dei fo. eodem

Volūtas pna faciendi p operatione
faci reputatur fol. xcix.

Volūtas mouet omnes vires anime
ad finem ⁊ sic intentio est actus volū-
tatis folio clx.

Voluntatis vna ⁊ eadem operatio fa-
cta fm intentionem variam effectum
diuersum sortitur fo. clx.

Voluntas proprie et per se est causa
peccandi et comparatur ad actum.
folio. clxi.

Voluntas aliquādo est peccatū iun-
cta operationi: aliquando vero sine a-
ctu operationis fo. clxi.

Volūtas est causa pcti ⁊ sine ipsa nul-
lum pōt esse pctū fo. clxvi.

Voluntas deliberata abstinendi a fu-
turo est necessaria in contritione fo-
lio. clxvi.

Voluntas abstinendi tante efficacie
est vt moriens sola contritione salua-
ri possit fo. clxxij.

Vorum multotiens pro opere repu-
tatur fo. clxxv.

Vota stulta ⁊ irrationabilia nō sunt
obseruanda vt barbā portare ⁊ alia
superstitiosa fo. xlvj.

Vorum debet esse de re discreta et ra-
tionabili fo. xlvij. in pñ. pñe col.

Vorum est testificatio quedam pro-

missionis spontanee fo.

Vultures hñt odoratū mirabilē: nam
ex odore percepto ad cadauer ex locis
remissionis currūt fo. cxxxiij.

Vultures et aquile etiam transmarī
na dicuntur sentire cadauera fm hies-
ronimum fo. cxxxiij.

Ihristi passio

fuit nobilissimū re-
mediū ad saluādū
gen⁹ hūanū. xxiij
Xps est fons aque
viue ad quē curres-
re debent peccato-

res folio

Xps omnia precepta antique legis re-
duxit ad duo fo. xliij.

Xps dicitur pater ⁊ magister pñcis-
palis a quo ceteri patres et magistri
dicuntur fo. xl.

Xpm sequens peccata dimittit et vir-
tutuz comes est fo. lxxxix.

Xps in idetur a phariseis eo q; diuini-
as contempnit fo. cxix.

Xpi exēplo patiēter debem⁹ tollerare
detractores ⁊ inuidos fo. eodem

Xps habuit corpus optime comple-
tionatum ⁊ dispositum: quia miracu-
losum fuit fo. cxxvi.

Xpi hospita dulcissima fuit martha.
folio. cxl. in pñcis. scde colūne.

Xpiani peruersi dicūtur colere bona
fallacia ⁊ ariolare fo. xlvij.

Xpiani debent in festiuitatibus offer-
re cor suū p cōtritionē deo fo. li.

Xpiane religionis perfectio in miseri-
cordia ⁊ pietate cōsistit fo. cxxix.

Xpianus populus iuste punitur pro-
pter gratiam et fidem sibi annuncias-
tam folio clvi.

Alphabetica

Iesus qz totus
clemens ⁊ benignus
est omnes ad se veni
entes acceptat fo
lio. iiij.

Yesus videns lachry
mas peccatricē magdalene: omnes cul
pas ei dimisit fo. xx.

Yesus dicitur fons: speculum: origo: re
medium et salus totius generis hu
mani folio xxiiij.

Yetus fundamentum eē debet anime
fidelis vt illā ad se trahat. xxxi.

Yesus semper elegit medium tam in
vita q̄ in morte ⁊ post mortem: vide
pulchra fo. xxxij.

Yesus dicitur saluator: quia venit pec
catores saluos facere et legem pacis
dare folio xliij.

Yesus signum magnum humilitatis
ostendit dum pedes discipulorum la
uat folio. lxxxij.

Yesus fuit celestis medicus ⁊ venit ad
sanāduz genus humanū p̄ assumptio
nem carnis fo. clij.

Ysaias mittitur a deo ad ezechiam
egrotum vt mortem ei annūciet fo
lio. xlv.

Ysaias peccata ezechie regis detexit
q̄re a deo fuit punitus fo. xvi.

Ysaias p̄cepto dei reuertitur ad eze

chiam: deum placatum et longitudi
nem vite annūciat fo. xviij.

Ysaias declarat quomodo iesus sit pa
ter noster et redēptor noster folio. liiij
in fine secūde colū.

Ypocrite dicūtur qui sub specie agni
gerunt lupum fo. l.

Ypocritarū condiciones describuntur
a hieronymo: vide fo. cv.

Ypocritis d̄: maior supbia inter alias
ipēs supbie fo. cxviiij.

Zacheus prin

ceps publicanoꝝ pe
nitētia duct' meruit
recipere dñm iesum
xpm fo. lxvi.

Zachei exēplo oēs
publici peccatores maxime vsurarij ⁊
raptors restitutionem facere debent
folio eodem.

Zelotipia est amor inordinatus q̄ ori
tur ex amore: non patiente consortius
in re amata fo. xxxi.

Zelotipi hominis condiciones ⁊ leui
tates: vide fo. xxxi.

Zelotipus est deus anime rationalis
ideo dicitur deus fortis zelotes. fo
lio. xxxi.

Zelotipus sponsus dicitur xps plen
oculis ante ⁊ retro fo. xxxi.

Guale ⁊ iterū valete.

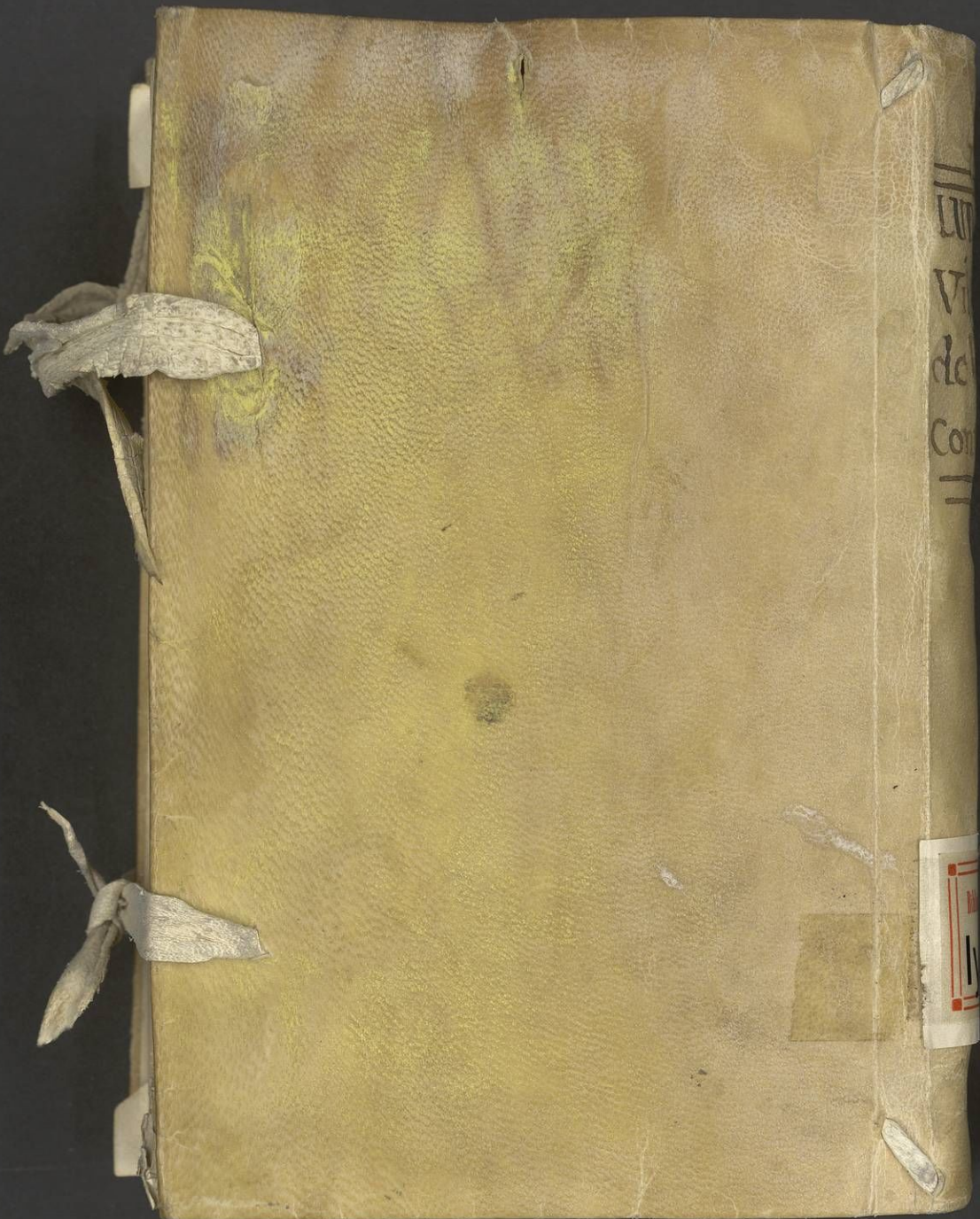
T Finis tabule Aurei operis de veri-
tate cōtritionis: in quo eterne salutis
documenta aperiūtur mirifica: q̄ iam
in vera atq̄ p̄fecta suorū numerozum
quotatione summe elucidata est: dū
modo antea legenti nausēā vel rediū
prebebat: qz imperfecta numerozum
quotatio erat: iam studēti ⁊ cōtemplā-
ti dulcedinē ⁊ vtilitatem necnō ⁊ mo-
dum inueniendi documenta q̄ cito vo-
luerit peroptime explicat.

Laus omnipotenti deo,

Abhinc ciado di grā de haquet in cōmēpōention

z. 8.
x. 9.
a. 4.
t. f.
f. o.
r. d.
p. r.
p. r.
o. t.
u. o.
m. q.
l. i.
t. l.
b. 9.
g. l.
f. =.
c. 7.
c. -.
c. v.
b. v.
a. c.

L 70

UN
V
de
Com

1772

430

LUDOVICVS
Vibaldus
de Veritate
Contritionis

Biblioteca de Santa Cruz

lyR 258

TRACTATUS
DE
SACRAMENTIS
EUCARISTIE
SANCTI
EUCHARISTIE
SANCTI
EUCHARISTIE
SANCTI
EUCHARISTIE